isarc

INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

1th INTERNATIONAL WOMEN STUDIES CONGRESS

08-09 March 2021, ANKARA

CONGRESS BOOK

EDITORS

Dr. Dipanwita PAL
Senior Lecturer Alan LİBERT

İKSAD Publishing House

Copyright © 2021 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.

Institution of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2021©

ISBN: 978-625-7636-21-6

Cover Design: İbrahim KAYA
01 / April / 2021
Ankara / Turkey
Size = 14,8 x 21 cm

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

1. INTERNATIONAL WOMEN STUDIES

CONGRESS

DATE AND PLACE

08-09 March 2021, ANKARA / TURKEY ONLINE PRESENTATIONS

ORGANIZATION

ISARC
INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

GENERAL COORDINATOR

Yasemin AĞAOĞLU

EDITOR

Dr. Dipanwita PAL

Senior Lecturer Alan LİBERT

ORGANIZING COMMITTEE:

Doç. Dr. Reyhan DADAŞOVA

Doç. Dr. Sevcan YILDIZ

Dr. Damezhan SADYKOVA

Dr. Serkan GÜN

İbrahim KAYA

Sefa Salih BİLDİRİCİ

SCIENCE BOARD

Prof. Dr. Aparna SRIVASTA

Noida International University

Prof.Dr. Assiye AKA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Atilla PULUR

Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ

Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Emine ÖZTÜRK

Kafkas Üniversitesi

Prof. Dr. Filiz YURTAL

Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Gülçin YAHYA KAÇAR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Nardanə YUSİFOVA

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi

Prof. Dr. Necati DEMİR

Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Nergüz BULUT SERİN

Lefke Avrupa Üniversitesi

Prof. Dr. Neşe YAŞAR ÇEĞİNDİR

Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Kıyakbayeva ULBOSIN

Abay Kazakh National Pedagogical University

Prof. Dr. Süheyla SARITAS

Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Şefik TÜFENKÇİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Doç. Dr. A. İnci Sökmen ALACA

İstanbul Arel Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşen ALTUN ADA

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Azimbaeva GULBAYRA
Kazakh Natonal Women's Pedagogıcal University

Doç. Dr. Bahadır KILCAN

Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Çiğdem YÜCEL

Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. Fahri ERENEL

İstinye Üniversitesi

Doç. Dr. Fatma BAŞAR

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Doç. Dr. Didem GÖKÇE

İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Dinara FARDEEVA

Rusya Bilimler Akademisi

Doç. Dr. Emine Gül Cansu ERGÜN

Başkent Üniversitesi

Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ

Kafkas Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih ÇIĞ

Siirt Üniversitesi

Doç. Dr. Laura Sînziana CUCIUC ROMANESCU

Ovidius University Of Constanta, Romania

Doç. Dr. Medeuova GALİYA

Kazakh National Women's Pedagogical University

Doç. Dr. Melek AKDOĞAN GEDİK

Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Meltem İNCE YENİLMEZ

Yaşar Üniversitesi

Doç. Dr. Murat DAL

Munzur Üniversitesi

Doç. Dr. Neslihan ŞAHİN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Ömür MUNZUR

Başkent Üniversitesi

Doç. Dr. Sabire SOYTOK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Sarash KONYRBAEVA

Farabi Kazakh National University

Doç. Dr. Sevda KOÇ AKRAN

Siirt Üniversitesi

Doç. Dr. Yavuz AKÇİ

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Doç. Dr. Yener Lütfü MERT

Galata Üniversitesi

Doç. Dr. Zennure KÖSEMAN

İnönü Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ali BAYER

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Beyhan PAMUK

Uşak Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Derya ŞAHİN

Sinop Üniversitesi

Dr .Öğr. Üyesi Dicle ÖZCAN ELÇİ

Şırnak Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Emel TOZLU

İstanbul Gelişim Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Evrim Şencan Gürtunca

Başkent Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fazilet PARLAKOVA KARAGÖZ

Atatürk Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ALTUNAY

Süleyman Demirel Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Halil Emre DENİŞ

Hakkari Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İlkgül KAYA ZENBİLCİ

Yozgat Bozok Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Merivan ŞAŞMAZ

Adıyaman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Murat POLAT

Dicle Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Özge Altıntaş KADIRHAN

Kırklareli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sema KAYAPINAR KAYA

Munzur Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Serkan ATMACA

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Serkan GÜLDAL

Adıyaman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ADAK

Mardin Artuklu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Şükran BAŞGÖL

Avrasya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ufuk MEMİŞ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yasin SÖĞÜT

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar SUBAŞI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel DEMİREL

Başkent Üniversitesi

Dr. Başak OVACIK

Bahçeşehir Üniversitesi

Dr. Davut ORHAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Dr. Dipanwita PAL

The University of Burdwan

Dr. Hava MEHTIEVA

Moskova Tıp Akademisi

Dr. İlter DEMİRHAN

Harran Üniversitesi

Dr. Mahir TERZİ

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Dr. Munır AHMED

Islamia College University, Peshwar

Dr. Natalia SCIUCHINA

Comrat State University

Dr. Sakina BAYRAMOVA

AMEA

Dr. Shıtnaan E. WAPMUK

University Of Jos, Plateau State, Nigeria

Dr. Zeynep SEMEN

Dokuz Eylül Üniversitesi

ISARC
INTERNATIONAL WOMEN STUDIES
CONGRESS
08-09 MARCH 2021
ANKARA

CONGRESS PROGRAM

JOIN ZOOM MEETING:

Meeting ID:858 5778 9964

Passcode:442544

Join Zoom Meeting

https://us02web.zoom.us/j/85857789964?pwd=Tkxuc2t2Qmh5emlNMnZyL0Irb3EwUT09

PARTICIPATING COUNTRIES

Algeria,Australia,Azerbaijan,Beirut, Georgia, Ethiopia, India, Kazakistan, KKTC,Moldova, Morocco, Nigeria, Pakistan,Romania, Suudi Arabistan

TOTAL NUMBER OF INTERNATIONAL PAPER:55

PAPER FROM TURKEY:54

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için **https://zoom.us/join** sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID orPersonal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

Important, Please Read Carefully

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join**site, enter ID "Meeting IDor Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congressprogram.

AÇILIŞ KONUŞMASI

SONALİ MALHOTRA
Sonali's Global Creation

09:30 Solo Dans Performansı
Pelin ELCİK YORGANCIOĞLU"Sürmelim Zeybeği Kadın Dansı"

09:45 Online Resim Sergisi
Lect. Ulviye ÖZÖNDER AYDIN''Kadın Temalı Online Sergi''

11:30-13:30 Atölye Çalışması/Workshop (HALL 3)
Pelin ELCİK YORGANCIOĞLU "Anadolu'dan Rumeli'ye, Saray Yaşamı'ndan Halk Kültürü'ne İstanbul'da Kadın Dansları ve Bir Örnek Dans Çalışması"

ix

08.03.2021

MONDAY/ 10:00-12:00

SESSION -1, HALL -1 / MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Zennure KÖSEMAN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Senior Lecturer Alan Reed LIBERT	University of Newcastle, Australia	Words For 'Woman' In A Priori Artificial Auxilıary Languages Of The 19th And 20th Centuries
PhD, Senior Lecturer Kamila KAZIMOVA PhD,Assoc. Prof. Shalala BABAYEVA PhD Khayala MURADOVA	Azerbaijan University of Languages/ Baku State University	Müsbət İradi Keyfiyyətlər Azərbaycan Qadınının Həyat Rəmzi Kimi
Assoc. Prof. Dr. Zennure KÖSEMAN	İnönü University	FamilyMembers' Isolation Behind Family Fragmentation: John Cheever's "Reunion"
Asist. Prof. Dr. Elif GÜVENDİ YALÇIN	Gümüşhane University	A Woman'slettersrevisited: The Study of Lady Mary Wortley Montagu'sTurkish Embassy Letters from the Perspective of Women's Travel Writing
Res. Asist. Dr. Özgül ÖZBEK GİRAY	Artvin Çoruh University	One Of Our Women Writers Nezihe Muhittin And Her TwoStories
Sezgi ÖZTOP HANER	Dumlupınar University	The Explorатıon Of FemaleConscıousnessIn The Fıctıon Of Adalet Ağaoğlu And Leyla Erbil
Roxana Maria CREȚU	West University of Timişoara,Romania	FemaleStereotype İn Eminescu'sPoetry And Prose

08.03.2021
MONDAY/ 10:00-12:00

SESSION -1, HALL -2 / MODERATOR:Asst. Prof. Dr. Nihan KOCAMAN PAVLOVIC

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Lect. Dr. Muhammet ATASEVER	Kilis 7 Aralık University	Cleanliness - Ritual and Woman In Akbas Turkmens
SeniorTeacher Rauana TOREKHANOVA	Al-Farabi Kazakh National University	Androcentrism As A New Phenomenon In Linguistics
Prof. Dr. Hasan KAVRUK Emine ÖZLEK	İnönü University	A Review of 19th Century TurkishWriting and CompositionTechnique Special forLadies
Irina Ana DROBOT	Technical University of Civil Engineering Bucharest, Romania	Women's Roles In Virginia Woolf's Time: At The Crossroads BetweenVictorian And Modernist
Dr. Sibel Elif ÖZDİLEK	Bilkent University	The Changıng Role Of Woman In The Globalızed World
F. RAVARIU C. RAVARIU	Association of Plastics Artists from Bucharest, Romania/ Polytechnic University of Bucharest, Romania	Graphic&Paintings Techniquesmeet Women, Art and Science
Assist. Prof. Dr. Nihan KOCAMANPAVLOVIC	Alanya HEP University	The Role Of Women in The Protection Of Cultural Heritage
Onur MENCÜTEKIN	Ege University Rectorate	Innovatıon And Woman

08.03.2021
MONDAY/ 12:30-14:30

SESSION-2, HALL-1 / MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Sevcan YILDIZ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Sevcan YILDIZ	Akdeniz University	Christian Mystic Hildegard Von Bingen: Bibliometric Analysis
Research Asst. Dr. Ümran KARADENİZ	Manisa Celal Bayar University	Some Observations On The Clothing And Jewelry Preferences Of Women In Bitola
Research Asst. Didem ERMİŞ Assoc. Prof. Dr. Ebru YETİŞKİN	İstanbul Aydın University/Istanbul Technical University	Feminist Approaches In Contemporary Art
Asst. Prof. Dr. Ebru Nalan SÜLÜN	Akdeniz University	A Female Artist In The Ottoman Painting Art At The Westernisatıon Period An Education Institution: Müfide Kadri And Darülmuallimat
Research Asst. Egemen GÜNEŞ TÜKENMEZ	Alanya Alaaddin Keykubat University	Travel Constraints Of Female Tourists: The Case Of Istanbul
Lect. Dr. Seda AĞIRBAŞ	Ege University	Women Painters Witnessing History From Renaissance To Modern Art
Research Asst. Reycan ÇETİN	Yıldız Teknik University	Women and City
Saleha BIBI	Army Special Education Academy, Rawalpindi	Gender And Emotional Intelligence: A Mini Review

08.03.2021

MONDAY/ 12:30-14:30

SESSION-2, HALL-2 / MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Kerime Derya BEYDAĞ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Mirna FAWAZ	Beirut ArabUniversity	Gender-Based Violence During The Covid-19 Pandemic: A Qualitative Study
Asst. Prof. Dr. Nursel ALP DAL Assoc. Prof. Dr. Kerime Derya BEYDAĞ	Munzur University/ Istanbul Okan University	Determination Of The Hygıene Behaviors Of Women During The Pandemic Perıod And The Influencing Factors
Esra GÜNEY Esra KARATAŞ OKYAY Tuba UÇAR	InönüUniversity	Medical Errors Attitudes Of Midwives And Affecting Factors
Assoc. Prof. Dr. Kerime Derya BEYDAĞ Seyfettin KAYA	Istanbul Okan University /Fırat University	Sexual DysfunctionIn The Hypertensive Married Women And AffectingFactors
Dr. Codreanu NADEJDA Elena IVANOVA UrologistIgor CODREANU	Nicolae Testemitanu State University, Moldova/ Municipal Clinic Hospital	Deep Endometriosis And Appendicitis
Maia GROSU Liliana GROPPA	Nicolae Testemitanu State University, Moldova	Parasitic Infections With Musculoskeletal Disorders
Aleyna KAŞ Asst. Prof. Dr. Yusuf BİLGE	İstanbul Sabahattin Zaim University	The Investigation Of Relations Between Personality Beliefs, Self-Compassion And Coping Strategies Regarding The Victim Of Violence In Women

08.03.2021
MONDAY/ 14:30-16:30

xi

SESSION-3, HALL-1 / MODERATOR: Asst. Prof. Dr. Hülya BİNGÖL

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Asst. Prof. Dr. Hülya BİNGÖL Assoc. Prof. Dr. Mehmet ILKIM	İnönü University	The Attitudes Of Mothers With Disabilities About Physical Activity
Teshome Gensa GETA Gashaw Garedew WOLDEAMANUEL Tamirat Tesfaye DASSA	Wolkite University, Ethiopia/HawassaUniversity, Ethiopia	Prevalence And Associated Factors Of Premenstrual Syndrome Among Women Of The Reproductive Age Group İn Ethiopia: Systematic Review And Meta-Analysis
Stephen Oghenerurо OKPADAH	University of Ilorin, Nigeria	Social Inclusion, Cinema and the AfricanWoman in the Diaspora
Quliyeva Səyalə QİBLİYƏLİ QIZI	Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası	Places Of CitiesIn The Socıo-Economic Structure Of The Safavid Dynasty
Waffa BOUAFİA Abdelmoudjib GHECHAM	University of Batna, Algeria.	Association Of Body Mass İndex With İnfertility Among İnfertile Women From The General Population-Based Sample From Algeria
Asist. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM	Mersin University	GenderIdeology of Resisting Course Books
Mr. Said OUSSOU	Moulay Ismail University/Morocco	Changing Winds and Shifting Sands: Women's way of life in Imilchil
Dr. Aysel ŞAHİN	Kars ProvincialMufti	The Role Of Women In The Concept Of Famıly
Saleha BIBI	Army Special Education Academy, Rawalpindi	Women In Sports

08.03.2021

MONDAY/ 14:30-16:30

SESSION-3, HALL-2 / MODERATÖR: Prof. Dr. Emine ÖZTÜRK

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Asst. Prof. Dr. Filiz BARIN AKMAN	Ankara Social Sciences University	A Comparative Reading of LadyMontagu and Mary Wollstonecraft's Representations of the Ottoman Harem and Turkish Muslim Women: The Formation of Proto-Feminist Ideas in the West
Asst. Prof. Dr. Gülgüney MASALCI ŞAHİN	Bilecik Şeyh Edebali University	Women and Women's Correspondence in Hittite Letters
Asst. Prof. Dr. Mihrican AYLANÇ	UKU Women and Gender Studies Center	Araplara Satılan Kıbrıslı Kadınların Trajik Öyküsü: Zıggıye ve Kızı Şerâre
Dr. Dipanwita PAL	Galsi Mahavidyalaya, India	Re-Telling The Story Of Partition Through The Eyes Of A Woman: A Study Of Hasan Azizul Haque's Novel
M.Phil Scholar Rehana KANWAL	Gomal University D.I.Khan. Pakistan	Women and Entrepreneurship: A Study in the Light of Islamic Teachings
M.Phil Scholar Rehana KANWAL	Gomal University D.I.Khan. Pakistan	Women and Islam: A Critical Study in Their Societal Roles and Responsibilities
Prof. Dr. Gülçin YAHYA KAÇAR	Ankara Hacı Bayram Velî University	Analysis Of Style Characteristics Of Lâle And Nergis Ladies, WhoAre The Pioneer FemaleSingers Of Turkish Music
Prof. Dr. Emine ÖZTÜRK Research Asst. Abdurrahman YALÇİ	Kafkas University	Tanzimat'tan Milli Mücadeleye Osmanlı Toplumunda Kadın
Dr. Neşe BAŞAK Prof. Dr.Nergüz BULUT SERİN	European University of Lefke	Opinions Of Married Or Women With A Marrial Relationship On Family Violence (Northern Cyprus Sample)

08.03.2021
MONDAY/ 16:30-18:30

SESSION-4, HALL-1 / MODERATOR: Asst. Prof. Dr. Başak ÖZORAL

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Prof. Dr. Rufat LATİF OĞLU HUSEYNZADE	Baku/ Azerbaycan Devlet PedaqojiUniversitesinin	Hüseyin Cavid, The Pool Of The Great Turkish World: Landscape Love And Manavı Values And Women
Asst. Prof. Dr. Başak ÖZORAL	İstanbul Commerce Üniversity	Changing Role Of Arab Women In The Gulf Society: Comparison The Cases Between Qatar And The Unıted Arab Emirates
Dr. Monisa QADRI Dr. Sabeha MUFTI Ph. D Scholar Umer IQBAL	IslamicUniversity of Science &Technology/ University of Kashmir-Jammu	Muslim Women And News Media In India
A. Baran DURAL Uğur EYİDİKER	Trakya University	Samiha Ayverdi As A Modernist Female Dervish Figure With in The Masculinity Of Turkish Conservatism
M.Phil Scholar Rehana KANWAL Ph.D.Scholar Irshadullah	Gomal University D.I.Khan. Pakistan	Rational Approach Towards Women Rights In Islam
M.Phil Scholar Rehana KANWAL Ph.D.Scholar Irshadullah	Gomal University D.I.Khan. Pakistan	The Status Of Woman In Pre And Post-Islamic Arabian Peninsula With Specific Reference
Saleha BIBI	Army Special Education Academy, Rawalpindi	Women Empowerment: Challenges And Solutions
Assoc. Prof. Gülarə Hüseynağa qızı KƏRİMOVA	Baku Devlet Universitesi, Azerbaycan	Patriotism As A Part Of Moral Education

08.03.2021
MONDAY/ 16:30-18:30

SESSION-4, HALL-2 / MODERATÖR: Asst. Prof. Dr. Ayçin ÖNER

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Research Scholar Adila MAJEED	Aligarh Muslim University	Collateral Damage of the Changed Landscape: Muslim Women Post 9/11
Teacher Sevil VALIYEVA	SumgayitStateUniversity/ Azerbaijan	The Face Of An Azerbaijani Woman-Mehrıban Alıyeva
Asst. Prof. Dr. Ayçin ÖNER	Ankara Hacı Bayram Veli University	Türkiye Radyo Televizyon Kurumunda 1982-2015 Yılları Arasında Kadroda Yer Alan Kadın Sanatçılar Üzerine Bir Araştırma
Özlem GÖREY	Boğaziçi University	Multiplicity of the Female Voice Through a Historical Perspective
Sadhvi Deepika BHARTI	Women Empowerment initiative of Divya Jyoti Jagrati Sansthan	Women In Hıstory And Mythology
Lect. Mehmet Fatih IŞIK	Muş Alparslan University	Identity Constructıon In Judith Butler's Feminist Approach
САЛІҚЫНБАЙ А.Б.	филологияғылымдарыныңдокторы,профессор Әл-Фарабиатындағы ҚазҰУ, Алматы.	ҚАЗАҚ ДАНАЛЫҒЫНДАҒЫ АРУЛАР КЕЛБЕТІ
Research Asst. Merve KARAVAR	Nişantaşı University	Discourse Analysıs On The News Of Violence Against Women InTurkısh Prınted Media

ISARC
INTERNATIONAL WOMEN STUDIES
CONGRESS
08-09 MARCH 2021
ANKARA

CONGRESS PROGRAM

JOIN ZOOM MEETING:

Meeting ID:867 4761 5436

Passcode:174167

https://us02web.zoom.us/meeting/register/tZIqc-6urz4uGdIlNe5uO-MIC7g_kvv4n98I

.

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için **https://zoom.us/join** sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID orPersonal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

Important, Please Read Carefully

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join**site, enter ID "Meeting IDor Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congressprogram.

09 MARCH 2021

KONFERANS:

"İŞ DÜNYASINDA KADIN"

HİLAL ACI

Ticaret Odası Kadın Girişimciler Kurulu Başkanı

09:30 Solo Dans Performansı

Pelin ELCİK YORGANCIOĞLU"Sürmelim Zeybeği Kadın Dansı"

09:45 Online Resim Sergisi
Lect. Ulviye ÖZÖNDER AYDIN''Kadın Temalı Online Sergi''

09.03.2021
TUESDAY/ 10:00-12:00

SESSION -1, HALL -1 / MODERATOR: Prof. Dr. Süheyla SARITAS

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Fatma BAŞAR	Kutahya Health Sciences University	Women And Polıtıcs
Assoc.Prof. Meltem INCE YENİLMEZ	Yasar University	Justicefor Women Amidst COVID-19
Lect. Dr. Ekin AKGEZER	Gazi University	Demokratikleşme İçin Kadın Hakları
Prof. Dr. Süheyla SARITAS	BalikesirUniversity	An Evaluation Of Gender Reveal Parties From Gender Perspective
Dr. Natela Borisovna POPKHADZE	Phassis National Academy Gurcistan	Empowered Woman: President Of The Republic Georgia//Sakartvelo//Gurcistan
Lecturer Amna ZAHID Lecturer Sundus RAUF	The University of Lahore, Pakistan	Domestic Violence Intensification Due To Lack Of Victim Friendly Crime Reporting And Management Facilities
Lecturer Sundus RAUF Lecturer Amna ZAHID	The University of Lahore, Pakistan	Divorce Rate Elevation Due To Lack Of Effective Reconciliation Measures
Asst. Prof. Dr. Zeynep Gülru GÖKER	Sabancı University	Women's Labor, Work And Actıon: Insıgh ts From Arendt's Polıtıcal Thought

09.03.2021
TUESDAY / 10:00-12:00

SESSION-1, HALL-2 / MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Sevgi İNECİ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Sevgi İNECİ	Galatasaray University	Esnek Çalışma ve Kadının Zaman Yönetimi
Beyza Nur BULBURU Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ Research Asst. Serap KALFAOĞLU	Selçuk University	An Empırıcal Research On The Relatıonshıp Between Super Women Syndrome And Job Embeddedness
Sanı Inusa MILALA Ilıyasu IBRAHIM Bala ISHIYAKU	Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi,Nigeria	Perception And Choice Of Women İn Estate Management Course And Willingness To Practice İn The Profession
Prof. Dr. Veysel YILMAZ Research Asst. Barış ERGÜL	Eskişehir Osmangazi University	An Investigaion Of Attitudes And Behaviors To Public Transport In The Covid-19 Process From Women's Perspective
Prof. Dr. Veysel YILMAZ Gonca TANYELİ Research Asst. Barış ERGÜL	Eskişehir Osmangazi University	An Examination Of The Perception Of Violence Against Women With Structural Equalıty Modeling
Saima MAJEED	KurukshetraUniversityHaryana, India	Deconstructing The Wartime Sexual Violence Against Women: A Study Of Kashmir
Research Asst. Ranuna İklime GÜN	Yozgat Bozok University	The Cooperation Between Symbols and Twitter in Elimination of the Violence Against Women : in the Example of Las Tesis Protests

09.03.2021
TUESDAY / 12:30-14:30

SESSION-2, HALL-1 / MODERATOR: Dr. Başak OVACIK

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Natalia SCIUCHINA	T.G. Shevchenko Tiraspol University	Legal Guarantees Of Women' Social Protection In Connection With Maternity.
Asst. Prof. Dr. Mustafa TEKDERE Asst. Prof. Dr. Tuncay POLAT	Erzincan Binali Yıldırım University	Women's Guesthouse Service And Municipalities In Struggling With Violence Against Women
Abdul-RazaqRilwan ITARI Aminu Muhammad FAGGE Gambo Babandi GUMEL Abubakar HASSAN	Federal University, Dutse,JigawaState, Nigeria.	Does Women Empowerment Attributes in Rural Savings Scheme Closes Gender Gap in Jigawa State, Nigeria?
Assoc. Prof. Abdulkadir DEVELİ Burak KABAKCI	Ankara Yıldırım Beyazıt University	Eğitim ve İstihdam Bağlamında Türkiye'de Cinsiyet Eşitliği
Ufuoma Loretta OGIDIAKA Senior Lecturer Aisha HARUNA	BayeroUniversity Kano, Nigeria	Women And Violence: The Factors And Effects Of Domestic Violence Against Men By Their Female Intimate Partner
Dr. Başak OVACIK	Bahçeşehir University	Gender Inequalities in Science; Why Are There Few Women in Science?
İng. Teacher Kübra BALCI Assoc. Prof. Asiye TOKER GÖKÇE	Kocaeli University	Kadınların İş Hayatında Varolma Mücadelesi

09.03.2021
TUESDAY / 12:30-14:30

SESSION-2, HALL-2 / MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Didem GÖKÇE

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Research Asst. Figen KAZANKAYA Özlem DEMİREL BOZKURT	Ege University	Reproductive System Infections And Infertility
Assoc. Prof. Dr. Didem GÖKÇE	InönüUniversity	Water Resources And Women
Lecturer Muniza JAVEDDr. Asma Seemi MALIK PhD ScholarAmjad MAHMOOD	LahoreCollegefor Women University, Pakistan/ National college of business administration Pakistan	The Study Of Socio-Economic Factors That Prevent Women To Access The Maternal HealthCare Facilities In Public Sector Hospitals
Prof. Dr. Lubna SHAKIRHina KHALID Zaka ur REHMAN	HajveryUniversity	Study Of Obstetric Cholestasis AndFeto-Maternal Effects
Hina KHALID Prof. Dr. Lubna SHAKIRAli ARSLAN	HajveryUniversity	Evaluation Of Cause Of Obesity Induced DiseaseIn Punjab
Nutritionist Neşe ORMANCI	KKTC Girne AmericanUniversity	The Effects Of Women'sPrejudices About Obesity On Anthropometric Measurements: The ExampleOf Trnc
PediatricianVeronica ESANU Pediatric Cardiologist Ina PALİİ Pediatric Endocrinologist Valeriu ESANU	Nicolae Testemitanu State University,Moldova	Relationship Between Epicardial Adipose Tissue Thickness Other Cardiovascular Risk Factors In Children With Metabolic Syndrome

09.03.2021
TUESDAY / 14:30-16:30

SESSION-3, HALL-1 / MODERATOR: Prof. Dr. Cennet OĞUZ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Nabil EL AKCHIOUI Nabil BENAYA Faiza DIB	University Abdelmalek Essaadi, Al Hoceima, Morocco	Relıability Studies Via Petri Nets: Stochastic And Contınuous For Modelling Of Large Systems
Lect. Dr. Okan KOÇ	Balıkesir University	A Bibliometric Analysis of Research on Women and Education Indexed on Web of Science
Aysun DEMİRDÖĞEN Özge ANDİÇ ÇAKIR	Ege University	Kadınlarda Teknoloji Girişimciliği Ve Teknogirişim Başlatma Oranları Üzerine Bir Araştırma: Ege Üniversitesi Örneği
Victoria Bilge YILMAZ	Ankara Yıldırım Beyazıt University	Representation of a Woman in Jean Rhys' Wide SargassoSea
Dr. Preeti TİWARY	Shri Guru Ram Rai University, Dehradun	The Role Of Women In The Concept Of Family
Prof. Dr. Cennet OĞUZ	SelcukUniversity	Women's Role And Importance Of Rural Development InTurkey
Prof. Dr. Yücel CAN Merve ŞEN	Niğde Ömer HalisdemirUniversity	Public Sphere And Women
Gabriela BOANGİU	"C.S. Nicolăescu- Plopşor" Socio-HumanResearch Institute, Romanian	The Symbolical Representations Of The Epithalamium İn The Region Of Oltenia

09.03.2021
TUESDAY / 14:30-16:30

SESSION-3, HALL-1 / MODERATOR: Dorothy OYEYİNKA

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dorothy OYEYİNKA	University of South Africa	Being Woman In Africa
Эльвира АЛИМОВА	Владивостокский Государственный Университет	Раннее Вынашивание Ребенка
Джалилова АЙНУР НАНА	Фольклорный Институт. Доктор философии по филологии,доцент	Герои Столетней Давности: Женщины Села Кечили Резюме
SANI INUSA MILALA ABDULKADIR Sani Mohammad Ahmad Ibrahim Usman Mohammad Gidado SHUAIBU H MANGA	Abubakar Tafawa Balewa University/Nigeria	The Perception Of Women In The ChoicOf Building Technology Course And Willingness To Practice In The Profession
Xəlilli Jalə	Azerbajian	Alpıan Woman And Motıvatıon Of Namıng Her In Turkısh Folk Epıcs
Abdullazade Nazile	Azerbajian	Theme Of Vıctory In Mahıra Nagıgızı's Poetry
Dorothy OYEYINKA	University of South Africa	Adolescent Pregnancy
XƏLİLLİ Jalə	Azerbajian	Violence And Women
ABDULLAZADE Nazile	Azerbajian	Disability: Elderly Women

INDEX

CONGRES ID	II-VI
PROGRAM	VII-XVIII
INDEX	XIX-XXIII

Yazar	Başlık	Sayfa No
Alan Reed LIBERT	WORDS FOR 'WOMAN' IN A PRIORI ARTIFICIAL AUXILIARY LANGUAGES OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES	1
Kamila KAZIMOVA Shalala BABAYEVA Khayala MURADOVA	MÜSBƏT İRADİ KEYFİYYƏTLƏR AZƏRBAYCAN QADININ HƏYAT RƏMZİ KİMİ	6
Zennure KÖSEMAN	FAMILY MEMBERS' ISOLATION BEHIND FAMILY FRAGMENTATIO: JOHN CHEEVER'S "REUNION"	12
Elif GÜVENDİ YALÇIN	A WOMAN'S LETTERS REVISITED: THE STUDY OF LADY MARY WORTLEY MONTAGU'S TURKISH EMBASSY LETTERS FROM THE PERSPECTIVE OF WOMEN'S TRAVEL WRITING	18
Özgül ÖZBEK GİRAY	KADIN YAZARLARIMIZDAN NEZİHE MUHİTTİN VE İKİ HİKÂYESİ	19
Sezgi ÖZTOP HANER	THE EXPLORATION OF FEMALE CONSCIOUSNESS IN THE FICTION OF ADALET AĞAOĞLU AND LEYLA ERBIL	30
Roxana Maria CREȚU	FEMALE STEREOTYPE IN EMINESCU'S POETRY AND PROSE	31
Muhammet ATASEVER	AKBAŞ TÜRKMENLERİNDE TEMİZLİK - KUT ve KADIN	42
Ranuna İklime GÜN	KADINA ŞİDDETE KARŞI MÜCADELEDE SEMBOLLER VE TWİTTER İŞBİRLİĞİ: LAS TESİS PROTESTOLARI ÖRNEĞİ	50
Rauana TOREKHANOVA	ANDROCENTRISM AS A NEW PHENOMENON IN LINGUISTICS	52
Hasan KAVRUK Emine ÖZLEK	HANIMLARA ÖZGÜ 19. YÜZYILA AİT BİR TÜRKÇE YAZMA EĞİTİMİ KİTABININ İNCELENMESİ	53
Irina-Ana DROBOT	WOMEN'S ROLES IN VIRGINIA WOOLF'S TIME: AT THE CROSSROADS BETWEEN VICTORIAN AND MODERNIST TIMES	66
Sibel Elif ÖZDİLEK	THE CHANGING ROLE OF WOMAN IN THE GLOBALIZED WORLD	78
F. RAVARIU C. RAVARIU	GRAPHIC & PAINTINGS TECHNIQUES MEET WOMEN, ART AND SCIENCE	90
Nihan KOCAMAN PAVLOVIC	KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA KADINLARIN ROLÜ	92
Onur MENCÜTEKİN	INNOVATION AND WOMAN	94
Ümran KARADENİZ	MANASTIR'DA KADINLARIN GİYİM-KUŞAM VE TAKI TERCİHLERİ ÜZERİNE BAZI GÖZLEMLER	95

Ebru Nalan SÜLÜN	BATILILAŞMA DÖNEMİ OSMANLI RESİM SANATI'NDA BİR KADIN SANATÇI, BİR EĞİTİM KURUMU: MÜFİDE KADRİ VE DARÜLMUALLİMAT	97
Egemen Güneş TÜKENMEZ	KADIN TURİSTERİN KARŞILAŞTIĞI SEYAHAT KISITLARI: İSTANBUL ÖRNEĞİ	99
Seda AĞIRBAŞ	RÖNESANS'TAN MODERN SANAT'A TARİHE TANIKLIK EDEN KADIN RESSAMLAR	113
Reycan ÇETİN	WOMEN AND CITY	135
Saleha BIBI	GENDER AND EMOTIONAL INTELLIGENCE: A MINI REVIEW	136
Saleha BIBI	WOMEN IN SPORTS	137
Saleha BIBI	WOMEN EMPOWERMENT: CHALLENGES AND SOLUTIONS	138
Mirna FAWAZ	GENDER-BASED VIOLENCE DURING THE COVID-19 PANDEMIC: A QUALITATIVE STUDY	139
Nursel ALP DAL Kerime Derya BEYDAĞ	PANDEMİDE KADINLARIN HİJYEN DAVRANIŞLARI VE ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ	140
Codreanu Nadejda Ivanova Elena Codreanu Igor	DEEP ENDOMETRIOSIS AND APPENDICITIS	142
Maia GROSU Liliana GROPPA	PARASITIC INFECTIONS WITH MUSCULOSKELETAL DISORDERS	144
Aleyna KAŞ Yusuf BİLGE	KADINLARDA ŞİDDET MAĞDURİYETİNE GÖRE KİŞİLİK İNANÇLARI, ÖZ- ŞEFKAT VE BAŞA ÇIKMA TARZLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	146
Hülya BİNGÖL Mehmet ILKIM	ENGELLİ BİREYE SAHİP ANNELERİN FİZİKSEL AKTİVİTE HAKKINDAKİ TUTUMLARI	148
Teshome Gensa GETA Gashaw Garedew WOLDEAMANUEL Tamirat, Tesfaye DASSA	PREVALENCE AND ASSOCIATED FACTORS OF PREMENSTRUAL SYNDROME AMONG WOMEN OF THE REPRODUCTIVE AGE GROUP IN ETHIOPIA: SYSTEMATIC REVIEW AND META-ANALYSIS	152
Quliyeva Səyalə Qibliyəli qızı	SOCIAL INCLUSION, CINEMA AND THE AFRICAN WOMAN IN THE DIASPORA İQTİSADİ STRUKTURUNDA ŞƏHƏRLƏRİN ROLU	153
Waffa BOUAFIA Abdelmoudjib GHECHAM	ASSOCIATION OF BODY MASS INDEX WITH INFERTILITY AMONG INFERTILE WOMEN FROM THE GENERAL POPULATION-BASED SAMPLE FROM ALGERIA	156
Ömer Gökhan ULUM	GENDER IDEOLOGY OF RESISTING COURSE BOOKS	157

Said OUSSOU	CHANGING WINDS AND SHIFTING SANDS: WOMEN'S WAY OF LIFE IN IMILCHIL	164
Aysel ŞAHİN	AİLE KAVRAMI'NDA KADININ ROLÜ	165
Filiz BARİN AKMAN	A COMPARATIVE READING OF LADY MONTAGU AND MARY WOLLSTONECRAFT'S REPRESENTATIONS OF THE OTTOMAN HAREM AND TURKISH MUSLIM WOMEN: THE FORMATION OF PROTO-FEMINIST IDEAS IN THE WEST	170
Gülgüney MASALCI ŞAHİN	HİTİT MEKTUPLARINDA KADINLAR VE KADINLARIN YAZIŞMALARI	172
Mihrican AYLANÇ	ARAPLARA SATILAN KIBRISLI KADINLARIN TRAJİK ÖYKÜSÜ: ZIGGIYE VE KIZI ŞERÂRE	174
Dipanwita PAL	RE-TELLING THE STORY OF PARTITION THROUGH THE EYES OF A WOMAN: A STUDY OF HASAN AZIZUL HAQUE'S NOVEL	175
Neşe Başak Nergüz BULUT SERİN	EVLİ VEYA EVLİLİK İLİŞKİSİ YAŞAYAN KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ(KUZEY KIBRIS ÖRNEKLEMİ)	176
Rufat LATİF OĞLU HUSEYNZADE	BÖYÜK TÜRK DÜNYASININ ŞAİRİ HÜSEYİN CAVİD: ŞİİRLERİNDE VATAN SEVGİSİ VE MANAVİ DEGERLER VE KADINA MUNASİBET	190
Gülarə Hüseynağa Qızı KƏRIMOVA	VATANSEVERLİK MANEVİ EGİTİMİN AYRILMAZ HİSSESİ GİBİ	202
Başak ÖZORAL	KÖRFEZ ÜLKELERINDE KADINLARIN TOPLUMDA DEĞIŞEN ROLLERI: KATAR VE BIRLEŞIK ARAP EMIRLIKLERI ÖRNEKLERI ÜZERINDEN BIR KARŞILAŞTIRMA	205
Monisa QADRI Sabeha MUFTI Umer IQBAL	MUSLIM WOMEN AND NEWS MEDIA IN INDIA	207
A.Baran DURAL Uğur EYİDİKER	MUHAFAZAKAR CEMAATİN ERİL DÜNYASINDA MODERNİST BİR KADIN DERVİŞ: SAMİHA AYVERDİ	208
Adila MAJEED	COLLATERAL DAMAGE OF THE CHANGED LANDSCAPE: MUSLIM WOMEN POST 9/11	210
Sevil VƏLIYEVA	AZƏRBAYCAN QADININ SİMASI-MEHRİBAN ƏLİYEVA	211
Ayçin ÖNER	TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMUNDA 1982- 2015 YILLARI ARASINDA KADRODA YER ALAN KADIN SANATÇILAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	214
Özlem GÖREY ERDOĞDU	MULTIPLICITY OF THE FEMALE VOICE THROUGH A HISTORICAL PERSPECTIVE	224
Sadhvi Deepika BHARTI	WOMEN IN HISTORY AND MYTHOLOGY	239
Mehmet Fatih IŞIK	JUDITH BUTLER'IN FEMİNİST ANLAYIŞINDA KİMLİK İNŞASI	244

САЛІҚЫНБАЙ А.Б.	ҚАЗАҚ ДАНАЛЫҒЫНДАҒЫ АРУЛАР КЕЛБЕТІ	245
Merve KARAVAR	TÜRK YAZILI BASININDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNE DAİR SÖYLEM ANALİZİ	247
Fatma BAŞAR	WOMEN AND POLITICS	249
Meltem INCE YENILMEZ	JUSTICE FOR WOMEN AMIDST COVID-19	254
Ekin AKGEZER	DEMOKRATİKLEŞME İÇİN KADIN HAKLARI	255
Süheyla SARITAŞ	TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN BEBEK CİNSİYETİ KUTLAMA PARTİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	264
Natela Borisovna POPKHADZE	EMPOWERED WOMAN: PRESIDENT OF THE REPUBLIC GEORGIA//SAKARTVELO//GURCISTAN	271
Amna ZAHID Sundus RAUF	DOMESTIC VIOLENCE INTENSIFICATION DUE TO LACK OF VICTIM FRIENDLY CRIME REPORTING AND MANAGEMENT FACILITIES	272
Sundus RAUF Amna ZAHID	DIVORCE RATE ELEVATION DUE TO LACK OF EFFECTIVE RECONCILIATION MEASURES	273
Zeynep Gülru GÖKER	WOMEN'S LABOR, WORK AND ACTION: INSIGHTS FROM ARENDT'S POLITICAL THOUGHT	274
Sevgi İNECİ	ESNEK ÇALIŞMA VE KADININ ZAMAN YÖNETİMİ	275
Beyza Nur BULBURU Tahir AKGEMCİ Serap KALFAOĞLU	SÜPER KADIN SENDROMU İLE İŞE GÖMÜLMÜŞLÜK İLİŞKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA	289
Sanı Inusa MILALA Ilıyasu IBRAHIM Bala ISHIYAKU	PERCEPTION AND CHOICE OF WOMEN IN ESTATE MANAGEMENT COURSE AND WILLINGNESS TO PRACTICE IN THE PROFESSION	310
Veysel YILMAZ Barış ERGÜL	KADIN GÖZÜYLE COVID-19 SÜRECİNDE TOPLU TAŞIMA TUTUM VE DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ	319
Veysel YILMAZ Gonca TANYELİ Barış ERGÜL	KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALGISININ YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ İLE İNCELENMESİ	329
Saima MAJEED	DECONSTRUCTING THE WARTIME SEXUAL VIOLENCE AGAINST WOMEN: A STUDY OF KASHMIR	340
Natalia SCIUCHINA Vladlena LISENCO	LEGAL GUARANTEES OF WOMEN' SOCIAL PROTECTION IN CONNECTION WITH MATERNITY	341
Mustafa TEKDERE Tuncay POLAT	KADINA ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN KONUKEVİ HİZMETİ VE BELEDİYELER	348
Abdul-Razaq Rilwan ITARI Aminu Muhammad FAGGE Gambo Babandi GUMEL Abubakar HASSAN	DOES WOMEN EMPOWERMENT ATTRIBUTES IN RURAL SAVINGS SCHEME CLOSES GENDER GAP IN JIGAWA STATE, NIGERIA?	350
Abdulkadir DEVELİ Burak KABAKCI	EĞİTİM VE İSTİHDAM BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE CİNSİYET EŞİTLİĞİ	368
Ufuoma Loretta OGIDIAKA Aisha HARUNA	WOMEN AND VIOLENCE: THE FACTORS AND EFFECTS OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST MEN BY THEIR FEMALE INTIMATE PARTNER	370
Başak OVACIK	BİLİMDE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: BİLİMDE KADIN SAYISI NEDEN AZ?	371
Asiye TOKER GÖKÇE Kübra BALCI	KADINLARIN İŞ HAYATINDA VAR OLMA MÜCADELESİ WOMEN'S STRUGGLE FOR EXISTENCEIN IN WORK LIFE	373

Figen KAZANKAYA Özlem DEMİREL BOZKURT	ÜREME SİSTEMİ ENFEKSİYONLARI VE İNFERTİLİTE	383
Didem GÖKÇE	SU KAYNAKLARI VE KADIN	388
Muniza JAVED Asma Seemi MALİK Amjad MAHMOOD	THE STUDY OF SOCIO-ECONOMIC FACTORS THAT PREVENT WOMEN TO ACCESS THE MATERNAL HEALTH CARE FACILITIES IN PUBLIC SECTOR HOSPITALS. (A CASE STUDY OF LAHORE)	397
Hina KHALID Lubna SHAKIR Zaka ur REHMAN	STUDY OF OBSTETRIC CHOLESTASIS AND FETO-MATERNAL EFFECTS	398
Hina KHALID Lubna SHAKIR Arslan Ali	EVALUATION OF CAUSE OF OBESITY INDUCED DISEASE IN PUNJAB	399
Neşe ORMANCI	KADINLARIN OBEZİTE İLE İLGİLİ ÖNYARGILARININ ANTROPOMETRİK ÖLÇÜMLERİNE ETKİLERİ: KKTC ÖRNEĞİ	400
ESANU Veronica PALII Ina ESANU Valeriu	RELATIONSHIP BETWEEN EPICARDIAL ADIPOSE TISSUE THICKNESS OTHER CARDIOVASCULAR RISK FACTORS IN CHILDREN WITH METABOLIC SYNDROME	412
Nabil EL AKCHIOUI Nabil BENAYA Faiza DIB	RELIABILITY STUDIES VIA PETRI NETS: STOCHASTIC AND CONTINUOUS FOR MODELLING OF LARGE SYSTEMS	413
Okan KOÇ	WEB OF SCİENCE ÜZERİNDE İNDEKSLENEN KADIN VE EĞİTİM KONULU ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	414
Aysun DEMİRDÖĞEN Özge ANDİÇ-ÇAKIR	KADINLARDA TEKNOLOJİ GİRİŞİMCİLİĞİ VE TEKNOGİRİŞİM BAŞLATMA ORANLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: EGE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	429
Victoria Bilge YILMAZ	REPRESENTATION OF A WOMAN IN JEAN RHYS' WIDE SARGASSO SEA	430
Preeti TİWARY	THE ROLE OF WOMEN IN THE CONCEPT OF FAMILY	438
Cennet OĞUZ	TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMADA KADINLARIN YERİ VE ÖNEMİ	444
Yücel CAN Merve ŞEN	KAMUSAL ALAN ve KADIN	458
Sevcan YILDIZ Levent ALPASLAN	HIRISTIYAN MİSTİĞİ BINGEN'Lİ HILDEGARD: BİBLİYOMETRİK ANALİZ	462
Emine ÖZTÜRK Abdurrahman YALÇİ	TANZİMAT'TAN MİLLİ MÜCADELEYE OSMANLI TOPLUMUNDA KADIN	477
Gabriela BOANGIU	THE SYMBOLICAL REPRESENTATIONS OF THE EPITHALAMIUM IN THE REGION OF OLTENIA	491
Rehana KANWAL	WOMEN AND ISLAM: A CRITICAL STUDY IN THEIR SOCIETAL ROLES AND RESPONSIBILITIES	499
Rehana KANWAL Irshadullah	RATIONAL APPROACH TOWARDS WOMEN RIGHTS IN ISLAM	511
Rehana KANWAL Irshadullah	THE STATUS OF WOMAN IN PRE AND POST-ISLAMIC ARABIAN PENINSULA WITH SPECIFIC REFERENCE	520
Rehana KANWAL	WOMEN AND ENTREPRENEURSHIP: A STUDY IN THE LIGHT OF ISLAMIC TEACHINGS	537
Didem ERMİŞ Ebru YETİŞKİN	GÜNÜMÜZ SANATINDA FEMİNİST YAKLAŞIMLAR	556

Gülçin YAHYA KAÇAR	TÜRK MÛSİKÎSİNİN ÖNCÜ KADIN HÂNENDELERİNDEN LÂLE VE NERGİS HANIMLARIN TAVIR ÖZELLİKLERİNİN TAHLÎLİ	575
Stephen Ogheneruro OKPADAH	SOCIAL INCLUSION, CINEMA AND THE AFRICAN WOMAN IN THE DIASPORA	592
Dorothy OYEYİNKA	BEING WOMAN IN AFRICA	593
Эльвира АЛИМОВА	РАННЕЕ ВЫНАШИВАНИЕ РЕБЕНКА	594
Джалилова АЙНУР НАНА	ГЕРОИ СТОЛЕТНЕЙ ДАВНОСТИ: ЖЕНЩИНЫ СЕЛА КЕЧИЛИ РЕЗЮМЕ	595
XƏLİLLİ Jalə	ALPIAN WOMAN AND MOTIVATION OF NAMING HER IN TURKISH FOLK EPICS	596
ABDULLAZADE Nazile	THEME OF VICTORY IN MAHIRA NAGIGIZI'S POETRY	597
Dorothy OYEYINKA	ADOLESCENT PREGNANCY	599
XƏLİLLİ Jalə	VIOLENCE AND WOMEN	600
ABDULLAZADE Nazile	DISABILITY: ELDERLY WOMEN	601
SANI INUSA MILALA ABDULKADIR Sani Mohammad Ahmad Ibrahim Usman Mohammad Gidado SHUAIBU H MANGA	THE PERCEPTION OF WOMEN IN THE CHOICE OF BUILDING TECHNOLOGY COURSE AND WILLINGNESS TO PRACTICE IN THE PROFESSION	602

WORDS FOR 'WOMAN' IN A PRIORI ARTIFICIAL AUXILIARY LANGUAGES OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES

Alan Reed LIBERT
ORCID: 0000-0003-1446-4183
School of Humanities and Social Science, University of Newcastle, Callaghan, New South Wales, Australia

ABSTRACT

A priori artificial languages are attempts to build languages from scratch, unlike artificial languages such as Esperanto, which are largely or entirely built from items in natural languages (the latter type of languages are known as *a posteriori* languages). Artificial languages are languages which have been consciously created, as opposed to natural languages such as Turkish and English. Although artificial languages have been created for various purposes (e.g. in connection with a work of fiction), this paper will be limited to those created as auxiliary languages, that is, languages designed to aid international communication. It will also be limited to languages created in the 19th or 20th centuries (although there are much older *a priori* languages). The vocabularies of *a priori* languages are often or usually built on the principle that words with similar meanings should have similar forms. By looking at the word 'woman' in such languages, one might learn something about what their designers felt about the concept of 'woman', and its relations to other concepts, such as 'man'. The languages examined in this paper will include aUI, Babm, Lingualumina, Ro, Sona, and Suma.

Keywords: artificial languages, vocabulary, lexicon

1. INTRODUCTION

In this paper I will discuss a group of languages which, at least on the surface, appear to be very strange indeed: *a priori* artificial languages. Artificial languages are languages which have been consciously created, unlike natural languages such as Turkish and English. The best known such language is Esperanto, which is made up mainly of items taken from natural languages. Languages of its type are called *a posteriori* artificial languages. Artificial languages have been created for various purposes; the ones which I will discuss here are *auxiliary languages* – languages which have been created for international communication.

Some artificial languages were not built from one or more natural languages, but were attempts to build a language from scratch; such languages are known as *a priori* languages. Most of them are obscure and unsuccessful – designers of some of these languages spent years or decades working on them, with very few people learning and using them.

I should note that the *a posteriori*/*a priori* distinction is actually a spectrum rather than a dichotomy.

For one thing, some artificial languages have substantial amounts of both *a priori* and *a posteriori* components; languages of this sort are called *mixed* artificial languages. Also, even some *a priori* languages have taken a small amount of material from one or more natural languages.

When building a language from scratch, a designer can do what he wants, including with its vocabulary. One principle which some *a priori* languages follow is that words with similar meanings have similar sequences of sounds. A fair proportion of *a priori* languages go quite far in this direction, with elaborate schemes of classification determining the forms of words.

Given this, by looking at words for 'woman' in *a priori* languages, one might be able to discover something about a designer's attitudes towards women. Although it is not an *a priori* language, Esperanto has been said by some to be sexist, because words for female entities are derived from words for male entities, e.g. *viro* 'man', *virino* 'woman'. Of course this happens in natural languages as well, e.g. English *poet*, *poetess*.

Let us now see what the situation is in some *a priori* auxiliary languages.

2. EXAMINATION OF LANGUAGES

2.1. Sona

Sona was designed by Kenneth Searight (Searight 1935). Its words for 'man' and 'woman' are *ra* and z*an* respectively, neither of which appears to be derived from the other. Searight (1935:35) may indicate that they were borrowed from or influenced by natural languages: he says of them, "cf. I.G. [=Indo-European] sf. [=suffixes] -or, -ir" and "cf. Pr. [=Persian] zan, R. [=Russian] zhen, Pt. [=Pushtu] jinei" respectively. (Even though Sona is sometimes classified as an *a priori* language, it appears to have many *a posteriori* items, and thus perhaps this classification is incorrect.)

2.2. Suma

Suma was the work of B. Russell. Its words for 'man' and 'woman' are *pamo* and *pimo* respectively. They are part of a more general scheme for opposites and other semantically related words, as discussed in the following extract from Russell (1966:v):

In order to further reduce the number of basic words to be learned, Suma uses a simple system to associate word pairs that are relatively easy to associate, such as good/bad, boy/girl, table/chair, dog/cat, rain/snow, etc. [...] The Suma alphabet begins with the five vowels which have the following sequence: a, i, u, o, e. The first two vowels "a/i" and the last two vowels "o/e" are used in the first vowel of a word pair to associate the Suma words. Here are some a/i word pairs: pamo/pimo (man/woman); kamo/kimo (dog/cat); kana/kina (easy/difficult); kavi/kivi (laugh/cry).

In this case, one cannot really say that the word for 'woman' is derived from the word for 'man' (or vice versa), but the latter in some sense takes precedence, as its first vowel precedes that of the former in the alphabet of the language.

However, this may not be due to any view of Russell that men have primacy, but rather reflects the usual order of the words with these meanings in English (which is the language in which Russell is writing); consider the following sentence (ibid.): "In only a few cases is the sequence of the words in a word pair difficult to remember, but as soon as one member of a word pair has been learned then the sequence is no longer a problem." One might think that the sequence in the word pair *pamo/pimo* is not among those "few cases" which are difficult to remember, because that is the more common sequence of the equivalent words in English (which might reflect a (former) view among English speakers that men have primacy over women).

2.3. Babm

The designer of Babm was Fuishiki Okamoto. It is one of those languages with a complex classification system with large numbers of similar words having similar meanings (i.e. with much larger networks of words). This includes words for 'woman' and 'man', which are *bcit* and *bcot* respectively; here the former precedes the latter in alphabetical order (but note that Babm uses the Roman alphabet, but as a syllabary rather than as an alphabet). There thus does not seem to be any precedence given to 'man' over 'woman'. However, the word form 'man and woman' is *bcoit*, in which the *o* found in the word for 'man' precedes the *i* which is found in the word for 'woman'. Also, the word for 'humankind', *bcob*, contains *o* but not *i*, but perhaps one should not read too much into such facts. All of these items are among the words containing *b* and *c*, whose meanings involve "Humankind, Living Things in General and Imaginary Life" (Okamoto 1962:47).

Other words in this group include *bcab* 'human being', *bceh* 'phylum', *bcim* 'mammoth', *bcoj* 'honey, nectar', and *bocq* 'demon'. It appears that within this group, there has not been a completely systematic mapping of similar forms to similar meanings. Note also that the words for 'man' and 'woman' do not have much in common with the word for 'human being' beyond the fact that they all share *b* and *c*. This group is part of the larger group of words starting with *b*, which are words for "Living Things" (ibid.), among whose other subgroups are words for "Plants in General and Crops" (ibid.:48), containing *b* and *d*,[1] words for fishes, containing *b* and *r*, and words for parasitic worms, contaning *b* and *x*.

[1] There are exceptions in some such cases.

2.4. Lengua Universal

Like Babm, the Lengua Universal, created by Bonifacio Sotos Ochando, has a complex vocabulary system with similar words having similar meanings.[2] *Ibabe* means 'hombre (genérico)' ('man (generic)'); *ibaca* means 'varon' ('man'), while *ibacae* means 'mujer' ('woman'). It can be seen that the word for 'woman' is derived from that for 'man' by the addition of *-e*; thus the word for 'man' has primacy over it.

These words belong to the group of words starting with *iba-*, which involve "individuos humanos y sus nombres" (Sotos Ochando 1886:46) ('human individuals and their names'). This group belongs to the broader group of words starting with *ib-*, which are "del hombre en general" (ibid.) ('about man in general'). This group in turn is part of the group of words beginning with *i-*, which is the "inicial lo perteneciente al hombre en cuanto al cuerpo, aunque algunas veces se extienda á otros animals" (ibid.) ('initial letter concerning man as regards his body, though sometimes extended to other animals').

2.5. Ro

Ro was designed by Edward Foster and developed over several decades, and there are several versions of it. In the 1931 version, the words for 'man' (Latin 'vir') and 'woman' are *radal* and *rafla* respectively (*ra* means 'person', and initial *r* is supposed to begin words involving "mind, reason" (Foster 1931:22); most of the words starting with *ra-* denote people, e.g. *rajad* 'king'). One might note that again the word for 'man' precedes that for 'woman' in alphabetical order.

2.6. Lingualumina

Lingualumina was created by Frederick William Dyer in the 19th century; my examples come from Dyer (1889). Its word *Ez-wŭ* means 'human female – woman, girl, or child'; this word consists of *Ez* 'a person' and *-wŭ* 'feminine'. One can compare the word *Ez-'n-yŭ* 'human male – man, boy, or child', which contains *-yŭ* 'masculine'. Apparently, neither of these words is derived from the other; i.e. they seem to stand as equals. These words include men and women but are not limited to them – compare English, which has no single word for 'male human' and 'female human'.

Lingualumina does have the words *Ezwunoh* 'a mature woman' and *Ez'nohyŭ* 'a man of mature age'; it is not specified what "mature" means. There are also the words *Ezióhwŭ* 'a young woman' and *Ezióhyŭ* 'a young man'. In contemporary English *young man*, *young woman*, and *young adult* are often or usually applied to people who are not in fact adults (i.e. not over 18); I do not know whether this is true of these Lingualumina words.

[2] This language has its own alphabet, but it seems to have been very rarely used.

2.7. aUI

Finally, let us look at aUI, designed by John Weilgart, which is perhaps the strangest language among these strange languages.[3] Its words are supposed to be iconic, in that the sounds in them are supposed to be related to what they mean. Here is a passage from a website on the language (<https://auilanguage.org/learn-aui/general-guide-to-aui/>):

"Generally accepted formulations to distinguish male and female seem to be some of the most difficult to create in **aUI** – what essential difference defines maleness and femaleness other than biological sex differences? Originally Weilgart used **vus** [man] and **Yvus** [woman] (Active sperm vs. conceptive, more passive ovum; **–s** indicates concreteness). An alternative for female he suggested was **L**, Rounded, for the more characteristically rounded features of the female body."

Y means 'not', *v* means 'action', and *u* means 'human'. Thus, not only is *Yvus* derived from *vus*, but it means a 'not active person'; although this might be explained in terms of the mobility of a sperm cell as opposed to the non-mobility of an egg cell, feminists might not be happy with the implications of this word.

3. CONCLUSION

We have seen that the place of words meaning 'woman' varies in the vocabulary systems of *a priori* languages: in some, but not all, such languages, the word for 'man' seems to have some sort of precedence over it. It would be interesting to examine more such languages, e.g. those from earlier centuries, to see what happens in them.

REFERENCES

Dyer, F. W. (1889). The Lingualumina. Part I.: General and Introductory. Mark H. Judge, London.

Foster, E. P. (1931). Ro-Latin-English Vocabularium Dictionary. Roia, Waverly, WV.

Okamoto, F. (1962). Universal Auxiliary Language: Babm. Apparently self-published, Tokyo.

Russell, B. (1966). Suma (3rd edition). Apparently self-published, Plainview, NY.

Searight, K. (1935). Sona. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., London.

Sotos Ochando, B. (1886). Diccionario de la lengua universal. Taller Tipográfico de la Penitenciaría, Buenos Aires.

[3] This language has its own writing system, but materials in it are often written in the Roman alphabet.

MÜSBƏT İRADİ KEYFİYYƏTLƏR AZƏRBAYCAN QADININ HƏYAT RƏMZİ KİMİ

PhD, Senior Lecturer Kamila KAZIMOVA
Baku State University, Azerbaijan
ORCID : 0000-0002-9361-8584
PhD, Associate Professor Shalala BABAYEVA
Azerbaijan University of Languages, Azerbaijan
ORCID: 0000-0002-6468-6246
PhD student Khayala MURADOVA
Azerbaijan University of Languages, Azerbaijan
ORCID: 0000-0002-1708-5798

Açar sözlər: Azərbaycan qadını, iradi keyfiyyətlər, etnik-psixoloji xüsusiyyətlər

İradi keyfiyyətlər istər klassik, istərsə də müasir psixologiyada həmişə tədqiqatçıların diqqət mərkəzində olub. İradə psixologiyasının önəmli tarixi var. K.Yung, K.Xorni, K.Lorens, A.Adler kimi nüfuzlu psixoloqlar iradəni davranışın universal arxetipi kimi, hətta şəxsiyyətin özünü realizə etməsi kontekstində araşdırılmışdır. Qadın dözümlülüyü eldə-obada həmişə diqqəti cəlb edib. Maraqlı psixoloji məziyyət kimi hələ qədim zamanlardan məlum idi. Onun psixoloji əlifbası vaxtilə Azərbaycan etnopsixolgiyasında yazılıb.

Eldə-obada dözümlülüyü yüksək dəyərləndirirdilər və bu paradoksu təsvir edəndə, ilk növbədə, onu əsrin özünəməxsus psixoloji fenomeni kimi təsvir etsələr də, əslində iradə konnotasiyaları ilə açıqlamırdılar. Başqa sözlə, etnopsixoloqlar həmişə qadın dözümlülüyünün sirlərini axtarıblar, ancaq onun metodoloji qaynaqlarını tapa bilməyiblər. Ailədə hər bir situasiyada qadın dözümlülüyü ailənin qoruyucusuna çevrilir.

Ailənin ümumi psixoloji portretinin yaradılmasında qadının iradi keyfiyyətlərindən olan təkidlilik, qətiyyət, cəsarət, məsuliyyətlilik, özünü ələ almaq, təşəbbüskarlıq, səbrlilik, inamlı olmaq, işgüzarlıq, təşəbbüskarlıq, təmkinlilik və sairənin rolu xüsusilə əhəmiyyətlidir. Müsbət iradi keyfiyyətlərə sahib olan qadın ailə ocağının qoruyucusudur, möhkəm ailə isə cəmiyyətin çox mühüm dayaqlarından biridir. Yüksək savad və mədəniyyət, həssaslıq və ana müdrikliyi istər işlədiyi peşə sahəsində, istərsə də ailədə müsbət psixoloji iqlimin formalaşmasına mühüm təsir göstərir, həyatımızı zinətləndirir, onu qorumağa kömək edir.

44 günlük Vətən müharibəsi bir daha təsdiq etdi ki, hər bir Azərbaycan qadını dözümlülüyü və tolerantlığı ilə ailəsinin keşiyində durub qoruduğu kimi öz doğma vətənini də sevir və qoruyur. Bu fikri biz, düşmən tapdağından torpaqlarımızı azad edən rəşadətli qəhrəman ordumuzun timsalında

bir daha təsdiq etdik. Bütün müsbət iradi keyfiyyətləri özündə birləşdirən Azərbaycan qadını vətən igidlərini qorxmaz, qətiyyətli, vətənpərvər cəngavər kimi böyüdürlər.

Qətiyyətli və dözümlü olan hər bir Azərbaycan qadını, min bir əziyyətlə böyüdüb başa çatdırdığı övladını, şəhidlik zirvəsini göz önünə gətirərək və bunu şərəf sayaraq, işğalda olan torpaqlarımızın azad olunması naminə vətənpərvərlik, birlik və həmrəylik göstərərək düşmənə qarşı əzmlə mübarizə aparmaq üçün onlara xeyir-dua verərək ön cəbhəyə yola salırdılar.

Həcər qeyrətli qadınlarımızın böyüdüb boya-başa çatdırdıqları qəhrəman oğullarımız bizləri 30 illik həsrətində olduğumuz vətən torpaqlarına qovuşdurdu. Müsbət iradi keyfiyyətləri özündə əks etdirən Azərbaycan qadını dünyaya gətirdiyi övladını vətənpərvərlik ruhunda böyüdərək, xalqımızın soykökündən gələn və qan yaddaşımızda əbədi həkk olan etnik-psixoloji xüsusiyyətlərimizi, milli-mənəvi dəyərlərimizi, tolerantlığı onlara aşılamağı bacarır və xalqımıza, cəmiyyətə layiqli vətəndaş kimi hazırlayır.

Bu baxımdan böyük mədəni irsə malik olan Azərbaycan xalqı qadının ailədə və cəmiyyətdəki roluna daim böyük ehtiramla yanaşmışdır.

Cəmiyyətin bütün incəliklərini zərgər dəqiqliyi ilə təsdiq etmiş ulu öndərimiz Heydər Əliyev qadının rolunu və fəaliyyətini çox yüksək qiymətləndirmiş və demişdir: “Qadın bəşərə yaraşıq, zinət, insanlığa şərəf, şan-şöhrətdir. Qadın ucalıq, ülvilik məbədidir, ismət, qeyrət, qüdrət rəmzidir (1)”. Müsbət iradi keyfiyyətləri özündə əks etdirən Azərbaycan qadını dünyaya gətirdiyi övladını vətənpərvərlik ruhunda böyüdərək, xalqımızın soykökündən gələn və qan yaddaşımızda əbədi həkk olan etnik-psixoloji xüsusiyyətlərimizi, milli-mənəvi dəyərlərimizi, tolerantlığı onlara aşılamağı bacarır və xalqımıza, cəmiyyətə layiqli vətəndaş kimi hazırlayır. Bu baxımdan böyük mədəni irsə malik olan Azərbaycan xalqı qadının ailədə və cəmiyyətdəki roluna daim böyük ehtiramla yanaşmışdır.

Türklərin qadına nəcib münasibətini aydın şəkildə ortaya qoyan “Kitabi Dədə-Qorqud” dastanında da qadının müsbət iradi keyfiyyətlərə malik olması öz əksini tapmışdır. Burla xatun, Banu Çiçək, Selcan xatun kimi qəhrəman qadın obrazları, onların mübariz həyat tərzi, cəsur və mərdanə davranışları onların tarix səhifəsində qalmasını şərtləndirmişdir. Kitabi-Dədə-Qorqud dastanında Salur Qazanın xanımı Burla xatun el-obanın namusunu qorumaq, düşmənlərin onu tanımaması üçün güclü iradə nümayiş etdirərək oğlu Uruzun ətindən qovurma yeməyə belə razılıq vermişdir. Klassik irsimizin nümayəndələrindən olan Seyid Əzim Şirvani də qadın iradəsinə xüsusi qiymət vermiş və şəxsiyyətin qüvvətli və zəif olmasını məhz onun iradəsindən asılı olduğu fikrini də irəli sürmüşdür. Baxmayaraq ki qadın zəif məxluqdur amma onun tolerantlıq, dözümlülük kimi müsbət iradi keyfiyyətləri kişilərlə çiyin-çiyinə çalışmasına imkan verir (Seyid Əzim, s.6).

Azərbaycan tarixinin müxtəlif vaxtlarında tarixi şəxsiyyətə çevrilmiş qadınlarımız (Sara xatun, Məhsəti Gəncəvi, Xurşudbani Natavan, Mömінə xatun və s) da az olmamışdır. Müasir dövrdə də dözümlülük fenomeni yeni keyfiyyətlər əxz etmiş, yeni konseptual model kimi formalaşaraq tolerantlıq konsepsiyası kimi inkişaf etmişdir.

Qadın tolerantlığı onun özünəməxsus tipi kimi formalaşmış və yeni məziyyətlər kəsb etmişdir. Qadın iradi keyfiyyətləri problemi qadın tolerantlığı konsepsiyası kontekstində tədqiq olunarkən onda ənənəvi psixologiyaya bəlli olmayan köklü səhifələr açılır və bu səhifələrdə müasir Azərbaycan qadının parlaq obrazı canlanır..

Müasir dövrdə də dözümlülük fenomeni yeni keyfiyyətlər əxz etmiş, yeni konseptual model kimi formalaşaraq tolerantlıq konsepsiyası kimi inkişaf etmişdir. Qadın tolerantlığı onun özünəməxsus tipi kimi formalaşmış və yeni məziyyətlər kəsb etmişdir. Qadın iradi keyfiyyətləri problemi qadın tolerantlığı konsepsiyası kontekstində tədqiq olunarkən onda ənənəvi psixologiyaya bəlli olmayan köklü səhifələr açılır və bu səhifələrdə müasir Azərbaycan qadının parlaq obrazı canlanır. Bütün parlaq obrazlardan tolerantlığı və bütün müsbət keyfiyyətləri özündə birləşdirən görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanı nümunə gətirə bilərik.

Zərifə xanımın öz ailəsinə, vətəninə, insanlığa məhəbbəti və sədaqəti, fədakarlığı, mərdliyi, mübarizliyi, qətiyyətliyi, məsuliyyəti, işgüzarlığı ilə şərəflənən, yüksələn, tarix səhifəsində qalan Azərbaycan xanımıdır. O, bütün sahələrdə gənc nəslə örnək olmuşdur. Onun həyat və yaradıcılığı bizim qızlarımız və xanımlarımız üçün hər zaman nümunə olmuş və olacaqdır. Bu da onu göstərir ki, insanın dəyəri onun fəaliyyəti, müsbət iradi keyfiyyətləri, daxili aləmi ilə ölçülür..

Tariximizin həssas məqamlarında Azərbaycan xanımlarının göstərdiyi sarsılmaz iradə, şücaət, əvəzsiz fədakarlıq, sonsuz vətənpərvərlik bugünkü dövlət quruculuğumuzda, cəmiyyətimizin siyasi-iqtisadi, mənəvi-sosial inkişafında da xüsusi rol oynayır. Öz orijinal yaradıcılığı və tükənməz enerjisi ilə xalqı və dövləti üçün, indiki və gələcək nəsillərin rifahı üçün böyük əzmkarlıqla çalışan Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban xanım Əliyeva özünün peşəkar fəaliyyəti, zəngin təcrübəsi, böyük humanizmi, əzmi və qətiyyəti ilə Azərbaycan tarixində tolerant qadın obrazının yeni açılmış bir səhifəsini yazmağa başlamışdır (3).

Qadının kişiyə tamamilə müyəssər olmayan xüsusi bir məsuliyyəti “analıq” məsuliyyətidir. Çəkinmədən demək olar ki, ananın məsuliyyəti atadan daha ağırdır. Nəsili davam etdirmək qabiliyyətini qadına təbiət vermişdir. Bu yolla təbiət Anaya həm də təkrar olunmaz sosial rol da bəxş etmişdir. Həmin rolun məzmunu və ifadə qaydaları isə cəmiyyət tərəfindən müəyyən olunur. Buna görə də onlar həmişə ictimai-tarixi xarakter daşıyır, cəmiyyət dəyişdikcə mahiyyətcə yeni xüsusiyyətlər əmələ gəlir.

Psixoloqların fikrincə böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsində qadının rolu daha böyükdür. Uşağın ana ilə emosional ünsiyyəti onun nəinki psixi, habelə fiziki inkişafının əsas şərtidir. Həmçinin qadın övladında müsbət iradi keyfiyyətləri formalaşdırılmasında da rolu əvəzedilməzdir. Qadın ailə ənənələrin, keçmiş nəsillərin təcrübəsinin qoruyucusu və ötürücüsüdür. Qadın da kişi kimi hər bir ailənin sütunudur və ailənin xoşbəxt olması üçün qadınlarında özünəməxsus məsuliyyətləri vardır.

Burada qadının müsbət iradi keyfiyyətlərə malik olmasının sağlam ailə mühitində rolunun nə dərəcədə mühüm əhəmiyyəti olduğu bir daha təsdiqlənir, bütün bunların öhdəsindən gəlmək üçün isə qadın lazımi biliklərə yiyələnməlidir. Bir tolerant qadın üçün nəzərdə tutulan savad və təhsil, ilk növbədə günün tələblərini və zamanın yeniliklərini bilməkdir.

Dözümlü qadının orta və ya ali məktəb təhsili nəzərdə tutulur. Qadının oxuyub təhsil alması, onun müsbət iradi keyfiyyətlərinin daha da formalaşmasına təsir göstərir. Belə ki, qadın dəqiq və düşünülmüş hədəf və məqsədə doğru hərəkət etməlidir və belə olduqda qadına özünəməxsus motivasiya formalaşır. Məqsədə çatmaq üçün hər bir qadının dözümlüyündə yeni qatlar – özünəsahib olmaq, özünənəzarət, qətiyyət və sair kimi qatlar görünür (2.s.367).

Təhsil - həyatı, insanları tanımaq, sosial bacarıqlar qazanmaq üçün çox önəmlidir, ailədə rolunun artmasına, uşağına həm ana, həm də müəllim olmasına dəstək olur.

Qadın bugün özünə təkcə qadın kimi deyil, ana kimi deyil, həm də vətəndaş kimi yanaşır. O, kişidən də özünə qarşı məhz belə bir münasibət tələb edir. Hər bir qadın çalışmalıdır ki, daim özünü təkmilləşdirsin. Çünki kişilər öz həyat yoldaşlarının timsalında təkcə mətbəxdə vurnuxan qadını deyil, həm də nəcib əxlaqi keyfiyyətlərə, müsbət iradi xüsusiyyətlərə malik qadını görmək istəyirlər.

Belə ki, situasiyadan asılı olmayaraq səbrli olub özünü ələ ala bilən qadın istər işlədiyi peşə sahəsində, istərsə də ailədə şəxsiyyətlərarası münasibətlərdə yaranan problemi səbrlə, təmkinlə aradan qaldırmağı bacarır.

İşlədiyi peşə sahəsində olduğu kimi ailədə qadının müsbət iradi keyfiyyətləri ailənin möhkəmliyinin və bütövlüyünün qorunmasının rəmzi kimi səslənir. Ailədə avtoritar ər paradoksları əmələ gələndə, xüsusilə dəhşətli boşanma situasiyalarında qadın dözümlülüyü problemləri də aktuallaşıb (Əlizadə Ə.Ə. Qadın psixologiyası. Bakı, 2016, s.366-367).

Belə ki, ailəsini qorumağa çalışan əzmkar və iradəli qadın mübarizə aparmağın yollarını da axtarıb tapır. Qətiyyətlilik, cəsarət, özünü ələ almaq kimi xüsusiyyətlərə sahib olan qadın güclü empatiya hissinə sahib olur, yoldaşının hisslərini, onun reaksiyalarını, xüsusilə də affektiv reaksiyalarını üz ifadələrindən oxuyur, vaxtında sezib neytrallaşdırır.

Empatiya dalğalarında qadın özünü həyat yoldaşı ilə, bəlkə də, eyniləşdirir, özünün emosional halətlərini onun hisləri ilə dəyərləndirir.

Qadın dünyaya həyat yoldaşının gözü ilə baxanda, özünü əsl qadın kimi və şübhəsiz ki, həm də ana kimi dərk edir (Ə.Əlizadə)....

Ər-arvad ünsiyyətinin mimika parametrləri necə də önəmlidir?! Onlar şirin söhbət edirdilər. Hamını bu şirin söhbətlərlə heyran qoysalar da, heç kim onların dilini olduğu kimi başa düşə bilmir. Uşaqlar da bu söz-söhbətləri açıqlaya bilmirlər. Bu dilin, bəlkə də, bənzərsiz heroqlifləri – mimika heroqlifləri var. Bu, ər-arvad düsturunun şəxsi lüğətidir.

Ancaq iki adamın teatrında səslənən, iki, üç, dörd, hətta beşmənalı sözlərlə rövnəqlənir, özünəməxsus məcazlarla qaynaqlanır. Bu dili heç kəs bilmir. Onun əlifbası olmasa da, hislər aləmindən qaynaqlanmış emosional dili var (Əlizadə Ə.Ə, 2015, s.368).

... "Qadın dili" anlamı elin-obanın təcrübəsində əmələ gəlib, sonralar isə psixoloqların tədqiqat obyektinə çevrilib..Psixoloqlar qadının psixoloji potensialına böyük diqqət yetirmiş, ailə situasiyasında qadının potensialının gerçəkləşdirilməsi ilə bağlı məsələləri təhlil etmişlər. Qadının psixoloji potensialı böyükdür. Ailə situasiyalarında onun potensialını necə gerçəkləşdirmək olar? Bu suala A.Maslounun məşhur "özünüaktuallaşdırma nəzəriyyəsi" əsaslı cavab verir.

Aparılmış tədqiqatların nəticəsinə əsasən bir çox insan tətilini ailələri ilə keçirir və həyat yoldaşları ilə harada, necə və nə vaxt qərar verir. Qadının bir cütlükdəki rolu, müəyyən alış-veriş qərarlarının qəbul edilməsində getdikcə daha təsirli olur. Bu təsir onların həyat tərzi və dəyərləri ilə güclü şəkildə əlaqələndirilir. Turizm sektoru və marketinq strategiyası üçün tətilə dair qərar qəbul edərkən qadınların hansı rol oynadığını bilmək çox faydalı olardı. Beləliklə, bu məqalə qadınların həyat tərzi və dəyərlərinin ailə məzuniyyəti qərarlarına təsirini təhlil etmək məqsədi daşıyır. Nəticələr, qadının profilindən (peşə və ya ənənəvi) və fəaliyyətdəki üstünlüklərindən asılı olaraq tətil qərarlarında fərqlilikləri göstərir (4).

Ailənin bir çox rolundan qadınlar məsuliyyət daşıyır. Daha geniş sosial kontekst, ailə siyasəti və mədəni dəyərlər daxil olmaqla, qadınların bu artan məsuliyyətə necə cavab verdiyini bir çox amillər təsir edir (5).

Beləliklə, qadının müsbət iradi keyfiyyətləri ailə təməllərinin qorunmasında, cəmiyyətə yararlı gənclərin yetişdirilməsində və ən əsası özünü daima inkişaf etdirməsində xüsusi rol oynayır.

İstinadlar

1. Azərbaycan qadınları ensiklopediya, T3 Bakı, 2000.
2. Əlizadə Ə.Ə. Qadın psixologiyası. Bakı, 2016, s.366-367
3. Kazımova K., Babayeva Ş., Muradova X. (2020). S.Ə.Şirvani irsində şəxsiyyətin mənəvi keyfiyyətlərinin Formalaşmasinda etnik-psixoloji xüsusiyyətlərin rolu / Sosyal bilimler alanında akademik araştırmalar, Ankara
4. Cynthia B. Lloyd &Anastasia J. Gage-Brandon (2010). Women's Role in Maintaining Households: Family Welfare and Sexual Inequality in Ghana. A Journal of Demography. Pages 115-131.
5. Galick A. (2016). Women's roles in families. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Family Studies. https://www.doi.org/10.1002/9781119085621.wbefs486
6. http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/2016/avqust/503790.pdf
7. https://zarifa-aliyeva.az/
8. https://mehriban-aliyeva.az/

FAMILY MEMBERS' ISOLATION BEHIND FAMILY FRAGMENTATIO: JOHN CHEEVER'S "REUNION"

Assoc. Prof. Dr. Zennure KÖSEMAN
ORCID: 0000000234209801
Inonu University, Faculty of Science and Letters,
The Department of Western Languages and Literatures

Abstract

This presentation aims to highlight the loneliness of family members and their fragmentation within a family after a divorce as depicted in John Cheever's "Reunion" (1964). This study concerns the division of the family and shows the fragmentation throughout their interactions as well as their dialogues. The short story reflects that even a meeting of the father and the son, after their long departure, is the reason to obtain the epiphany of meaningless reunion and clarifies how they are accordingly fragmented. As the father is addicted to alcohol, the family unity devastates. After being apart from his father, the son Charlie, who is the narrator, recalls an afternoon meeting at Grand Central Station in New York City to reconnect with his father once again. Three alieanated characters —the mother, the father and the son – in the short story form the fragmented family after the divorce. As the father devotes himself to alcohol in his life, when the boy reunites with him, he no longer considers him as a father. Dedicating himself to drinking alcohol even in the process of meeting, the boy abruptly leaves his father and thinks about why his mother divorced him previously. Instead of close love and retrospection, they have the continuation of their corrupt lives and have no interaction. This short story pinpoints the lack of communication that exists within their alieanated family. The result is that Cheever explores how family members become alienated to each other by the fragmenation of the families derived from divorce and how the mothers feel themselves alone in their lives.

Key Words: Fragmentation, Lack of communication, Disappointment, Regret, Epiphany

I. Introduction

This study highlights that after the fragmentation of a family following a divorce, there is the inevitable consequence of family members' alienation to each other. As they become isolated in life, individuals look for new ways of finding happiness by their as with the reunion of the child and his father in John Cheever's "Reunion." After some general explanations about the case of family fragmenation, the mother's all alone case will be considered in this sudden short short story. The inevitable case of divorce after an alcohol addiction will be taken into consideration in this target story.

I. Field of Study

This study has got American sudden fiction field of study. Since it is a short story, then, there will be time for epiphany for the child in this literary text.

II. Methodology

Through analyzing two and a half page sudden story, dialogues between the characters and the descriptions in the necessary parts will be taken into consideration. Thereby, the traits of sudden story will be revolved around and they will express why this short short story is a sudden story.

III. Discussion

By an epiphany he meant a sudden spiritual manifestation, whether in the vulgarity of speech or of a gesture or in a memorable phase of the mind itself. He believed that it was for the man of letters to record these epiphanies with extreme care, seeing that they themselves are the most delicate and evanescent of moments

Stephen Hero, James Joyce

As the traditional family structure dies by the time, unities in families decline and unfortunately divorces generate. Charlie, the protagonist and narrator of this sudden story, comes to the self-recognition that a reunion after the individuals become alienated to each other become meaningless. Similar to Stephen Hero, Charlie has a significant epiphany in his life. This article highlights how the end of divorce creates inevitable cases of individual alienation in society as depicted in John Cheever's "Reunion." After the divorce, the members of the family basically live apart and although the children strive hard to have the family unity witihin themselves once again, they experience a meaningless living surrounding them. In Cheever's sudden story, the child is in a wish to see his father after three years of departure: his aim is whether there will be any recovery of their fragmented life. However, they have alienation and meaningless living because of being apart for a period. This is well expressed via James' Joyce's short stories "Eveline" and "The Boarding House." (Köseman 2012: 592-93). These protagonists experience the same state of alienation and meaninglessness. The mother, to illustrate, feels herself alienated and prefers rebellion toward the father, the patriarchal character. She wants to possess her emancipation in her own world of alienation.

In the target story, the substantial aim is to have a whole reunion after a union following three years' separation from the father. This sudden change signifies the existence of epiphany of

meaningless sense (Koçsoy 2018: 117-118). Charles has a self-recognition to evaluate their union is impossible in most cases. This story is a sudden fictional work and it derives from suddenness. As the target story of this article belongs to the genre of sudden fiction, it is mainly continues for about one to five pages. They happen suddenly "without warning" and daily life in them are "unforeseen, swift. Sudden." (Shapard 1985: XVI). Epihanic outcomes emerge from their suddenness. To illustrate, Charlie revive how meaningless family unity he has in his life. Thereby, this target sudden story has educative mission for the other generations: it is clear that when there is a divorce behind alcoholic cases, life becomes meaningless. Sudden stories are "highly compressed, highly charged, insidious, protean, sudden, alarming, tantalizing, these short-shorts confer form on small corners of chaos, can do in a page what a novel does in two hundred." (Shapard 1986: XVI). Therefoıre, these stories are the voices of individuals in their social standing. These stories are "sudden" and "alarming" so that "chaos" emerge in any case. They have a poetic structure with a semantic meaning in their wording (Koçsoy 2018: 117). It is possible to guess how the woman is disturbed from his alcoholic husband so that she decided for divorce. Unfortunately, children and mothers suffer because of their alienation in society. They miss their previous union having marital happiness:

> The last time I saw my father was in Grand Central Station. I was going from my grandmother's in the Adirondacks to a cottage on the Cape that my mother had rented, and I wrote my father that I would be in New York between trains for an hour and a half, and asked if we could have lunch together. (Cheever 1986: 14)

The intention to have a lunch together is a time to regard whether his father has any changes in his life. Accordingly, he is desiorus to have that life participation once again. The sudden decision of reuinion indicates a possible expectation of changes in Charles' life.

> I saw him coming through the crowd. He was a stranger to me— my mother divorced him three years ago and I hadn't been with him since—but as soon as I saw him I felt that he was my father, my flesh and blood, my future and my doom. (Cheever 1986: 14)

This quotation signifies how the family members feel alienated to each other. Feeling somebody as a stranger is a hint for their departure in their life. Therefore;Charlie has a weakening of parental relationships following divorce (Duffy 1982: 8). Their departure created the sense of loneliness in their lives. Psychological interactions transform within the family members as they experience post state of divorce in their lives (Duffy 1982: 12). They become stranger to each other and express this sense as Charlie does towards his father. Hence,

there are more subtle costs for children when they have to cope with their parents' divorce, costs that do not necessarily show up on standard tests of achievement, behaviour, or health. These emotional costs include embarrasment, fear of abandonment, grief over loss, irrational hope of reconciliation, worry about their parents' well-being. (Clarke-Stewart: 2006: 108)

The quotation hints at the griet after the divorce of the parents: the children become embarrased, fearful and feel anxiety in their life. For example, although Charlie describes his father as his future and blood, however, he intends to feel him as his close akin: he also states that his regarding his father as a really significant person is meaningless because, he is opposite of his imagining his father as a vital person in their relationships. In this case, he has an initiation of regarding his life to be all alone. This means that Charles has an awakening in his life how his mother and he is alone in life. This time is their initiation story of their alienation (Koçsoy 2018: 117-118; Özer 2018: 75-76; Köseman 2012: 592). The boy indicates that alienation caused divorce for his mother and in a way he feels that she did her right choice for it. Thus, the boy has the epiphany of regarding his father to be someone who is stranger to him. Describing him at first, it seems that he likes his father:

He was a big, good-looking man, and I was terribly happy to see him again. He struck me on the back and shook my hand. "Hi, Charlie," he said. "Hi, boy. I'd like to take you up to my club, but it's in the Sixties, and if you have to catch an early train I guess we'd better get something to eat around here." He put his arm around me, and I smelled my father the way my mother sniffs a rose. It was a rich compound of whiskey, after-shave lotion, shoe polish, woolens, and the rankness of a mature male. I hoped that someone would see us together. I wished that we could be photographed. I wanted some record of our having been together. (Cheever 1986: 14)

His wish to be photographed implies that Charlie is hopeful to have their reunion, but as the whiskey smell is all around with the father, unfortunately, he gives up his hope of happiness in their life. Charlie is fearful to resemble his father in the future and to become alcohol addicted that drives family fragmentations in society:

We went out of the station and up a side street to a restaurant. It was still early, and the place was empty. . . . . "Chop-chop." Then he clapped his hands. This caught the waiter's attention, and he shuffled over to our table. "Were you clapping your hands at me?" he asked. "Calm down, calm down, sommelier," my father said. "If it isn't too much to ask of you—if

it wouldn't be too much above and beyond the call of duty, we would like a couple of Beefeater Gibsons." . . . . . I followed my father out of that restaurant into another.

He was not so boisterous this time. Our drinks came, and he cross-questioned me about the baseball season. (Cheever 1986: 14-15)

Their reunion in the restaurant rings the existence of meaningless in their life because, his father goes on his alcoholic circumstance and behaves his son as if he wants to be kind and sympathetic for his child. However, the reason for their family fragmentation again rings a bell there. His alcohol addiction that causes his indifference to his family members. As the child and the father go restaurants, the father has his entire rudeness towards waiters. This signifies the existence of his previous rudeness in his family life:

'Don't argue with me,' my father said. 'Just do as you're told.' 'I just thought you might like to know where you are,' the waiter said.'If there is one thing I cannot tolerate,' my father said, 'it is an impud'nt domestic. Come on, Charlie. The fourth place we went to was Italian. . . . . 'Goodbye, Daddy,' I said, and I went down the stairs and got my train, and that was the last time I saw my father. (Cheever 1986: 15-16)

All the restaurants could not be sufficient for them because, the real problematic case was that they could not find a proper place to see each other: therefore, they could not find their ideal place for eating in which they would sense self-confidence within themselves. In this case, they are the individuals of different worlds: the world of alcoholics and the world of children who missed their family members.

IV. Conclusion

It is significant that family fragmentation comes out of divorces and separation in families. The children have a weaker connection to their parents at the end. Connection lacking brings for the loss of family ties in society. Therefore, the children and mothers feel a sense of alienation in their worlds. They reflect that their lives is formed of meaninglessness.

V. References

Clark-Stewart, Allison. (2006). "The Effects of Divorce on Children." *Divorce: Causes and Consequences*. New Haven: Yale University Press: 106-131.

Duffy, Michael. (1982). "Divorce and the Dynamics of the Family Kinship System." *Impact of Divorce on the Extended Family*. Esther Oshiver Fisher, ed. Journal of Divorce. Vol. 6. No: ½. New York: Haworth Press: 3-18.

Cheever, John. (1986). "Reunion." *Sudden Fiction: American Short Short Stories*. Utah: Gibbs M. Smith, Inc.: 14-17.

Koçsoy, F. G. (2018). "Küçürek Öyküde Epipfan. (Epiphany in Short Short Stories)" Humanitas: International Journal of Social Sciences. 6(11). Retrieved from http://humanitas.nku.edu.tr on January 17, 2021: 115-127.

Köseman, Z. (2012). "Spiritual Paralysis and Epiphany: James Joyce's 'Eveline' and 'The Boarding House'." *Gaziantep University International Journal of Social Sciences*. 11(2): 587-600.

Özer, S. S. (2018). *Çağdaş Kısa Öykü Sanatı ve Politikaları*. (Art and Politics of *Contemporary Short Story)*.Ankara: İmge Kitapevi.

Shapard, R. (1986). "Introduction." *Sudden Fiction: American Short-Short Stories*. Utah: Gibbs M. Smith, Inc.: 14-17.

VI. Suggestions

As manifested in this article, divorce conclusions drive individuals into alienation. However, the necessity of family participations should be in the short periods because, otherwise, children may feel the family parents as stranger to themselves.

A WOMAN'S LETTERS REVISITED: THE STUDY OF LADY MARY WORTLEY MONTAGU'S *TURKISH EMBASSY LETTERS* FROM THE PERSPECTIVE OF WOMEN'S TRAVEL WRITING

Dr. Öğr. Elif GÜVENDİ YALÇIN
Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü

ABSTRACT

In so many cultures, agitation, mobility, and a desire for exploration have been traits and behaviors generally associated with men rather than women over many centuries. In addition to other problems, traveling women have to struggle with the conventional associations between men's travel and academic seriousness and, as opposed to women's travel and academic superficiality or triviality resulting in various types of travel writing embraced by men and women, as well as the reviewer's and reader's perception. Although female authorship generally became more acceptable in the nineteenth century, an epistolary or diary format widely used by women travel writers, which indicates that their narratives were never destined to be brought to light. In 1777, Lady Mary Wortley Montagu was chaperoned by her spouse, ambassador Edward Wortley Montagu, on his duty to the Ottoman Empire. Their stay in Ottoman Empire has been narrated in an epistolary form and later known as Turkish Embassy Letters. In this study, I argue that Montagu's travel writing does not only give domestic details about the everyday lives of Turkish people at that time. As a powerful observer, she also touches upon the topics such as architecture, science, language, and Harem life which have been widely regarded as men's topics or unfeminine details.

Key Words: Travel narrative, Lady Mary Wortley Montagu, Turkish Embassy Letters

KADIN YAZARLARIMIZDAN NEZİHE MUHİTTİN VE İKİ HİKÂYESİ

Arş. Gör. Dr. Özgül ÖZBEK GİRAY
Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

Özet

Nezihe Muhittin Türk edebiyatında roman, hikâye ve piyes yazarı olarak tanınır. Kültürlü bir aile ortamında yetişen Nezihe Muhittin iyi bir eğitim alır. Aldığı özel derslerle Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsça dillerini öğrenir. Öğretmenlikle başladığı meslek hayatında, okul müdürlüğü ve maarif müfettişliği de yapar. Sabah ve İkdam gazetelerinde sosyoloji, pedagoji ve psikolojiye dair ilmî yazılar, Peyâm-ı Sabah'ta ise edebî yazılar kaleme alır. Nezihe Muhittin Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşanan toplumsal değişimden etkilenerek Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren kadınların siyasi hak arayışlarına öncülük etmiş aydın bir Türk kadınıdır. Donanma Cemiyeti İstanbul Kadınlar Şubesi'nin ve sonradan Türk Kadın Birliği'ne dönüşen Kadınlar Halk Fırkası'nın kurucusudur. Gerek kurulmasına öncülük ettiği kadın derneklerindeki faaliyetleriyle, gerekse romanları, hikâyeleri, gazete ve mecmualarda yazdığı yazılarıyla Osmanlı Türk kadın hareketinin önde gelen isimleri arasında yer alır. O kadınların yaşadığı sorunlara dikkat çekerek toplumda bir bilinç uyandırmaya çalışır, kadınların sosyal hayatta yer edinmesi ve siyasal haklara sahip olması konusunda mücadele eder.

Nezihe Muhittin'in kitap olarak yayımlanmış romanları vardır ancak gazete ve dergi sayfalarında unutulmuş çokça hikâye, piyes ve makaleleri bulunmaktadır. Bu çalışmada Nezihe Muhittin'in 28 Eylül 1918'de Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası'nda yayımlanmış "Karanlık Yollar" adlı kısa hikâyesi ile yine aynı mecmuada 5 Teşrin-i evvel 1918'de yayımlanmış "Ümid ve İntizar" adlı kısa hikâyesi ele alınacaktır. Her iki hikâyenin başkahramanı da kadınlardır ve yazar kadın kahramanlar aracılığıyla Türk toplumunda kadının yaşadığı sorunlara dikkat çeker. Hikâyelerinden hareketle yazarın kadın sorunlarına yaklaşımı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nezihe Muhittin, Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası, kadın hareketi, hikâye

ONE OF OUR WOMEN WRITERS NEZIHE MUHITTIN AND HER TWO STORIES

Abstract

Nezihe Muhittin is known as the author of novels, stories and plays in Turkish literature. Growing up in a cultured family environment, Nezihe Muhittin gets a good education. She learns French, German, Arabic and Persian languages through private lessons. In her professional life, which she started as a teacher, she also worked as a school principal and an education inspector. She wrote scientific articles on sociology, pedagogy and psychology in Sabah and İkdam newspapers, and literary articles in Peyâm-ı Sabah. Nezihe Muhittin influenced by social changes experienced in the last period of the Ottoman Empire since the establishment of the Republic of Turkey has led the quest for women's political rights of Turkish intellectuals is a woman. He is the founder of the Naval Association's Istanbul Women's Branch and the Women's People's Party, which later became the Turkish Women's Union. She is among the leading names of the Ottoman Turkish women's movement, with her activities in the women's associations she pioneered, and her novels, stories, and articles she wrote in newspapers and magazines. She tries to raise awareness in society by drawing attention to the problems faced by women, and struggles for women to have a place in social life and have political rights.

Nezihe Muhittin has novels published as a book, but there are many forgotten stories, plays and articles on newspaper and magazine pages. In this study, Nezihe Muhittin's short story "Dark Roads" published in the Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası on September 28, 1918, and the short story "Hope and Waiting" published in the same magazine on October 5, 1918 will be discussed. The protagonists of both stories are women and the author draws attention to the problems faced by women in Turkish society through female heroes.

Keywords: Nezihe Muhittin, Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası, women's movement, story

Giriş

Nezihe Muhittin 1889 yılında İstanbul'da doğar. Yazılarında Nezihe Muhlis imzasını da kullanır. Eğitim hayatı Kandilli'de mahalle mektebinde başlar kültürlü bir ailede yetişen Nezihe Muhittin'in eğitimine babası özen gösterir ve evde özel dersler aldırarak eğitimini sürdürür. Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsça dillerini öğrenir. Bir süre Kumkapı Rahibe Okulu'nda ve Darülmuallimat'ta okur. Öğretmen olmak ister ve Kız İdadi Mektebine "ulum-ı tabiyye" hocası seçilir. Daha sonra Darülmuallimat'ta iktisat okutur. İttihat ve Terakki Kız Sanayi Mektebi'nde ise müdürlük yapar. İlk teşkilatçılığının burada başladığını söyleyen Nezihe Muhittin, Donanma Cemiyeti İstanbul Kadınlar şubesini kurar ve Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği'nin kurucuları arasında yer alır. On dokuz yaşında Sabah gazetesinde "Kızlarımızın Psikolojisini

Mütalaa" başlığı ile yazdığı makale Avrupa'da bile ses getirir. İki sene Sabah'da, İkdam'da sosyoloji, pedagoji, psikolojiye dair makaleler yazar. Peyam-ı Sabah'da edebi yazılar kaleme alır. Yazarda roman yazma merakını uyandıran Halide Edip Adıvar'ın Seviye Talip adlı eseridir. Bu eseri okuduktan sonra kendisi de roman yazmak ister ve Şebab-ı Tebah'ı yazar. Ancak yazdığı eseri beğenmez ve roman yazmaya ara verir. Hüseyin Rahmi'nin teşvikiyle Türk Yurdu'nda ve Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası'nda yazılar yazar. (Hoyi, 1941: 1,8) Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası'nda yazdığı edebî bir yazının altına Süleyman Nazif tarafından yazılan birkaç satırlık iltifat onu bir hayli cesaretlendirir ve ne zaman edebi bir yazı yazmaya başlasa ilk ilhamını Süleyman Nazif'in iltifatlarından aldığını söyler. (Özkay, 2017: 61)

Türk kadın hareketinin öncü isimlerinden biri olan Nezihe Muhittin, kadının yükselmesi, sosyal hayatta yer edinmesi ve siyasal haklara sahip olabilmesi için dergi, gazete, dernek ve cemiyetler vasıtasıyla mücadele eder. Meşrutiyet devrinde kazandığı cemiyetçilik tecrübesini Milli Mücadele yıllarının zorlu şartlarında da başarılı bir şekilde devam ettiren Türk kadınlarından biri olan Nezihe Muhittin, Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulacak olan kadın cemiyetlerine de yol göstermiş olur. (Kurnaz, 2011: 239) 1923'te Cumhuriyet rejiminin ilk fırkası olan Kadınlar Halk Fırkası'nı kurar ancak bu fırka Türk Kadınları Birliği'ne dönüştürülür. Kadınlar Birliği adına Kadın Yolu dergisini çıkarır. Ve bu dergi dördüncü sayıdan itibaren Türk Kadın Yolu adıyla yayımlanır. (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 723)

Nezihe Muhittin Meşrutiyet'in ilanından sonra başladığı mücadelesini 1930'a gelinceye kadar yoğun bir şekilde sürdürür ancak 1930'lara gelindiğinde siyasetten uzaklaşmak zorunda kalır ve hayatının geri kalanını edebi eserler vererek geçirir. (Zihnioğlu, 1998: 24)

Nezihe Muhittin'in yayımlanmış romanları şunlardır: Şebab-ı Tebah (1911), Benliğim Benimdir (1929), Güzellik Kraliçesi (1933), Bozkurt-Küçük Mehmedin Romanı (1934), Haydudun Sonu (1934), İstanbul'da Bir Landro (1934), Kevser Nine (1934), Ateş Böcekleri (1936), Bir Aşk Böyle Söndü (1939), İzmir Çocuğu: Geçen Cihan Harbi Mütareke Seneleri Romanı (1943), Bir Yaz Gecesiydi (1943), Avare Kadın (1943), Kalbim Senindir (1943), Çıngıraklı Yılan (1943), Gene Geleceksin (1944), Sus Kalbim Sus! (1944), Sabah Oluyor (1944). 1931 yılında Türk Kadını adlı bir kitabı yayınlanır. Ayrıca gazete ve dergilerde yayımlanan pek çok hikâyesi, piyesi, ilmî, edebî ve siyasî yazıları mevcuttur.

Karanlık Yollar Hikâyesi

Nezihe Muhittin'in Karanlık Yollar adlı hikâyesi Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası'nda 28 Eylül 1918'de yayımlanmıştır. Hikâye kısa bir mekân tasvirinin ardından hikâyenin başkahramanı olan kadının içinde bulunduğu durumun anlatılmasıyla başlar. Karanlık Yollar'da aldatılan bir kadının

hisleri ve intikam duygusunun kadını ele geçirmesi anlatılır. Hikâyenin olay örgüsü şöyle özetlenebilir:

Hikâyenin kadın kahramanı Nigar, gece geç vakitte koltukta uyuklarken birden uyanır ve dizlerinin üzerindeki kitap yere düşer. Etrafı dinler pencere panjurlarını sarsan rüzgârdan başka ses duymaz. Başını ellerinin arasına alarak düşünmeye başlar. Bütün kış Şişli'de kocasının bir primadonna (başoyuncu) ile yaşadığı ilişkinin dedikodusu yapılır ve bu dedikodular kadının kulağına kadar gelir. Kocasını arabasında kendisini aldattığı kadın ile hayal eder. Gözyaşları içinde kocasını düşünür onun kendisine yapmış olduğu haksızlık karşısında kırgındır. Evlilikte henüz birinci senelerini tamamlamışlardır ancak evliliklerinin ikinci ayında anlaşamadıklarını anlar. Bu evlilikte maddi hiçbir eksiği yoktur ancak yine de mutsuzdur. Büyük bir eksiklik hissetmektedir. Daha sonra kocasının haksızlığını anlamak için ayna karşısına geçer ve aynada gördüğü aksini gururla seyreder. Yerine oturduğu zaman kederi dağılmış gözlerinde intikam ve gurur ışıltıları parlamaktadır. Bütün hayatı gözünün önünden geçmeye başlar. Önce mutlulukla geçen genç kızlığını düşünür. Mektebi bitirip hayata atıldığı beş seneden beri pek çok başarısı olmuştur. Çok beğenilmiştir. Evliliğinin yedinci ayında bir primadonnanın kirli aşkına tercih edilemeyecek bir güzelliği vardır. Kocasıyla karşılaşmasını düşünür. Görmeden ya da tesadüfen yapılmış bir evlilik değil de kibar salonlarında hatta kendi evlerinde görüşerek birkaç ay tanışarak yapılmış bir evlilikleri vardır. Mutlu olacağını ümit eder. Kadın, eş ve anne olarak pek çok güzel düşünceleri vardır. Fakat üç ay evvel İstanbul'a gelen bir primadonna onun bütün emellerini mahvetmiştir. Tekrar kocasıyla primadonnayı hayal etmeye başlar bu sefer onları bir odada kocasını kadının dizlerinin dibinde görür. Daha sonra yerinden kalkıp camı açar. Yaklaşık bir aydır gördüğü karşı konağın büyük ve ışıklı penceresini yine aydınlık görür. Bir aydan beri bir tehlike sezip bakmak istemediği gölge yine oradadır. Bu sefer kaçmaz. Karşısında durup gölgenin hareketini takip etmeye başlar o sırada kapının önünde bekleyen arabanın gürültüsü duyulur ve kapının çan sesi evin derin sessizliğini bozar.

Karanlık Yollar'da Nezihe Muhittin bir kadının kocası tarafından aldatılma sorununu ele alır. Hikâyede olaylar her şeyi bilen, gören anlatıcının hâkim bakış açısıyla anlatılır. Hikâyenin ilk cümlesinde kurgudaki karamsarlık hissedilir: "En uzun ve karlı bir kış gecesiydi. Derin ve kasvetli bir sükûn arasında saatin dört ağır tarakası bir sadâ-yı ikâz gibi odanın duvarlarına aks ederken sobanın başındaki koltukta uyuklayan genç kadın birden doğruldu." (1918a: 1032)

Hikâyenin başkahramanı kocasının kendisini, İstanbul'a üç ay evvel gelen ve Beyoğlu gecelerinde çokça konuşulan, bir primadonna (başoyuncu) ile aldattığını öğrenir. Kadının yaşadığı hayal kırıklığı şöyle anlatılır:

> Onun kendisine karşı ne kadar haksız ne kadar gaddar olduğunu teslim ederken kalbi burkuluyordu. İzdivaçları henüz birinci senesini ikmâl etmişti. İkinci ayı anlaşmamak yüzünden dilgîr ve mahzun idi… O kadar severek yaptırdığı tuvaletler gardropların esiri olmuş, o kadar beğenerek temaşa ettiği kıymetdâr mücevherâtı birer şahâb-ı sâkit gibi gözünden düşmüştü (1918a: 1032).

Kocası tarafından aldatılan Nigar ayna karşısında kendisiyle yüzleşir. Kocasının ihanetinin sebebini sorgulayan kadın kendinde bir eksiklik göremez hatta rakibinden üstün olduğunu düşünür. Bu düşünce onda gurur ve intikam hissini uyandırır. Ayna karşısında yüzleşme sahnesinde Nigar'ın fiziksel özellikleri de anlatılır.

> Zevcinin haksızlığını daha iyi anlamak için tekrar aynanın önüne gitti. Bluzunu çıkardı. Jüponu fırlattı. Uzun müveccehdâr saçlarını arkasına döktü. Mavi robdöşambrı içinde dilber resmini seyrederken mütebessim ve vakur başını sallıyordu. Hakikaten Nigar sarışınların en güzeliydi. Primadonnanın dolgun ve müştehi vücuduyla hiç benzemeyen narin, levend bir endamı, altın saçları, derin ela gözleri vardı… Ağır ve metin hatvelerle tekrar yerine oturduğu zaman güzel gözlerini gölgeleyen biraz evvelki asabi mağmûmiyyeti hemen zâil olmuştu. Şimdi gözlerinde intikam ve gurur lem'aları yanıyordu (1918a: 1032).

Nigar'ın ilk gençlik yılları geriye dönüş vasıtasıyla beş sene evveline gidilerek anlatılır. Okulu bitirip hayata atıldıktan sonra pek çok başarı elde eden Nigar, karşısına çıkan adamı, yeni hayatının şartlarına göre değerlendirip kabul etmiştir. Bilmediği tanımadığı bir adamla değil de tanışıp birkaç ay görüştüğü bir adamla evlenmiş ve mutlu olacağını düşünmüştür. Ancak hayatlarına sonradan dâhil olan bir kadın evliliğini altüst eder.

Hikâyenin bu bölümünde yazar hikâyenin başkahramanı Nigar'a yaşadığı hayal kırıklığı sonrasında yarım kalan bir makaleyi okutur. Nigar, kadının toplumdaki yeri hakkında ve kadın erkek eşitsizliği üzerine söylediği sözlerle adeta yazarın sözcülüğünü üstlenir:

> Masanın üstündeki risaleleri karıştırmağa başladı. Yarım bıraktığı bir makaleyi ikmâl ederek gözleri daldı. Ne kadar haklı ve insanî yazılmıştı. İslam kadınlarının asabiyetini maceracı, hayalperest, tembel, hasta mizaç ve düzensiz olmalarını bi't-tabi iyi bir zevce, memleketin ihtiyâcâtına göre bir valide olamadıklarının esbâb u avâmilini hep tarz-ı hayatımıza atf ediyordu. Nigar: Ne olacak? Diyordu. Bizde kadınlar daima yalnızlığa mahkûm, zevceler sahipsiz, böyle iştirakler hiç şüphesiz esaslı aile teşkilatına kâfi gelemiyor… Hatta beşeriyet bile hemen bilâ-istisna cüz'î küllî farklarla mantığı ile değil fakat bütün saik-i harekâtı olan hissiyâtı ile kadını daima mağlûb ve esîr, erkeği her zaman hâkim ve gâlip görmeğe alışmış… (1918a: 1033).

Son bölümde havanın soğuk olmasına aldırmayan Nigar pencereyi açar ve karşı konağın penceresinde bir aydır bakmaya korktuğu gölgeyi yine görür ve bu sefer kaçmayarak gölgenin hareketlerini takip ederken kapının önünde bekleyen arabanın gürültüsünü ve devamında kapı çanının sesini duyar. Hikâye kırılmış, terkedilmiş ve ihanete uğramış mutsuz bir kadının intikam alma düşüncesiyle son bulur.

Nezihe Muhittin'in Karanlık Yollar adlı hikâyesinde yol önemli bir imgedir. Evliliğin güvenli limanından, aydınlık yolundan önce erkek uzaklaşmış, karısını aldatmış ve karanlık bir yolda yürümeye başlamış, hikâyenin sonunda ise "gözlerinde intikam ve gurur lem'aları" yanan kadının karanlık bir yolu tercih edeceği izlenimi uyandırılmıştır. Bu durum hikâyenin adı ile teması arasında bir uyum olduğunu gösterir.

Hikâyede kısa bir zaman içinde yaşananlar anlatılır. Kahramanın gece vakti uyuyakaldığı koltukta birden uyanması ile başlayan hikâye aynı gece karşı konakta gördüğü gölgeyi takip etmesiyle sona erer. Ancak kahramanın ilk gençlik yılları ve evliliğinin anlatıldığı kısımlarda geriye dönüşler yapılarak zaman genişletilir. Hikâyenin kurgusu olaylardan ziyade kahramanın ruh hali etrafında şekillenir. İhanete uğrayan kahraman üzülür, kırılır, terk edilmişlik hissiyle evliliğini sorgular.

Hikâyede yazar eğitimli, sosyal hayatta yer edinmiş, kitap, gazete okuyan ve okudukları üzerine fikir yürüten bir kadın olan Nigar'ın karşısına "Beyoğlu âlemini tutuşturan", evli erkeklerle ilişki kuran, serbest yaşayan bir kadın olan primadonnayı çıkarır. Bu ideal kadın tipiyle olumsuz kadın tipinin yazar tarafından karşılaştırılmasıdır. Nezihe Muhittin'in hayatı boyunca kadının okuması, sosyal hayatta yer edinmesi, erkeklerle eşit haklara sahip olması için mücadele ettiğini görürüz. Karanlık Yollar adlı hikâyesinde de kendi düşüncelerini bir kurgu ile şekillendirerek okuyucuya ilettiğini söyleyebiliriz.

Ümîd ve İntizar Hikâyesi Üzerine

Ümîd ve İntizar, Nezihe Muhittin'in 5 Teşrin-i evvel 1918'de Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası'nda yayımlanan ikinci kısa hikâyesidir. Ümîd ve İntizar'da bir adamın gizlice karısının üzerine evlenmesi ve onu terk etmesi, kadının da ümitle kocasının dönmesini bekleyişi anlatılır. Hikâyenin odağında iki kadın kahraman bulunur. Biri olayları yaşayan diğeri ise dinleyip nakleden konumundadır. Hikâyenin olay örgüsü şu şekilde özetlenebilir:

Hikâyede adı verilmeyen kadın, Boğaziçi vapurlarından birine biner ve elindeki gazeteyi okumaya başlar. O okurken karşısında oturan hanım onunla sohbet etmek ister ve sözü o günlerde yaygın bir hastalık olan İspanyol nezlesine getirir. Kendisinin de bu hastalığa yakalandığını ve hastalığın ızdırabından zayıfladığını anlatır. Sonra da yalnız hastalık da değil diyerek ah çeker ve muhatabında yeterince merak uyandırdığını anlayarak kocasının üstüne evlendiğini söyler. Kadının sizin gibi bir hanımın üzerine çok yazık demesi üzerine de yanına sokularak yaşadıklarını anlatmaya başlar. Altı ay kocasıyla çok mutlu bir evlilik hayatı yaşarlar. Önceden Şişli'de oturan hanımı yolda görüp beğenen kocası takip eder ve aileler tanışır. Altı ay görüşürler. O zaman hanım on altı yaşındadır. Adamın evlenme isteğine hanımın ailesi karşı çıkar ancak o ailesini dinlemez

ve evlenirler. Bir ev tutarlar. Kocası onu mutlu etmek için çabalar. Maddi yönden hiçbir sıkıntıları yoktur. Refah ve mutlulukla altı ayı geçirirler. Altıncı ayın sonunda kısa bir süreliğine memlekete gitmesi gerektiğini söyleyen kocası on beş gün sonra döneceğini vadederek yola çıkar. Kocasından haber alamayan kadın günleri saymaya başlar. On beş gün bir ayı, bir ay iki ayı bulur. Üzüntüyle yataklara düşen kadına iki ayın sonunda kocasından evlendiğini bildiren bir telgraf gelir. Kadının hastalığı artar daha sonra da İspanyol nezlesine tutulur. Yaşadıklarından sonra asabi ve hırçın olmuştur. Vapur iskeleye yanaşırken ayağa kalkar ve vedalaşırlar. Birkaç gün sonra kadın vapurda konuştuğu hanımı Beyoğlu'nda kiralık bir arabada etrafa bakarken görür.

Ümîd ve İntizar hikâyesinde Nezihe Muhittin toplumsal bir mesele olan çok eşlilik sorununu ele alır. Hikâyede olaylar ben anlatıcı tarafından anlatılır ancak yer yer sözü kahraman anlatıcıya devreder, hikâyenin sonunda ise anlatımı tekrar üstlenir.

Hikâye adları verilmeyen iki kadının vapurda karşılaşması ile başlar. Birbirini tanımayan iki kadın vapurda karşı karşıya oturur ve aralarında başlayan diyalog ile kurgu şekillenir.

> Ben mütalaa ile meşgulken karşımda oturan genç ve güzel bir hanım ufak bir tevkifimden istifade ederek sevimli bir tebessüme terfik ettiği bir cümleyi fırlattı:
> -Galiba gazetelere merakınız ziyade?
> Bittabi cevapsız bırakmak kâbil değildi. Aynı tebessüm ve kısa bir evet ile iktifa ettim.
> -Bu sabah hastalıklara ait bir makale vardı okudunuz mu? Galiba Tasvir-i Efkâr'da idi.
> Tekrar başımı kaldırarak hayır dedim.
> - Bu esnada ne de çok hastalık var değil mi efendim? Hele İspanyol nezlesi!...
> Artık anladım ki mütalaama imkân-ı devam yoktu. Gazeteleri bir tarafa bırakarak gözlerimi, görüşmek arzusuna galebe edemeyen muhatabaya çevirerek görüşmeğe hazırlandım (1918b: 1047).

Hikâyenin kadın kahramanı vapurda yapacağı yolculuk esnasında gazete okumak ister ancak karşısına oturan kişinin konuşma ihtiyacını anlayarak sohbete koyulur. Kadının bir derdi vardır ve paylaşmak için adeta birilerini arar. Önce hastalıktan söz açar hastalıktan nasıl zayıf düştüğünü anlatır daha sonra iç çekerek asıl derdinin kocasının üstüne evlenmesi olduğunu söyler.

Kadının evliliğini anlattığı satırlarda geriye dönüş yapılır. Şişli'de otururken bir gün kocası onu yolda görüp beğenir ve takip eder. Bir yolunu bularak kardeşiyle tanışır daha sonra aileler tanıştırılır. Altı ay görüşürler o sırada on altı yaşındadır ve ailesi bu evliliğe karşı çıkar: "Meb'ûsdur dediler. Memleketinde zevcesi veya nişanlısı bulunmak muhtemeldir burada boş kalmamak için böyle izdivaçlar nadir değil…" (1918b: 1048)

Hikâyenin bu bölümünde ailesinin itirazlarına aldırmayan kadın evlenir ve altı ay gayet mutlu bir evlilik yaşar. Altı ayın sonunda kocası memleketine gitmesi gerektiğini söyler o zaman kadın için

keder ve matem devresi başlar. İki ay hiçbir haber alamadığı kocasının onun üstüne evlendiğini bir telgrafla haber alır.

> Nihayet on beş günde avdet edeceğini söyleyerek bir gün yolculuğa çıktı. Bu on beş günü ne derin bir hüzn içinde geçirdiğimi tasavvur edemezsiniz… Kendisinden hiçbir haber alamadım. On beş gün bir ayı buldu. Her gün tahammülfersa, tâkat-şiken bir asr-ı ıstırap gibi geçti. Nihayet ikinci ayı ikmâl etti. Artık ne hale geldiğimi, intizarla nasıl kavrulduğumu bir düşününüz! Telgraf telgraf üstüne yazıyordum. Hiçbirine cevap yok. Yataklara serildim. Kendime geldiğim zaman bana cevabî bir telgraf verdiler. Bu da dayızademe hitaben yazılmıştı… Kısaca evlendiğini haber veriyordu (1918b: 1048,1049).

Kadın yaşadığı hayal kırıklığı ile hasta düşer ne yapacağını bilemez bir vaziyette kederini dağıtmak için her gün sokaklarda gezer. Vapur iskeleye yanaşırken ayağa kalkan kadın muhatabıyla vedalaşır.

Hikâyenin sonunda terkedilmiş, gururu kırılmış, üzüntüsünden hasta düşmüş ancak hala kocasının kendisine döneceğini ümit ile bekleyen bir kadın vardır.

> "Ben çok müteessir olmuştum o hafiflemişti. Kederine yavaş yavaş alışanlara mahsus bir sükûn-ı teslimiyetle son sözlerini ikmâl etti.
> -Nasıl olsa dedi bir gün tekrar bana avdet edecektir. Sabır lazım benim gibi kadını taşrada nerede bulacak?..
> Bu ümîd ve intizar onun hasta ve iradesiz gibi ruhuna verilen teselliler arasında telkin edilerek munîs bir kanaat-ı hissiyye halinde tekerrür etmiş olduğu anlaşılıyordu. Veda ederek ayrıldık. Mebhût kalmıştım." (1918b: 1049)

Nezihe Muhittin'in incelediğimiz Ümîd ve İntizar başlıklı hikâyesi bir kadının kocasının üzerine evlenip onu terk etmesi, kadının ise kocasının tekrar kendisine döneceğini ümit etmesi üzerine kuruludur. Kadın terkedilmeyi bir türlü kabullenemez ve gururunu bir tarafa bırakarak kocasının gelmesini bekler. Hikâyenin teması ile başlık arasında bir uyum vardır.

Hikâyedeki kadın kahramanlar iyi yetişmiş, eğitimli kişilerdir. Ben anlatıcı konumundaki kadın kahraman gazete haberlerini okumaktan zevk alan ve her gün okuyan bir kadın olarak okuyucuya sunulur. Muhatabı olan kadın ise "karşımda büyük ve ruhî bir ihtiyaçla söz söylemek, acılarını dökmek, teselliyet ve samimiyet aramak arzusunu izhâr eden hanım, gerek kıyafet ü etvâr, gerek tarz-ı ifade itibariyle her önüne gelene ifşâ-yı râz-ı mahremiyet eden mahalle hanımları zümresinden değil idi" ifadeleriyle tanıtılır.

Ümîd ve İntizar'da sınırlı bir zaman diliminde yaşananlar anlatılır. Bir vapur yolculuğu ile başlayan hikâye birkaç gün sonra kadınlardan birinin diğerini Beyoğlu'nda görmesiyle son bulur. Ancak hikâyede kadın kahraman geriye dönüşlerle evliliğinin ilk günlerini anlatır. İçinde bulunduğu zaman ile geçmiş arasındaki gidiş gelişler vaka zamanını genişletir.

Ümîd ve İntizar hikâyesinde kadının kocasının ona yaptıklarından sonra gururunu bir tarafa bırakarak kendisine nasıl olsa döneceğini söylemesi ben anlatıcı üzerinde şaşkınlık uyandırır. Ben anlatıcı kadının anlattıklarını dinler, etkilenir ancak kadının durumu kabullenmesine ve ümitle beklemesine anlam veremez. Burada ben anlatıcı konumundaki kadının olaylara bakış açısıyla Nezihe Muhittin'in düşünceleri arasında paralellik söz konusudur. Çünkü Nezihe Muhittin hayatı boyunca kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması için mücadele etmiş, kadınların kaderini erkeklerin çizmesine karşı çıkmıştır. Kadın acizliği bir kenara bırakacak ve kendi hayatına sahip çıkacaktır. Erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesi, kadınların çaresizce ortada kalmasına, hayatlarının altüst olmasına, ailenin dağılmasına sebep olmaktadır. Çaresiz kadının da elinden gelen tek şey ümitle kocasının bir gün kendisine dönmesini beklemesidir. Hikâyede kadının ailesinin evlenmesine karşı çıkarken sarf ettikleri sözler "Me'bûsdur dediler. Memleketinde zevcesi veya nişanlısı bulunmak muhtemeldir burada boş kalmamak için böyle izdivaçlar nadir değil…" (1918b: 1048) yazarın toplumda yaygın olan erkeklerin birden fazla kadınla evlenme meselesine dikkat çektiğini gösterir.

Sonuç

Tanzimat devrinden itibaren kadının toplumdaki yeri konuşulmaya başlanmış İkinci Meşrutiyet'ten sonra ise kadın sorunları artık aydınlar arasında tartışılır olmuştur. Bu dönemde kadınlar artık anne ve eş figüründen öteye geçmek, toplumsal hayatta yer edinebilmek için bir mücadele içine girer ve bunu basın aracılığıyla gerçekleştirirler. Yayınlanan dergi ve gazetelerde isteklerini ve sorunlarını dile getirirler. En fazla dile getirdikleri meseleler kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmaması, erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesi, boşanma hakkı, kadınların sokağa çıkması ve kıyafetleriyle ilgili baskılar, eğitim hakkının verilmemesidir. Kadınların eğitim görmesi, haklarına sahip çıkması için gerek basın gerekse dernek ve cemiyetlerdeki faaliyetleriyle kadınlar arasında bir bilinç uyandırmaya çalışan aydın kadınlardan biri de Nezihe Muhittin'dir.

Nezihe Muhittin'in incelediğimiz "Karanlık Yollar" ve "Ümîd ve İntizar" adlı hikâyelerinde kadın kahramanlar aracılığıyla kadınların yaşadıkları sorunlar ele alınır. Hikâye kahramanları eğitimli, kültürlü, varlıklı, genç ve güzel kadınlardır. Yazar iki hikâyede de, Karanlık Yollar'daki Nigar hariç, kahramanların adını vermez. Bununla sanki yaşanan olayların tek bir kadının değil de toplumdaki pek çok kadının sorunu olduğunu vurgulamak ister gibidir.

Karanlık Yollar'da yazar, aldatılan kadının ruh halini bütün cepheleriyle ortaya koymaya çalışır. Eğitimli, genç ve güzel bir kadın olan Nigar'ın karşısına düşmüş kadını temsil eden primadonnayı yerleştirir. Yazar okuyucuya adeta ideal kadın ile olumsuz kadın örneğini karşılaştırma olanağı sunar. Nigar kocasının onu aldattığını öğrendikten sonra evliliğini sorgular, kendisiyle yüzleşir.

Yaşadıkları karşısında bir kenara çekilip kocasının kendisine dönmesini beklemek yerine kocasından intikam almak ister.

Ümîd ve İntizar'da ise erkeğin birden fazla kadınla evlenmesinin kadın üzerindeki yıkıcı etkileri üzerinde durulur. Hikâyede adı verilmeyen kadın kahramanın kıyafeti, konuşması ve tavrı kültürlü, varlıklı bir kadın izlenimi uyandırır. Kocasının onun üstüne taşradan biriyle evlenmesi ise ona rakibinin kendinden aşağı seviyede bir kadın olduğunu düşündürür. Kadın kocasının üstüne evlendiğini öğrendikten sonra üzüntüsünden hastalanır, asabi hırçın bir karaktere dönüşür ancak yine de kocasının tekrar kendisine dönmesini bekler. Yazar, çok eşlilik sorununu ele aldığı hikâyede kadının kocasından ayrı bir hayat düşünememesi ona bağımlı olmasını ben anlatıcı aracılığıyla eleştirir.

Her iki hikâyede de terkedilmiş kadınlar vardır ancak Karanlık Yollar'daki Nigar kocasının kendisine dönmesini beklemez çünkü Nigar okulunu bitirmiş ve hayata atıldıktan sonra evlenmiştir. Yani yaşamını sürdürebilmesi için bir erkeğe ihtiyacı yoktur. Ümîd ve İntizar'da ise adı verilmeyen kadın kahraman on altı yaşında iken kocasının onu görüp beğenmesi üzerine evlenmiştir. Kendi ayakları üzerinde duramadığı, hayatı tanımadığı için kocasına bağımlıdır ve şahsiyetini, gururunu bir tarafa bırakmak zorunda kalır.

Nezihe Muhittin kadının eğitilmesi, yükselmesi ve çalışma hayatına girmesi için çabalar çünkü kadın okur ve çalışırsa erkeğe bağımlı olmaz ve kişiliğini, onurunu hiçe sayan muameleleri kabullenmez. "Hiçbir kadın erkekten cahil ve aşağı kalmamalı" (Anber, 1923: 3) diyen yazarın hikâyelerinde onun hayatı boyunca verdiği mücadeleyi kurguya dönüştürerek okuyucuya sunduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Anber. (2 Temmuz 1923). Nezihe Muhiddin Hanım'la Mülakat. Akbaba, Sayı: 60, s.3

Devellioğlu, F. (1996). Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi.

Duman, H. (2000). Osmanlı Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri 1828-1928. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları.

Hoyi, İ. (15 Birinciteşrin 1941). Nezihe Muhittin Yeni Eserlerini Neşretmeden Öleceğinden Korkuyor. Son Posta, 1, 8

Kurnaz, Ş. (2011). Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Muhiddin, N. (1918a). Karanlık Yollar. Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası, 28 Eylül, Sayı:87, 1032-1033

Muhiddin, N. (1918b). Ümîd ve İntizar. Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası, 5 Teşrin-i evvel, Sayı: 88, 1047-1049

Özkay, N. (2017). Nezihe Muhiddin ve Türk Kadın Yolu Dergisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Parlatır, İ. (2011). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. Ankara: Yargı Yayınevi.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. (2003). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Zihnioğlu, Yaprak. (1998). Nezihe Muhiddin Bir Osmanlı Türk Kadın Hakları Savunucusu. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

THE EXPLORATION OF FEMALE CONSCIOUSNESS IN THE FICTION OF ADALET AĞAOĞLU AND LEYLA ERBIL

Sezgi ÖZTOP HANER
ORCID: 0000-0001-9687-5159
Kütahya Dumlupınar University, School of Foreign Languages, Evliya Çelebi Campus

ABSTRACT

This study explores how two eminent women writers of Turkey, Adalet Ağaoğlu (1929-2020) and Leyla Erbil (1931-2013) focus on the female condition, how they portray what is missing and repressed – female body, subjectivity and sexuality – in a patriarchal society and how their some female characters reach a state of self-awakening in their quest for individuality and survival while others fail. To this purpose, Adalet Ağaoğlu's Lying Down to Die (1973) and Leyla Erbil's A Strange Woman (1971) are chosen for examination as cases to understand the women's conditions through their emphasis on the development of female consciousness in their fiction. Both Ağaoğlu and Erbil's integration of female consciousness into their novels create a space for resistance and to explore influential ideologies within the historica and socio-political atmosphere of the time. Therefore, this study takes its inspiration from the 1970s' feminist concerns and dominant ideologies which made a contribution to fight against women's oppression and subordination but also to the creation of a site for female resistance as a form of self-detachment from the traditional values. At the same time, women's writing offer an alternative discourse to reflect a woman's perspective on women's condition and experiences, especially women's unrecorded experiences of body, desire and sexuality through narrative dynamics.

Key Words: Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil, female consciousness, women's writing, resistance, oppression

FEMALE STEREOTYPE IN EMINESCU'S POETRY AND PROSE

Roxana Maria CREȚU
West University of Timișoara (Romania)

Abstract

In this article we aim to offer a perspective on the stereotype of the woman present in Eminescu's work. We can find in Eminescu's lyric poetry and prose the canon of medieval beauty, donna angelicata. Eminescu gives the woman angelic features, physically and morally. The physical portrait of the woman is outlined around four colors: white, yellow, blue and red: she is dressed in white, her skin is white, her hair is golden blond, her eyes are blue and her lips are red. In poetry, she appears as an ideal, being present only in the poet's dream. Sometimes, she is presented in antithesis to the man, where she is the exponent of good, and he represents evil. Unlike poetry, in prose she is real, she actively participates in the action of the fairy tale or short story. Most of the time, the woman has a superior social status, she is a princess, queen, empress, fairy. We also find in Eminescu the opposite of donna angelicata, namely donna diabolica. Sometimes, negative female characters are taken from popular literature, one of Eminescu's sources of creation. Therefore, we intend to present the hypostases in which the woman is presented in Eminescu's work. We will consider both the physical and the moral portrait.

Keywords: Eminescu, woman, poetry, prose, stereotype

Introduction

In Eminescu's poetry and prose we identify different hypostases of the woman: donna angelicata, donna diabolica, the undead, the empress, the princess, the damsel, the muse, the fairy and the actress. But, in terms of physical portrait, we notice in all Eminescu's work the same stereotype: the woman is presented as having angelic features: white face, blue eyes, blond hair, white body, she wears a white dress. Through this portrait, Eminescu revives the medieval canon of beauty that of donna angelicata (angelical woman) and at the same time places the woman in an unattainable ideal. In the description of the woman, the author focuses on several parts of the body such as: eyes, hair, mouth, neck, shoulders, arms, breasts. (Papu 1979, 79)

In poetry, she appears as an ideal in a man's dream, as a memory, sometimes dead, rarely alive. But in prose, she is real and actively participates in the action. While poetry considers a love that can only be fulfilled in a dream, in prose love concretize in real word. In some cases, she is presented in antithesis to the man, where she represents the good, and he the evil, in her description is used *white*, and in his description *black*. An important aspect is that Eminescu does not present the condition and role of woman in society, but only her relationship with men.

In terms of social status, she is dependent on a man: she is lover, wife or daughter. She does not have the freedom to decide her fate and to choose her future husband. In the poem *Prince Charming of the Linden Tree* Blanca is forced to live in a monastery and has no right to love, Caesara, the main character in the short story of the same name, is promised to Castelmare by her father to pay his debts "my father he owes money and you want his daughter", Ana from the *Avatars of Pharaoh Tlá*, is the daughter of a poor count and is forced to marry the old Marquis Alvarez, with whom she is not in love, the jew Hagae from *Iconostas and fragentarium* is sold by her father for thirty yellows. (Murariu 2017, 14)

Unlike poetry, in prose the woman leaves the private environment and actively participates in various public activities: she goes to the theater, to the ball, she goes to meetings in the salons of the time. (Murariu 2017, 14)

We can find in Eminescu the bipolarity of the feminine type: the woman angel/demon, material/spiritual, terrestrial/celestial, most often androgynous, a typical romantic element, which symbolizes immortality. In the *Avatars of Pharaoh Tlá*, Caesar or Caesara dress up as Hamlet, in *Poor Dionis*, Maria flees home disguised to meet the sick Dionis, a scene that becomes leitmotif in their lives. (Mureșanu Ionescu 1990, 194-195)

For Ioana Em. Petrescu Eminescu's erotica is a way of celebrating love, an evocation or an invocation of it through memory or dream, and the absence of the woman becomes a condition to transform her angelic image into an icon. (Petrescu 1978, 155) Another characteristic of women in Eminescu's lyricism is the ability to delimit, define and reflect the image of the other, becoming the condition of self-recognition. (Petrescu 1978, 161-162)Next we will propose a classification of the stereotype of the woman in Eminescu's work: donna angelicata, donna diabolica, the undead, the empress, the princess, the damsel, the muse, the fairy and the actress.

Donna angelicata

This stereotype of women is often found in Eminescu's poetry and prose. Her image is outlined around four colors: *white* - used to describe body parts and clothing, *yellow* to highlight her hair color, *blue* for eyes and *red* for lips and cheeks. In these contexts, *white* becomes a symbol of purity and the ideal, *yellow* denotes on the one hand the ideal, but also social status, *blue* - the clarity of thought and the ideal and *red* - the passion. White becomes the protagonist of Eminescu's work, being the color most used in portraying women.

Eminescu's Donna angelicata is like the Nordic stereotype of female beauty. We find in the story *My Shadow*, the image of a gentle angel named Onde, a name of Nordic origin, with shiny blond hair, blue eyes and white marble hands, dressed in a blue coat that covers the body with a virgin whiteness.

This image is in fact an Eminescu leitmotif, present in both works, prose and poetry. Maria of *Poor Dionis* is created according to Onde's image: "a blond angel like a golden tear, as tender as a wax lily, with blue and pious eyes", as well as Caesara.

We identify for the first time in his work, the poet's statement about the ideal woman: "all ideals being fair-haired". We find this passage in the description of Dionis' ideal woman, *Maria:* "that silvery shadow with a white visage and golden hair, - all ideals being fair-haired." (Eminescu 2019, 122) In this description there is no lack of resemblance to silver and gold, as the author used to outline the physical portrait of his lover, to enhance its beauty and to make the reader understand why the character is enchanted by the paradisiacal beauty of the woman and why this becomes her first treasure.

Maria is "tall and lithe, and silver-white in the sheen of the night […] her hair, golden strands stealing down through her wax'like fingers, her weightless limbs showing through her silvery grab, her snow-white feet" (Eminescu 2019, 144) […] "her pig-tailed blond hair over her shoulders; a purple rose bloomed by her temble, her mouth was small as a ripe cherry and her face white and red as a ripe apple" (Eminescu 2019, 147) To illustrate its tenderness, the author uses the comparison with the snow. This time the white of the body resembles silver to intensify the perfection of the face. By associating the mouth with the ripe cherry and the face with the apple, the feelings, passion and love are externalized.

In a first description of Caesara, we notice the phrase "amber-white" through which the color of the face is highlighted: "the amber-white of her face toned down by a violet-blue shade, […] her hair – blonde like glit rime (Eminescu 2019, 244) This portrait of Caesara highlights the duality of his personality, but also the hypostasis of temptation for the monk Ieronim. The enumeration "sweeter, darker and more demonic" is antithetical from a semantic point of view, but expressive in terms of the character's personality. Caesara is a forbidden being for monks, but even so she successfully fulfills her role of temptation. The adjective "demonic" emphasizes the antithesis between good and evil, in relation to faith and gives Caesara the role of temptation. Therefore, the "dark blue" of her eyes indicates mystery, enigma, but also danger. The violin shadow is a symbol of sin.

In another description of Caesara, we notice that she acquires the role of Madonna: Caesara's hair is metaphorically called "golden foam", to intensify its color and shine: "her hair is as soft as a spume of gold […] her chin rounds off like golden apple" (Eminescu 2019, 258) The comparison of the chin with the golden apple refers again to the color of the skin, a light shade, found in the portraits of the Madonna.

Caesara's resemblance to the portrait of the angelical woman is illustrated in this passage "Caesara sauntered like a snowy apparition, her long fair hair streaming down to her heels", (Eminescu 2019, 268).

In *Venus and Madonna*, the woman's face is associated with that of an angel "pale complexion framed by golden rays – angel-like yet feminine" (trad. Andrei Bantaș 1999, 41), a symbol of purity. The woman, through her refinement and angelic face manages to seduce the man at any moment, he cannot resist the charm, with the "angel's eyes" caresses his mind. (Gherasim 1977, 58) By elevating the woman to the status of a superior, angelic being, the poet refers to Raphael, who painted the Virgin Mary starting from the image of the goddess of love in Greek mythology, sanctifying like the painter an unworthy female character of admiration. (Ștefănescu 2017, 19) The contour of the angel arises through the *white-yellow* contrast, where *white*, a symbol of purity, blends with the perfection of *yellow*. To complete this sanctified image, the noun "rays" is used, which alludes to the aura of angels. The woman becomes the correspondent of the angel on earth through her apparent perfection.

In *Ah, I asked from the zodiac signs*, we can find again the image of the woman with an angelic face, with golden-stained hair, this time with green eyes. The yellow hair "bathed in gold" enhances the brightness emanating from the happy face of the woman, *white* becoming in this context the expression of happiness, the expression of purity, innocent love, the chromatic adjective *gold* gives the image a pictorial structure. The angelic face of the woman becomes a symbol for the transcendence of love and art (Irimia 2007 II, 90) as the meeting of the angel in his lover is a romantic motif. (Calotă 1934, 21)

In *Prince Charming of the Linden tree* we meet the image of Blanca, a young woman born of sin, who is promised from birth to the Lord "Blanca, to the Lord, thy bridegroom/From the cradle thou wast sworn" (trad. Leon Levițchi and Andrei Bantaș 1999, 109). She escapes from her parental home because she does not want to spend her life between the cold walls of a monastery and is willing to fight for her love. In the attempt to escape, she and her boyfriend get lost in another world "But they vanish in the forest/and their lives are lost forever" (trad. Leon Levițchi and Andrei Bantaș 1999, 115). (Popa 1982, 37-39 passim) This time, we do not find a physical portrait of the woman, but indirectly, her name highlights the pure character of the girl, because etymologically Blanca means *white*, and *white* is the supreme symbol of purity.

The female character in the poem *Sky-Blue Flower* is the prototype of the stylized peasantry. She is shy-bold, she takes the initiative, provokes the man, deceives him, harasses him and tempts him. (Ștefănescu 2017, 45)

The woman is not Eminescu's partner in an intellectual adventure, but the partner of an erotic game. Although she idealizes it through angelic features, she is not able to understand the abysses of philosophical feelings. The adversary, although he calls her and seems to want to appear, in fact he expects her not to come. Thus, the moments of love are virtual, taking place only in the poet's imagination or dream. Such image we can find in poems like *The Lake*. (Ștefănescu 2017, 61).

In *So fresh and Frail...*, a woman's spiritualization is radicalized by her projection into the past. It becomes a dream, an assumption. (Ștefănescu 2017, 111) The evocation of the lover from the past can also be found in *Forest Murmur*.

Donna diabolica

For Eminescu, the woman has two conditions: a divine one, a donna angelicata, soft and full of virtues, the prototype of the angels, a Madonna Goddess and a Venus who prostituted herself, a cruel demon, a barren, soulless woman, with aggressive eyes and a face full of a sick drunk. (Simion 1964, 61-62) So, donna angelicata, in *Venus and Madonna*, is doubled by donna diabolica, but deified, purified by love: "Heart of hearts! E'en though a demon through ou'r love you're sanctified/And I venerate this demon with fair hair, eyes opened wide". (trad. Andrei Bantaș 1999, 41) The bruised lip symbolizes the decadence of the woman from the rank of angel. (Heller 2017, 67) The fall into sin is marked in the text by the terms "corruption" and "bite".

The undead

We also meet in Eminescu the fascination of the romantics for the macabre through the portrait of the dead girl, of the undead girl, but also through the cadaverous appearance of the living lover. (Murariu 2017, 85)

Maria, the Danube princess and the fiancée of King Arald from *The Ghosts* is the stereotype of the undead. She is described in a mortuary position "lies dressed in white silk garments, in front of the altars." (trad. Dan Solomon 2000, 91), Arald appeals to the magician and to Zalmoxe to revive Maria, the boundaries of time and space being thus overcome. Thus, the protagonists become undead of the former happiness, which end tragically with the dawn of the day. (Popa 1982, 96)

The woman is dressed in white clothes, has a necklace of precious stones around her neck, has a sad smile, eggplant and glued lips and long golden hair. The colors used in the description of the face accentuate the image of the lifeless body, white predominates, which this time symbolizes death, white clothes send us thinking on the one hand to Romanian mythology, where girls who die unmarried are dressed in white clothes, which represents the purity of the girl. As is the case with Arald's fiancés, but, on the other hand, in different cultures white is the color of mourning, the angel becomes the idealized image of death. (Irimia 1979, 435) Her lips are eggplant when she is described in the coffin, and as an undead she has red, bleeding lips, she has golden hair, she is

dressed in white clothes, her body is white. Her red and bloody lips become a symbol of death, the white body with bloody lips paints a vampire image. The antithesis between the evil fire and the cold of death reveals the nature of the undead traveling between two worlds. (Călinescu 1986, 127) The undead motif is also present in *Mortua est !*, where the woman has white arms on her chest, in the shape of a cross, this image refers to the position of the dead.

In Eminescu's poetry, the motif of the undead merges with the motif of the angelic woman, sleepy in her uranic ascension, like the angel from the *Mortua est!* (Tacciu 1973, 71)

Alain Guillermou considers that in Eminescu the angel of death appears in the hypostasis of a dead angel or a dead woman, a lost creature for the poet, which causes him suffering. (Guillermou 1977, 271)

The empress

The empress, the mother of *Prince Charming, the Tear-Begotten*, is described by the ideal stereotype of female beauty frequently encountered in Eminescu's poetry and prose: white face, blond hair and blue eyes: "her hair, yellow as the most precious gold, was left to stream over her milky round breasts and fluid strings of pearls kept welling from her large blue eyes down a face whiter then silvery lilies. Deep dark rings circled her yes and blue veins furrowed her face, as white as marble" (Eminescu 2019, 93) In outlining the image of the empress, we notice the use of two comparisons that have in their composition two precious metals, *gold* and *silver* - "hair yellow as the most precious gold", respectively "face whiter than silvery lilies". Their role is to enhance the unique beauty of the empress and strengthen her superior status in society.

In outlining the portrait of the empress or the beloved woman, Eminescu prefers light shades, white and yellow, which he associates either with precious metals such as gold and silver, or with the immaculate and pure white of the snow, by comparison with a flower, the most common being the lily or by association with marble. In the description of the hair of the beloved woman or the empress in the *Prince Charming, the Tear-Begotten*, we find the lexemes yellow, dung, or their metaphorical equivalent of gold, gilded, like gold. White, a color so common in Eminescu's poetry and prose, especially in the portrayal of the beloved being, highlights the idea of perfection, the ideal of feminine beauty. This image of the empress can be associated with the image of the Madonna out of a desire to portray perfection. The colors used in her portrayal (*white, yellow, blue*) are divine colors.

We find symmetry in the description of Ileana and the empress. It seems that Prince Charming chose his future wife after the maternal model. Like the empress, Ileana is white, has golden hair and blue eyes. It is the image of the empress in the young version: "her long white gown looked like a cloud of rays and shadows, her golden hair was plaited and hung down her back […] her

white fingers were holding a gold distaff and out of a silvery tow of wool". (Eminescu 2019, 97) The white dress symbolizes purity of soul and transparency of feelings, but also sends to the image of the young bride waiting for her prince. Her long golden hair denotes beauty and patience.

Ileana, through her outer beauty and inner kindness, brings out the best in people and gives shine to the things around her. The lover's eyes are associated with the waves of the lake which that show the goodness, purity of soul and transparency of thought.

This image of Ileana sewing refers to the image of Ariadne. Like Ariadne, Ileana becomes a guide of Prince Charming in the fight against evil.

The princess

In view of the relationship between Cătălina, the emperor's daughter from *The Evening Star* and Hyperion, the incompatibility between terrestrial and cosmic is highlighted. Cătălina represents the highest rank on earth, she is the daughter of the emperor and she is as unique as the moon or as the Virgin. "She was her parents only child,/In all beyond compare,/As is 'mid saints the Virgin mild,/ The Mon'mid stars, so fair". (trad. Leon Levițchi 1999, 41) Although she seems to be in love with Hyperion, she is unwilling to sacrifice her earthly status and enter to Hyperion's astral world, as he is the only one to descend to earth taking on a human face to meet her. Thus, she disappoints the one who would have been willing to sacrifice her immortality for a moment of love and finds refuge in the arms of Cătălin, an earthling like her, but with an inferior state. Despite the fact that she seemed destined for a man with a similar social status, Cătălina finds her happiness in her namesake, Cătălin, and Hyperion, remains in her world "deathless and dead cold". This highlights the condition of the man of genius, represented by Hyperion and the incompatibility between two people from different backgrounds.

In the poems *Angel and Demon* and *Călin (fragments of a tail)*, the woman is resembled an angel, the woman's face is white as marble, as wax and symbolizes an ideal. The symbolic charge of the color is given by the presence of three chromatic lexemes within the same verse "marble", "white", "wax", from different semantic areas, which maximize its meaning. Each chromatism can correspond to a meaning of youth/purity/joviality, elements that contribute to shaping a sacralized image of the face.

In *Călin (fragments of a tail)* we find a peculiarity of Eminescu's lyricism regarding the fulfillment of the love between those in love, namely their marriage. The emperor's daughter marries Călin after seven years, and their daughter is also present at the wedding. This aspect gives credibility to the love story. (Ștefănescu 2017, 78) The poem begins like a fairy tale, with a seemingly impossible love between Călin and the emperor's daughter, but what differentiates him from the folk tale is the marriage between their two after consuming the love and after she gives birth of

their daughter. In traditional fairy tales, Prince Charming marries the one chosen by his heart, and the fulfillment of love and the fruit of their love are not mentioned.

In the poem *Angel and Demon* as the title shows, the image of a woman is presented in antithesis, which has similar features to those of an angel, but, metaphorically, it becomes a feminine ideal embodied by the embodiment of an inaccessible being. Pale here means the unreality of love, through the deification of woman. (Calotă 1936, 32) At the opposite pole we meet a young man associated with the image of a demon.

She is an angel-faced emperor daughter, with a "golden heart", blonde, with a face as white as marble, with an innocent look, a girl who lives in a fairytale like world, while *He* is a "Demon", who seeks to destroy the harmony of the world and to sow the seed of evil. Therefore, *white* represents good, the ideal, the higher rank, while *black* symbolizes evil, reality, the lower class. *Black* and *white* suggest the light-dark opposition and become symbols of happiness and pain, of the real and the ideal, the opposite reason to the absurd, the serenity opposite to the tragic. (Ene, Nistor 1971, 172) *Black* illustrates man, with his defects, instead, *white* deifies him. *He* can be a metaphor for man's inner turmoil, and *she* his ideal, and this opposition can be interpreted from the perspective of man's struggle with himself. In Eminescu's work, the portrait of the woman is always related to that of the man, of the genius (Murariu 2017, 17), she is ideally incompatible with he.

The damsel

In *A Growning Boy, on Wood Paths I Would Tread* we can see the image of the damsel, described as a donna angelicata: a young damsel like and angel, with blond hair, tiny and white body.

A similar image of the damsel is found in the *The Elfland Damsel* "Her face, her tresses/Glimmer in the moonlight dyes/And all fairy-tales soever/Are now met in her blue eyes". (trad. Leon Levițchi 1999, 123) In *The Elfland Damsel* the woman is described as an angelic, pure being, with yellow hair and blue eyes. The blue of the eyes functions as a portal that connects the real and the fantasy. We notice how the image of the lover is reflected in the mirror of nature, how the whole concept of beauty and eternity are embedded in the festive and supratemporal light of the story. (Popa 1989, 149)

We notice that in *So Fresh and Frail...*, Eminescu filters the woman's face through various spaces of archetypes: angel among people "And like an angel from above", dream inserted in reality "you, happy dream bestowed on us", creature fairy tale "among the fairest brides a star", and her image is purified by analogies such as "white cherry blossom", "angel", "marble", "bride". (trad. Andrei Bantaș 1999, 1777) (Popa 1982, 64)

The muse

Eminescu gives the muse from the poem *The Muse I used to have* the prototype of the angelic woman: "Her pale-blond hair, all silken radiance and gold,/that covered her white shoulders and soft neck alike/In silvery attire of snowy fairies, sable-stoled". (trad. Andrei Bantaș 1999, 391) In her description, Eminescu predominantly uses white, as we have encountered in the description of the ideal woman (the prototype of Nordic beauty), in the description of the emperor's daughter or in the description of inspiration.

The muse receives an angelic countenance; the chromatic epithet "pale-blond" is doubled by the word "gold", which together with the silver coat suggests the superior status of the muse, *gold* and *silver* being considered a precious metal, elements of luxury. The use of the noun "snow" suggests the uniqueness of the muse.

The blue eyes of the muse suggest perfection, ideal. Long golden eyelashes symbolize belonging to a higher realm gives her the character of a superior, immortal being, her beauty charms those around her, she has an angelic face, taking the face of the ideal woman, gold rises to pure yellow (von Goethe 1995, 303), in this context becomes a symbol of eternity. The muse symbolizes the absolute, the intangible ideal. (Tohăneanu 1965, 93) The warm-cold contrast of gold with blue gives the landscape a bright chromatic.

We notice that Eminescu's use precious metals such as *gold* and *silver* in describing the ideal woman and the muse, the coat is *silver* and the hair is *gold*. In this way, the supreme character of the muse is configured.

The fairy

The fairy Miradoniz from the poem of the same name is described similarly to the muse, having also angelic features: "There passes, white and lithe and young,/as white as snow at night, and gently weaving/her golden hair in her lily-white hands,/suggesting angel limbs through her white garb [...] Miradoniz, the fairy (trad. Leon Levițchi 1999, 375) The image of the Miradoniz fairy is outlined around *white*, her skin is white, she wears white clothes, she has golden hair and human legs. The color of the skin suggests the state of being superior, the white clothes indicate purity, and the human legs suggest its tenderness.

In *Memento mori* we identify the image of the fairy Dochia, a Romanian mythological character: she is white as snow, she has golden hair, she is dressed in silver clothes, she has human legs, her hands are wax. The white of the fairy suggests the condition of immortal being, the little wax hands symbolize divine immortality and veneration. This angelic face contrasts with the color of the night, creating a fairytale image. Again, precious metals are used to describe the fairy.

The actress

The fascination for the actress comes from the admiration for the theater, seen as a magical world, analogous to the dream. Transfigured by the lights of the stage and the illusion of the role, the banal woman becomes an angel and a goddess, the embodiment of an unreal image. (Mureșanu Ionescu 1990, 196) Poesis is a symbiosis between donna angelicata and donna diabolica, being an actress in a suburban theater she plays subnet roles, but, on the other hand, she looks like an earthly fairy: she is tall, slender, "thin as a elf", wearing a "deep daydream" in his eyes. (Simion 1964, 62)

Conclusions

Eminescu's physical and moral portrait of the woman is not an expression of the species, but it is a strongly differentiated character, which, due to the force of evocation, can become a literary model, a feminine type that reality offers. (Papu 1979, 89)

The chromatic structures used in the description of the angelic woman (blonde hair, blue eyes, red lips, white body, white dress) contribute to the enhancement of innocence and purity of the woman, captured in a romantic setting, waiting for her lover or in his dreams. Metaphorically, she represents an invitation to love, physical or platonic or a sweet painful memory that torments the poet's soul.

In conclusion, regardless of the situation in which it is presented: empress, princess, damsel, fairy, muse, the woman in Eminescu's lyrics is often a donna angelicata, thus becoming an Eminescu stereotype. That blond angel, with snow-white skin and clear blue eyes, behaves like a divine guide materialized under the face of the woman much adored to initiate him in the world of love. The clear blue of the eyes is in tune with the white of the body and the blond hair of the woman, transmitting to the author a state of joy, of ecstasy. The clarity of the eyes reflects the transparency of the soul and the clarity of thought. The stereotype of the ideal woman is in fact Eminescu's humanization of divinity, she is the embodiment of the angel on earth, a terrestrial angel.

BIBLIOGRAPHY

CALOTĂ, Constatin I., *Poezia lui Mihai Eminescu şi psihiologia romantismului*, cu o prefaţă de domnul prof. C. Rădulescu-Motru, Decanul Facultăţii de Filosofie şi Litere din Bucureşti, membru al Academiei Române, Bucureşti, Editura Librăriei „Principele Mircea", 1936.

CĂLINESCU, G., *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Editura Minerva, 1986.

EMINESCU, *Opere*, vol. I. *Poezii*, Ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc, *Prefaţă* de Eugen Simion, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1999.

EMINESCU, *Opere. II Proză. Teatru. Literatură populară*, ediție îngrijită de D. Vatamaniuc, prefață de Eugen Simion, București, Univers Encilipedic, 1999.

EMINESCU, Mihai, *Poezii/poems*, ediție bilingvă, traducere de Leon Levițchi și Andrei Bantaș, București, Teora, 1999.

EMINESCU, Mihai, *Poezii/Poems*, selecție de Dan Grigorescu și Emil Moangă, cuvânt înainte de Dan Grigorescu, București, Editura „Grai și Suflet - Cultura Națională", 2000.

EMINESCU, Mihai, *Poems and prose of Mihai Eminescu*, edited by A. K. Brackob, ilustrated by Ioana Lupșoru, Las Vegas, Histria Books, 2019. În constituirea antologiei au fost folosite traducerile lui Irina Andone, A. K. Brackob, Ioan Giurgea, Petre Grimm, Sylvia Pankhurst, I.O Stefanovici.

ENE, Virgiliu, NISTOR, Ion, *Studii Eminesciene*, București, Editura Albatros, 1971.

GHERASIM, Vasile, *Mihai Eminescu*, Iaşi, Junimea, 1977.

GUILLERMOU, Alain,*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, cu un cuvânt al autorului către cititorii români, traducere de Gh. Bulgăr și Gabriel Pîrvan, Iași, Editura Junimea, 1977.

von GOETHE, Johann Wolfgang, *Contribuţii la teoria culorilor*, în româneşte de Val. Panaitescu, Iaşi, Editura Princeps, 1995.

HELLER, Eva, *Psicología del color. Cómo actúan los colores sobre los sentimientos y la razón*, traductor Joaquín Chamorro Mielke, Barcelona, Editorial Gustavo Gili, 2007.

IRIMIA, Dumitru, *Limbajul poetic eminescian*, Iaşi, Ed. Junimea, 1979.

IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian.* vol. II *Elemente primordiale*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2007.

MURARIU, Iulia, *Ipostaze feminine în proza lui Mihai Eminescu*, București, Eikon, 2017.

MUREȘANU IONESCU, Marina, *Eminescu și intertextul romantic*, Iași, Editura Junimea, 1990.

PAPU, Edgar, *Poezia lui Eminescu*, Iași, Editura Junimea, 1979.

PETRESCU, Ioana Em., *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*, București, Editura Minerva, 1978.

POPA, George, *Spațiul poetic eminescian*, Iași, Editura Junimea, 1982.

POPA, George, *Prezentul etern eminescian*, Iași, Editura Junimea, 1989.

SIMION, Eugen, *Proza lui Eminescu*, București, Editura pentru Literatură, 1964.

ȘTEFĂNESCU, Alex., *Eminescu, poem cu poem. Antumele. La o nouă lectură*, București, Editura Allfa, 2017.

ȘTEFĂNESCU, Alex., *Eminescu, poem cu poem. Postumele. La o nouă lectură*, București, Editura Allfa, 2019.

TACCIU, Elena, *Mitologie romantică*, București, Editura Cartea Românească, 1973.

TOHĂNEANU, G. I., *Studii de stilistică eminesciană*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1965.

AKBAŞ TÜRKMENLERİNDE TEMİZLİK - KUT ve KADIN

Muhammet ATASEVER
ORCID: 0000-0002-9633-8297
KİYÜ, Ortak Zorunlu Dersler Koordinatörlüğü Türk Dili Bölümü

ÖZET

Orta Asya'dan Hazar'a, Anadolu'ya ve akabinde Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyada hüküm sürmüş kadim Türk milleti, Eski Türk inancından İslâmiyet'e kadar benimsediği dinî, mistik, sihrî sistemlerin hemen hepsinde suyun kutsallığına, temiz olanın kirletilmemesi gerektiğine inanmıştır. Bilhassa Türklerin İslâmiyet'e girişi ile yeni inanç sisteminin ibadetlerden önce madde ve mana boyutunda hazır olma adına temizliği şart koşması, su/pınar kültünün küçük değişikliklerle Türk tefekküründe devamlılığını sağlamıştır. Medeniyete doğru atılan her yeni adım ile gelen her yeni eylem, ailede sosyolojik manada ekseriyetle cinsiyete dayalı iş bölümünü gerekli kılar. Söz konusu temizlik olunca, ev ve kıyafetlerin temizliğinden çocuklarda temizliğin bir davranış biçimi haline getirilmesine değin roller kadına verilmiştir.

Türkün İslâmı için temizlik önemli bir haslet olsa da toplum zihninde derin etkiler bırakan istenmedik olayların zuhuru ile bereketine inanılan bir fiilin kutsuzluğu halk inanmaları şeklinde ortaya çıkabilir. Nesnelere, durumlara yahut eylemlere atfedilen bu uğur-uğursuzluk olgusu tecrübeler neticesinde şekillenir. Toplumbilimsel yahut ruhbilimsel boyutta uğursuzluk fikri; küresel çapta olabileceği gibi millet, boy, sülale, aile veya yalnızca bireyin inanması olarak da kendisini gösterebilir.

Bildiride, Türk göçleri ile Anadolu'ya gelip Haymana Ovası'na yerleşen Akbaş Türkmenlerinde; İslâm dininin, mübarek gün/bayram saydığı Cuma'da yapılmasını efdâl kabul edip teşvik ettiği ve Türkün değer atfettiği temizliğin, çamaşır yıkama özelinde, kadının toplumsal cinsiyet rolü yoluyla nasıl kutsuzlaştığına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Akbaş Türkmenleri, su/pınar kültü, temizlik, çamaşır, kut/uğur.

CLEANLINESS - RITUAL and WOMAN IN AKBAS TURKMENS

ABSTRACT

The ancient Turkish nation, who ruled in a wide geography from Central Asia to the Caspian, Anatolia and subsequently to the Balkans, believed in the sanctity of water and that the clean should not be contaminated in almost all religious, mystical and magic systems they adopted. Especially after the adoption of Islam by Turks, the new belief system stipulated cleanliness more

forcefully than prayers, and this ensured the continuity of water/spring cult with only minor changes in Turkish thought system.

Each new action with each new step towards civilization requires a sociological division of labor in the family, mostly based on gender. The role of ensuring cleanliness, from cleaning the house and clothes to teaching it to children, was given to women.

Although cleanliness is an important characteristic for Turkish Islam, public beliefs on bad deeds related to a common object considered blessed might appear due to the occurrence of unwanted events that have profound effects on the mind of the society. This luck-vs-bad-luck phenomenon, attributed to objects, situations or actions, is shaped based on lived experiences. The idea of bad luck on a sociological or psychological level might manifest itself globally or on nation, tribe, family, or individual level.

This study examines how cleaning, in particular laundry, became unblessed through the gender role of women among the Akbaş Turkmens who migrated to Anatolia and settled in the Haymana Plain.

Keywords: Akbaş Turkmens, water/spring cult, cleaning, washing, blessed/luck.

GİRİŞ

İnsan, yaşantısı gereği sosyal olmak, hayatın getirdiği yükümlülükler neticesinde iş bölümü yapmak durumundadır. Klan topluluklarından günümüz modern ailesine kadar her bireyin kendine has temelde cinsiyete dayalı bir rolü vardır. Kadın ve erkeğe giydirilen davranış, kişilik elbiseleri onların toplum ve aile içerisindeki rollerini tayin eder.

Türk kadını, üzerindeki vazifelerden ötürü bilhassa kırsalda kendisine vakit ayıramaz, lâkin imece usulü gerçekleştirilen işler, onun kendisine sosyal bir alan ve mekân yaratmasına zemin hazırlar. Kadının sosyalleşmesine imkân tanıyan, türlü sohbetlerin edildiği, acıların, mutlulukların ve havadislerin paylaşıldığı bir araya gelmeler, Türk kültürü bağlamında geleneğin kuşaklar arası aktarımı ve icrası yönüyle de önem arz eden bir görevi yerine getirir.

Söz konusu bir araya gelmelerde temizlik hususi bir yere sahiptir. Temizlik denilince kadının akla gelmesi ise toplumun kadına bu rolü biçmesinden kaynaklanır. Kadın sadece bu iş ile vazifeli değildir, aynı zamanda kızını da bu role uygun yetiştirmek zorundadır.

TÜRKLERDE TEMİZLİK ve TOPLUMSAL CİNSİYET

Türklerde su, etrafında çeşitli inanmalar ve ritüeller oluşturacak ölçüde kutsal sayılırdı ve kirletilmesi yasaktı. Fransız oryantalist ve Türkolog Roux'a göre, suyun kutsaliyeti gökyüzünden gelmesi, bereket sağlaması ve bu özelliği ile hayatın kaynakları arasında olmasından gelmektedir. (2011: 143)

Su kaynağı, pınar, ırmak ve göl gibi, su ile alakalı oluşumların kutsanması (Günay, Güngör, 2009: 77), suyun yeryüzüne semadan inmesi, Gök Tanrı ile ilişkilendirilmesinden kaynaklanır ve su Türk ananelerince korunmalıdır.

Ruox, Türklerin su kaynaklarını kutsal saydıklarından kaynak için savaştıklarından (2011: 14-146) bahseder. Gerçi (Türklerde Su Kültü), suya saygıyı ona yüksek değer veren (Oğuzlar) hatta Moğollarda ve günümüzde Türkiye'de halk inançları içinde de görülür. (Tanyu, 1978: 23) Radloff'un "Aus Sibirien" eserinde, köylerin kendilerini sulayan nehirlerin adı ile adlandırılması ona duyulan saygının bir göstergesidir: Kattı-Say (büyük vadi), Yaz-Keçü (bahar geçidi), Souk-Bulak (Soğuk çay). (1957: 441-442)

Orta Asya toplumlarının çoğunda, Oğuzlarda, Moğollarda, Sibiryalılarda, çağdaş Altaylılarda ve günümüzde Türkiye'deki bazı heterodoks topluluklarda suyun dışkıyla kirletilmesi, bazen suda yıkanılması ve çamaşırlarla kap kacağın yıkanması da yasaktır. (Roux, 2011: 143-144) Roux, suyu bilerek kirletenlerin ölüme varan cezalara çarptırıldığını (2011: 144) kaydetse de İnan, suya karşı bir hürmetin olduğundan bahseder; fakat Roux'un fikrini mübalağalı bulur. Roux'un İbn Fadlan'ın anılarından yola çıkarak vardığı bu sonucu, yine İbn Fadlan'ın misafir olduğu Türklerin temizliği ile ilgili bir şikâyet dile getirmemesi; hatta memnuniyetini defaatle belirtmesini delil gösterir. (1998: 493-494) Roux, sözlerinin devamında suyun temizleyicilik vasfından ötürü kutsallığın çok yönlü olabileceği, temizlik, banyo ve yıkanmanın emredilebileceğini aktararak (2011: 144) konuya farklı bir bakış da sergiler.

İslâm'ın ibadetlerden önce madden ve manen temizliği önemli bir hüküm olarak koyması, Türklerin İslâmiyet'i kabulü ile suyun önemini artırmıştır. Bu konuya değinen Tanyu, suyun değerini ibadetler için lüzumlu olmasına bağlar. Ona göre, su, namaz kılmayı ve Kuran okumayı mümkün kılan değerli bir araç mevkiindedir. (1978: 23)

Türklerde temizliğin önemli bir meziyet olduğu yerli-yabancı araştırmacıların kayıtları ve tarihi vesikalarla sabittir. Anadolu'ya göçler ve akınlarla gelen Türkler bin yıllık bir süreçte bu bölgeye kendi kültürlerini yerleştirir ve bu coğrafyada kök salarlar. Türklerdeki temizlik fikri günümüze kadar intikal eden, miras bıraktıkları tarihi eserlere de yansır.

Özellikle hamam (Karpuz, 1991a:985-987) ve hususi olarak konak hamamı (Karpuz, 1991b: 987-988) zikredilen temizlik fikrine delalet eder. Türkler, gelişmiş tuvalet kültürleri ile de Avrupa'ya örnek olmuştur. (Benli, 1991: 989-990; Karpuz, 1991c: 991) Fransız seyyah ve müşteşrik Thevenot'un konu hakkında izlenimlerini Tezcan şöyle aktarır: Türklerin mükemmel sağlıklı oluşlarının başlıca nedenlerinden biri de sık sık hamam gitmeleri ve yiyip içmedeki itidalleridir. (1974: 54)

Türkün temizlik anlayışı, salt maddi temizlik olarak zikredilemez. Hususen İslâmiyet'e giriş ile birlikte manevi temizlik, ruhun aydınlanması, gönül temizliği önem kazanır. Türklerin bu itikadı, Türkün İslâmı denilebilecek Tasavvuf akımının doğmasına zemin hazırlar.

Konu ile ilgili Osmanlı tarihçisi İngiliz Ricaut, Türklerde maddi temizliğin aynı zamanda manevi temizliği de ifade ettiğini; yıkandıklarında suyun vücutlarındaki kirlerle beraber günahlarından mütevellit manevi pislikleri de temizlediğine inandıklarını (Tezcan, 1974: 53-54) kaydeder.

Toplumbilimsel anlamda temizlik, diğer tüm eylemlerde olduğu gibi, bir iş bölümü yahut görev dağılımını gerektirir. Türk ailesinde temizlik ise kahir ekseriyetle kadına verilmiş bir roldür.

Şemsettin Sami, "Kadınlar" adlı yazısında, erkekleri bir aileye cemeden, aile teşkil eyleyen; ailenin merkezinde oturan, güneş gibi diğer aile fertlerini ziyası ile aydınlatan kadın (1992: 1029) fikrinde olsa da Osmanlı'da kadının yükümlülüklerinin günümüz ile neredeyse aynı olduğu görülür: Erkekler gündüzün işleri gidip akşam evlerine avdet ettiklerinde yiyeceklerini, içeceklerini, çamaşırlarını, libaslarını, her bir rahat ve ihtiyaçlarını hazır bulmak isterler; hep bu şeyleri, bütün ihtiyâcât-ı zarûriyeyi tehyie eden kadınlardır. (1992: 1029)

Türk aile sosyolojisinde bütün aile tiplerinde temizlik kadına aittir. (Çulpan, 1991b: 201; Yasa, 1991a: 147) Kadın bununla beraber kızı için rol modeldir. Kız çocuğu ev işlerinde birçok maharetin yanında çamaşır yıkamayı da annesinden öğrenmelidir. (Türkdoğan, 1991b: 226) Kadın yaşlansa dahi çamaşır, ev temizliği gibi işler anneye düşmektedir. (Tezcan, 1991b:243)

Ailede özel problemlerin işlendiği bir yazıda, anne çocuğuna: "Seni çamaşır yıkanan derede bulduk" diyor. (Cebiroğlu, 1991c: 117) Sözün oluşum şartlarına bakılırsa ailede bazı mahrem konuların gizli tutulması/saklanması ile birlikte esasen kadına özgü bir rol ve yine ona has bir mekân vardır.

Gelinlik kızların sandığında çamaşır tokacı olması, kına gecesi ertesinde kızın bir ritüel olarak arkadaşları ile çamaşır yıkamaya pınar başına gitmesi (Erdentuğ, 1991c: 229,236), ev işlerine yardımı hususen çamaşır yıkamayı günümüzde de erkeğin kendisi ile hiç bağdaştırmaması (Tezcan, 1974: 286-288), kadınların kırsalda yahut kentte temizlik için özel günler tertipleyip bir araya gelmesi örf-adet ve ananelerde, modern zamanların bilinçaltında dahi temizliğin kadın ait bir eylem olduğunu gösterir.

Kadının çamaşır yıkamaya ara verdiği de olur lâkin burada rollerin değişimi yahut müşterek hayat kavramı devrede değildir. Türkdoğan, Doğu Anadolu bölgemiz üzerine yaptığı bir çalışmasında, nazar değer düşüncesi ile gebe kadın veya loğusanın çamaşır yıkayamayacağı, hamur yoğuramayacağı ve ağır işler göremeyeceğini (1991b: 220) dile getirir.

Rollerin cinsiyetçi bir yaklaşımla dağılımına, kadın erkek eşitliği fikrini savunan Feminizm ciddi bir eleştiri getirir. Öke'nin Feminist akımın "amentüsü" sayılacağını söylediği "The Feminnie

Mystique" kitabının yazarı Friedan'a göre, hanımlara verilen çamaşır, bulaşık ve çocuk bakımı gibi işler evi Nazi toplama kampına çevirmiştir. (1991b: 393)

AKBAŞ TÜRKMENLERİ'NDE TEMİZLİK

Akbaşlar, Orta Asya'dan Türk göçleri ile gelip Ankara Haymana Ovası ve civarına yerleşen Türkmen ailelerdendir. Konar göçer yaşam tarzını aileye ad olacak kadar benimseyen Akbaşlar -sürülerindeki koçların başları beyazdır- bölgeye Türk göçleri artıp otlaklar çoğalan nüfusa yetmeyince, Hatay Dörtyol civarını ve Gaziantep sınırları içerisinde kalan Gâvurdağı (Nurdağı/Amanoslar) ile çevresini yurt tutarlar. Bölgedeki iklimsel değişmeler yaylak-kışlak hayatını güçleştirir ve coğrafi şartlar onları yerleşik hayata zorlar. Akbaşlar, Mehmet Ağa döneminde Tesbi(h) Köyü'nden -yeni adı Yağızlar- arazi satın alıp yerleşirler. Köyde çoğunlukla çiftçilik yapılsa da ailenin temel geçim kaynağı -küçükbaş hayvancılık- değişmez. Ailenin temel ihtiyaçlarına yetebilecek kadar ekim-dikim işi meşgul olan Akbaşlar, hayvanlarına yaylak olarak Amanoslar'ın uzantısı Huzurlu -halk arasında Hınzırlı- ve Karagöz'ü kullanırlar. (Çelik, H.; Sezer, E.; Aydın, H.; Sezer, Z.)

Çalışmanın konusu inanmanın doğuşuna sebep olan aile geleneksel bir yolla kurulur. Mehmet Ağa'nın oğlu Akbaşlı Memet Ankara'da vatanî görevini yaparken asker arkadaşı Topçu Memet ile henüz doğmamış çocuklarını beşik kertmesi yaparlar. Sekiz yıl süren askerliğin akabinde evlerine dönen Topçu Memet'in kızı ve Akbaşlı Memet'in oğlu olmuştur. Akbaşlı Memet, evlenme çağı gelen oğlu Osman (23) için Topçu Memet'in kızı Emine'ye (13) bir tahta beşik ile dünürcü gönderir. Olumlu sonuç alınınca Emine ile Osman'ın düğünleri yapılır. (Çelik, H.; Sezer, E.; Yılmaz, N.)

Akbaş ailesini derinden sarsan olaylar Emine ile Osman'ın evlilikleri ile başlar. 1970 yılında Topçu Memet'in kızı Emine, akarsu yanında cuma günü çamaşır yıkarken hava birden bozulur, yağmur yağmaya başlar. Emine Hatun'un kızı Perihan, şehirden gelecek amcasının ona getirmek için söz verdiği lokum, şeker ve sakızları almak için yazıda koyunları ablası Nadide'ye teslim eder, katıra biner, dedesinin evine doğru yola çıkar. Evin önüne yaklaştığında düşen yıldırım Perihan'ın başının sağ tarafına isabet eder. Havva Nene, yıldırım sesine dışarı fırlar, Perihan katırdan yere düşmüş hareketsiz yatmaktadır. Nenenin çığlığına Ömer Amca namazını bozup koşar, Perihan'ı kucaklayıp içeriye götürür. Emine Hatun ve Perihan'ın kardeşleri de feryatları duyunca koşup gelirler. Ömer, Perihan'ı komşularından aldığı traktöre bindirir ve İslâhiye'ye doğru yola çıkarlar. Perihan'a yıldırım çarptığı esnada ilçede Cuma namazında olan Osman Ağa yüreğinde bir sızı hisseder, babası Akbaşlı Memet'e: "Evde bir şey oldu!" der, konuşmaya mecali kalmaz, apar topar köye doğru yola çıkarlar, dönüş yolunda traktörle karşılaşırlar, onlara katılıp ilçeye beraberce giderler. İlçe hastanesindeki imkânlar müdahale için yeterli görülmeyince Perihan, Gaziantep

Devlet Hastanesi'ne sevk edilir. Aile ve doktorların tüm çabalarına rağmen iyileşemeyen küçük kız, yoğun bakımın altıncı gününde daha on yaşındayken vefat eder. (Çelik, H.; Sezer, E.; Aydın, H.; Sezer, N.)

Olaydan iki yıl sonra -1972- bir cuma sabahı evin önünde tezek ve odun ile ateş yakılır, içi su dolu kazan ocağın üstüne konur, kirli çamaşırlar yığılır, teştler (alüminyum çamaşır leğeni) getirilir. Emine Hatun ve kızları çamaşırları yıkar, evin önündeki çardağa sererler. Gebeliğinin son günlerinde olan Emine Hatun'un sancıları artar, aynı zamanda köy ebesi olan Havva Nene gelir ve ikindi vaktine doğru Emine Hatun doğum yapar. Bebeğin adını Burhan koyarlar. Burhan'ı yıkar, sarıp sarmalar, kundak ile tahta beşiğe yatırırlar. Havva Nene hayvanları sağmaya gider, Emine Hatun yatağında uykuya dalar. Bir süre sonra kızı Hafize'nin: "Anne, bebek gözlerini açıyor!" sesi ile uyanan Emine Hatun: "Bebek gözlerini açar mı!" diye şaşırır. Burhan'ın beşiğindeki yazmayı kaldırınca benzinin sarı, gözlerinin açık olduğunu görür lâkin açık gözleri yavaşça kapanır. Emine Hatun telaşlanır, bebeğe örttüğü battaniyeyi açar, gördüğü karşısında soluğu kesilir, olduğu yere yığılır. Meğer Burhan'ın göbek bağı çözülmüş, akan kan kundağını aşmış, yattığı beşiğin tahtasına kadar geçmiştir. Hafize bu hâl karşısında bağırır, ahırda süt sağan Havva Nene irkilip eve koşar, bebeği kanlar içinde eline alır, yalnız bebek vefat etmiştir. Köyün imamı çağrılır, imam bebeği yıkar, kefenler, bebeğin cenaze namazı kılınır ve Burhan köy mezarlığına defnedilir. Burhan'ın da ölümü ile Emine Hatun acı olayların yükünden ani ve yoğun strese bağlı gelişen zehirli guatra yakalanır. (Çelik, H.; Sezer, E.; Sezer, Z.; Yılmaz, N.)

Yine bir cuma sabahı -1973- Emine Hatun ve kızları birikmiş kirliler için erkenden su kaynatırlar, daha çamaşır yıkarlarken ormana giden babaları Osman Ağa at sırtında yarı baygın, bacağı kanlar içinde köy meydanında görünür. Oysa sabah namazından sonra, ormana kışlık odun kesmeye giden Osman Ağa, baltayı ağacın gövdesine vurayım derken kaydırıp dizine vurmuş, başındaki sarığı bacağını sarıp köye zor yetişmiştir. Osman Ağa'yı attan indirirler, çizmesi bacağından akan kanla doludur. Osman Ağa'nın dayıları onu hemen İslâhiye'ye yetiştirirler, bacağını kesilmekten kurtarırlar. (Çelik, H.; Sezer, E.; Akar, C.)

Acı tecrübelerin aynı gün ve aynı fiil ile yaşanması, cuma günü çamaşır yıkamak bize gelmiyor, fikrinin zihin ve gönüllerde yer etmesine neden olur. O günden sonra cuma günü ocak yakıp çamaşır yıkamak Akbaşlar'da kutsuz sayılır. Emine Hatun vefat edinceye kadar kızlarına cuma günü çamaşır yıkatmaz. (Çelik, H.; Sezer, E.; Yılmaz, N.; Akar, C.)

Kızların aile dışından evlenmesi neticesinde kadın ile ortaya çıkan bu inanma, ocağın erkeğe ait olduğu inancından hareketle yine kadın eli ile son bulur. Zira Türk kültüründe ocak erkeğe aittir, eve gelen kız-gelin yeni girdiği ocağın inanç ve kaidelerini sorgusuz kabul etmek ve buna uygun yaşamak durumundadır.

SONUÇ

Temizlik, maddi ve manevi biçiminde ikiye ayrılacak olursa; maddi temizlik, çevre temizliği, yiyecek ve içeceklerin temizliği yani gıda hijyeni, vücut temizliği ve kıyafetlerin temizliğini; manevi temizlik ise kötü düşüncelerin, kötü fiillerin kalpten atılması yani ruhi arınmayı kapsar.

Temizlik mevzu bahis olduğunda, Türk ailesinde beden temizliği dışında evde temizlik işleri hane halkının kadınları tarafından gerçekleştirilir. Kadının resmi çalışma hayatına girmesi rollerini çeşitlendirirken, evlilik ile birlikte gelen ortak yaşam yükü, erkek özelinde irdelenecek olursa temizlik rolü, erkeğin annesinden eşine devredilir.

Türk kültüründe bilhassa kırsalda, dere, göl, pınar, akarsu kenarı gibi önceden kararlaştırılmış kadınlara özgü bir mekânda imece usulü ile kıyafetler kirlerinden arındırılırken, sohbet etme, dertleşme, üzüntü ve sevinçlerin paylaşımı, haber alıp verme, kız bulma, görme hatta sınama gibi örtük işlevler de mekânın hususiyeti olur.

Kadınların kendilerine özgü mekânları ve mekânlara bağlı toplumsal cinsiyet rolleri özellikle temizlik ekseninde oluşan, dönüşen ve varyantlaşan gelenek, halk inanmaları ve ritüeller, araştırmacılarca disiplinler arası bir yaklaşımla, geleneğin izi sürülerek ortaya çıkış şartları bağlamından koparılmadan incelenmeyi beklemektedir.

Covid-19 ile değişen temizlik alışkanlıkları, toplumların konuya bakışı, kadının buradaki rolü, hanesine çekilmek zorunda kalan erkeğin değişen yahut değişmeyen katkısı da dahil edilerek kadının sorumluluk alanları çerçevesinde müstakil çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Benli, D. (1991). Helâ (Tuvalet, Apteshane, Yüz Numara, Ayakyolu). Sezal, İ. (Yayın Kurulu Başkanı). *Türk Aile Ansiklopedisi III.* Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 989-990.

Cebiroğlu, R. (1991c). 100 Türk Ailesinde Cinsel Problemlerin Kavramı Hakkında Bir Araştırma. Dikeçligil, B.; Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları 4 Evlilik Kurumu ve İlişkileri*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 114-119.

Çulpan, O. (1991b). Geçiş Dönemindeki Aileler: Ankara'da Kapıcı Aileleri Üzerine Bir İnceleme. Dikeçligil, B.; Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları 2 Kültürel ve sosyal Değişme*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 199-205.

Erdentuğ, N. (1991c). Türkiyenin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri. Dikeçligil, B.; Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları 4 Evlilik Kurumu ve İlişkileri*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 219-245.

Günay, Ü.; Güngör, H. (2009). *Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

İnan, A. (1998). *Makaleler ve İncelemeler I.* (Üçüncü Baskı). Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları.

Karpuz, H. (1991a). Hamam. Sezal, İ. (Yayın Kurulu Başkanı). *Türk Aile Ansiklopedisi III.* Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 985-987.

Karpuz, H. (1991b). Konak Hamamı. Sezal, İ. (Yayın Kurulu Başkanı). *Türk Aile Ansiklopedisi III.* Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 987-988.

Karpuz, H. (1991c). Tuvalet (Apteshane, Helâ). Sezal, İ. (Yayın Kurulu Başkanı). *Türk Aile Ansiklopedisi III.* Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 991.

Öke, M. K. (1991b). Avrupa'da ve Amerika'da Aile Kurumu ve Devlet Koruyuculuğu. Dikeçligil, B.; Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları 2 Kültürel ve sosyal Değişme*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 390-400.

Radloff, W. (1957). *Sibirya'dan II (2)*. Temir, A. (Çeviren). İstanbul: Maarif Basım Evi.

Roux, J. P. (2011). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*. Kazancıgil, A. (Çeviren). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Sami, Ş. (1992). Kadınlar. Kara, İ. (Koordinatör). *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi III*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1026-1032.

Tanyu, H. (1978). *Türklerin Dinî Tarihçesi*. İstanbul: Türk Kültür Yayını.

Tezcan, M. (1974). *Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Tezcan, M. (1991b). Toplumsal Değişme ve Yaşlılık. Dikeçligil, B.; Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları 2 Kültürel ve sosyal Değişme*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 239-246.

Türkdoğan, O. (1991b). Doğu Anadoluda Ana-Çocuk Bakımı ile İlgili Kültür Kalıpları. Dikeçligil, B.; Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları 2 Kültürel ve sosyal Değişme*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 219-228.

Yasa, İ. (1991a). Gecekondu Ailesi (Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi). Dikeçligil, B.; Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları 1 Temel Kavramlar Yapı ve Tarihî Süreç*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 142-148.

KAYNAK KİŞİLER

Cahide AKAR, 51 yaşında, ilkokul mezunu, evli, ev hanımı. (mülakat tarihi: 16.12.2017)

Emine SEZER, 75 yaşında, okur-yazar, evli, ev hanımı. (mülakat tarihi: 22.04.2017)

Hafize AYDIN, 63 yaşında, okur-yazar değil, evli, ev hanımı. (mülakat tarihi: 25.08.2017)

Havva ÇELİK, 114 yaşında, okur-yazar değil, bekâr, ev hanımı. (mülakat tarihi: 23.10.2017)

Nadide SEZER, 56 yaşında, ilkokul mezunu, bekâr, sekreter. (mülakat tarihi: 10.02.2018)

Naile YILMAZ, 52 yaşında, ilkokul mezunu, evli, ev hanımı. (mülakat tarihi: 27.01.2018)

Zehra SEZER, 60 yaşında, okur-yazar, evli, ev hanımı. (mülakat tarihi: 11.12.2018)

KADINA ŞİDDETE KARŞI MÜCADELEDE SEMBOLLER VE TWİTTER İŞBİRLİĞİ: LAS TESİS PROTESTOLARI ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Rananuna İklime GÜN
ORCID: 0000-0002-7973-9566
Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Özet

İndirimlerin yapıldığı, kadınlara hediyeler verilerek kutlandığı 8 Mart Kadınlar Günü, New York'taki kadın fabrika işçilerinin hazin hikâyesine dayanmaktadır. Ancak bu talihsiz olay kadınların yaşamlarını güçleştiren ne ilk ne de son olay olarak tarihe geçmiştir. Her ne kadar kutlanması gereken bir gün olarak günümüzde lanse edilse de 8 Mart Kadınlar Günü ilanı ile kadına yönelik şiddeti sembolize etmek amaçlanmıştır. Diğer bir önemli tarih olan 25 Kasım Uluslararası Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Günü'nde kadına yönelik şiddet ile mücadelenin sembolleşmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, Şili'deki Las Tesis eylemleri 25 Kasım 2019'da "el violador eres tu"(tecavüzcü sensin) diyerek şarkı ve dans kareografisine dönüştürülmüştür. Şili'den başlayarak ilk önce Latin Amerika akabinde sosyal medya aracılığıyla dünyaya yayılmıştır. İspanyolca konuşulan ülkelerde bu şarkı kullanılmış yahut yerel dillerle beraber Las Tesis gibi ortak kelimenin altı çizilmiştir. Semboller ile kimliğin karşılıklı olarak birbirini geliştirdiğini ve teknolojinin gelişmesi ile dünyanın küresel bir köy olduğu vurgulanmıştır. Bu çalışmada, semboller ile sosyal medya işbirliği Twitter özelinde kadına yönelik şiddete karşı mücadelede yerel, bölgesel, küresel örgütlenmelerde katalizör görevini gördüğü çeşitli ülkeler üzerinde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Şiddet, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Las Tesis, Sembol, Teknoloji

THE COOPERATION BETWEEN SYMBOLS AND TWITTER IN ELIMINATION OF THE VIOLENCE AGAINST WOMEN : IN THE EXAMPLE OF LAS TESIS PROTESTS

Abstract

March 8th, International Women's Day when discounts are made and celebrated by giving gifts to women, is based on the sad story of the women factory workers in New York. However, this unfortunate incident went down in history as neither the first nor the last event which made womens' lives hard. Event though the day is considered to be celebrated, March 8th was intended to symbolize violence against women. It is also aimed to symbolize the fight against violence against women on another important date, the November 25 International Day for the Elimination of Violence against Women. Accordingly, the Las Tesis protests in Chile were transformed into a song and dance choreography, saying "el violador eres tu"(you are the rapist) on November 25, 2019. Beginning from Chile, it first spreaded to Latin America and then to the World via social media. The Spanish speaking countries used this song or the common word such as 'Las Tesis' was underlined with local languages. It was emphasized that symbols and identity mutually improve each other and the World becomes a global village with the development of technology. In this study, cooperation with symbols and social media is examined on various countries where Twitter acts as a catalyst in local, regional and global organizations in the the November 25 International Day for the Elimination of Violence against Women

Key Words: Violence Against Woman;Elimination of Violence Against Woman; Las Tesis; Symbol; Technology.

ANDROCENTRISM AS A NEW PHENOMENON IN LINGUISTICS

2nd year Doctoral student, senior teacher Rauana TOREKHANOVA
ORCID: 0000-0002-5439-8662
Al-Farabi Kazakh National University Almaty, Kazakhstan

ABSTRACT

Gender linguistics is a branch of science that identifies gender differences in language, as well as variation between the speech of men and women. Since the main subject of gender linguistics is the term «gender», we decided to define the meaning of this word.

This concept was firstly studied and mentioned by American psychoanalyst Robert Stoller. He used the term in 1968 in the name of his book «Sex and Gender». The concept of gender began to be studied systematically only in the 80s of the twentieth century. The western linguists as J. Lakoff, D. Spender, O. Esperson, Russian linguists A.V. Kirilina, M.A. Kitaygorodskaya, N.N. Rozanova made a great contribution to the development of gender linguistics.

Under the influence of the «New women's movement» that emerged in the United States and Germany, gender studies changed their direction and started to have feminist ideology. As a result, the number of feminist movements in science and society has increased, and women scientists in Europe and the United States have begun to form various organizations and associations, claiming that there is inequality of women in any field.

Charlotte Perkins Gilman was one of the first scholars who extensively write about this feminist movement. She was an American feminist, sociologist, and scientific reformer. She used the term «androcentrism» in her book, «The Man-Made World or our androcentric culture». Androcentrism is a concept that perceives general human subjectivity in accordance with the general masculine norm, and feminine views as complementary and abnormal. Today, we can say that the role of women and men in the Western countries is more equal, and the reasons for this are the development of gender studies and the existence of feminist movements.

The androcentric approach has been considered normal for Kazakh society, which follows the Eastern model of development, but we can say that with advance of globalization and innovative technologies, will bring changes in the society and linguistic studies of Kazakh language.

Key words: Gender linguistics, androcentrism, gender, feminist movements.

HANIMLARA ÖZGÜ 19. YÜZYILA AİT BİR TÜRKÇE YAZMA EĞİTİMİ KİTABININ İNCELENMESİ

Prof. Dr. Hasan KAVRUK
İnönü University, Institute Of Educational Sciences, Department of Turkish Education
Emine ÖZLEK
İnönü University, Institute Of Educational Sciences, Department of Turkish Education

ÖZET

Klasik Türk edebiyatı döneminde, şiir türünün yanında düz yazıya (nesir) da büyük önem verilmiştir. Bu türde yazılan eserlerin yazım kurallarını belirlemek üzere, inşa kuramı geliştirilmiştir. Bu manada inşa kitaplarının bazıları, yazma kurallarıyla ilgili bilgi verirken, bazıları da bu kurallarla ilgili örnekleri içermektedir. Bunlardan biri de 19. yüzyıla ait, hanımlar için özel olarak kaleme alınan "Hanımlara Mahsus Usûl-i Kitabet ve İnşâ" adlı eserdir. Kadınlara yazma eğitimi verme, onların pozitif bilimlerde ilerlemesine katkı sağlama amacıyla yazılan eser, bu kapsamda hanımların öğrenmesi gereken konuları içermektedir. Bu çalışma; eserin, günümüz yazma eğitimi çerçevesinde incelenmesini amaçlamaktadır. Nitel araştırma modelinde hazırlanan çalışmada veriler, doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Günümüz yazma eğitimi bakımından eserin, hangi konuları içerdiğini tespit etmek amacıyla toplanan veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Buna göre eserde, dönemin genel eğiliminin yansıması olarak yazma eğitiminin, yazışma türleri ve yazma yöntemleri üzerinden yürütüldüğü görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre, eserde öncelikle yazılı anlatım ürününde bulunması gereken unsurlar (düşünce, içerik planı, dil ve üslup özellikleri vb.) açıklanmıştır. Daha sonra, yazışma türlerine ilişkin (aile mektupları, tebrik yazıları, taziye mektupları, dilekçeler vb.) kurallar örneklerle izah edilmiştir. Bu örnekler kadınların dilinden aksettirilmiştir. Kadınlara verilen değerin ifadesi olarak yazılmış bu eserde, onların yazma eğitimi bakımından geliştirilmeleri ön planda tutulmuştur. Tarihin eski dönemlerinden itibaren, türlü tartışmaların odağında yer alan hanımlara özgü yazılmış bu eser, kadınlara ve kadın eğitimine verilen önemi de ortaya koymaktadır. Dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda, kadınlara özel bilimsel bir eser yazma düşüncesinin önemi daha iyi anlaşılabilir. Kadınların ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmış eserin incelenmesi, alana bilimsel katkı sağlaması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kadın ve Eğitim, Yazma Eğitimi, Kadın ve Edebiyat, İnşa Kitapları

A REVIEW OF 19TH CENTURY TURKISH WRITING AND COMPOSITION TECHNIQUE SPECIAL FOR LADIES

ABSTRACT

It was given considerable attention also to prose beside genre of poetry in the era of classical Turkish literature. Theory of inša/letter writing had been developed in order to determine rules about writing of Works penned in this genre. In this sense, while some of Works of inša/letter writing were giving theoretical knowledge about writing rules, some of them included examples related to these rules. One of them is the work titled "Hanımlara Mahsus Usûl-i Kitâbet ve İnşâ", written specifically for women, belongs to 19th century. The work, penned in order to provide women with writing education and contribute to their progress in positive sciences, contains the topics that women should learn in this context. This study aims to examine the work within the framework of today's writing education. In the study prepared in qualitative research model data were collected by document review method. Data that collected to define the subjects which the work contained with regard to writing education nowadays were analyzed by descriptive analysis method. Accordingly, as a reflection of the general trend of the period, it was observed that writing education was carried out through genre of correspondence and methods of writing in the work. According to the findings, the elements that should be included in the written expression product (thought, content plan, language and stylistic features etc.) are explained in the work. Then were explained the rules related to genres of correspondence (family letters, congratulatory letters, condolence letters, petitions etc.) with examples. These examples were reflected in the wording of the women. In this work, written as an expression of the value given to women, their development in terms of writing education was taken at the forefront. This work, written specifically for ladies, who have been at the center of various discussions since ancient times, also reveals the importance given to them and their education. Considering the conditions of the period, the importance of the idea of writing a scientific work for women can be better understood. Examining the work prepared in accordance with the needs of women is important in terms of scientific contribution to the field.

Key Words: Woman and Education, Writing Education, Woman and Literature, Works of Inša/Letter Writing

GİRİŞ

Klâsik Türk edebiyatında şiir türü ile birlikte, her ne kadar şairler tarafından fazla ciddiye alınmasa da düz yazı (mensur) metinler de büyük ölçüde yer almaktadır. Bu dönemde, nesir türünde yazılan eserler, inşa kelimesi ile ifade edilmiş, bu türe ait yazma kurallarını belirlemek amacıyla inşa ilmi (kuramı) geliştirilmiştir. İslamiyetin kabulü ile Türk edebiyatına giren inşa kelimesi, önceleri

devlet dairelerinin yazı işlerinde gerekli bazı kuralları ifade etmede kullanılmış, zamanla çeşitli teorik bilgi ve çağın edebi ilimlerine hakim olmayı gerektiren, nesir yazma becerisinin adı olmuştur (Gültekin, 2007, s. 1). İnşa kelimesi, her türlü özel ve resmi yazışma örnekleri için kullanıldığı gibi süslü, gösterişli nesir yazıları için de kullanılmıştır.

Kelime anlamı; yazı kaleme almak, mektup yazma, düz yazı (nesir) olan inşanın terim anlamı ise, belirli kurallara uyularak mektup yazma işi; sözü, sağlam ve belirli kurallar çerçevesinde söyleme sanatıdır. Bu kuralları belirleyen bilim dalı ve bu kurallara uygun yazılmış belgeler de inşa kelimesi ile karşılanmaktadır. İnşanın terim anlamını Gültekin (2007, s. 234), resmi ve özel yazışmaların belirli kurallar içerisinde kaleme alınması; vezinli kelime kafiyesine (seci) dayalı cümleler kurmak gibi belirli kurallarla belâgat ve fesahat dairesinde düzenlenmiş sanatlı nesir yazıları şeklinde açıklamıştır. Sanatlı nesir yazılarına da inşa denilmesinin sebebi ise bunlarda da belâgat ve fesahat şartlarının aranması, hüner gösterme düşüncesinin ön planda olması ve münşî (sanatlı nesir yazarı) kelimesinin ifade ettiği anlamı kâtip kelimesinin karşılamamasıdır (s. 235).

İnşanın en önemli özelliklerinden biri, diğer ilimlerle de bağlantılı olmasıdır. Bu sanatta başarılı olmak için hikmet, edebi ilimler, pozitif bilimler, gramer, fesahat, belagat, ahlâk, tarih vb. pek çok alanda bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse yüksek bir bilgi ve kültür düzeyinde olmak zaruridir.

Münşeat ise, inşa kurallarına uygun olarak yazılmış yazılar, mektuplar, düzyazılar (Devellioğlu, 1996) şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca, bu kurallara uygun olarak hazırlanmış yazıların toplandığı mecmualara da münşeat denmektedir.

Münşeat kitaplarında, bu türün yazım kurallarıyla ilgili teknik bilgiler yanında, resmi ve özel yazışma, çeşitli konularda yazılmış makaleler gibi, dönemin yaygın nesir türlerine ait güzel örneklere de yer verilmiştir. Buradan, münşeat türü eserlerin, farklı amaçlarla düzenlendiği söylenebilir. Bazıları inşa kuralları hakkında bilgi vermek amacıyla yazılmış, bazıları ise hem bilgi hem de bu kurallar çerçevesinde oluşturulmuş mektup ve nesir örneklerini içermektedir. Bazıları da sadece metin örneklerinden oluşmaktadır.

Yazışma türündeki metin örnekleri ise, gerçek kişiler tarafından yazılmış olabileceği gibi, yazar tarafından eserde verilen bilgilerin, üzerinde uygulandığı temsili numuneler de olabilmektedir. Yine bu yazışmalar; resmi, özel ve ticari (iş mektupları) yazışmalar şeklinde sınıflandırılmıştır.

Günümüz yazma eğitiminde ise bu yazışmalar, metin türlerinin sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Farklı kaynaklarda farklı biçimde sınıflandırılan metin türleri Kavcar vd. (2011) tarafından; düşünce yazıları (makale, fıkra, eleştiri, deneme, söyleşi, röportaj, gezi yazısı, anı,

günlük, biyografi, otobiyografi), sanatsal yazılar (şiir, öykü, roman, tiyatro) ve yazışmalar (özel, ve resmi yazışmalar, iş yazışmaları) olarak belirlenmiştir.

İnşa türünün bilinen ilk örneği, Ahmed-i Dâî'nin Teressül (14-15. yy) adlı eseridir. Yine 15. yüzyıl yazarlarından Yahya bin Mehmed El-Kâtib'in Menâhicü'l-İnşâ ve Mahmud bin Edhem'in Gülşen-i İnşâ adlı eserleri de bu türün ilk örnekleri arasında sayılmaktadır. Bu eserlerde mektup yazma ile ilgili bilgiler örneklerle birlikte verilmektedir.

Bilgi verme gayesiyle hazırlanan inşa kitaplarından biri de "Hanımlara Mahsus Usûl-i Kitâbet ve İnşâ" adlı 19. yüzyıla ait, özel olarak kadınlar için kaleme alınmış olan eserdir. Yazarı Mehmed Fuad, kadınlara verilen değerin yansıması olarak kaleme aldığı eserin giriş kısmında, "… muharrir-i âciz dahı benât cinsümüzün terakkiyât-ı ilmiyye ve kemâlât-ı fenniyyelerine hidmet emeliyle şu risâleyi tertîbe hâme-rân oldum (1899, s.3)." diyerek kitabını; hanımların, bilimsel anlamda gelişmelerine katkı sağlama amacıyla yazdığını ifade etmektedir.

Anadili eğitiminin önemli bir parçası olan yazma eğitiminde, öğrencilere genel olarak duygu, düşünce, hayal ve tasarıları açık, anlaşılır ve etkili bir biçimde yazılı olarak ifade etme beceri ve alışkanlığının kazandırılması amaçlanmaktadır. Bunun için çeşitli yöntem ve tekniklerden faydalanılmaktadır. Hanımlar için yazılan bu eserde ise yazma eğitiminin, yazışma türleri aracılığıyla işlendiği görülmektedir.

Tarihin eski dönemlerinden itibaren, insan olup olmadığı derecesinde türlü tartışmalara konu olan kadının, başta yaşama olmak üzere, pek çok hakkı elinden alınmıştır. Bunlardan biri de okuma hakkıdır. Okuma hakkından mahrum edilen kadınlar, arka plana itilerek her anlamda geri kalmaya mahkum edilmişlerdir.

Kızların eğitimi konusu, Tanzimat döneminden itibaren önem kazanmıştır (Somel, 2000, s. 225). Bundan önce kızların okuduğu tek eğitim kademesi, sıbyan mektepleri olmuştur. 1859'dan itibaren kızlar için ortaokullar (rüşdiye) açılmaya başlamıştır (Koçer, 1992, s. 66).

Ülke çapında yaygınlaşan ortaokul ve liselerde ise, dil bilgisi ve yazma/kompozisyon konularının öğretilebilmesi için, edebiyat dairesinde görülen "usul-i kitabet ve inşa" dersleri konmuştur. Bu derslerde okutulmak üzere inşa, kitabet ve münşeat adı altında çeşitli kitaplar basılmıştır (Özarslan, 2007, s. 65).

1899 yılında basılan "Hanımlara Mahsus Usûl-i Kitâbet ve İnşâ" adlı eser de kız okullarında okutulmak üzere, genelde hanımlar için hazırlanmıştır. Kadınların eğitimi ile ilgili çalışmaların başlangıç aşaması sayılabilecek bir dönemde ve bilhassa hanımlar için yazılmış olması; eseri, ilgi odağı haline getirmektedir. Kadınlar için yazılmış bilimsel yazma eğitimi kitabı, onların pozitif

bilimlerde ilerlemelerine katkı sağlama düşüncesinin, kadınlara ve onların eğitimine verilen önemin ifadesi olarak algılanabilir ve eser, bu açıdan önemlidir.

Bu çalışma, yazarın da belirttiği gibi, hanımların yazma eğitimi (kompozisyon) alanında geliştirilmeleri için kaleme alınan eserin, kadın eğitimindeki yerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu maksatla eserin, günümüz yazma eğitimi kapsamında incelenmesi ve bu bağlamda içerdiği bilgilerin, gün yüzüne çıkarılması hedeflenmektedir. Böylelikle eserin, içinde bulunduğu dönem şartlarında, yazma eğitimi alanına kazandırdığı yeniliklerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Hanımlara Mahsus Usûl-i Kitâbet ve İnşâ (Mehmed Fuad, 1899) adlı, kadınlara yazma eğitimi verme amacıyla yazılmış eserin, günümüz yazma eğitimi çerçevesinde incelendiği bu çalışma, nitel araştırma modelinde hazırlanmıştır. Nitel araştırma, incelediği probleme ilişkin sorgulayıcı, yorumlayıcı ve problemin doğal ortamındaki biçimini anlama uğraşı içinde olan bir yöntemdir (Guba ve Lincoln, 1994; Klenke, 2016'dan akt. Baltacı, 2019, s. 369).

Yazma eğitimi ile ilgili bilgilerin ortaya çıkarılması için, Osmanlıca matbu eserin öncelikle, çeviri yazısı hazırlanmış, daha sonra eser günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Eserde yer alan yazma eğitimi ile ilgili bilgiler doküman incelemesi yöntemiyle tespit edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırmada incelenen olgu veya olaylarla ilgili bilgiler içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulmasıdır (Creswell, 2002'den akt. Baltacı, 2019, s. 376).

Toplanan veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenerek yazma eğitimi kuramsal çerçevesinde sınıflandırılmıştır. Daha çok, araştırmanın kavramsal yapısının önceden belirlendiği çalışmalarda kullanılan betimsel analizde veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre özetlenir veya yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Çepni, 2014).

BULGULAR

Mehmed Fuad Bey tarafından hanımlar için yazılan yüz kırk üç sayfalık eser, içindekiler bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümü, eserin ve yazarın adı, baskı yeri, tarihi ile ilgili bilgilerin yer aldığı kapak takip etmektedir. Önsöz niteliğindeki bir yazıdan sonra "kavaid-i umumiyye" başlığı altında, doğrudan yazma kuralları verilmiştir. Burada nesir yazmanın birtakım kurallara dayandığını ve bunların mutlaka bilinmesi gerektiğini belirten yazar, yazılı anlatımın içerik planı, dil ve üslup özellikleriyle ilgili olarak kısa ancak kapsamlı bilgiler vermiş, yazma eğitimi ile ilgili kaideleri bir bakıma özetlemiştir.

Bu giriş kısmından sonra, dönemin genel eğilimine uygun olarak yazışma türlerine yer vermiştir. Yazma kuralları, bu türler üzerinden açıklanırken bir taraftan da bu türlerin öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda, inşa kitaplarının, "okullarda kompozisyon dersleri kapsamında öğretilen mektup, tebrik, taziye, dilekçe vb. nesir türlerini ve bunların değişik örneklerini, yazılış yollarını içerdiği (Ayverdi, 2005, s. 1418)" görülmektedir.

Bu türlerin tanımı, yazımı ile ilgili kurallar anlatıldıktan sonra, bunları örnekleyen hanımlar arası yazışma metinleri, hanımlardan anne babalarına, eşlerine, kardeşlerine vs. yazılan ve bu türleri örnekleyen metinlere yer verilmiştir. Bu metinlerin en önemli özelliği ise kadın zarafetini, inceliğini yansıtan, son derece saygı ve tevazu dairesinde yazılmış bir üsluba sahip olmalarıdır. Yine önemli olan bir diğer husus da muhatabın yakınlık derecesine ve sosyal statüsüne uygun hitap şekillerinin kullanılmasıdır.

Türlerin öğretiminden sonra nesir ve şiir örneklerine yer verilen eserin sonunda, Belkıs isimli öğrencinin, bir kız ortaokulunun resmi açılış töreninde okuduğu nutuk örneği bulunmaktadır.

Bu bölümde, eserden elde edilen bulgular; yazılı anlatımda bulunması gereken unsurlar ve metin türleri olmak üzere iki ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Yazılı anlatımda bulunması gereken unsurlar ise içerik planı ile dil ve üslup özellikleri şeklinde iki başlık olarak belirlenmiştir.

Yazılı Anlatımın Unsurları

Yazılı anlatımda bulunması gereken unsurlar; dış yapı unsurları, içerik unsurları, noktalama ve yazım şeklinde üç başlık altında sınıflandırılabilir. Dış yapı unsurları; yazının kâğıda yerleştirilme biçimi, yazının özellikleri, kâğıdın nitelikleri vb. hususları kapsamaktadır. Yazılı anlatımın içerik unsurları da konu, plan, kelime, cümle, paragraf, başlık, dil ve üslup şeklinde belirlenmiştir. Noktalama ve yazım ise metnin, doğru anlaşılabilmesi amacıyla kullanılması gereken noktalama işaretleriyle yazım kurallarını içermektedir. Göçer (2019, s. 134-150), yazıyı oluşturan unsurları; konu ve tema, amaç, ileti, üslup ve plan şeklinde belirlemiştir.

Tüm bu unsurlar, bir yazılı anlatımın; iletmek istediği mesajın, kastettiği mânânın daha iyi ve doğru anlaşılması açısından son derece önemlidir. Dolayısıyla yazılı anlatımda bunlara, büyük titizlik gösterilmeli ve bunlar yerli yerinde, eksiksiz olarak kullanılmalıdır.

İçerik Planı

İyi bir yazının taşıması gereken unsurlardan plan, duygu ve düşüncelerin açık, anlaşılır ve düzenli olarak anlatılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yazılı metni gereksiz söz ve ifadelerden uzak

tutmanın, anlatılmak istenenleri yerli yerinde dile getirebilmenin ilk adımı, yazılacakların planlanmasıdır.

Yazının, düşüncelerin belli bir plan doğrultusunda anlatılmasına katkı sağlayan giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölümden oluşması, içerik planlaması olarak (Gündüz ve Şimşek, 2016, s. 159-163) tanımlanmaktadır.

Giriş bölümü, yazının tanıtımını sağlayan başlangıç bölümü olması yönüyle, dikkatlerin yazıya çekilmesini sağlama veya tersi bir görev icra eder. Bu da giriş bölümünün ilgi çekici olmasını gerektirir.

Konunun açılımının yapıldığı ve yine özelliğine göre uzun veya kısa olabilecek gelişme bölümünün; kolayca anlaşılır, mantık bütünlüğüne sahip, kısa, öz ve yalın, ilgi çekici, inandırıcı, açık ve özgün olması gerekmektedir (Gündüz ve Şimşek, 2016, s. 165-167).

Sonuç kısmı ise yazılanların toparlanarak bir sonuca ulaşıldığı bölümdür. Yazar bu bölümde sonuçları maddeler şeklinde yazabileceği gibi yazısını etkili bir cümle ile de bitirebilir.

Hanımlar için yazılmış eserde, bu unsurlardan içerik planı ile dil ve üsluba yer verilmiştir. Düşünce ise eserde, içerik planında yer almaktadır.

Düşünce: Yazarın bildirdiğine göre, yazılı anlatım ürününde bulunması gereken ilk şey düşüncedir. Düşünce yazılacak konunun temelini teşkil eder. Bir bakıma, yazılacak konunun zihinde canlandırılması olup konuyla eş anlamlı gibi kullanılmıştır.

Giriş bölümü: Yazıda bir giriş bölümü bulunmalıdır.

Amaç: Giriş bölümünden sonra, yazının amacı açıklanmalıdır.

Sonuç: Amaç açıklandıktan sonra yazı sonlandırılmalıdır.

Düşünceyi yazıya geçirme işleminin; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini kapsayacak şekilde yapılandırılması gerektiği ifade edilerek yazının içerik planı açıklanmıştır. Bu bölüm, tebrik yazısı örneği ile pekiştirilmiş, ayrıca bu örneğin diğer yazışma türlerine ve farklı konulara da uyarlanabileceği ifade edilmiştir (Mehmed Fuad, 1899, s. 4).

Eserde yazılı anlatımın içerik planı kısaca belirtilmiş, fazla ayrıntıya girilmemiştir. Anlatılanlar, genel olarak metin örnekleri üzerinde bir nevi uygulanarak gösterilmiştir.

Yazılı Anlatımda Dil ve Üslup Özellikleri

Yazarın duygu, düşünce, hayal ve tasarılarını ifade ediş biçimi şeklinde tanımlanabilecek olan üslup, genel olarak çeşitleri, üslubu belirleyen unsurlar ve üslubu oluşturan unsurlar (üslup özellikleri) alt başlıkları altında ele alınabilir. Üslubu oluşturan unsurlar (genel üslup özellikleri) ise, dil kurallarına uygunluk, anlatımda açıklık, duruluk/yalınlık, âhenk ve akıcılık, doğallık, doğruluk, tutarlılık ve inandırıcılık, ilginçlik ve kelime seçimi (Göçer, 2019, s. 25-26, 86) olarak sınıflandırılmaktadır. Eserde, üslubu oluşturan unsurların, genel olarak kelime seçimi altında toplandığı görülmektedir.

Kelime Seçimi

Düşüncelerin oluşması ve aktarılması, temel dil malzemesi olan kelimelerle sağlanmaktadır. Bu sebeple kelimeler, yazılı ve sözlü iletişimin de esas malzemesini oluştururlar. İletişimin sağlıklı olarak gerçekleşmesinde önemli görevler üstlenen sözcüklerin seçimi, bu anlamda üzerinde durulması gereken bir konudur.

Duygu ve düşüncelerin etkili bir biçimde ifade edilmesinde, bireyin sahip olduğu kelime hazinesi kadar bunların, yerli yerinde kullanılması da gerekmektedir. Kastedilen manayı tam olarak yansıtabilmeyle birlikte, mananın daha iyi anlaşılması da, kelime bilgisi ile ve kelimelerin doğru seçilmesiyle mümkündür. Bu sebeple üslup sahibi usta yazarlar, kelime seçimine çok özen göstermişler; gereksiz, anlaşılması güç, anlam kapalılığına yol açacak, anlatımda açıklığı bozacak sözcük kullanmaktan kaçınmışlardır.

Yazma uğraşı içinde olan herkes için, sahip olunması gereken kelime dağarcığının önemine işaret eden Göçer (2019, s. 86), bu bakımdan donanımlı bireylerin kendilerini ifade etmede daha başarılı, çevreleriyle iletişimde daha avantajlı olacaklarına vurgu yapar.

Eserde ise bu durum, günümüzle uyumlu bir şekilde ifade edilmiştir. Bu bağlamda, üslup özellikleri ile ilgili olarak en çok dikkat edilmesi gereken hususun, kelime seçimi olduğu, alışılmadık kelime kullanarak anlam kapalılığına, tuhaflıklara yol açmamak gerektiği belirtilmiştir. Bu özellik, sadelik olarak adlandırılmıştır (s. 5).

İkinci olarak da sözlerin, kastedilen anlamı tam karşılayacak şekilde seçilmesi gerektiği ifade edilmiş ve bu özellik de ifadenin doğruluğu (hakk-ı tabir, söz ve anlam uyumu) diye adlandırılmıştır (s. 5).

Bu iki temel özelliğe sahip olmayan bir yazıda, anlatımın açıklığından söz edilemeyeceği ve o yazının, anlatmak istediğini tam olarak ifade edemeyeceği için anlaşılamayacağı dile getirilmiştir.

Bir metnin, kolaylıkla anlaşılabilmesi ve okuyanlarca beğenilmesi için, hangi konuda olursa olsun, bu iki hususa dikkat edilmesi ve ifadenin doğal olması gerektiği vurgulanmıştır (s. 5).

Yazılı anlatımın dil ve üslup özelliklerinin, bütün yazışma türlerinde, muhatabın anlayış (idrak) ve yaş düzeyine, yakınlık derecesine, sosyal statüsüne uygun olması gerektiğine de dikkat çekilmiştir (s. 5).

Düşünce ve duyguları doğru anlatabilmek için, sözcüklerin özelliklerini tanımanın ve buna göre doğru ve yerinde kullanmanın önemini vurgulayan Kantemir (1997, s. 183-184); sözcüklerin, cümle içinde yerli yerinde bulunması ve söylemek istediklerimizi yansıtması gerektiğine işaret etmiş ve hanımlar için yazılmış olan eserle benzerlik göstermiştir. Kısaca belirtmek gerekirse, üslup özellikleri ile ilgili olarak eserde verilen bilgiler günümüz için de geçerlidir.

Eserde ayrıca, yazının üslubunu oluşturan, onu seçkin kılan iki etkene de vurgu yapılmıştır. Bunlar, dilin kullanım tarzına (dilin söyleyiş özellikleri) uygun olması ve yüksek beğeni düzeyine (zevk-ı selim) sahip olması şeklinde belirlenmiştir. Nitelikli bir yazılı ürünün üslubunu oluşturan en önemli hususlardan biri, dilin söyleyiş özelliklerine uygun tarzda yazılmasıdır. Türkçeyi etkin, güzel ve doğru kullanma amacına yönelik olarak temel dil bilincine sahip olmanın gerekliliğine işaret eden Göçer (2019, s. 80), etkili bir anlatım için, dilin anlatım imkânlarına ve kurallarına hakim olmanın önemini vurgular ve metinlerin, dilin güzelliklerini okuyucuya hissettirecek şekilde oluşturulması gerektiğinin altını çizer.

Yine yazılı anlatıma, özgün bir nitelik kazandıracak özelliklerden biri de seçkin beğeni düzeyinde yazılmış olmasıdır. Yazarın, zevk-ı selim sahibi olması şeklinde izah edilen bu husus, Göçer (2019) tarafından, yüksek beğeni düzeyine sahip olmak biçiminde ifade edilmektedir. Buna göre, özgün bir eserin ortaya konmasında, konu seçiminden anlatıma, örnekleme ve ilişkilendirmeden anlam bütünlüğüne kadar her alanda fark yaratmak; bunun için de sıra dışı ve keşfedici olmak, farklı bakış açılarına ve yaratıcı düşünce yapısına sahip olmak gerektiği belirtilir (s. 81). Hanımlar için yazılan eserde belirtilen ve esere ayrıcalıklı bir üslup kazandırdığı ifade edilen zevk-ı selimin, Göçer'in belirttiği özgünlük şartlarını tam olarak karşıladığı söylenebilir. Bu niteliklere sahip bireyin, üslubu da sıradanlıktan kurtulup yüksek bir ifade düzeyine ulaşacaktır. Bunu eserlerine yansıtacak olan birey, böylelikle üslubuyla kendine müstesna bir yer edinmiş olacaktır.

Metin Türleri

Yazma eğitimi etkinliklerinde önemli rol oynayan metin türleri, yazma becerisinin geliştirilmesinde de büyük pay sahibidir. Türü, edebiyat eserlerinin; biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrılması şeklinde tanımlayan Kavcar vd. (2002, s.64), şiir,

tiyatro, hikâye, roman, mektup, fıkra, anı, röportaj ve benzerlerini, insanın anlatma; duygu ve düşüncelerini dile getirme ihtiyacından doğan anlatım türleri olduğunu belirtir.

Yazma amacına, hedef kitleye, yazının konusuna göre farklı özellikler gösteren türlerin, işlevleri de farklılaşmaktadır. Bu işlevler ise dilin kullanım tarzını belirlemektedir. Metnin, türüne ve işlevine göre, dili kullanma becerisi gelişen birey, metin üretmede de daha başarılı olacaktır. Bilgilendirici bir türün (makale, fıkra, eleştiri yazısı vb.) gerektirdiği dil kullanımı ile anlatmaya dayalı (hikâye, roman gibi) türlerin gerektirdiği dil kullanımı birbirinden farklıdır. İşlevsel metinlerde (reklam, haber metni, kullanım klavuzu gibi) daha farklıdır. Bunların her biri, öğrencinin yazma becerisini, farklı yönlerden destekleyeceği için bu becerinin gelişmine büyük katkı sağlamaktadır.

İçinde bulunulan duygu yoğunluğunun veya düşünce derinliğinin insanı metin oluşturmaya ittiğini ifade eden Göçer (2019, s. 197), duygu ve düşüncelerin ifadesindeki dil tercihinin, yazılacak yazının türünü (anı, öykü, günlük vb.) de belirlediğini dile getirmektedir. Anlatılmak istenen bir olay farklı türlerde farklı şekilde anlatılır. Bu anlamda, yazma eğitimi kapsamında kullanılacak/öğretilecek metin türleri önemlidir.

Günümüz yazma eğitiminde kullanılan ve genel olarak bilgilendirici, hikâye edici ve şiir diye ayrılan metin türlerinin yerini, bu eserde yazışma türleri almıştır. Bunlar; aile mektupları, tebrik (kutlama) yazıları, tezkireler (aynı yerleşim yerinde bulunan iki kişi arasındaki kısa yazışma biçimi), taziye mektupları, senetler, telgraflar ve dilekçeler (arzıhaller) şeklinde sınıflandırılmıştır.

Eserde, bu yazıların dil ve üslup özellikleri (sadelik, doğallık, açıklık, duruluk/yalınlık), şekil ve içerik planı, dış yapı unsurları (yazılacak kâğıdın ve yazının nitelikleri) gibi bileşenleri detaylı olarak açıklanmıştır. İçerik planında yazışma türünün özelliğine göre, bulunması gereken giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine, yazılış amacına mutlaka yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Şekil planında ise, yine yazışma türünün özelliğine göre, bulunması gereken tarih, imza, adres, isim ve sairenin yazılması gerektiği açıklanmıştır.

Muhataba uygun bir dil ve üslup kullanılması üzerinde özenle durulmuş, bunun için yaş, sosyal statü, yakınlık derecesi gibi hususların özellikle dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Her durumda, alçakgönüllü ve saygılı bir üslup kullanılması gerektiğine dikkat çekilmiş, üst mertebelere yazılan türlerde, kullanılması gereken hitap şekilleri vurgulanmıştır. Ayrıca, her türe özgü metin örneği, kadınlar tarafından yazılanlardan oluşturulmuştur. Örneğin aile mektupları, "Kerimesinden validesine, mâder-i mihrbanum hakikatli valideciğim" gibi son derece nazik üslupta yazılmıştır.

SONUÇ

Klâsik Türk edebiyatının kuruluş döneminde ortaya çıkan ve sanatlı nesir yazma kuralları ile bu türün örneklerini ifade eden inşâ kelimesi, yine bu türde yazılmış kitapların da ortak adı olmuştur. Yüksek bir bilgi ve kültür düzeyinde olmayı gerektiren sanatlı nesrin, yazma kurallarına dair bilgiler içeren bu eserler, dönemin yazma eğitiminde kullanılan öğretim materyallerini teşkil etmektedir.

Bu çalışmada; hanımların, pozitif bilimlerde ilerlemelerine katkıda bulunmak için yazılmış olan 19. yüzyıla ait eserin, günümüz yazma eğitimi kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Tarihin eski dönemlerinden beri çeşitli tartışmalara konu olan, zaman zaman insan olup olmadığı dahi tartışılan kadınların, eğitimi de tarihi süreçte buna bağlı olarak aksatılmıştır. Kızların eğitiminde pek fazla yol alınamayan bir dönemde, onlar için yazılmış bir eser, bu anlamda önem arz etmektedir.

Hanımlara verilen değerin ifadesi olarak onlara özgü bir eserin varlığı, günümüz için de kayda değer bir durumdur. Eski dönemlere öykünürcesine, 21. asırda bile türlü türlü olumsuz tutum ve davranışlara, şiddetin her türüne maruz kalabilen kadınlara özel, üstelik de bilimsel bir kitap yazma düşüncesi, eserin kendi dönemi ve günümüz açısından büyük bir inceliğin ifadesi olarak algılanabilir. Dolayısıyla bu çalışma, iki dönem arasında bu yönüyle kıyaslama yapabilme adına önemlidir.

Eserin, yazıldığı dönem itibariyle, eğitim başta olmak üzere, birçok alanda geri plana itilmiş olan hanımlara özgü oluşu, onların özellikle eğitimde, ön plana çıkarılmaya çalışıldığını göstermektedir.

Yine hanımlara özgü olması; eseri, konuya yaklaşım ve içerik bakımından, diğer inşa kitaplarından ayırmamaktadır. Bu da eserin, kız okullarında okutulmak için yazıldığını düşündürmektedir.

Bu eser aracılığıyla, hanımların/kızların da pozitif bilimlerde ilerlemeleri hedeflenmiş ve kızların eğitimine verilen önem ortaya konmuştur.

Eser, hacmi oranında, içerik olarak (yazılı anlatımda bulunması gereken unsurlar), günümüz yazma eğitimi kitaplarıyla benzerlik göstermektedir.

Eseri, günümüz yazma eğitimi kitaplarından ayıran temel fark, metin türleri ile ilgilidir. 19. yüzyılın genel eğiliminin göstergesi olarak eserde, yazma eğitimi ve uygulamaları; resmi, özel ve ticari yazışma türleri (aile mektupları, kutlama yazıları, taziye mektupları, senetler vb.) üzerinden yürütülmüştür. Bu da, yazma eğitimi aracılığıyla aynı zamanda öğrencilere, sosyal iletişim

becerileri kazandırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu durum, eserin orijinal yönü olarak vurgulanabilir.

Yine öğrencilere, farklı türde kendini ifade etme becerisini kazandırma bakımından, eserde yazma eğitiminin türler üzerinden yürütülmesi, son derece önemlidir. İnşa kitaplarının bu anlamda önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

Eserde; doğallık, sadelik, açıklık, kelime seçimi, dil kurallarına uygunluk ve yüksek beğeni düzeyinde olma (zevk-ı selim) gibi üslup özelliklerinin vurgulanması, bu eserler aracılığıyla bireylere aynı zamanda nezaket eğitimi verildiğini ve muhataba derin saygı duyulduğunu göstermektedir.

Öneriler

Eserden de yola çıkarak bugün hâlâ varsa, çeşitli yönlerden, eğitimde ayrımcılık konusu üzerinde yeniden tartışmalar yapılabilir. Sorunun, kalıcı olarak aşılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Eserde verilen yazışma türleri ile ilgili bilgiler, güncellenip günümüz yazma dersi etkinliklerinde kullanılabilir. Böylelikle öğrencilerin, bir yandan yazma becerileri, bir yandan da sosyal iletişim becerileri geliştirilebilir.

Bu eser gibi varsa, hanımlar için yazılmış eserler ve bunların bilim dünyasına katkıları araştırılabilir.

Diğer bilim dallarıyla ilgili olarak da eski eserler üzerinde çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.

Çepni, S. (2014). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Devellioğlu, F. (1996). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat (13. Baskı b.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Göçer, A. (2019). Yazma Eğitimi (4. b.). Pegem Akademi Yayınları.

Gültekin, H. (2007). Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim- Kuram-Sözlük ve Metin. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kantemir, E. (1997). Yazılı ve Sözlü Anlatım. Engin Yayınevi.

Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2002). Yazılı ve Sözlü Anlatım. Anı Yayıncılık.

Kavcar, C., Kaya, Z., Gürgen, İ., Pilancı, H., Belet, Ş. D., Girmen, P. (2011). Türkçe Yazılı Anlatım. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Koçer, H. A. (1992). Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi. MEB Yayınları.

Mehmed Fuad. (1316). Hanımlara Mahsûs Usûl-i Kitâbet ve İnşâ. İstanbul: Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.

Özarslan, E. (2007). Harf İnkılabından Önce Neşredilmiş Türkçe İnşa, Kitabet ve Münşeat Kitapları. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi(34), 63-78.

Somel, S. A. (2000). Osmanlı Modernleşme Döneminde Kız Eğitimi. *Kebikeç*(10), 223-238.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8. b.). Seçkin Yayıncılık.

WOMEN'S ROLES IN VIRGINIA WOOLF'S TIME: AT THE CROSSROADS BETWEEN VICTORIAN AND MODERNIST TIMES

Irina-Ana DROBOT
Technical University of Civil Engineering Bucharest, Romania, Faculty of Engineering in Foreign Languages, Department of Foreign Languages and Communication

ABSTRACT

The purpose of this paper is to look at conflicting aspects regarding women's roles (traditional/ independent) in Virginia Woolf's times, starting from her own diaries, and moving on to the characters in her novels. Particularly noticeable is the character of the rebellious woman. Virginia Woolf started her life in a period of transition from Victorian mentality to Modernist mentality. We can see her own rebellious, meaning independent from social norms, thinking, in her diaries. Characters in her novels, such as Clarissa and her friend Sally from *Mrs Dalloway*, and Katharine Hilbery from *Night and Day* become critical of social and family rules. They echo the mentality of rebellious women characters in Victorian literature, such as Jane Eyre (from Charlotte Bronte's novel with the same name), or the characters in Thomas Hardy's novels, for example Eustacia Vye in *The Return of the Native*, who detach themselves from the values of their society. Victorian Britain was divided between feminist and anti-feminist debates. The paper will analyse the cultural context of the two ages and the way these conflicts are continued from one age into another, with reference to Woolf's diaries and novels. The methodology will consist of literary analysis, cultural context analysis, as well as women's studies. The paper will also explain the rise of individualist values in the two ages, with a focus on women's wish for independence.

Keywords: Diaries, Culture, Women's Studies, Social Norms

Introduction

Virginia Woolf lived in a culture where families were divided between Victorian, traditional values and the emerging fresh, Modernist values. We can see this division at the level of her own family, as she was educated at home being a girl, not benefitting from high public education, while at the same time she benefitted from a solid intellectual education, even going as far as expressing her own opinions in her diaries and essays. Modernist times meant questioning the traditional values regarding roles in family life, religion, and morals, as well as "the spread of […] liberalism, […] individualism" (Griffin 2007: 45-6). Nihilism is one of the features of modernism (Weller 2011: 1-2). As a result, we have the belief social progress is no longer achieved by means of respecting previously held religious and thus, moral, values only; such values, which were regarded as absolute truth traditionally, are constantly being questioned. According to Fredric Jameson (1994:

84), modernity "dashes traditional structures and lifeways to pieces […] and leaves the world as a set of raw materials to be reconstructed rationally".

The questioning, together with the rejection of moral values held by society at a traditional level are visible in the rebellious characters in Virginia Woolf's novels. For example, Sally Seton in *Mrs Dalloway* is one such character. She imagines a whole different society, where women reject marriage, as she confessed to her friend Clarissa Dalloway, who shares her views. Katharine Hilbery in *Night and Day* is also a character that questions what society asks of her, in her case her family's values and expectations that she should take a traditional role in marriage and that she should continue her family's preoccupation for literature, instead of Maths and Astronomy, which she is passionate about. Rose in *The Years*, who comes from a traditional family, supports the Suffragettes' movement. Clues about her behaviour defying the norms come from the time when she is a little girl and her she does not take care of her clothes. Rachel Vinrace in *The Voyage Out*, while on a trip to South Africa, begins to look critically on social norms. Lily Briscoe in *To the Lighthouse* also becomes detached from social constraints, as she decides to focus on her painting. *Flush: A Biography* also brings to the readers' attention a character that leaves behind her family with their values and principles: the poet Elizabeth Barrett. *Orlando: A Biography* takes questioning of social norms and values to an extreme level, as the main character defies not only time, living through several historical ages, but also gender, from both biological and social expectations perspectives.

Woolf's fictional characters that question social norms and also defy them echo characters in Victorian literature, such as Jane Eyre in the novel with the main character's name by Charlotte Bronte, as well as characters in Thomas Hardy's fiction, such as Eustacia Vye in *The Return of the Native*. Jane Eyre is not a traditional woman in her society, as she gains independence by having a job, that of a nanny in Mr Rochester's household. She also stands up for her own beliefs and values. Eustacia Vye lives her life according to her own wishes, which is why she distances herself from the community, as some members even see her as a witch.

Feminist and anti-feminist debates were present in Victorian Britain. One particular aspects is the following: "Certainly the boundaries between feminist and anti-feminist positions were more permeable and fluid than might be assumed in the twenty-first century." (Heilmann and Sanders 2006: 289). This oscillation occurs as follows:

In Victorian women's fiction, the figure of the woman rebel was invoked by feminists as much as by writers like Eliza Lynn Linton, Margaret Oliphant, and Mary Ward who, while distancing themselves from the political demands of first-wave feminism, promoted a measure of female independence in both private and public life. (Heilmann and Sanders 2006: 289)

Women's independence is the main issue with which all fictional characters presented here are concerned. Woolf's characters progress towards independence in their own opinions and values, detaching from mindsets previously imposed on them by family and society. The Victorian literature examples detach themselves from the society's expectations.

A previous example of traditional mindset and constraints imposed by society is offered by Jane Austen. Austen's novels have dealt with the theme of the confinement of society through judging and having expectations from the characters. She "depicts a society which, for all its seeming privileges (pleasant houses, endless hours of leisure), closely monitors behaviour. Her heroines in particular discover in the course of the novel that individual happiness cannot exist separately from our responsibilities to others." (Sutherland 2014). Woolf, as a woman, could "sympathize with Austen's socially imposed limitations" (Tyler 2017: 91):

> Woolf points out that Austen's limitations were not of her own choosing: "If Jane Austen suffered in any way from her circumstances it was in the narrowness of life that was imposed upon her. It was impossible for a woman to go about alone" (*Room* 68). (Tyler 2017: 90)

> According to Tyler (2017: 95), Austen's fiction has influenced Modernist writers: "Virginia Woolf, too, is indebted to Austen, although in her case perhaps more for her characters than for her sentence structure and tone." Austen's influence on Woolf is visible in the criticizing look at social norms and detachment from them that we notice in her characters.

Woolf illustrates the questioning mood of her times, situated at the crossroads between Victorian and Modernist times, in her fiction, as well as in her diary entries and essays. Woolf started writing in her diary at 14 in 1897, and finished at 59, in 1941, and covers her idea on subjects "from art to war" (Lounsberry 2014: 1). The main feature of Woolf's 1897 diary is that it "shows the young girl's dislike of Victorian rites and the anguish social pressures gave" (Lounsberry 2014: 13). At fifteen, she also "shows independence on religion as well" (Lounsberry 2014: 13). What is specific to Woolf is the fact that she "creates a diary more structurally experimental than any of the diaries she read" (Lounsberry 2014: 5). She begins writing conventionally at 14, then experiments with dated and undated entries, "essay-entries" (Lounsberry 2014: 5), with focus on inner and outer world. The experiments with structure could also be regarded as means of her independent thinking, of assessing her own point of view regarding structure. In her diary from 1903, Woolf "compares London with the country […]: London represents for her culture, the male literary tradition, even (social) death; the country stands for nature, the female, and the unconscious mind" (Lounsberry 2014: 54). In this diary, Woolf retreats in her inner world, showing a disregard for

having success socially. On social occasions, Woolf is not involved but can detach herself as an observer from the outside, and she can offer a critical view on London social life.

Woolf is ambivalent towards the city and towards the countryside, as she sometimes feels better in one place, sometimes in another. Sometimes she sees London as full of people and rules, sometimes she longs for life in the city.

The common element to Woolf's fiction, diaries and essays lies in the ability of women to detach from the society's rules, values, and expectations, and to form opinions of their own. "A woman must have money and a room of her own if she is to write fiction" (Woolf 1957: 4) is Woolf's famous phrase in her essay *A Room of One's Own*, focusing on the need for privacy, means of independent living, and also courage of independent and critical thinking. The ability and courage to express themselves can make women in Woolf's times independent in their thinking. Fiction is one such means.

Study Area

First of all, the paper will analyse the cultural context surrounding Woolf. The cultural context where Virginia Woolf lived is one of contradictions. The mentality of the age fluctuated between tradition and change, between Victorian values and Modernist ones. Wheare (1992) and Lee (1996) find that the combination of Modernism and Victorianism has shaped Woolf's mindset and her fiction. According to Wheare (1992: xii), Woolf "has as much in common with her Victorian predecessors as with modernist writers." According to Lee (1996: 55):

Virginia Woolf was 'modern'. But she was also a late Victorian. The Victorian family past filled her fiction, shaped her political analyses of society and underlay the behabiour of her social group. And it was a powerful ingredient, of course, in her definition her self.

Part of Woolf's Post-Victorianism has to do with her clinging to "models of writing and reading she was brought up with" (Ellis 2007: 2). What is more, "If Woolf at times looked back at the Victorian era with 'passionate hatred' in Marcus' phrase, we also frequently find an attitude of admiration, which indicates not a desire to 'return' to the past, but the recognition of the an inheritance that can be serviceable to modernity in various ways" (Ellis 2007: 4). Woolf's fictional characters also share the dilemma of being situated in-between Victorianism and modernism. For instance, regarding the Victorian mindset, "Rachel is led to realize her frustrations with such an existence, 'with its four meals, its punctuality, and servants on the stairs at half-past ten,' a world that she wanted 'to smash to atoms'. At the same time, she repeats her assertion that 'there's a sort of beauty in it', and in answer to Hewet's question 'Were you happy?', remarks 'I was both… I was happy and I was miserable" (VO, p. 202)." (Ellis 2007: 34). By reflecting and analyzing her life and her wishes, Rachel Vinrace gains more self-awareness.

Woolf can be included in the modernist feminist category. The main feature of modernist feminist is a type of individualism related to "strengths of character and mind":

> The modernist feminism produced by Katherine Mansfield, Mina Loy, Emma Goldman and others in the early decades of the twentieth century, was inflected with a quasi-Nietzschean individualism that stressed exceptional strengths of character and mind, while being deeply suspicious of a discourse of rights, with its ontological essentialism ('I am') closing off a more expansive discourse of freedom ('I want this for us') (Brown 1995, 75). (Lusty 2019: 267)

We can see that this principle applies in the case of Rachel's example, through her exploring who she is in a novel which is of the buildungsroman type (Kreider 2015). At the same time, the freedom wished for and achieved by women such as Rachel Vinrace in Woolf's novels comes with risks:

> The pursuit of political freedom is necessarily ambivalent … because it requires that we surrender the conservative pleasure of familiarity, insularity, and routine for investment in a more open horizon of possibility and sustained willingness to risk identity, both collective and individual. (Brown 1995: 25)

This could account, symbolically, for Rachel's dying in the end of the novel. After exploring and understanding herself during the trip, she realizes she has no option but to return to the constraints of society.

Woolf explores the theme of feminism through the theme of individualist discovery and self-awareness, as well as through the frame of the relationship between individual and society. She is concerned with "the relationship between the individual and society and with finding literary forms to express the changing conceptions of selfhood, of subject formation, and of interpersonal relations, while questioning established representations of character in fiction" (Brekke 2016).

The paper will also take into consideration the notion of feminism that has been attributed to Woolf: "Woolf's feminism - which includes not just her explicit feminist politics but her concern and fascination with gender identities and with women's lives, histories and fictions - shaped her writing profoundly." (Marcus 2000: 209)

Woolf presents her notion of feminism through the same crossroads of Victorian and Modernist values. It should be noted that feminism has been a concern of both periods of time, Victorian included: "The Victorian era paved the way for the emancipation of the modern British woman." (Witwit 2012) What is more, the root of Woolf's female characters' struggle for self-expression and self-development, briefly put, of individualism, comes from the late Victorian age's ideal of the "New Woman". According to Khunpakdee (2013: 7), "the liberal understanding of individualism – the duty to act for the self over and above the needs of community – had been central to the formation of the 'Woman Question' earlier in the nineteenth century".

Thus, the notion of feminism is strongly related to that of personal awareness and freedom of expression, in both ages, Victorianism and Modernism. According to AlGweirien (2017: 120), "Women, in this transitional period […] started claiming their intellectual thinking."

Material and Method

Given the cultural context of Virginia Woolf, as well as the common concerns of both Victorian and Modernist periods with feminism and women's roles, the methodology of the paper will combine literary analysis with women's studies, while taking into account the cultural dimension of individualism.

The individualism proposed by Woolf in her treatment of the theme of feminism is visible in her short story *The Legacy*. According to AlGweirien (2017: 121), the rights of women proposed by Woolf are related to women focusing on themselves:

> Woolf looks for ensuring women's rights in speaking, thinking, and having their own identities, names, and emotions. In her depiction of married women, Woolf rejects the misrepresentation of women as "the Angel of the house" and replaces it with the rebellious woman who calls for an equal treatment inside and outside home.

This holds true for the majority of Woolf's characters that struggle towards independence. Their identities will be discovered by themselves, in a process of self-understanding and self-discovery, similar to that in a buildungsroman. Instead of focusing on the action of the plot in her novels, Woolf focuses on the inner world of the characters. For her women characters, this focus has the result of liberating them, of allowing them to express themselves and to develop their identities as they discover what they would like to become, and what their own personal values are, not those imposed on them by society and family. According to AlGweirien (2017: 124), Woolf "asserts women's writing and documenting their own experiences". Self-expression is suggested by Woolf through the painting that Lily Briscoe in *To the Lighthouse* struggles to finish by the end of the novel, as well as through the poetical skills Orlando tries to improve throughout his life through historical ages and through his transformation from man into woman. Katharine Hilbery asserts her own values, over those of her family, as she expresses her preference for Maths and Astronomy and not wishing for a traditional role in marriage. Another such character is Elizabeth Barrett, who leaves literally her home to marry the poet Robert Browning and to lead a life of her choice. Other characters express their preference of values of their own not for those of the mainstream society, such as Rose in *The Years* and Mary Datchett in *Night and Day*, who support the Suffragettes' movement. However, the issue of reconciling personal values and mainstream society values dictated by the respective culture's norms can lead eventually to the need to adapt or to remaining unreconciled and seeing no way out. Sally and Clarissa in *Mrs Dalloway* find ways to adapt to

society, after they have a radical view on living differently in their youth, with no marriage at all, for example.

However, Rachel Vinrace, after exploring herself and gaining self-awareness in *The Voyage Out*, dies symbolically in the end, when she is about to be married, expressing her inability to live as she would have wanted, suggesting "the destructive effect of Victorian society upon the female" and the idea that she is a victim (Andrés Cuevas 2010: 11). At the same time, both Rachel and Terence are two young persons in the novel that discover themselves: "In Chapter 16 of the novel, as Rachel and Terence sit by the sea and talk, Terence is made to be the mouthpiece of the concerns of early twentieth-century English feminism, and causes Rachel to rethink values she has hitherto accepted unquestioningly" (Murrie 1990: 2).

Concerning Woolf's relation with Victorianism, according to Ellis (2007: 41), "Hermione Lee has called *Night and Day* Woolf's 'long, melancholy comedy of the break with Victorianism' (Virginia Woolf, p. 375), but Woolf never breaks with Victorianism, in the sense that the Victorians always remain powerfully present to her". However, "The novel that is of course Woolf's best-known search for reconciliation between the Victorian past and the modern period is To the Lighthouse (1927)" (Ellis 2007: 41-42). In the two novels, *Night and Day*, and *To the Lighhouse*, we notice the two mentalities, traditional, Victorian and Modernist, side-by-side due to characters that represent both sides. Katharine's family represents the traditional mindset, while Katharine stands for the new mindset, focusing on her personal values and beliefs. Mary Datchett is another example of the new, rebellious mindset. However, Cassandra Otway represents traditional mentality as far as women's roles and marriage are concerned. In the novel *To the Lighthouse*, Mrs Ramsay stands for women's traditional roles, as she is the embodiment of the ideal of "The Angel in the House". She has a protective function for all the characters. Lily Briscoe, on the other hand, stands for the new, personal, individualist values. In Woolf's novels, however, characters representing both mentalities have their important roles. Woolf underlines the idea of personal choice, and of personal adaptation to the larger views of society, with its cultural norms and values. Life for those characters whose personal values coincide with those of society is not problematic, yet it is for those characters whose personal values are at odds with those of society. Life for these latter characters becomes especially problematic if they cannot find ways to either impose their point of view, or to adapt. Characters that impose their point of view are Katharine Hillbery, Elizabeth Barrett, Mary Datchett, Rose Pargiter, and Orlando. Those that adapt are Clarrissa and Sally. Among those characters that cannot find means to adapt and are portrayed as victims of society is Rachel Vinrace.

Woolf also reacts to the values imposed by the society she lives in, by expressing her different thoughts on various topics, in her diaries and essays. She asserts her opinions by presenting her own views, or by creating alternative scenarios, such as the one with Shakespeare's sister. From this point of view, Woolf resembles her fictional characters, in that she uses her diary and essays to become self-aware of her values as a writer and as an individual. One more point Woolf has in common with her fictional characters is the solitude. She claims in on of her diary entries: "I need solitude. I need space. I need air. I need the empty fields round me; and my legs pounding along roads; and sleep; and animal existence." Solitude is a contant theme in the lives of her fictional characters. This could be seen as a result of their need to detach themselves from the social and cultural norms, as well as from the expectations of society from them. They show that they are at odds with society's values, and that they need to focus on what they are as individuals. What is more, this can be regarded as a symbol for their individualist, not collectivist, orientation.

In dealing with these issues, previous research has used the concepts of identity and self. Ukolova (2016-2017) identifies a quest for identity in Woolf's *A Room of One's Own* and *Orlando: A Biography*. According to Ukolova (2016-2017: 2), "The essay collection *A Room of One's Own* is mainly relevant to identity as an author, especially as a female author. […] The novel *Orlando* regards gender identity as well as identity as an author." Identity for women, in both essays and novel, goes hand in hand with being a female author, as a means of defying the cultural norms of the time, which restricted this role in the case of women. According to Nicolae (2009: 689), "Meditating on the self represented a permanent challenge and need to Virginia Woolf in both life and art". Writing, as means of self-expression, helps raise awareness of one's identity: for Woolf, "writing became a therapy, a means of exploring the existential labyrinth, a way of finding some equilibrium between swings of mood, an exploration of her inner states in the hope of finding a way out of this labyrinth (Fand:44)". What is more, "The very act of writing represents at times an attempt to escape the real world, or at other times a sort of coming to terms with herself, with her past, memories, longings, fears" (Nicolae 2009: 689). The therapeutic function of writing is also valid for her fictional characters; in their case, writing can find the equivalent in self-expression through inner monologues.

Results and Discussion

With respect to being at odds with society's norms and values, both women and male characters in Woolf's fiction face similar issues. Examples can include Terence in *The Voyage Out*, *Orlando* in the novel with the same name, as well as Jacob in *Jacob's Room*. Peter Walsh also goes through the same search for personal values and understanding his relationship with the others in *Mrs Dalloway*, together with his group of friends consisting of Sally and Clarissa. While Rachel is

regarded as a victim of traditional society, so is Septimus Warren Smith in the novel *Mrs Dalloway*, the latter due to the traditional conceptions about war and being a hero. However, the role of women was more problematic since the debates centred on it in Victorian times, due to the fact that society had to accommodate two different visions on their role: the Angel in the House and the independent woman.

While the search for identity is a psychological phenomenon common to both women and men, during various times in their lives, the role of women was dependent on establishing rights and conditions accepted by society for them leading independent lives. The mood for questioning previous traditions, as well as society's demands, is part of Modernism, and runs throughout Woolf's work. During Modernism, there was a shift towards the individual, which cause previous values and norms to be questioned, as the individual felt at odds with them.

However, Woolf seems divided in her fictional works regarding the two ages with different principles. On the one hand, a traditional society appeared to be more stable, as with Modernism all the system of values is no longer valid. On the other hand, a traditional society had its constraints. The element of risk is there once the individual tries to achieve freedom. In the case of Rachel, the idea of freedom was particularly risky since, in the end, she realizes it is not a long-term option for her, due to the way the society is built and due to the way she depends on her family.

The crossroads of Victorianism and Modernism meant dealing with conflicting values. Once a culture's values and beliefs are no longer shared by the community, they will need to be changed. However, values are the most solid foundation of a culture, and persist through time. They may be hard to change at a larger level of society. While some characters in Woolf's fiction hold new values, some still retain the old values. What is more, the old generations in the family retain the old values and beliefs. Change, from the point of view of values, can be achieved slowly and with difficulty, at the level of the entire society.

Results

Woolf presents readers with various scenarios regarding breaking away from old cultural norms, conventions and values, and their consequences, in her novels dealing with female characters that can be regarded as rebellious. However, at the basis, the society they live in remains resistant to change. Some female characters are successful in asserting their own values and point of view, while for others this is not a long-term possibility.

The individual at odds with society's values, norms and principles has been an old theme in literature. It is still a theme of actuality nowadays, especially when it is connected with the issue of women's rights and roles. Nowadays, the world evolves towards the individualist cultural

dimension. Even those cultures which are traditionally collectivistic, in particular Asian cultures, have acquired an individualist contemporary dimension. This change is due to the influence of other cultures that are individualist, an influence which is due to cultures coming into contact due to globalization.

We can look at Woolf's diaries, essays, and novels as landmarks for the changing values of Modernism, as we are able to see the struggle coming from holding on to the old values and the emergence of the new ones. Modernism is associated with individualism and with questioning, and Woolf's work and personal thought can exemplify this mindframe very well. At some points, society holds on to the traditional values, while some individuals begin to question the values and beliefs society imposes on them. A break with previously held beliefs proves beneficial for those individuals whose personal values and beliefs do not coincide with the values and beliefs of the society they live in. Woolf focuses in particular on the ways in which cultural norms in her society constrains her female characters to live life to their full potential, in the case of Katharine Hilbery, or even to actually go on living their life, as in the case of Rachel Vinrace. Rachel's death symbolizes the way in which society's norms can constraint so much the individual as to "kill" him/her, by modeling his/her personality up to a point to which he/she no longer recognizes him/herself. Modernist society, however, is no longer as powerful to provide comfort for certain characters after the war. Values and beliefs have been destabilized by the war, as shown in *Mrs Dalloway*, in the experience of the shell-shocked Septimus. Once the belief in the heroism of war is shattered, several characters are affected: Septimus due to his trauma, but also his wife Lucrezia that depends on him, yet, due to his psychological condition, no longer feels safe next to him, as well as Clarissa, who begins to reflect on the way the news of Septimus' has affected her guests at the party and even herself. Woolf also questioned the benefits of war and argued for peace (Belanovic 2020). War was regarded as an aspect of patriotism and reinforcement of nationalist feeling, yet this view held by society is no longer shared by the individuals following the destructions caused by the war. Woolf focuses on war's damages on the individuals in her novel *Mrs Dalloway*, also showing the emergence of individualist values.

By looking at Woolf's writing style, as well as at her stream-of-consciousness technique, we can see that her focus on the characters' inner world and interior monologue is a means of her women's characters in particular to express their own opinions and show their independent, as well as critical thinking. Women's Studies can benefit in this case from combining Literary Studies in the analysis.

Contribution

The paper has focused on means of expressing individualism in Woolf's cultural context, starting from the individualist dimension of Modernism, and progressing through her specific writing style, using interior monologues in fiction, to allow especially female characters to express their own opinions regarding the ways in which their personal values differ from those that society imposes on them. Woolf's modernist feminism focuses on women's chances of development as individuals through education and through being able to exercise their independent thinking. Woolf exemplifies in her diaries and essays her own individualist beliefs, which are critical of the values imposed on everyone by the traditionalist dimension of the society she lives in.

Woolf's work is very relevant to the world we live in today, due to her underlining the consequences of the society imposing values and norms that are not shared by individuals. Her work is also relevant since she expressed the concerns regarding conflicting values and beliefs in a society situated at the crossroads between two ages, Victorian and Modernist. Her work expresses the universal conflict between traditional values and thinking, on one side, and modern, revised values and thinking, on the other. Readers can sympathize with the conflicts expressed by Woolf and her fictional characters due to the fact that in today's world we witness an emergence of individualist values as well. The paper invites the reader to look at Woolf's work from a contemporary perspective.

REFERENCES

Algweirien, Hussein. (2017). Virginia Woolf's Representation of Women: A Feminist Reading of "The Legacy". English Language and Literature Studies, 7(1), 120-125.

Andrés Cuevas, Isabel Mª. (2010). Killing Me Softly with Her Fangs: The Role of Female Victimage and Cannibalism in The Voyage Out, *ES* 31, 7-27.

Beganovic, Velid. (2020). "God Damn This War": Virginia Woolf's Struggle for Peace between the Wars, e-Rea Revue Electronique d'Etudes sur le Monde Anglophone, 17.2, https://journals.openedition.org/erea/9612?lang=en

Brekke, Maja Lindberg. (2016). The Discomfort of civilization: Destabilizing the Bildungsroman in Virginia Woolf's The Voyage Out and Jacob's Room, https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/12105

Brown, Wendy et al (eds.). (2018). Neoliberalism's Monster, Authoritarianism: Three Inquiries in Critical Theory. The University of Chicago Press, Chicago and London.

Ellis, Steve. (2007). Virginia Woolf and the Victorians. Cambridge University Press, Cambridge.

Fand, Roxanne J. (1999). The Dialogic Self: Reconstructing Subjectivity in Woolf. Lessing, and Atwood. Susquehanna University Press, Selingsgrove, PA.

Griffin, Roger. (2007). Modernism and Fascism. Palgrave Macmillan, UK.

Heilmann, Ann, Sanders, Valerie. (2006). The rebel, the lady and the 'anti': Femininity, anti-feminism, and the Victorian woman writer. Women's Studies International Forum, Volume 29, Issue 3, 289-300, https://doi.org/10.1016/j.wsif.2006.04.008.

Jameson, Fredric. (1994). The Seeds of Time. Columbia UP, New York.

Khunpakdee, Tapanat. (2013). Individualism, the New Woman, and marriage in the novels of Mary Ward, Sarah Grand, and Lucas Malet, Department of English, Royal Holloway, University of London, Submitted for the degree of Doctor of Philosophy in English, pure.royalholloway.ac.uk

Kreider, Aleina Anne Nicholas. (2015). Bodily subjectivity as alternative selfhood: The Voyage Out beyond the bildungsroman, https://repositories.lib.utexas.edu/handle/2152/44094

Lee, Hermione. (1996). Virginia Woolf, Chanto and Windus, UK.

Lounsberry, Barbara. (2014). Becoming Virginia Woolf. Her Early Diaries and the Diaries She Read. University Press of Florida, Florida.

Lusty, Natalya. (2019). Women Modernists and the Legacies of Risk: An Introduction. Australian Feminist Studies, 34:101, 267-276, DOI: 10.1080/08164649.2019.1688642

Marcus, L. (2000). Woolf's feminism and feminism's Woolf. In The Cambridge Companion to Virginia Woolf, eds. S. Roe & S. Sellers, pp. 209-244. Cambridge: Cambridge University Press.

Murrie, Greg. (1991). The death of Rachel Vinrace : a psychological and sociological study of Virginia Woolf's The voyage Out, Thesis (M.A.), University of Adelaide, Dept. of English Language and Literature, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ndxWbs0h7EcJ:https://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/handle/2440/110813+&cd=3&hl=en&ct=clnk&gl=ro&client=firefox-b-d

Nicolae, Cristina. (2009). The Concept of Self in Virginia Woolf's Mrs Dalloway. The Proceedings of the European Integration - Between Tradition and Modernity Congress, 3, 689-695, Editura Universităţii „Petru Maior", Tîrgu-Mureş

Sutherland, Kathryn. (2014). Jane Austen and Social Judgement, Discovering Literature: Romantics and Victorians, British Library, https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/jane-austen-and-social-judgement#

Tyler, Lisa. (2017). Modernist Jane: Austen's Reception by Writers of the Twenties and Thirties. Persuasions, no. 39, 88-99, http://dx.doi.org/10.17613/M6Q23R012

Ukolova, Maria. (2016-2017). The quest for identity in selected works by Virginia Woolf (*A Room of One's Own* and *Orlando: A Biography*). Katedra anglickeho jazyka a literatury Vedoucí bakalářske práce: Bernadette Higgins, M.A.

Weller, Shane. (2011). Modernism and Nihilism. Palgrave Macmillan, UK.

Wheare, Jane, ed. (1992). Introduction to The Voyage Out. Penguin, UK.

Witwit, M. (2012) An evaluation of anti-feminist attitudes in selected professional Victorian women. PhD thesis. University of Bedfordshire, https://uobrep.openrepository.com/handle/10547/294460

Woolf, Virginia. (1957). A Room of One's Own. Harcourt, New York.

THE CHANGING ROLE OF WOMAN IN THE GLOBALIZED WORLD

Dr. Sibel Elif ÖZDİLEK
Bilkent University, Department of Communication and Design

ABSTRACT

In 1973, starting with the oil crisis meaning that the oil producing countries impose ambargo to the western countries, a new era in international relations has begun which we call it as the term of 'we need each other' where the world has been transformed into a 'global village'. The world has shrunk in such a way that the boundries were demolished and 'a unity in diversity' was aimed at. Instead of the national governments and small scale enterprises, now we are confronted with international, multinational and transnational organisations whose income is as much as a country. The steady-state organisations have left their places to the decentralised and matrix organisations which compelled the evolution of the labour force demographically and psychographically. The qualifications required to excel entirely differred from the traditional organisations where women are more likely to involve and produce. This paper will examine the changing role of the women in the globalized world order.

Key Words: Globalization, labour force, matrix organisations, women involvement

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA KADININ DEĞİŞEN ROLÜ

ÖZ

1973 Petrol krizi ile birlikte, ki bu petrol üreten ülkelerin, batı ülkelerine koyduğu ambargo anlamına gelmektedir, uluslararası ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Bu döneme 'birbirimize ihtiyacımız var' dönemi diyebiliriz. Dünya bu dönemde 'küresel bir köye' dönüşmüştür. Dünyanın küçüldüğü, sınırların ortadan kalktığı, 'çeşitlilik içinde bütünlük' ün hedeflendiği bir dönem. Ulusal hükümetler ve küçük ölçekli şirketlerin yerini çok uluslu, uluslar arası, ve uluslar üstü şirketlerin aldığı bu dönemde, ülkelerin milli gelirleri kadar kazancı olan dev şirketler vardır. Merkeziyetçi şirketlerin yerini matriks ve ademi-merkeziyetçi şirketlerin aldığı bu dönemde işgücü de demografik ve psikografik olarak farklı bir yere evrilmiştir. Bu çağdaş yapı beraberinde başarılı olmak için farklı nitelik gerektirmektedir. Bu sunum, küreselleşen dünya düzeninde kadının rolünü ve üretime daha fazla nasıl katkı sağlayacağını inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, iş gücü, matriks örgütler, kadın katılımı

Introduction

In 1973, oil producing countries imposed ambargo to the developped nations priorily United states proved the fact that countries need each other regardless of their power which triggered a new era in international relations.

It was a spring board creating its own means of production and patterns of relationship. That period of ‘interdependence’ (Keohane and Nye, 1998, p.81) led to the emergence of international, transnational and multinational corporations. It seemed to be paradoxical to claim that globalization was associated with acting together in a competitive global market where the political and social actors are expected to act in compliance with the globally standardized rules. An environment in harmony with so many diversities is tried to be created and that giantism has been defined with a small region ‘global village’. At its most expansive, the global 'vision' has been presented as a borderless world, in which national economic boundaries are dissolving, and all countries are integrated into a unified global order. The result is an 'interlinked economy' in which there is a free flow of capital, people, goods, services and information, and where national government is displaced by global governance (Ohmae ,1990, p.342).

Globalization policies featuring an orchestrated global scare are thus intended tos hake off the fetters not only of trade unions but also of the national state, to deprive national politics as such of its power. (Beck, Ulrich, 2009, p. 2)

Globalization is defined as a process envisaging deregulation and privatization embracing free movement and removal of borders leading to a rise in capital, goods and services and labour force. Another definition of economic globalization is ‘a process tending towards neoliberal economic policy reforms and increases in capital, goods, services and workforce movement.’ (Richards and Gelleny, 2007, p120) There are different arguments whether globalization is affected by the gender differences or not. With the collapse of Soviet Union and the destruction of Berlin Wall, it was believed that politics was over and a new system beyond socialism and communism would arise. However, politics was getting increasingly important and whatever the newly emerging system was, politics would be the integral part of it. Globalization has automatically created its own piorities such as economic liberalization, global markets, privatization, foreign direct investment, structural adjustment, production, goods and services, financial flow, the word contains four components such as the economic, social, cultural and political globalization. Hence, politics still exists with higher accountability to carryout within the sphere of globalization.

The world is getting more and more integrated. ‘what started with greater trade openness is translating into growing global economic integration and interdependence, as transnational ovement of people and capital accelerate and information become even more accessible’ (Kaur, 2018, p.41) Technological advancements, together with the accessibility of the news, thanks to globalization communication has become faster and people could find the opportunity to access millions of people simultaneously which created both new opportunities and challenges to the people.

As can be seen from the entire picture, globalization is not only refferred to the economic dimension but also to sociological, communicative, environmental and cultural aspects. It is defined as ‘a complex, economic, political, geographical and cultural process in which the mobility of capital, organizations, ideas, discourses and people has taken a global and transactional form aiming to have higher economic growth and improvement in the life standarts of the people’ (Kaur, p.42)

Women and Globalization

Changes in the global political economy since the 1980s have had a dramatic effect on the lives of women, who have become increasingly integrated as players in the world's production and consumption processes. Before coming to globalization, it is worth looking at the historical evolution of woman in her attempts to work. All throughout the history, women have always been giving effort to be part of the production process though it has been regarded as unqualified and unpaid. Starting with the Industrial Revolution, women are recorded to be the part of the laborforce and paid for their effort and performance. However, they have always been categorised as part of the powerful group. After the Industrial Revolution, with the emergence of weaving industry, women labour is highly needed and women have been realized to be more successful than men in the related sector. Yet, the challenging working conditions and the unfair remuneration have been the handicap for the imporvement of conditions of women labor. Together with the understanding of the liberal state, there have been attempts to mitigate the harsh working conditions of women.

During the first and second world war, men fought in the wars and the demand for women labour automatically increased. The situation has been reversed once again when the 1929 Economic Depression broke out and women have been withdrawn from the work environment until men have been called for war during the second world war when women labor was again needed. In the beginning of the 20th century, after the severe consequences of the two world wars, women have been targeted to be involved in the labor force hence there has been a remarkable increase in women training and their specialization. However, this increase did not mean replacement of the

men but increase in the involvement of women labor in traditional jobs. In the 1980s there has been an increase in the women employment with the impact of globalization which has been debated.

Women have been affected by globalization in the most diverse aspects of their lives and in the furthest reaches of the world. The effects have been multiple and contradictory, inclusionary and exclusionary. (Afshar and Barrientos, 1999, p4)

There are so many different views about the impact of globalization regarding the countries' level of development, ethnic roots, geopolitical importance, religion and gender. As for the women, there are two different views one of which considers the globalization as an opportunity while some claim that globalization widened the gap between the rich and the poor. 'With the establishment of international free trade policies, such as North America Free Trade Agreement (NAFTA) and GATT, transnational corporations are using the profit motive to guide their factories toward developing nations in search of 'cheap' female labor. (Bacchus, N., Foerster, A., 2005, p.2)

Women are claimed to be influenced by deregulation and privatization negatively in terms of losing high income jobs. However, trade theory argues that a remarkable increase in international trade will provide new job opportunities for women as well as the men. In order to understand the impact of globalization upon women's quality of life, equality and status, it is necessary to determine the criteria, variables and standarts in order to measure the impact. Economic, social and political factors are agreed to base the measurements on. There may be two different approaches one of which is optimistic and the other is the pessimistic approach where the former argues that participation in global markets and financial markets will improve the situations of all citizens including women. The latter has a more critical perspective claiming that economic globalization will further increase existing inequalities and will lead to new ones. First, it is crucial to understand what is meant by 'quality of life, equality and status of women, secondly the social and economic repercussions of globalization, thirdly the two approaches to be considered such as the optimistic and critical approach, forthly a constructive perspective to get benefit from globalization and lastly a need for cultural change in terms of different structures of organisations especially in MultiNational Organisations.

Globalization is a multidimensional process comprising economic, political, cultural and ideological change. There are two schools of thought in analyzing the effects of globalization on women (Oostendorp, 2009, p.145) The former (optimistic view)argues that globalization will improve the situation of the women in the global arena. The latter (critical) argues that economic

globalization will further increase existing discrepancy between existing equalities and lead to new ones.

Regarding the advantages of globalizaton, economic advantages will arise in front of a greater agency for women in the globalized era. The first advantage is higher employment opportunities, foreign direct investment automatically embraces women into the labour market in the countries with low-income, and also multinational companies provide higher wages .

The current wave of globalization is believed to have improved the lives of women worldwide, particularly the lives of those women in the developing world. It is regarded as a big advantage to broaden business, service and technologies worldwide. Moreover, globalization has multiplied the export of countries and paid labor in export sectors. Thanks to globalization, women's choices of socialization have also diversified which also led to the increasing status of woman. In the past women used to do domestic work which was unpaid where the women felt demotivated without being appreciated and appraised leading them to lose their self-respect and self-esteem.

Another important factor is the increasing importance of the service sector that has caused another important potential for the women employment. There are some service sectors where women are more apt to be demanded such as public relations, communication and information, branding, human resource management, social media marketing, informaton technology, banking, finance and advertising. By working in informal sector, specially small business is considered the most important income source for the poor women. Since the service sector is a newly developing industry which has outweighed the other industries, it requires to acquire various skills that are innate in women which will be discussed in the following part. The important fact about globalization is the inevitable emergence of transnational corporations where the merit system is applied regardless of gender, ethnicity or nationality where they are searching for global business people equipped with necessary skills to tackle with the global issues and having the competence to innovate, compete and contribute to the overall attainment of the corporate goals.

These genderless business environment will be a prospect for the women with crucial changes in the societal norms, beliefs and values and help to redefine the role of women in the globalized society. This political and economic environment advocating the women and their rights will bbring about the ground for laying out the policies and strategis to protect the rights of women and sustain equal rights and opportunities for women. In other words, in the recruitment policies for instance, women and men will be exposed to the same criteria in the hiring process also where they are applied the same remuneration policies.

'Independent economic resources and opportunities provide women with greater chances and the agency to pursue their collective interests' (Gray, Kittilson, and Sandholtz, 2006) . Women are more autonomous and independent from their classical roles in society which are motherhood, being a wife and housewife where they do not feel themselves involved in the business and have no chance to improve themselves and contribute to their personal growth.

In the classical sense of women employment, they had the tendency to work in agricultural sector which means satisfying the needs of the household requiring physical power.

The transformation from the agriculture to information society brought the need for the mental power of the women where they can feel higher motivation and the satisfaction of self-recognition and self-actualization (Maslow, 1943, p.375)

In the industrialised societies, together with technological advancements, women working at home or their extentions got out of their domestic habitat to the independing working environment where there is formal division of labour, productivity, and the consepts of capital, global market, and competition where women are urged to improve themselves, get training to comply with the fluctuating global business order. Thanks to the globalization that there has been tranformation from the fordist production to the flexible production. The flexitime working has so many positive reflections upon the women employment. The tendency from the centralized organizational structures where the authority is held at the top to the decentralized , matrix organisations where the hierarchies are loosened and the 'concensus management' is adopted which provided opportunities for the women. Due to the other traditional roles of the women which should be carried out simultaneously, women can only work in mork flexible working conditions.

As for the critical approach where the women are believed to have been affected negatively by globalization, women seem to benefit from globalization since new job opportunities arose. However these jobs are mostly low-paid jobs where the equality of gender can not be mentioned. Women are offered jobs with low-status and low-paid and part-time jobs by justifying the reason that women have also traditional roles at home. Another point to consider is that these cheaper and more flexible jobs that women are offerred also lead to work in the unrespected jobs in the underground economy where women are exposed to gender discrimination and sexual harrassment.

There is a paradoxicle debate about the women's working in the Multi National Corporations (MNC). Though MNC provide economic benefit for women, there are so many obstacles in the enterance of women into global business world. These are economic, social, demographic

impediments. Regarding economic problems; there are low level of education and skills, employment in the unqualified work, difficulty in acquiring the rights to retire. With respect to the social obstacles; classical roles attached to women, gender discrimination and the societal pessure imposed upon the women and the demographic obstacles; marriage, motherhood, migration from the rural to the urban.

Critics oppose to the argument that MNC's provide economic benefits to women since the opportunities are limited due to the requirement of the high qualifications and the continuity of the man hegemony in the industry and also the volatility of the economc context where women suffer more than the men in the situations of financial crisis.

There are different policies applied to upgrade the qualifications of the women to adapt them into the newly designed business world. The term 'structural adjustment' is a political process followed by the International Monetary Fund (IMF) and the World Bank regarded as negative for the position of the women. The adjustment policies promise to give credit to adopt neoliberal policies by reducing

There are some recommendations to make women benefit from globalization one of which is to apply fair development and minimise the inequalities created by globalization by underlining the agent role of the women rather than the traditional role of women. Since women have the mission to realise the societal transformation which will in the end result in a radical change both in the lives of men and women. The potential of women can only be revealed out by upgrading their competence which is proved to be innate such as the power to lead, to manage, to communicate, empathise and be creative. There are so many researches conducted proving the fact that some of the talents are naturally easier to acquire for women.

There are many global organizations which undertake the responsibility to sustain the rule of law and alleviate the negative aspects of globalization. The enactment of global regulations aim to guarantee the prevention of any kind of discrimination. The International Labor Association , International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU), International Trade Union Confederation ITUC) and the Union Network International UNI) all worked together to raise awareness on women employment and imposing the same rights as men. However, the efforts were in vain since there was a prompt structural change in the society as the spring board for a culturel change requiring the cooperation of the educational institutions, non-profit organizations, interest groups and governments.

Corporate Social Responsibility is another important tool to influence the public opinion. In other words it is an instrumental tool for equality that allows for the empowerment of women by means of their greater presence in economic life. Corporate Social Responsibility has been an integral part of the Corporate Planning which remarkably increases the reputation of the company. The issues that are covered in the social responsibility projects are individually addressing a specific issues such as poverty, global warming, ethnic discrimination or gender discrimination. The global profit maker companies are really concerned about gender discrimination giving priority to alleviate the discriminative policies in the world. Procter and Gamble underlining the importance of women as their competence to give birth with the slogan of 'Thank U Mom' where they were also the sponsors of the Olympic Games. However, some of these social responsibility projects may have adverse effects since women are not paid for motherhood, they should be paid for their labour as much as the man so that the equality can be provided. The classical roles of woman are important but in order to incorporate woman into the Professional business life and labor market, other skills such as high emotional intelligence, creativity, intuition, being the source of inspiration, effective leadership, emphathy should be underlined in the modified organizational structures such as the decentralized, matrix organizations rather than the centralized ones.

Corporate social responsibility projects today are where the companies make difference among the competitors. TOMS company carried out a project where the customer buys one pair of shoes, automatically donates a pair of shoes for an African disadvantaged child. This is a double-sided management process whose results can be seen in the long run. The issues that corporations prefer to tackle are selected accoding to the primary researches conducted. The topic of the social responsibility projects are chosen in accordance with the products that are provided and the target market segmented. When the target market is women, the corporate social responsibility projects aim to preserve the rights of the women. However, the projects are believed to guarantee the solid benefits to the society. There is a big criticism towards the corporate social responsibility projects arguing that they are symbolic and do not contribute to the solution of the global threats.

Corporate social responsibility projects are believed to be beneficial if it is dealt with systematically based upon scientific research. Corporate social responsibility should embrace not only profit maker organisations but also non-profit organisations, government and lobbies so that it may create world shattering results.

Multinational corporations should form dialogue within the sphere of corporate social responibility projects at different levels of communication channels so that the idea of a democratic, equal woman without being exposed to aggression and misuse can be adopted. Legislative changes, the

tools provided by Corporate Social Responsibility, Codes of Condact and instruments such as Global Compact (United Nations, 2002) a global network or firms and organizations trying to create a more stable global market and build shared values and a forum for dialogue and institutitonal learning, may bring about this social and cultural change, this change in attitudes and values that is a key element for women to obtain greater advantages and greater levels of equality in the globalization process.

Changing business in the globalized world

Corporations in the globalized world order are compelled to redefine their organizational designs and structures. The steady state organizations left their places to the self-steering organisations where there is no one fixed corporate goal but instead there are modifiable goals responsive to the fluctuating economic, political and social supra systems.

The centralized organizational structures became insufficient to meet the needs of the global corporations, where instant, ad hoc decision making is required, led to the creation of decentralized organizations which envisages the involvement of employees in the decision-making. The new global business order has its own discourse such as flexitime, rotation, job enrichment.

Social scientists conducted research to understand how much motivated the employees are and realized the importance of humanization of business to increase the profit. The increasing human factor in business also urged the companies to manage the diversities in the global corporations where the aim is to create unity in diversity. Hence, woman has been an important segmented group to analyse therefore companies started to find ways to satisfy the needs of women and maket hem work more productive. Moreover, contemporary theories of management also proves the fact that the more the employee is motivated, the more efficiently they work and the more they feel that they are important in the organization, again the more effective and loyal they are in the Corporation.

Another change in the organizations after globalization is the changing qualities that the companies are looking for. The new employee profile requires to have more communication based qualifications to succeed and step up the ladders of the hierarchy. These features awakened the emergence of intelligence apart from Intelligence Quotient. Emotional Intelligence is a recently created type of intelligence which has been agreed to possess for the managers of the global companies who are also called the chief executive officers (CEO).

Emotional Intelligence (EI) is getting more and more important due to the fact that the higher the EI is, the more likely it is to lead the global companies. The term ‘emotional intelligence’ (EI) was

firstly mentioned by Daniel Goleman in 1995. In fact it was the transformed form of social intelligence. He stated that 7EI is part of a combination of positive traits like confidence and consciousness which assesses emotional management. Not only is this a mutually beneficial way to facilitate relationships on a professional level, but it also is a factor for success.' (Goleman, 1995, p.28)

While emotional intelligence is a way to assess a situation from the perspective of one's feelings, it has no relation to one's IQ. This includes positive and negative emotions that help in keeping coworkers and employees interested. Leaders are able to use this tactic to understand the mindset of their workers and comprehend their behaviors.(Salguero, Belcoral, 2014, p.4)

Emotional intelligence is a term which involves emotions and rationality at the same time. In other words, creation of a balance between feelings and wisdom. In the past, acting emotionally used to be seen as an impediment to make rational decisions in business but today emotions are believed to be embedded into the decision-making to be more effective and efficient. Leaders today are expected to identify their emotions and express them accordingly which is the primary compenent of emotional intelligence. Self-awareness, being aware of self weaknesses and strengths, emotional literacy, naming the emotions and acting accurately, creativity, empathy, team building, social relations, communicating with people at all levels, self-respect, assertiveness and motivation are some of the components of emotional intelligence. The biggest difference between IQ and EI is that IQ can not be changed whereas the EI can be developed. Although everyone has the ability to imporve their emotional intelligence, there is a strong belief based upon the scientific research that women have the innate power to be born with high EI which to some extent stems from the woman's breeding feature where she naturally learns to emphatize during the pregnancy period.

There have been so many researches conducted to understand whether gender differences are influential upon the level of EI one of which was done in 2002. The research proved that females have higher emotional intelligence that that of males since females tend to be more emotional and intimate in relationship as compared to males so their emotional intelligence ought to be higher than that of males (Singh, 2002, p138)

Having proven high EI helps to foresee that the number of women at higher levels of hierarchy will gradually soar in parallel with the changing international business structure and the changing needs of the global societies.

Conclusion:

Work has been defined differently in different periods of history. According to the changes in society and the ever-changing needs of the people, it has been redefined. International affairs such as wars and economic recessions are some of the major events that work is required to be redefined. Specifically woman labor has always been debated due to the two different understanding of labour named as traditional and contemporary roles of women.

With the liberalization of the markets in the 1970s together with deregulation and privatization, the boundaries between the countries have been removed and the world shrank which led to the emergence of global markets. There have been two different opinions whether globalization has been advantageous or disadvantageous for women employment. Creation of new job opportunities, enactment of international legislation for the protection of women rights, loosened organizational structures and increasing need for people with high emotional intelligence seems to make women benefit from globalization. However, women being stuck in less qualified works, women's being the first to suffer in the fragile, fluctuating economy, and the competition of foreign companies limiting the efforts of the women to remain in local micro-business are still the disadvantages. Regardless of the differences in approaches, it is certain that the global cultural change and globalization containing economic, social and political aspects require a systematic study.

References:

Afshar, H and Barrientos, (1999) S. Introduction : Women, Globalizaiton and Fragmentation in the Developing World pp 1-17

Bacchus, N, Foerster, A.,(2005) The Effects of Globalization on Women in Developing Nations, Soc. 380 Ind. Study)

Beck, U., (1999) What is Globalization?. Polity Press: Cambridge

Gelleny, R., Richards, D. (2007) Women's Status and Economic Globalization. International Studies Quarterly 51(4):855 – 876

Goleman, D. (1995) Emotional Intelligence, Bantham Books

Gray, M., Kittilson, M., Sandholtz, W. (2006) Women and Globalization: A Study of 180 Countries, 1975–2000. International Organization 60(02):293-333

Kaur, P. (2018) Impact of Globalization on Women, Global Journal of Commerce and Management Perspective, Global Institute for Research and Education, p.41)

Keohane R., Nye J. (1998) Power and Interdependence in the Information Age in 77 Foreign Aff. 81

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. Psychological Review, 50(4), 370–396.

Ohmae, K. (1990). The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy. Harper Business,

Oostendorp, R. (2009), Globalization and the Gender Wage Gap, The World Bank Economic Review, Volume 23, Issue 1, 2009, Pages 141–161

Salguero, M., Extremera, N., Berrocal, F. If You Have High Emotional Intelligence (EI), You Must Trust in Your Abilities: The Interaction Effect of Ability EI and Perceived EI on Depression in Women, Spain, 2014, p.1-13)

Singh, S. (2004). Development of a measure of emotional intelligence. Psychological Studies, Vol. 49 136-141.

United Nations Global Compact and Corporate Social Responsibility (2006) . International Journal of Science and Research (IJSR) 5 (10): 478 to 480

GRAPHIC & PAINTINGS TECHNIQUES MEET WOMEN, ART AND SCIENCE

Women And Art Pieces Author F. RAVARIU
Association of Plastics Artists from Bucharest, Romania
C. RAVARIU
Polytechnic University of Bucharest, Romania

Abstract

The modern arts share multiple currents [1]. Sometimes arts and sciences are very close, or evolve together. Florina Ravariu, female artist from Romania, start from a scientific background. She graduated the Polytechnic University of Bucharest in 1991, with maximum marks at Design, Technical-Design and Descriptive Geometry. She worked as scientific researcher at Institute of Microtechnology for 12 years. Since 2008 she completely moved her interest spheres to arts. She deal with painting, graphics and some funny times with jewelry art. She studied in particular with some famous Drawing Professors, and Painters from Bucharest between 2006-2018. In 2014 she became a member of the Association of Plastics Artists from Bucharest [2].

She exhibited her own original paintings and drawings with individual or collective Forum. The "Debut" first individual Exhibition was in November 2014 at sedium of "Asociatiei Artistilor Plastici din Bucuresti", Romania. Then F. Ravariu participated at many collective exhibitions from 2014-2020 with her colleagues from AAPB. At Palace of Parliament, Hall Constantin Brancusi (the largest Hall of Art from Romania), in June 2017, with "Temeiuri" association, she presented an original opera - "Crucea de Topaz", oil on canvas (details in full paper).

In August 2017 she participated at another collective exhibition of AAPB at Palace of Parliament Hall Constantin Brancusi with 3 Drawings white on black paper - original technique (details in full paper).

In 2015 she participated with an entire Jewerly collections at a fashion shows from Tirgu Mures, Romania. She had awarded works, by juries competitions, mainly at Breslo.

In 2015 she had an exhibition at National Museum of Geology with other 2 colleagues about Gemstones in Painting and Painting of Gemstones with more than 10 art works. In 2018 she exhibited at Bratianu Palace, donating a art work – Florina Ravariu – Portrait of Ionel I. C. Brătianu (great liberal political man in Liberal Romania, before 1944).

In 2019 at Museum of Contemporaneous Art from Blaj, Romania, she participated to a collective exhibition with 2 paintings in acrylic on canvas as a color effusion, (details in full paper). In Dec. 2019 she presented one of the most successful individual exhibition at National Military Center from the borne 0 of Bucharest. Part of works are presented on her site [3]. This conference is a privilege to share her tendencies in Painting and Design Arts.

1. Min, Susette. “Entropic Designs: A Review of Maya Lin: Systematic Landscapes and Asian/American/Modern Art: Shifting Currents, 1900-1970 at the De Young Museum.” American Quarterly, vol. 61, no. 1, 2009, pp. 193–215.

2. Association of Plastics Artists from Bucharest, http://aapb-arte.ro/

3. https://paintbijoux.wordpress.com

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA KADINLARIN ROLÜ

Nihan KOCAMAN PAVLOVIC
Alanya HEP University, Faculty of Architecture, Department of Architecture
ORCID: 0000-0002-6449-528X

ÖZET

Günümüzde, kültürel miras yönetimine toplum katılımı ve yerel halkın sürdürülebilir koruma yaklaşımları için yönetim süreçlerine dahil edilmesi giderek daha fazla tartışılan bir konu olmaktadır. Kültürel mirasın öneminin yerel halk tarafından benimsenmemesi bir yandan arkeolojik çalışmaları etkilerken diğer yandan kültürel mirasın sürdürülebilir olarak korunmasını engellemektedir. Bu anlamda, Daskyleion Arkeolojik Alanı'nda yönetim planı oluşturulması sürecinde yerel halk ile ilişkiler gözden geçirilmiş ve bu ilişkileri güçlendirmek için en doğru başlangıç noktasının kadınlar olduğuna karar verilmiştir. Kültürel mirasın korunmasında, kadınların gerek miras yöneticileri olarak gerekse planlama süreçlerinin aktörleri olarak rolleri oldukça çeşitlenmektedir. Bu bildiri, Daskyleion Arkeolojik Alanı'nda başlatılan yönetim planı çalışmaları sırasında kadınları merkez alarak gerçekleştirilen bir dizi uygulamayı kapsamaktadır. Bildiri, arkeolojik alanlar özelinde kültürel mirasın anlaşılması ve korunması için kadınların ne kadar güçlü bir etmen olduğunu tartışmayı hedeflemektedir. Bildiride, ayrıca, kadınların kültürel mirasın korunması için ortaya koyduğu katkılar sunulmakta ve bu katkıların ileride gerçekleştirilmesi düşünülen çalışmalara örnek olması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Yerel Halk, Kültürel Miras, Arkeoloji, Koruma, Yönetim Planı

THE ROLE OF WOMEN FOR THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE

ABSTRACT

Nowadays, community participation in cultural heritage management and the involvement of local communities in management processes for sustainable conservation approaches is an increasingly debated issue. The lack of acceptance of the importance of cultural heritage by local people affects archaeological studies on the one hand and prevents the sustainable preservation of cultural heritage on the other hand. In this sense, in the process of preparing a management plan in the Daskyleion Archaeological Site, relations with local people were reviewed and it was decided that women were the most essential starting point to strengthen these relations. In the protection of cultural heritage, the roles of women, both as heritage managers and actors of planning processes, are quite diverse and it is of great importance to integrate women into the whole process with correct communication in this diversity.

This paper covers a series of practices carried out by focusing on women during the management plan studies initiated in Daskyleion Archaeological Site. The paper aims to discuss how powerful factor women are for understanding and preserving cultural heritage, especially in archaeological sites. The paper also presents the contributions of women for the protection of cultural heritage and aims to set an example for future studies.

Keywords: Woman, Local Community, Cultural Heritage, Archaeology, Management Plan

INNOVATION AND WOMAN

Onur MENCÜTEKİN
Ege Unıversıty

ABSTRACT

The concept of innovation is now used in most areas. Innovation is an application that is actually different when it comes to innovation, offering the opportunity to put forward and implement ideas that involve change. This concept is used to solve previously unresolved problems or to address pre-met needs. Or it can be called developing a product that is more qualified, useful and that everyone in society will benefit from. The most important issue here is that the product being changed is different in terms of features, it is unique, so if there is a similar product, we can not call it an inovation, in which case the imitation product is formed. For innovation, it is necessary to determine what the problem is and then effective solutions should be established and thoughts should be discussed and common thoughts should be formed. After that, the best of these thoughts should be selected and the transition to practice should be started and as a result, the product should be profited. In fact, the importance of the place of women in working life, which constitutes almost half of the business life in terms of social development and economic growth, is more obvious. Today, women's entrepreneurship activities are of great importance for the development of the world. Already, some disruptions in the process of fulfilling or implementing the activities of women entrepreneurs reveal the shortcomings of the innovation process. The functioning of the innovation process and the role of women are undesathable. The presence of women who find solutions to a different need for humanity at any stage of life is actually an indication that their beings have an important place in every stage of life. The important thing here is to give women more space in business life and even to make them pioneers at every stage.

Keywords: Woman, Innovation, Entrepreneurship

MANASTIR'DA KADINLARIN GİYİM-KUŞAM VE TAKI TERCİHLERİ ÜZERİNE BAZI GÖZLEMLER

Arş. Gör. Dr. Ümran KARADENİZ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ÖZET

Bugün Makedonya sınırları içinde yer alan Manastır, XIV. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı topraklarına katılmış; XVI. yüzyılda, Balkanlarda ekonomik açıdan önemli merkezlerden bir haline gelmiştir. Etnik bakımdan zengin bir yapıya sahip olan şehirde, dini ve kültürel çeşitliliğin yansımalarını giyim-kuşam üzerinde de takip etmek mümkündür. Kadınların giyim tercihlerini, iklim, din, kültür ve dönemin beğeni anlayışı gibi birçok farklı unsur etkilemektedir. Bunun yanında giyim ve bilhassa takı tercihleri ile gelir düzeyleri arasında bir bağlantı olduğu muhakkaktır. Her dönemde kadının, belli ölçüde gelir seviyesine uygun bir giyim tarzı ve takı merakı olduğu görülmektedir. Osmanlı döneminde saray kadınlarının kullandıkları kıyafet ve takılar, tarihi belge ve kaynaklarda yer almakla birlikte müzelerde de sergilenmektedir. Saray dışında, kadınların bu yöndeki tercihleri hususunda en net bilgileri veren belgeler ise şer'iyye sicillerinde yer alan tereke kayıtlarıdır. Terekeler, ölen şahısların geride bıraktıkları menkul ve gayr-ı menkul tüm mal ve eşyaları ile birlikte alacak ve borçlarına dair bilgilerin de yer aldığı belgelerdir. Bu anlamda, sosyal tarih çalışmalarında önemli bir yere sahip olan terekeler sayesinde, Osmanlı dönemi kadınlarının sahip oldukları giyim eşyaları ve takılar tespit edilerek dönemin beğeni anlayışı yorumlanabilir ve kadınların sosyal statüleri ile ekonomik durumları açığa çıkarılabilir.

Bu bildiride, XVIII. yüzyılın ilk yarısına ait Manastır Şer'iyye sicillerinde yer alan tereke kayıtları ışığında, söz konusu dönemde Manastırlı kadınların kullandıkları giyim eşyaları ve takılar incelenecektir. Tercih edilen giyim eşyaları ve takılar ile kadınların sosyal statüsü ve refah durumları arasındaki ilişki tespit edilerek giyim ve aksesuar tercihlerini etkileyen unsurlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Manastır, 18. yüzyıl, giyim-kuşam, takı

SOME OBSERVATIONS ON THE CLOTHING AND JEWELRY PREFERENCES OF WOMEN IN BITOLA

ABSTRACT

Bitola, which is nowadays located within the borders of Macedonia, was annexed by the Ottomans in tha last quarter of the fourteenth century. In the sixteenth century, it became one of the important economic centers in the Balkans. In Bitola, which has a rich ethnic structure, it is possible to follow the reflections of religious and cultural diversity on clothing.

Many different factors such as climate, religion, culture and also sense of taste at that time affect women's clothing preferences. Besides, it is certain that there is a relationship between income level and preferences of clothing and jewelry. In every period, it is seen that the woman has a dressing style and a passion for jewelry reasonably compatible with the income level. The clothes and jewelry used by the Ottoman palace women are taking place in historical documents and resources, also they are exhibited in museums. The documents that give the clearest information about the preferences of women outside the palace are the inheritance records in the şer'iyye registers. Inheritance records include all movables and immovable goods left behind by the deceased persons, as well as information on their receivables and debts. In this context, with the inheritance records, which have an important place in social history studies, the sense of taste of the period can be interpreted and the social status and economic status of women can be revealed by determining the clothing and jewelry of Ottoman women.

In this paper, in the light of the inheritance records in Bitola Şer'iyye Registers of the first half of the eighteenth century, the clothing and jewelry used by the women of Bitola in that period will be examined. The relationship between preferred clothing and jewelry with women's social status and welfare will be determined, and factors affecting clothing and jewelry preferences will be evaluated.

Key Words: Bitola, eighteenth century, clothing, jewelry

BATILILAŞMA DÖNEMİ OSMANLI RESİM SANATI'NDA BİR KADIN SANATÇI, BİR EĞİTİM KURUMU: MÜFİDE KADRİ VE DARÜLMUALLİMAT

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Nalan SÜLÜN
ORCID: 0000-0002-2087-2346
Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sanat Yönetimi Ana Bilim Dalı

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu batılılaşma döneminde kültür ve sanat faaliyetlerinin gelişiminde 1773 yılında kurulan Mühendishane-i Bahri Hümayun ve 1795'de kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun'a teknik resim derslerinin eklenmesi önemli bir öncü unsur olmuştur. Erkek öğrencilerin sanat eğitimi aldığı kurumlara bu süreçte 1883 yılında eğitime başlayan Sanayi Nefise Mektebi de eklenmiştir. Bu süreçte özellikle; 1850 yılından sonra kız öğrencilere yönelik okulların da açılması, dönem sanatçı profiline kadın sanatçıların dahil olmasını sağlamıştır. Bu durum, kadın sanat eğitimcilerinin yetişmesine neden olarak sanatçı profilinin bu bağlamda gelişmesine katkı sağlamıştır. Osmanlı batılılaşma döneminde, ilk kız rüştiyesi 1859 yılında açılmış ve okulun ders programına "nakış" dersleri eklenmiştir. Bu gelişimin ardından 26 Nisan 1870'de Darülmuallimat kız öğretmen okulları, kadınların da resim eğitimi almasını sağlayan ilk ve tek kurum olarak kurulmuştur. Bu bağlamda; Darülmuallimat, kadın sanatçılara yarattığı eğitim fırsatı, 1914 yılında kurulan İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'ne öncü olması açısından da önemli bir kurum olmuştur. Bildiri kapsamında; nitel araştırma yöntemi kullanılarak Türkiye resim tarihinin ilk Müslüman kadın ressamı ve sanat eğitimcisi olan Müfide Kadri örneklemi üzerinden Darülmuallimat'ta verilen sanat eğitimi, Müfide Kadri'nin eğitimci ve sanatçı kimliği analiz edilerek incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Müfide Kadri, Darülmuallimat, Kadın sanatçı, Resim Sanatı

A FEMALE ARTIST IN THE OTTOMAN PAINTING ART AT THE WESTERNIZATION PERIOD AN EDUCATION INSTITUTION: MÜFİDE KADRİ AND DARÜLMUALLİMAT

ABSTRACT

Addition of technical painting courses to the curriculums of Imperial School of Naval Engineering (Mühendishane-i Bahri Hümayun), established in 1773 and of Imperial School of Military Engineering (Mühendishane-i Berri-i Hümayun), established in 1795, has become a significant pioneering factor for the development of cultural and artistic activities at the westernisation period of the Ottoman Empire. Within that period, The Academy of Fine Arts (Sanayi-i Nefise Mektebi) which started to give education in 1883 was added to the institutions, through which male students received art education. Especially, the establishment of schools for female students within that period following the year 1850 enabled female artists to be included in the artist profile of that period. This particular situation has contributed to the development of artist profile within this context by giving rise to emergence of female art educators. At the westernisation period of Ottoman Empire, the first junior high school for females was opened in 1859 and the ‘‘embroidery’’ courses were added into the curriculum of school. Following that development, The School for Female Teacher Training (Darülmuallimat) was established in April 26, 1870 as the first and only institution where females also had a chance to receive painting education. Within this context, The School for Female Teacher Training has become a significant institution in terms of the education opportunity it created for women artists, being a pioneer of The Academy of Fine Arts for Females (İnas Sanayi-i Nefise Mektebi), established in 1914. Within the scope of this communiqué, the art education given at Darülmuallimat and the lecturer and artist identity of Müfide Kadri will be examined and analysed via the sample of Müfide Kadri, who was the first Muslim female painter and art educator of painting history of Turkey, by using qualitative research method.

Keywords: Müfide Kadri, Darülmuallimat, Female Artist, Painting Art

KADIN TURİSTERİN KARŞILAŞTIĞI SEYAHAT KISITLARI: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Egemen Güneş TÜKENMEZ
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Turizm Fakültesi

ÖZET

Dünya'da teknolojinin ve refah seviyesinin gelişmesi, insanların yıllar içerisinde seyahat olayına katılmalarını arttırmıştır. Bu kapsamda, dünyadaki nüfusun yarısını oluşturan kadınların seyahat olayına katılması her geçen yıl artmaktadır. Böylece kadınların ülke ekonomilerindeki ve buna bağlı olarak turizm sektöründeki etkileri hızla yükselmektedir. Kadınlar, sahip olduğu ekonomik güçlerinin artması ile, turizm sektöründe artık karar verici unsurlardan biri haline gelmiştir. Bu sebeple turizm alanındaki karar verici mekanizmalar, kadınları turizm sektörüne daha fazla çekebilmek için bir dizi stratejik kararlar almaktadır. Bu kapsamda, kadınların seyahat olayından memnuniyetini azaltan ya da seyahat olayından vazgeçmesine sebep olan kısıtların belirlenmesi, ülkelere kadın turistleri daha fazla çekebilecek bir etmen olacaktır. Böylece kadınların hangi alanlarda seyahat kısıtlarına sahip olduğu anlaşılarak, bu problemi düzeltmeye yönelik çalışmalar ortaya konabilir ve bu şekilde ülkelerin imajları ve marka değerleri yükselebilir. Bu kapsamda, bu çalışmada İstanbul'da en fazla ziyaret edilen 5 turistik çekiciliği ziyaret eden kadın turistlerin seyahat kısıtlarını ortaya çıkarmak olmuştur. Bu kapsamda, 2015-2020 yıllar arasında kadın turistlerin ne tür seyahat kısıtlarına sahip oldukları araştırılarak, bu kısıtların ne şekilde giderilebileceğine dair önerilerde bulunulmuştur. Araştırmada, dünyanın en çok ziyaret edilen seyahat sitelerinden biri olan TripAdvisor'daki kadın kullanıcıların yazmış oldukları yorumlar, içerik analizine tabi tutularak araştırılmak istenmiştir. Araştırmanın sonucunda, kadınların İstanbul ve buradaki seyahat çekiciliklerine dair farklı türlerde kısıtlar yaşadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Turistler, Seyahat Kısıtları, Çekicilikler, İstanbul

TRAVEL CONSTRAINTS OF FEMALE TOURISTS: THE CASE OF ISTANBUL

ABSTRACT

The development of technology and welfare has increased the participation of people for travel events over the years. In this context, the participation of women for the travel event is also increasing year by year. Thus, the effects of women in the national economy and consequently in the tourism sector increases rapidly. For that reason, women have become one of the significant decision-making factors for tourism sector. Therefore, decision makers in tourism sector take a series of strategic decisions to attract more female travellers to the tourism. In this context,

determining the constraints that reduce women's satisfaction with the travel events or cause them to abandon the travel events is becoming an important factor. Because this determination can attract more female tourists to the countries. Thus, by understanding in which areas women have travel constraints, efforts can be put forward to handle this problem. In this way, the images and brand values of the countries can increase. Within this context, this study aims to reveal the travel constraints of women tourists who visit the 5 most visited tourist attractions in Istanbul between 2015 and 2020 years. Suggestions are also made on how to overcome these constraints. In this research, the comments written by female users on TripAdvisor which is one of the most visited travel website in the World were aimed to be investigated. Content analysis method is used to determining the types of constraint of the women travellers.

Keywords: Female Tourists, Travel Constraints, Attractions, Istanbul

1. GİRİŞ

Turizm sektörü, son yüzyılda en çok gelişme gösteren hizmet sektörü alanlarından biridir. Özellikle teknolojinin ve hayat standartlarının gelişmesi, insanların seyahat olayına daha fazla katılmasını hızlandıran unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Teknolojinin ulaşım ve iletişim olanaklarını arttırması, insanların yıl içerisinde yapmış oldukları seyahatleri arttırmıştır ve buna bağlı olarak seyahat harcamalarını da yükseltmiştir. Böylece turizm sektöründeki arz bileşenleri hem nitelik hem de nicelik olarak gelişmiştir.

Turizm, dünyada petrol ve kimya sektörlerinden sonra uluslararası ihracatta en fazla paya sahip olan 3. endüstridir. Ayrıca hizmet sektörünün yaklaşık olarak %28'ini kapsamaktadır. Dünya üzerindeki turizm sektöründe 2019 yılında yaklaşık olarak 1.4 trilyon dolar uluslararası turizm geliri meydana gelmiştir (UNWTO,2020). Görüldüğü gibi turizmin getirmiş olduğu gelir etkisi, her ülkenin ekonomilerini kalkındırmak için bir cazibe unsuru olmuştur.

Türkiye'de özellikle 1980'li yıllardan itibaren turizm sektörünün bu cazibesini daha etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu şekilde Türkiye, dünya turizminde en önemli paya sahip olan ülkelerinden biri olmuştur. Covid-19 etkilerinden dolayı pandemi ilan edilen 2020 yılında dünyadaki uluslararası turist sayısı, 2019 yılına göre %74 oranında düştüğü Uluslararası Dünya Turizm Örgütü tarafından belirtilmiştir. Pandemiden önce, 2019 yılında Türkiye, 51 milyon turist ile Avrupa'da üçüncü, dünyada ise en fazla turist çeken altıncı ülke konumundadır (UNWTO, 2020). Bunun yanında, Turizm Rekabet Endeksi'ne göre Türkiye Avrupa'da turizm sektörünü önceliklendirmede Avrupa'da en fazla gelişme gösteren ülkedir (WEF, 2020). Ayrıca Unesco Dünya Mirası Listesi'nde Türkiye 167 ülke arasında 18. Sıradadır. Görüldüğü gibi Türkiye, sahip

olduğu kültürel ve coğrafi çekicilikler ile turizm sektöründe Dünya'da önemli paya sahip olan ülkelerin başında gelmektedir.

Görüldüğü gibi, insanların başka ülkelere seyahat etmeleri, ekonomik ve sosyal etkiler yapmaktadır. Dolayısıyla insanların seyahat etmelerini teşvik edecek imkanların ortaya çıkması ve bu imkanların geliştirilmesi gerek ülkelerin gerekse firmaların önemli hedeflerinden birisi olmaktadır. Ayrıca seyahat eden insanların, seyahat süresince almış olduğu tatmini üst seviyeye yükseltmek ve seyahatleri sırasında yaşamış olduğu kısıtların etkilerini azaltmak, önemli stratejik kararlardan birisidir.

Bu kararlardan birisi de son yıllarda kadınlar turizm sektörüne daha fazla çekilmesi üzerine olmaktadır. Dünya üzerindeki nüfusun yaklaşık olarak yarısı kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların iş hayatındaki rollerinin artması ve buna bağlı olarak gelirlerinin yükselmesi, kadınların turistik ürün tüketimini arttırmaktadır. Kadınlar, günümüzde turizmde önemli karar verici mekanizmalardan biri olarak gözükmektedir. Dolayısıyla ülkeler ve firmalar, turizm ürünlerini oluştururken ve pazarlarken kadınların tüketim davranışlarını ve onların sahip olduğu pazar güçlerini hesaba katmaktadır.

Bu sebeple, bu çalışmada Türkiye'yi ziyaret eden kadın turistlerin seyahatleri sırasında yaşamış oldukları kısıtlar konu edilmiştir. Çalışma kapsamında, 2015 ve 2020 yılları arasında İstanbul'daki en fazla ziyaret edilen 5 turistik çekiciliği ziyaret eden kadınların yorumları ele alınmıştır. Bunun sonucunda, kadınların bildirmiş oldukları yorumlar, içerik analizine tabi tutulmuştur ve hangi turistik çekicilerde kadınların ne tür seyahat kısıdına sahip olduğu araştırılmıştır.

2. ÇALIŞMA ALANI

Seyahat kısıtları, turizmdeki önemli unsurlardan biri olmuştur. Seyahat kısıtlarını, kişilerin seyahat olayına katılmalarındaki engeller bütündür (Blazey,1987). Bu noktada insanların seyahate katılmalarında yaşamış olduğu her türlü engel, seyahat kısıdı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca seyahat kısıtları, bireylerin seyahatlerinden beklediği tatmini almasına engel olan faktörlerdir (Jackson ve Scott, 1999). Böylece, seyahat kısıtları, seyahat olayına engel olan ve dolayısıyla seyahatin oluşmamasına sebep olan unsurlar olarak tanımlanabilir. Böylece bu unsurlar, seyahat sırasında da etkili olmaktadır ve seyahatten yeteri kadar zevk alınmasının önüne geçer.

Seyahat olayında, kısıtlar ve memnuniyet aynı oranda başlar, arasında ters oranda bir ilişki vardır. Eğer kısıtlar ne kadar artarsa, kişinin seyahatinden aldığı memnuniyet o kadar kısalır. Bu amaçla, turizm sektöründeki dinamikler, sürekli olarak insanların kısıtlarını minimuma indirerek, onların memnuniyetini en üst seviyeye ulaştırmayı arzu eder (Iso Ahola ve Mannel, 1985).

Seyahat kısıtları, literatürde farklı şekillerde ifade edilmiştir. Godbey ve Crawford (1987) seyahat kısıtlarını 3 şekilde ayırmışlardır. Bunlar Intrapersonal (kişisel), Interpersonal (kişilerarası) ve Structural (yapısal) kısıtlardır. Kişisel kısıtlar, insanın kendi kişiliği ile ilgili olan seyahat kısıtlarıdır. Örneğin korku, endişe, seyahat deneyimi eksikliği gibi unsurlar, kişiler kısıtlar olarak belirtilmiştir. Bu kısıtlar, insanın kendisinden kaynaklanan sebeplerdir. Bu sebeplerden dolayı insanlar bir yere seyahat etmeye çekinirler ya da seyahat süresince bu tip kısıtlar yaşayarak seyahatlerinden istedikleri tatmini alamazlar.

Kişilerarası kısıtlar ise, bir kişinin çevresindeki diğer insanlardan dolayı yaşamış olduğu kısıtlardır. Aile, arkadaş çevresi, akrabalar, toplumdaki toplumsal cinsiyet gibi kavramlardan doğan kısıtlar insanı seyahat etmekten alıkoyabilir. Örneğin seyahat etmek isteyen bir kişi, bu fikri çevresindeki kişilere aktardıktan sonra gelen tepkilerden dolayı seyahatinden vazgeçerse, bu kişilerarası kısıtlardan kaynaklanan bir kısıttır.

Bir diğer kısıt türü ise yapısal kısıt olarak Godbey ve Crawford (1987) çalışmasında ele alınmıştır. Yapısal kısıtlar ise, insanların seyahat etmesini engelleyen ya da seyahatlerinden istedikleri zevki almasının önüne geçen ve somut olan kısıtlardır. Örneğin maddi durum yetersizliği, zaman kısıtlılığı, gidilecek yerin uzakta olması gibi unsurlar, insanların seyahat etmesini engelleyen yapısal kısıtlardır. Bu kısıtlar daha çok duygusal ya da düşüncesel değil, zaman, para, imkân gibi daha çok somut olan kısıtlardır.

Henderson , Shaw ve Diğerleri (1989), seyahat kısıtlarını External (Dışsal) ve Internal (İçsel) olarak sınıflandırmışlardır. Dışsal kısıtlar, insanın kendisinden dolayı kaynaklanmayan kısıtlardır. Örneğin doğal afetler, ekonomik krizler gibi unsurlar, insanların seyahat etmesinin önündeki dış kaynaklı kısıtlardır, bu kısıtlar bireyin kendisinden dolayı kaynaklanmaz. İçsel kısıtlar ise, kişinin kendisinden dolayı kaynaklanan kısıtlardır. Endişe, korku, yabancı dil bilmeme gibi kişinin kendinden kaynaklı kısıtlar, içsel kısıtlara girer.

Chen ve Okumus, 2012), Godbey ve Crawford (1987)'ın çalışmasına ek olarak, seyahat kısıtlarına ayrıca Unfamiliar CUlture (Alışık Olunmayan Kültür) unsurunu da eklemişlerdir. Buna göre bireyler, kendi yaşadıkları kültür dışında başka bir kültürü ziyaret ettiklerinde, ziyaret ettikleri yerin kültürü ile ilgili birtakım kısıtlar yaşayabilir. Örneğin o ülkedeki ya da bölgedeki normlar, inançlar ve diğer kültür öğeleri, insanların seyahatten almış oldukları tatmini etkileyebilir ya da insanların o ülke ya da bölgeye ziyaret etmelerini engelleyebilir. Bu şekilde, insanlar gitmiş oldukları destinasyonun kültürü ile ilgili yaşamış oldukları kısıtlar, bu gruba girmektedir.

Wilson (2004) seyahat kısıtlarını yapmış olduğu çalışmada dört gruba ayırmıştır. Bu kısıtlar Personal (Kişisel), Socio-Cultural (Sosyo-kültürel), Practial (Pratik) ve Spatial (Boyutsal) olarak sınıflandırılmıştır. Kişisel kısıtlar, yine önceki çalışmalarda olduğu gibi insanın kendisinden kaynaklanan kısıtlardır. Sosyo-kültürel kısıtlar ise, insanın yaşamış olduğu yere ait olan kültürün yapısından kaynaklanan kısıtlardır.

Pratik kısıtlar ise, yapısal kısıtlar gibi zaman, mekan, maddi olanaklar ile ilgili olan somut kısıtlardır. Boyutsal kısıtlar ise, bireylerin seyahat etttiği ya da etmeyi düşündüğü destinasyonun sahip olduğu özelliklerden dolayı meydana gelen kısıtlardır.

Stalnaker ve Diğerleri (1988) seyahat kısıtlarını ayrıcı Precedent (Önceden) ve In-situ (Anlık) olarak ayırmıştır. İnsanlar bir yere ziyaret etmeden önce sahip oldukları kısıtlar ve bir yeri ziyaret esnasında yaşamış olduğu kısıtlar birbirlerinden farklı olabilmektedir. Bu kapsamda bu ilgili çalışmada seyahat kısıtları bu şekilde ikiye ayrılmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada, turizm sektöründe her geçen yıl önemli bir unsur olan kadın turistlerin yaşamış olduğu seyahat kısıtları ele alınmak istenmiştir. Bu kapsamda, İstanbul'un en çok ziyaret edilen beş turistik yapı ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, kadın turistlerin TripAdvisor web sitesi üzerinden bu beş çekiciliğe dair yazmış olduğu yorumlar incelenmiştir. Bu yorumlar, 2015 ve 2020 yılları arasındaki beş yıllık periyottan elde edilmiştir. Kadın turistlerin yazmış olduğu yorumlardaki kısıtlar incelenerek, bu kısıtlar ile ilgili istatistiki grafikler sunulmuştur. Daha sonraki aşamada, bu kısıtlar ile ilgili uyum analizi yapılmış ve hangi destinasyonun hangi kısıtlar ile daha fazla ilişki halinde olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Analiz yapılırken, en fazla yoruma sahip 5 çekiciliğin yorumları analiz edilmiştir. Mart 2021 itibarı ile İstanbul'da en fazla yorum Ayasofya, Sultanahmet, Topkapı Sarayı, Yerebatan Sarnıcı ve Kapalıçarşı üzerinedir. Bu sebeple daha kolay bir şekilde veri bulabilmek için bu çekicilikler analiz edilmiştir. Ancak Tripadvisor sitesinin bilindiği gibi 1'den 5'e kadar olan bir puanlama sistemi bulunmaktadır. Bu çalışmada, çalışma konusu seyahat kısıtları üzerine olduğu için 1, 2 ve 3 derecelendirmeye sahip olan yorumlar analiz edilmiştir. Bu seviyeye sahip yorumlardan emin olunan kadınlara ait olan yorumlardan kısıtlar ortaya çıkarılarak, gruplandırılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında İstanbul'daki beş çekiciliğin 2015-2020 yılları arasındaki kadın yorumları incelenmiştir. Bu yorumlar incelenirken, sadece kadınların yapmış oldukları yorumlarda seyahat

kısıdı içeren yorumlar dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Bu yorumlar ile ilgili genel içerik, tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. 2015-2020 Arasındaki Yorumların Sayısal Olarak Dökümü

Çekicilikler	YORUMLAR				
	Toplam Yorum	Toplam Çok Kötü-Kötü ve Ortalama Yorum	2015-2020 Arasındaki İngilizce ve Türkçe Yorumlar	Kadın Yorumlar	Kadın Yorum Oranı ~
AYASOFYA CAMİİ	43549	2727	640	71	%11
SULTANAHMET CAMİİ	34554	4142	1201	119	%10
YEREBATAN SARNICI	31237	3299	835	96	%12
TOPKAPI SARAYI	27165	3196	594	72	%12
KAPALIÇARŞI	11924	3040	650	64	%10

Görüldüğü gibi, 2015-2020 arasındaki beş yıllık zaman dilimde toplam yorumda en fazla paya sahip olan çekicilik Ayasofya Camii olarak gözükmektedir. Ancak araştırmadaki 1(Çok kötü), 2(Kötü) ve 3 (Ortalama) dereceye sahip yorumlara bakıldığında, oran olarak en fazla Kapalıçarşı gözükmektedir. Kapalıçarşı' nın sahip olduğu 1,2 ve 3 dereceli yorum, ilgili yapı ile ilgili tüm yorumların yaklaşık olarak %25'ini oluşturmaktadır. 1,2 ve 3. dereceden yorumların genel yorumlara oranına bakıldığında ise, sırasıyla Ayasofya %6, Sultanahmet %12, Yerebatan Sarnıcı %10 ve Topkapı Sarayı %11 olarak görülmektedir. Bu kapsamda Ayasofya en fazla beğenilen, Kapalıçarşı ise en az beğenilen çekicilik olarak gözükmektedir. Buradaki en önemli sebeplerden bir tanesi, Kapalıçarşı'daki insanların diğer turistik çekiciliklerden farklı olarak bu alanda alışveriş yapması ve alışverişler ile ilgili olarak edindiği izlenimlerdir.

2015-2020 yılları arasındaki yorumlara bakıldığında ise, en fazla yoruma sahip olan çekicilik unsuru Sultanahmet Camii olarak görülmektedir. Ayasofya Camii'nin genel yorumları daha fazla olmasına rağmen, bu dönemde Sultanahmet daha fazla adından söz ettirdiği gözükmektedir. Ancak genel orana bakıldığında, %5 ile Kapalıçarşı bu ilgili dönemde en fazla yorum oranına sahip çekicilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu dönemdeki kadın yorumlar da dördüncü sütunda verilmiştir ve kadınların en fazla yorum yaptığı çekicilik unsuru Sultanahmet olarak görülmektedir. Ancak kadınların yapmış oldukları yorumlarda kısıda sahip olan yorumlara bakıldığında, yaklaşık olarak yorumların %10-%12 civarında seyahat kısıtlarından bahsedildiği görülmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada toplamda 422 yorum incelenmiştir.

Bu yorumlara dair sınıflamalar çekicilik ve seyahat kısıtı olarak ortaya konmuştur. Veriler ve sonuçlar ise Tablo 2,3,4,5 ve 6'da kadınların belirttiği seyahat kısıtları çekiciliklere göre gösterilmiştir.

Tablo 2. Kadın Turistlerin Ayasofya Hakkında Belirttiği Seyahat Kısıtları

KİŞİSEL		KİŞİLERARASI		YAPISAL		KÜLTÜREL	
Kısıt Türü	Sayı ve Oran	Kısıt Türü	Sayı ve Oran	Kısıt Türü	Sayı ve Oran	Kısıt Türü	Sayı ve Oran
Korku	1 *(%0.56)*	Biriyle Tartışma	1 (%0.56)	Restorasyon	61 (%34,55)	Kültürel Adaptasyon	2 (%1.13)
		Gürültü	3 (%1.70)	Havalandırma ve Işık Sistemleri Eksikliği	8 (%4,53)		
		Aşırı İlgi	1 (%0.56)	Yapı Dışı Kullanım	4 (%2.27)		
		Yetkililerin İletişim Bozuklukları	2 (%1.13)	Kalabalık Alanlar	6 (%3.40)		
		Kaba Rehberler	2 (%1.13)	Uzun Kuyruklar	14 (%7,95)		
				İçerdeki Kapalı Yerler	8 (%4.54)		
				İçerik Eksikliği	6 (%3,40)		
				Bilgi Eksikliği	40 (%12,72)		
				Giriş Ücreti	12 (%6,81)		
				Bilet İmkanları	5 (%2,84)		
Toplam Kısıt Sayısı :176	% 0.56		% 5.11		%93.11		%1.13

Tablo 2'de Ayasofya hakkında kadın turistlerin belirttiği görüşlerde, 176 adet seyahat kısıtına rastlanmıştır. Buna göre, kadın turistlerin en fazla yaşamış oldukları kısıt türü yapısal kısıt olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre kadınların %93 oranında en fazla yapısal kısıta maruz kaldığı belirtilmiştir. Yapısal kısıtların arasında ise en fazla %34.55 ile restorasyon çalışmaları olmuştur. Bu noktada kadın turistleri en fazla rahatsız eden unsur, restorasyon faaliyetleri ve bundan doğan sebepler olarak görülmektedir. İkinci olarak ise %12 ile Ayasofya'daki bilgi eksikliği olarak ortay acıkmıştır. Burada bilgi eksikliğinden kasıt, görsel ve işitsel olarak turistleri yeterince bilgi olanağı olmaması, bununla ilgili yeterli materyallerin olmaması olarak belirtilmiştir.

Kısıt kategorilerinden ikinci olan ise %5.11 ile kişilerarası kısıtlardır. Bunlardan ise en fazla 1.70 oranında diğer insanların yapmış olduğu gürültü olarak ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda kadın turistler en fazla gürültüden rahatsız olduklarını, kişilerarası kısıtlarda dile getirmişlerdir. Ayasofya ile ilgili olarak sadece bir tane kişisel bir kısıta rastlanmıştır. Kültürel farklılıktan kaynaklanan kısıtlar ise sadece 2 tanedir.

Tablo 3. Kadın Turistlerin Kapalıçarşı Hakkında Belirttiği Seyahat Kısıtları

	KİŞİSEL		**KİŞİLERARASI**		**YAPISAL**		**KÜLTÜREL**	
	Kısıt Türü	**Oran**	**Kısıt Türü**	**Oran**	**Kısıt Türü**	**Oran**	**Kısıt Türü**	**Oran**
	Korku	3	Aşırı İlgi	11	Pahalı Ürünler	22	Adaptasyon Sorunları	3
			Kazıklanma	6	Aynı Türden Ürünler	25		
			Kaba Davranış	10	Basit Üretim	8		
			Kötüye Kullanma	2	Bilgi Eksikliği	5		
					Kalabalık	3		
					Çekiciliğin Yapısı	2		
Toplam	3		29			65		3

Tablo 3'de Kapalıçarşı'ya dair kadın turistlerin yaşadıkları kısıtlar gösterilmiştir. Buna göre en fazla yaşanan kısıt %65 oranında yapısal kısıtlar olmuştur. Yapısal kısıtlarda ise en fazla %25 oranında aynı tür ürünlerin sürekli olarak gösterilmesi, ikinci en fazla olan kısıt ise %22 oranında ürünlerin pahalı olması olarak ortaya çıkmaktadır. Kişilerarası kısıtların oranı ise %29 oranında ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda kişilerarası kısıtlarda en fazla rahatsız veren unsur %11 ile çalışanların aşırı ısrarları ve ilgisi, %10 oranında ise çalışanların kaba davranışı olmuştur. Kişisel kısıtlardan biri olan korku ve kültürel yabancılaşma kısıtların olan adaptasyon sorunları ise %3 oranında etkili olmuştur.

Tablo 4. Kadın Turistlerin Topkapı Sarayı Hakkında Belirttiği Seyahat Kısıtları

	KİŞİSEL		**KİŞİLERARASI**		**YAPISAL**		**KÜLTÜREL**	
	Kısıt Türü	**Oran**	**Kısıt Türü**	**Oran**	**Kısıt Türü**	**Oran**	**Kısıt Türü**	**Oran**
	-	-	Çalışanların Kaba Davranışları	4	Restorasyon Çalışmaları	14	Otorite Eksikliği	6
			Çalışanların Bilgi Eksikliği	7	İçeriğin Az Olması	34	Yapıyı Koruma	1
					Pahalı Hediyelik Eşyalar	2		
					Pahalı Yiyecek-İçecek	7		
					Sesli ve Yazılı Bilgi Eksikliği	6		
					Bilet Fiyatları	12		
					Kuyruk	4		
Toplam	0		11		82		7	

Tablo 4'de kadın turistlerin Topkapı Sarayı hakkındaki kısıtları gösterilmiştir. Buna göre kadınlar en fazla %82 oranında yapısal kısıta sahip olduğu görülmektedir. Bu kısıtlardan ise Topkapı Sarayı'ndaki birçok yerin kapalı olması ve bu sebeple sarayın içeriğinin yeteri kadar tatmin etmemesi olarak kadın turistler tarafından belirtilmiştir. Ayrıca restorasyon çalışmaları da %14 oranında kadınları en çok negatif oranda etkileyen unsurdur. Buna ek olarak, %11 oranında kişilerarası kısıt ortaya çıkmıştır. Buna göre kadın turistler, %7 oranında çalışanların bilgi eksikliği, %4 oranında ise çalışanların kaba davranışlarından şikâyet etmektedirler.

Tablo 5. Kadın Turistlerin Yerebatan Sarnıcı Hakkında Belirttiği Seyahat Kısıtları

	KİŞİSEL		KİŞİLERARASI		YAPISAL		KÜLTÜREL	
	Kısıt Türü	Oran	Kısıt Türü	Oran	Kısıt Türü	Oran	Kısıt Türü	Oran
	-	-	İçeride Foto Çeken İnsanlar	6	Restorasyon	25	-	-
			Gürültü	4	Su Eksikliği	43		
					Kötü Koku	10		
					Giriş Ücreti	1		
					Kalabalık	9		
					Işık Sistemi	2		
Toplam		0		10		90		0

Tablo 5'te Yerebatan Sarnıcı'nı ziyaret eden kadın turistlerin yapmış oldukları kısıtlar ve oranları gösterilmiştir. Buna göre %90 oranında kadın turistler en fazla yapısal kısıtlardan şikayetçidir. Buna göre en fazla şikayet edilen unsur, %43 ile sarnıcın içerisinde su olmamasıdır. Bu durum, sarnıcın yapım sebebi ve barındırdığı vizyon ile aykırılık taşımaktadır ve bu durum kadın turistleri rahatsız etmektedir. Buna ek olarak kadın turistler %25 oranında sarnıç içerisindeki restorasyon çalışmalarından rahatsız olmaktadır. %10 ornında ise kişilerarası kısıt meydana gelmiştir. Buna göre yapılan yorumların %6'sı, içeride fotoğraf çekiminden rahatsız olma ile ilgili, %4'ü ise insanların çıkarmış oldukları gürültü ile ilgilidir.

Tablo 6. Kadın Turistlerin Sultanahmet Camii Hakkında Belirttiği Seyahat Kısıtları

	KİŞİSEL		KİŞİLERARASI		YAPISAL		KÜLTÜREL	
	Kısıt Türü	Oran	Kısıt Türü	Oran	Kısıt Türü	Oran	Kısıt Türü	Oran
	-	-	Kaba İnsanlar	11	Temizlik Eksiklikleri	13	Kurallar	5
			Çalışanların İletişim Eksikliği	6	Kalabalık	10		
					İçeride Bilgi Eksikliği	6		
					Restorasyon	41		
					İçerik	8		
Toplam	0			17		78		5

Tablo 6, Sultanahmet Camii ile ilgili seyahat kısıtlarını içermektedir. Buna göre kadın turistlerin belirttiği seyahat kısıtlarının %78'i yapısal seyahat kısıtlarından oluşmaktadır. Buna gör ekadınlar Sultanahmet Camii ile ilgili en fazla restorasyon konusundan bahsetmektedir. Kısıtların %11'i ise, Sultanahmet Camii'ni ziyaret eden diğer turistlerin yapmış olduğu kaba davranışlardır.

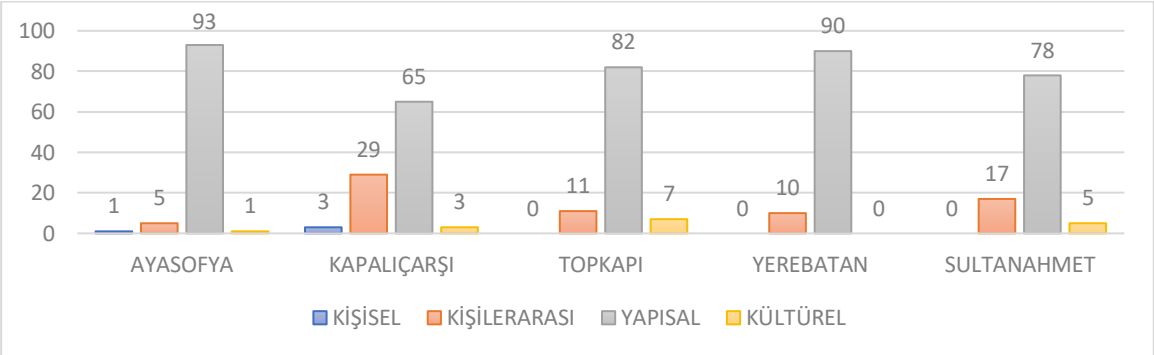

Şekil 1. Turistik Çekiciliklerdeki Seyahat Kısıtlarının Payları

Şekil 1'de çalışmadaki tüm kısıtların turistik çekiciliklere göre sınıflandırılması gösterilmiştir. Buna göre yapısal kısıtlar en fazla Ayasofya Camii'nde hissedilmektedir. Bunu Yerebatan Sarnıcı, Topkapı ve Sultanahmet Camii takip etmektedir. Burada en fazla şikayet edilen unsur restorasyon çalışmaları olmuştur. Topkapı sarayında diğer üç yere göre kapalı alanların fazla olmasından dolayı şikayet daha fazladır. Kapalıçarşı'da en fazla görülen seyahat kısıdı yine yapısal kısıtlardır. Ancak bu çekicilikte kişilerarası kısıt, diğerlerine göre çok daha fazla hissedilmektedir. Bunun temel sebeplerinden biri ise, kapalıçarşı'da insanlar hem merak hem de alışveriş sebebi ile

bulunduklarından, buradaki ikili ilişkiler diğer çekiciliklere göre daha fazla meydana gelmektedir. Doğal olarak turistler burada daha fazla çalışanlar ile iletişim halinde olmaktadır. Bu sebeple, diğer çekiciliklere göre kişilerarası kısıtlar, Kapalıçarşı'da kadın turistler tarafından daha fazla hissedilmektedir.

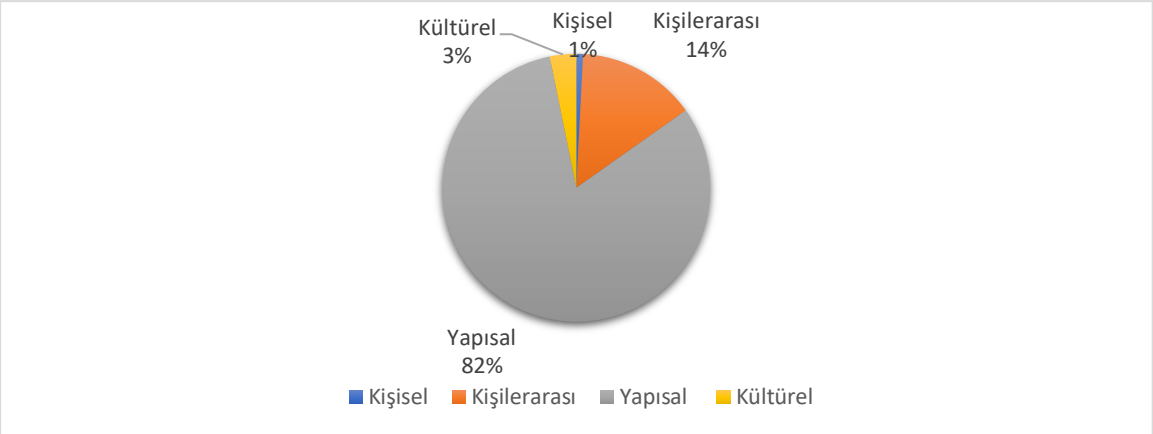

Şekil 2. Kadın Turistlerin Yaşadığı Seyahat Kısıtların Genel Dağılımı

Şekil 2'de ise çalışmadaki seyahat kısıtlarının genel dağılımı verilmiştir. Buna göre çalışmada kadın turistlerin sahip olduğu seyahat kısıtlarının %82'si yapısal kısıtlardan oluşmaktadır. Kadın turistler, bu noktada en fazla restorasyon, yapı içerisindeki bilgi eksikliği, kalabalık, yüksek bilet fiyatları ve çekicilikler içerisindeki kapalı alanlardan dolayı seyahat kısıtlarına sahip olduğu belirtilmiştir. Kadın turistlerin sahip olduğu en fazla ikinci kısıt türü ise %14 oranında kişilerarası seyahat kısıtları olmuştur.

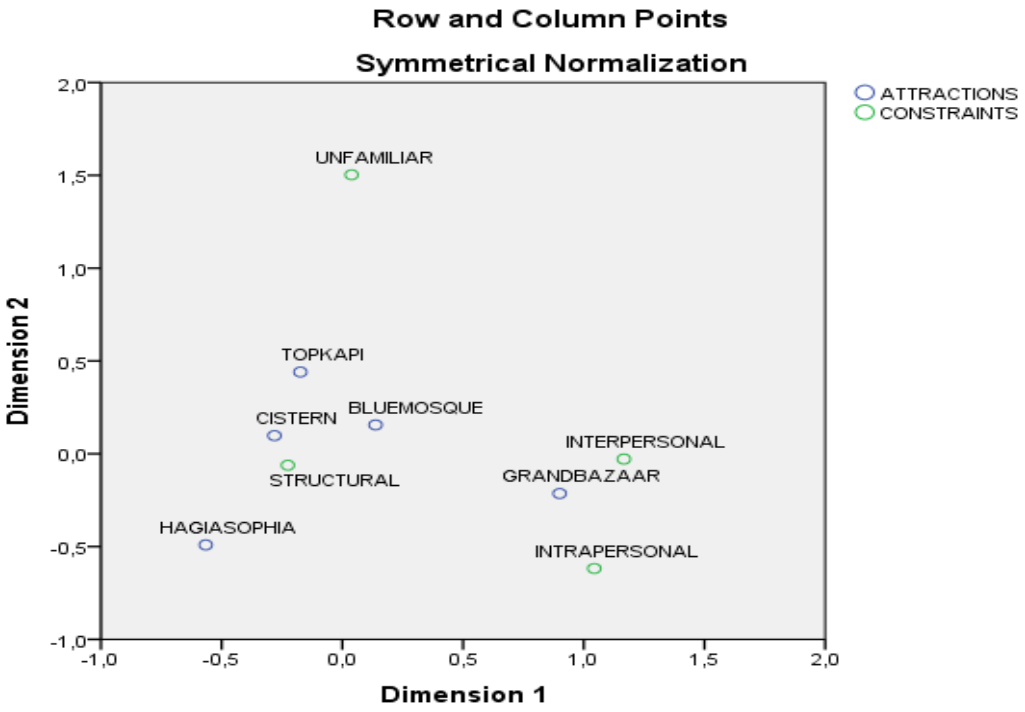

Şekil 3. Seyahat Kısıtları ve Çekicilikler İlişkisi

Şekil 3'te kadın turistlerin belirtmiş oldukları seyahat kısıtları ile çekicilikler arasındaki ilişkinin uyumluluk analizi kapsamında gösterimi yapılmıştır. Buna göre çekicilikler en fazla görüldüğü gibi yapısal kısıtlar etrafında şekillenmiştir. Sadece Kapalıçarşı'nın daha fazla iletişim halinde olduğu kısıt, kişilerarası kısıt olarak görünmektedir. Bunun temel sebebi ise Kapalıçarşı'da çalışanlar ile yapılan iletişimin sebebi ve miktarının diğer çekiciliklere göre daha yoğun bir şekilde yaşanmasıdır. Bu ilişkiden dolayı kişilerarası iletişim daha fazla meydana gelmekte ve bu durum doğal olarak bununla ilgili kısıtları da doğurmaktadır. Yapısal kısıtların ise en fazla iletişim halinde olduğu çekicilik görüldüğü gibi Yerebatan Sarnıcı olarak gözükmektedir. Kişisel kısıtların en fazla ilişkide olduğu yer yine Kapalıçarşı olmuştur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm sektöründe meydana gelen gelişmeler, insanların her geçen yıl seyahat olayına daha fazla itmektedir. Bu kapsamda ekonomi ve iş alanında ağırlığı artan kadınlar, seyahat olayına daha fazla katılmaya başlamışlar ve turistik mal ve hizmetlerden her geçen yıl daha fazla yararlanmaktadır. Bu noktada kadınların yaşamış oldukları seyahat kısıtları, ülkeler ve firmalar için önemli bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Bu kısıtların anlaşılması ve üstesinden gelmek için stratejiler geliştirilmesi, turizm sektöründe olumlu bir yere gelmek için önem arz etmektedir.

Bu kapsamda bu çalışmada, kadın turistlerin yaşamış oldukları seyahat kısıtları incelenmiştir. 2015-2020 yılları arasında İstanbul'un en çok ziyaret edilen turistik çekiciliklerinden 5 tanesine

dair kadınların online platformda yapmış oldukları görüşler ele alınarak, yaşamış oldukları seyahat kısıtları ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, kadın turistler en fazla yapısal seyahat kısıtları hakkında görüş bildirmişlerdir. En fazla rahatsız olunan nokta, restorasyon ile ilgili olan noktalardır. Bu sebeple, restorasyon halindeki turistik çekiciliklerde restorasyon çalışmaları aslına uygun olarak inşa edilmesi, turistlerin memnuniyetini arttıracak bir unsur olarak gözükmektedir. Ayrıca bu yapılarda bilgi sağlayan görsel ve işitsel olanakların da arttırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca bilet fiyatlarının ve oluşan kalabalığın meydana getirdiği etkiler de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

REFERANSLAR

Blazey, M. A. (1987). The Differences Between Participants And Non-participants In A Senior Travel Program. Journal of Travel Research. 25 (1): 7-12.

Chen, H., Chen, P., & Okumus, F. (2013). The relationship between travel constraints and destination image: A case study of Brunei. Tourism Management, 35, 198-208.

Crawford, D.W. and Godbey, G. (1987) Reconceptualizing Barriers to Family Leisure. Leisure Sciences, 9, 119-127.

Henderson, K.A., Bialeschki, M.D., Shaw, S,M. and Freysinger, V,J. (1989) A Leisure of One's Own. Venture, Publishing Inc, State College, USA.

Iso-Ahola, S. E. (1982). Toward A Social Psychological Theory of Tourism Motivation: A Rejoinder. Annals of Tourism Research. 9(2): 256-262.

Jackson, E. L. ve Scott, D. (1999). Constraints To Leisure. In E. L. Jackson ve T. L. Burton (Eds.), Leisure Studies: Prospects For The Twenty-First Century (ss. 299-321

Henderson, K. A., Stalnaker, D., ve Taylor, G. (1988). The Relationship Between Barriers To Recreation And Gender-Role Personality Traits For Women, Journal of Leisure Research, 20(1), 69-80

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2019), Number of World Heritage properties inscribed by each State Party (167).

Wilson, E. (2004). A 'Journey of Her Own'?: The Impact of Constraınts On Women's Solo Travel. (Unpublished Doctoral Dissertation). Australia: Department of Tourism, Leisure, Hotel And Sports Management Griffith Business School Griffith University

World Tourism Organization (2021), International Tourism Highlights, 2020 Edition, UNWTO, Madrid

World Economic Forum (2019), The Travel and Tourism Competitiveness Report, 91-93 route de la Capite CH-1223 Cologny, Geneva, Switzerland.

RÖNESANS'TAN MODERN SANAT'A TARİHE TANIKLIK EDEN KADIN RESSAMLAR

Seda AĞIRBAŞ
ORCID: 0000-0002-2649-5078
Ege Üniversitesi Bergama Meslek Yüksekokulu Eser Koruma Programı

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca, dışlanmış, ötekileştirilmiş, göz ardı edilmiş kadınları sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan ele alan çok sayıda inceleme yapılmış, değerlendirmelere gidilmiş, sorunlar tespit edilmiştir. Her inceleme kendi içinde doğru veya yanlış, göreceli olsa da kadın konusuna değinmiş olması açısından bu alandaki çalışmalara ışık tutan önemli araştırmalardır.

Rönesans'tan Modern Sanat'a Tarihe Tanıklık Eden Kadın Ressamlar başlıklı bu çalışmanın amacı, Sanat Tarihinde adları unutulmuş kısmen de gün yüzüne çıkarılmış kadın ressamların sanatsal faaliyetlerine değinmektir. Resim sanatına gönül vermiş kadın ressamlar yüzyıllar boyunca kendi iç gerçekliklerini dış dünyanın imgeleriyle ifade etmekte oldukça başarılı olmuşlardır. Bunu portre, otoportre, natürmort, iç mekan, manzara, dinsel, tarihsel ve mitolojik konulu resimleriyle kanıtlamışlardır.

Araştırmanın ilk bölümünde Rönesans'tan başlayarak Barok ve Rokoko, 19. Yüzyılın sanat akımları ve Modern Sanat'a kadar olan süreçteki sanat ortamına değinilecektir. Tarihin gizli tanıkları Properzia De Rossi, Caterina van Hemessen, Lavina Teerlinc, Marietta Robusti, Sofonisba Anguissola, Artemisia Gentileschi, Rosalba Carriera, Adelaide Labille-Guiard, Evelyn de Morgan, Eleanor Brickdale Fortesque, Barbara Leigh Smith Bodichon, Rosa Bonheur, Mary Cassatt, Berthe Morisot gibi kadın ressamların portre, otoportre, manzara, natürmort türündeki eserleri anlatılacaktır.

Kadın sanatçıların eserlerinin kronolojik olarak görsellerle destekleneceği bu araştırmanın sonucunda, yaşadıkları dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerine şahit olan kadın ressamların yapıtları, akımın içinde yer alan erkek sanatçıların eserleriyle kıyaslanarak bir değerlendirmeye varılacaktır. Kendilerini sanatın her alanında olduğu gibi resim dalında da gösteren kadınların erkek sanatçılar kadar hatta boy ölçüşecek derecede başarılı işlere imza attıkları bir kez daha gözler önüne serilecektir.

Anahtar kelimeler: Kadın ressamlar, resim sanatı, sanat akımları.

WOMEN PAINTERS WITNESSING HISTORY FROM RENAISSANCE TO MODERN ART

ABSTRACT

Throughout the history of humanity, many studies have been conducted on the marginalized and neglected women in terms of social, cultural and economic aspects. In addition, evaluations were made on the subject and problems were identified. Although each study is true or false in itself, it is important research that sheds light on the studies in this field in terms of addressing the issue of women.

The aim of this study, titled *Women Painters Witnessing History from Renaissance to Modern Art*, is to touch upon the artistic activities of female painters whose names have been forgotten in the History of Art and partially unearthed. Women painters devoted to the art of painting have been quite successful in expressing their inner realities with the images of the outside world for centuries. They have proven this with their portrait, self-portrait, still life, interior, landscape, religious, historical and mythological themes.

In the first part of the research, the art environment starting from the Renaissance to Baroque and Rococo, the art movements of the 19th century and Modern Art will be mentioned. Hidden witnesses of history are women painters such as Properzia De Rossi, Caterina van Hemessen, Lavina Teerlinc, Marietta Robusti, Sofonisba Anguissola, Artemisia Gentileschi, Rosalba Carriera, Adelaide Labille-Guiard, Evelyn de Morgan, Eleanor Brickdale Fortesque, Barbara Leigh Smith Bodichon, Rosa Bonheur, Mary Cassatt, Berthe Morisot. Their works such as portrait, self-portrait, landscape, still life will be explained.

As a result of this research, where the works of female artists will be supported with visuals chronologically, an evaluation will be reached by comparing the works of female artists who witnessed the social, economic and cultural changes of their period with the works of male artists in the movement. It will once again be revealed that women who show themselves in the type of painting as well as in every field of art have achieved successful works that rival even male artists.

Key words: Women painters, painting art, art movements.

GİRİŞ

Ataerkil toplumlarda ikincil bir konuma yerleştirilen kadın, yerleşik toplumlarda görülmeyen anaerkil düzenin içinde erkekle eşit konumda yaşamıştır. Çok eski dönemlere bakılacak olursa Neolitik dönemde duvar ve kaya resimlerinde, ana tanrıça Kibele kültünün oluşmasında kadına ilişkin tasvirlerin yer aldığını görmekteyiz. Örneğin Çatalhöyük buluntularında ortaya çıkan *Kibele*'de **(Res.1)**, *Willendorf Venüsü* **(Res.2)** olarak bilinen ana tanrıça heykellerinde kadın en doğal haliyle yani doğurganlığı ile ölümsüz bir imge yaratmıştır. Kadının üretkenliği hemen her uygarlıkta doğanın ve toprağın üretkenliği ile eşdeğer tutulmuştur. (Hollingsworth, 2009)

Resim 1. Çatalhöyük Figürini Yakl. MÖ. 6000-5500 Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Resim 2. Paleolitik Dönem, M.Ö.25000–18000 Viyana Doğa Tarihi Müzesi.

Kadın, erkeğin üreme üzerindeki rolü öğrenilmeden önce yaratıcı, doğurgan ve üretken iken erkeğin üremedeki önemi anlaşıldıktan sonra erkeğin yükselişi başlamıştır. Avcılık ve toplayıcılıktan sonra tarımsal üretim ve mülkiyet kavramlarına bağlı gerçekleşen değişimle birlikte kadın ikinci planda kalmıştır. Dolayısıyla sosyal, politik, dini ve kültürel alanda arka planda kalan kadın imgesi sanatta da ikinci plana atılmıştır. Dinsel alanda tanrının insanoğlunu yaratmasından sonra ve Adem'in Havva tarafından kandırılmasıyla **(Res.3)** günahkar bir figür olarak betimlenmeye başlamıştır. (Leppert, 2017)

Resim 3. Michelangelo Bounarotti, ‚Cennetten Kovuluş, 1509-1510, Sistine Şapeli, Vatikan.

Sanat eserleri, figürler ve nesneler sadece kültürel ve estetik imgeler olarak değil aynı zamanda inancın göstergesi, düşüncenin vücut bulmuş görünümleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Değişik inanç sistemlerinde sanatın içinde yer alan kadın çoğu zaman bir araç olarak kullanılmıştır.

Mitolojide Afrodit **(Res.4)** Athena, Artemis ve Demeter gibi tanrıçaların yerini, tek tanrılı dinlerde Havva **(Res.5)** ve Meryem figürü **(Res.6)** almıştır.

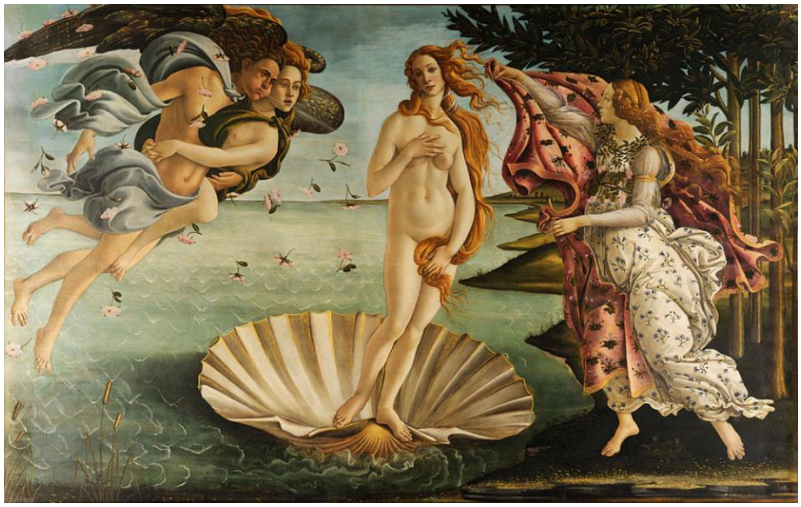

Resim 4. Sandro Botticelli, Venüs'ün Doğuşu, 1482-1486, Uffizi Galerisi, Floransa.

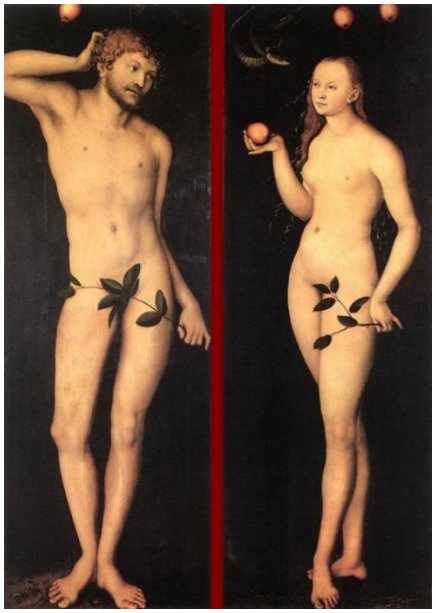

Resim 5. Lucas Cranach, Adem ile Havva,1528, Uffizi Galerisi, Floransa.

İnsan çevresini duyu organlarıyla tanır ve çevresiyle uyumunu güçlendirmek için de yoğun bir çaba sarfeder. Estetik çabasını ise zaman içinde yaşadığı sosyal ve kültürel ortama göre şekillendirir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sanatta insan figürü hem estetik özne hem de estetik bir nesne konumunda olmuştur. Sanatın tarihi içinde tapınılan ve sunulan kadın imgesi ise, estetik bir özne olan erkek tarafından seyredilen estetik bir nesneye dönüşmüştür. Resimlerde çoğu kez kadınların ellerinde ayna ile tasvir edildiğini görürüz. **(Res.7)** Ayna kadının kendine duyduğu hayranlığı anlatan bir sembol olmasının yanı sıra kadının seyirlik bir nesne **(Res.8)** olduğunu anlatmak için de resme yerleştirilmekteydi. (Berger, 2009)

Resim 6. Raffaello, Meryem ve Çocuk İsa, 1504, Norton Simon Sanat Müzesi, New York.

Resim 7. Peter Paul Rubens, Aynalı Venüs 1615, Liechtenstein Müzesi, Viyana.

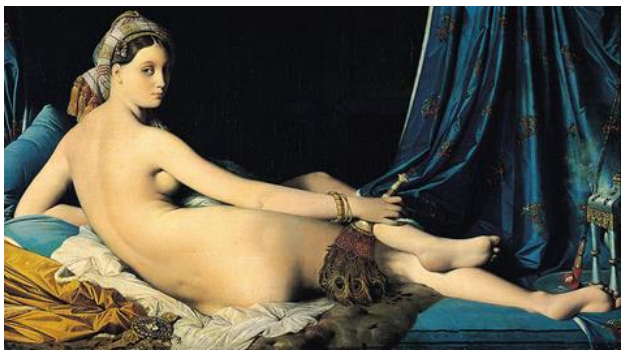

Resim 8. J.A.D. Ingres, Odalık, 1814, Louvre Müzesi, Paris.

Sanat dinin etkisinden kurtulduğunda kadın çıplaklıktan ve seyredilen nesne olmaktan çıkarak sanatın pek çok alanında yer alan estetik bir özneye dönüşmüştür.

RÖNESANS DÖNEMİ KADIN SANATÇILARI

Rönesans döneminde sanatçılar hakkında hazırlanan ilk doküman, Giorgio Vasari'ye ait olan 1550 tarihli Ünlü Ressamlar, Heykeltıraşlar ve Mimarların Yaşamları (*Le Vite Piu Eccellenti dei Pittori, Scultori e Architettori*) adlı metindir. İlk baskısında anlatılan sanatçılar arasında hiç kadın sanatçı bulunmazken, metnin 1568 tarihli genişletilmiş ikinci baskısında on üç kadın sanatçıya yer verilmiştir. Vasari'nin bu eseri bize Rönesans'ta yaşayan ve ilk kez toplum tarafından kabul gören kadın sanatçıları tanıma imkanı vermiştir. (Chadwick, 2002)

Ortaçağ'da kadının konumuna ait bilgiler, el yazmaları ve tezhiplerden elde edilmiştir. Bu kaynaklar, kadınları süt sağmak, dikiş dikmek, yün eğirmek gibi olağan gündelik işlerini gerçekleştirirken göstermektedir. Kadın sanatçının toplum ve sanat içindeki yerini daha iyi anlayabilmek için 16. yy'ın başlarına gitmemiz gerekmektedir. Rönesans boyunca hem İtalya'da hem de Kuzey Avrupa'da inanılmaz işler başaran kadın sanatçılar vardı. Genellikle portre yapımında ustalaşan kadın sanatçılar aynı zamanda dinsel ve mitolojik konulu resimler yapmış ve yeni bir tarz olan natürmortta da eser vermişlerdir. Resmin yanı sıra heykel ve kabartma alanında benzersiz çalışmalara imza atmışlardır. Rönesans döneminde sanatçı olmayı başarabilmiş kadın sanatçıların hemen hepsinin ortak yanı iyi bir eğitim almaları daha da önemlisi sanatçı bir ailede doğmalarıydı. (Levin, 2000)

Tarihin ünlü kadın ressamlarından biri olan Sofonisba Anguissola, çağdaşları tarafından beğenilmiş ve ünü tüm Avrupa'ya yayılmış bir portre ressamıdır. Anguissola, Giorgio Vasari'nin beğenisini kazanmış, ünlü mimar ve heykeltraş Michelangelo tarafından desteklenmiş ve İspanya Kralı II. Felipe'nin himayesini elde etmiş bir Rönesans sanatçısıdır. Uluslararası ün kazanmış ilk kadın sanatçı olarak kabul edilen ressamın etkileyici başarısı ve parlak kariyeri diğer kadın ressamlara da örnek olmuştur. Bunlardan biri, İtalya'nın ilk kadın ressamlarından biri olan ve ünü, kendisi gibi bir ressam olan eşi Gian Paolo Zappi'nin önüne geçen Lavinia Fontana'dır. Manastır rahibesi Plautilla Nelli, dinsel konulu resimleriyle Caterina van Hemessen, Barbara Longhi, natürmort türü eserleriyle Fede Galizia, Jacobo Robusti Tintoretto'nun kızı Marietta Robusti, Belçikalı sanatçı Levinia Teerlinc, dönemin bilinen diğer ünlü sanatçılarıdır. (Heller, 1987)

Rönesans, Batı tarihinde bir dizi kadın sanatçının uluslararası itibar kazandığı ilk dönemdir. Bu dönemde kadın sanatçı sayısındaki artış, büyük kültürel değişimlerle ilişkilendirilebilir. Böyle bir değişim, Rönesans düşüncesinin merkezi haline gelen ve kadınların statüsünü yükseltmeye yardımcı, tüm insanların onurunu onaylayan bir felsefe olan Hümanizmdir. Bu dönemde bireysel sanatçının kimliği ön plana çıkarılmıştır. (Burckhardt, 2010)

Dönemin hümanist düşüncelerinden etkilenmiş olan Anguissola, diğer kadın sanatçılar gibi genelde aile üyelerinin portrelerini yapmakta uzmanlaşmış yanı sıra dinsel konulu resimlere de ağırlık vermiştir. Portre geleneği ile pek çok sanatçıyı etkilemiştir. İlk resimlerinden biri olan *Satranç Oyunu*'nda (Res.9) üç kızkardeşini oynarken göstermekte ve oyun hakkında tartışan figürlerin betimlendiği sahnede içten, yalın ve duygusal bir temayla karşılaşılmaktadır. Sofonisba'nın resimlerinde seyirciyle göz teması içindeki figürler, sıcak renkler, abartıdan uzak yalın ifadeler dikkati çeker. (Shaw Sparrow, 2020)

Resim 9. Sofonisba Anguissola, Satranç Oyunu, 1555, National Museum, Poznan, Polonya.

Maniyerist ressam Loca Longhi'nin kızı Barbara Longhi de ince renklerin ve insan etkileşimlerinin dikkat çektiği sade kompozisyonları ile bilinmektedir. Çok sayıda ürettiği resimleri arasında *Meryem ve Çocuk İsa* (Res.10) onun üslubunu yansıtan başlıca yapıtlarındandır. Bu tablolarının en önemli özelliği Meryem'in gençliğini ve bebeğiyle olan sıcaklığı vurgulamasıdır. (Perlingieri, 1992)

Resim 10. Barbara Longhi, Meryem ve Çocuk İsa, 1580-85, Indianapolis Museum of Art, New York.

İlk ününü bir portre sanatçısı olarak kazanan Fede Galizia, minyatür ressamı olan babasının etkileri ile dikkat çeken çalışmalara imza atmıştır. Portrelerindeki titiz ayrıntıları, mücevherleri ve giysileri ele alışı minyatür tarzını ortaya koymuştur. Galizia'nın, insan figürüne rastlanmayan cansız objelerin yer aldığı *ölü doğa* resimleri (Res.11) portre türünden sonra dikkate değer çalışmaları arasında yer almıştır. Çürük veya kesilmiş, çiçek ve yaprakları dökülmüş meyveleri, akıp giden yaşamsal sahnelere paralel böcekleri sembolik öğeler olarak natürmortlarının karakteristik öğeleridir. (Peterson&Wilson, 1978)

Resim 11. Fede Galizia, Meyveli Natürmort, 1610, Silvano Lodi Collection, Campione.

16. yüzyılın başlarından Lavinia Fontana iyi bir eğitim almış kültürlü bir kadın olarak karşımıza çıkar. Bolonya'nın seçkin ve kültürlü bir ailesinden geldiği bilinen sanatçının erken dönem portrelerinde eğitimli bir kadın imajı sergilediği anlaşılmaktadır. Fontana'nın, *Süs Köpeğiyle Bir Kadın Portresi* (Res.12) geç dönem eserlerinden biridir. Modellerinin kişiliklerini kavrayıp mücevher ve giysilerinin ayrıntılarını dikkatle inceleyip kompozisyona başarılı bir şekilde yerleştirmiştir. Modelin yakasında oyalı dantel, saçından alnına sarkan inci tanesi ve boynundaki inci kolye, korsesindeki desen, gerçekçi bir şekilde verilmiştir.

Resim 12. Lavinia Fontana,
Süs Köpekli Kadın Portresi, 1590,
Walters Art Museum, Baltimore.

Resim 13. Caterina Van Hemessen, Otoportre, Öffentliche Kunstsammlung, Basel.

Jan Sanders Van Hemessen'in kızı Caterina Van Hemessen'in maniyerist tarzda eserleri dini, konulu resimleri, çok sayıdaki portreleri duyarlı ve gerçekçi tarzını yansıtmaktadır. Az sayıda dinsel konulu resimlerin yanı sıra çok sayıda *portre* çalışmaları bulunmaktadır. (Res.13) Son

derece ağırbaşlı tavır sergileyen modelleri seyirciyle göz göze değildir. 16. yüzyılın minyatür resimlerine paralel yapıtlar üreten Levina Teerlinc de başarılı portre sanatçısı olarak dikkati çeker. Onun resimlerinde titiz ayrıntılar, resmin yetenekli bir minyatüristin elinden çıktığını kanıtlar niteliktedir. Ayrıca modeline, küçük dudakları ve boşluğa diktiği gözleriyle düşünceli bir ifade kazandırmıştır. (Heller, 1987)

BAROK DÖNEM KADIN SANATÇILARI

Luigi Crespi 1769 tarihli Bolonyalı ressamların yaşamlarını ve eserlerini anlattığı yayınında (Vite De' Pittori Bolognesi Non Descritte Nella Felsina Pittrice Alla Maestà Di Carlo Emanuele III. Re Di Sardegna &c. &c, 1769), 16. ve 17. yy'larda Bolonya'da aktif olarak üretim yapan 23 kadın sanatçıdan bahseder.

Resim 14. Artemisia Gentileschi, Resim Alegorisi Olarak Otoportre, 1638-39, Royal Collection, London.

Bolonyalı kadın sanatçıların Bolonya'nın kültür yaşamında daha çok verimli olduklarını açıklamıştır. 17. yüzyıl Avrupa'sında, başarıları ile adlarını erkek meslektaşlarının arasına yazdırmayı başaran kadın sanatçıların başında İtalyan ressam Artemisia Gentileschi gelmektedir. Gentileschi, Floransa'da bulunan ve 1563 yılında açıldığı günden itibaren hiçbir kadın üyeyi kabul etmeyen *Accademia del Disegno*'ya üye olarak kabul edilme başarısına ulaşmıştır. (Res.14) Barok dönemde sanatçı olarak çalışan kadınların çoğu, her zaman erkek olan çıplak modellerden eğitim alamıyorlardı, ancak kadın bedenine çok aşinaydılar. Elisabetta Sirani (Res.15) gibi kadın sanatçılar, bilinçli varlık olarak kadın imajını yaratırken portre türünde Mary Beale (Res.16) ve Judith Leyster (Res.17) eserleriyle dikkati çeker. (Ellet, 1859)

Resim 15. Elizabetta Sirani, Bacağını Yaralayan Portia, 1664, Private Collection.

Natürmort (ölü doğa) resimleri, 1600'lerde, özellikle Hollanda'da önemli bir tür olarak ortaya çıktı. Bu resim akımının ön saflarında kadınlar yer aldı. Kuzeyde, bu türün uygulayıcıları arasında, kahvaltı ve lüks eşyaların yer aldığı düzenlemeleriyle Clara Peeters (Res.18), uluslararası üne sahip çiçek ressamı, vazo içindeki çiçek temalarıyla meşhur Rachel Ruysch (Res.19) gelmektedir. (Chadwick, 2002)

Resim 16. Mary Beale, Paletli Otoportre, 1670, Moyses Hall Museum, Bury St Edmunds.

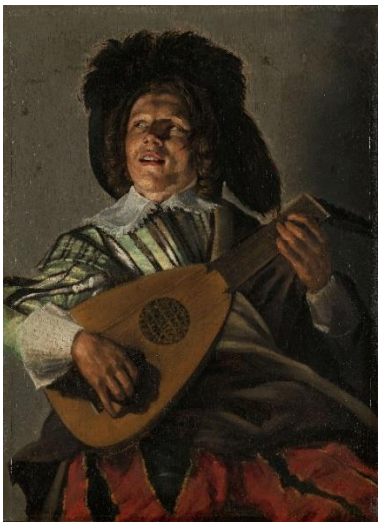

Resim 17. Judith Leyster, Serenad, 1629, Rijksmuseum, Amsterdam.

Rönesans ve Barok dönemde kadın ressamların portreler, dinsel konular ve ölü doğa resimleri üzerinde yoğunlaştıklarını görüyoruz. Bu sanatçıların günümüze ulaşan sınırlı sayıdaki yapıtı incelendiğinde, çalıştıkları dönemin sanat geleneklerine uygun olarak eserler ortaya koydukları akademik beğeniye bağlı kaldıkları görülür. Rönesans'ın dengeli, sakin kuralcılığının bilinçli bir şekilde bozulduğu Barok'ta coşku ve hareket ve kalabalık sahneler oldukça dikkati çeker. Duyguların ifadesinin belirgin bir şekilde tasvir edildiği figürlerin yüzlerinde, mimiklerde üzüntü, acı, sevinç ve endişe hissedilmektedir. Dönemin kadın sanatçılarının akımın tüm bu özelliklerini vurgulayan eserler yaptıkları görülmektedir.

Resim 18. Clara Peeters, Masalı Natürmort, 1611 Museo del Prado, Madrid.

Resim 19. Rachel Ruysch, Böcek, Arı ve Gül Dalıyla Natürmort, 1741, Kunstmuseum Basel.

18. YÜZYIL SANAT AKIMLARINDA KADIN SANATÇILAR

Barok dönemin sonlarına doğru Rokoko döneminde, resme yeni konular girmeye başlar. Daha duygusal, daha az ciddi, üst sınıfın yaşam tarzını anlatan konulardır bunlar. Rokoko'da bu yeni resim tarzına *Fete Galante* adı verilmektedir. Resimlere baktığımızda iyi giyimli üst sınıfın tasasız, kaygısız bir şekilde kırlarda, parklarda dolaşan insan yaşamını konu alan sahnelerle karşılaşmaktayız. Palet renklerde de beyaz, pembe ve incimsi tonlar daha ağırlıklı olarak kullanılır. (Krausse, 2005)

Resim 20. Rosalba Carriera, Otoportre, 1709-15, Galleria degli Uffizi, Floransa.

Resim 21. Adelaide Labille-Guiard, 1785, Öğrencileriyle Otoportre, Metropolitan Museum of Art, New York.

18. ve 19. Yüzyıllarda başarılarıyla adlarından söz ettiren kadın sanatçılar arasında portreleriyle Rosalba Carriera (Res.20), Adélaide Labille-Guiard (Res. 21), Marie Gabrielle Capet (Res. 22), Angelica Kauffman (Res.23), Elisabeth Vigée Lebrun gelmektedir. Dönemlerinin en ünlü kadın sanatçıları olan Adélaide Labille-Guiard ve Elisabeth Vigée- Lebrun, *Académie Royale*'e kabul edilerek meslek yaşamlarının zirvesine ulaşmışlardır. 19. yüzyıla kadar eğitim için kapılarını

kadınlara açmayan sanat akademileri, onların gözünü korkutmamış, Labille Guiard ve Vigée-Lebrun atölyelerinde çok sayıda kadın ressam yetiştirmiştir. (Daşçı, 2008)

Resim 22. Marie Gabrielle Capet, Madame Vincent'in Atölyesi, 1808, Neue Pinakothek, Munich.

Resim 23. Angelica Kauffman, Earl Ailesi, 1772, National Museum of Women in the Arts, Washington.

Avrupa'nın birçok ülkesinde, Akademiler söz sahibiydi. Akademiler ayrıca sanatçıları eğitmekten, sanat eserlerini sergilemekten ve dolayısıyla sanat piyasasını teşvik etmekten sorumluydu. Çoğu *Akademi* kadınlara açık değildi. Bu yüzden bazı kadın ressamlar portre ve diğer türlerde yapıtlar ürettiler. Elisabeth Vigee-Lebrun, bir tarih resmi olarak sınıflandırdığı ve alegorik bir sahne olan *Bolluğu Geri Getiren Barış* (Res.24) adlı çalışmasıyla Akademi'ye kabul edilen istisna sanatçılardan biriydi. İngiltere'de, iki kadın ressam Angelica Kauffman ve Mary Moser, Londra'daki *Kraliyet Sanat Akademisi'*nin kurucu üyeleriydi. (Spencer, 1984)

Resim 24. Elisabeth Vigée-Lebrun, Bolluğu Geri Getiren Barış, 1780, Musée Du Louvre, Paris.

19. YÜZYIL SANAT AKIMLARINDA KADIN SANATÇILAR

19. yüzyılın başlarındaki kadın sanatçılara portre konusunda uzmanlaşmış Marie-Denise Villers; portreler ve alegorik resimler yapan Constance Mayer; örnek olarak gösterilirken yüzyılın ikinci yarısında, *Pre-Raphaelite (Ön Raffaelloculuk)* hareketinin kadın sanatçıları Emma Sandys (Res.25), Evelyn De Morgan (Res.26), Marie Spartali Stillman (Res.27), İngiltere'de eserleriyle göze çarpan sanatçılardan sadece birkaçıdır. Yüksek Rönesans Dönemi'nin önde gelen ismi Raffaello'dan ve diğer geç Rönesans Dönemi ressamlarından etkilenen sanatçılar, yaşadıkları zamanın egemen sanat anlayışına, bayağı ve katı olarak nitelendirdikleri akademi geleneğine karşı çıkmışlardır. Ressam ve yazarlardan oluşan topluluk, Raffaello öncesi dönemin "saflığını" kazandırmak istiyorlardı. Bu nedenle de başlattıkları hareket *Ön Raffaelloculuk* olarak adlandırılmıştır (Marsh&Nunn, 1989)

Resim 25. Emma Sandys, Viola, 1877, Walker Art Gallery, Liverpool, UK.

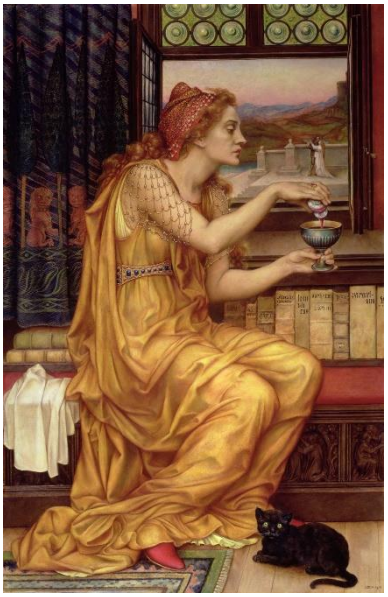

Resim 26. Evelyn De Morgan, Aşk İksiri, 1903 De Morgan Centre, London.

Resim 27. Marie Spartali Stillman, Aşk Mesajı, 1885 Delaware Art Museum, Wilmington, Delaware.

Fransa'da ise Empresyonizm akımı ortaya çıkarken Berthe Morisot (Res.28), Mary Cassatt (Res.29) ve Eva Gonzales (Res.30) 1860'ların ve 1870'lerin Fransız Empresyonist hareketine dahil olmuşlardır. Rosa Bonheur de (Res.31) hayvan resimleriyle uluslararası üne sahip, zamanının en tanınmış kadın sanatçısı olarak ün yapmıştır. Yüzyılın ikinci yarısında Empresyonist kadın ressamlar akımın özelliklerini eserlerinde yansıtmışlardır. Akımın en önemli özelliği olarak izlenimin uyardığı duyuları tablolarında yansıtmışlardır. (Stuckey-Scott, 1981) Doğrudan doğada çalışan Empresyonistler, ışığın gün boyunca nesneler üzerindeki etkilerini gözlemlemişlerdir. Renk olarak bakıldığında saf prizmatik yani gökkuşağı renklerini kullanmışlardır. Eserlerinde günlük yaşamdan alınan konulara yer vermişlerdir. Özet teknik adı verilen ayrıntıya inilmeden, virgülü andıran kesik, parçalı fırça vuruşlarıyla tuvallerini boyamışlardır. (Sérullaz, 2004)

Resim 28. Berthe Morisot, Sanatçının Annesi Kız Kardeşi, 1869-70, National Gallery of Art, Washington.

Resim 29. Mary Cassatt, İnci Kolyeli Kadın, 1879, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia.

Resim 30. Eva Gonzales, Dadısıyla Çocuk, 1877-78 National Art Gallery, Washington.

Resim 31. Rosa Bonheur, Sütten Kesilmiş Buzağılar, 1879, Metropolitan Museum of Art, New York.

KARŞILAŞTIRMA ve SONUÇ

Plautilla Nelli, kendi kendini yetiştirmiş bir rahibe ressam ve Floransa'nın bilinen ilk kadın Rönesans ressamıydı. Floransa, Piazza San Marco'da bulunan Sienalı Aziz Catherine Dominik manastırının rahibesiydi ve Fra Bartolomeo'nun sanat eserlerinden büyük ölçüde etkilenmişti.

Resim 32. Plautilla Nelli, Son Akşam Yemeği, 16. Yüzyıl, Santa Maria Novella, Florence.

Bunun yanı sıra ressam Agnolo Bronzino ve Andrea del Sarto'nun eserlerini de kopyalamıştır. Nelli, Floransa'nın en sevilen dini konularından birini tasvir eden *Son Akşam Yemeği* (Res.32) freskosu ile kendisini başarılı bir şekilde Leonardo da Vinci (Res.33), Andrea del Sarto (Res.34) ve Domenico Ghirlandaio (Res.35) gibi erkek meslektaşlarının saflarına yerleştirmiştir. (Peterson&Wilson, 1978)

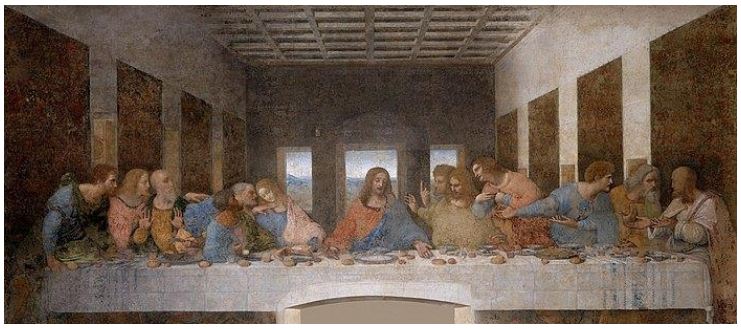

Resim 33. Leonardo Da Vinci, Son Akşam Yemeği, 1495–1498, Santa Maria delle Grazie, Florence.

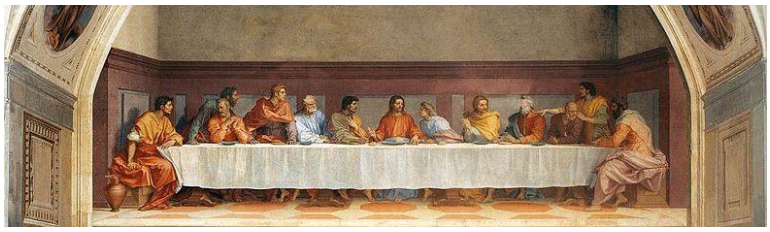

Resim 34. Andrea Del Sarto, Son Akşam Yemeği, 1520-25, San Salvi, Florence.

Resim 35. Domenico Ghirlandiao, Son Akşam Yemeği, 1480, Cenacolo di Ognissanti, Florence.

Ressam Jan Van Hemessen'in kızı Caterina Van Hemessen, 16. yüzyılın çok az sayıdaki kadın sanatçılarından biridir. *Ölü İsaya Ağıt* (Res.36) adlı İncil'den alınma bu dinsel sahnede hüzünlü bir şekilde ama bastırılmış bir üzüntünün ve çarmıhtan indirilmiş ölü İsa'ya ağıtın dramatize edildiğini görmekteyiz. Kompozisyonda gerek grafik ve renk düzeni gerekse ışığın kullanımı bakımından büyük bir uyum söz konusudur. Hacimselliğin ve derinliğin yansıtıldığı görülmektedir. Dinsel gücü ve yoğun kutsiyeti olan bu türün en tipik ve göz alıcı örneklerinden biri olarak, Ölü İsa'ya Ağıt (Pieta) ana hatlarıyla geleneksel şemaya uygundur. (Heller, 1987)
Albrecht Dürer'in *Ölü İsa'ya Ağıt* (Res.37) adlı eseri, figürlerin anıtsal bir manzaraya farklı orantılarda yerleştirilmesi ile dikkati çekerken ölü İsa'nın etrafını sarmış olan kalabalık grubun ardında geniş ve değişen bir manzara görülmektedir. Pieta sahnesinde bir kadın sanatçı olarak Caterina Van Hemessen de çağdaşı Dürer gibi figürleri bir manzara önüne yerleştirerek konuyu başarılı bir şekilde tasvir eder. (Zuffi, 2004)

Resim 36. Caterina Van Hemessen, Ölü İsa'ya Ağıt 16. Yüzyıl, Rockox House, Antwerp. 1500-1503,

Resim 37. Albrecht Dürer, Ölü İsa'ya Ağıt, Alte Pinakothek, Munich.

Judith ve Holofernes'in Öyküsü (Res.38) Rönesans ve Barok dönemlerinde sanatçılar tarafından defalarca betimlenerek ele alınmış, Eski Ahit'ten (Tevrat) popüler bir dinsel konudur. (Hagen, 2001) 17. yüzyılın başları kadınların sanatta önemli roller almaya başladığı bir dönemdir. Ancak kadın ressamların sanatsal topluluklar tarafından kabul görmediği bu dönemde, Floransa'daki *Accademia di Arte del Disegno*'ya üye olan Artemisia Gentileschi, mitolojik, tarihsel ve apokrif temaları betimleyen erkek ressamlardan farklı bir bakış açısına sahip olduğunu, tüm eserlerinde kendini hissettirmiştir. (Silvers, 2010)

Resim 38. Artemisia Gentileschi, Jüdit'in Holofernes'i Katledişi, 1612-13, Museo Real Bosco di Capodimonte.

Resim 39. Caravaggio, Jüdit'in Holofernes'in Başını Kesmesi, 1599-1602, Galleria Nazionale d'Arte Antica Palazzo Barberini, Rome.

Gentileschi, resimlerindeki kadın kahramanlarını çaresiz, kurban edilmiş ve savunmasız değil; boyun eğmeyen, kararlı ve güçlü bir şekilde tasvir eder. Caravaggio'nun "*Judith ve Holofernes'* indeki (Res.39) bir erkeğin boğazını keserek öldüren duygusuz, pasif bir kadının ruh halini onun resimlerinde görmeyiz. Güçlü bir kompozisyon kurgusu içerisinde olayın geçtiği mekânı karanlıkta bırakarak derinlik ve gizem kattığı tuvallerinde Caravaggio'nun üslubunu kullanmıştır. Figürleri resmin yüzeyinde yakından göstererek sahnenin doğallığına ve duygu yoğunluğuna yönelmiştir. Gentileschi'nin ustalığı, sahnenin vahşeti ve figürlerin ele alınışında kendini göstermektedir. (Greer, 2011)

Adelaide Labille Guiard, *Madame Victoire'ın Portresi'*'nde (Res.40), akımın sanatçıları ve çağdaşı François Boucher gibi, Rokoko döneminin üslup özelliklerini yansıtmaktadır. Aynı dönemde Boucher tarafından yapılmış *Madame Bergeret'in Portresi*'nde (Res.41) Labille-Guiard'ın portresinde olduğu gibi iyi giyimli, üst sınıfın yaşantısını konu alan bir kompozisyonla karşılaşmaktayız. Soylu kadınların giyimlerinde, saç aksesuarları ve mücevherlerinde, mekan düzenlemelerindeki ayrıntılarda beyaz, pembe ve incimsi renklerin her iki sanatçı tarafından kullanıldığını görmekteyiz. (Spencer, 1984)

Resim 40. Adelaide Labille-Guiard, Madame Victoire'ın Portresi, 1788, Palace of Versailles.

Resim 41. François Boucher, Madame Bergeret'nin Portresi, 1766, Samuel H. Kress Collection.

Angelica Kauffmann (Res.42) çağdaşı Anton Raphel Mengs (Res.43) ve Neoklasisizm akımının erkek sanatçılarında olduğu gibi antik dönemin popüler konularından biri olan *Paris'in Yargısı'*nı ele almıştır. Neoklasisizm akımı üslup özelliklerini tuvallerinde sergileyen Kauffmann, akademik geleneğe bağlı kalmış, dinsel temaların yanı sıra konularını antikite ve mitolojiden alan eserler meydana getirmiştir. Heykelsi ve ağırbaşlı figürlerine bakıldığında antik dönemi yansıtır niteliktedir.

Kompozisyonlarda yapısal bir sağlamlık söz konusudur. Neo-klasik sanatçılar çizgiye ve biçimlendirmeye önem vermişlerdir. Sade, yalın, abartıdan uzak bu eserlerde renk ve ışık etkileri bir çizgi ve form bütünlüğüne bağlıdır. Eserlerde yer yer soğuk renkler, mavi ve mavinin tonları, pastel renkler görülmektedir. (Heller, 1987)

Resim 42. Angelica Kauffmann, Paris'in Yargısı, 1790, Hermitage Museum, St Petersburg.

Resim 43. Anton Raphel Mengs, Paris'in Yargısı, 1757, Hermitage Museum, St Petersburg.

Ön Raffaelloculuk (Pre-Raffaelloculuk) akımını benimseyen diğer ressamlar gibi Evelyn de Morgan da eserlerini manevi anlatıma yönelterek yüksek bir ideale ulaşmak istiyordu. Arkeoloji ve Ortaçağ ile ilgili temalar diğer sanatçılar gibi De Morgan'ın da dikkatini çekmiştir. Temaların simgeciliği üzerine kurulu olan üslubunun süsleyici ve aynı zamanda devrimci özelliğini, çarpıcı renklerle yansıtarak ayrıntıcı bir tarzda gözler önüne sermiştir. De Morgan'a ait *Flora* adlı tabloda (Res.44) Flora, baharla ilişkilendirilmiş, Roma çiçek tanrıçasıdır ve küçük ölümlü bir figürdür. Renkli hercai menekşe ile kaplı, üzeri parlak altın varakla süslü kıvrımlı beyaz bir elbiseyle resmedilmiştir. Boynundaki şalı, altın renkte bir kırlangıç deseni ile kırmızı renklidir. Arka plandaki ağaç, dekoratif olmasına karşın adeta soluk yeşil yapraklarla süslenmiştir. Tanrıça, ilkbaharda meyve veren yenidünya ağacının önünde tasvir edilmiştir. Giysisi Floransa çiçekleriyle desenlidir. Bazı çiçekler ellerinden düşerken bazıları da ayaklarının önünde dağınık şekilde uzanır. Ağacın üzerinde yaprakların arasında da küçük kuşlar görülebilmektedir. Maneviyatın, mitolojik, İncil ve edebi temaların sergilendiği resimlerinde yaşam ve ölüm; aydınlık ve karanlık gibi dualiteler veya metaforlar; savaş alegorileri ve kadınların rolü de belirgin bir şekilde hissedilmektedir. (Marsh&Nunn, 1989)

Resim 44. Evelyn De Morgan, Flora, 1894, De Morgan Centre, London.

Resim 45. Dante Gabrielle Rosetti, Proserpine, 1874, Tate Gallery, London.

Yüzyıllardır yinelenen tüm anlamını yitirmiş domestik ayrıntıları ve hareketleri bir yana bırakıp ilahi atmosferi betimlemeyi seven Dante Gabriel Rosetti, *Proserpina* (Res.45) adlı eserinde mitolojik konulardan Demeter ve Zeus'un kızı Hades'in karısı Proserpina'yı dünyevi bir kişilik olarak giyimli bir kadın şeklinde resmetmiştir. Elinde tuttuğu nar meyvesinden atribüsü olduğu anlaşılan figür, Rosetti'nin resimlerinde sıkça kullandığı modelidir. Dönemin kadın figürü onun ve diğer kadın ressamların portrelerinde olduğu gibi donuk bakışlı, ifadesiz ve gevşek olarak tasvir edilmiştir. De Morgan'ın ve çağdaşı Rosetti'nin eserleri karşılaştırıldığında konu, teknik ve ifadenin verilişi gibi benzer özellikleri her iki sanatçıda gözlemlemek mümkündür. (Robinson, 2011) Empresyonizm akımının üslup özelliklerini yaşamının evrelerini yansıttığı resimlerinde ve *Bir Yaz Günü*'nde (Res.46) betimleyen Berthe Morisot, İzlenimcilik'in getirdiği etkiyle açık havada betimlediği tuvallerinin yanı sıra, kadın dünyasını yansıtan iç mekan resimleri ile de bilinir. (Shennan, 1996)

Resim 46. Berthe Morisot, Bir Yaz Günü, 1879, National Gallery, London.

Doğrudan doğada çalışan Empresyonistler gibi, izlenimin uyardığı duyuları, ışığın gün boyunca nesneler üzerindeki etkilerini gözlemlemiş ve eserlerine yansıtmıştır. Claude Monet'nin *Şemsiyeli*

*Kadın'*ında (Res.47) olduğu gibi gökkuşağı renklerini kullanmış, özet teknik adı verilen ayrıntıya inilmeden, virgülü andıran kesik, parçalı fırça vuruşlarıyla tuvallerini oluşturmuştur. (Spence, 2000)

Resim 47. Claude Monet, Şemsiyeli Kadın, 1885, National Art Gallery, Washington.

Sonuç olarak bakıldığında resim sanatına gönül vermiş kadın ressamlar yüzyıllar boyunca kendi iç gerçekliklerini dış dünyanın imgeleriyle ifade etmekte oldukça başarılı olmuşlardır. Bunu portre, otoportre, natürmort, iç mekan, manzara, dinsel, tarihsel ve mitolojik konulu resimleriyle kanıtlamışlardır. Fırça tekniği, kompoziyon, renk kullanımı, denge ve uyum gibi resmin temel ilkelerine ve dönemin üslup özelliklerine bağlı kalarak çağdaşları ve erkek meslekteşları kadar başarılı ve etkileyici eserlere imza atmışlardır. Tarihin sayfalarını geriye doğru çevirdiğimizde, erkek egemenliğini yaşamın her alanında hissetmiş olan kadınların, sanat dünyasında bu egemenliğe karşı bir var olma mücadelesi verdiğini görürüz. Kadınların bu çabaları, sanatın tarihine başarılı adlar yazdırmışsa da erkek sanatçılara oranla bu sayı oldukça sınırlı kalmıştır.

KAYNAKÇA

Berger, J. (2009). **Görme Biçimleri**, Metis Yayınları, İstanbul.

Burckhardt, J. (2010). **İtalya'da Rönesans Kültürü**, (Çev. Bekir Sıtkı Baykal), Okyanus Yayınevi, İstanbul.

Chadwick, W. (2002). **Women, Art and Society**, Thomas&Hudson, New York.

Daşçı, S. (2008). **Avrupa Resminde Çocuk İmgesi**, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Ellet, Mrs. (1859). **Women Artists In All Ages and Countries**, Harper&Brother, New York.

Greer, G. (2011). *"Jüdith'in Holofermnes'i Katledişi, Artemisia Gentileschi"*, **Başyapıt Budur**, (Çev. Münevver Kınalı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Hagen, R.M.&R. (2001), **16th Century Paintings**, Taschen, Köln.

Heller, N. (1987). **Women Artists An Illustrated History**, Abbeville Press Publ., New York.

Hollingsworth, M. (2009). **Dünya Sanat Tarihi**, (Çev. Rengin Küçükerdoğan-Banu Ergüder) İnkılap Yayınları, İstanbul.

Krausse, A.C.(2005). **Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü**, Literatür, İstanbul.

Leppert, R. (2017). **Sanatta Anlamın Görüntüsü**, (Çev. İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Levin, C. (2000). **Extraordinary Women of Medieval and Renaissance World,** Greenwood, Westport-Connecticut.

Marsh, J.- Gerrish Nunn, P. (1989). **Women Artists and The Pre-Raphaelite Movement**. Virago Press, London.

Perlingieri, I.S. (1992). **Sofonisba Anguissola: The First Great Woman Artist of The Renaissance,** Rizzoli, New York.

Peterson, K.&Wilson, J.J. (1978). **Women Artists Recognition and Reappraisal From The Early Middle Ages To The Twentieth Century**, The Women Press Limited, London.

Robinson, M. (2020). **Ön Raffaellocular** 500 Görsel Eşliğinde Yaşamları ve Eserleri**,** (Çev. Selin Dingiloğlu), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Sérullaz, M. (2004). **Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi**, (Çev. Devrim Erbil), Remzi Kitabevi, İstanbul.

Shaw Sparrow, W. (2020). **Unutulmuş Kadın Ressamlar,** (Çev. Meltem Yılmaz), Holden Kitap, İstanbul.

Spence, D. (2000), **Büyük Ressamlar Monet,** Alkım Yayınalrı, İstanbul.

Shennan, M. (1996). **Berthe Morisot: The First Lady of Impressionism**, Sutton Publishing, Stroud-Gloucestershire.

Silvers, D.A. (2010). **Artemisia Gentileschi: The Heart of a Woman and the Soul of a Caesar,** Master of Liberal Arts Department of Humanities and Cultural Studies College of Arts and Sciences University of South Florida.

Spencer, S. (1984). **French Women and The Age of Enlightenment**, Indiana University Press, Bloomington-Indiana.

Stuckey, C.F. – Scott, W.P. (1981). **Berthe Morisot Impressionist**, Sotheby's Publications, London.

Zuffi, S. (2004). **Art Book Dürer**, (Çev. Kutay Özturan), Dost Kitabevi, İstanbul.

WOMEN AND CITY

Arş. Gör. Reycan ÇETİN
ORCID: 0000-0002-6547-4878
Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Abstract

Despite the half of population are women, the fields as law, health, education, labour market etc. accept the men as norm and all the regulations are shaped by this acceptance. So all the systems that shape social structure are built for men's needs. Women's needs are subordinated in this structure and women became disadvantaged. Spatial organisations are shaped by this acceptance too. First time in 1973 feminist human geographer Pat Brunett pointed this inequality and criticized urban theories which considers cities as if only men live in. According Brunett the first step to create a more equitable city must be understanding how women experience the city. Women have different paths in the city and need different organisations. Feminist geographers who adapt Brunett's view studied the daily journeys, using urban facilities and public spaces, commuting to work of women and presented the geography of women. These studies showed that women's movements in the city shaped highly by gender roles. The gender roles as dropping and picking the children for school, shopping, caring for sick and old family members shape the daily patterns of women. These studies mostly concern American and European cities. In 90's feminist geography expanded to contain South and East. Feminist geographers tried to expose how different cultural and religious structures differs women's life and using of the space. Revealing these different realities for women are important to create more equitable city for everyone.

Key words: feminist geography, gender, city, spatial organization

GENDER AND EMOTIONAL INTELLIGENCE: A MINI REVIEW

Saleha BIBI
Army Special Education Academy, Rawalpindi

Abstract

Traditionally, emotional intelligence has been considered a feminine trait, while men's brains are perceived as more suited to practical or creative tasks. Taken at face value, such a perception may seem complimentary and respectful towards women, positioning them as more socially astute and emotionally aware when compared to their male counterparts; but the truth may be a little less positive. Emotional intelligence: warm, nurturing, someone good at looking after the family and taking care of family matters. Practical, creative: someone more suited to life out in the 'big, bad world', a breadwinner. When we look at the issue in this light, we can see how this perception has reinforced traditional gender roles, and how this has left women somewhat short-changed within society at large, whether this is in terms of employment opportunities or political aspirations. In today's world, however, the accepted understanding of these concepts has shifted. We now recognise emotional intelligence as something vital within all of our social structures - from the family home, through community groups and workplaces, to the highest levels of political office. No longer is social and emotional intelligence a concept which can be used to subjugate women, or to keep womankind in 'its place'; instead, they are powerful tools to be harnessed for the greater good of our society.

Keywords: Emotional intelligence, Women, gender roles

WOMEN IN SPORTS

Saleha BIBI
Army Special Education Academy, Rawalpindi

Abstract

The gender dimension within sport policies and programmes is of critical importance for UNESCO. The International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport, adopted by UNESCO's 38th General Conference, affirms that 'equal opportunity to participate and be involved at all supervision and decision-making levels in physical education, physical activity and sport, whether for the purpose of recreation, health promotion or high performance, is the right of every girl and every woman that must be actively enforced'.

UNESCO's physical education and sport programmes endeavour to mainstream the gender dimension, which can be structured around three main types of interventions:

1. enforce the right of girls and women to participate in physical education, physical activity and sport at all levels;

2. protect participating girls and women from harassment, misconduct and abuse;

3. use sport to promote gender equality and empower girls and women.

WOMEN EMPOWERMENT: CHALLENGES AND SOLUTIONS

SALEHA BIBI
Army Special Education Academy, Rawalpindi

Abstract

Women's empowerment can be defined to promoting women's sense of self-worth, their ability to determine their own choices, and their right to influence social change for themselves and others. It is closely aligned with female empowerment – a fundamental human right that's also key to achieving a more peaceful, prosperous world. In Western countries, female empowerment is often associated with specific phases of the women's rights movement in history. This movement tends to be split into three waves, the first beginning in the 19th and early 20th century where suffrage was a key feature. The second wave of the 1960s included the sexual revolution and the role of women in society. Third wave feminism is often seen as beginning in the 1990s. Women's empowerment and promoting women's rights have emerged as a part of a major global movement and is continuing to break new ground in recent years. Days like International Women's Empowerment Day are also gaining momentum. But despite a great deal of progress, women and girls continue to face discrimination and violence in every part of the world. This paper will discuss the challenges and solutions for women empowerment.

Keywords: Women Empowerment, Challenges, solutions

GENDER-BASED VIOLENCE DURING THE COVID-19 PANDEMIC: A QUALITATIVE STUDY

Mirna FAWAZ
Beirut Arab University, Faculty of Health Sciences, Nursing Department

Abstract

The outbreak of the SARS-CoV-2 virus and the subsequent COVID-19 pandemic has inflicted intense turmoil for people around the globe. Conditions under lockdown rise the risk factors for gender-based violence (GBV) at the individual and social level due to isolation and obstacles to victims in pursuing help and reporting their situation. This has the direct consequence of an increase in this violence. Other epidemic forms, including gender-based violence, have also been intensified. Throughout international health crises that require isolation procedures, violence is a severe global public health issue that becomes intensified. This study aims at exploring the perspectives of women who are gender-based violence victims during the pandemic. Fifteen semi-structured interviews were conducted in order to gather qualitative data through a phenomenological approach, where 4 open ended questions were employed to guide the profound discussions. A qualitative descriptive research adopting an interpretivist model was carried out. The findings revealed that throughout the quarantine time, certain factors raising the vulnerability of women to violence were aggravated. Health consequences of gender-based violence include: psychological health consequences, physical health consequences, fatal consequences, social health consequences, consequences for the health of the children as well as consequences for sexual and reproductive health. Practices must incorporate integrated steps aimed at eliminating and managing abuse throughout and after the pandemic of COVID-19. Thus, to decrease the incidence of the issue, it is essential to recognize the extent of gender-based violence, revise government policies, and support systems to make it easier for the victims to access them and build awareness about the issue as well as the resources available to tackle it.

Keywords: COVID-19 Pandemic, Gender-based Violence, Lockdown, Health Consequences.

PANDEMİDE KADINLARIN HİJYEN DAVRANIŞLARI VE ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

Nursel ALP DAL
ORCID: 0000-0002-9364-3683
Munzur Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, Tunceli
Kerime Derya BEYDAĞ
ORCID: 0000-0002-7251-4882
İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İstanbul

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, pandemi sürecinde kadınların hijyen davranışlarını ve etkileyen faktörleri belirlemektir. Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki araştırma, kartopu örnekleme yöntemi ile sosyal paylaşım sitesi ve sosyal paylaşım ağı üzerinden çevirim içi anket olarak paylaşılmış, çalışmaya katılmaya gönüllü 740 kadın ile gerçekleştirilmiştir. Veriler demografik veri formu ve Covid-19 Hijyen Ölçeği ile elde edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzdelik hesaplamaları, t testi, Anova testi ve Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan kadınların yaş ortalaması 29,54±11,36'dır. Kadınların %34,7'si evli, ve %69,7'si üniversite mezunudur. Kadınların %52,7'si gelirinin giderine denk olduğunu, %55,8'i Türkiye'nin batısındaki illerde yaşadığını, %67,6'sı ilde yaşadığını ve %60,3'ü bir işte çalışmadığını ifade etmiştir. Kadınların %11,9'u kronik hastalığı olduğunu, %40'ı kronik hastalığı olan bireyle aynı evde yaşadığını, %63,1'i çevresinde Covid-19 geçiren birey olduğunu ve %10,5'i Covid-19geçirdiğini belirtmiştir. Kadınların %17'si pandemi öncesinde aşırı titiz olduğunu belirtirken, pandemi sonrası aşırı titiz olduğunu belirtenlerin oranı%39,6'ya yükselmiştir. Araştırma kapsamındaki kadınların Covid-19 Hijyen Ölçeği puan ortalaması 104,29±21,99 olarak bulunmuştur. Araştırma kapsamındaki kadınların öğrenim durumu, gelir düzeyi, yaşadıkları coğrafi bölge, pandemi öncesi aşırı temizlik hastalığı ve pandemi sonrası temizlik hastalığı olma durumları ile Covid-19 Hijyen Ölçeği puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$). Kadınlardan öğrenim düzeyi ve gelir düzeyi düşük olanların puanlarının düşük olduğu, Türkiye'nin batısındaki illerde yaşayan, pandemi öncesi ve sonrası aşırı titiz olduğunu belirtenlerin puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kadınların pandemi öncesi ve pandemi sonrası aşırı temizlik hastalığı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Kadınların yaşları ile hijyen davranışları arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır ($p >0,05$).

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Hijyen davranışı, Kadın

DETERMINATION OF THE HYGIENE BEHAVIORS OF WOMEN DURING THE PANDEMIC PERIOD AND THE INFLUENCING FACTORS

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the hygiene behavior of women during the pandemic process and the influencing factors. This descriptive and cross-sectional study was conducted on 740 women, who participated in the study on a voluntary basis and were reached using the snowball sampling method, through an online survey that has been shared on a social networking site and social network. The research data were obtained using a demographic data form and the Covid-19 Hygiene Scale, reported as numbers and percentages, and evaluated using t-test, Analysis of Variance (Anova) test and Spearman correlation analysis. The mean age of women included in the study was calculated as 29.54 ± 11.36. 34.7% of these women were found to be married and 69.7% of them were found to have graduated from a university. 11.9% of them stated that they have a chronic disease, 40% of them stated that they share the same house with an individual who has a chronic disease, 63.1% of them stated that they know of an individual in their immediate circle who is/was infected with Covid-19, and 10.5% of them stated that they are/were infected with Covid-19. The rate of women, who described themselves as very meticulous and addicted to cleaning before the onset of the pandemic was found as 17%, whereas the rate % of women, who stated that they are/have become very meticulous and addicted to cleaning during the pandemic process was found as 39.6%. The mean Covid-19 Hygiene Scale score of the women was found as 104.29 ± 21.99. A statistically significant difference was found between the mean Covid-19 Hygiene Scale scores and the educational level, income level, place of residence, status of being addicted to cleaning before the onset of the pandemic and status of being addicted to cleaning during the pandemic period ($p<0,05$). Covid-19 Hygiene Scale scores of women with relatively lower educational and income levels were found to be lower than other women, whereas Covid-19 Hygiene Scale scores of the women who stated that they live in the western provinces of Turkey, that they were very meticulous and addicted to cleaning before the onset of the pandemic, and that they are/have become very meticulous and addicted to cleaning during the pandemic process, were found to have higher scores. A statistically significant difference was found between the status of being addicted to cleaning before the onset of the pandemic and the status of being addicted to cleaning during the pandemic period ($p<0,05$). On the other hand, no statistically significant relationship was found between age and hygiene behavior ($p >0,05$).

Key Words: Pandemic, Hygiene behavior, Woman.

DEEP ENDOMETRIOSIS AND APPENDICITIS

Scientific conductor Codreanu Nadejda
doctor of medical sciences, university professor, Department of Obstetrics and Gynecology, Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy of Moldova
Autor Ivanova Elena
doctoral student, Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy of Moldova
Co-autor Codreanu Igor
urologist, Municipal Clinic Hospital nr. 3

Introduction: Endometriosis is a common condition that can affect up to 15% of women of childbearing age [1-3]. Women with deep endometriosis have multiple surgeries due to algic syndrome, infertility, endometriomas and adherence, one of the pathologies is also appendicitis [4,5]. The risks and benefits associated with an elective coincidental appendectomy should be considered.

Aim of study: Assessing the incidence of appendicitis in patients with different forms of endometriosis compared to patients without endometriosis.

Material and methods: In a retrospective study, data were obtained by chart review of an internal database for women who had endometriosis. We analyzed 318 women with endometriosis and infertility and 150 women with infertility who underwent diagnostic laparoscopy for 3 years (2014-2016). We compared the rate of endometriosis of the appendix in women who were diagnosed with deep infiltrating endometriosis (DIE), superficial endometriosis, or no endometriosis.

Results: Endometriosis was diagnosed for 318 women, 165 (51,88%) had deep endometriosis and 153 (48,11%) superficial endometriosis. The prevalence of AppE was 23,27% (74/318) overall; 18 (11,76%) of 153 women with superficial endometriosis and 56 (33,93%) of 165 with DE were affected. The prevalence of Appendicitis in control group is 4,6% (7/150). Frequency of AppE was increased among women with DE, abnormal appendix appearance, and surgical indication (all $P<0.001$). Women with DE had a higher risk of AppE compared with women without endometriosis, controlling for appendiceal appearance and surgical indication, and a higher risk of AppE compared with those with superficial endometriosis

Conclusion: The study demonstrated the need to check the appendix in patients with endometriosis, particularly those with deep ovarian endometriosis on the right (endometrium on the right), and its removal during endometriosis surgery, which would reduce the need for repeated surgery 5 times compared to patients without endometriosis. Women with DE have increased risk of AppE. Coincidental appendectomy should form part of complete endometriosis excision for these patients.

References.

1. Harris RS, Foster WG, Surrey MW, Agarwal SK. Appendiceal disease in women with endometriosis and right lower quadrant pain. J Am Assoc Gynecol Laparosc. 2001;8:536–541. doi: 10.1016/S1074-3804(05)60617-2.
2. Khoo JJ, Ismail MS, Tiu CC. Endometriosis of the appendix presenting as acute appendicitis. Singapore Med J. 2004;45:435–436.
3. Berker B, Lashay N, Davarpanah R, Marziali M, Nezhat CH, Nezhat C. Laparoscopic appendectomy in patients with endometriosis. J Minim Invasive Gynecol. 2005;12:206–209. doi: 10.1016/j.jmig.2005.03.003.
4. Apostolidis S, Michalopoulos A, Papavramidis TS, Papadopoulos VN, Paramythiotis D, Harlaftis N. Inguinal endometriosis: three cases and literature review. South Med J. 2009;102:206–207. doi: 10.1097/SMJ.0b013e318186d36e.
5. Douglas C, Rotimi O. Extragenital endometriosis: a clinicopathological review of a Glasgow hospital experience with case illustrations. J Obstet Gynaecol. 2004;24:804–808. doi: 10.1080/01443610400009568.

УДК: 616 – 005. 6: 618. 2: 575.21

PARASITIC INFECTIONS WITH MUSCULOSKELETAL DISORDERS

Maia GROSU
State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemitanu", Republic of Moldova
Liliana GROPPA
State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemitanu", Republic of Moldova

ABSTRACT

Musculoskeletal impairment in parasitic infections are rare diseases reported more frequently in tropical countries. With the migration and seasonal travel of the population, many parasitic diseases considered exotic are becoming frequent in non-specific geographical areas for theyr habitation. The aim of our study was to analyse clinical musculoskeletal particularities and laboratory tests changes in patients with parasitic infections. We included 40 patients with musculoskeletal disorders who were diagnosed positively with: toxocara canis, echinococcus granulosus, toxoplasma gondi, giardia intestinalis and ascaris lumbricoides. Patients were investigated clinically and paraclinically to exclude other causes of musculoskeletal impairment and to assess possible pathological changes. From the group of analyzed subjects 67,5% presented diffuse myalgia; 65% - localized muscle pain; 90% - joint pain; 35% patients - intraarticular exudative prosess; 20% - reduced joint mobility; 50% - bone pain and 95% had marked fatigue. Investigations: IgE > 240 ng/ml in 72,5% of subjects; CRP > 5mg/l in 80%; ESR was increased in 60%; eosinophils high were in 90%. The damage of the locomotor system is detected in parasitosis having as substrate inflammatory, immune and allergic changes with various sites of musculoskeletal pathology.

Keywords: Parasites, musculoskeletal, disorders

Bibliografie

1. Groppa L.,Popa S.,Rotaru L.,Agachi S.,Russu E.,Deseatnicova E.,Pascari- Negrescu A.,Sasu B.,Chislari L.,Chiaburu L.,Cepoi-Bulgac D.,Cazac V.,Dutca L.,Sasu D.,Radu I. „Reumatologie si nefrologie manual", Chisinau 2018,pp 471:12-44

2. Abd El Bagi M. „Imaging of Parasitic Diseases of the Musculoskeletal System and Soft Tissues," în Imaging of Parasitic Diseases , Berlin, Springer, 2008, pp. 159-177.

3. Placinta Gh. „Toxocaroza-problema actuala", monografie Chisinau, 2017.pp 47-52

4. Despomier D., Griffin D., Hotez P., Knirsch Ch. „Parasitic diseases" 6 edition, New York, 2017,pp 602: 141-154

5. Watts R.A.,Conagan P.G., Foster H. „Oxford textbook of rheumatology",4th edition Oxford: University Press, 2013, pp1553:802-808

6. Espinoza L. „Infections and the rheumatic diseases",LA USA, Springer Nature Switzerland 2019, 458:301-314

7. Colofitchi A. „Toxocara Ghid National," http://cnsp.md/wp-content/uploads/2014/11/Toxocaroza_-_Ghid_National__2013.pdf, Chisinau, 2013.

8. Prisacari V., Pantea V., Lungu V., Iarovoi P. „Echinococoza(hidatidoza)-etiologie, patogenie, tablou clinic.," PDF, Chisinau, 2012.

9. Zvant. V. „Parazitologie clinica", Cluj-Napoca, 2011.pp 348:48-72

10. Autor Administratia "Buletin informativ privind situaţia epidemiologică prin boli parazitare în R. Moldova în anul 2017",agentia nationala pentru sanatate publica, 2018

KADINLARDA ŞİDDET MAĞDURİYETİNE GÖRE KİŞİLİK İNANÇLARI, ÖZ-ŞEFKAT VE BAŞA ÇIKMA TARZLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Aleyna KAŞ
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Programı
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü

ÖZET

Kadına yönelik şiddet; birey, çift, aile, toplum ve kültür üzerinde etkili olan birçok değişken tarafından belirlenen, bireyin kişiliğinin bütünsel gelişimini engelleyen veya sorunlar yaratan çeşitli nedenlere sahip bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim şiddet mağduriyetinin kişilik özelliklerini etkileyerek kişide derin izler bırakabileceği öngörülmektedir. Bunun yanında şiddet mağduru kadınlar, güvenliklerini en üst düzeye çıkarmak için birtakım başa çıkma stratejileri benimsemektedirler ve kullandıkları başa çıkma tarzları ruh sağlıklarını etkilemektedir. Bu noktada öz-şefkatin başa çıkma sürecinde önemli bir rol oynayabileceği ifade edilmektedir. Bahsedilenler doğrultusunda araştırmanın amacı; şiddet mağduru olan ve olmayan kadınların kişilik inançlarını, öz-şefkat düzeylerini ve başa çıkma tarzlarını karşılaştırmaktır. Araştırmanın örneklemini 18-65 yaş arası 64 şiddet mağduru (Ort.=34.01, S=10.76) ve 154 şiddet mağduru olmayan (Ort.=35.25, S=10.27) kadın katılımcı oluşturmaktadır. Veriler Demografik Bilgi Formu, Kişilik İnanç Ölçeği – Kısa Form, Öz-Şefkat Ölçeği ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği kullanılarak Google Forms üzerinden toplum örnekleminden toplanmış ve bağımsız gruplar için t testi ile karşılaştırılmıştır.

Bulgular; şiddet mağduru kadınların şiddet mağduru olmayan kadınlara göre bağımlı, obsesif-kompulsif, anti-sosyal, narsisistik, histriyonik, paranoid, borderline kişilik inançları ve çaresiz başa çıkma tarzı puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu, şiddet mağduru olmayan grubun ise kendine güvenli başa çıkma tarzı puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu, öz-şefkat düzeyleri için ise iki grup arasında herhangi bir fark olmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, elde edilen bulgular kadınların yaşadıkları şiddet deneyimi ve bu deneyim ile çaresiz tarzda başa çıkmalarının patolojik kişilik inançlarının ortaya çıkmasına neden olabileceğini göstermektedir. Şiddet mağduru kadınların şiddet mağduru olmayan kadınlar kadar kendilerine öz-şefkat gösterdikleri bulgusu ise mağdur grubun yaşadıkları şiddet deneyiminden dolayı öz-şefkatlerini açığa çıkaramadıkları ve bu durumun sağlıklı başa çıkma tarzını kullanmaları noktasında engelleyici bir faktör olmasının ipucu olarak değerlendirilebilir. Şiddet mağduru kadınların yaşadıkları şiddet deneyimiyle aktif biçimde başa çıkmalarının kişiliklerindeki derin izleri ortadan kaldırabileceği, bu noktada öz-şefkat ve başa çıkma üzerinde gerekli klinik müdahalelerin yapılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: şiddet, şiddet mağduriyeti, kişilik inançları, öz-şefkat, başa çıkma

THE INVESTIGATION OF RELATIONS BETWEEN PERSONALITY BELIEFS, SELF-COMPASSION AND COPING STRATEGIES REGARDING THE VICTIM OF VIOLENCE IN WOMEN

ABSTRACT

Violence against women that is determined by numerous variables and has an effect on the individual, couples, family, society and culture, emerges as an issue that is of several reasons, hindering the holistic development of individual's personality or creating complications. As a matter of fact, it is anticipated that the victimization of violence may leave deep traces on the person by affecting her personality traits. In addition, women who are victims of violence adopt a number of coping strategies to maximize their security and these coping strategies they utilize affect their mental health. In that sense, it is pointed out that self-compassion can play an important role in the coping process. In line with what has been mentioned, the purpose of this study is to compare the personality beliefs, self-compassion levels and coping strategies of women who are and are not victims of violence. The sample of the study consists of 64 victims of violence (Mean=34.01, Sd=10.76) and 154 women who are not victims of violence (Mean=35.25, Sd=10.27) between the ages of 18-65. Data were collected from the general population via Google Forms using the Demographic Information Form, Personality Belief Scale - Short Form, Self-Compassion Scale, and Ways of Coping, and compared with the t test for independent groups. Findings show that women victims of violence have significantly higher scores of addicted, obsessive-compulsive, anti-social, narcissistic, histrionic, paranoid, borderline personality beliefs and helpless coping strategies, while the group without violence has higher scores of self-confident coping strategies, and for their self-compassion levels there appears no difference between the two groups. In conclusion, the findings show that women's experience of violence and their helpless coping with this experience may lead to the emergence of pathological personality beliefs. The finding that women who are victims of violence show self-compassion to themselves as much as women who are not victims of violence, can be considered as a clue that the victim group cannot reveal their self-compassion due to their experience of violence and this situation is a preventing factor in using healthy coping strategies. It is assumed that the active coping of women who are victims of violence with their experiences of violence can eliminate the deep traces of their personalities, and in that sense, it will be important to make necessary clinical interventions on self-compassion and coping.

Keywords: violence, victim of violence, personality beliefs, self-compassion, coping

ENGELLİ BİREYE SAHİP ANNELERİN FİZİKSEL AKTİVİTE HAKKINDAKİ TUTUMLARI

Dr. Öğr. Üyesi Hülya BİNGÖL
İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
Doç. Dr Mehmet ILKIM
İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı engelli bireye sahip annelerin fiziksel aktivite hakkındaki tutumlarının incelenmesidir.

Metot: Çalışma Malatya il merkezinde engelli çocuğa sahip olan annelere yönelik yapıldı**.** Bu amaçla engelli çocuğunu fiziksel aktivitelere gönderen(26) ve engelli çocuğunu fiziksel aktivitelere göndermeyen (28) anne ile yüz yüze görüşmeler sağlandı. Görüşme kapsamında annelere; fiziksel aktiviteler hakkında bilgi sahibi misiniz, Çocuğunuz düzenli olarak fiziksel aktivitelere katılıyor mu, fiziksel aktivitelerin faydasına inanıyor musunuz, çocuğunuzu fiziksel aktiviteye göndermiyorsanız sebebi var mıdır.

Bulgular: Engelli çocuğa sahip annelerin verdikleri cevaplar kendi aralarında kategorize edilerek istatistiksel olarak değerlendirildi. Benzer cevaplar aynı kategoride değerlendirildi. Engelli çocuğunu fiziksel aktiviteye gönderen annelerin tamamı(26 kişi)ve çocuğunu fiziksel aktiviteye göndermeyen 11 aile fiziksel aktiviteler hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtirken, çocuğunu fiziksel aktivitelere göndermeyen (17 kişi) fiziksel aktivite hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtiler. 26 anne, çocuklarını düzenli olarak fiziksel aktiviteye gönderdiklerini belirtirken 28 anne çocuklarını fiziksel aktiviteye göndermediklerini belirttiler.

Sonuç: Çocuklarını fiziksel aktivitelere gönderen annelerin tamamı fiziksel aktiviteler hakkında bilgi sahibi olduklarını ve fiziksel aktivitelerin faydasına inandıklarını belirtirken, çocuklarını fiziksel aktivitelere göndermeyen annelerin büyük kısmı fiziksel aktivite hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ve imkanlarının yetersizliklerinden dolayı arayış içerisinde olmadıklarını belirttiler.

Anahtar Kelimeler. Anne, fiziksel aktivite, tutum

Abstract

Objective: The aim of this study is to examine attitudes about physical activity of mothers with disabilities.

Method: The study was conducted for mothers who have a disabled child in the city center of Malatya. For this purpose, face-to-face interviews were made with the mother who sent her

disabled child to physical activities (26) and who did not send her disabled child to physical activities (28).

Within the scope of the interview, mothers; "Do you know about physical activities, Does your child regularly participate in physical activities, do you believe in the benefits of physical activities, is there a reason if you do not send your child to physical activity?" questions were asked.

Results: The answers given by the mothers with disabled children were categorized among themselves and evaluated statistically. Similar answers were evaluated in the same category. All of the mothers (26 people) who send their disabled children to physical activity and 11 families who do not send their children to physical activities stated that they had information about physical activities, while 17 people who did not send their children to physical activities stated that they did not know about physical activity. While 26 mothers stated that they send their children to physical activity regularly, 28 mothers stated that they do not send their children to physical activity.

Conclusion: While all of the mothers who send their children to physical activities stated that they have information about physical activities and they believe in the benefits of physical activities, most of the mothers who do not send their children to physical activities stated that they do not have information about physical activity and that they are not in search because of their inadequacy.

Keywords: Mother, physical activity, attitude

Giriş

Aile içerisinde engelli bir çocuğun olması tüm ailenin yaşam şeklini değiştirir. Çocuğun engelli olarak doğması aile içerisinde hayal kırıklığı ve telaş oluşturmaktadır. Bu durum aile içi alışılmış yaşam şeklinde değişiklikler oluşturmaktadır. Tüm aile üyelerinin yaşam şekli yeni doğan engelli bireyle beraber değişim gösterecektir. (Piştav, Akmeşe ve ark. 2007). Engelli çocuğun beraberinde getirdiği sorunlar karşısında en çok bireyin bakımıyla ilgilenen anne olumsuz bir etkileşim gösterir. Engelli bireyle ilgili endişe, kaygı ve olumsuz etkileşimler en çok anne tarafından hissedilir. (Akkok ve ark. 1992, Çetinkaya ve Öz 2000). Tutum, bir eğilimdir. Birey bu eğilimi kendisine çevresine karşı gösterebileceği gibi, çevresindeki herhangi bir obje veya olaya karşı davranışsal veya tepki ön eğilimi olarak da gösterebilir (Baysal, 1981).

Çocukların fiziksel aktivitelere yönlendirilmeleri daha çok aileleri tarafından yapılmaktadır. Ancak ailelerin sosyo ekonomik durumları, bireylerin akademik başarı kaygıları, ebeveynlerin

çalışma saatlerinin farklı olması ve ulaşım problemleri bireylerin fiziksel aktivitelere katılımlarını olumsuz etkilemektedir. (Öncü, 2007; Tutal, 2011; Yaşar ve Öztürk, 2018).

Metod

Çalışma Malatya il merkezinde engelli çocuğa sahip olan annelere yönelik yapıldı**.** Bu amaçla engelli çocuğunu fiziksel aktivitelere gönderen(26) ve engelli çocuğunu fiziksel aktivitelere göndermeyen (28) anne ile yüz yüze görüşmeler sağlandı. Bu yönüyle araştırma nitel bir çalışma hüviyeti kazandı Görüşme kapsamında annelere; **fiziksel aktiviteler hakkında bilgi sahibi misiniz**, **Çocuğunuz düzenli olarak fiziksel aktivitelere katılıyor mu, fiziksel aktivitelerin faydasına inanıyor musunuz**, **çocuğunuzu fiziksel aktiviteye göndermiyorsanız sebebi var mıdır**. Soruları soruldu. Benzer cevaplar kendi aralarında kategorize edildi ve istatistiksel olarak değerlendirildi.

Bulgular: Engelli çocuğa sahip annelerin verdikleri cevaplar kendi aralarında kategorize edilerek istatistiksel olarak değerlendirildi. Benzer cevaplar aynı kategoride değerlendirildi. Engelli çocuğunu fiziksel aktiviteye gönderen annelerin tamamı(26 kişi)ve çocuğunu fiziksel aktiviteye göndermeyen 11 aile fiziksel aktiviteler hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtirken, çocuğunu fiziksel aktivitelere göndermeyen (17 kişi) fiziksel aktivite hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtiler. 26 anne, çocuklarını düzenli olarak fiziksel aktiviteye gönderdiklerini belirtirken 28 anne çocuklarını fiziksel aktiviteye göndermediklerini belirttiler.

Tablo 1, Engelli çocukları olan anneler hakkında genel bilgiler.

Engelli Çocuğunu Fiziksel Aktiviteye Gönderen Anneler	Engelli Çocuğunu Fiziksel Aktiviteye Göndermeyen Aileler	Fiziksel Aktivite hakkında bilgi sahibi olan Anneler	Fiziksel Aktivite hakkında bilgi sahibi olmayan Anneler
26	28	37	17

Tablo 1'de engelli çocuğu olan anneler hakkında genel bilgiler verilmiştir. Tabloya göre 26 Anne engelli çocuğunu fiziksel aktivitelere gönderirken, 28 anne engelli çocuğunu fiziksel aktivitelere göndermemektedir. Ayrıca 37 anne fiziksel aktivite hakkında bilgi sahibiyken, 17 aile fiziksel aktivite hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç

Fiziksel aktiviteler aşırı bir yorgunluk sergilemeden her yaştaki bireylerin günlük yaşamlarındaki gerekli olan enerjiyi sağlamaları için sergiledikleri aktivitelerdir. (Tucker, J. ve ark, 2011).Fiziksel aktiviteler temel vücut hareketlerinden oluşan kol ve bacak hareketleri gibi çeşitli spor branşlarının

genelini kapsar. Bu hareketler yürüme, koşma, yüzme, bisiklete binme gibi basit aktiviteleri içerir(Sağlık Bakanlığı, 2011).

Çocuklarını fiziksel aktivitelere gönderen annelerin tamamı fiziksel aktiviteler hakkında bilgi sahibi olduklarını ve fiziksel aktivitelerin faydasına inandıklarını belirtirken, çocuklarını fiziksel aktivitelere göndermeyen annelerin büyük kısmı fiziksel aktivite hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ve imkanlarının yetersizliklerinden dolayı arayış içerisinde olmadıklarını belirttiler. Bu kapsamda fiziksel aktivitelerin önemi konusunda Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinin gerekli çalışmaları yapmaları gerekmektedir.

Kaynakça

Akkök, Füsun; Aşkar, Petek ve Karancı, A. Nuray (1992). Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne Babalardaki Stresin Yordanması. Özel Eğitim Dergisi, 1, S.2, s.8-12.

Akmeşe, P. P., Mutlu, A., & Günel, M. K. (2007). Serebral paralizili çocukların annelerinin kaygı düzeyinin araştırılması. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 50, 236-240.

Baysal, A. C. (1981). Sosyal ve örgütsel psikolojide tutumlar. Yalçın Ofset Matbaası, İstanbul, (s 87), 96.

Çetinkaya, Z., & Öz, F. (2000). Serebral palsili çocuğu olan annelerin bilgi gereksinimlerinin karşılanmasına planlı bilgi vermenin etkisi. CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(2), 44-51.

Öncü, E. (2007). Ana-babaların çocuklarının beden eğitimi dersine katılımına yönelik tutumları

ve beklentileri. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Öztürk, M. E., & Yaşar, A.(2018). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine katılımına yönelik ana baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 20(4), 23-33.

T.C. Sağlık Bakanlığı. Sağlık İstatistikleri Yıllığı. Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011.

Tucker, J. M., Welk, G. J., & Beyler, N. K. (2011). Physical activity in US adults: compliance with the physical activity guidelines for Americans. American journal of preventive medicine, 40(4), 454-461.

Tutal, V. (2011). İlköğretim öğrenci velilerinin beden eğitimi dersine karşı tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. YYÜEFD, 15 (1), 142-153.

PREVALENCE AND ASSOCIATED FACTORS OF PREMENSTRUAL SYNDROME AMONG WOMEN OF THE REPRODUCTIVE AGE GROUP IN ETHIOPIA: SYSTEMATIC REVIEW AND META-ANALYSIS

Teshome Gensa Geta Corresponding Author
Department of Biomedical Sciences, School of Medicine, College of Medicine and Health Sciences, Wolkite University, Wolkite, Ethiopia,
Gashaw Garedew Woldeamanuel
Department of Biomedical Sciences, School of Medicine, College of Medicine and Health Sciences, Wolkite University, Wolkite, Ethiopia,
Tamirat, Tesfaye Dassa
Department of Midwifery, College of Medicine and Health Sciences, Hawassa University, Hawassa, Ethiopia

Abstract

Introduction: Premenstrual syndrome is a clinical condition characterized by the cyclic occurrence of physical and emotional symptoms, which can interfere with normal activity. It significantly affects the health-related quality of life and can result in decreased work productivity. The prevalence of premenstrual syndrome varies widely in different countries and different regions of the same country. Thus, this study was aimed to estimate the pooled prevalence of premenstrual syndrome and its associated factors among women in Ethiopia.

Materials and methods: Published studies searched from electronic databases such as PubMed/Medline, google scholars, HINARI, Science Direct, Cochrane Library, and EMBASE were used. All studies done among women of the reproductive age group in Ethiopia and reported in the English language were included. The current study was reported using Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) guidelines. Two authors extracted the data independently by using Microsoft excel extraction format and transported to STATA 14 software for analysis. I2 test was used to assess heterogeneity between the studies. A random-effect model was computed to estimate the pooled prevalence and associated factors of premenstrual syndrome. The prevalence and odds ratio with 95% confidence interval (CI) were presented using a forest plot.

Results: After careful screening of 33 studies, nine studies were included in our systematic review and meta-analysis. The pooled prevalence of premenstrual syndrome in Ethiopia was found to be 53% (95% CI: 40.64, 65.36). Subgroup analysis by university versus high school showed a pooled prevalence of 53.87% (95% CI: 40.97, 67.60) and 56.19% (95% CI: 6.80,105.58), respectively. The pooled odds ratio shows that age at menarche, menstrual pattern and hormonal contraceptive use had no statistically significant association with premenstrual syndrome.

Conclusion: More than half of the women under reproductive age group were experiencing premenstrual syndrome in Ethiopia.

AZƏRBAYCAN SƏFƏVİ DÖVLƏTİNİN SOSİAL-İQTİSADİ STRUKTURUNDA ŞƏHƏRLƏRİN ROLU

Quliyeva Səyalə Qibliyəli qızı
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası A.Bakıxanov adına "Tarix" institutunun dissertantı Bakı Qızlar Universiteti "Tarix, Azərbaycan dili və ədəbiyyat" kafedrasının baş müəllimi

Azərbaycan Səfəvi dövlətinin iqtisadiyyatının əsas sahəsi olan kənd təsərrüfatında ipəkçilik, pambıqçılıq və üzümçülük mühüm önəm daşıyırdı. Səfəvi hökmdarları I Təhmasibin və I Şah Abbasın həyata keçirdikləri aqrar siyasət və vergi sistemində həyata keçirilən islahatlar nəticəsində bir sıra vergilərin ləğv edilməsi və bəzi vergi və rüsumların azaldılması kənd təsərrüfatının inkişafına müsbət təsir göstərmiş və məhsuldar qüvvələrin inkişafı üçün əlverişli şərait yaranmışdı. Məhsuldar qüvvələrin inkişafı şəhərlərin tərəqqisinə yol açmışdı.

Ümumiyyətlə, orta əsr şəhərləri 3 qismə bölünürdü: öz inkişafına görə hökmdarın və ya iri əyyanların iqamətgahları kimi təşəkkül tapmış şəhərlər; bu və ya digər sənət sahəsinin mərkəzi olan şəhərlər; imperiya şəhərləri – böyük karvan yollarının kəsişməsində yerləşən və ya liman şəhərlər. Bu mənada, Azərbaycan Səfəvi dövləti ərazisində hər üç qismə aid şəhərlər mövcud idi. Azərbaycan Səfəvi dövlətinin ərazisindən beynəlxalq ticarət karvan yollarının keçməsi ölkə miqyasında daxili ticarətin inkişafına və xarici iqtisadi əlaqələrin genişlənməsinə hərtərəfli imkan yaratmışdı.

Təbriz şəhəri: Azərbaycan Səfəvi dövlətinin yarım əsrdən çox paytaxtı olan Təbriz şəhəri təkcə Azərbaycanın deyil, bütün Yaxın və Orta Şərqin iri ticarət, sənətkarlıq və mədəniyyət mərkəzi kimi şöhrət qazanmışdı. Şəhər hələ qədimdən Şərq ilə Qərb ölkələrini birləşdirən ticarət karvan yolları üzərində yerləşirdi. Təbriz Azərbaycanın Rusya və Qərbi Avropa ölkələri ilə ticarət əlaqələrində mühüm rol oynayırdı. XVI əsrin birinci yarısında Osmanlı ordusu tərəfindən şəhərin ələ keçirilməsi əhalinin azalmasına səbəb olmuşdu. O zaman burada 360 min əhali yaşayırdı. Dövrün qaynaqlarında Təbrizi dünyanın 4/1 hissəsində olan ən abad şəhər hesab edlirdi. Oruc bəy Bayat Təbriz şəhərini "Şərqin paytaxtı" adlandırırdı. Şəhər əhalisinin çoxu ticarət və eyni zamanda sənətkarlıqla məşğul idi. M.Heydərovun təxmini hesablamalarına görə, XVII əsrdə Təbrizdə 30 min sənətkar olmuşdu. Evliya Çələbi Təbriz sənətkarlarının ustalığı və məharətindən bəhs edərək yazmışdı: "Təbrizdə olan ustad nəqqaş, rəssam, bənna, zərgər və dərzi başqa bir diyarda yoxdur. Hər işin ən əlası bu şəhərdə mövcuddur".

Şamaxı şəhəri:1561-1563-cü illərdə Səfəvi ölkəsinin bir çox bölgələrində olmuş Antoni Cenkinson İngiltərənin «Moskva» ticarət şirkətinin nümayəndəsi kimi burada ipəkçiliyin vəziyyəti ilə ciddi şəkildə maraqlanmışdı. O, Şirvan bölgəsi haqqındakı qeydlərində göstərirdi ki, Şirvanın ən önəmlı məhsulu cürbəcür ipəkdir və burada xam ipək olduqca çoxdur «Moskva» şirkətinin

başqa bir nümayəndəsi, ingilis taciri Artur Edvards A.Cenkinsondan bir qədər sonra 1566-cı ildə Şirvanda olmuşdu. A.Edvards yazırdı ki, əgər Şamaxıda şirkətin nümayəndəsi olarsa, yay aylarında burada qalaraq xam ipəyi birbaşa kənd sakinlərindən, yəni birinci əldən ala bilərik. Çünki xam ipəyi sakinlər Şamaxı şəhərinə satmaq üçün ətraf bölgələrdən gətirirlər.

Keyfiyyətli xam ipək alveri üçün Şamaxıya rus tacirləri ilə yanaşı ingilis tacirləri də gəlirdi. İlk mənbələr sübut edir ki, uzun zaman Şərqdə, o cümlədən Azərbaycanda müxtəlif ticarət əməliyyatları aparan, Şərqin mədəni təsirinə məruz qalan italyanlar, nəhayət, bu yerlərin istehsal ənənələrinə yiyələnməyə başladılar. Venesiya sənətkarları, çox keçmədən Azərbaycandan və başqa Şərq ölkələrindən gətirilmiş müxtəlif növ zərli ipək parçaları , xüsusən zərxaranı özləri toxumağa başladılar və bu sahədə mahir sənətkarlara çevrildilər.

İsfahan şəhəri:XVI əsrin sonlarında Azərbaycan Səfəvidövlətinin paytaxtına çevrilən İsfahan şəhərinin inkişafında yeni mərhələ başladı. L.Lokkart yazır: ”Böyük, qüdrətli Səfəvi şahları zamanında özünün brilyant dövrünü yaşayarkən İsfahan şəhərinin 650 min əhalisi olmuşdur”. Lakin 1722-ci ildə əfqanların işğalından sonra şəhərin vəziyyəti barədə Ceymis Moryer belə yazırdı: ”Belə fərz etmək olar ki, şəhər (İsfahan) Babil kimi allahın lənətinə gəlmişdir: evlər, bazarlar, məscidlər, saraylar, bütöv küçələr demək olar ki, tam boşalmış, tərk olunmuşdur. Azərbaycan Səfəvi dövlətinin həyata keçirdiyi tədbirlər nəticəsində XVI-XVII əsrlərdə ölkənin hərbi-siyasi qüdrətini möhkəmləndirdi, iqtisadiyyatın əsas sahələri olan kənd təsərrüfatının, sənətkarlıq sahələrinin, daxili və xarici ticarətin inkişafında mühüm irəliləyişlərə nail oldu. Nəticədə ölkənin ictimai, iqtisadi, siyasi və mədəni həyatında böyük dəyişikliklər baş verdi.

Açar sözlər: Səfəvi dövləti, şəhərlər, ticarət, sənətkarlıq, ipəkçilik, səyyahlar

РОЛЬ ГОРОДОВ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЕ ГОСУДАРСТВА СЕФЕВИДОВ

Резюме

На основе путевых дневников и первичных источников в статье, изучены очень ценные информации о развития экономических отношений в стране, внутренних и международных торговых отношений, роли городов, а также установление торговых отношений. Проанализированы основные характеристики городов, как Тебриз, Исфахан,Решт, Шемахии их роль в экономической жизни страны. На основе изучения источников новой информации и фактов, установлено что, эти города стал центром торговли и внешнеэкономических связей. Вэтомбольшуюрольимелипутевыедневники.

Ключевые слова: Сефевидское государство, города, торговля, искусство, шелководство, путешественники,

PLACES OF CITIES IN THE SOCIO-ECONOMIC STRUCTURE OF THE SAFAVID DYNASTY

Summary

On the basis of the travel diaries and primary sources in the article, studied very valuable information on the development of economic relations in the country, domestic and international trade relations, the role of cities, as well as the establishment of trade relations. Analyzes the main characteristics of cities as Tabriz, Isfahan, Resht, Shemaxi and their role in the economic life of the country, based on the study of new sources of information and facts found that, these cities became the center of trade and foreign economic relations. This had a big role and diaries.

Key words: Safavid dynasty, cities, trade,crafts, silkworm breeding,travelers

İstifadə olunmuş mənbə və ədəbiyyat.

1. Azərbaycan tarixi. Bakı, 2005.
2. Baxşəliyev A. Səfəvi dövlətinin sosial iqtisadi həyatı və beynəlxalq əlaqələri. Bakı, 2009.
3.Dadaşova R.İ. Səfəvilərin son dövrü (ingilisdilli tarixşünaslıqda). Bakı, "Nurlan", 2003.
4. Evliya Çələbi səyahətnaməsində Azərbaycan. Nəşrə hazırlayan Mehmet Rıhtım. Bakı, 2012.
5. Əfəndiyev O.Ə. Azərbaycan Səfəvilər dövləti. Bakı, Şərq-Qərb, 2007.
6. Quliyev Ə. XVI əsrin ortalarında Azərbaycanda Səfəvilər dövlətinin ictimai-siyasi vəziyyəti. Bakı, "Şərq-Qərb", 2011.
7.Mahmudov Y.M. Azərbaycan diplomatiyası. Bakı,"Təhsil", 2006.
8. Onullahi S.M. Təbriz şəhərinin tarixi. Bakı, Elm, 1982.
9. Süleymanov N.M. Azərbaycan Səfəvilər dövləti 1501-1736-cı illər. Bakı, "İqtisad Universiteti", 2018.
10. Süleymanov N.M.Səfəvilər dövründə kənd təsərrüfatında ipəkçilik və pambıqçılıq sahələrinin inkişafı. //Bakı Universitetinin xəbərləri. №4, 2013.
11.Гейдаров М.Х. Ремесленное производство в городах Азербайджана в XVII в. Баку, 1967.
12.ФехнерМ.В.Торговлярусскогогосударствасо странамивостокав XVI веке.М., 1956.

ASSOCIATION OF BODY MASS INDEX WITH INFERTILITY AMONG INFERTILE WOMEN FROM THE GENERAL POPULATION-BASED SAMPLE FROM ALGERIA

Waffa BOUAFIA
Biotechnology Laboratory of Bioactive Molecules and Cellular Physiopathology , Faculty of natural sciences and life, University of Batna 2, 05000 Batna
Abdelmoudjib GHECHAM
Biotechnology Laboratory of Bioactive Molecules and Cellular Physiopathology , Faculty of natural sciences and life, University of Batna 2, 05000 Batna

ABSTRACT

CONTEXT AND OBJECTIVES: Weight is a major factor in the risk of infertility by anovulation. This risk is multiplied by 1.3 for a BMI between 24 and 25.9 kg/m2 and about 3.7 for a BMI greater than 32 kg/m2. Obesity causes dysovulation, which is expressed clinically by disorders of the cycle, as dysmenorrhea, elongation and irregular cycles, oligo amenorrhoea and infertility but also by hyperandrogenism. Obese women were 3.1 times more menstrual disorders and anovulatory cycles than women of normal weight. Our objective is study changes some biochemical in obese infertile women compared to fertile women (controls) to identify potential pathophysiological links between obesity and female fertility.

MATERIALS AND METHODS: Our study was designed to highlight changes in certain biochemical parameters (CH, TG, HDL, GOT, GPT, LDL and CRP), this practical work was focused on a population of 24 obese women between the ages of 24 and 40 years (29.96 ± 0.81) compared to fertile women witnesses aged between 23 and 35 years (26.80 ± 0.73) infertile free of any disease causing disruption of parameters to be studied to determine the contribution of obesity in the etiology of infertility. All women received a deliberately unique and standardized assessment including an interview, a lipid and a comprehensive hormonal balance.

RESULTS AND DISCUSSION: Serum levels of all biochemical parameters were measured namely the CH ($P < 0.0001$), TG ($P < 0.0001$), HDL ($P < 0.0001$), TGO ($P < 0.0001$), TGP ($P < 0.0001$), LDL ($p = 0.0017$) and CRP ($p = 0.02$) showed a significant increase in obese infertile patients compared with those of controls. The abnormally high levels of HDL in obese patients were among the factors responsible for infertility in women.

CONCLUSION: The present study indicates that obesity is associated with infertility, but no direct pathophysiological link between obesity and infertility has not been determined. Further in-depth studies are needed to determine the exact mechanism by which overweight leads to female infertility.

Keywords: women, infertility, fertility, anovulatory, obesity.

GENDER IDEOLOGY OF RESISTING COURSE BOOKS

Asst. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM
Department of English Language Teaching, Education Faculty,Mersin University, Turkey

ABSTRACT

Course books have long formed fixed stereotypes in societies by referring to stereotypical images of gender. Consequently, cultural and language problems emerged and women were sometimes misrepresented in course books that cause bias in societies. Different features and attitudes are expected from both genders as stated in course books. Many cultures in the world denote women as oppressed by males. Negative behaviors and attitudes towards women may be encountered not only in course books but also in a society because it is only with language that we can convey our meanings. In a sense, course books are the tools of ideological meanings in our minds. Based on qualitative research design, this study intends to examine the gender related ideology in EFL course books. Accordingly, a content analysis of Touchstone Student's Book 1 published by Cambridge University Press was carried out to find out the related ideological compounds. The analyzed course book was found to represent compounds of gender ideology. Related implications were put forward for the researchers in the related field.

Keywords: women, women studies, gender, gender ideology, EFL course books

1. Introduction

Gender is not biologically established since it is a socially formed characteristic which is affected by human interaction (Berkowitz, Manohar, & Tinkler, 2010; Odhiambo, 2012). People are born with sexes but not with genders (Deaux, 1985). Children are affected by their families, friends, and teachers in their environment (Comer, 1984). They learn how to act in the way how the society expects them as girls and boys should behave (Lynch & Cicchetti, 1997). Education materials, particularly course books, represent gender norms. For instance, when a course book includes compounds that represent bias against a specific gender, such representations may have negative impacts on students (Sunderland, 1992). Several languages might represent particular characteristics that abuse women through unequal interpretations or present male as the model gender (Takemaru, 2005). Besides linguistic sexism, excluding women or representing related stereotypes is commonly encountered in course books and such features represent unfair gender roles (Jannati, 2015). It is useful to divulge the hidden curriculum in course books since any prejudice transferred to students may bear a damaging effect on their psychological development. Gender conceptions may affect students' attitudes in much gendered facets (Odhiambo, 2012).

Students may gain more than what is explicitly stated in course books by means of a hidden curriculum. Such unwritten curriculums are often interpreted as the socialization practice of schooling (Kentli, 2009). The difference between the written and unwritten curriculums is that while the initial focuses clearly on what is learnt, the second one refers to what is learnt unconsciously by the students. It is crystal clear that course books have a major role in the written and unwritten curriculums in that they distribute knowledge to students as well as imposing them specific ideologies, beliefs, and norms (Gullicks, Pearson, Child, & Schwab, 2005). Course books include continuing effects on students' attitudes towards gender roles, since the expressions and events regarding women and men shape their minds (Mukundan & Nimehchisalem, 2008). Linguistic sexism that is included in course books bears devastating cognitive, psychological, and pedagogical consequences, particularly for girls (Gabriel, Gygax, & Kuhn, 2018). With all these in mind, this specific study aims at finding out the gender related ideological compounds in Touchstone Student's Book 1 published by Cambridge University Press.

Research question

This study focuses on gender ideology contained in a globally authored EFL course book. The paper aims to seek answers to the following research questions:

1. To what extent are gender-neutral and gender-marked words used in the analyzed EFL course book?

2. What is the ratio of gendered words in the analyzed EFL course book?

3. What is the ratio of masculine and feminine possessive adjectives and subject pronouns in the analyzed EFL course book?

Data Collection

In this paper, qualitative content analysis, which is described as a research design for the subjective interpretation of the text content through a systematic classification practice, was utilized. The data for this study were collected from a globally authored EFL course book, which is highly recommended and used in schools and private courses in Turkey. The course book was examined focusing on gender related ideological compounds. In the course book reading passages, dialogues, and exercises were perused and as a result the included related elements were categorized.

Instruments

As was stated above, the EFL course book selected for the study was widely used in Turkish high schools and private courses. The course book is Touchstone Student's Book 1 published by Cambridge University Press. The authors of the EFL course book are Michael McCarthy, Jeanne McCarten, and Helen Sandiford.

Findings and Results

As a first step, for each category, a frequency test was run utilizing SPSS program. At a second stage, examples for each related category were given in sentences regarding gender related terms.

Table 1

The Rate of Gender-neutral and Gender-marked Words

Item	f	%
Gender neutral	4	100.00
Gender marked	0	0.00
Total	4	100.00

As it is clearly observed from Table 1, gender neutral words are the solely occurred terms in the analyzed course book. Famous person (f= 3) and Sales person (f= 1) are the examples of such occurrences.

Table 2

The Rate of Gendered Words

Item	f	%
Male	33	52.00
Female	31	48.00
Total	64	100.00

It is simply displayed in Table 2 that male based gendered words (52.00%) slightly surpasses their female counterparts (48.00%). The following examples may be given to clarify the related dimension: husband (f= 4) / wife (f= 5), grandfather (f= 6) / grandmother (f= 7), father (f= 9) / mother (f= 8), brother (f= 7) / sister (f= 5), man (f= 4) / woman (f= 4), boyfriend (f= 2) / girlfriend (f= 1), and son (f= 1) /daughter (f= 1).

Table 3

The Rate of Masculine and Feminine Possessive Adjectives and Subject Pronouns

Item	**f**	**%**
Masculine	109	52.00
Feminine	101	48.00
Total	210	100.00

Table 3 plainly clarifies that masculine nouns and pronouns (52.00%) slightly surpasses their feminine counterparts (48.00%). The following examples represent the related dimension: he (f= 95) / his (f= 14) and she (f= 90) / her (f= 11).

Discussion and Conclusion

The findings show that gender neutrality was, to a large extent, maintained. It can be interpreted that awareness regarding the distribution of gender roles has been raised in some global textbooks in recent years. The movement incorporating feminism and gender issues has started to affect ELT, EFL and ESL fields considerably. The theoretical discussions on gender that have increased radically in applied linguistics have been put into practice in the textbook which I examined (Ariyanto, 2018; Hall, 2014; Lee, 2014; Sunderland, 1992). Although the males (52 %) in the textbook were slightly more than the females (48%), the distribution was almost similar in terms of gender roles. However, gender diversity has been underrepresented in the textbook. The male-female dichotomy has been emphasized and reinforced. Although the studies regarding gender diversity have arisen radically, their roles and visibility have not been addressed (Goldstein, 2015;

Gray & Cooke, 2019; Macdonald, 2015). Thus, it remains necessary to stress the importance of both gender roles and gender diversity in an equal manner.

In addition, it is pivotal to adopt a critical approach in the discipline of applied linguistics and English language teaching to endorse a more democratic approach (Ordem, 2021)

Gray (2019) discusses that ESL and EFL textbooks have just begun to publish gender diversity since 2011 because of commercial interests. The globalization and internationalization of English has been immense and successful, although the internationalization of gender distribution and diversity has been lessened and underrepresented. It can be stated that the distribution of gender roles in a dichotomic manner is insufficient in that gender roles have been limited to only males and females. What is more important is that women should be shown as empowered individuals in EFL and ESL textbooks. Their social, political, cultural and economic roles should be visible and profoundly depicted. The mere description of simple roles in pictures may show women as weak and individuals doing simple jobs. However, what should be highlighted is their active participation in socio-political and economic spheres. The political roles of women are highly underrepresented in EFL and ESL textbooks. The gender distribution seems to be adequate only on a superficial level. What is needed to be done is that the global textbook publishers can show that women have roles that change society, economy and culture in a meaningful way. In addition, how women are perceived by men in these textbook should be analysed. Thus, implicit and implied meaning should be made explicit through critical discourse analysis.

In future studies, ELT researchers should adopt a more critical perspective towards the representation of gender roles and gender diversity. In addition, the political, social and economic roles of women as empowered individuals should be unearthed. Critical pedagogy, participatory approach, democratic attitudes and critical discourse analysis can help ELT researchers to perceive and interpret the depiction of gender roles in a more critical way (Ordem, 2017; Ordem & Yukselir, 2017). As Gray (2019) emphasizes, I recommend that EFL and ESL textbooks should risk incorporating gender diversity and display women as strong individuals and focus on the collective action of women in social and political realms. The dominance of capitalist aims hinders the representation of gender diversity. Democratization of gender issues should be reinforced on international platforms as well. Unless gender diversity and the description of empowered women are provided, ELT, EFL and ESL may continue to remain confined to only the equal distribution of male and female roles in certain textbooks. It has been strongly emphasized and recommended in this study is that women can have emancipatory and empowering roles in a democratic manner by actively participating in political, social and economic spheres to produce meaningful changes

in collaboration with other genders. This aim can be achieved in global textbooks and applied linguistics as long as commercial hedonism is suppressed.

References

Ariyanto, S. (2018). A portrait of gender bias in the prescribed Indonesian ELT textbook for junior high school students. Sexuality & Culture, 22(4), 1054-1076.

Berkowitz, D., Manohar, N. N., & Tinkler, J. E. (2010). Walk like a man, talk like a woman: Teaching the social construction of gender. *Teaching Sociology*, 38(2), 132–143.

Comer, J. P. (1984). Home-school relationships as they affect the academic success of children. *Education and urban society*, 16(3), 323-337.

Deaux, K. (1985). Sex and gender. *Annual review of psychology*, 36(1), 49-81.

Gabriel, U., Gygax, P. M., & Kuhn, E. A. (2018). Neutralising linguistic sexism: Promising but cumbersome?. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(5), 844-858.

Goldstein, B. (2015). LGBT invisibility in language learning materials. Language Issues: The ESOL Journal, 26(2), 35-40.

Gray, P. W. (2019). Diagnosis versus Ideological Diversity. PS: Political Science & Politics, 52(4), 728-731.

Gray, J., & Cooke, M. (2019). Queering ESOL: sexual citizenship in ESOL classrooms. London: Multilingual Matters.

Gullicks, K. A., Pearson, J. C., Child, J. T., & Schwab, C. R. (2005). Diversity and power in public speaking textbooks. *Communication Quarterly*, 53(2), 248–258.

Hall, M. (2014). Gender representation in current EFL textbooks in Iranian secondary schools. Journal of Language Teaching and Research, 5(2), 253.

Jannati, S. (2015). Gender representation in EFL textbooks: A case of ILI pre-intermediate series. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 2(3), 211-222.

Kentli, F. D. (2009). Comparison of hidden curriculum theories. *European Journal of Educational Studies*, 1(2), 83–88.

Lee, J. F. (2014). Gender representation in Hong Kong primary school ELT textbooks–a comparative study. Gender and Education, 26(4), 356-376.

Lynch, M., & Cicchetti, D. (1997). Children's relationships with adults and peers: An examination of elementary and junior high school students. *Journal of School Psychology*, 35(1), 81-99.

MacDonald, S. (2015). Exploring LGBT lives and issues in adult ESOL: part one. Language Issues: The ESOL Journal, 26(1), 43-49.

Mukundan, J., & Nimehchisalem, V. (2008). Gender representation in Malaysian secondary school English language textbooks. *Indonesian Journal of English language Teaching*, 4(2), 155–173.

Odhiambo, C. (2012). The name game: Using insults to illustrate the social construction of gender. *College Teaching*, 60(1), 25–30.

Ordem, E. (2017). Participatory approach in EFL classes. Electronic Turkish Studies, 12(3), 505–516.

Ordem, E. (2021). Exclusionary practices of English language teaching departments in Turkey: radical pedagogy, British colonialism and neoliberalism. Educational Philosophy and Theory, 53 (4), 1-15.

Ordem, E., & Yükselir, C. (2017). Views of Turkish EFL instructors on critical pedagogy. Electronic Turkish Studies, 12(14), 285–294.

Sunderland, J. (1992). Gender in the EFL classroom. *ELT Journal*, 46(1), 81-91.

Takemaru, N. (2005). Japanese women's perceptions of sexism in language. *Women and Language*, 28(1), 39–48.

CHANGING WINDS AND SHIFTING SANDS: WOMEN'S WAY OF LIFE IN IMILCHIL

Mr. Said OUSSOU
Moulay Ismail University

ABSTRACT

Women's life in the mountainous areas has always been harsh. Their work (not paid for) is similar to that of men. That is to say, the most demanding life activities that normally only men should do are performed by women. For example, bringing wood from the high mountains (sometimes while it is only one month left to give birth to a new baby). Their pregnancy or whatsoever does not prevent their insistence on helping men live with the harshness of life there. From the ancient centuries, women have always been powerful, yet marginalized by their counter parts (some) men. This is the most prevailing topic in gender studies and culture related debates. One of the things that made women look marginalized is their physical softness. Men used to look at women as creatures who can not do what men can. This idea is still present even in the present. However, in the mountains, the story is different. Men consider women as equal to them. Equal to them in many walks of life, most apparent of which is work. As stated earlier, women do what men are supposed, physically, to do. Or, at least in their pregnancy, women should stay home, as some would insist on. This very topic of women in the mountains is subject to many interesting sub-topics to consider. Some of these aspects of women's life have changed over time, and some other have not changed at all. As such, the purpose of this paper is to analyze this issue from three perspectives; marriage, pregnancy 'culture', and health care. In essence, the present study will mainly compare those three perspectives between past and present. Therefore, the paper will look at whether there are differences in what women in the mountains lived both in the past and present alike.

Keywords: Amazigh Women, marriage, work, pregnancy, health care

AİLE KAVRAMI'NDA KADININ ROLÜ

Dr. Aysel ŞAHİN
ORCID: 0000 0002 9964 4783
Kars İl Müftülüğü, Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Vaizi, Kars

ÖZET

Değerli birer varlık olan kadın ve erkek bütün fiziksel, bedensel ve ruhsal farklılıkları harmanlayarak birbirlerine eş olup evlilik bağıyla da toplumun en temel yapıtaşı olan aileyi oluştururlar. Bu durum Kuran-ı Kerim'de şu ayetlerle ifade edilmektedir; "Allah'ın varlığının belgelerinden biri de kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için kendi cinsinizden eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet var etmesidir. Bunda düşünen toplumlar için elbette ibretler vardır" (Rum 30/21). Ailenin temelini huzur, sevgi ve merhamet oluşturur.

Aile kişinin hayatındaki bütün fırtınalara rağmen sığındığı ve huzur bulduğu korunaklı bir kaledir. Bu korunaklı kalenin harcını sevgiyle yoğurup ortaya koyan ise kadındır. Atalarımızın söylediği gibi "yuvayı yapan dişi kuştur". Kadın fıtratı ve yaratılışı gereği duygusal zekâsıyla bütün karmaşıklıkları bir arada yürütür. Ailede var olan veya olabilecek kişilerin birbirlerinden farklı karakterlerine rağmen onları bir arada tutar. Ailede kadın yoksa yuvanın sıcaklığı hissedilmez. Kadın evlenip aile olduğunda aynı zamanda annelik rolünü de üstlenmiş olur. Erkeğin hanımı, çocuklarının annesi ve daha birçok role bürünmüş olur.

İnsanın ilk eğitimi yuvası olan ailede kadın başöğretmendir. Aslında kadın, insanoğlunun ilk öğretmenidir. Toplumun inşa sürecinde kadının verdiği eğitim toplumun şekillenmesine katkı sunmaktadır. Türk toplumunda aileyi ayakta tutan ve devamlılığını sağlamak için mücadele eden kadındır.

Son yıllarda yaşanan hayatın tüm alanlarındaki ahlaki erozyon, kadının aile içindeki rolünü sarsmıştır. Özellikle görsel ve sosyal medyada kadınların bilinçaltına sunulan aldatılma, şiddet, çaresizlik ve acizlik gibi durumların her alanda olduğuna dair oluşturulan olgular, kadınların bu tür davranışları içselleştirmesine sebep olmaktadır. Bu da aile ile birlikte kadın ve çocukları daha fazla yıpratmaktadır.

Toplumun en küçük birimi olan ailede kadını ruhsal ve düşünsel anlamda yetiştirmek ve bilinçlendirmek bizim en büyük görevlerimizden biri olmalıdır. Sağlıklı bir aile ve beraberinde sağlıklı bir nesil yetişmesi toplumunun geleneklerini bilen; sahih ve doğru kanallardan dini eğitimle kendine güvenen kadınlarla mümkündür. Ailede kadın değerliyse hayat değerlidir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Kadın, Toplum, Eğitim

THE ROLE OF WOMEN IN THE CONCEPT OF FAMILY

ABSTRACT

Men and women, who are precious beings, blend all physical, physical and spiritual differences, become partners with each other and form the family, which is the most basic structure of the society, by marriage. This situation is expressed in the following verses in the Quran; "One of the documents of the existence of God is that He created spouses of your own kind for you so that you may find peace with them, and created love and mercy among you. Of course, there are signs for thinking societies in this ”(Rum 30/21). Peace, love and compassion form the basis of the family.

It is a sheltered castle where a family person takes shelter and finds peace despite all the troubles in his life. It is the woman who lovingly kneads the structure of this sheltered castle. As our ancestors said, "it is the female bird who makes the nest". The woman manages all the complexities together with her emotional intelligence due to her nature and creation. Despite the different characters of the people who are or may be in the family, they keep them together. If there are no women in the family, the warmth of the home is not felt. When a woman marries and becomes a family, she also assumes the role of motherhood. She takes on the roles of the man's wife, the mother of his children, and many more.

In the family that is the home of human primary education, she is a female head teacher. Actually, woman is the first teacher of man. The education given by women in the process of building society contributes to the shaping of the society. It is the woman who sustains the family in Turkish society and struggles to ensure its continuity.

Moral erosion in all areas of life experienced in recent years has shaken the role of women in the family. Especially, the facts about the situations such as deceit, violence, helplessness and weakness presented to the subconscious of women in visual and social media cause women to internalize such behaviors. This, together with the family, worn women and children more.

In the family, which is the smallest unit of the society, it must be one of our biggest duties to raise women spiritually and intellectually and to raise awareness. Knowing the traditions of the society to raise a healthy family and a healthy generation; It is possible with women who are confident with religious education through sound and correct channels. If the woman is valuable in the family, then life is precious.

Keywords: Family, Woman, Society, Education

1. GİRİŞ

Değerli birer varlık olan kadın ve erkek bütün fiziksel, bedensel ve ruhsal farklılıkları harmanlayarak birbirlerine eş olup evlilik bağıyla da toplumun en temel yapıtaşı olan aileyi oluştururlar. Bu durum Kuran-ı Kerim'de şu ayetlerle ifade edilmektedir; "Allah'ın varlığının belgelerinden biri de kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için kendi cinsinizden eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet var etmesidir. Bunda düşünen toplumlar için elbette ibretler vardır" (Rum 30/21). Ailenin temel yapısı ancak huzur, sevgi ve merhamet ile mümkündür.

Aile, kişinin hayatındaki bütün fırtınalara rağmen sığındığı ve huzur bulduğu korunaklı bir kaledir. Bu korunaklı kalenin harcını sevgiyle yoğurup ortaya koyan ise kadındır. Atalarımızın da söylediği gibi "yuvayı yapan dişi kuştur". Kadın, fıtratı ve yaratılışı gereği duygusal zekâsıyla bütün karmaşıklıkları bir arada yürütebilir. Ailede mevcut olan veya olabilecek kişilerin birbirlerinden farklı karakterlerine rağmen onları bir arada tutar. Ailede kadın yoksa yuvanın sıcaklığı hissedilemez.

Kadın evlenip aile kurduğunda aynı zamanda annelik rolünü de üstlenmiş olacaktır. Erkeğin hanımı, çocuklarının annesi ve daha birçok role bürünmüş olur. İnsanın ilk eğitimi yuvası olan ailede kadın, başöğretmendir. Kadın aslında, insanoğlunun da ilk öğretmenidir. Toplumun inşa sürecinde kadının verdiği eğitim toplumun şekillenmesine katkı sunmaktadır. Türk toplumunda aileyi ayakta tutan ve devamlılığını sağlamak için mücadele eden yine kadındır.

Son yıllarda yaşanan hayatın tüm alanlarındaki ahlaki erozyon, kadının aile içindeki rolünü sarsmıştır. Özellikle görsel ve sosyal medyada kadınların bilinçaltına sunulan aldatılma, şiddet, çaresizlik ve acizlik gibi durumlar, kadınların bu tür davranışları içselleştirmesine sebep olmaktadır. Bu da aile ile birlikte özellikle kadın ve çocukları daha fazla yıpratmaktadır.

Toplumun en küçük birimi olan ailede kadını ruhsal ve düşünsel anlamda yetiştirmek ve bilinçlendirmek bizim en büyük görevlerimizden biri olmalıdır. Sağlıklı bir aile ve beraberinde sağlıklı bir nesil yetişmesi toplumunun geleneklerini bilen; sahih ve doğru kanallardan dini eğitimle kendine güvenen kadınlarla mümkündür. Ailede eğer kadın değerli ise hayat ta değerlidir.

Doğru ve sahih dini bilgiye rahatlıkla ulaşmak ve dini kılıflar altında oluşabilecek bütün suiistimalleri önlemek amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tüm ülke genelinde bütün il ve ilçelerde Aile ve Dini Rehberlik Büroları'nda eğitimli personelleriyle hizmet vermektedir.

Amacımız eğitimli, hak ve sorumluluklarını bilen, kendine güvenen, aile sorumluluğunun farkında olan bireyler yetişmesine katkı sunmaktır. Eğer kadınlarımız bu şekilde bilinçlenirse ailede yetişen her birey özgüvenli ve üretken olacaktır. Son yıllarda kadının şiddetle yıprandığı ve her an kendini sürekli tetikte hissetmesi en önemli konulardandır.

Hz. Peygamber'in veda hutbesinde "Kadınlar size Allah'ın emanetidir. Emanete riayet ediniz " hadisi şerifince kimse kimsenin malı değil, kıymetlisi olarak birbirimize incitmeden davranmaktır.

Günümüzde TV ve sosyal medyadaki ahlaki kirlilik, dizilerde sergilenen çarpık ilişkiler, kadınlarımızın bu durumu kanıksamalarına sebep olmaktadır. Sonuç olarak yuvalarını ayakta tutmak için mücadelede de zorlanmaktadırlar. Toplumda namus meselesinin sadece kadın üzerinde algılanması yanlış sonuçları beraberinde getirmektedir. Halbuki, Kuran-ı Kerim'de " Mümin erkeklere ve mümin kadınlara söyle gözlerini haramdan sakınsınlar" ayetiyle hem erkek hem de kadın namus kavramında eşit derecede sorumlu tutulmuştur. Hz. Peygamber'in "Utanmıyorsan dilediğini yap."(Buhari Edeb 71) hadisi şerifi ile utanma duygusunun ahlaki tüm değerleri oluşturduğu belirtilmiştir. Maalesef sanal olarak dahi düşünülen bu çarpık ilişkiler toplumun her kesimini sarmıştır. Bu durumdan muzdarip kadınlar ise ailelerini ayakta tutmak için birçok zorluğa göğüs gererken sorunları kendi iç dünyalarında hapsetmek zorunda kalmaktadırlar.

Yapılacak olan aile ve kadına yönelik eğitimler bu sorunları çözmeye yardımcı olacaktır. Diyanet İşleri Başkanlığı, kadın ve aile ile ilgili görsel ve sosyal eğitimler vererek bu konudaki eksiklikleri gidermeye çalışmaktadır.

Eşler evlilik adımını atarak bir ömrü birlikte yürümeye karar verdiğinde yeni bir aile olmanın heyecanını yaşarlar. Yeni oluşmuş bu ailede, zamanla yeni sorumluluklar da artacaktır. Önemli olan aile büyürken farklı özelliklerimizi zenginlik kabul edip, aile bağlarını güçlü tutmaktır. Kadın ve erkeğin sorumluluk ve rolleri evlilikle birlikte aile kurulunca zamanla değişmeye başlar. Kadın ailenin temeli, erkek ise çatısı rolünü üstlenecektir. Eşler birbirinin rakibi değil sadece yoldaşıdır. Hz. Peygamber "Kadın ve erkek bir bütünün birbirini tamamlayan iki eşit parçasıdır" der. Kadın evlilikle birlikte hem eş hem de annelik rolünü almıştır. Kadınlar bazen anne ve eş rolleri arasında karmaşalar yaşasalar da, aslında her ikisini birlikte yürütecek güce sahiptirler.

Bireylerin kişilik, karakter, inanç ve yaşam tarzlarının şekillendiği asıl eğitim yuvası ailedir. Kadın kendine olan özgüveni ile bu eğitim yuvasında tüm bu özelliklere şekil veren kişi olması sebebiyle ailenin sağlam temeller üzerine oturmasına çok yardımcı olacaktır.

Kadın çoğu zaman tatlı dili, hoşgörüsü ve sevecenliğiyle evin sıkıntılarını giderir. Bu da kadının fıtratının naifliğinden ileri gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de "Kullarıma söyle en güzel şekilde konuşsunlar. Yoksa şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan insanın apaçık düşmanıdır "(İsra 17/53) ayeti ile hem erkek hem de kadın için öğüt verilmiştir. Ancak ne yazıktır ki kadın zarifliğiyle ailenin evde huzurlu olmasını sağlamada çoğunlukla yalnız kalmıştır.

Öte yandan aile kavramına önem veren kadın figürü bireylere teşekkürü ve nezaketi de öğretmiş olur. Bu kavram Hz Peygamber'in; "İnsanlara teşekkür etmeyi bilmeyen Allah'a da şükretmeyi bilmez".(Ebu Davut Sünen 11) hadisi ile vurgulanmıştır.

2. SONUÇ

Kadın eşiyle birlikte hayatın sorumluluklarını kendisine dayatıldığı kadar değil gücünün yettiği kadar üstlenirse aile yapısı daha sağlıklı devam edecektir. Sonuç itibariyle ailede sevgi, saygı, huzur ve sadakatin sürekliliği erkek ve kadının birlikte çabasıyla mümkün olacaktır.

A COMPARATIVE READING OF LADY MONTAGU AND MARY WOLLSTONECRAFT'S REPRESENTATIONS OF THE OTTOMAN HAREM AND TURKISH MUSLIM WOMEN: THE FORMATION OF PROTO-FEMINIST IDEAS IN THE WEST

Asst. Prof. Dr. Filiz BARİN AKMAN
Social Sciences University of Ankara

ABSTRACT

Much scholarship has so far focused on the eighteenth century Lady Mary Wortley Montagu's The Turkish Embassy Letters (1763), which, published posthumously, detailed her participant observations of the Ottoman Turkish society, women and the harem during the time she sojourned in Istanbul accompanying her ambassador husband to the Ottoman Porte between 1716 and 1718. Informed by the debates generated by Edward Said's Orientalism (1978), which claimed the existence of a literary, artistic and political construction of a Eurocentric and reductive representation of the East by the West, the analysis of her letters particularly dealt with the question of whether Lady Montagu's text resisted or supported these Orientalist assumptions and images. Likewise, considered a proto-feminist, Mary Wollstonecraft's A Vindication of the Rights of Woman (1792) has been a topic of academic investigation for its pioneering role in demanding an equal and rational education for women in Western societies. However, no study has been done on the interestingly meaningful but surprisingly overlooked relation on the formation of these two eighteenth century English intellectuals' relative ideas about the Western/Christian women's rights and position in society and their contrasting perceptions of the Ottoman/Muslim women and the harem. As maintained by numerous scholars such as Billie Melman and Lisa Lowe, Lady Montagu's travel narrative contradicts Orientalist male discourse by challenging the long held ideas about the harem as an exotic space of a gilded cage serving as a prison for submissive and sexually available odalisques for the Turkish master husband. In addition, I argue that Montagu's observations regarding the Ottoman married women's property rights and access to divorce, serve as a covert critique of women's position, especially those of the married ones, in English society. In this study, also focusing on her friendship with contemporary women rights activists like Mary Astell, my argument is that Montagu's representations of the Ottoman women and the harem not only challenge male assumptions about the harem and Muslim women but at the same time, would have served as a catalyst in transforming English women's legal rights, thus initiating feminist reforms which would pick up pace at the end of the nineteenth century with bills such as The Married Women's Property Act of 1882.

Written twenty-nine years after the publication of The Turkish Letters, surprisingly avoiding any reference to Lady Montagu's work—given the fact that Wollstonecraft occasionally cites Alexander Pope, whose letter correspondences with Montagu were recorded—Wollstonecraft opts to follow a strikingly different course in formulating her thoughts on women's role and rights in England. Therefore, Wollstonecraft tries to cause agitation for the subordinate position of women in English society based on her misinformed ideas about women's role and position in Islamic societies, as exemplified by her frequent negative references to Mahomatenism, the term she uses to refer to Islam, slavery, seraglio and Ottoman bashaws—an Orientalist stereotyping that will be repeated by her daughter Mary Shelly in her Gothic novel Frankenstein (1818) in the story of exiled Safie, seeking refuge with the French DeLacey family as a runaway from the scheming and oppressive Muslim father from the Ottoman Turkey. By cashing in on the mostly negative perception of the harem and the Ottoman Turks in the West in the eighteenth century—specifically the image of Turkish men as barbarian tyrants dominating over the obedient odalisques in the harem—Wollstonecraft safely criticizes women's ill treatment in Christian England at the expense of reinforcing some Orientalist preconceptions.

In this study, I intend to draw attention to an important intercultural interplay that went unnoticed and that may have shaped the ideas that became crucial in the inception of women's rights activism in the West. This presentation therefore will make a comparative reading of the two Enlightenment women intellectuals' image of the harem and Muslim women to see how their starkly contrasting views regarding Islam and Turkish Muslim women may have played an incipient role in their proto-feminist activism in the West.

HİTİT MEKTUPLARINDA KADINLAR VE KADINLARIN YAZIŞMALARI

Dr. Gülgüney MASALCI ŞAHİN
ORCID: 0000-0003-2692-874X
Bilecik Şeyh Edebali University, Department of History.

ÖZET

Anadolu yazılı çağlara MÖ ikinci bin yılın ilk çeyreğinde Asurlu tüccarlarla Anadolu'nun gerçekleştirdiği ticaret sistemi sürecinde girmiştir. Asur Ticaret Kolonileri Çağından sonra yüz yıl kadar yazılı belgelerin susmasının ardından, Anadolu'da hakimiyet kurmuş olan Hititler, çivi yazısını kullanmaya başlamışlardır. Hititlerin devlet arşivi Hititlerin dili, dini, kültürel birikimleri, siyasi faaliyetleri gibi pek çok bilgi sunar. Kadınların sosyal ve siyasi durumunu bu yazılı belgelerden takip etmek mümkündür. Kanun maddeleri sayesinde toplumda kadına yüklenen sorumluluklar ve kadının haklarını korumak için alınan kararlar öğrenilebilmektedir. Yine devlet arşivindeki belgeler sayesinde kadınların pek çok meslek grubu içinde yer aldıkları, mitolojik anlatılara konu oldukları ya da kraliçelerin siyasi anlamda yönetimde nasıl bir güce sahip oldukları anlaşılabilmektedir.

Başta başkent Hattuša olmak üzere farklı bölgelerden çıkarılan mektuplar, gerek devlet içi gerekse uluslar arası yazışmaları gözler önüne serer. Mektupların bazılarında kadınlarla ilgili meseleler ön plana çıkmaktadır. Bu mektuplar diplomatik evliliklerde prenseslerin gönderilmesi ya da kaçak bir cariyenin akıbetinin ne olacağı gibi pek çok konu içerir. Bu belgeler ile kadınların toplumdaki konumuna dair bilgilerimiz pekişmektedir. Ayrıca bazı Hitit kraliçelerinin şahsen mektup gönderdiklerini ve gerek kralla gerekse dönemin büyük devletlerinin kralları ya da kraliçeleri ile yazışmaları olduğu bilinmektedir. Bu mektuplar diplomatik açıdan Hitit kraliçesinin konumunu da anlamamıza olanak sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hititler, kadın, çivi yazılı tabletler, mektup.

WOMEN AND WOMEN'S CORRESPONDENCE IN HITTITE LETTERS

Abstract

Anatolia entered the written ages in the first quarter of the second millennium BC during the process of trade system realized between Assyrian merchants and Anatolia. After the written documents' silence for a hundred years following the Assyrian Trade Colonies Age, the Hittites dominated over Anatolia started to use the cuneiform script. The state archive of the Hittites provides information about the language, religion, cultural background, and political activities of the Hittites. It is possible to follow the social and political state of women in these written documents. The responsibilities attributed to women and the decisions taken to protect women's rights can be learned through the articles. It can also be understood that women took part in many professional groups, were mentioned in mythological narratives, or what kind of political power queens held in the administration from the documents in the state archive. The Hittites letters found in archaeological excavations in different regions especially in the capital Hattuša reveal both intrastate and international correspondences. Matters regarding women stand out in some of the letters. These letters contain many subjects such as sending princesses for diplomatic marriages or what the faith of a fugitive handmaiden would be. The knowledge about the position of women in society strengthens with these documents. Additionally, it is known that the Hittites queens sent letters personally and corresponded with the king and the kings or queens of great nations at that time. These letters enable us to understand the diplomatic position of the Hittites queen.

Key words: Hittites, woman, cuneiform tablets, letter.

ARAPLARA SATILAN KIBRISLI KADINLARIN TRAJİK ÖYKÜSÜ: ZIGGIYE VE KIZI ŞERÂRE

Yrd. Doç. Dr. Mihrican AYLANÇ
UKÜ Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkez Başkanı

ÖZET

Kıbrıslı Müslüman Türkler, İngiliz idaresi döneminde ekonomik buhran, savaş ve cehalet nedeniyle kadınları para karşılığında Arap asıllı Müslümanlarla evlendirmişler, ataerkil cezai uygulama şekli olarak da satmışlardır. Kitlesel boyutlara ulaşan ve aracı kişilerle iş sektörüne dönüşen bu zorunlu göç trajedisi, tarihi kaynakların yanında Kıbrıs Türk romanına yansımıştır. Özden Selenge, Bir Kalp Çizildi (2013) romanında Araplara satılan kadınlar meselesine özel olarak eğilmiş; göçe zorlanan kadınların farklı kültür ortamında yaşadıkları trajediyi öyküleştirmiştir. Selenge yazarlık yaşamı boyunca Sana Sevdam Sarı (1998), Lâle Yüreğin Beyaz (1999), Alkyone Deniz Kuşu (2003), Korkma Ay Doğacak (2010) romanlarında da Kıbrıs'ta savaşlara tanık olan, İngiltere ve Türkiye'ye göç etmeye zorlanan, toplumsal açmazlarına rağmen adada kalıp eğitim ve sanat bilinci yaratmaya çalışarak kendini gerçekleştirme arzusunda olan kadının mücadelesine ortak olur. Bir Kalp Çizildi romanında, II. Dünya Savaşı sonrasında Araplara gelin olarak verilen kadınların dramını iki nesle ve iki coğrafyaya yayılan uzamda anlatır. Özünde bireysel nitelikli olup yoğunluğu nedeniyle toplumsal bir olguya ve yaraya dönüşmüş bulunan bu evlilikler ve evlilik adı altında farklı işlerde çalıştırılmak üzere Araplara teslim edilen kadınlar, Selenge'nin dışındaki yazarları da etkilemiştir. Ancak Selenge, eserde yer verdiği kültürel inanç ve uygulamalar, ritüeller ve psikolojik unsurlarla diğer yazarlardan ayrılır. Selenge'nin romancılığı ve özellikle bu romanı dikkate alındığında onun yabancılaşma etrafında dönen, birey olarak kadının çıkmazlarını dışa vuran tavrının şekillendirdiği modernist bir algıya sahip olduğu söylenebilir. Selenge, kadına 'birey' olarak önem verir ancak onu toplumsal bağlarından koparmaz. Özellikle örselenmiş çocukluk dönemlerinin ve kültürel yozlaşmaların harmanında savrulan, çok katmanlı çatışmalar yaşayan kadın karakterler yaratır. Bir Kalp Çizildi'de okuru, dolayısıyla Kıbrıs Türk toplumunu iyileştirilmesi mümkün olmayan kadın kalplerin acı gerçekleriyle, göç travmasıyla buluşturur. Bir psikolog hassasiyeti ile Zıggıye ve kızı Şerâre'nin aile kökenlerine ve çocukluk dönemlerine iner, karakterlerin sorunlu iç ve dış gerçekleri ile yüzleşmelerini sağlar. Bu şekilde onları ruhsal bir yetkinliğe, refaha ulaştırma arzusuna hizmet etmekten kendini alamaz. Araplara satılan kadınları; horlanan, acılar ve mutsuzluklar içinde çırpınan, geçmişi ve aile köklerini, dilini unutmaya çabalayan, kimi zaman başkaldıran kadınlar olarak kültürel hafızamıza kaydeder.

Anahtar Sözcükler: Kıbrıs Türk romanı, Bir Kalp Çizildi, Araplara satılan kadınlar, göç, travma

RE-TELLING THE STORY OF PARTITION THROUGH THE EYES OF A WOMAN: A STUDY OF HASAN AZIZUL HAQUE'S NOVEL

Assistant Professor Dr Dipanwita Pal
Galsi Mahavidyalaya

Abstract

Agunpakhi (The Bird of Fire), a novel by Hasan Azizul Haque, re-tells the story of the partition of India and the creation of a new country—Pakistan, but with a twist. Here, the narrator is an ordinary Muslim housewife from a remote village. She sees things through the eyes of her husband who has some access to the greater world. But the gaze presented here is certainly that of a woman for whom the partition of her family is no less heart-wrenching than that of the country. Her family is of utmost importance to her. The novelist very beautifully weaves another story of partition with that of the great historical one—the partition of the well-to-do rural joint family that the protagonist belongs to. In this paper I have tried to show what differences does it make to the novelist to present the whole story from the perspective of a woman. This paper further tries to find out the parallels that the novelist has very cleverly woven between the backdrops of both the partitions. The more tragic fact is that the dark shadow of partition gradually encroaches within her family resulting in scattering her children along with her husband. She is hurt. One by one all her children go to East Pakistan in search of a better future from where they never return. And the final and the most painful/heartbreaking blow comes from her husband when he decides to sell all his belongings in India and settle in East Pakistan, to live the rest of his life surrounded by his offspring and their families. But here lies the turning point of the novel. The till now docile, soft-natured ordinary housewife of a village for the first time expresses her disagreement with her husband's decision. Even when her husband is obstinate on leaving the country without paying any heed to her opinion, she protests with all her strength. She won't leave until one could explain her why she should. Finally she ends up in staying alone in her house, with the deepest realization that any woman has ever felt, "Me and my husband are not one human, rather two different personalities—in spite of being the dearest and the nearest ones, we have two different identities" (252, translation mine). This is the ultimate recognition of the voice of a feminist. This paper is a humble attempt to find out the source of such power that converts an otherwise illiterate, submissive, dutiful common rural woman into such an iron- willed lady.

Keywords: Partition, feminism, identity crisis, patriarchy

EVLİ VEYA EVLİLİK İLİŞKİSİ YAŞAYAN KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ(KUZEY KIBRIS ÖRNEKLEMİ)

Dr. Neşe Başak
Okutman KKTC Mersin 10, TÜRKİYE
Prof. Dr. Nergüz BULUT SERİN
European University of Lefke Dr. Fazıl Küçük Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling, Lefke, KKTC Mersin 10, TÜRKİYE ORCID: 0000-0002-2074-3253

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, evli ve evlilik ilişkisi yaşayan kadınların aile içi şiddete ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu çalışma Kuzey Kıbrıs'ta Girne, Güzelyurt, Lefke, Lefkoşa ve Magusa da her şehirden 10'ar kişi ile yapılan çalışmada uygulanan anketlerin değerlendirilmesi sonucunda şiddeti kabullenme düzeyi en yüksek olan 20 katılımcı belirlenmiş, bu kişilerle gördükleri şiddet hakkında görüşme oturumu gerçekleştirmek için iletişime geçilmiştir. 5 seanstan oluşan oturuma katılmayı kabul eden 11 katılımcı ile birer hafta ara ile toplam 5 seans 20-30 dakika arasında değişen görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışmada yüz yüze anket yöntemiyle yapılan görüşmelerde Çiftler Arası Şiddet Kabul Ölçeği ile sosyo demografik değişkenlere ilişkin sorular yer almıştır. Daha sonra yapılan oturumlarda uzman görüşü alınarak açık uçlu 18 soru hazırlanmış; görüşmelerde katılımcılara 3 ile 5 arasında soru yöneltilmiş, cevaplama sürecinde yönlendirme ve zorlama yapılmamıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar, not edilerek alınarak kaydedilmiştir. Nitel ve kesitsel desende oluşturulan araştırma sonuçlarının genellemek mümkün değildir. Bu sonuçlar, kadına yönelik şiddet ve şiddet türleriyle ilgili Kuzey Kıbrıs örneğinde bilgiler sunmaktadır. Oturumlar sonucunda, katılımcıların yaşadığı ilişkide şiddet görme sürecinin nasıl başladığı ve ne kadar sürdüğüne yönelik sorulara farklı cevaplar alınmıştır. Ağırlıklı olarak kadınların şiddet görmeye evliliklerinin ya da beraberliklerinin ilk dönemlerinde başladıkları anlaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kadın, evlilik ilişkisi, aile içi şiddet

OPINIONS OF MARRIED OR WOMEN WITH A MARRIAL RELATIONSHIP ON FAMILY VIOLENCE (NORTHERN CYPRUS SAMPLE)

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the views of married women and women in a marital relationship on domestic violence. This study was conducted with 10 people from each city in Kyrenia, Güzelyurt, Lefke, Nicosia and Magusa in Northern Cyprus.As a result of the evaluation of the questionnaires, 20 participants with the highest level of acceptance of violence were determined, and these people were contacted to hold an interview session about the violence they experienced. A total of 5 sessions of 20-30 minutes were held with 11 participants who accepted to participate in the session, which consisted of 5 sessions, with an interval of one week. In this study, interviews with face-to-face questionnaires included questions related to socio-demographic variables with the Acceptance of Couples Violence Scale. In the later sessions, 18 open-ended questions were prepared by taking expert opinion; During the interviews, 3 to 5 questions were asked to the participants, and no guidance or compulsion was made during the answering process. The responses of the participants were noted and recorded. It is not possible to generalize the research results created in qualitative and cross-sectional designs. These results provide information on violence and types of violence against women in the example of Northern Cyprus. At the end of the sessions, different answers were received to the questions about how the process of experiencing violence in the relationship in which the participants live and how long it lasts. It is understood that predominantly women started being subjected to violence in the early stages of their marriage or partnership.

Keywords:Woman, marital relationship, domestic violence

1.GİRİŞ

Genel olarak bireyler, toplum içerisinde var olmak ve varlıklarını devam ettirmek için birliktelik Evlilik doyumu; cinsel doyum, mutluluk, yeniden evlenme halinde yine aynı kişiyle evlenmeyi istemek gibi farklı haz ölçütleriyle ve pozitif iletişimde tayin edilmektedir (Collins ve Coltrane, 1991). Bu alandaki çalışmalar bireylerin "mutlu" bir evliliğe, iş ve maddi garanti gibi yaşamdaki ciddi kabul edilebilecek farklı doyum kaynaklarına göre daha fazla önemsediklerini tespit etmiştir (Campbell, Converse ve Rodgers, 1976; Freedman, 1978). Duygusal bağlantılar, evlilik ilişkisindeki en önemli role sahiptir ve bu bağlantıların zayıflamasına ve güçlenmesine yol açan faktörlerin ortaya çıkmasının çok önemli olduğunu ifade etmektedir.

Yapılan çalışmalar her türlü şiddet sonucunda kadınların daha fazla riskle karşı karşıya olduklarını, genellikle yaralanmalara maruz kaldıklarını (Archer, 2000; Başbakanlık, 2009; Macke, 2010; Işıloğlu, 2006) göstermektedir. Ayrıca şiddetin yaş gençleştikçe artığı (Joseph, 1981; Schumacher ve Slep, 2004) ve romantik ilişkilerde sözlü, fiziksel ve cinsel saldırganlıktan başka kıskançlık ve partneri denetim altında tutma gibi davranışların da yaygın olduğu ifade edilmektedir (Carruthers, Carruthers, Day-Vines, Bostick ve Watson, 1996; Cano, Avery-Leaf, Cascardi ve O'Leary, 1998; Stevahn, Johnson, Johnson, Schultz, 2002; MEB, 2006). TÜİK verileri (2012, 2016) de Türkiye'de kırsal ve kentsel alan fark etmeksizin kadınların büyük bir bölümünün aile içi şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Aslan, Zeyneloğlu, Vefikuluçay, Temel ve Erdost (2008) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırma, hemşirelik bölümünün birinci sınıf ve dördüncü sınıflarında okumakta olan öğrencilerinin % 29'luk bölümünü duygusal ilişkilerinde şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Çiftler arası şiddeti kabul etme noktasında; aşırı alkol tüketimi (Watkins, Dilillo ve Maldonado, 2014), madde kullanımı (Merghati-Khoei, Korte, Rimaz, Brady, Back ve Shamsalizadeh, 2014), ırk (Powers ve Kaukinen, 2012), güvensiz bağlanma (Craparo, Gori, Petruccelli, Cannella ve Simonelli, 2014), aile içinde şiddete tanıklık, erken çocuklukta şiddete maruz kalma (Yount ve ark., 2014; Sabri, Stockman, Renner, Mittal ve Decker, 2014), ilişki süresi (Thongpriwan, 2008) gibi çeşitli faktörlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Çiftler arasında şiddetin kabul edilmesinin bireylerde yeme bozukluklarına, madde kullanımına, intihara dair düşüncelerin oluşmasına, (Ackarda ve Neumark-Sztainer, 2002; Ackard, NeumarkSztainer ve Eisenberg, 2007), kaygı ve depresyon düzeylerinin artmasına (Callahan, Saunders ve Tolman, 2003), duygusal iyilik halinin ve öz saygının azalmasına (Callahan, Saunders ve Tolman, 2003) yol açtığı görülmektedir. Şiddete maruz kalma şiddete engel olarak çözmek yerine, şiddet ortamına tahammül etmeyi sürdürmesine, kendine güvenini kaybeden kadında benlik saygısının azalmasına yol açmaktadır (Kutluk, 1994; Böke, 1994; Aktaş Mavili, 1997; Gömbül, 1998).Genel olarak toplumlarda kadına yönelik olarak sosyo-kültürel tanımlamalar ve kodlamalar aile ve toplum tarafından şekillendirilmektedir. Toplum tarafından kadına biçilen rollerde kadın sosyal yaşamdan izole edilmekte, kadın özellikle ev içerinde konumlandırılmakta ve yaşam alanı daraltılmaktadır. Buna, kadının duygusal ve zayıf olduğu şeklindeki kanının önemli ölçüde etkili olduğu görülür (Dağ, 2016:483; Aydın, 2014:237).

Genel olarak bireyler, toplum içerisinde var olmak ve varlıklarını devam ettirmek için birliktelik ve/veya yakın ilişkiye ihtiyaç duyarlar. Günümüzde çoğunlukla flört ilişkisi ile başlayan bu ilişkiler, sosyal toplumun en temel unsuru olan evlilik ve daha sonra çocuklu aile yapısına evirilir. Gerek flört aşamasında, gerekse evlilik ve aile ilişkisinde kadınların farklı şekillerde şiddete maruz kalmaları sıklıkla görülmektedir. Lundgren'e (2009: 79) göre kadına yönelik şiddet, normal

olmayan erkeklerin sistematik bir şekilde ürettiği ve şiddet uyguladıkları kadınları bunu içselleştirmeleri ve kabullenmeleri için çaba gösterdikleri bir süreçtir. Şiddeti oluşturan bu süreçte ise toplumsal rollerin etkisi büyüktür. Başka bir ifadeyle, toplumsal cinsiyet rollerinin paylaşılması temelinde, partnerine/eşine şiddet uygulayan erkekler esasen anormal bir davranış sergilediklerini düşünmemekte ve erkekliklerinin gereği olarak davrandıklarını düşünmektedir. Bu kapsamda, kadınların şiddeti kabullenmeleri, içselleştirmeleri, maruz kaldıkları şiddeti normal olarak değerlendirmeleri ve günlük hayatın olağan akışında bir şey olarak değerlendirmeleri en az şiddetin varlığı kadar içler acısı bir durumdur. Çiftler arasında yaşanan şiddet vakalarının, kadının çalışmaya başlaması ile de devam etmekte olduğu görülür. Bu süreçte kadının kendisine uygulanan şiddeti ne derece içselleştirerek kabul etmekte olduğu ve bu kabullenmenin nedenlerinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın amacı, evli ve evlilik ilişkisi yaşayan çiftlerin kadınların aile içi şiddete ilişkin görüşlerini belirlemektir.

1.1.Araştırmanın alt amaçları

1.Katılımcının yaşadığı ilişkide şiddet görme sürecinin nasıl başladığı ve ne kadar sürdüğüne şidddetin türünün ve sebebinin ne olduğuna yönelik sorulara cevaplar araştırılmıştır.

2.Katılımcılara gördüğü şiddet sürecinde korunmak, kendini savunmak veya varsa çocuklarını korumak amacıyla bir girişimde bulunup bulunmadığı; bununla olumlu ya da olumsuz, nasıl bir ilerleme kaydettiği, çevrelerinin onlara veya partnerlerine karşı müdahale ve yönlendirmeleri olup olmadığı, eşlerinin şiddet uygulanmasına karşın yaşanılan ne tür sorunların neden olduğu, sorularının cevabı araştırılmıştır.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Modeli

Araştırmanın modeli karma yöntem araştırmasıdır**.** Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Creswell, 2003; Tashakkori ve Teddlie, 1998; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Karma yöntemle araştırma yapmak ise çeşitli yöntemler kullanarak olayları bir çerçeve içerisinde sunma, analiz etme ve bir araya getirmektir (Akt. Baki ve Gökçek, 2012). Bu çalışmada yüz yüze anket yöntemiyle yapılan görüşmelerde Çiftler Arası Şiddet Kabul Ölçeği, ile sosyo-demografik sorular yer almıştır. Daha sonra yapılan oturumlarda uzman görüşü alınarak açık uçlu 18 soru hazırlanmış; görüşmelerde katılımcılara 3 ile 5 arasında soru yöneltilmiş, cevaplama sürecinde yönlendirme ve zorlama yapılmamıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar, not edilerek alınarak kaydedilmiştir. Nitel ve kesitsel desende oluşturulan araştırma sonuçlarının

genellemek mümkün değildir. Bu sonuçlar, kadına yönelik şiddet ve şiddet türleriyle ilgili sadece Kıbrıs örneğinde bilgiler sunmaktadır

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma KKTC'de Girne, Güzelyurt, Lefke, Lefkoşa ve Magusa da her şehirden onar kişi ile yapılmıştır Anketler sonucunda en çok şiddeti kabullenme düzeyi olan 20 katılımcı belirlenmiş bu kişilerle gördükleri şiddet hakkında görüşme oturum gerçekleştirmek için görüşüldü. Ulaşılan 15 katılımcıya 5 seanslık oturum gerçekleştirmek izin istendi Katılmayı kabul eden 11 katılımcı ile birer hafta ara ile toplam 5 seans 20-30 dakika arasında değişen görüşmeler yapıldı.Çalışmanın nitel kısmın çalışmayı kabul eden 11 kişi ile birer hafta ara ile toplam 5 er seans 20-30 dakika arasında değişen görüşmeler şeklinde yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Tablo 3.1 : Katılımcıların sosyo demografik özellikleri

		n	%
Yaş	19-29 yaş	32	64
	30-44 yaş	18	36
Medeni Durum	Bekar(ilişkisi var)	20	40
	Evli	25	50
	Dul	5	10
Eğitim	Lise ve altı	12	24
	Ön lisans ve lisans	27	54
	Lisans üstü ve doktora	11	22
Çalışma durumu	Tam zamanlı ya da kısmi çalışıyor	14	28
	Öğrenci veya çalışmıyor	36	72
Çocuk sahibi olma durumu	Çocuğu var	25	50
	Çocuğu yok	25	50
İlişki süresi	1-4 yıl arası	32	64
	5 yıl ve üzeri	18	36

Araştırmaya katılan kadınlar %20 lik (n=10) gruplar halinde Girne, Güzelyurt, Lefke, Lefkoşa ve Magusa'dan rasgele örneklem ile seçilmiştir. Katılımcıların yaş ortalamaları ise 28,82 ± 6,18 (minimum 19, maksimum 44) olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınların öğrenim durumuna bakıldığında %24'ü (n=14) lise ve altı öğrenim durumuna, %54'ü (n=27) ön lisans ve lisans öğrenim durumuna ve %22'si (n=11) lisans üstü ve doktora öğrenim durumuna sahip olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınların çalışma durumları sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; %72'inin (n=36) kısmi ya da tam zamanlı çalıştığı, %28'inin (n=14) çalışmadığı

veya öğrenci olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınların medeni durumları sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; %40'ının (n=20) bekar ve bir ilişkisi olduğu, %50'sinin (n=25) evli olduğu ve %10'nunun (n=5) dul olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınların son biten (boşanmış ve şu an ilişkisi olmayanlar için) veya şu an devam eden ilişki süreleri incelendiğinde ortalama süre 5,44 ± 4,37 (minimum 1 maksimum 18) yıl olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınların çocuk sahibi olma durumları sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; %50'sinin (n=25) çocuk sahibi olduğu, %50'sinin (n=25) çocuk sahibi olmadığı bulunmuştur.

Tablo 3.2. Katılımcıların Çiftler Arası Şiddet Kabul Ölçeğine yanıtlara göre puan ortalamaları

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Çiftler Arası Şiddet Kabul Ölçeği	11,00	22,00	14,02	3,03

Araştırmaya katılan kadınların Çiftler Arası Şiddet Kabul Ölçeğine verdiği cevaplar incelendiğinde ortalama puanı 14,02 ± 3,03 olarak saptanmıştır .

1.Katılımcının yaşadığı ilişkide şiddet görme sürecinin nasıl başladığı ve ne kadar sürdüğüne şidddetin türünün ve sebebinin ne olduğuna yönelik sorulara cevaplar araştırılmıştır.

2.Katılımcılara gördüğü şiddet sürecinde korunmak, kendini savunmak veya varsa çocuklarını korumak amacıyla bir girişimde bulunup bulunmadığı; bununla olumlu ya da olumsuz, nasıl bir ilerleme kaydettiği, çevrelerinin onlara veya partnerlerine karşı müdahale ve yönlendirmeleri olup olmadığı, eşlerinin şiddet uygulanmasına karşın yaşanılan ne tür sorunların neden olduğu, sorularının cevabı araştırılmıştır.

3.3. ÖRNEK OTURUM

Kadın 1. Oturum

1) Yaşadığınız ilişkide şiddet görme süreci nasıl başladı ve ne kadar sürdü? Şiddet olayının süreci nasıl devam etti?

11 yıldır evliyim. 3 yıl önce trafik kazası geçirdim ve artık yürümem aksıyor sakatım. Ondan sonra şiddet görmeye başladım ve devam ediyor.

2) Gördüğünüz şiddet ne tür bir şiddeti? (psikolojik, fiziksel, ekonomik...)

Psikolojik, ekonomik,fiziksel, Yardıma muhtaç durumdayım ama eşim bana yardımcı olmuyor, çalışamadığım için ekonomik olarak ona yardım edemiyorum ve hasta olduğum için ekonomik

ihtiyaçlarımız artmış durumda ama eşim ihtiyaçlarımı karşılamıyor, sürekli yetersiz olduğumu söyleyip psikolojik olarak da şiddete maruz bırakıyor.

3) Maruz kaldığınız şiddeti sizce neden uyguluyordu? Temel sebebi neydi? (ekonomik sebepler, ailevi sebepler, duygu göstergesi, eğitim farkı, sizdeki uyumsuz davranış bozuklukları, sizin tahrik edici davranış türleriniz, psikolojik sorunlar, sağlık sorunları, aldatma, toplumsal baskı...)

Sebebi ekonomik sebepler, benim sağlık sorunlarım.

2. Oturum

4) Gördüğünüz şiddet sürecinde korunmak ve kendinizi savunmak ya da varsa çocuklarınızı korumak amacı ile bir girişimde bulundunuz mu? Olumlu ya da olumsuz bir ilerleme kaydettiniz mi?

Ne yapabilirim ki? Ben artık engelli biriyim. Onun hayatında tamamen yük oldum. Çocuğuma da bakamıyorum. Hiçbir şey elimden gelmez.

5) Çevrenizin Size veya partnerinize karşı müdahale ve yönlendirmeleri var mıydı? Ne tür yönlendirmeler aldınız?

Yardım aramam yasal olarak hakkımı aramam gerektiğini söylediler. Ama yapamadım. Tamamen ona bağımlıydım.

6) Yaşadığınız ne tür sorunlar size şiddet uygulanmasına yolunu açıyordu?

Benim sağlık sorunlarımın olması çocuklarıma bakamıyor olmam ve sağlık sorunlarından ötürü çalışamıyor olmam ekonomik sıkıntılarımız şiddete yol açıyordu.

3. Oturum

7) Size uygulanan şiddet ile baş edebiliyormuydunuz ve en çok hangi tür şiddet ile baş etmekte zorlanıyordunuz?

Hiçbiriyle baş edemiyorum artık.

8) Maruz kaldığınız şiddet türü davranışlar sizi hangi açıdan daha çok yıpratıyordu (fiziksel, psikolojik, ekonomik)

Hastayım ve bunun üzerine fiziksel şiddete de maruz kalmak beni çok yıprattı. Kendimi hem çocuğuma hem eşime karşı zaten yetersiz hissediyorken eşimin de bu konuda üzerime gelmesi psikolojik olarak da yıpratıyor.

9) Sizin için en önemli değerler nelerdir? Neden? Sizce şiddete hak veren bir değer var mı?

En önemli değer saygıdır.Evet benim yetersiz olmam ekonomik olarak ona destek olamamam çocuğuma ve evime yeterli bakamam belki biraz hak verir.

4. Oturum

10) Size uygulanan şiddet türlerinden kabullendiğiniz türü nasıl anlıyorsunuz? Bu şiddete ne tür tepkiler veriyorsunuz? (sessiz kalmak, emri yerine getirmek…) kabullenme sebebiniz nedir?

Sessiz kalıyorum, emri yerine getiriyorum. Çünkü desteğe muhtaç ve bağımlıyım.

11) Kabullendiğiniz şiddet türünü kabullenme sebebinizi daha çok neye bağlıyorsunuz? (toplumsallaşma süreci, aile eğitimi, model alma, korku, çaresizlik, ekonomik bağımlılık, aşırı sevme, kaybetmek istememe...)

Aile eğitimi öncelikle. Eşimden boşanmak toplum tarafından hoş karşılanmaz. Sonra korkuyorum tabii ki. Ondan ayrılırsam bana kim bakar? çocuklarımıza ne olur? Çaresizim, ona bağımlıyım. Kendim için olmasa çocuklarım için.

12) Özgürlüğünüzü en çok hangi şiddet türü ne şekilde etkiliyor?

Fiziksel şiddet etkiliyor. Hoş zaten kendi ihtiyaçlarımı tam olarak karşılayamadığım için özgür değilim.

5. Oturum

13) Şiddeti kabullendiğiniz yer zaman ve durumlar var mı? Neden?

Sadece ailemizin dağılamaması ve iki çocuğumun iyiliği için kabullenebilirim. Ekonomik olarak bakıma muhtaç olduğum için kabulleniyorum.

14) Şiddeti haz olarak gördüğünüz durumlar oldu mu? Kabullenme sebepleri arasında gösterebilir misiniz? Sizce şiddet bir sevgi göstergesi midir?

Nesini haz olarak görebilirim ki? Her seferinde yetersiz olduğum söylenmesini mi, ona yük olamam mı, hastalığıma rağmen fiziksel şiddete maruz kalıyor olmak mı?

15) İlişkinizde gördüğünüz şiddet sizce sorunlarınızı çözüldü mü?

Hiçbir sorunumuz çözülmedi tabii ki.

16) Şiddet gördüğünüzde yardım istiyor ya da çevreniz veya ailenizle paylaşıyormusunuz?

Evet ailelerimiz, komşularımız biliyor ancak yardım istemiyorum.

17) Şiddet gördükten sonra ilişkiniz nasıl etkilendi? Şiddete bakış açınız tepkileriniz neşekilde değişti? Kazandığınız ya da kaybettiğiniz durumlar oldu mu? (özgüven kaybı, korku, hukuk bilgileri edinme, ilişki ve karşı cinsten soğuma...)

Özgüven kaybı, korku, hayattan soğuma.

18) Sizde şiddet türü bir davranış gelişti mi ve şiddete bakış açınız tepkileriniz neşekilde değişti?

Artık çocuklarıma benim de sesim yükselir oldu. Aslında hiç istemiyorum ama berbat bir durumdayım ister istemez onlara da yansıtıyorum.

Kadın 1.oturum

1) Yaşadığınız ilişkide şiddet görme süreci nasıl başladı ve ne kadar sürdü? Şiddet olayının süreci nasıl devam etti?

Şiddet görmeye evlendikten sonra başladım. 2 yıldır evliyim hala devam ediyor. Gittikçe arttı.

2) Gördüğünüz şiddet ne tür bir şiddeti? (psikolojik, fiziksel, ekonomik...)

Fiziksel ve ekonomik şiddet görmekteyim. Fiziksel olarak yumruk tokat tartaklama şeklindeyken ekonomik olarak ise ben çalışmıyorum ve eşim bana evi geçindirecek ve mutfak giderlerini karşılayacak kadar dahi para vermiyor.

3) Maruz kaldığınız şiddeti sizce neden uyguluyordu?Temel sebebi neydi? (ekonomik sebepler, ailevi sebepler, duygu göstergesi, eğitim farkı, sizdeki uyumsuz davranış bozuklukları, sizin tahrik edici davranış türleriniz, psikolojik sorunlar, sağlık sorunları, aldatma, toplumsal baskı...)

Temel sebebinin ekonomik olarak üstün olması olduğunu düşünüyorum. Ben çalışmadığım için de evi geçindirmek hayli güç oluyor. Ve bunlara rağmen benim çalışmamı da istemiyor.

2. Oturum

4) Gördüğünüz şiddet sürecinde korunmak ve kendinizi savunmak ya da varsa çocuklarınızı korumak amacı ile bir girişimde bulundunuz mu? olumlu ya da olumsuz bir ilerleme kaydettiniz mi?

Ondan gizli örgü, nakış gibi ev hanımlarının yapabileceği tarzda işler yapmaya başladım ve kazandığım parayı evin giderleri için ondan gizlemeye çalışıyorum. Ve ondan uzak durmaya çalışıyorum ki şiddete maruz kalmayayım. Olumlu karşılık olarak en azından evin faturalarını ödeyip mutfak alışverişi yapmaya çalışarak evin geçimini bir şekilde sağlıyorum ve uzak durup istediklerini yaptığım zaman da şiddet miktarında az da olsa bir azalma oluyor.

5) Çevrenizin Size veya partnerinize karşı müdahale ve yönlendirmeleri var mıydı? ne tür yönlendirmeler aldınız?

Yoktu çünkü şiddete maruz kaldığımı kimseyle paylaşamadım.

6) Yaşadığınız ne tür sorunlar size şiddet uygulanmasına yolunu açıyordu?

Ekonomik problemlerimiz uyguladığı şiddetin en büyük sebebiydi.

3. Oturum

7) Size uygulanan şiddet ile baş edebiliyormuydunuz ve en çok hangi tür şiddet ile baş etmekte zorlanıyordunuz?

Fiziksel şiddetle baş etmekte zorlanıyorum çünkü yanlış bir davranışım ya da onun gözünde şiddete sebebiyet verecek bir şey yapmama rağmen şiddet görmek gerçekten zor bir durum. Ama ne olursa olsun sorunlar şiddet uygulamak için sebep olmamalı.

8) Maruz kaldığınız şiddet türü davranışlar sizi hangi açıdan daha çok yıpratıyordu (fiziksel, psikolojik, ekonomik)

Beni psikolojik olarak çok yıprattığını söyleyebilirim.

9) Sizin için en önemli değerler nelerdir? Neden? Sizce şiddete hak veren bir değer var mı?

En önemlileri partnerler arasındaki sosyoekonomik durumdur bence. Ama ne olursa olsun şiddete hak veremez.

4. Oturum

10) Size uygulanan şiddet türlerinden kabullendiğiniz türü nasıl anlıyorsunuz? Bu şiddete ne tür tepkiler veriyorsunuz? (sessiz kalmak, emri yerine getirmek…) kabullenme sebebiniz nedir?

Ekonomik şiddeti kabullendim. Sessiz kalıyorum ve emri yerine getiriyorum. Daha fazla şiddete maruz kalmamak ve daha fazla yıpranmamak için.

11) Kabullendiğiniz şiddet türünü kabullenme sebebinizi daha çok neye bağlıyorsunuz? (toplumsallaşma süreci, aileeğitimi, model alma, korku, çaresizlik, ekonomik bağımlılık, aşırı sevme, kaybetmek istememe...)

Aşırı sevme, kaybetmek istememe, korku, ekonomik bağımlılık ve çaresizlik.

12) Özgürlüğünüzü en çok hangi şiddet türü ne şekilde etkiliyor?

Ekonomik şiddet tabiki. Evin giderleri, eşimin keyfi harcamaları yüzünden kendi ihtiyaçlarımı karşılayamayacak durumdayım.

5. Oturum

13) Şiddeti kabullendiğiniz yer zaman ve durumlar var mı? Neden?

Kaybetmemek ve daha fazla yorulmamak adına ekonomik şiddeti kabullenmiş durumdayım.

14) Şiddeti haz olarak gördüğünüz durumlar oldu mu? Kabullenme sebepleri arasında gösterebilir misiniz? Sizce şiddet bir sevgi göstergesi midir?

Asla haz olarak görmüyorum. Ekonomik ve fiziksel şiddetin asla sevgiyle bir ilgisi olamaz.

15) İlişkinizde gördüğünüz şiddet sizce sorunlarınızı çözüldü mü?

Hayır,tabiki sorunlarımız çözülmedi. Geçim sıkıntımız arttıkça da sorunlarımız devam ediyor. Üzerine fiziksel şiddet de eklenince çekilmez bir hal alıyor.

16) Şiddet gördüğünüzde yardım istiyor ya da çevreniz veya ailenizle paylaşıyor musunuz?

Hayır, hiçbir zaman paylaşmadım.

17) Şiddet gördükten sonra ilişkiniz nasıl etkilendi? Şiddete bakış açınız tepkileriniz neşekilde değişti? Kazandığınız ya da kaybettiğiniz durumlar oldu mu? (özgüven kaybı, korku, hukuk bilgileri edinme, ilişki ve karşı cinsten soğuma...)

Özgüven kaybı oldu, ekonomik bağımsızlığım olmadığı için korkuyorum ve tabiki ilişkiden ve karşı cinsten çok soğudum.

18) Sizde şiddet türü bir davranış gelişti mi ve şiddete bakış açınız tepkileriniz ne şekilde değişti?

Hayır, bende şiddet türü bir davranış gelişmedi. Eskiden daha fazla tepki verirken şimdi şiddet karşısında daha sessiz ve sakin kalıyorum ve şiddetten bu şekilde uzak kalıyorum.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Katılımcılara çevrelerinin onlara veya partnerlerine karşı müdahale ve yönlendirmeleri olup olmadığı sorulduğunda çevrelerine konuyu anlatanlara genellikle çevreden teselli etmeye yönelik bazı öneriler geldiği, somut hiçbir müdahalenin olmadığı cevabı alınmıştır. Katılımcılardan üçü (%27) ise şiddete maruz kaldığını, kimseyle paylaşamadığını ifade etmiştir. Bir (%9) katılımcı ise eşinin ve kendi ailesinin maddi anlamda destekte bulunduğunu ifade etmiştir.

Katılımcılara özgürlüklerini en çok hangi şiddet türünün, nasıl etkilediği sorulduğunda "ekonomik şiddet" cevabının öne çıktığı görülmüştür.

Son olarak katılımcılara kendilerinde şiddet türü bir davranış gelişip gelişmediği ve şiddete bakışında nasıl bir değişim olduğu soruldu. Bu soruya verilen cevaplarda katılımcılarda ağırlıklı (%73) olarak şiddet türü bir davranış gelişimi olmadığı anlaşılmıştır. İki katılımcı kendilerinde şiddete yatkınlık geliştiğini ifade etmiştir; bu katılımcılardan biri çocuklarına karşı sesini yükseltmeye başladığını, diğeri ise kocasını kısıtlamaya ve çevresiyle görüştürmemeye başladığını söylemiştir. Katılımcılardan bir bölümü (%45) şiddete karşı sessiz ve duyarsız hale geldiğini, şiddetten kaçtığını ifade etmiştir. Bir katılımcı ise sonraki ilişkilerinde şiddet durumuna ilişkin belirtileri daha erken görmeye başladığını belirtmiştir.

4.1.Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle ileride yapılacak çalışmalar için bazı önerilerde bulunmak mümkündür. Araştırma kapsamında Ağırlıklı olarak kadınların evliliklerinin ya da beraberliklerinin ilk dönemlerinde şiddet görmeye başladıkları anlaşılmaktadır. Sonraki çalışmalarda evlilikte şiddet konusunda yıllara göre bir değerlendirme yapılabilir. Çalışmada katılımcıların özelikle şiddete neden olduğunu düşündükleri sorunları çözmek için bazı başarısız girişimlerde bulundukları görülmüştür. Yine katılımcıların yarıya yakınının şiddet gördüklerinde kimseden yardım istemedikleri ve durumu çevreleri ya da aileleriyle paylaşmadıkları anlaşılmıştır. Bu durumu aileleri, komşuları, arkadaşları, eşinin ailesi ve eşinin ailesiyle paylaşan %55'lik kesimin ise bir çözüme ulaşamadıkları anlaşılmıştır. Yapılacak çalışmalarda şiddete maruz kalan kadınların sosyal ilişkilerinin gelişmesini sağlayacak sosyal destek programları hazırlanabilir. Araştırma kapsamında katılımcıların şiddet gördükten sonra ağır bir özgüven kaybına uğradıkları, karşı cinsten ve cinsellikten soğudukları anlaşılmıştır. Bu bağlamda şiddete maruz kalan kadınları bireysel ve grupla psikolojik danışma ile birlikte rehabilite etmeye yönelik çalışmalara yapılabilir.

KAYNAKÇA

Ackard, M. Dian, Eisenberg, E. Marla ve Neumark-Sztainer, D. (2007). Long-term impact of adolescent dating violence on the behavioral psychological health of male and female youth. The Journal of Pediatrics, 151, 476-481.

Ackard, M. Dian, Eisenberg, E. Marla ve Neumark-Sztainer, D. (2007). Long-term impact of adolescent dating violence on the behavioral psychological health of male and female youth. The Journal of Pediatrics, 151, 476-481.

Aktaş, A. (1997). Aile İçi Şiddet ve Önleme Yolları. Ankara: Somgür Yayıncılık.

Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta analytic review. Psychological Bulletin, 126, 651680.

Aslan, D. Vefikuluçay, D. Zeyneloğlu, S. Erdost, T. ve Temel, F. (2008). Ankara'da İki Hemşirelik Yüksekokulunun Birinci Ve Dördüncü Sınıflarında Okuyan Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma, Flört İlişkilerinde Şiddet Uygulama Durumlarının ve Bu Konudaki Görüşlerinin Saptanması Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Teknik Rapor. Ankara.

Aydın, K. (2014). Yapısal İşlevselci Teori ve Toplumsal Tabakalaşma. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(8), 213-239.

Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış.Electronic Journal Of Social Sciences,11(42).

Başbakanlık (2009). Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara: Elam Teknik Basım.

Böke, Ö. (1994). Boşanma ile Sonlanan Evliliklerde Aile İçi Saldırganlık. (Yayımlanmış Uzmanlık Tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Callahan, R. Michelle, Tolman, M. Richard ve Saunders, Daniel G. (2003). Adolescent dating violence victimization and psychological well-being. Journal of Adolescent Research, 18(6), 664-681

Campbell, A., P. E. Converse ve W. L. Rodgers (1976). The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations, and Satisfactions. New York: Russell Sage Foundation.

Carruthers, L. William, Carruthers, B. J. Barbara, Day-Vines, L. Norma, Bostick, Dee ve Watson, C. D. (1996). Conflict resolution as curriculum:a definition, description, process for integration ln core curricula. School Counselor. 43(5),345-373.

Craparo, G, Gori, A, Petruccelli, Irene, Cannella, Vincenza ve Simonelli, C. (2014). Intimate partner violence: Relationships between alexithymia, depression, attachment styles and coping strategies of battered women. The Journal of Sexual Medicine, 11(6),1484– 1494.

Creswell, J.W. (2003). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Dağ, A. (2016).Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yaşlılık ve Sosyal Dışlanma, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (28), 480-500.

Gömbül, Ö., (1998). Ailede Kadına Eşi Tarafından Uygulanan Şiddet ve Şiddette Mesleki Role İlişkin Hemşirelerin Tutumları ile Cinsiyet Rol Kalıpları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Işıloğlu, B. (2006). Anksiyete Ve Depresyon Tanısı ile İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumu ve Hastalıkla İlişkisi. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Sağlık Bakanlığı,İstanbul.

Johnson, R. B.,& Onwuegbuzie, A. J. (2004). "Mixed methods research: A research paradigm whose time has come". Educational Researcher, 33(7): 14-26

Joseph, C. N. (1981, June 23). Couples and violence. New York Times. 22. https://www.nytimes.com/1981/06/23/style/campuscouples-and-violence (Erişim tarihi: 13.03.2020).

Kutluk, Ş. (1994). Farklı Nedenlerle Çocuk Sahibi Olamayan Kadın ve Erkeklerin Depresyon Ve Benlik Saygısı Bakımından Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Lundgren, E. (2009). Şiddetin Normalleştirilme Süreci.(Çev: B. Ekal). Rengahenk Sanatevi, İstanbul.

Merghati-Khoei, Effat, Korte, Jeffrey E., Rimaz, S., Back, S. E., Brady, K. T. ve Shamsalizadeh, N. (2014). Intimate partner violence and Iranian women with substance use disorders. Drug and Alcohol Dependence, 312- 314.

Powers, A. Rachael ve Kaukinen C. E. (2012). Trends in intimate partner violence: 1980-2008. Journal of Interpersonal Violence, 27(15), 3072-3090

Sabri, B., Renner, M. Lynette, Stockman, K. Jamila, Mittal, Mona ve Decker, R. M.(2014). Risk factors for severe intimate partner violence and violence-related injuries among women in India. Women & Health, 54(4), 281-300.

Schumacher, A. Julie ve Slep, A. M. (2004). Attitudes and dating aggression: a cognitive dissonance approach. Prevention Science, 5(4), 231-243.

Stevahn, Laurie, Johnson, W. David, Johnson, T. Roger, Schultz R. (2002). Effects of confilict resolution training integrated in to a high school studies curriculum. Journal of Social Psychology. 142(39), 305-331.

Tashakkori, A.,& Teddlie, C. (1998). Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches. Applied Social Research Methods Series (Vol.46). Thousand Oaks, CA: Sage.

Thongpriwan, V. (2008). Thai female adolescents' perceptions of dating violence. Unpublished Doctoral Dissertation. University of Illinois, Chicago.

TÜİK, (2016). İstatistiklerle Kadın. www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do;jsessionid=QHmtYPfcpVGmQgb4TNQH21dZQ0QbP867kRyLQpw5CXGDRmnnflC9!1760913843?id=24643; (Erişim tarihi: 13.03.2020).

TÜİK, (2016). İstatistiklerleKadın, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24643 (Erişim tarihi: 28.03.2020).

TÜİK, (2016).İstatistiklerle Kadın. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do%3Fid%3D13458. (Erişim tarihi: 13.03.2020).

Watkins, E. Laura, Maldonado, C. Rosalita ve DiLillo, D. (2014). Hazardous alcohol use and intimate partner aggression among dating couples: The role of impulse control difficulties. Aggressive Behavior, 40(4), 369-381.

Yount, M. Kathryn, Pham, H. Tran, Minh, T. Hung, Krause, H. Kathleen, Schuler, S. Ruth, Anh, H. Tu, VanderEnde Kristin , Kramer, R. (2014). Violence in childhood, attitudes about partner violence and partner violence perpetration among men in Vietnam. Annals of Epidemiology, 24(5) 333-339.

BÖYÜK TÜRK DÜNYASININ ŞAİRİ HÜSEYİN CAVİD: ŞİİRLERİNDE VATAN SEVGİSİ VE MANAVİ DEGERLER VE KADINA MUNASİBET

Prof. Dr. Rufat LATİF OĞLU HUSEYNZADE
ORCID: 0000-0002-8558-5858 UOT: 37
Baku/ Azerbaycan Devlet Pedaqoji Universitesi

ÖZET

Türk dünyasında Türkçülük şuurunun gelişmesinde önemli rol oynamış, Hüseyin Cavid ilk şiirlerinden ömrünün sonuna kadar çok sevdiği Turancılık idealı ile yaşamış ve bu düşünceleri edebî eserlerin dili ile Türk dünyasına yansıtmıştır. Cavid yaratıcılığı Umumtürk edebî dilinin XX. yüzyıl Azerbaycan edebiyatındaki tek bir örneği olarak kalmaktadır. Şairin yazdıkları eserler İstanbul lehcesi ile Azerbaycan türkcesi lehcesi arasında bir köprü rolunu oynamıştır.

Anahtar kelmeler: Huseyin Cavid, vatanseverlik, manaviyyat, egitim.

HÜSEYİN CAVİD, THE POOL OF THE GREAT TURKISH WORLD: LANDSCAPE LOVE AND MANAVI VALUES AND WOMEN

ABSTRACT

Hüseyin Cavid lived with the ideal of Turanism, which he loved so much from his first poems until the end of his life, and reflected these ideas to the Turkish world with the language of literary works. Cavid creativity is the XX. century remains the only example in Azerbaijani literature. The works written by the poet played the role of a bridge between the Istanbul dialect and the Azerbaijani Turkish dialect.

Key words: Huseyin Cavid, patriotism, manaviyyat, education.

Ünlü Azerbaycan şairi Hüseyin Cavid (1882-1941) Azerbaycan türk edebiyat tarihinde önemli yer tutmaktadır. Azerbaycan edebiyatının öne çıkan şairi Hüseyin Cavid, 1882 yılında Nahçivan'da dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini aile içinde, sonra Molla mektebinde alan Hüseyin Cavid 1898'de Muhemmet Tağı Sidkinin açtığı "Üsuli Cedid" - yeni tipli okulunda - "Mekteb-i Terbiye"'de okumuştur. Sidki türkceye büyük önem veren mektebdar, pedaqoq, şair olmuş ve yetişen genc nesle böyle tavsiyede bulnmuştur: "Türkceyi iyi ögrenin. Evvela o Ana dilidir, saniyen Vatan dilidir, salisen Millet dilidir". Cavid bu mektebi bitirdikden sonra Tebriz'e geçerek eğitimine orada meşhur "Talibiyyə" medresesində tarih, edebiyyat ve Şark felsefesini, arabca, farsca ogrenerek devam etdirmişdir. 1903 yılında Tebriz'den Nahçivan'a gelen şair, aynı yıl İstanbul'a gider ancak rahatsızlığı sebebiyle tekrar Nahçivan'a döner. 1905 yılının Mayıs ayında ikinci kez gittiği İstanbul'da daha uzun süre kalır ve İstanbul Universitesinde Edebiyyat

fakültesinde tahsiline devam ediyor. Burada Rıza Tevfik'ten özel dersler alan ve Darülfünun'un Edebiyat şubesinde derslere devam eden Hüseyin Cavid'in İstanbul edebiyat çevresiyle iletişimi başlar. Aydın çevresiyle irtibata geçtiği İstanbul yılları, şairin Türk ve Batı edebiyatını tanımasına geniş imkânlar sağlar.

İstanbulda tahsil yıllarında Cavid Türk romantizminin o devirdeki seçkin nümayendeleri olan Namık Kemal, Tevfik Fikret, Şemseddin Sami, Abdulhak Hamit, Recaizade Mahmud Ekrem, Rıza Tevfik, Cenab Şehabeddin, Şinasi, Mehmet Akif Ersoy'la sıkı yaratıcılık ilişkileri kurmuş, onların etkisi altında kalmış, bu edebi mühitte yetişmiştir. İstanbul'da kaldığı sürece bir taraftan fikir adamlarından ders almış, diğer taraftan da matbuat âleminde yakından iştirak etmiş ve Sırat-i Müstekim dergisinde şiirler bastırmıştır.

1905 yılından itibaren İstanbul Üniversitesinde 4 sene eğitim görmüş, fitretinde Türklük şuuru güçlü olan Cavid Efendi'nin edebî- bedii, estetik- felsefi, pedaqoji-psikoloji görüşlerinin şekillenmesinde, oluşmasında İstanbul mühitinin mühim rolü olmuştur. Aynı zamanda İsmail Gaspıralı'nın "***Dilde, fikirde, işde birlik"*** şüarı, Ali Bey Hüseyinzade'nin Fyuzat dergisi, Ziya Gökalp'ın Kızıl Elma'sı, Türkçülüyün Esasları onun edebî - bedii yaratıcılığına büyük etki yapmıştır. Eserlerinde Azerbaycan halkının yanı sıra Türk dünyasının sorunlarını ele almıştır.

Siparişle değil, her zaman gerçeği yazmayı tercih eden vatansever şairin eserlerinin ekseriyyetinde olaylar Türk-Turan dünyasında cereyan eder ve kahramanlar bu dünyadan seçilmiş yiğit Türk evlatlarıdır. Bu nedenle o Sovyet rejiminde Panturkist, Panturanist gibi damğalanarak ittiham edilmiş, tutuklanarak Sibirya'ya sürülmüş, orada da vefat etmişdir. Cavidi bu baskılar, sürgünlüer ve mahrumiyetler yıldırmamaış ve Türk'ün şanlı kahramanlık tarihini ihya etmenin gururunu yaşayarak yazmıştır: **"Ne zaman kişneseydi Türkün atı/ Kırılardı bir ölkenin kanadı".**

Cavid Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün **"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh"** ifadesinin etkisi altında, vatan sever bir şair gibi vatanının sülh, barış içinde yaşaması dileyinde bulunduğu, gibi dünyanın da her yerinde insanların barış içinde yaşamasını istemiştir:

Kesse her kimse cihanda kan izini,

Kurtaran dahi odur yer yüzünü.

Hüseyin Cavidin "İblis" eserindeki Elhan sureti Mustafa Kemal Atatürkün prototipidir.

Cavidin yaratdığı Elhan obrazı bedii edebiyyatda Türklüyün kurtarıcısı, Atatürk ise hayatda türklüyün kurtarıcı olmuştur. Atatürk 1921 yılında Türk Ocakları Konferansında "Devletin kurucusu olan biz türklər "necib millet" adı altında arablara, sadik millət adı altında ermenilere ve

arnavutlara kul edilmişdik" - diyor. Elhan da Osmanlı - türk devletini yabancıların əlindən çıkarmağa çalışıyor. İştə Hüseyn Cavidin tablolaştırdığı Elhan obrazı gerçək heyatda öz tecessümünü Atatürk timsalında bulmuş olur. Elhan ve Mustafa Kemal, yalnızca ulusun ve ölkenin kurtarıcısı deyil, tarihin de kurtarıcısı kimi meydana çıkmıştır. Biri Hüseyin Cavidin təsəvvüründə, digəri isə gerçək yaşamda.

Cavid Efendi gelecek nesillere de vatanseverlik duyğularının, türk kahramanlık tarihinin aşılanmasında önemli rol oynayan büyük şairdir. Cavid Türk gençliğini millet duygusunun tantenesi, vatan, bayrak sevgisi, adalet ve hakiket için mücadeleye seslemiş, bu mukaddes manevi degerlerin Türk halkının kutsal amalı olduğuna işaret etmiş ve türk gençliyini başı dik olmağa, sözü bütov olmağa, vatan uğrunda mücadile etmeye seslemişdir:

Türk oğlu sözünden dönmez,
Mehv olur da sürüklenmez,
Hep yükselmek diler enmez,
Çarpışır yaşar.

Huseyin Cavid şanlı Türk ordusunun kahramalık tarihinden gürur duyuyor, bu kahramalığı misralarında ilhamla vasf ediyor, genc nesle bunu anlatıyor ve onların qafletde olmamağı, her zaman daha uyanık ve fedakar olmağı, daha akıllı, daha zekalı olmağı tavsiye ediyor.

Türk ordusu etrafa bu gün hemle ederken,
İrane ve ya Kafkaza imdade giderken,
Rus ordusu durmaz, çekyılirken önümüzden,
Vasif! Ne revadır ki şu parlak günümüzden,
Feyz almayarak biz olalım gaflete mayıl,
Satmaz, satamaz milleti şehsiyyete akil (1, 47).

"İblis" eserinde ise Cavid Türk âlemindeki medeniyetin önemini böyle dile getiriyor:

Turana kılıçtan daha keskin ulu küvvet,
Yalnız medeniyyet, medeniyyet, medeniyyet.

Hüseyin Cavid modernleşmeyi bir kurtuluş olarak görmüş, cehaletden uzaklaşmağı, her zaman yenilenmeyi istemiş ve yazmıştır:

Lazımsa cehaletle güleşmek,
Bir çare var, yalnız yenilenmek!

Hüseyin Cavid yenilenmek, modernnleşmek dedikde milli degerlerden uzaklaşmamağı, milli - manavi degerleri her zaman korumağı, üstün bilmeyi, yüce tutmağı istemektedir. Bu doğrultuda kaleme aldığı "Uçurum" piyesinde doğu insanında batı düşüncesi nasıl olmalı, nasıl ele alınmalı sorularının cevabını verir. Konusunu İstanbul hayatından alan "Uçurum" piyesinde Hüseyin Cavid, bağlı bulunduğu ülküyü dile getiren, birçok konuda gerekçeleriyle yanlış batılılaşmayı tenkit eden bir tarzda karşımıza çıkmıştır. Doğu ve Batı ilişkilerinin algısal anlamda neler ifade ettiğini Uçurum piyesinde geniş bir tahlil yoluyla ortaya koyulmuştur. Onun "Uçurum" adlı eserinde İstanbul hayatı ele alınmakla birlikte arka planda Türk dünyasının bir tehdidi olan yanlış batılılaşmanın ortaya çıkardığı ahlakî, manavi çöküntü tenkit ediliyor. Avropaya yüz tutub. oraya giden genclere Cavid tavsiyalarda bulunur:

Haydı, yavrum, gedin, uğurlar olsun!
Gedin, büyük Tanrı size yar olsun!

Fakat bilmeli ki, bir çok yigitler,

Şu yaldızlı yolda olmuşlar heder.

Evet, bilmeli ki, Fireng elleri

Hem besler, hem soldurur emelleri;

Avropada işıq da var, zülmet de,

Orda sefalet de var, fezilet de.

O bir engin deniz ki, pek korkunctur.

İnsan gah inci bulur, gah boğulur;

Ayıq davranmalı, metin olmalı,

Hep nure koşmalı, hakkı bulmalı (1, 49).

Hüseyin Cavid batı kültürünün ahlâki bozukluğu içinde çarpışan, bu kültürün esiri olan bir çok türk genclerinin yalnız kendileri için deyil bütöv Türk toplumu için olumsuz ve yıkıcı bir duruma yaklaştığını anlatıyor ve heyecan tebili çalıyor:

O gün ki, İstanbulda

Gənclik fransızlaşdı

Getdikcə türk evladı

Uçuruma yaklaştı.

Yurdumuzu sardıkca

Düşkün Paris modası,

Her kese örnek oldu

Sersem fireng edası.

Serhoşluk, iffetsizlik

Sardı bütün gencleri,

Zihirlendi getdikce

Memleketin her yeri.

Kahraman Oğuzların,

Büyük Ertoğrulların

Sarsılmaz helefleri

Şimdi hep sapqın, azğın...

Avropadan fezilet,

Himmət, ciddiyyet, vüqar

Dururken yalnız çürük

Bir züppelik aldılar (1, 55).

Cavid 1909 yılında İstanbul'dan vatanı Nahçıvana döndükden sonra Nahçıvan, Tiflis, Gence, Bakü şehirlerinde öğretmen olarak çalışmış, egitmçi görüşlerini ele almış, degerli pedaqoji fikir ve ideyalar ileri sürmüş, ögretmen emeyine çok yüksek deger vererek söylemişdir:

Bahtiyarsan eger çektiyin emek/ Verse cihan süfresine bir çiçek.

Onun gerek - "Kız mektebinde", Öksüz Enver", "Küçük serseri", "İlk bahar", "Çiçek sevgisi" gibi şiirlerinde, gerek de - "Topal Timür", "İblis". "Afet, "Şeyda", "Uçurum", "Hayyam", "Şeyh Senan", "Ana" gibi dram eserlerinde manaviyyat, ahlak, insani keyfiyyetler ele alınmış, insanları insan gibi yaşamağa, barış ve sulh içinde yaşamağa seslemiştir.

H.Cavidin fikrince, insan ne kadar okursa okusun yene de azdır. Bu bakımdan gece ve gündüz okumalı ve her şeyden haberdar olmak lazımdır. Hayatda ele adamlara rastlamak oluyor ki, onlar azacıq bilgileri ile iftihar edib, her şeydən haberdar olduklarını söylerler:

"Bilmek, öyrenmək" öyle bir uçurum

Ki, intehası yok, dibi yox...

"Biliyorum" söyleyen de var pek çok" (1, 57)

Hüseyin Cavid, ilk şiirlerinden ömrünün sonuna kadar kadınların okuması, sosiallaşması, serbest olması, toplumsal hayata karışması ve erkeklerle birlikte aynı hukuka sahip olmaları tezini savunur. Kadının eziyet görmesini ve toplumda yok sayılmasını insanlığın alçalmasıyla eş gören Hüseyin Cavid alçalmış insanlığın ancak kadınla birlikte yükselebileceği düşüncesini dile getirir. Toplumsal hayat içinde kadının hak ettiği yerde olmadığını vurgulayan şair, kadını modernleşmenin nesnesi değil, öznesi olarak görür. Bu düşüncelerle kadını etkin bir eyleyen

kimliğiyle değerlendirir. Kadının yaratılışındaki yüceliği dile getiren şair, kadının toplum içindeki önemine işaret eder:

Kadın, kadın?! Onu duymak isterken
Yakar düşüncemi bir şule , bir zehirli diken
Niçin ezilsin o, bilmem niçin,
Kadın-güneş, çocuk ay, nuru ay güneşten alır
Kadınsız ülke çabuk mahv olur, zavallı kalır.
Kadın elile fakat bahtiyar olur şu cihan,
O bir melek… onu takdis eder büyük Yaratan.
O pek sevimli, güzel, ince, nazlı bir hilkat,
Onun ayakları altındadır fakat cennet:
Kadın gülerse şu ıssız muhitimiz gülecek,
Sürüklenen beşeriyet kadınla yükselecek…" (1, 27)

Hüseyin Cavid özellikle kız çocuklarının egitime celb olunmasını çok istiyordu. O, kız çoçuklarının okuldan, egitimden uzaklaşdırılmasının dinimize de aykırı olmasını belirtiyor ve ebebeynleri kız çocuklarını okula yazdırmağı, onlara yüksek egitim terbiye verilmesini teşfiq ediyordu.

1897- yılında Türkiyenin ünlü pedaqoq ve yazarı Ayşə Sediqə İstanbulda "Üsuli-telim ve terbiye dersleri" adlı bir kitab bastırmış ve kitab ülkenin pedaqoji fikir tarihində ehemiyyetli yer tutmuştur. Cavid "Hesbi-hal" makalesinin üçüncü hissesinde sözüne Ayşə hanımın kitabından bir iqtibasla başlar: **"Çocuklara her kim olsa ders veriyor, fakat terbiye ve ahlak dersini her kesden iyi valide veriyor. Çocuğun birinci mürebbiyesi validedir... Demek oluyor ki, bir qövmün seadeti ve terbiyesinde kadınların büyük etkisi vardır. Bunun için her şeyden ziyade kadınların terbiye ve tahsiline ciddi etina edilmelidir. Terbiyeli, tahsilli valideler yetişdirmeye kayret edilmelidir".**

Hüseyin Cavid yaratıcılığında XX asrın ilk devrlerinde kadın azadlığı, çadra, örtünme sorunları şairin dikkatında olmuşdur, toplumda kadına münasibet mühtelif çalarlarda kendini gösteriyordu. Hüseyin Cavidin "Kadın", "Kız okulunda", "Şark kadını", "Pembe çarşaf", "Bir kızın son feryad ve ya zindan guşəsinden bir ses", "Deniz perisi" gibi şiirlərində kadının harici görkeminden, kadının esaret, kadının manevi dəyərləri, güzellik ve sevgisinden söhbet açılıyor ve şair yazıyor:

"Mən gözəllikdə gözəl ruh araram,

Ruhu düşkünləri çirkin sayaram.

Hüseyin Cavidin "Kız okulunda" şiirində Tevfik Fikretin "Mahallebim ve mektebim" şiirinin etkisine rast geliniyor.

Tevfik Fikret'in şiiriyle büyük ölçüde yakınlık gösteren Hüseyin Cavid'in şiirinde de kız çocukları için en büyük zenginliğin eğitim olduğuna işaret ediliyor:

"-Kuzum, yavrum! Adın nedir?
-Gülbahar
Peki, senin annen, baban varmı?

– Var.

Nasıl, zenginmidir baban?

– Evet, zengin, beyzade...

– Öyle ise, giydiyin geyim niçin böyle sade?

Yokmu senin incilerin, altın bilerziklerin?

Söyle, yavrum! Hiç sıkılma...

– Var efendim, var... lakin

Müallimem her gün söyler, onların yok kiymeti,

Bir kızın yalnız bilgidir, temizlikdir ziyneti.

– Pek doğru söz... Bu dünyada senin en çok sevdiyin

Kimdir, kuzum, söylermisin?

– En çok sevdiyim ilkin

O Allah ki, yeri-gökü, insanları halk eyler.

– Sonra kimler?

– Sonra onun gönderdiyi elçiler.

– Başka sevdiklerin nasıl, yok mu?

– Var...

– Kimdir onlar?

Annem, babam, müallimim, bir de bütün insanlar... (1, 33)

Hüseyin Cavidin pedaqoji bakımdan çok büyük ehemiyyet taşıyan diger bir şiiri "Öksüz Enver" dir. Bu şiirde de Tevfik Fikretin "Hasta çocuk" şiiri arasında çok okşarlık vardır. Bu şiirdə Cavid oğretmenlere belirtiyor ki, onlar çocuklara karşı hessas ve dikkatli olsunlar, sevgi ile yanaşsınlar ve telesik kararlar çıkarmasınlar. Şiir hasta yatan ve dünyasını deyişen anneye dikkat ve kayğı gösterən öyrenci Enverin iztirabı ve ilgisiz ögretmenin reftarı hakkındadır. Enverin bir kaç gün okula devam etmemesinin sebebini ögrenmeden ofkelenmiş ögretmen çabuk karar çıkarmıştır. Şair şiirinde annesini kaybetmiş bir çocuğun öksüzlüğünü anlatarak merhamet duygusu işler. Tevfik Fikret'in şiirinde olduğu gibi bu şiir de karşılıklı konuşmalarla şekillenir. Muallimin çocuğun acısı karşısında duyarsızlığın anlatıldığı şiirde acıma duygusu böylelikle daha da derinleştirilir:

"Sekiz gün oldu ki, artık haber yok Enver'den.
O şimdi derse devam etmiyor kadıncağızın
Koşar mezârına öksüzce ağlar, inlerken
Gelince hâtıra mâzî, düşüb kalır baygın…
Muallim ekşi, çatık yüzle pür 'itâb ü gazab
Görünce Enver'i kaldırdı:
-Ey! Çocuk, bana bak!
Sen işte hangi cehennemde, söyle nerede idin?
Düşünme söyle!...
-Efendim, şey…

– Ah, deni, yaramaz!

Nasıl da bak dalıyor, sanki tilkidir kurnaz!..

Çocukcığazda cevab: işte bir sükuti-hezin...

Gözündə dalğalanır ince bir bahar buludu,

O hep bakıb duruyor, yoktur onda hiyle ve suç...

Sükuta karşı müallim kazabla bir, iki, üç

Tokatlayınca, çocuk birce kerre hıçkırdı:

"Aman, vay, anneciyim!..", sonra qeşş olub getdi;

Bu ses sınıfda olan cümle kalbi titretdi (1, 30).

Hüseyin Cavid bu küçük şiirle büyük pedaqoji meseleni ogretmenlere belirtmek ister ki, onlar çocukalara karşı daha dikkatli ve hessas olsunlar.

Hüseyin Cavidin yazdığı şiirlerinden biri "Yad-ı Mazi" şiiridir. Bu şiirde Tevfik Fikretin "Mazi...Ati" misrasıyla başlayan şiirindeki gibi hayat-ölüm karşılaşdırılmısdırsa, Cavidde hayat ve ölüm anlayışına farkli bakış vardır. O insanı - Yer yüzünün eşrefi sayarak şerefle, vicdan ve namusla yaşamağa sesleyir, hetta şerefle ölmeyi degerli, şerefsiz yaşamağı zehirli adlandırarak böyle yazıyor:

Hayat var ki, ölüm kadar zehirli,
Ölüm var ki, hayat kadar degerli.

Rus çar ordusu Şark Anadolunun - Erzurum, Kars, Sarıkamış, Erdahan bölelerində savaş yaparken, binlerce koca, kadın, çocuk Nahçıvana da penah getirmiştiler. Ac, yoksul, hasta olan bu zavallı insanlara Nahçıvan cemaatı her türlü yardım ve kömeyi gösterirdiler. O, zaman bu insanlara yardım üçün "Kardeş yardımı", "Kaçkınlara yardım" adları ile "Hayriyye" cemiyyetleri yaratılmışdır. Para toplamaq üçün ictimai yerlerde "Yardım kassaları" koyulmuşdu. 1918- yılında Hüseyn Cavid Nahçıvana geldiyinde bu yardım herakatı daha da kuvvetlenmişti. Nahçıvan teatrosunun karşısında koyulmuş "Yardım kassası" yüzerinde Cavid efendinin "Mezlumlar" şiirinden bir parça verilmişdi:

"Verin!... Verin de, evet, susturun şu feryadı,
Aman! Esirgemeyin merhametle imdadı.
Verin! Verin!.. Gözü yollarda bir yığın beşerin,
Ne hayret, ah! Esersizmi bunca ah-ü enin" (1, 79)

Hüseyin Cavid bildirirdi ki, biz Anadoluda türk kardeşlerimize karşı edilen zülme bigane kalmamalıyık, o zülm yarın bize de yapılacaktır, onlara kardeşlik yardımını genişlendirmeliyik. Hüseyin Cavid Kars etrafında günahsız qetle yetirilen insanların, özellikle çocukların halına acımış ve bu duyğularını şiirinde böyle ifade etmişdir:

"O titreşib meleşən yavrular niçin çabalar
Niçin yanar eli koynunda müzterib analar…
İşte karşındadır misali bu gün
Sende göz varsa seyr edib de düşün
Bisəbəb kahr olan zavallıların
Sana şamil deyilmi hali yarın
Yaşamaq istersen çalış çabala
Rəd olub gürla, berq olub parla!" (1, 81)

Hüseyin Cavid 1918 yıllarında Nahçıvanda "Rüştiyye" okulunda ogretmenlik yaparken babam Latif Huseynzadenn de türk dili ögretmeni olmuştur. Onun buyuk kardeşi Şeyh Muhammet Rasizade Tahranda, Necefde tahsil almış arab dili ögretmeni, küçük kardeşi Alirza ise Qori Muallimler Seminariyasında tahsil almış rus dili ögretmeni olmuştur.

Babam hatirelerinde söylerdi ki, bu kardeşler konuşerken muhtelif ülkelerde aldıkları dilin etkisinden – Cavid Efendi türkce kelimler, Şeyh Mühemmed arapca kelimeler, Alirza da rusca kelimeler kullanıyordu.Anneleri onlara derdi "Evlatlarım annenizin dilinde konuşun". Ünlü Azerbaycan yazarı Calil Mehmetkulizade "Anamın kitabı" eseirini bu ailenin timsalında yazmıştır.

Cavid büyük şair olmakla beraber hem de ustad bir ögretmen, pedaqoq olmuştur. Babam hatirelerinde söylermiş ki, Cavid efendi çocukları çok seviyordu, hatta dersini bilmeyen, zaif okuyan, yanlış cevab veren çocuklara da çok büyük sevgi ve hürmetle yanaşıyor, onlara "ögrenersen", "bilersen", "çalışarsan" gibi heveslendirici, motivasion sözlerle onları ruhlandırırdı. O hiç bir zaman hirslenmez, ucadan ve çok konuşmaz, çok sakin, rahatlayıcı terzde dersini anlatıyor, hiç zaman duymadığımız türk dünyasının büyük şairlerinden, kahramanlık tarihinden konuşuyor ve daha çok hayati meseleleri bize anlatıyor, bizi daha çok düşünmeye, tefekküre, mustakil idraka sevk ediyordu. Biz ögrenciler de onu bir ögretmen, bir baba gibi çok seviyor derslerine her zaman hazırlıklı geliyordük(2, 25).

Hüseyin Cavid Nahçıvanda türk ordusunun Şark cebhesinin komandiri Kazım Karabekir Paşa ile görüşmüş ve aralarında güzel dostluk elakeleri, yaratıcılık münasibetleri yaranmıştır.

Bu münasibetlerinin türk dünyası, türk okuyucusu için çok büyük önem taşıdığını nezere alarak burada o barede de yazmağı vacib sanıyorum.

Azerbaycan ve Türk tarihinde silinmeyen izlerden biri Mustafa Kemal Paşanın şanlı türk ordusunun - Kazım Karabekir Paşanın komandanlığı altnda 1918 yıl 7 temmuzda Nahçıvana göndermesi ve Nahçıvanı ermeni işğalından hilas etmesidir. O zaman Mustafa Kemal Paşa Nahçıvan hakkında ordu komandanlığına böyle bir emr vermiştir: **"Nahçıvan türk kapısıdır. Bu hususu dikkati itibara alarak onun mevcudiyyetini korumak için elinizden geleni yapınız" (2, 49).**

Nahçıvanda yaşamış 1903 yıl doğumlu, 106 yıl sağlam ömür sürmüş, doktor doçent, Azerbaycanda ilmin, tahsilin gelişmesinde, egitim sahesinde gösterdiyi büyük hizmetlerine göre "İstiklal" madalyalı, Emektar Müallim ve Türkiye-Azerbaycan dostluq elakelrinin gelişmesinde türk ordusunun, Şark cebhesi komandırı general Kazım Karabekir Paşanın kahramanlık şücaetlərinin tebliği sahesinde hizmetlerine göre Türkiyenin "Türk Kara Küvvetleri Komutanlığı" madalyası ile ödüllenmiş, kitablar, memuarlar, hatireler yazmış, egitim sahesinde büyük hizmetler yapmış babam Latif Hüseynzade kendi şahidi olduğu o dövrün olaylarını "Aras şahittir. Kazım Karabekir Paşa Nahçıvanda" İstanbulda basılmış kitabında yazaraq, Paşanın askeri olması ile gürur duyarak, türk ordusunun kahramalık şücaetlerini takdir etmişdir. Bu kitabda Hüseyin Cavid ve Kazım Karabekir Paşa dostluğu hakkında da babamın hatirelerinden tanış olmak oluyor.

Kazım Karabekir Paşa bir asker, general olmakla beraber hem de bir şair, ressam, besteçi, musikişünas olmuştur. Çocukları çok sevmiş, onlara her zaman büyük sevgi göstermiş, şefkatla yanaşmış, "Yetimler babası" ismini almış, pedaqoji eserler, çocuklar için hikayeler de yazmıştır.

Kazım karabekir Paşa Hüseyn Cavid efendiye şiirle böyle müraciet etmişdir:

Ne kadar hoş tesadüf, ne mutluluk
İkimiz de aynı yılda, hep beraber doğulduk
Şiir sanat dünyasına ikimiz de tanık olduk
Sen ustad bir muallim, ben de korkmaz bir asker
Bu millete, bu vatana kılıc ile kalem olduk

Hüseyin Cavid efendi ise Kazım Karabekir Paşaya şiirle böyle muracietde bulunmuştur:

Sen bir asker büyük komandan, hem de bir kahraman

Sen bizim için Oğuz Kağan, hiç yenilmez Alp Arslan

Sen hem kılıc, hem de kalem bu millete, bu vatana

Hünerinle hilas oldu duşmanlardan Tebriz, Merend, Nahçıvan

Gülür indi Anadolu toprağında Erzurum, Kars, Ardahan

Gülür indi hem güneyli, hem küzeyli güzel yurdum Azerbaycan (2, 45)

Kazım Karabekir Paşa Nahçıvanda olduğu sürecde Nahçıvcanda teatronun gelişmesine katkıda bulundu. Burada Paşanın kendi rejissorluğu ile Abdulhak Hamidin "Doxteri-hindu" eseri tamaşaya koyuldu. Karsdan Nahçıvana trenle getirilen bir vaqon kitabların sayesinde büyük kütübhane yaratıldı. Paşa Nahçıvanda "Rüştiyye" okulunda harbi dersler verdi, Nahçıvan genclerinden ibaret bir harbi takım da yaratdı, eğitim işleri ile meşğul oldu ve orada "Çocuklara ogütlerim"adlı küçük hikayelerden ibaret pedaqoji eser yazdı. Bu eserin elyazma nüshesini Hüseyin Cavid efendiye verdi ve bastırılmasını teveqqe etdi. Cavid efendi de o kitabı 1921 yılında ilk dafa olarak Bakude büyük tirajla neşr etdirdi ki, o kitab bu gün aile kütübhanemizde yer almakdadır.

Paşa yüzerinde “Soykırım yalanı, ermeni mezalimi”-adlı yazdığı kitabın elyazmasını göstererek dedi: “Ben bu kitabda bölgələrdə ermənilerin fənalıqlarını, öldürdükləri insanların sayını, yakdıqları köylerin miktarını toplayıb yazmışam. Bunu Türkiyədə bastırıb bütün dünyaya yayacağım”. O kitab İstanbulda basılmış ve yaılmıştır.

Kazım Karabekir Paşa Nahçıvanı ermeni mezaliminden azad etdikden sonra Nahçıvandan ayrılarken son görüş Nahçıvan şehir parkında Türk askeri şehid mezarlığında oldu. O burada "Mezar taşı" adlı yazdığı şiirini okudu:

Yolçu: Gel bir kaç dakika yolundan kal!

Bir fatihe sun! Büyük sevap al!...

Korkma .. Eger açıksa alnın,

Toprağın altı, üstünden de aydın!.

Daha sonra Paşanın gözleri doldu, ağladı ve dedi:

Ben gidiyorum, sen rahat uyu bu toprakda

Ana yurtdur, türk yurtudur bu toprak da

Al kanından kızıl lale, elvan güller bitecekdir bu toprakda

Geliceyim yine bir gün mezarının önünde ben,

Secde edib muhebbetle görüşerik seninle ben bu toprakda! (2, 57)

Kazım Karabekir Paşanın bu vida görüşünde türk toplarından yaylım ateşleri atıldı.

Kazım Karabekir Paşa ve Hüseyin Cavid dostluğu Türk - Azerbaycan kardeşliginin bir simgesidir. Bu gün İstanbulda "Azerbaycan Tahsil Medeniyyet ve Sosial Hemrelik" derneyinin nezdinde Hüseyin Cavidin adını taşıyan okul fealiyyet gösterir. İstanbulda Nilüfər Parkında Hüseyn Cavidin büstü koyulmuş, her yıl Cavidin doğum ve anım günleri Türkiyede kayd ediliyor, pyesleri teatrolarda gösteriliyor, eserleri Türkiye Türkcesinde basılmış türk okuyucularına takdim edilmişdir (3, 489).

Stalin devrinin repressiyasına maruz kalmış Hüseyin Cavidin doğumunun 100 yılında naaşinin Sibiryadan nakl edilerek doğma yurdu Nahçıvanda defn edilmesi, mezarı üzerinde möhteşem türbe ucaldıması, anıt heykelinin kurulması, ev muzesinin yaradılması türk dünyasının dahi şahsiyyeti, büyük siyasi hadim Haydar Aliyevin misilsiz hizmetleri ile oluşmuş ve bütün bunlar gelecek nesillere de bir örnek olmuştur.

DİPNOT

1. Huseyn Cavid. Eserleri. 3 cildde. Baku: Azerbaycan Medeniyyet evi, 2003.

2. Hüseynzade Latif. Aras şahittir. Türk ordu generalı Kazım Karabekir Paşa Nahçıvanda. 1918-1920 yıllar. Türkiye, İstanbul, Karabekir vakfı, 2008.

3. Huseynzade Rufat Latif oğlu. Azerbaycan mekteb və pedaqoji fikir tariihi. Bakı:ADPU, 2020.

4. Kengerli A.İ. İsmayıl bey Qasprinski. Bakı: 2005.

VATANSEVERLİK MANEVİ EGİTİMİN AYRILMAZ HİSSESİ GİBİ

Vətənpərvərlik Mənəvi Tərbiyənin Ayrılmaz Hissəsi Kimi

Gülarə Hüseynağa Qızı Kərimova

Bdu- Nun Pedaqogika Kafedrasının Dosenti, Pedaqogika Üzrə Fəlsəfə Doktoru

XÜLASƏ

Vətənpərvərlik mənəvi tərbiyənin tərkib hissəsidir. Vətənpərvərlik tərbiyəsindən danışarkən yetişən gənc nəslin mənəvi, əxlaqi keyfiyyətlərini xüsusi qeyd etməli, çünki vətənpərvərlik insanın mənəvi tərbiyəsinin göstəricisidir. Vətənpərvərlik vətənin keçmişini öyrənmək, gələcəyini görməkdir. Vətənpərvərlik bizim qəhrəmanların döyüş yolunu öyrənmək, ata babalarımızın, xalqımızın adət və ənənələrini bilmək və yaşatmaqdır. Məqalədə göstərildiyi kimi Vətənpərvərlik vətəni sevmək, lazım gələrsə Aydın Manerov kimi vətən uğrunda şücaətlə döyüşərək, qəhrəmanlıq göstərərərk canı vətən yolunda fəda etmək və şəhidlik zirvəsinə ucalmaqdır.

Açar sözlər: Mənəviyyat, vətənpərvərlik, qəhrəmanlıq, şəhidlik.

PATRIOTISM AS A PART OF MORAL EDUCATION

ABSTRACT

Patriotic education as part of moral education. Speaking about the patriotic education of the younger generation, it is necessary to emphasize that young people should be brought up on the heroic past of our country, and on the example of the heroism of our soldiers. Patriotism as a quality of a person's personality is manifested in love for his Fatherland, devotion, willingness to serve his Motherland, human attachment to native land, literature, language, culture and the best traditions of their people. Patriotic education is a part of general civil culture and general civil education, based on universal values: life, health, spiritual and moral education of a person, rights and individual freedoms. Patriotism is to love the Motherland, to fight bravely for the Motherland, like Aydin Manerov, even if necessary, sacrifice your life for the Motherland and rise to the top of the martyrdom.

Key words: Morality, patriotism, hero, shekhidlik.

Bu gün yetişən gənc nəslin milli – mənəvi ruhda, vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi daha böyük aktuallıq və əhmiyyət kəsb edir. Gənclərimizin təcavüzkaralara karşı apardığı inamlı mübarizə, qəsb edilmiş torpaqlarımızın azad edilməsi, işğal edilmiş ərazimizin bərpa edilməsi, müəzəffər ordumuz 44 gün ərzində büyük vatanperverlik nümunesi göstererek zafer çaldı. Bu zafer həmçinin gənclərimizin, əsgərlərimizin milli-mənəvi tərbiyəsinin, əxlaqi keyfiyyətlərinin zaferi idi, bu onların vətənpərvərliyi, həmrəyliyi, aldıqları tərbiyə və təhsilin nəticəsi, məktəbimzin, təhsilimzin, elmimizn zaferi idi. Yeniyetmə və gənclərimizin fiziki cəhətdən sağlam, əxlaqca saf, mənəviyyatca zəngin milli – mənəvi və vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi, onların dövlətçilik məfkurəsi ətrafında sıx birləşməsi hər cür qələbənin təməli kimi dəyərləndirmək olar. Ümumbəşəri dəyərlər, Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərləri hər bir gənc tərəfindən mənimsənilməlidir. Mənəviyyat olmayan yerdə heç bir şey ola bilməz. Nə qədər var -dövlət olsa da, nə qədər pul olsa da, nə qədər zənginlik olsa da mənəviyyat olmayan yerdə heç bir şey ola bilməz. Müasir qloballaşma dövründə gənclər milli- mənəvi ruhda tərbiyə olunmalıdır, bizim milli- mənəvi dəyərlərimizin əsasında tərbiyələnməlidir. Gənclərimiz bizim tariximizi, ədəbiyyatımızı yaxşı bilməlidir, keçmişi yaxşı bilməlidir, dilimizi yaxşı bilməlidir, milli dəyərlərimizi yaxşı bilməlidir. Milli dəyərlərimizi, milli ənənələrimizi yaxşı bilməyən, tariximizi yaxşı bilməyən gənc hiç zaman vətənpərvər ola bilməz. Mənəvi tərbiyə bilavasitə vətənpərvərliklə bağlıdır. Vətənpərvərlik mənəvi tərbiyənin mühüm tərkib hissəsidir. Vətənpərvərlik Öz vətəninə və xalqına sədəqət və məhəbbət və onun yolunda hər bir fədakarlığa hazır olmaq deməkdir.

Vətənpərvərlik əsil mənası ilə, Vətənini sevmək və Vətən üçün hər cür fədakarlığı etmək hisləridir. Vətənpərvərlik anlayışı insanın torpağa, Vətənə, elə, obaya bağlılığını ifadə edir, onun inkişafına, insanlarının rifahının yüksəlişinə xidmətdə özünü göstərir. Bu hiss insanda anadangəlmə olsa da, digər hisslər kimi tərbiyəyə möhtacdır və tərbiyə yolu ilə daha da inkişaf edir və möhkəmlənir.Vətənpərvərlik insanı səciyyələndirən ən mühüm mənəvi keyfiyyətdir. Vətənpərvərlik olmadan başqa keyfiyyətlərin olmasının heç bir əhəmiyyəti yoxdur, əksinə zərəri vardır. Vətən sevgisi, mənəviyyatı olmayan şəxs öz biliyini, bacarığını vətənin, onun insanlarının zərərinə istifadə edəcəkdir. Dahi şairimiz Füzulinin bir şerinin məzmununda çox yaxşı deyilir ki, şər adamlara, hiyləgər adamlara elm öyrətməyin. O bu elmini, biliyini insanların kütləvi qətlinə, zərərinə sərf edər, bu sanki cəlladın əlinə qılınc verməyə bənzər. Vətənpərvərlik tərbiyəsi, vətənə sevgi vətəni tanımaqdan başlayır. Müəllim və tərbiyəçilər ardıcıl və sistemli olaraq Vətən haqqında, vətənin bölgələri, tarixi yerləri, abidələri, flora və faunası, qəhrəmanları haqqında, habelə meşələri, gölləri, dağları, dərələri haqqında, görkəmli şəxsiyyətləri haqqında ardıcıl məlumatlar verməli, sənədli filmlər göstərməli, qəhrəmanlarla, tanınmış, təcrübəli peşə

qabaqcılları ilə görüşlər keçirməli, vətən torpağına, ölkəmizin müxtəlif guşələrinə ekskursiya və turizm səfərləri təşkil edilməlidir.

Yetişən gənc nəslə yurdumuzun gözəlliklərindən, igidlərimizin qəhrəmanlıqlarından, vətən yolunda canlarını fəda etmiş şəhidlərimizdən, elimizin adət və ənənələrindən danışmaq lazımdır. Vətənpərvərlik əcdadlarımızın, ulu babalarımızın ənənələrinə hörmət deməkdir. Vətənpərvərlik dövlət bayrağına, dövlət gerbinə, dövlət himninə sevgi və məhəbbət deməkdir. Ən kiçik yaşlardan uşaqalrımız müstəqilliyimizin rəmzlərinə hörmətlə yanaşmağı və uğrunda hər cür fədakarlığa hazır olmağı öyrənməlidirlər.

Vətənpərvərlik tərbiyəsi işi onların Vətənə məhəbbət və sədaqət ruhunda böyümələrinə, xalqımıza xas olan ən yaxşı mənəvi və əxlaqi keyfiyyətlərə yiyələnmələrinə, vətənə dərin sevgi yaranmasına müsbət təsir göstərir. Vətənpərvərlik Vətən uğrunda döyüşmüş qəhrəmanlarımızı, canlarını fəda etmiş şəhidlərimizi tanımaq, onlarla fəxr etmək, onlardan örnək almaqdır. Xalqın hər bir nümayəndəsi- uşaq, gənc, yeniyetmə, yaşlı, hər bir vətəndaş Vətənpərvər olmağa, vətən üçün çalışmağa borcludur. Böyük Azərbaycan şairi Məmməd Araz demişkən: "Vətən daşı olmayandan/ olmaz ölkə vətəndaşı". Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu Müstafa Kamal Atatürk deyirdi ki, "Vətənin xidmətçisi olanlar, vətənin əfəndisi olurlar".

Əskər silahı ilə, yazıçı qələmi ilə, alim elmi ilə, müəllim təlimi ilə, şagird, tələbə təhsili ilə, həkim müalicəsi ilə, diplomat siyasəti ilə, fəhlə işi ilə, bəstəkar mahnısı ilə, şair şeiri ilə, rəssam rəsmi ilə Vətənə xidmət etməli, Vətənin qüdrətlənməsinə öz töhfəsini verməlidir. Yalnız bu halda vətən övladı əsil vətəndaş olar, vətənə dövlətə sədaqətini göstərmiş olar.

Vətənini tanımayan, onu sevməyən ondan üz döndərən, Vətənə xidmət etməyən təbii ki, bir gün gələcək ki, hər kəsdən, öz yaxınlarından hətta öz vicdanından da üz döndərəcəkdir. Normal düşüncə tərzi olan hər kəsin daxilində Vətənə sevgi yaşayır. Bu sevgi, bu hsslər yoxdursa o insanda vicdan da yoxdur. Necə ki, böyük şairimiz Abbas Səhhətin Vətən haqqında şeirindəki çox dəyərli misralar bunu ifadə edir:

"Vətəni sevməyən insan olmaz/Olsa da ol şəxsdə vicdan olmaz".

Bu sevgi nə qədər yüksək olarsa bir o qədər böyük şəxsiyyətlər yetişər. Ana Vətən məhz belə böyük şəxsiyyətlərin qollarına söykənir və Vətənin adı yüksəlir.

Ədəbiyyat

1. Hüseynzadə R.L. Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi. Bakı:ADPU, 2020
2. Hüseynzadə R.L. Tərbiyə işi və onun metodikası. Bakı: ADPU, 2012.
3. Qasımova L.N. Məktəblilərin milli-mənəvi dəyərlər əsasında tərbiyəsi təcrübəsindənBakı: Nurlan, 2004.
4. Nəcibə İlkin .Qartal zirvədə qaldı. Bakı: İlkin, 2015

KÖRFEZ ÜLKELERINDE KADINLARIN TOPLUMDA DEĞIŞEN ROLLERI: KATAR VE BIRLEŞIK ARAP EMIRLIKLERI ÖRNEKLERI ÜZERINDEN BIR KARŞILAŞTIRMA

Başak ÖZORAL
ORCID: 0000-0003-4620-9275
İstanbul Commerce Üniversity, Department of Political Science and International Relation

ÖZET

Ortadoğu ülkeleri arasında Körfez İşbirliği Konseyi Ülkeleri'nin farklı bir konumu vardır zira bu ülkeler son yirmi yılda ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapılarında oldukça dramatik değişimler yaşamışlardır. Körfez ülkelerinde kadınların toplum içindeki rolleri de bu değişimden payını almıştır. Bu çalışmanın amacı Körfez Ülkelerinde yaşayan kadınların son otuz yıl içinde sosyal, ekonomik ve politik alanlardaki değişen rollerini incelenmektedir. Araştırmanın yöntemi olan nitel analiz seçilmiş ve konu ile ilgili makale, kitap ve medya taraması yapılarak sonuçlar analiz edilmiştir. Çalışmada iki Körfez ülkesi, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) örnek ülkeler olarak ele alınarak karşılaştırılmıştır. Körfezin küçük ülkesi Katar hem son derece tutucu yerel geleneklere sahip, hem de toplumsal değişimlerin en hızlı hissedildiği bölgelerden biridir, dolayısıyla kadınların yaşamında gözlenen değişikliklerin analizi için son derece elverişli bir örnektir. BAE ise Katar'a göre daha dışa açık, batı kültürüne daha toleranslı, daha liberal yapısıyla kadınların değişen rollerinin incelenmesi için uygun bir körfez ülkesidir. Çalışmanın bulguları kadınların Katar ve BAE'de yaşanan büyük dönüşüm ve gelişimden nasıl etkilendiklerini göstermektedir. Kadınların eğitime, ekonomiye ve siyasete katılımındaki artışlar gösterilirken yerel kültürün kadınların yaşamları üzerindeki etkileri de ele alınmıştır. Makalede her iki ülkede kadınların son yıllarda sosyo-ekonomik yapıda ve politik alanda değişen rollerindeki benzerlikler ve farklılıklar belirtilmiştir. Ayrıca her iki ülkede kraliyet mensubu kadınların topluma rol model olmalarının etkileri de tartışılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre bu iki Körfez ülkesinde kadınların toplumdaki etkisi ve katılımı artsa da hukuksal anlamda reformların yapılmaması kadınların yerellik ve modernleşme arasında kalmasına ve ciddi çelişkilerle yüzleşmelerine neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu'da kadın, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri'nde kadın hakları, kadınların değişen rolü, Körfez ülkelerinde değişim ve modernleşme

CHANGING ROLE OF ARAB WOMEN IN THE GULF SOCIETY: COMPARISON THE CASES BETWEEN QATAR AND THE UNITED ARAB EMIRATES

ABSTRACT

The role of women in the Gulf societies has been changing dramatically in the last 30 years, however their participation in economıc life is still very low. The aim of this paper is examining the changing role of women in economic, political and cultural life in the Gulf societies. In this paper two Gulf countries, Qatar and the United Arab Emirates (UAE) are taken as examples. The tiny country of the Gulf, Qatar, has a conservative local tradition but at the same time witnessed a rapid change in her economic, social and political life. For this reason, Qatar can be taken as an excellent example to understand changing roles of women in the Gulf society. The UAE has become the heart of economic activities in the region and with a liberal and peaceful environment has been trying to integrate herself in to the global world. So, it worth to investigate on transformation of the women's role in the society. Findings of this paper shows similarities and differences of the changing roles of women in these two countries. Also in this paper, the influence of royal women on the modernization of women in these countries is discussed. The result of this work shows that despite of new opportunities and some attempts of the government, women of the Gulf still have limitations on participating in economic, social and political life, because there are not serious legal reforms on women's rights. This study show that educated women have faced a serious contradiction between modernity and patriarchal tradition in the Gulf.

Keywords: Women in the Middle East, Qatar, women in the United Arab Emirates, modernization and transformation in the GCC

MUSLIM WOMEN AND NEWS MEDIA IN INDIA

Sr. Asst. Prof. Dr. Monisa Qadri
Journalism and Mass Communication Islamic University of Science & Technology Kashmir India
Associate Professor Dr. Sabeha Mufti
Media Education Research Centre (MERC) University of Kashmir-Jammu and Kashmir-India
Ph.D Scholar Umer Iqbal
Department of Journalism & Mass Communication Islamic University of Science & Technology

Abstract

Talak is an issue at the very core of marriage in Islam and despite having a sanctity of divinity principles and finality of guidelines as stated in Quran, Prophetic traditions and religious texts, there is a prevalence of multiple perspectives among the Muslims as well in contemporary times. Therefore, the lack of clarity exits at a societal level as well at the level of narratives. The issue of 'Triple Talaq' has become one of the main talking points for the mainstream news organizations of India. Whether we talk about the television news or newspaper, it can be seen that media has dedicated a good space and air time to it. It has also been seen that though the rights of muslim women are used as the basis for this entire discussion in media but still there has been a cynical view of it. It is therefore, important to understand the context in which this issue has been covered as well as themes that have reflected in this entire discourse and this paper looks at it. The study is based on one year of news content from the leading English Daily newspaper from India Times of India after the government of India criminalized the 'proclamation of triple talaq' by Muslim men. In this backdrop, the paper looks at prominent issues raised during in the coverage and Muslims are portrayed. It is an important area of study because the issue of triple talaq has been used to project the current Indian government as a protector of Muslim womens' rights.

Key words: Triple Talaq, India, Times of India, News Media, Coverage, Newspaper, Islam

MUHAFAZAKAR CEMAATİN ERİL DÜNYASINDA MODERNİST BİR KADIN DERVİŞ: SAMİH A AYVERDİ

A. Baran DURAL
ORCID: 0000-0003-2126-3419
TR Trakya University, Political Science and Public Administration Division, Balkan Campus/ Edirne
Uğur EYİDİKER
ORCID: 0000-0003-4204-424X
TR Kırıkkale University, Babaeski Vocational School

ÖZET

Kadınların dinsel cemaatler içerisindeki yeri belli ve sınırlıdır. Pekçok siyasal ideolojide kadının coşkuyla başlattığı inanç silsilesi çerçevesinde belli bir siyasal yönsemeye katılan erkeğin, daha sonra bu yönelimin içini doldurup, siyaseti eril bir bağlama yerleştirilmesiyle son bulur. Eril akıl daha sonra oluşturulan söylem üzerinden hegomonik üstünlüğünü derinleştirir. Tıpkı siyasal ideolojilerde olduğu gibi dinsel hareketlerde de kadının rolü, taşıyıcılık- duyuruculuk ekseniyle kısıtlanmış, ajitasyona dayalı yardımcı işleve sahip kılınmıştır. Siyasal ve dinsel gelenek içerisinde, bu kısırdöngüyü kırabilmiş kadın önder sayısı bilindiği üzere hayli kısıtlıdır. Bu bağlamda tasavvuf geleneği içinden yetişen Samiha Ayverdi, "kadın dini lider"lik mertebesine ulaşabilmiş, önemli bir figürdür. Muhafazakar düşüncenin geçmişe olan özlemi- değişimlere kapalı yapısı, özellikle Türk muhafazakarlığı için de geçerlidir. Samiha Ayverdi, erkek düşünür ve yazarların egemen olduğu, Türk muhafazakarlığı içinde, dişi bir derviş portresi çizerek, örnek teşkil etmiştir. Samiha Ayverdi'nin bahsedilen, dini liderliği, aslında tarikatın önderi olan Kenan Rifai'nin ölümünden sonra, gayri resmi bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu bildirinin amacı, Ayverdi'nin dinsel, tasavvuf içi çatışmalarda edindiği konumu sorgulamak gibi kapsamlı bir irdelemede bulunmaktan ziyade, Topçu- Kısakürek gibi Türk muhafazakarlığında ekol oluşturmuş isimlerle neredeyse yaşıt olan Samiha Ayverdi'nin hayatına eğilerek, Türk muhafazakarlığı-zaman- değişim olguları hakkında kimi güncel toplumsal fay hatlarını irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Samiha Ayverdi, tasavvuf, Türk muhafazakarlığı, Kemalist Devrim, modernist İslam, Rıfailik.

SAMİHA AYVERDİ AS A MODERNIST FEMALE DERVISH FIGURE WIHIN THE MASCULINITY OF TURKISH CONSERVATISM

ABSTRACT:

The women occupatıon within the religous communities is usually very limited and suppressed. In many political ideologies as well as religous communities, the women plays an important role as building, standpat policies to gather more people into such groups. The man on the otherhand building an masculine discouse after getting into the community with the invitation of female find a way of controlling the group to assimilate hegemony. In Turkish convertasim the female figure, plays “its” role by “her” agititave power and diminishes in the dim light of history (the archives?) afterwords.

Therefore Samiya Ayverdi as a dominative power in her Rıfai tariqa is creates a higly outstanding figüre. After the death of Kenan Rifai, she becomes the second leader of the group and altough she was born in the same era as Necip Fazıl Kısakürek and Nurettin Topçu, two of the top leaders of Turkish conservatism, she was able to institutionalize her tariqa. In this paper Samiha Ayverdi’s life will be analyzed by touching the fault lines in between modernism and conservatism.

Keywords: Samiha Ayverdi, sufism, Turkish conservatism, Kemalist Revolution, modern İslam, Rifai tariqa.

COLLATERAL DAMAGE OF THE CHANGED LANDSCAPE: MUSLIM WOMEN POST 9/11

Research Scholar Adila MAJEED
Department of Political Science Aligarh Muslim University, India

Abstract

After the attacks of September 11, 2001, oppression of Muslim women became associated to a mission to rescue them from their cultures. The fight against terrorism and the liberation of women become intertwined. Laura Bush, the first lady during the presidency of George Bush claimed "The fight against terrorism is also a fight for the rights and dignity of women. It was symbolic for the west to claim Islamic oppression than the alleged plight of Muslim women. Therefore, it created a determination for the west to liberate Muslim women who suffer from oppressive and biased religion. The statement "Free the poor Muslim women, victims of Islam" has become a political agenda to reaffirm their membership in the civilized world. The suppression of Muslim women, particularly in Muslim societies has been relegated to Islam.

Islamic law has been at the core of various controversies. Muslim women are viewed as a symbol of oppression due to practices like polygamy, unilateral divorce, and veil worn by women. They have been described as ""oppressed," "ignorant," "submissive" and "uneducated.

There is a popular belief that this can be realized only through the idealized western pathways. The present paper would study the position of Muslim women post 9/11attack and it would also analyze the implications of war on terror on Muslim women particularly in Muslim states. The paper would also look into the hypocrisy of the western world to rescue Muslim women from their religion and cultures.

Keywords: Muslim Women, War on Terror, Islam, Liberation of Muslim women

AZƏRBAYCAN QADININ SİMASI-MEHRİBAN ƏLİYEVA

Sevil VƏLİYEVA, Müəllim
Azərbaycan Respublikası, Sumqayıt Dövlət Universiteti

Azərbaycan qadını tarix boyu sosial həyatda şərəfli və fəal mövqe tutmuş, kişilərlə bərabər üquqlara malik olmuş, sosial və siyasi həyatda birgə fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycan qadını vətən üçün, millət üçün qəhrəmanlar, dəyərli övladlar yetişdirən, ömrünü-gününü, bütün varlığını bu böyük məqsədə, yüksək amallara, ülvi arzulara həsr edən Dədə Qorqud təbiri ilə desək Burla Xatunlardır, Selcan Xatunlardır, Banu Çiçəklərdir. Tarix boyu cəmiyyətimzin həyatında qadınların rolu böyük olmuşdur. İstər siyasətdə, istər ədəbiyyatda, istər təbabətdə, istərsə də mədəniyyətdə adlarını tariximizin yaddaşına həkk etdirən qadınlarımız çoxdur. Bu qadınlar hər zaman bizlərin yaddaşında yaşayıb və yaşayacaqdır. Bu qadınlar tariximizdən gələn Həcərlər, Tomrislər, Nüşabələr, Natəvanlardır. Bu xanımlar xalqımızın rifahı, dirçəlişi, inkişafı uğrunda mübarizə aparmışdır. Müasir dövrümüzdə bu ənənə bu varislik davam edir. Ölkəmizin əzəmətli, vüqarlı qadını Mehriban Arif qızı Əliyeva 26 avqust 1964-cü ildə Bakı şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. 1982-ci ildə 23 saylı orta məktəbi qızıl medalla bitirmiş və elə həmin il Nəriman Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna daxil olmuşdur. Atası Azərbaycan elminə böyük töhfələr verən Arif Mircəlal oğlu Paşayev, anası bütün Şərq dünyasının ilk azərbaycanlı ərəbşünas alimi Aidə İmanquluyeva, babası görkəmli yazıçımız Mircəlal Paşayevdir. Göründüyü kimi, Mehriban xanımın həm atası, həm babası, həm anası hər zaman xeyirxah işləri ilə tanınmış və xalqa dəyərli xidmətlər göstərmişlər. Bu xeyirxah əməllər zaman keçdikcə Mehriban xanımın həyat tərzində, xarakterində özünü biruzə vermişdir.

Mehriban xanımın bu nəcib xarakteri onun ailəsindəki tərbiyəsinin nəticəsidir. Azərbaycanın xalq artisti Habil Əliyev demişdir: “Aida xanımın ruhu həmişə şaddır, ona görə ki, onun gözəl əməllərini davam etdirən Mehriban xanım kimi cəsarətli, fədakar, Həcər qeyrətli, Nigar hünərli qızı var”. 2004-cü il may ayının 10-da Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev Fondu yaradılır. Fondun məqsədləri çoxşaxəlidir: elm, mədəniyyət, səhiyyə, təhsil, idman sahələrində layihələr hazırlayıb gerçəkləşdirmək, səhiyyə və tibbi təsisatları həyata keçirmək, bir sıra xarici ölkələrin təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq etmək, uşaqların sağlam təhsil almaqları üçün yeni təhsil ocaqlarını inşa etmək və yaxud yararsız vəziyyətə düşən təhsil ocaqlarını əsaslı təmir etmək, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanlara kömək etmək, beynəlxalq yarışlarda Azərbaycan bəstəkarlarının klassik və müasir əsərlərindən istifadə olunmasını gündəmə gətirmək, Azərbaycan mədəniyyətini, musiqisini dünyada təbliğ etmək.

Heydər Əliyev Fondu xalqımız üçün əhəmiyyətli olan saysız-hesabsız layihələr həyata keçirmişdir.

Fondun dəstəyi ilə çoxlu sayda məktəblər inşa edilmiş və yenidən qurulmuşdur.

2007-ci ildə zəlzələdən zərər çəkmiş Müzəffərabad şəhərində Heydər Əliyev Fondu tərəfindən qızlar məktəbi inşa edilib və 2012-ci ildə orada əsaslı yenidənqurma və təmir işləri aparıldıqdan sonra məktəbə Mehriban Əliyevanın adı verilib. 2014-cü ildə isə Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü və dəstəyi ilə Dera İsmail Xan bölgəsində "Heydər Əliyev Su Təchizatı" layihəsi həyata keçirilib ki, bunun nəticəsində ərazidə yaşayan on minlərlə insan içməli su əldə edib. Pakistanda həyata keçirdiyi işlərin nəticəsi olaraq Mehriban xanım Əliyeva "Hilal-e-Pakistan" ordeni ilə təltif edilib. Fondun "Təhsilə dəstək" layihəsi çərçivəsində Pakistanda dəyəri 750 min ABŞ dolları olan ilk təhsil ocağı inşa edilmişdir.

"Talassemiyasız həyat naminə" proqramı çərçivəsində Bakıda ümumi dəyəri 18 milyon ABD dollar dəyəri olan Talassemiya Mərkəzinin açılışı olub. 2014-cü il 16 apreldə Milli Gimnastika Arenası istifadəyə verildi.

Ölkəmizin idman, dostluq, sülh ölkəsi kimi tanınmasında Mehriban xanımın müstəsna rolu vardır. Nəinki biz, hətta bütün dünya dövlətləri 2015-ci ildə I Avropa Oyunları zamanı bunun şahidi oldu. Biz bir daha şahidi olduq ki, 2017-ci il IV İslam Həmrəyliyi Oyunları da belə yüksək səviyyədə təşkil edildi.

2016-cı il fevralın 23-də Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Vatikanda bərpa edilən Müqəddəs Marcellinio və Pietro katakombalarının açılışı olub. 2004-cü il 13 avqustda UNESCO-nun Xoşməramlı səfiri adına layiq görülüb. İslam aləmində gördüyü işlərə dəstəyinə görə 2006-cı il noyabrın 23-də İSESCO-nun Xoşməramlı səfiri adına layiq görülüb. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2015-ci il 29 iyun tarixli sərəncamı ilə "Heydər Əliyev" ordeni ilə təltif edilib. 2017-ci il fevralın 21-də Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə Mehriban Əliyeva Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti təyin edilib.

Birinci Avropa Oyunlarını yüksək səviyyədə keçirmək məqsədi ilə 17 yanvar 2013-cü ildə Təşkilat Komitəsi yaradıldı və Mehriban Əliyeva onun sədri təyin olundu. Mehriban xanımın humanistliyi, qayğıkeşliyi göz qabağındadır. II Qarabağ müharibəsində işğaldan azad olunmuş torpaqlara Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev ilə birlikdə hərbi geyimdə cənab Prezidentimizin silahdaşı kimi daima yanında olaraq səfər etmişdir. Prezident İlham Əliyevin və Mehriban xanım Əliyevanın şəhid ailələrinə, Qarabağ müharibəsi əlillərinə və onların ailə üzvlərinə göstərdiyi diqqət və qayğı, maddi və mənəvi dəstək xalqımız tərəfindən yüksək dəyərləndirilir. Dövlət başçısının və Mehriban xanımın şəhid ailələri ilə ardıcıl görüşməsi, xəstəxanalara gedib yaralılara baş çəkməsi, maddi və mənəvi dəstək verməsi, onlarla səmimi söhbətləri yüksək mənəviyyatın

bariz nümunələridir. Mehriban xanımın Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri və millət vəkili kimi illərlə onun təşəbbüsü ilə keçirilən uşaq və qadın hüquqlarının müdafiəsi, aztəminatlı ailələrə dəstək, səhiyyə, elm, təhsil, mədəniyyət, idman, ekologiya və digər sahələrlə bağlı irimiqyaslı layihələr insanların sosial rifahının yaxşılaşmasına öz müsbət təsirini göstərir. Mehriban xanımın Qarabağ həqiqətlərinin, qaçqın və məcburi köçkünlərimizin vəziyyətinin dünya birliyinə çatdırılmasında çox böyük xidmətləri vardır.

İstər 2016-cı il aprel döyüşlərində, istərsə də 44 günlük Vətən müharibəsində yaralanmış əsgər və zabitlərin yüksək texnologiyalı protezlərlə təmin edilməsi layihəsi Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu tərəfindən həyata keçirdilir.

Azərbaycan Respublikasının Birinci Vitse-Prezidenti Mehriban xanım ölkənin qarşısında duran əsas məsələlərdən biri olan işğaldan azad olunan kənd və şəhərlərimizin yenidən qurulmasında bilavasitə yaxından iştirak edərək öz gərəkli töhfəsini verəcəkdir. Xüsusilə inanırıq ki, işğal olunan torpaqlardakı dini məbədlərimizi, muzeylərimizi, mədəniyyət ocaqlarını yenidən müasir şəkildə yaradılmasına öz səy və bacarığını əsirgəmiyəcəkdir.

Mehriban xanımın əməyi bir çox xarici ölkələrin medal və ordenləri ilə, fəxri adları ilə təltif olunmuşdur.

Xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev siyasətinin layiqli davamçısı, ölkə prezidenti İlham Əliyevin həyat yoldaşıdır. Mehriban Əliyeva Azərbaycan anası olaraq vətənə layiqli üç övlad böyüdür.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Xalq Hakimiyyəti, xüsusi buraxılış, 2019. Avqust.
2. Müasir Azərbaycan Qadının Real Obrazı: Mehriban Əliyeva, Xalq Qəzeti, S. 3. (26.08.2016).
3. Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva: "Hər bir Azərbaycan əsgərinin həyatı və sağlamlığı üçün dua edirəm". Azərbaycan Müəllimi. (16.10.2020).
4. Mehriban Arif qızı Əliyeva, https://en.president.az/first-vice-president/biography (26.02.2021).
5. Mehriban Əliyevanın yetkin siyasi xadim kimi formalaşmasında Heydər Əliyeva dövlətçilik məktəbinin rolu böyükdür, https://xalqqazeti.com/az/news/28886 (27.02.2021).
6. Azərbaycan Respublikasının Birinci Vitse Prezidenti Mehriban Əliyeva, http://scfwca.gov.az/post/1290/azerbaycan-respublikasinin-birinci-vitse-prezidenti-xanim-mehriban-eliyeva (27.02.2021).

TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMUNDA 1982-2015 YILLARI ARASINDA KADRODA YER ALAN KADIN SANATÇILAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğretim Üyesi Ayçin ÖNER
ORCID:0000-0002-8506-0998
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Ses Eğitimi Bölümü

ÖZET

Toplumsal ve kültürel yaşantımızda her daim gücünü hissettiğimiz kadınlar, kültürel bakış açısından kaynaklanan sebeplerle erkeklerin gölgesinde bırakılmış, ekonomi, siyaset, sanat, iş hayatı gibi konularda erkeklerin bir adım arkasından gelmesi telkin edilmiş ve beklenmiştir. Oysa kadın eli değen her şeyin güzelleştiği bir dünyada kadınsız sosyal, ekonomik ve kültürel hayat düşünülmemelidir. 1920'li yılların sonlarında yayın hayatına başlayan Türkiye Radyo Televizyon (TRT) kurumu, yayın hayatına başlamasından bu yana geçen sürede kültür-sanat hayatının önemli bir temsilcisi olmuş, toplumun sanata bakış açısını geliştirmede büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, kitle iletişimin oldukça önemli olduğu çağımızda, siyaset, ekonomi gibi alanlara etkisinin yanı sıra sanatsal alandaki düzenlemeleriyle adeta bir okul, bir kültür mirası olarak görülmüş, toplumsal sanat bilincinin kazandırılmasında ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada fark eden ve farkındalık oluşturan bir kurum olmuştur. Bu anlayış ile 1982-2015 yılları arasında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyosundaki ses ve saz icracısı olarak kültür sanat hayatına sanatçı olarak dâhil edilen kadınların sayısal değerleri bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Kaynak tarama ve veri analizi yönteminin kullanıldığı bu araştırmanın sonucunda, ses icrası alanında kadın sayısının fazla olduğu fakat saz icrasında kadın sayısının erkek sayısına oranla düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Radyo, Kadın, Kadın Sanatçılar, TRT

RADIO TELEVISION CORPORATION YEAR IN TURKEY BETWEEN 1982-2015 A RESEARCH ON WOMEN ARTISTS IN THE STAFF

ABSTRACT

Women, whom we always feel their power in our social and cultural lives, have been overshadowed by men for reasons stemming from a cultural point of view, and it has been suggested and expected that men follow one step behind in matters such as economy, politics, art and business life. However, in a world where everything that touches a woman's hand becomes beautiful, social, economic and cultural life without women should not be thought of. 1920 the end of the broadcast starting Turkey Radio and Television to life (TRT) institutions, publishing became an important representative of the time elapsed in the arts and culture life since the beginning of

his life, has assumed a great responsibility in developing the perspective of the community of art. Turkey Radio and Television Corporation, our age it is quite important to mass communication, politics, reflections in addition to artistic impact on areas such as the economy like a school was seen as a cultural heritage, acquiring social art consciousness and has been an institution that represents who noticed and awareness in achieving gender equality .

With this understanding, the numerical values of women who were included as artists in the cultural and artistic life as sound and instrument performers in Ankara, Istanbul, Izmir and Erzurum radios between 1982 and 2015 constitute the subject of this study. As a result of this research, in which the source scanning and data analysis method was used, it was revealed that the number of women in the field of voice performance is higher, but the number of women in the saz is lower than the number of men.

Keywords: Radio, Women, Women Artists, TRT

GİRİŞ

1920'li yılların sonlarında yayın hayatına başlayan İstanbul ve Ankara Radyoları, 1938 yılından sonra kendi binalarında kurumsallık kazanan Ankara Radyosu ile 1950 yılında kendi binasına taşınan İstanbul Radyosu, yaklaşık aynı yıllarda İzmir Fuarında yayınlara başlayan Radyo yayınları devam etmiştir. 1961 Anayasası ile özerlik kazanarak 1964 yılında çıkarılan bir kanunla, Türkiye Radyo Televizyon (TRT) kurumuna dönüşen bu yayın kuruluşlarımız; yayın hayatlarına başlamalarından bu yana geçen sürede kültür-sanat hayatının önemli bir temsilcisi olmuş, toplumun sanata bakış açısını geliştirmede büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, kitle iletişimin oldukça önemli olduğu çağımızda, siyaset, ekonomi gibi alanlara etkisinin yanı sıra sanatsal alandaki hizmetleri ve katkılarıyla adeta bir okul, bir kültür mirası olarak görülmüş, toplumsal sanat bilincinin kazandırılmasında ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada fark eden ve farkındalık oluşturan bir kurum olmuştur. Kurulduğu ilk yıllarda genellikle kaşeli-sözleşmeli statüdeki sanatçılardan hizmet alan Radyolar, daha sonra çeşitli yıllarda özel ve genel duyurulu sınavlarla hepsi zamanlarını popüler sanatçıları olan çok sayıda ismi bünyesinde bulundurmuştur. Örneğin, 1950 ve daha sonraki yıllarda THM ve TSM dallarında açılan sınavlarla, kadın-erkek birçok isim Ses ve Saz Sanatçısı olarak görev yapmışlardır. Özellikle 1966 yılında yapılan sınavlara 4000'ün üzerinde aday katılmıştır. Bu anlayış ile 1982-2015 yılları arasında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyosundaki ses ve saz icracısı olarak görev yapan kadın- erkek sayıları araştırılmıştır. Türkiye Radyo Televizyon kurumunda görev alan kadın sanatçı sayılarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evreni Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyolarında 1982-2015 yılları arasında görev yapan Türk Sanat Müziği Ses, Türk

Halk Müziğ Ses, Türk Sanat Müziği Saz, Çok Sesli Koro ve Hafif Caz ve Orkestra alanlarında bulunan kadın sanatçılar ile sınırlı tutulmuştur. Kaynak tarama ve TRT' den alınan belgelerin içerik analizi ile gerçekleştirilen araştırmada her il ve alanda kadın ve erkek sanatçı sayıları ayrı ayrı, toplam ve genel toplam olarak tespit edilmiştir. Bu çalışma Kadına, sanatçı istihdamında bir devlet kurumu olarak radyonun bugünkü ifadesiyle TRT'nin sağladığı olanaklar açısından önemli görülmektedir.

1.Bir Kültür Aktarıcısı Olarak Radyo

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren dinleyicileriyle, gündemdeki haberleri, Türk müziğini, kültürel, sanatsal ve sosyal gelişmeleri paylaşan radyo, bir kültür aktarıcısı olma noktasında önemli bir görev üstlenmiştir. 1927 yılında Mart ayının başlarında il deneme yayınını İstanbul büyük postahanesine yerleştirilen vericiden halka müzik dinletilmiştir(Kocabaşoğlu, 2010 :55).3 Mart 1927 tarihli Servet-i Fünun dergisindeki habere göre, TTTAŞ'ın İstanbul'daki vericiyle yaptığı ilk deneme yayınlarından birisi 1927 yılı Mart ayı başlarındadır. İstanbul Büyük Postahanesi'nin kapısı üzerine yerleştirilen bir vericiden halka müzik dinletilmiştir (Kocabaşoğlu, 2010: 55). İstanbul Radyosu eski müdürü Turgut Özakman(2000 :182)bu yayın ile ilgili olarak; " *Genç bir flütçünün çaldığı zeybek havasından sonra, Bakırköy İttihad-ı Osmani özel okulunda müzik öğretmenliği yapan Afife Hanım, Rossignol adlı parçayı söyler. O kadar alkışlanır ki, Afife Hanım birkaç kez mikrofona gelir*" şeklinde ifade etmiştir. Radyo kültürünün hatta iletişim anlayışının başladığı 1920'li yıllara baktığımızda ilk deneme yayının müzikle yapılması ve kadın bir müzik öğretmeni olan Afife hanımın bu ilk yayında şarkısı söylemesi kuruluşundan bu yana müziğe, sanata ve kadına ne kadar önem verdiğinin en net göstergesidir. Sonraki yıllarda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu olarak yayın yapmaya başladığı zamanlarda da kadına ve müziğe önem vermeye devam etmiştir. 26 Kasım 1927 tarihli İstanbul radyosuna ait yayın akışı şöyledir: 19.00 Stüdyo Musiki Heyetinden Şevketza Faslı 19.30 Esham ve Tahvilat Borsası Haberleri 19.40 Telsiz Telefon Orkestrası 20.10 Zahire Borsası Haberleri 20.20 Telsiz Telefon Musiki Heyeti 20.50 Anadolu Ajansı Haberleri 21.00 Telsiz Telefon Orkestrası 21.30 Teganni (Musiki Programı) (Dinçmen, 2007: 74). 1927-1936 yılları arasında programların akışında özellikle musiki yoğundur. İstanbul Radyosu'nda yayımlanan programların %85'i musiki programıdır (Akagündüz, 2014: 363). İlk yayınlardan itibaren başlayan kültür sanat ve mûsikî aktarıcılığı yayın akışı ile görülmektedir. Müzikli yayın anlayışı ilerleyen yıllarda TRT'nin bir mûsikî okulu haline gelmesine aracı olmuş, kadının devlet kurumunda müzik yapılabilmesi geleneksel kültürde kadının şarkı söylemesi, enstrüman çalması gibi alanlarda elini güçlendirmiş ve kadınların sanat hayatına girmesine olanak sağlamıştır.

2. Kültür Sanat Hayatında Radyoda Kadının Yeri

Erkeklerin ve kadınların toplum içindeki rolleri kültürden kültüre çeşitlilik gösterse de, tarihsel süreçte kadınlarının erkeklerinden daha güçlü olduğu bir toplum yoktur. Neredeyse her kültürde çocuk yetiştirme ve ev işleri konusundaki sorumluluklar öncelikle kadınlara aittir; erkeklerse geleneksel olarak evi geçindirmek ve ailelerini rahat ettirmekle yükümlüdürler (Giddens, 2008: 514). Erkeklerin ve kadınların biyolojik farklılıkları toplum ve iş hayatında farklı alanlarda konumlanmalarına sebep olmuştur. Toplumların kültürleri ve gelenekleri cinsiyet ayrımına bakış açılarını şekillendirir. Kadınlar tarafından yapılacak işler erkekler tarafından yapılacak işler olarak kategorize edilir ki bu durumda bazı sorunları beraberinde getirir. Özellikle kültür sanat hayatına baktığımız zaman kadınların geleneksel anlayıştan kaynaklanan sebeplerden daha çok geri planda kalması durumu ortaya çıkmaktadır. Savaşta, iyi günde kötü günde erkeğin yanında her daim yer alan kadına belirli meslek sınıflarında yer tayin edilmesi büyük haksızlıktır. İdeal meslek bildiren 117 kadının (%41.8), % 56.4'ü kız çocukları için ideal meslek olarak öğretmenliği gösterir. İkinci sırada % 15.5'le doktor ve eczacılık, üçüncü sırada % 8.5'le sanatla ilgili meslekler gelir. Kızlar için babaların ideal olarak değerlendirdikleri meslekler arasında % 56.7'i ile öğretimle ilgili meslekler birinci sırayı almaktadır. Bunu %25.7'i ile doktor, eczacı diş hekimi gibi tıpla ilgili meslekler ikinci sırada izlemektedir. Üçüncü sırada ise %5.4'le sanatçı diyenler gelmektedir(DPT,1993:118). 1993 yılında Devlet Planlama Teşkilatının yaptığı araştırma kadına biçilen toplumsal rol olan mesleklerin daha çok tercih edildiği, görülmekte, %5,4 ile sanatçı olmak isteyen kadınların oranının çok az olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte kadına sağlanan haklar sayesinde toplumun her alanında olduğu gibi kültür sanat hayatında da kadınlar yer almaya başlamıştır. Özellikle kültür aktarımında kadının nesilleri etkileme kabiliyeti göz önüne alındığında, Türk müziği kültürünün aktarımının kadınlar tarafından işlenmesi ve icrâ edilmesinin çocuklara ve gençlere örnek olacağı bir gerçektir. Kadının toplumsal cinsiyet eşitliği noktasındaki adı konmamış mücadelesine devlet kurumlarının katkı sağlaması şüphesiz çok önemlidir. Devlet eliyle desteklenmiş kadına, bakış açısı ve kabullenme daha kolay ve daha az zarar vericidir. Özellikle TRT gibi bir kurumun kadınlara istihdam sağlaması, sanatçı statüsünü kazandırması bugün birçok konservatuvar ve müzik eğitimi veren kurumlarda öğrencilerin okumasına ve yetişmesine olanak sağlamıştır. TRT gibi bir kurumda kadın sanatçıları gören aileler, hem sanata hem sanatçıya hem de kadın sanatçıya bakış açılarını geliştirmiş, toplumun çağa uygun bir anlayışla kültür sanat hayatına uyum süreci sağlanmıştır. Kuruluşundan bu yana bünyesinde sanatçı kadrosunda yer alan Vecihe Daryal, Fahire Fersan, Safiye Tokay, Sıdıka Dalmen, Radife Erten, Müzeyyen Senar, Semahat Özdenses, Mefharet Yıldırım, Safiye Ayla ve

adını sayamayacağımız birçok kadın sanatçı önce radyo bugün İse TRT kurumu çatısı altında sanatçılık ve kültür elçiliği yapmaktadır.

Radyo'da bir konser foroğrafı. Vecihe Daryal, Fahire Fersan, Safiye Ayla

1 Numaralı stüdyoda çekilmiş bir fotoğraf. Safiye Tokay, Radife Erten, Müzeyyen Senar, Vecihe Daryal, Fahire Fersan, Semahat Özdenses, Mefharet Yıldırım

1946 yılında çekilmiş bir resim. Fahire Fersan, Perihan Sözeri

3.BULGULAR

	ANKARA		İSTANBUL		İZMİR		ERZURUM		GENEL TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
TSM SES	27	25	30	30	16	17	7	7	80	79
THM SES										
TSM SAZ										
ÇOK SESLİ KORO										
HAFİF CAZ VE MÜZİK ORKESTRASI										
TOPLAM	27	25	30	30	16	17	7	7	80	79

Tablo. 1982 Yılı Sanatçı Sayıları Tablosu

1982 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyolarının çeşitli alanlarında görev alan Türk Sanat Müziği ses Türk Halk Müziğ ses, Türk Sanat Müziği saz, Çok Sesli Koro ve hafif caz müzik ve orkestrası alanlarında sadece Türk Sanat Müziği alanında kadro alan sanatçılar bulunmaktadır. Bu tabloda görülmektedir ki kadın sanatçılar erkek sanatçılardan sayıca fazla ya da eşit sayıdadır. Genel toplamda da kadın sayısının erkek sayısından fazla olduğu görülmektedir.

	ANKARA		İSTANBUL		İZMİR		ERZURUM		GENEL TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
TSM	15	23	27	18	10	15	3	2	55	58
THM	20	18	16	21	15	16	10	9	61	64
TSM SAZ	1	58	2	41	3	21	0	8	6	128
ÇOK SESLİ KORO	13	15							13	15
HAFİF CAZ VE MZÜİK ORKESTRASI	0	23							0	23
TOPLAM									135	288

Tablo.2 1994 Yılı Sanatçı Sayıları Tablosu

1994 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyolarının çeşitli alanlarında görev alan Türk Sanat Müziği ses Türk Halk Müziğ ses, Türk Sanat Müziği Saz, Çok Sesli Koro ve hafif caz müzik ve orkestrası bütün alanlarda sanatçı sayısının artışına orantılı olarak kadın sanatçıların da sayısal olarak arttığı görülmektedir. Genel toplam içinde kadın sanatçıların erkek sanatçılara oranı incelendiğinde sayıca daha az oldukları görülmekte bunu sebebinin saz icrâcılığı alanında kadın sanatçıların az olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ankara'da kadın sayısı daha az, İstanbul, İzmir ve Erzurum'da kadın sanatçı sayısı daha fazladır.

	ANKARA		İSTANBUL		İZMİR		ERZURUM		GENEL TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
TSM	28	22	27	23	11	17	5	3	71	65
THM	18	17	19	25	16	15	2	4	55	61
TSM SAZ	2	40	5	37	0	20			5	97
ÇOK SESLİ KORO	16	15							16	15
HAFİF CAZ VE MÜZİK ORKESTRASI	0	20							0	20
TOPLAM	64	114	51	85	27	52	7	7	147	258

Tablo.3 2000 Yılı Sanatçı Sayıları Tablosu

2000 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyolarının çeşitli alanlarında görev alan Türk Sanat Müziği ses Türk Halk Müziğ ses, Türk Sanat Müziği saz, Çok Sesli Koro ve Hafif Caz Müzik ve Orkestrası alanlarında, Ankara, İstanbul ve Erzurum'da Thm, Tsm ve Çok Sesli Koro alanlarında kadın sanatçı sayılarının arttığı görülmektedir. Genel toplamda ise kadın sanatçı sayısının erkek sayısına oranla daha az olduğu görülmektedir. Tsm saz ve Hafif müzik orkestralarındaki kadın sayıları erkek sanatçı sayısına oranla oldukça azdır.

	ANKARA		İSTANBUL		İZMİR		ERZURUM		GENEL TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
TSM	29	25	25	17	15	14	4	3	73	59
THM	22	16	25	21	17	17	2	4	66	58
TSM SAZ	3	32	2	35	1	18	-	1	7	85
ÇOK SESLİ KORO	20	12							20	12
HAFİF CAZ VE MÜZİK ORKESTRASI	0	18							0	18
TOPLAM	74	103	52	73	33	49	6	8	165	232

Tablo.4 2004 Yılı Sanatçı Sayıları Tablosu

2004 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyolarının çeşitli alanlarında görev alan Türk Sanat Müziği ses, Türk Halk Müziği Ses, Türk Sanat Müziği Saz, Çok Sesli Koro ve Hafif Caz Müzik ve Orkestrası alanlarında, Ankara, İstanbul ve Erzurum'da Thm, Tsm ve Çok Sesli Koro alanlarında kadın sanatçı sayılarının arttığı görülmektedir. Genel toplamda ise Tsm saz ve Hafif müzik orkestralarındaki kadın sayıları erkek sanatçı sayısına oranla oldukça azdır. İl bazında değerlendirdiğimizde de en çok Ankara'da en az Erzurum'da kadın sanatçılar bulunmaktadır.

	ANKARA		İSTANBUL		İZMİR		ERZURUM		GENEL TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
TSM	19	10	19	15	21	18			59	43
THM	20	13	17	17	18	17	2	2	57	49
TSM SAZ	3	29	3	57	0	17	0	1	6	104
ÇOK SESLİ KORO	17	9							17	9
HAFİF CAZ VE MÜZİK ORKESTRASI	0	18							0	18
TOPLAM	59	79	39	89	39	52	2	3	139	223

Tablo.5 2012 Yılı Sanatçı Sayıları Tablosu

2012 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyolarının çeşitli alanlarında görev alan Türk Sanat Müziği ses Türk Halk Müziğ Ses, Türk Sanat Müziği Saz, Çok Sesli Koro ve Hafif Caz Müzik ve Orkestrası alanlarında, Ankara, İstanbul ve Erzurum'da Thm, Tsm ve Çok Sesli Koro alanlarında kadın sanatçı sayılarının arttığı görülmektedir. Genel toplamda ise erkek sanatçı sayısı kadın sanatçılardan fazladır.

	ANKARA		İSTANBUL		İZMİR		ERZURUM		GENEL TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
TSM	23	12	21	17	25	20	4	3	73	52
THM	20	13	17	17	18	17	2	2	57	49
TSM SAZ	3	29	3	57	0	17	0	1	6	104
ÇOK SESLİ KORO	17	9							17	9
HAFİF CAZ VE MÜZİK ORKESTRASI	0	18							0	18
TOPLAM	59	79	39	89	39	52	2	3	139	223

Tablo.6 2015 Yılı Sanatçı Sayıları Tablosu

2015 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurum radyolarının çeşitli alanlarında görev alan Türk Sanat Müziği ses Türk Halk Müziğ ses, Türk Sanat Müziği saz, Çok Sesli Koro ve hafif caz müzik ve orkestrası alanlarında, Ankara, İstanbul, izmir ve Erzurum'da Thm, Tsm ve Çok Sesli Koro alanlarında kadın sanatçı sayılarının arttığı görülmektedir. Genel toplamda ise erkek sanatçı sayısının fazla görülmektedir.

SONUÇ

1982-2015 Türkiye Radyo Televizyon Kurumunda farklı alanlarda sanatçı kadrosunda yer alan kadınların, belirli dönem aralıklarında tespit edilen sayıları dikkate alındığında, kadın sayısının Türk Sanat Müziği Ses, Türk Halk Müziğ Ses, Çok Sesli Koro alanlarında fazla olduğu, fakat saz icrâcılığında sayıca az olduğu tespit edilmiştir. Genel toplamda kadın sanatçıların sayıca erkek sanatçılardan az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Saz icrâcılığında sayısal veri olarak kadınların az olma sebebinin, küçük yaşta kültürel sebeplerden enstrüman çalmaya başlanamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu araştırma sonucunda TRT'nin devletin kültür sanat politikalarında Cumhuriyetin kazanımlarına uygun olarak, kadın sanatçı sayısına özen gösterdiğini söylemek mümkündür. Bütün alanların sayısal verilerine baktığımızda sayısal olarak erkeklerin fazla çıktığı görülse de, kültür ve gelenek açısından toplumda kadına verilen konum gereği sanatçı olmasının önündeki engellerin kaldırılmaya çalışıldığı, farkındalık oluştuğu gözlemlenmiştir. Klâsik sanatların icrâ ve aktarımında Kadın sanatçılarımızın toplumda devlet kurumlarında istihdam edilmesi kadınlarımızın, konservatuvar, müzik eğitimi gibi alanlara yönelmesine olanak sağlayacak, kadına her türlü bakış açısında olduğu gibi sanatsal bakış açısında da değişim sağlayacağı düşünülmektedir. Kadınlar için ideal meslek sınıflamasının yapılmaması, en çok istedikleri hayalini kurdukları en çok üretebilecekleri alanlara yönlendirilmeleri sağlanmalı meslek seçmelerindeki bütün engellerin kaldırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Çakır, H., (2005). Tüm Yönleriyle Radyo.Ankara: Siyasal Kitabevi.

Devlet Planlama TeĢkilatı (DPT), Türk Aile Yapısı Araştırması, DPT Yayınları, Ankara 1993, s. 211

Dinçmen, G. (2007). Radyolu Yıllar. İstanbul: Geniş Kitaplık.

Özalp, M. N.(1988) Radyo Hatıralarım Cevdet Kozanoğlu, TRT müzik dairesi yayınları, Ankara

Giddens A. (2008). Sosyoloji, İstanbul Kırmızı Yayınları.

Özalp, M. N. (1994). Eğitim-Kültür-Sanat ve TRT İlişkileri-3. Mavi Nota Müzik ve Sanat Dergisi, 14, 9-15.

Kocabaşoğlu, U. (2010). Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna. İstanbul: İletişim Yay.

MULTIPLICITY OF THE FEMALE VOICE THROUGH A HISTORICAL PERSPECTIVE

Özlem GÖREY ERDOĞDU
Boğaziçi University, Department of Western Languages and Literatures

ABSTRACT

Poetry, by definition, is voice and voices in poetry explore the ways through which individuals articulate themselves as subjects. This article is devoted to voice and explores the female voices in Bernardine Evaristo's *The Emperor's Babe*.

The article traces the life of the protagonist's Zuleika in *The Emperor's Babe* which reads like a quasi-historical novel in verse. The reader hears the voice of a young dark skinned girl who lived in Roman Britain but who speaks in the jargon of our own day who speaks as girl child, wife, student, poet, and mistress. She is unhappy and unfulfilled in all of these roles, for each of which she develops a different voice in the sense of language use and articulation. At times she fools herself that she has some sort of power through language. Although the multiple facets of the heroine's voice remain ambiguous and contradictory at times, Zuleika explores the ways in which voice and identity are interconnected with power. However, she always remains the object. The subaltern dies before she can speak as subject although she utters through her speaking voice a plethora of words telling her story.

By voicing the past through the present and the present through the past, Evaristo allows the silenced voice of Zuleika to shine through with all her incongruities. My aim, once again, is to explore the "story" of Zuleika, as a young woman as told in "verse" and the voice(s) that tell(s) it.

Keywords: Poetry, Women, Voice, Language, Identity

Travelling back in time to the years between 206 and 211 AD, *The Emperor's Babe* relates the story of a dark skinned Nubian, modern day Sudanese, teenage girl living in London (or rather Londinium) during Roman times. This novel in verse was nominated as Book of the Decade in 2010 by *The Times*. Born in the south of London to an English mother and a Nigerian father, the poet / author Bernardine Evaristo centralizes the voice of Zuleika in its different modulations and creates a novel that is alive with distinct textures and voices. By doing so, the poet lays bare the transcultural and interconnecting histories of people in Europe and Africa, and perhaps all of the world as well as blurring the clearly defined national borders across the world. The final product is the voice of a young black girl that reaches the reader through the ages.

From the very beginning, the protagonist Zuleika claims her own voice. She is both the narrator and the protagonist of the story throughout while she reveals herself to be much more than she is thought to be by her parents and society. Zuleika assumes multiple voices as she grows up and comes of age. Her life span, however, is quite short. Her story begins when she is eleven years old, and ends with her death at eighteen. In her short life the reader witnesses her transformation from a street urchin to a lady who ends up being the mistress of the Roman emperor. There are two driving forces in Zuleika's character: love and freedom. She experiments and tastes both when she struggles to claim her own true voice in the formation of her identity. The persona / the speaker of the novel is trying to find her voice as the subaltern as she 'speaks' her life experience. Her voice serves as her tool in her quest for identity as a subject.

The Emperor's Babe can easily be termed a bildungsroman with the voice of the protagonist navigating it. It is told in free verse couplets except for a few passages. The form indeed allows for playfulness and fun. When Bernardine Evaristo was asked about this irregular use of free verse couplets, she connects it with the concept of freedom. Such flexibility for Evaristo signifies autonomy, in contrast to the traditional understanding of poetry, which is more rigid and less open to freedom. She locates the sense of freedom, voice and orality in the fact that her narrative is written in verse.

> I didn't go to university and study English literature, where I know that people are introduced to whatever prevailing canon dominates whatever culture, and then, obviously, they are learning about a tradition – a man-made tradition, I have to say – and they're also then being guided, steered, inspired, overwhelmed, perhaps, by it. I completely circumnavigated that, and when people ask, "How come you write in verse"? I can trace it back to the fact that the beginning of my writing was centered on my personal experience as a bi-racial woman in London, and it was issue-centered. It was also located in a very creative space, where I had lots of freedom and where experimentation was encouraged. (Gustar 4)

Like her creator Zuleika begins her story in freedom, roaming about the streets of Londinium with her friend Alba. Evaristo's choice of names for these two girls deserves attention. Zuleika's name is of Arabic origin and it means white, bright, shining, light-skinned, fair and pale. I think the fact that Nubians, modern day Sudanes are not "black" but of a dark tanned complexion. Evaristo might have had this idea in mind when she chose the name for her protagonist. The name 'alba' also has the same meaning to her friend's name. Her name literally means 'dawn' and it represents light, brightness and fairness. Another interesting point that draws attention is that the names of the girls, Alba and Zuleika, stand for A and Z of the alphabet.

Both names have the same meaning, but the question that arises is whether they represent polar opposites. I think the answer to this question is not definitive as the girls are similar yet different simultaneously. I would posit that this game of names signify the multiplicity of the society they live in in ancient Londinium.

The girls' adventures in the city revolve around the sexual peccadillos of the inhabitants of the city. Zuleika and Alba's fascination with the adult world is clear. Zuleika says: "we were amazed at the adult need to strip off / and stick things to each other" (11). This childish voice is soon silenced as she has to grow up quickly and the following lines foreshadow the course her life will take:

> … then everything
>
> changed, I got engaged. I wasn't allowed
>
> out no more, I had to act ladylike
>
> and Alba said it wouldn't be the same
>
> once I'd been elevated. (13)

The Emperor's Babe begins with a prologue titled "Amo amas amat" translated as 'I love, you love, he/she/it loves' (3), and opens with the question "Who do you love?" (3) The protagonist's character as a drama queen shines through even in the prologue. As the reader progresses in the novel, s/he will come to realize that although the protagonist's voice seems to be searching for love, it is in fact the freedom of spirit that she yearns for. When "just budding", she is sold by her father to Lucius Aurelius Felix, who she describes as being "a man thrice my age and thrice my girth" and her fate is sealed. Her passionate and bitchy voice is heard clearly in the following lines:

> Then I was sent off to a snooty Roman bitch
>
> called Clarissa for decorum classes,
>
> learnt how to talk, eat and fart,
>
> how to get my amo amas amat right, and ditch
>
> my second generation plebby creole. (4)

As an author who speaks "plebby creole" herself Evaristo plays with the accent of the voices in her novel, belonging to Zuleika as well as to other characters. When Zuleika pokes fun at the image she has to learn to project in public, she says:

Zuleika accepta est.

Zuleika delicate est.

Zuleika bloody goody-two shoes est. (5)

After these lines comes a glimpse of her less cynical and more sincere voice: "But I dreamt of creating mosaics, / or remaking my town with bright stones and glass" (5) Such dreams, however, are not acceptable for a girl as the stereotypical opposition between herself and her brother shows: "His precious Catullus got the abacus and wax, / I got the sewing kit and tweezers" (10). Her dreams of becoming important cannot be realized unless she defines herself with reference to a man, be it a father, a husband or a lover. Her thoughts oscillate between love and freedom as she tries to find either. In this quest, her voice is her only companion.

There are interesting connections between literary critic Robyn R. Warhol's opposition of 'distancing narrator' and 'engaging narrator' and the voice of Zuleika. The narrator, as it was mentioned before, can be thought of as the voice that tells the story to a narratee which the reader overhears. The narratee can be defined as the fictive entity to which the narrator directs his/her narration. According to Warhol, the 'distancing narrator' provides too much information about the narratee creating a huge distance between the narratee and the reader who is actually holding the book in his/her hand and reading it. An 'engaging narrator', on the other hand is one who aims to diminish the gap as the voice "addresses a 'you' that is intended to evoke recognition and identification in the person who holds the book and reads" it (Warhol 811). Warhol clearly associates the 'engaging narrator' with a feminine practice of writing. Giving examples from Elizabeth Gaskell, Harriet Beecher Stowe and George Eliot, Warhol identifies the construction of such a voice as a feminine strategy in writing. The main motive could be thought to be the desire to arouse the sympathy of the actual reader towards the characters in the story.

This idea of the 'engaging narrator' is quite interesting when Zuleika's narrative voice is taken into account. In her quest for identity through exercises in love and freedom, her main tool is her voice and the language she uses for articulation. As an engaging narrator she creates a space for the reader to become engaged with her and the other characters. When she is eavesdropping on the conversation between her father Anlamani and her future husband Felix, her account is telling as to the desires of the two men. Names have impact on the characters in *The Emperor's Babe* and at this point it would be useful to point out that Anlamani's name comes from the King of Nubia who lived around 600 BC. There are two statues of him have been discovered and today one of these statues is in Khartoum, Sudan, while the other is in Boston. Although Anlamani has his roots in salvery, his name belongs to a king.

The name of the Roman governor Felix, on the other hand, means happy, lucky, successful. These are all gifts that he offers Zuleika but will not be able to deliver.

When the two men meet, Anlamani is trying to promote his daughter when he says: "Si, Mr. Felix. Zuleika very obediens girl, sir. / No problemata, she make very optima wife, sir" (14). The governor Felix is delighted with these words: "Glad to hear it, for when I saw her at the baths, / she stole my heart. Indeed, / she is so … exquisite, so … pulcherrima, such a delicious surprise " (14-5). Felix finds Zuleika to be "pulcherrima meaning beautiful, perfect. The actual reader's perception of Zuleika is in direct contrast with these men's words that treat her like merchandise and try to (imply) to advertise, sell, and buy her. Zuleika's voice draws her reader in to feel for her and her plight when she concedes her fate and admits that putting up a fight would simply be useless. She reasons: "The man's voice carried such utter imperium, / and he expressed such an awful desire for me" (19).

Zuleika as an engaging narrator / voice manifests herself more strongly with reference to maternal ties in the book. This is apt since Warhol's engaging narration implies that the voice exists in the female realm. The exploration of the maternal is foreshadowed when Felix is giving his reasons as to why he has not married earlier. Alluding to the bond that he had with his mother he says:

> My own dear mater died young, you know,
>
> She was so *very* benevola, I missed
>
> her terribly when I was a boy. I still do.
>
> Perhaps that is why it has taken me so long
>
> To tie the knot, so to speak.
>
> To form an attachment is to risk its loss,
>
> is it not? (16)

It is interesting that the difficulty of the separation from the mother is introduced by one of the most male chauvinist characters in the text. Felix's voice will turn out to represent the patriarchal tradition that views Zuleika from the perspective of the male hegemony and defines her within the prescriptions of that society. It has been theorized that the separation of the male child from the mother should have been more straightforward for the male child than the female. Yet here, the actual death of the governor's mother seems to have left him emotionally damaged. He has commitment, or rather "attachment" problems.

With respect to the exploration of the maternal tie, Zuleika's own mother deserves special attention. Zuleika's mother is never named and she is never given a direct voice in the novel. Zuleika tries to connect with her and voices her thoughts for her. She appears always with reference to the father and/or her children. Her relationship with the son is, as expected, clearly defined and desired. With Zuleika, however, it is a totally different story which becomes clear as the narrative proceeds.

When she is trying to come to terms with her inevitable fate and the inescapable betrothal to Felix, Zuleika goes to the riverside. After screaming her heart out she decides to jump into the river naked. She begins to swim in the freezing cold water. When her body is seized with cramp, she speaks about her mother in a sarcastic tone. I think the fact that she remembers her mother in the water deserves attention: this is not the comforting water of the womb, but rather the distressing water, which makes her body react with pain. It is at this moment she thinks of her mother:

> And what about Mater dearest?
>
> Dad would have sent her on an errand.
>
> I thought of how she spat out words
>
> like the gristle of fetid beef, hating
>
> her adopted language, even now
>
> *Zuks! Fetch Khu-kh-umba! Cabb-age!*
>
> *Hasp-ara-gush!* (19)

The reference to the adopted language, which is hated by the mother, also deserves attention, as it reflects how the mother is incapable of forming any fruitful association with her new language. At this point Zuleika acknowledges the harsh life her mother had to lead, continuing to give birth far into her menopause. Although it is the actions of her husband, who represents the patriarchal rule, that has been responsible for her difficult life and stillborn babies, the mother treats her son as the promised king, "Baby Jesus" (20). It is at this point that Zuleika gives voice to one of the crucial lines in the text.

> I hadn't been left to die outside the city walls
>
> exactly, but, aged three, I knew who
>
> would inherit the key to the Kingdom of Pops.

I have suffer so too you will have suffer.

Her eyes were nigrosine, whites browned,

liquefying only when she rocked Catullus

to sleep with softly sung Nubian ditties (20).

Earlier Zuleika had identified her mother's voice through the use of italics in the text. In the previous quotation she had been reporting her mother's voice when they were in the marketplace. This is a type of reported speech, not necessarily the mother's exact words. The above quote, however, is much more telling and important. Here, perhaps for the only time, the focalization switches to the mother's true feelings for an instant. The speaker, the voice is still Zuleika but the grammatically incorrect italicized line "*I have suffer so too you will have suffer*" is from the mother's focus and instantly lays bare the hatred that the mother feels toward the daughter. From the psychoanalytical perspective the uncomfortable feelings between mother and daughter have always been a taboo. The idea that a mother can truly hate her daughter and wish her ill has always been deemed 'unnatural' since it does not fit with the prescribed notions of motherhood. Evaristo's Zuleika, however, by focalizing the mother's true feelings for an instant, lays bare a moment of truth between the two women. Around this time in the narrative Zuleika tells us that she did try to bond with her mother: "As a kid, I'd crawl into her covers, // make my breath hers" (19). Yet, no matter how much the daughter tries to form a connection and become a part of the mother, such a union remains an impossibility in their case.

Zuleika's mother is right in assuming that her daughter will have to suffer. In the chapter titled *Capistrum Maritale* Zuleika underlines this point. The title is an allusion to Juvenal's satire on marriage translated as 'The Matrimonial Halter'. Juvenal wrote on marriage from the perspective of the male and has an unfavourable perspective. Zuleika, as a newly married young girl also has an unfavourable view. Pretending she is actually talking directly to her husband she says:

Legs straight, you like me tight

it is your size (and shame),

you tore me unformed,

drew blood before eggs ripened.

If I had a little girl…

I would call her … Claudia. (67)

The initiation of Zuleika into the matrimonial rule is both physically and psychologically painful. Her initiation to sexuality is cruel and painful and she can only speak her true feelings to herself. Only Zuleika herself should hear Zuleika's voice. She will not live to have a daughter of her own, but even so she dreams of having a daughter. Her choice of name is telling and perhaps a pun is involved. On the one hand, according to ancient Roman mythology 'Claudia' was an ancient Roman Vestal Virgin basically off limits to men. Vestal Virgins were priestesses of Vesta, goddess of the hearth. They were not bound by the common rules of their society, as they did not have to get married and have children. They took a vow of chastity and devoted themselves to worship and rituals. On the other hand, 'cladeo' means to be lame, to be imperfect. Are we to understand that a girl child is, thanks to her sex and gender, by necessity less than perfect? We also notice that at this point in her marital journey, Zuleika's inner voice is one of despair and hopelessness concerning her future.

There are rare moments of tenderness between Zuleika and Felix. During the early days of their marriage, Zuleika describes her husband as a man who cannot connect with his own feelings. He is simply incapable claiming his voice when he has to talk about his emotions. We read:

> He has grown more fond of me than expected.
>
> He needs me to love him methinks.
>
> He wants to reach out to me,
>
> but he can't reveal himself –
>
> the son of a patrician is not taught how.
>
> Sometimes he curls his arms around me
>
> at night as if I am the most precious
>
> thing in the world, as if I am his soul
>
> and without me he would be empty.
>
> *You make life real*, he'd often said.
>
> *Instead of a list of goals achieved*.
>
> That was as far as he could take it. (65-6)

The passage is a good example of how perceptive Zuleika can be. She is verbal and articulate. Her thoughts are focalized as we imagine her husband's dilemma as a man who finds it difficult to open up to his wife because it is not considered 'manly'.

Such lack of communication makes life unbearable for our protagonist. This does not mean, however, that Zuleika is not quick to learn the rules of the game. There s a short section in which Zuleika focalizes what she sees in her husband. It is a moment of rare tenderness that she feels for Felix and it lasts only a moment. She thinks to herself:

> He was young once, I think.
>
> Husband, I know you not. Do I want to?
>
> A smirk whispers on my lips,
>
> but before he is sure he exists I flash
>
> my cutesy *Little Miss Innocens Smile* –
>
> he is a sucker for it. (66)

Later on, however, Zuleika's voice acquires a tone of further hopefulness with her discovery of poetry. Of course, she does not discover poetry and the power of language by herself but through the instructor hired by her husband in order to educate her. In her husband's view, she needs to be learned in many subject so that she can be a suitable wife for him. Although her discovery of poetry is made possible through upper class patriarchal concerns, it is the only thing that gives her hope for her future existence. While her dear friend Alba finds happiness in a lover, for Zuleika this is not enough. She says: "It may be Alba's cure-all but I needed more, // I needed a raison d'être to make my mark." (103) She is a bright girl and realizes that she has spent a lifetime avoiding her own voice and that poetry could be a means of coming face to face with oneself.

Once she is convinced that she could give poetry a try, then follows the problem of admitting it. Her voice is audible but still timid when her father hears it. She says:

> Dammit! Words were forming like rusty nails
>
> in my mouth, coating my tongue,
>
> scraping my gums. I spat them out at Dad:
>
> 'I've been writing poetry!' (83)

This passage from being a reader of poetry into being a writer of poetry is a huge leap for Zuleika and she is aware of it. The way her father reacts is clearly a reflection of the view that women are incapable of writing and that poetry is in the male domain.

The father

Says all the notable poets were men, except

For some butch dyke who lived with a bunch

Of lipstick lesbias on an island in Greece,

But she was really a minor poet and did

I know what asclepiad meant? Or trochee? (84)

The reader guesses that Anlamani has no clue as to the meaning and usage of these poetic devices but it does not stop him from patronizing his daughter. If there is anyone who is used to being criticized and being hampered by the paterfamilias, it is Zuleika, the daughter.

Her close circle of female friends also tries to avert her quest for her own voice through poetry. Her best friend Alba warns her that she would be playing with fire if she insists on writing poetry. Zuleika cannot help herself and blurts out:

I want to be on fire. I want to burn.

I want to be consumed. I've been dead

since my wedding night. I've been living

inside myself for years, I want to feel

extreme pain and extreme pleasure.

I want to risk death 'cos then I'll risk living,

I want to be drippy, drippy, happy, happy,

Let it be sung from the rooftops

Zuleika's gonna get some and cuuuuuuuuu…….! (121)

When everyone in the room turns to look at her, Alba saves the day by asking for applause for the Nubian poet. Her way of extracting a reaction from the audience is simply by presenting the female would-be poet on the stage and telling them that what they had just heard was poetry. Zuleika will have to get used to such reactions as at another occasion what starts as a poetry reading ends up as a sexual orgy. The reader is at first tempted to imagine that it was Zuleika's poetic voice that has initiated the orgy. However, it becomes quickly obvious that what motivates the listeners is they are bored of poetry in general, and Zuleika's poetry in particular.

No matter how hard she tries Zuleika's quest for finding her voice through poetry inevitably fails. In the very beginning of the verse novel, in a moment of inspiration, she had declared: "But I dreamt of creating mosaics / of remaking my town with bright stones and glass" (5). The dream of creation is what defines our protagonist. Her voice remains in the realm of dreams, as she possesses neither the tools for nor the gift of poetic language. At a low point in her life, when she almost resigns herself to the fact that she would only lead the oppressive life of Felix's wife, Zuleika meets Septimus Severus, a real life Roman Emperor who had actually spent time in Britain. He was an ambitious ruler and wanted to conquer Scotland as well. He was unsuccessful in his quest, but for Zuleika he becomes the only man with whom she can find pleasure and joy. This is a discovery for her since her encounters with men have always been laced with physical and psychological pain.

The Emperor's Babe is loaded with instances of focalization when the poet allows us glimpses of dark corners of Zuleika's mind. Her inner voice undergoes a change the moment she sees Septimus Severus and their gazes meet. Once again the name of the man bears clues to his character. 'Septimus' means seventh, and 'Severus' means 'strict, serious, ruthless, grim'. Zuleika's mind buzzes the moment she sets eyes on the seventh member of the serious Severus family:

> It wasn't just a *look*. It was like lightning
>
> passing into my body and taking up residence.
>
> This Über-babe is Über-charged, even now.
>
> I'm buzzing. It's like my tits were my eyes,
>
> they responded to *The Look* first. (118-9)

Focalization can be particularly revealing as it allows the reader an unguarded glimpse of the speaker. The above quotation lays bare the ways in which the female has internalized male precepts about her own body. The lines are embedded with juxtapositions related to the male and female. The first couplet presents both the gaze of the male and the lightning that penetrates. With the penetrating gaze of the male, Zuleika is transformed into the state of 'Über-hood'. It turns out that it is the male who can provide her with the life energy that she has been searching for through language and through poetry in particular. The most interesting line is her description of her breasts as her eyes. The male looks and the female responds through a bodily reaction. I think Zuleika understands that her voice and existence as a woman is closely connected to the gaze of the male. This must be the reason she voices the following thought after a session of love making with Septimus: "We exist only in the reflection of others" (139). This wise thought is immediately

followed by: “I was suddenly feeling very enlightened, // deep, and desperate to impress” (139). This section of the book explores the revelation of the joy of love making for Zuleika. She discovers her own desires. When, as a response to Zuleika’s aphorism Septimus says: “Aiwa, this is how we know ourselves” (140), the young girl comes to realize that he has all the answers she had been searching for. “… I realized that each word // he offered the world was created in certainty: / Yes or No was the language of my leader” (140). In her ecstasy, Zuleika has actually begun enjoying hegemony and giving in to a master.

At this blissful point in her life she gives up thinking or talking about poetry as she starts articulating the male perspective which she seems to have internalized. She even remembers her husband’s refrain “silentium mulieri prastat ornatum, // silence is a woman’s best adornment - / and I wasn’t going to blow it tonight” (143). Only for an instant again Evaristo focalizes on Zuleika’s innermost voice that sneaks upon her in italics as she hears “*I wanted to remake my town / with bright stones and glass!*” (142) She then tries to justify her newly found haven by saying to herself that she was never a poet any way: “Poems were meant to fulfill me instead, / but I failed to create pictures // with my words – or did I?” (143) She recollects her public reading where her poetry had been simply an overture to an orgy. Giving up poetry for her becomes easier once she takes the emperor as her lover: “I’ve had it with poetry. Finis. // My future lies with Severus, I’ve decided, / I’m going to make sure he marries me” (211). The young girl is quick to let go of her dreams of becoming a poet once she finds the alternative route to becoming important, as well as happy and sexually fulfilled as well.

Zuleika’s stance is noteworthy as she realizes that in order to have an identity and a standing in this patriarchal society she needs to be an extension of a man. As expected of her, she has set her sights high and aims for the patriarch. Once she becomes the mistress of the emperor she assumes an aura of power and self-confidence. Her identity as a girl and a woman was considered by society and by herself inferior and secondary, until she latched on to Severus. That’s why she wants the whole world to know that they are together. She says: “He’s with me! I wanted to shout out // (just in case it’s not obvious to y’all)” (172). Her voice shakes with excitement at the newly found power and strength to which she is unaccustomed. This power is closely linked to the use of her voice. When she is with her husband Felix, Zuleika does not have a voice. Although it is her who is telling the story, she does not have a voice in the sense that she could not refuse her marriage to Felix as the girl child in the family. Though we continually hear her thoughts and inner monologue as narrator, the only times the reader has access to her real thoughts is when the text focalizes her words aside.

It is only then, when she is talking to herself, that the reader is privy to her feelings. This link between having a voice and possession of power is clearly the main theme of the chapter entitled 'Every Lover is a Soldier', which is translated from Ovid's line 'Militat Omnis Amans'. During a heart to heart with her lover, Septimus asks Zuleika why she liked him. Her answer lays bare how she connects desire with power in a very traditional way. Moreover, she admits that she sees him as a ticket to the enhancement of her small world.

> What, apart from the obvious, I thought.
>
> Men with power et cetera.
>
> Surely you can't be that naïve, our Sev?
>
> But in truth there was more to it.
>
> 'I knew you would make my world larger.
>
> It was *so* small, inside and out,
>
> I would discover more of myself through you.' (220)

The reference to the construction of identity is quite obvious in these lines. Zuleika's voice is clearly relating a very well versed story on how women, and young girls, base their perceptions of female identity on male thinking and expectations. Their dialogue, which takes place away from the city and away from the mundane details of their lives, presents a twist. Zuleika had discovered the joys of sex in her relationship with Septimus Severus. This time, she indeed discovers more of herself when she takes their physical relationship into her own hands. She assumes the dominant role and directs her lover. As she reveals in the final line of the quotation above, she uses the man as a means to an end. The narrator's voice assumes a tone of power when her actions are directed by her body. Her power over Severus relies on her sexual thrall over the Emperor.

'Who's the boss,' I repeat, folding my arms,

smirking.

> 'Please Zuleika,'
>
> 'Say the magic words.'
>
> 'You are!'
>
> 'I am what?'
>
> 'You are –

my imperatrix, my canny dominatrix,

mistress of all you survey' (226-7).

Zuleika can be dominant verbally only within the sexual context. The physical and verbal become united for the first and only time in the text. Zuleika knows that she has her lover under control physically and sexually, but her deep desire is to have power over him linguistically. The only way available for her to claim her own voice is through her sexuality and she is well versed to use it to maximum effect. Whatever she does, her power is circumscribed with her own body. Although her society considers her to be privileged, she is still a dark-skinned woman and is still defined through her body. Her claim to a voice and power is limited to the desire of powerful men.

Until now the reader has been privy to the inner voice of Zuleika as she dreamed of becoming a poet, and giving that dream up, as she decided that her true power lies with the desire of the powerful men in her life. At this point, Evaristo sarcastically gives the power of the poetic utterance to Septimus Severus while Zuleika listens. He recites, parodying Rupert Brooke's well-known patriotic poem 'The Soldier' of 1914.

If I should die, think only this of me, Zuleika,

there's a corner somewhere deep

in Caledonia that is forever Libya. (148-9)

Zuleika's quest for her 'true' voice is never be finalized in the verse novel. Her life takes a cruel and true to life twist when her husband Felix discovers her affair with Septimus Severus and slowly poisons her. The men around her; the father, husband, tutor, lover have shaped her life. However, none of these men is with her when she is dying. It is her female friend who supports and relieves her on her death bed when she says: "I wanted to be a great poet or mosaicist / or something. I'd have made a good empress" (249). Indeed, she would have made a good something or other had had she the support that her brother had. So she is somewhat like Virginia Woolf's "Shakespeare's Sister". Her voice fizzles out at the end of the narrative when the reader finds out that she is only eighteen when she is about to die. She has been living through and relating the events of her lifetime, which was only seven years in total.

The only section of *The Emperor's Babe* whose speaker is not identified as Zuleika is the epilogue. The setting of the final section is that of Zuleika's grave but the time is not clear. The speaker's voice could be coming from the time of Zuleika, third century Roman London, or it could be the poet herself who has visited the protagonist in her imagination. In any case, this passage ends with the words "You have expired, Zuleika, / and I will know you, from the inside" (253). These final

words, “I will know you from the inside”, could be read as a threat but it seems more likely that they serve as a promise. The unidentified omniscient narrator is more likely making a promise to the eighteen-year-old girl that she will be heard. The verse novel that we hold in our hands is a testimony to the fact that the promise has been kept and Zuleika’s voice will be heard.

Zuleika speaks as girl child, wife, student, poet, and mistress (harlot or courtesan in the word’s eyes). She is unhappy in all of these roles, for each of which she develops a different voice in the sense of language and articulation. The only exception is the role of mistress at which point she fools herself that she has power through language over the Emperor. She always remains the object. The subaltern dies before she can speak as subject although she utters through her speaking voice a million words telling her story.

The issues raised in the Bernardine Evaristo’s *Emperor’s Babe* do not present answers or conclusions. Although the multiple facets of the heroine’s voice remain ambiguous and contradictory at times, Zuleika explores the ways in which voice and identity are interconnected with power. Evaristo centralizes the experiences of a dark skinned girl in Londinium and enables her voice to be heard across time and space. It is relevant that the book opens with a quotation from Oscar Wilde that reads: “The one duty we owe to history is to rewrite it” (vii). By voicing the past through the present and the present through the past, she allows the silenced voice of Zuleika to shine through with all her incongruities.

WORKS CITED:

Evaristo, Bernardine. Interviewed by Jennifer Gustar. *Contemporary Woman’s Writing*. (2015): 9: 433-448. Web. 15 Jan. 2016.

---. *The Emperor’s Babe*. London: Penguin Books, 2001. Print.

Warhol, Robyn R. “Toward a Theory of the Engaging Narrator: Earnest Interventions in Gaskell, Stowe, and Eliot.” *PMLA*. 101.5: 811-818. Print.

WOMEN IN HISTORY AND MYTHOLOGY

Sadhvi Deepika BHARTI
(Disciple of HH Shri Ashutosh Maharaj & Global Coordinator of Santulan - Women Empowerment Initiative, Divya Jyoti Jagrati Sansthan, Pitampura Ext. New Delhi -110034)

ABSTRACT

Indian history encapsulates good number of case studies of empowered women. In the Vedic period of Ancient Indian history, women were well educated, strong headed, socially conscious, stereotype breaker and spiritually awakened. They were not just extrovertly empowered, but internally motivated too.

Vedic women like Brahmvadini Gargi Vachaknavi, Saint Meerabai, Saint Toral, Sister Nivedita etc all were the paragon of women empowerment. These women were initiated into Brahmgyan - the eternal science of self-realization via the Perfect Spiritual Master of their times. These spiritually awakened women were not only evolved to their full potential; but also had charisma to make others evolve, in their times as well as generations to come. Truly, their case studies inspire us even today. From the success of their life, it can be very well concluded that along with educational, economic, socio-political empowerment; women also need spiritual empowerment. Verily, that actually makes them soar high with independent ideology and exercise their will.

This paper is a secondary research based on the teachings of the spiritual head of the non-profit international organization – Divya Jyoti Jagrati Sansthan [DJJS], His Holiness Ashutosh Maharaj. The paper in itself is an effort to bring forth the valiance and intelligence of spiritually awakened Indian Women in History & Indian Classic Literature that DJJS has been preaching via its publications and activities; on ground as well as through its social media platforms under its Women Empowerment Initiative – DJJS Santulan. Along with St. Meerabai, St. Toral and Sister Nivedita, there are plenty of examples of modern day women who even after the Vedic period are Vedic in values and culture. DJJS Santulan tags them as 21st Century Vedic Women!

Keywords- Holistic Empowerment of Women, Spiritual Awakening, Brahmgyan, 21st Century Vedic Women, Indian History, Indian Literature

INTRODUCTION

In Indian classic literature like Ramayan, Mahabharata and the compendiums documented by Rishis in the form of Vedas and Upanishads, there's a categorical mention of a good number of learned and educated women. Some of the names from Vedic & Upanishadic period are – Aditi, Shiva, Vapula, Maitreyi, Gargi, Apala, Lopamudra, Shrimati, Vedvati, Dharini, Romasha, Sulabha, Yami, Indrani, Siddha, Swadha… Then, in the famous epic Ramayan, we find mention

of King Janaka's daughter princess Sita going to gurukul, participating in intellectual discussions in the court of Janaka; we find mention of Rishika Anusuya who was an environmentalist at that time of history. With her intense efforts she brought the ten year drought in the forest to an end by making for the channelizing of the Ganga river stream from that place. We also find mention of Queen of King Dashrath known as Kaikeyi. She was a well versed marshal, a warrior who used to help Dashrath in the wars. The Mahabharat talks about Queen Kunti giving birth to children by the advanced technology of parthenogenesis. There are a lot of examples. And all these prove that women were educated and not at all dependable sorts.

THE IRONY OF WOMEN EMPOWERMENT

Empowerment means moving from a state of powerlessness to that of powerfulness. However, we must think over what this term power actually means? Today we have so many feathers attached to a woman's hat – women are well educated, they are self-dependent, they are the breadwinners too for their families, women are flying fighter planes, we have women who are astronauts travelling to other planets outside earth, women are excelling in finance and accounts too. So all the dogmas like non-feminine settings of work seem to fade out… But in spite of all these achievements and heights, can we really say that women today are truly empowered? What about the dignity of her opinions? What about true respect for her in the hearts too? Well, this is ironic. Women have scaled heights but they continue to be victims of abuse and violence.

There is a news article in – The Washington Post, 2018 that describes a case of year 2017 where a man admitted that he had beaten his wife with a cricket bat and forced her to drink bleach, why? because she was an intelligent woman. No other reason for that violence. And this is not just one case. World over, women are facing such offenses.

There's a survey conducted by Harvard T.H. Chan School of Public Health. It says – Younger women and college-educated women are more likely to say that have experienced slurs, offensive comments, and harassment. [Graph Attached]

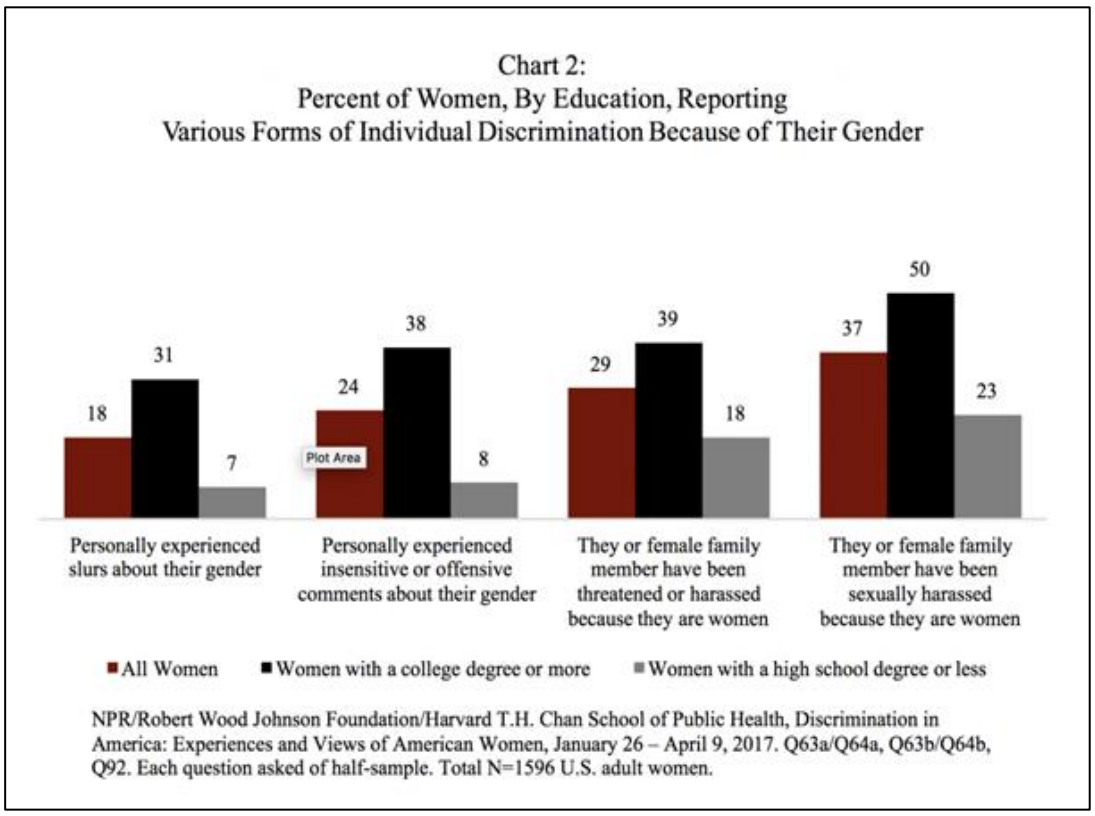

However, looking back in the Vedic and Upanishadic periods, women were able to exercise their will, break stereotypes in the society, challenge the prejudicial doctrines, facilitate projects of societal development and also earned true respect.

VEDIC WOMEN: THE CONCEPT

Let's first understand what it means to be a Vedic woman? The word Vedic means of or relating to the Ved. Ved comes from the Sanskrit root – Vid, which means – to have perception of the Atman within, that is a state of awakened consciousness. Now what is the relevance of this state with the concept of empowerment? Well, this state of awakened consciousness actually paves for the realization of – Absolute Empowerment.

Four case studies of women - who are all not from the Vedic period but are all Vedic women and embodiments of Absolute Empowerment:

Vedic Woman 1 [Gargi Vachaknavi]: Gargi was from the ancient period. She, being awakened at the level of Atman or consciousness practised its mindful meditation for years and raised the level of her consciousness and therefore potential as a whole. She came to be known as Brahmavadini. Brahmavadini Gargi is famous for challenging groups of scholarly men in a high level international summit of her times over the subject of Brahman – the supreme consciousness. Not only did she challenge them with her questions but also earned a stature of dignity in the hearts of people. She started being revered as a highly intellectual woman.

This woman ascetic also used to run kanya-gurukuls i.e. schools for girls. So clearly, not only did she was a practising model of absolute empowerment but she also inspired others to become the same. In fact it would not be an exaggeration if I say that any woman who gets awakened at the level of her Atman or consciousness will definitely exhibit higher potential like Brahmavadini Gargi.

Vedic Woman 2 [Saint Meerabai]: Meera, a learned woman of the medieval period and from an economically strong background, having all perks in life, when got married; she faced many challenges because of the prejudicial cultural doctrines prevalent in the society at that time. Women were forced to get burnt with their husband's death commonly known as Sati-Pratha; women were forced to practise the custom of Ghunghat i.e. covering of face all the time and many more stereotypes. Though Meera was bold since her childhood only but through the phenomenon of awakening of her Atman by the grace of perfect saint of that time – Saint Ravidas, Meera was able to raise her strength and exercise her will power to a level that she not only objected the age old beliefs of the society but also became instrumental to change them. At her husband's death she stood against the custom of bride-burning and faced the society all alone. But later, because of her rational approach and logical belief system of religion, she earned support from a large part of the society, which became her follower too. Meera came to be known as Saint Meerabai.

Vedic Woman 3 [Sister Nivedita]: Sister Nivedita from the 20th century whose actual name was Margret Elizabeth Nobel, born in an Irish family. She got spiritual awakening by Swami Vivekananda. Now this is the most contemporary example. Having received the awakening of her Atman, she would meditate for long hours. And this ignited in her an unimaginable philanthropic concern. The horizon of her compassion rose to the level that she served humanity even outside her country and dedicated her life to it. Sister Nivedita earned dignity in the hearts of people of the then time as well as the generations to come.

Vedic Woman 4 [Saint Toral]: Saint Toral from the 20th century used to conduct spiritual discourses in a holy place and lived a pious life of celibacy. One day a dacoit entered the shrine in the guise of a devotee but with pervert intent of abducting the single woman – Saint Toral. However, while discoursing, Saint Toral came to know about him through her intuitive powers but she continued to discourse fearlessly. After all the devotees left the place, Saint Toral directly said to the dacoit – what do you want from me? He expressed his desire to take her along. She knew how to handle such demonic people. She said – okay, I will come with you. He was stunned. On the way, the ascetic lady continued to contemplate deeply over her awakened Atman. The dacoit not only couldn't touch her, but also all his pervert desires faded away. And a few miles away, he bowed at the saint's feet.

ABSOLUTE EMPOWERMENT

Aforementioned instances of women who exemplified the true meaning of Empowerment guide us to build a better world where women can become Vedic even in the contemporary times, if they are able to receive awakening of the Atman, the consciousness within by the grace of a bonafide Spiritual Master. Here, we can conclusively say that even the package of educational, economic, socio-political empowerments is incomplete if it is not supported by the innermost dimension of spiritual empowerment which is awakening of the Atman, the consciousness. This is the fundamental that I [author] have come across and not just learned from the teachings of my spiritual master His Holiness Ashutosh Maharaj who is the Head of the non-profit social spiritual organization Divya Jyoti Jagrati Sansthan; but also practically realized it.

This absolute empowerment is possible even today in the 21st century. Hence, the term Vedic cannot be restricted to a particular era or time. Even after the so-called Vedic era, women who have been awakened at the level of consciousness are Vedic only. And this is not just in name but in value too. This was explicit from the cases of Saint Meerabai, Saint Toral and Sister Nivedita. And I would also like to state here before you all that in the organization DJJS, even today women and girls are being fetched with awakening of the latent power of Atman or consciousness and hence are being made embodiments of absolute empowerment. The organization DJJS has come up with an adage for these spiritually awakened women of contemporary times, it is – 21st Century Vedic Women!

REFERENCES:

http://www.djjs.org/santulan/
https://instagram.com/djjssantulan/
https://www.facebook.com/djjssantulan/
https://twitter.com/djjssantulan?s=08
The Washington Post [2018]
Harvard T.H. Chan School of Public Health Survey

JUDITH BUTLER'IN FEMİNİST ANLAYIŞINDA KİMLİK İNŞASI

Öğr. Gör. Mehmet Fatih IŞIK
Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

ÖZET

Kimlik, bireyin toplumda var olma mücadelesini ortaya koyan ve onun ''kim'' olduğunu ifade eden dinamik durum olarak tanımlanabilir. Kimlik ile "izm"ler arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla ''izm''lerin olayları okuma biçimine göre kimlik anlam kazanır. Her "izm"de de bireyde bir kimlik inşa hedefi mutlak anlamda vardır. Bir "izm" olarak feminizm ve feminist teoriler de kimlik inşasında benzer hedefe sahiptir.

Bu çalışmada temel hedefimiz feminist teorisyenler arasında yer alan ve feminizme yönelik olarak yaptığı çözümlemelerle dikkatleri üzerine çeken Amerikalı siyaset felsefecisi ve post-yapısalcı düşünür Judith Butler'cı (1956-) feminizmin nasıl bir kimlik inşası hedeflediğini incelemektir. Her feminist teorinin kadına yönelik ortaya koyduğu savlar önemli ve özel olmakla beraber, Butler'ın yaklaşımının hem feminizmi bazı yönleriyle eleştirmesi hem de klasik yaklaşımların dışarıda bıraktığı bütün kimlikleri dikkate alması Butler'ın feminist yaklaşımını daha da özel kılmaktadır.

Düşüncelerinin şekillenmesinde büyük oranda etkili olan Foucault ve Derrida'nın yaklaşımlarını feminist anlayışında etkin bir şekilde kullanan Butler, ortaya koymuş olduğu Queer Kuramı'yla hem cinsiyete yönelik olarak yapılan dikotomik kimlik yaklaşımlarını reddeder, hem de cinsiyetin algılanmasında iktidar ile toplumsal dil ve söylem arasındaki ilintinin kimlik belirlenmesinde etkili olduğunun altını çizer. Queer kuramını bir şemsiye olarak gören Butler, bu kuramın şemsiyesi altında bütün dezavantajlı grupların (etnik gruplar, azınlık ve inanç grupları, farklı cinsiyetler, farklı cinsel yönelimli kimliklere sahip bireyler yani LGBTTİ gibi) toplanabileceğini ileri sürer. Ayrıca düşüncelerinde sık sık referans yaptığı Simone de Beauvoir'ın "kadın doğulmaz, kadın olunur" önermesi ile de bireyin doğuştan getirdiği ve biyolojik kaynaklı olan cinsiyet (sex) ile kültürel kodlarla şekil alan toplumsal cinsiyet (gender) arasında bir ayırım yapmaz. Çünkü ona göre bireyin cinsiyetle ilgili kimliğini biyolojik cinsiyet değil, toplumsal cinsiyet belirler. Heteroseksüel algı ve ataerkil düzen tarafından kadına yönelik olarak dayatılan hegemonik kimlik anlayışlarına karşı olan Butler'a göre, bu tür konumlandırma ve dayatmalarda kadının "özne" olarak kabul görmediği düşüncesi hâkimdir. Oysaki Butler'ın temel hedefi ise "kadın"ı pasifize eden bu tür algılardan kurtarmak ve "kadın"ı asıl belirleyici olan bir "özne" durumuna çıkarmaktır.

Anahtar sözcükler: Butler, feminizm, heteroseksüel, dikotomi, ataerkil, cinsiyet, dil, iktidar, gender.

ҚАЗАҚ ДАНАЛЫҒЫНДАҒЫ АРУЛАР КЕЛБЕТІ

САЛҚЫНБАЙ А.Б. – филология ғылымдарының докторы, профессор
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы.

Адам баласының рухани жан-дүниесі табиғаты бай. Оның жанының қалтарыс- бұлтарысы тым көп. Ал әйелдің жан-дүниесіндегі қалтарыс ше ... ол тек бір жаратушыға аян. Ақын Қадыр Мырза Әлі сөзімен айтсақ,

Қыздың сыры,
Құмның суы сияқты
Тереңде ғой,
Тереңде ғой,
Тереңде ...

Қыз сырының тереңдігі қазақ дүниетанымында мынадай ірі-ірі танымдық мәні бар ұғымдардың қалыптасуына негіз болған.

Қыз – құт! қыз – кие! қыз – бауырмалдық, қыз – нәзіктік, қыз – сұлулық, қыз тілекші, қыз – қонақ, қыз – тәрбие, қыз –дана, қыз – батыр, қыз – әдептілік, қыз – төзім, қыз – ар, қыз – ұят, қыз – серік, қыз – ақылшы, қыз – жар, қыз – болашақ ана т.б. Адам – әйел – ана концептінің әлемнің тілдік бейнесін антропоөзектік теория тұрғысынан зерделеудегі алатын орны ерекше. Әйел жөнінде айтылатын мақалдар әлемдегі басты әрі маңызды концептер санатында аталады. ӘЙЕЛ – АНА жер бетіндегі адамзаттың тұқымын өсіруші, адам баласын дүниеге әкелуші. Бұл оның ең маңызды әрі негізгі миссиясы. Міне, әйелдің осы қасиеті оны ерекшелейді, ұлықтатады, бағалатады. Қазақ дүниетанымында ерлердің ұлылығы – намысында, мәрттігінде болса, әйелдің ұлылығы - ана болуында. Бұл - көнеден келе жатқан ұлы тін. Дәстүрлі тағылымды таным. Ұлы даланың арулары. Қазақ халқы ұлықтайтын, қадір тұтатын ұлы тұлғалардың қай-қайсысының батырлығы мен төзімділігінің, көсемдігі мен шешендігінің қайнар көзі - ана. Қазақ халқының тарихында ел басқарған ханының, даңқты жауынгерінің, елін сүйген ерінің, батырының ақылшысы мен көмекшісі, сенімді серігі, жан досы, жары болған дана ана-әйелдер. Есімдері тұтас түркі жұртының тәрбие бесігіне айналған Ұмай анадан бастау алатын, Ханға әділдігін айтқан Қарашаш, ел тұтқасы болған Фатима ханша, Қарқабат ана, Домалақ ана, Қызай, Қойсана, Дәулетбике, Сүйімбике, Бегім сұлу, ержүрек Гауһар мен Бопай сияқты батыр жарлар, Ақбикеш ана, Айбике, Айғаным, Күнімжан, Зере әже, Мархума ана сынды аналардың рухани тұғыры уақыт өткен сайын асқақтай бермек....

Олар – ұрпақтан-ұрпаққа ауысып, тәлім-тәрбиенің ұраны мен қағидатына айналған асыл тұлғалар. Ия, осылай ару аналар, батыр аналар, асыл жарлар толқыны толастамайды, жалғаса береді, жалғаса береді...

Біз көрген кейінгі толқындағы осы ұлы дала аруларының ұлы толқынына жалғасатын, біз білетін аңызға айналған АНАЛАР бар, Жауға шапқан БАТЫРЛАР бар, ерлігімен көзге түскен ЕҢБЕК ЕРЛЕРІ бар, ҒАЛЫМ-ҚЫЗДАР бар.

Бір қызығы, көптеген тілдермен салыстырғанда, түркі тілдерінде соның ішінде қазақ тілінде «род» категориясы жоқ. Мұның да өзіндік тарихи себебі бар болуы тиіс. Біздіңше, тілімізде «род» категориясының болмауының басты себебі ұл/қыз деп бөлмейтін далалық дүниетанымда жатыр.

TÜRK YAZILI BASININDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNE DAİR SÖYLEM ANALİZİ

Arş. Gör. Merve KARAVAR
Nişantaşı Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü

ÖZET

Bir kişi ya da kişilere maddi ve manevi yönden zarar vermek amacıyla girişilen her türlü hareket şiddet olarak tanımlanabilir. Kişinin maruz kaldığı bir davranışın şiddet olarak kabul edilmesi için gerçekleştirilen davranışın bilinçli olması, kötü niyetle yapılarak karşıdaki kişiye zarar vermesi ve kişinin de davranışın bilinçli olarak zarar verme amacıyla yapılmış olduğunu düşünmesi gerekmektedir. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen cinsiyete temelli şiddet olarak tanımlanmaktadır. Yalnızca Türkiye'ye özgü olmayıp tüm dünyada başlıca toplumsal sorunlardan biri olan kadına yönelik şiddet sadece kadına fiziksel ve ruhsal anlamda zarar vermemekte ayrıca kadınların kendilerini sosyal açıdan geliştirmelerini de engellemektedir. Şiddet uygulanış yöntemi açısından; fiziksel, ekonomik, psikolojik, sözel ve cinsel şiddet olarak sınıflandırılabilir. Şiddetin meşrulaşmasında medyanın da payı bulunmaktadır. Özellikle ataerkil ve geleneksel kalıpların tekrar edilmesiyle kadının yanlış, olumsuz ve eksik tasviri o toplumda yaşayanların zihinlerindeki siyasal, ekonomik, kültürel vb. yönlerden günden güne kalıcı hale getirmektedir. Çalışmamızda; gazetelerde yer alan kadına yönelik şiddet haberleri incelenmiştir. Haber başlıklarında nasıl bir dil kullanılmış, mağdurun fotoğrafına yer verilmiş mi, kadın toplumun verdiği hangi rolü yerine getirmediğinden dolayı şiddete uğramış gibi söylemlerin içerik analizi yapılmıştır. Çalışmanın odak noktasını ilgilendiren yazılı basında şiddet söyleminde, üçüncü sayfa haberlerinin veriliş biçiminin kadına yönelik şiddet dilini onadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Medya, kadın cinayetleri, toplumsal cinsiyet

DISCOURSE ANALYSIS ON THE NEWS OF VIOLENCE AGAINST WOMEN IN TURKISH PRINTED MEDIA

ABSTRACT

Any act undertaken to harm a person or people materially and morally can be defined as violence. In order for a behavior to be considered as violence; the behavior should be conscious, it should be done with bad intentions to harm the other person and the person should think that the behavior is done with the intention of deliberately harming. Gender-based violence against women is defined as violence against a woman just because she is a woman or disproportionately affecting women. Turkey is not only specific to one of the majör social problems in the world that is damaging women not only in terms of physical and mental violence against women also hinder the development of women themselves socially. In terms of the method of applying violence; It can be classified as physical, economic, psychological, verbal and sexual violence. The media also have a share in legitimizing the violence. Especially with the repetition of patriarchal and traditional patterns; the false, negative and incomplete portrayal of women makes them permanent in political, economic and cultural aspects in the minds of those living in that society. In our study, news on violence against women in newspapers were analyzed. In this study, content analysis of the discourses such as; what kind of language was used in the news headlines, whether the photograph of the victim was included and the woman was subjected to violence due to not fulfilling the role given by the society was conducted. In the violence discourse in the printed media which is the focal point of the study; it has been observed that the way in which the third page news is given upholds the language of violence against women.

Keywords: Media, femicides, gender

WOMEN AND POLITICS

Assoc. Prof. Fatma BAŞAR
ORCID: 0000-0003-4288-9111
Kutahya Health Sciences University, Faculty of Health Sciences, Department of Obstetrics and Gynecology Nursing, Kutahya, Turkey

ABSTRACT

Women's effective participation in politics is a matter of both human rights and sustainable development goals. It is necessary for women to have decision-making and active participation in politics on equal terms with men at all levels, for equality, sustainability of development, peace and democracy. However, in this century, many women around the World cannot participate in politics sufficiently, cannot represent themselves sufficiently in the parliament and stay away from decision-making processes. World half of the population is women. However, only 25% of these women take part in parliaments and senates. According to the ''Women in Politics 2020'' map, which shows the rankings of women in state administration and parliament all over the world, although the rate of women in parliaments where 3 out of 4 are still held by men, the development is still insufficient. According to the map, the proportion of women in parliaments worldwide reached 25%, reaching an all-time high. Ranking female deputies in Parliament rate in Turkey, he fell to ordinary 120'inc 122. Turkey, the map of 2017 was 14.9% as compared to 132'inc. Given the fact that many states have ratified international conventions and protocols on gender equality and women's political participation, the low level of representation of women in government and politics can be considered a violation of women's fundamental democratic rights. In this review, it is aimed to examine the place of women in politics in line with the literature.

Keywords: Women, Politics

KADIN VE SIYASET

ÖZET

Kadınların siyasete etkili bir şekilde katılımı hem insan hakları hem de sürdürülebilir kalkınma hedefleri meselesidir. Kadınların erkeklerle eşit şartlarda, her düzeyde karar alma ve aktif bir şekilde siyasete katılımlarının olması, eşitlik, kalkınmanın sürdürülebilirliği, barış ve demokrasinin sağlanması için gereklidir . Ancak yaşadığımız bu yüzyılda dünya genelinde birçok kadın siyasete yeteri kadar katılamamakta, parlamentoda kendilerini yeteri kadar temsil edememekte ve karar alma süreçlerinden uzak kalmaktadırlar. Dünya nüfusunun yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Ancak bu kadınların sadece %25'i parlamento ve senatolarda yer almaktadır. Tüm dünyada devlet yönetimindeki ve parlamentodaki kadınların sıralamasını gösteren "Siyasette Kadın 2020" haritasına göre, hala 4'te 3'ünün erkekler tarafından tutulduğu parlamentolarda

kadınların oranı artış gösterse de gelişme hala yetersiz. Haritaya göre, dünya genelinde parlamentolardaki kadın milletvekili oranı, tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşarak %25 olarak gerçekleşti. Parlamentolardaki kadın milletvekili oranı sıralamasında Türkiye, 120'inci sıradan 122'ye düştü. Türkiye, 2017 yılı haritasında ise %14,9 oranla 132'inci sıradaydı. Pek çok devletin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların siyasi katılımına ilişkin uluslararası sözleşmeleri ve protokolleri onayladığı gerçeği göz önüne alındığında, kadınların hükümette ve siyasette düşük düzeyde temsil edilmesi, kadınların temel demokratik haklarının ihlali olarak değerlendirilebilir. Bu derlemede kadının siyasetteki yerinin literatür bilgileri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Siyaset

INTRODUCTION

The place and life of women in today's societies are revealed in different ways. Especially in democratic societies, it has taken its political rights and over time educational opportunities. The number of women who are gaining their economic freedom with its development is increasing day by day. Today, women increase their demands on sharing and distribution with men in all areas of social life. Despite all these positive developments, women's participation in business life and political life did not reach the desired level, although granting women the right to elect and be elected, with the transition from traditional life style to contemporary life style in the 20th century, created positive changes in women's political participation.

In general, women's roles in political life are linked to women's roles in business and social life. On the other hand, "the inadequacy of women's participation in social and business life is one of the most important reasons of the obstacle in women's participation in politics. The basis of the restrictions faced by women in participation in politics is an established patriarchal structure in which family control and decision-making powers are in the hands of men. Traditional beliefs and cultural attitudes continue to be strong, particularly with regard to women's roles and status in society. Traditional roles and division of labor still continue to be clearly gendered. There are cultural and social norms that prevent women from taking more roles in the public sphere and make it difficult for them to leave their domestic roles. In addition, education is an important factor in ensuring women's participation in politics. It was stated that some political party leaders defended the lack of willing and educated women candidates with the necessary confidence and experience to stand for the election. It has been stated that women lack access to the advanced education and training systems necessary for their active participation in the political arena.

In this context, it is important to encourage women's political participation in the education system. Women's participation in power and decision-making processes on an equal basis with

men is part of their fundamental rights. As stated in the Millennium Development Goals, it is essential for women to take part in politics in order to achieve gender equality and empower women. However, the insufficient participation of women in politics around the world is a matter of concern. The participation of women in politics is seen as both an individual right and a necessity for the development of societies. Women's participation in politics requires a broader definition of politics that extends beyond the institutional boundaries of the party-state to other areas of social and economic life. Women's participation is required at the micro level of the home, at the middle level of community organizations and at the macro level of local governments and national party, parliamentary and government policies. In this study, it is aimed to examine the place of women in politics in line with the literature.

RESULTS

While the rate of women in parliament worldwide was 3% in 1945, this rate increased to 10.9% in 1975 and 23.3% in 2017. According to the current Interparliamentary Union (IPU) data, this ratio increased to 25.1% in 2020. These rates are not evenly distributed around the world, and the number of women in senior positions is very low. The Human Development Index, prepared by the United Nations (UN), provides important and comparable data as an Index that includes women's participation in political decisions and empowerment data. UN Gender Inequality Index, according to 2019 data, Turkey ranks 59th of 189 countries in terms of gender equality. According to the ''Women in Politics 2020'' map showing the rankings of women in state administration and parliament all over the world, although the rate of women in parliaments where 3 out of 4 are still held by men, the development is still insufficient. According to the map, the proportion of women in parliaments worldwide reached 25%, reaching an all-time high. Ranking female deputies in Parliament rate in Turkey, he fell to ordinary 120'inc 122. Turkey, the map of 2017 was 14.9% as compared to 132'inc. According to the map, the presidents and heads of government of 20 countries are women as of January 1, 2020. This number was 19 in 2019. Accordingly, the rate of countries with women as heads of state is 6.6% (10 out of 152 countries) and the rate of countries with women heads of government is 6.2% (12 out of 193 countries). Turkey is also found in the South European Countries in 2020 compared Located in the proportion of women in parliament; In Spain 44%, Portugal 40%, 35.71% in Italy, San Marino at 33.33%, 21.67% in Greece, which appears to be in% 13:43 17:32% in Turkey and Malta.

CONCLUSIONS

The place and responsibilities of women as an individual in society have differed across cultures from past to present. Especially with the great struggles of many women for freedom and equality in the past and the active role of women in political life in the past century, the roles of the patriarchal mindset culturally attributed to women have begun to stretch, and the identity of women and who they are in the social sense have been questioned again. Today, it is accepted that women, like men, are members of society and are an important and indivisible part of human rights. In addition, women have the right to participate equally in political decisions that affect them. This will create a balance in ensuring the structure and interests of societies and the well-being of every individual that exists in a society. For this reason, it is important for women to participate in politics as an individual in order for the society to survive in peace and democracy. The proportion of women in politics is increasing day by day. However, today the number of women in parliament is very low in many countries. In particular, many states ratify international conventions and protocols to ensure gender equality and women's political participation. However, for the time being, the low level of representation of women in politics can be considered as a violation of women's basic democratic rights. Even if women are given the rights to exist in politics, women still face many obstacles to their existence in politics. At this point, every country should understand the factors that create obstacles to women's participation in politics within its own social structure and make the right interventions. In particular, it is necessary to change the political structure dominated by men and to prevent political violence for women in all politics. The cultural structure of society is another factor that has an important effect on women's participation in politics. It is seen that the cultural barrier with a patriarchal mentality is possible by increasing women's participation in education and business life. Education and economic power have positive effects on women's independence, increase of self-esteem and sense of competence and participation in politics. Factors affecting women's participation in politics may differ from society to society and in different segments of the same society. However, it is seen that education, economy, culture and political structure have a great influence on women's independence, freedom and participation in politics. In summary, the principles of democratic governance and human rights are based on the idea of equal participation of all citizens in a country. In order for these principles to be realized, governments must work effectively and efficiently. In this way, women will also have equal participation rights in all areas of administration.

REFERENCES

Başar F., Öngen M. (2020). Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset, Editör: F.Başar, Akademisyen Yayınevi.

Dünya Kalkınma Raporu 2012 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma .

Howell J. Women's political participation in China: Struggling to hold up half the sky. Parliam Aff. 2002; 55(1): 43-56. Doi: 10.1093/parlij/55.1.43

Kangas A, Haider H, Fraser E (2014). Gender and Govarnance. Gender: Topic Guide (pp. 65-76). Revised edition with E Browne. Birmingham: GSDRC, University of Birmingham, UK. (23/09/2020 tarihinde https://gsdrc.org/wp-content/uploads/2015/07/gender.pdf adresinden ulaşılmıştır).

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2018). Women's political participation in Egypt. Barriers, opportunities and gender sensitivity of select political institutions. (23/09/2020 tarihinde http://www.oecd.org/mena/governance/womens-political-participation-in-egypt.pdf adresinden ulaşılmıştır).

Sadie Y. Women in political decision-making in the SADC region. Agenda Empowering Women for Gender Equity. 2015; 19(65): 17-31.

Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması 2018-2020 Güncellemesi, CEİD Yayınları,2020

United Nations (UN) (2019). Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls. Sustainable Development Goals. (23/09/2020 tarihinde https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/ adresinden ulaşılmıştır).

JUSTICE FOR WOMEN AMIDST COVID-19

Meltem INCE YENILMEZ
Yasar University/ TURKEY

ABSTRACT

Coronavirus is further deepening existing constraints stopping the female gender from accessing justice equally just as their male counterparts. Alongside this, migrant, disabled, and indigenous female groups will be dually deprived because the pandemic's responses will be more possibly gendered. Therefore, it is vital to ensure that the present crisis does not further deepen the existing gender-based legal inequalities. These inequalities were already apparent before the COVID-19 catastrophe as thousands of girls and women worldwide were battling incessantly for the chance to access justice. Even as there have been several legal reforms, females worldwide still have only minimal access to legal rights, which their male counterparts can access fully. Many of these disparities mainly exist concerning familial settings, employment, asset control, and violence. This study offers an assessment through the gender perspectives on the effects of the economic recession on employment. I categorize three future scenarios that may arise after the COVID-19, focusing on justice for women globally. The first is the ''doing nothing'' scenario, which is gender retrogressive. It presumes that nothing is done to combat the more significant effect of the coronavirus on women and compares 2030 GDP results to the case where women's growth across all aspects tracks men's recovery. The second is about acting. In the ''take action'' scene, measures would be taken to boost equality compared to the gender-regressive scene. The third scene is the ''wait to take action'' This scene talks after the coronavirus's political, economic, social, and health effects become history. In this model, I will presume, actions to boost gender equality begin only in 2023.

Keywords: Justice, COVID-19, Violence, Gender Inequalities

Themes: Suitable for both Gender and Sexual Diversity, Women's Human rights

DEMOKRATİKLEŞME İÇİN KADIN HAKLARI

Öğr. Gör. Dr. Ekin AKGEZER
ORCID: 0000-0001-8303-2195
Gazi Üniversitesi, Ankara

ÖZET

Türkiye'de feminizm hareketi her sınıftan, her ırktan ve her dini inanca mensup kişiler arasında birleştici bir güç haline gelmiştir. Dünya genelinde totoliter rejimlerin güçlenmesinin aksine bir araya getirme, yeni bir tutunum ideolojisi ve mekanizması olarak kadın haklarının ve feminizmin benimsenmesi ve kadın hakları savunucularının artması, şaşırtıcıdır. Özgürleştikten sonra en büyük demokratik açılımı gerçekleştirebilmiş kadın hareketi günümüzde, ülkemizde en kapsayıcı sivil toplum hareketi olma özelliğini göstermektedir. Kadın-erkek ve her sınıftan insanı bir araya getiren, yaş ve eğitim farkını ortadan kaldırabilen bir yaşayış biçimi halini almıştır. Kadın hakları önceden olduğu gibi Türkiye'de demokratikleşmenin en önemli etkeni olma özelliğini korumakta, kadınları ön planda tutarak politikalar üretilmesi gerekliliğini yeniden gözler önüne sermektedir. İstanbul Sözleşmesi ve Türkiye'nin taraf ülke oluşunun tartışmaya açılmasının yankısı halen sürmektedir. Bu tartışma bir birlik ruhuna sebebiyet vermiştir. Sadece kadınların değil, gerçek demokratların bir araya gelmesini sağlamaktadır. Müslüman feminist kadın hareketi İstanbul sözleşmesinin iptaline engel olma gücünü göstermiştir. Kadın ve erkeğin eşit olmaması en temel toplumsal eşitsizlik türüdür. Eşitsizliklerin çözümü için en temelden başlamak gerekmektedir. Toplumsal eşitsizliklerin çözümü ve toplumsal adalet için önce toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekir. Bireyi önceleyen demokratik toplumların temel sorunu kadın-erkek eşitsizliğidir. Cinsel kimlikler nedeniyle ortaya çıkan eşitsizliğin ortadan kaldırılmasıyla, sadece kurallar koyarak değil, de facto olarak demokratikleşme için temel adım atılmış olacaktır. Ülkemizde demokratikleşme kadın hakları üzerinden sürdürülebilecektir ve bütün reformların temelini oluşturacaktır. Bu çalışmada, Müslüman feminist sivil toplum örgütü olan Havle üyelerinin söylemleri üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliğinin çimento gücünü ortaya koyması tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: kadın hakları, feminizm, demokratikleşme, toplumsal cinsiyet, İstanbul Sözleşmesi

WOMEN'S RIGHTS FOR DEMOCRATIZATION

ABSTRACT

Feminist movement uniting men and women belonging to every religion and class has become a power in Turkey. Unlike the strengthening of totalitarian regimes around the world, the increase in women's rights advocates and the adoption of women's rights and feminism as a new ideology and an aligning mechanism is surprising. The women's movement, which has achieved the greatest democratic initiative after liberation, is today the most inclusive civil society movement in our country. It has become a way of life that brings men and women and people from all classes together and can eliminate the age and education differences. Women's rights, as before, remains as the most important factor in the democratization in Turkey and It reveals the necessity of making policies by prioritizing women. The debate of Turkey's being a signatory of Istanbul Convention still echoes. This debate gave rise to a spirit of unity. It enables real democrats to come together, not just women. The Muslim feminist women's movement has shown its power to prevent the cancellation of the Istanbul convention. Inequality between men and women is the most fundamental type of social inequality. To solve inequalities, it is necessary to start from the very basics. Gender equality must first be achieved in order to solve social inequalities and social justice. The main problem of democratic societies that prioritize the individual is gender inequality. With the elimination of inequality arising due to sexual identities, the fundamental step for democratization will be taken not only by setting rules, but also de facto. Democratization in our country can be sustained through women's rights and will form the basis of all reforms. In this study, the demonstration of the cement power of gender equality through the discourses of Havle members, a Muslim feminist non-governmental organization, will be discussed.

Key Words: women rights, feminism, democratization, gender, İstanbul Convention

GİRİŞ

Türkiye'de feminizm hareketi her sınıftan, her ırktan ve her dini inanca mensup kişiler arasında birleştici bir güç haline gelmiştir. Dünya genelinde totoliter rejimlerin güçlenmesinin aksine bir araya getirme, yeni bir tutunum ideolojisi ve mekanizması olarak kadın haklarının ve feminizmin benimsenmesi ve kadın hakları savunucularının artması, şaşırtıcıdır. Özgürleştikten sonra en büyük demokratik açılımı gerçekleştirebilmiş kadın hareketi günümüzde, ülkemizde en kapsayıcı sivil toplum hareketi olma özelliğini göstermektedir. Kadın-erkek ve her sınıftan insanı bir araya getiren, yaş ve eğitim farkını ortadan kaldırabilen bir yaşayış biçimi halini almıştır.

Kadın hakları önceden olduğu gibi Türkiye'de demokratikleşmenin en önemli etkeni olma özelliğini korumakta, kadınları ön planda tutarak politikalar üretilmesi gerekliliğini yeniden gözler önüne sermektedir.

FOUCAULT VE SÖYLEM

Foucault için söylem iktidar biçimlerinin dönüşümünü açıklamaya ve anlamaya yönelik sosyolojik bir analiz niteliğindedir. Foucault, entelektüel sınıfın örtük iktidar ilişkileriyle ürettikleri "bilgiyi', kitlelere söylemsel pratikler şeklinde aktardıklarını belirtmektedir. İktidar/güç sistemlerini elinde bulunduranların politikalarında, entelektüelin işlevselliğini bir sosyal sermaye aracına dönüştürdüklerini düşünmektedir. Hakikat gücün dışında ya da güçten yoksun değildir: hakikat özgür ruhların ödülü, uzun süreli yalnızlığın çocuğu ya da kendilerini özgürleştirmeyi başaranların ayrıcalığı değildir. Her toplumun kendi hakikat rejimi, hakikatin 'genel politikası' vardır. Mesele her güç sisteminden gerçeği özgürleştirmek değil, Foucault'a göre mesele gerçeğin gücünü içinde faaliyet gösterdiği sosyal, ekonomik ve kültürel hegemonya biçimlerinden ayırmaktır (Foucault,1980:133). Foucault'a göre entelektüeller iktidar sisteminin kendileri temsilcileridir - bilinç ve söylem için sorumlulukları fikri sistemin bir parçasını oluşturur. Entelektüelin rolü, artık kolektivitenin kaymış gerçeğini ifade etmek için kendisini bir şekilde öne ve yan tarafa yerleştirmek değil, onu nesnesine dönüştüren iktidar biçimlerine karşı mücadele etmektir (Foucault ve Deleuz, 1977: 207-208). Foucault, dünyaya söylendiği gibi bakar: bu önemli bir adımdır, çünkü dünya söylemsel bir şeyse, o zaman mevcut düzenin tamamı da söylemseldir ve eğer genel düzen söylemsel ise, söylemsel saldırıya da meyillidir (Megill, 2012:353). Siyasi nitelik taşıyan söylemler, öznelerin farklı özelliklerini ve kararlaştırılmış rolleri gösteren bir ritüeli içerir, söylemler, onları söyleyen kişileri birtakım kurallara uymaya zorlar. (Foucault, 1987: 41-43).

FEMİNİZM VE KESİŞİMSELLİK

belle hooks 'un feminist teorisinde, sosyal sınıflandırmalar (ırk, cinsiyet, cinsel kimlik, sınıf vb.) birbirine bağlıdır ve kesişimlerini görmezden gelmek kadınlara karşı baskı yaratır. Bell Hook'un kitabı Ben kadın değil miyim ?: Siyah kadınlar ve feminizm, ırkçılık ve cinsiyetçiliğin kesişmesinin siyah kadınlar üzerindeki etkilerine ve cinsiyetçilik ile ırkçılığın Amerikan toplumunda en düşük statüye sahip siyah kadınların yaşamlarının birbiriyle kesişen çoklu baskı sistemleriyle inşa edildiğini anlatıyor (hooks, 1981). Kesişimsellik kavramı feminizmdeki ayrışmaların önüne geçmek 'çağdaş feminizmin en büyük sorunu olan dışlamalara teorik ve politik bir çare' olarak sunulmaktadır(Yuval-Davis, 2008: 70). Feminist teoride "kesişimsellik" kavramı ilk ortaya atan Kiberely Crenshaw kadınların cinsiyet temelli baskı deneyimlerinin ırkçılık deneyimlerinden ayrı düşünülemeyeceğine dikkat çekmiş; sınıf veya diğer baskı ve marjinalleştirme biçimlerinden söz etmiştir. Crenshaw "kesişimsellik" kavramını tahakküm

yapılarının siyah kadınları marjinalleştirmek üzere geliştirdiği işbirliğini inceleme pratiğine bir isim ve karşı konulamaz görsel bir metafor olarak kullanmıştır. Collins ise Black Feminist kitabında kesişimselliği "Evrenselci feminizmin kadınlık anlatısının dışında kalan kadınları da hesaba katan, farklı sınıfsal, etnik, cinsel yönelimle ilgilidir, konumları dikkate almak için kullanıldığını belirtmiştir (Collins, 2000). Aksu Bora ise Feminist teoride kesişimselliğin 'çoklu kimliklerimizi oluşturan baskı sistemleri ile güç ve imtiyaz hiyerarşilerindeki sosyal konumlarımız arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmanın baskın yolu' olduğunu, kavramın sınıfsal ve ırksal tahakküm ile cinsel tahakkümün nasıl iç içe geçtiğini' ortaya koyduğunu ifade etmiştir (2017). Kesişimsellik 'çeşitli eşitsizlik biçimlerinin sıklıkla birlikte işleyişini ve birbirini şiddetlendirdiğini görmek için bir prizmadır: Cinsiyet, sınıf, cinsellik veya göçmenlik statüsüne dayalı eşitsizlikten ayrı olarak ırk eşitsizliği hakkında konuşma eğilimindeyiz, çoğu zaman eksik olan şey, bazı insanların tüm bunlara maruz kalmasıdır' (Crenshaw, 2020).

Yuval- Davis, 'Siyah bir kişi' olarak ezilme her zaman inşa edildiğini ve cinsiyet, sosyal sınıf, engellilik durumu, cinsellik, yaş, milliyet, göçmenlik durumu, coğrafya, vb. gibi diğer sosyal farklılıklarla iç içe geçtiğini; 'Siyahlık' ya da 'kadınlık' ya da 'işçi sınıfı' gibi baskı biçimlerinin toplamıyla özdeşleştirmeye yönelik girişimlerin, belirli siyasal projeler çerçevesinde kimlikler inşa etmeye yaradığını belirtmiştir. Ona göre, bu anlatılar genellikle , o belirli sosyal kategorinin daha marjinal üyelerinin görünmez deneyimlerini ortaya çıkaran ve onun üyesi olmak için homojenleştirilmiş bir 'doğru yol' inşa eden hegemonik kimlik siyaseti söylemlerini yansıtır (2006: 195).

Kadın Hakları

"Kadın hakları insan haklarıdır!" sloganı kadın hakları hareketi tarafından, 1993 yılında Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kullanılmıştır. Konferansa katılan devletler, uluslararası insan hakları sistemindeki eksikliği kabul etmiş, sonuç bildirgesinde kadınların ve kız çocukların haklarının insan haklarının vazgeçilemez, ayrılmaz bir unsuru olduğunun altını çizmiştir. Kadınların insan hakları ilgili BM organları ve mekanizmalarında düzenli ve sistematik bir şekilde ele alınmalıdır. Bu bağlamda, Dünya Konferansı önemli bir çağrı yapmış.; Uluslararası insan hakları sözleşmelerinin izleme organlarına: kadınların statüsünün insan haklarına dâhil etmeleri istenmiştir.

Kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması demokrasinin olmazsa olmaz öğelerindendir. Demokrasi, siyasi partiler, seçimler ve kontrol- denge ile ilgili olduğu kadar vatandaşlık hakları, katılım ve kapsayıcılık ile de ilgilidir. Demokrasinin kalitesi, yalnızca kurumların yapısı ile değil, aynı zamanda farklı sosyal grupların bu kurumlara katılmasıyla da

belirlenir. Ayrıca hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi sadece kurumsal bir mesele değildir. Bu sürdürülebilir toplumsal dönüşümü gerektirir.

Kadınların gelişmek için demokrasiye ihtiyacı vardır ancak bunun demokrasinin kapsayıcı, temsili ve kalıcı bir hükümet sistemi olması için kadınlara ihtiyacı vardır (Waylen vd.2013). İngiltere gibi Avrupa ülkelerinde, demokratik haklar başlangıçta yalnızca mülk sahibi beyaz erkekler tarafından kullanılıyordu ve yalnızca kadınlara ve erkek nüfusun geri kalanına çok daha sonra yayıldı. Dünyanın diğer bölgelerinde, kadın haklarının genişletilmesi, demokrasinin kurulması ile el ele gitti ve kadınlar, otoriterlikten demokrasiye geçişte kilit bir rol oynadı. 1980'lerde, sivil toplumun sıkı askeri kontrol altında olduğu Türkiye'de, yeni Türk feminist hareketi kadın hakları, katılım ve kişisel özgürlük kampanyaları yoluyla demokratikleşmenin başlamasına yardımcı olmuştur.

Judith Butler kadınların siyasi yapıyı yönlendirme ve bu alanda sorumluluk alma gücü olduğunu söyler. Ona göre, kadın sadece sorunlara ilişkin sorular sormaz, bu sorunları çözüme kavuşturur (Butler, 1990, s.6). Viterna ve Fallon, ülkeler arasındaki farklılıkları değerlendirmek ve açıklamak için teorik olarak temellendirilmiş karşılaştırmalı bir çerçeve geliştirmiş, demokratik geçişlerin cinsiyet temelli sonuçları olduğunu ifade etmiştir. Çerçeveyi farklı vakalara uygulayarak, kadın hareketlerinin demokratik geçişler tamamlandığında demokratikleşmeyi tanımlamada en etkili yöntem olduğunu ifade etmiştir. Kadın hareketleri, demokratik geçişin arkasındaki ideolojinin feminist çerçevelere uyduğunu ve böylece kadınların geçmiş aktivizmi günümüz feminist taleplerini meşrulaştırdığını ifade etmiştir. (Viterna ve Fallon, 2008).Bu çerçeveden hareketle çalışmada, Müslüman feminist sivil toplum örgütü Havle üyelerinin söylemleri üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliğinin çimento gücünü ortaya koyması tartışılacaktır.

TÜRKİYE'DE MÜSLÜMAN FEMİNİZM

Ruşen Çakır "sadece İslam'ın değil, bütün dinlerin kadına karşı olduğunu ifade etmiştir" (2000). Hidayet Şefkatli Tuksal, İslam'da ataerkil bir yaklaşımla 'kadının erkek için yaratılmış nesne bir insan olduğu' anlayışının eleştirmiştir (2000). Cihan Aktaş ise kadınlar için kullanılan bacı sıfatının eril toplumun sürdürülmesine yarar, başörtüsü ise Müslüman erkeklerin 'evlerinin dışına çıktıkları için fesat kaynağı sayılmamanın bir gereği ve gerekçesiydi'. Aktaş Müslüman erkekler tarafından kadının 'yozlaşmaya yatkın, kocasının kulu olarak' sayılmasını eleştirmiştir (2000). Çakır'a göre Müslüman kadınların hak ve özgürlükler mücadelesinde toplumun diğer kesimleriyle bir araya gelmeleri 28 Şubat'tan sonra mümkün olmuştur. Öte yandan başörtüsü yasağı, kadınların birleşmesini engelleyen faktörlerden biriydi. Ona göre, 'laik grup tarihinin en büyük hatalarından birini' başörtüsü yasağı ile yapmıştır (2000). Müslüman kız öğrencilerin haklarını savunduklarını iddia etseler de 'başörtüsü hareketinin kontrolünü çabucak ele geçirdiler ve olayı esasen siyasi bir faaliyete, basit ve anlaşılır bir siyasi müzakere aracına dönüştürdüler' (2000). 28 Şubat 1997

sonrası siyasi partiler dışında örgütlenmye başlayan Müslüman kadınlar özerk bir statü elde ederek kendilerini esas olarak kadın sorunlarına adamışlardır. İstanbul'daki Habitat Zirvesi'nde İslami kadın örgütleri, yurtiçi ve yurtdışındaki kadınlarla ilgili her türlü gelişmeyi yakından takip etmeye başlamış, Kadın örgütleri büyük şehirlerde platformlar oluşturarak koordinasyon sağlamaya çalışmışlardır (Çakır, 2000).

TÜRKİYE'DE İLK MÜSLÜMAN FEMİNİST KADIN DERNEĞİ: HAVLE

Havle Kadın Derneği, kendi ifadeleriyle; "kadınların ve bilhassa kendini Müslüman kimliğiyle tanımlayan kadınların hayatın her alanında karşılaştıkları zorluk ve engelleri tespit etmek ve bunlarla mücadele etmek amacı ile kurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda savunacağı teorik ve pratik yaklaşımlar ve çözümler, feminizm ve kadın hareketlerinin birikiminden beslenecek ve bu birikime katkıda bulunacaktır." Dernek üyelerinin motivasyonu 'İslam'ın kadınlara yönelik ayrımcı yorumlarıyla mücadele etmek, kadınları güçlendiren yorum ve yaklaşımların sesini yükseltmektir' (BBC, 2019).

Havle Kadın Derneği'nin kurucularından Rumeysa Çamlıdere, 20 Eylül 2019'da Gazete Duvar'ın Youtube'da yayınlanan "Bayan Değil Kadın" programındaki söyleşisinde: "Kadınların kamusal alanda görünürlüğün nasıl olabileceği, toplumsal barışın nasıl inşa edilebileceği" sorularını kendisine sorduğunu; Müslüman kadınların kendi tercihleriyle görünür olabilme haklarının toplumsal barışı sağlayacağını öngörüsünü ifade etmiştir. Çamlıdere'ye göre ' bir insanının kendi tercihler ettikleriyle farklı olsa da o kadınların yanında olmanın en önemli feminizm pratiği olduğunu' hooks'un bakış açısından yola çıkarak ifade etmektedir. Burada Foucoult'nun entellektüellerin "bilginin", "hakikatin", "bilincin" ve "söylemin" oluşturduğu düzendeki iktidar biçimlerine karşı, bu biçimlerin hem nesnesi hem de aracı olduğu yerde mücadele etmesi rolünü gerçekleştirmektedir.Benzer şekilde "Başörtüsü meselesi bir kadın meselesidir. Baş örtüsünü açma üzerine talep, taciz ve bedene müdahaledir. Kadın tercihine dair devletin sistematik bir biçimde yürüttüğü ideolojik bir çatışma alanıdır." İfadesiyle dönemin iktidar söyleminin dışına çıkmıştır.

"Başörtüsü meselesi bir kadın meselesidir". Başörtüsünü açma üzerine talep, taciz ve bedene müdahaledir. Kadın tercihine dair devletin sistematik bir biçimde yürüttüğü ideolojik bir çatışma alanıdır. Dönemin iktidar söylemini eleştirmenin yanı sıra, Müslüman erilliğe eleştiri getirmiştir. "Benim tercihimin belli sınırlılıklarla yaşamak, ancak sınırlılıkları olmayan özgürlüğü tercih edenlerin karşısında duramam." 'Kolay olmadı kendi inandıklarımla benim inandıklarıma inanmayanlarla ilişkiyi kurmak". 'Benim tercihimin belli sınırlılıklarla yaşamak, ancak sınırlılıkları olmayan özgürlüğü tercih edenlerin karşısında duramam' "Bir insan bir hak talep ediyorsa ve mağduriyetini dile getiriyorsa, bu mağduriyeti dinlemenin ve o insana destek olmanın kendisi için bir yaşam biçimi haline geldiğini" belirtmektedir. Kendi inançlarına ters düşse de

Çamlıdere, Müslüman erilliğin biçimlendirdiği söylemin dışına çıkmakta ve feminizmdeki kesişimselliği ortaya koymaktadır. Bilinçli bir şekilde sadece ezilen olmak nedeniyle oluşturulabilecek fikir birliğini göstermektedir. İdeolojilerden bağımsız olarak, haksızlıklar ve ezilmişlikler üzerinden bir dayanışma ve birarada olabilmenin mümkün olabileceğinin kanıtlarını sunmaktadır.

'Farklı kadınlıkların varlığını kabul ederek eşit bir dünyada yaşanabileceğini, 'siyaset her şeyin öznesi olmasına rağmen erildir. Bu büyük sistematik güce karşı ancak dayanışma ile siyasetin dinleme zorunluluğu sağlanabilir taleplerin ancak bir arada güçlü bir şekilde dile getirilerek siyasi erkin talepleri yerine getirebilir'. Çamlıdere bu söylemiyle kendi sosyolojisinin ve inançlarının dışına çıkarak objektif, barışçıl bir söylem geliştirmiştir.

Kadın haklarının, annelik ve aile üzerinden değerlendiren eril düzeni eleştiren Çamlıdere ' dinin aile kutsallaştırmasının kadına yönelik şiddete rağmen' söz konusu olmadığını, ' kadın cinayetlerinin ailenin kutsallaştırılaması nedeniyle yaygın hale geldiğini, üstün erkek, kutsal aile dili nedeniyle kadına yönelik şiddetin ortaya çıktığını, ataerkil düzen nedeniyle' şiddetin meydana geldiğini ancak 'dinin bunla alakası yok!' Bizim katkımız ailenin kutsallığı konusundaki meseleyle mücadele temelinde katkı sunabiliriz, daha muhafazakar tarafta yankı bulmak için söz üretme derdindeyiz' diyerek eril iktidar söylemini eleştirmektedir. Farklı kadınlıkların varlığını kabul ederek eşit bir dünyada yaşanabileceğini, siyasetin her şeyin özenesi olmasına rağmen eril olduğu bu büyük sistematik güze karşı ancak dayanışma ile siyasetin dinleme zorunluluğunun sağlanabileceğini, taleplerin ancak bir arada güçlü bir şekilde dile getirilerek siyasi erkin talepleri yerine getirebileceğini ifade etmiştir. Çamlıdere ' kolay olmadı kendi inandıklarımla benim inanadıklarıma inanmayanlar arasındaki ilişkiyi kurmak' ifadesiyle inançlar ve ideolojilerden bağımsız bir şekilde sadece tercihler üzerinden bir eşitlik ortamı yaratılabileceğini ifade etmektedir. 'Benim tercihimin belli sınırlılıklarla yaşamak, ancak sınırlıklıkları olmayan özgürlüğü tercih edenlerin karşısında duramam' diyerek yaşam tarzı tercihlerinin temel hak ve özgürlük olduğunu ifade etmektedir. 'Sadece sınırsız özgürlük anlayışını benimseyenlerle, sınırlı özgürlük tercihinde bulunanların da aynı derece özgür olduklarını ifade etmektedir. Foucault'cu söylem analizi yaklaşımına göre "konuşan özneler için hem farklı özellikler hem de kararlaştırılmış roller saptayan bir ritüelin farklı şekilde devrede oluşundan ayrı olarak düşünülemezler." Yani her özne içinde bulunduğu söylemin bir parçasıdır. Ona aittir. Düşüncelerini ondan bağımsız olarak şekillendirememektedir. Ancak Çamlıdere bu tanımlamanın dışına çıkabilmiştir.

Başörtüsü meselesine karşıt feminist bakış açılarının varlığına rağmen Çamlıdere, kürtaj meselesinden örnek vererek, "bir insan bir hak talep ediyorsa ve mağduriyetini dile getiriyorsa, bu mağduriyeti dinlemenin ve o insana destek olmanın kendisi için bir yaşam biçimi haline geldiğini"

belirtmektedir. Kendi inançlarına ters düşse de Çamlıdere, Müslüman erilliğin biçimlendirdiği söylemin dışına çıkabilmekte, onu karşısına alabilmekte, bir kadının kürtaj hakkını destekleyebilmektedir.

"Başörtülü kadınların yaptığı her şeyin dini temsil ediyormuş algısı var" Oysa Çamlıdere'nin de söylediği gibi, gitar penayla çalınır, tespihle değil. Yani burada da görülüyor ki Çamlıdere'nin gitar çalması "kararlaştırılmış roller saptayan bir ritüelin parçası değil. O söylemin dışına çıkabilmiştir.

SONUÇ

Türkiye'de feminizm hareketi her sınıftan, her ırktan ve her dine mensup kişiler arasında birleştirici bir güç haline gelmiştir. Kadın hakları önceden olduğu gibi Türkiye'de demokratikleşmenin en önemli etkeni olma özelliğini korumakta, kadınları ön planda tutarak politikalar üretilmesi gerekliliğini yeniden gözler önüne sermektedir. İdeolojilerden bağımsız kadın ve insan haklarının yaşamsal pratiklere yerleşmesi ile toplumsal barış ve huzur sağlanacaktır. Kadın hakları hareketleri kadın-erkek her sınıftan insanı bir araya getiren, yaş ve eğitim farkını ortadan kaldırabilen bir yaşayış biçimidir. Kadınlar önceden olduğu gibi Türkiye demokratikleşmesinin gerek yasal gerekse toplumsal pratikler açısından en önemli etkeni olmak özelliğini korumaktadır. Bu durum sadece günümüzde değil gelecekte de kadınları ve kadın hakları en önde tutmak gerektiğini unutmayarak politikalar üretilmesi gerekliliğini tekrar gözler önüne sermektedir. İstanbul Sözleşmesi ve Türkiye'nin taraf ülke olması konusu yaptığı yankı halen sürmektedir. Bir birlik ruhuna sebebiyet vermiştir. Sadece kadınlar arasında değil, gerçek demokratların bir araya gelmesi için çok önemli bir zemin sağlamıştır. Havle kadın derneği, feminist Müslüman kadınlar demokratikleşmeye, insan haklarına saygılı bir toplumun oluşturulmasında ön ayak olacak toplumsal harekette birleştirici bir rol oynamaktadır.

KAYNAKÇA

Aktaş, C. (2000). Kamusal Alanda İslâmcı Kadın ve Erkeklerin İlişkilerindeki Değişim Üzerine: Bacıdan Bayana. Birikim Dergisi. Sayı: 137.

Bora, A. 2017. Kesişimsellik. Birikim Dergisi. Birikim Yayınları.

Collins, P.H. 2000. Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment.

Collins, P. (2006). Patricia Hill Collins : Intersecting Oppressions.

Çakır, R. (2000). Dindar Kadının Serüveni. Birikim Dergisi. Sayı: 137.

Foucault, M., Gordon, C. 1980. Power/knowledge: selected interviews and other writings, 1972-1977. New York: Pantheon Books.

Foucault, M., ve Deleuze, G. 1977. Intellectuals and Power. Bouchard, D.F. (ed). Language, Counter-Memory, Practice: Selected Essays and Interviews. Ithaca: Cornell University Press.

https://www.sivilsayfalar.org/2019/04/02/turkiyede-ilk-musluman-feminist-kadin-dernegi-havle/

https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49912575

hooks, b . (1981). Ain't I a woman: Black women and feminism. Boston, MA: South End Press.

Steinmetz, K. (2020). (Kimberley Crenshaw) She Coined the Term 'Intersectionality' Over 30 Years Ago. Here's What It Means to Her Today. TIME Dergisi.

Şefkatli Tuksal, H. (2000). Kadın Karşıtı Söylemin: İslam Geleneğindeki İzdüşümleri. OTTO yayınevi.

Viterna, J., ve Fallon, K. (2008). Democratization, Women's Movements, and Gender-Equitable States: A Framework for Comparison. American Sociological Review, 73(4), 668-689. Erişim Tarihi 28 Şubat 2021, http://www.jstor.org/stable/25472549.

Waylen, G. (1994). Women and Democratization: Conceptualizing Gender Relations in Transition Politics. World Politics, 46(3), 327-354. doi:10.2307/2950685

Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and Feminist Politics. European Journal of Women's Studies, 13(3), 193–209. https://doi.org/10.1177/1350506806065752

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN BEBEK CİNSİYETİ KUTLAMA PARTİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Süheyla SARITAŞ
Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

ÖZET

Günümüzde geleneksel ve modern toplumlarda annelik ve babalık bireysel olduğu kadar toplumsal olarak da inşa edilen birer olgulardır. Toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişen ebeveynlik bünyesinde bebeğin doğumun öncesinden başlayan pek çok uygulama ve pratiği barındırır. Doğacak bebeğin cinsiyetine dair anne ve babanın adayının, akraba ve arkadaşların merak ve heyecanı beraberinde toplumsal ve kültürel anlamda farklı uygulama ve pratikleri getirir.

Doğuştan atanan biyolojik cinsiyetten ayrı olarak gündelik yaşamda kültürün ve toplumun bireye yüklediği belirli rol ve sorumlulukları içeren toplumsal cinsiyet tohumları bebek doğmadan önce atılmaya başlanır. Modern toplumlarda son yıllarda örneğini sıklıkla görmeye başladığımız *bebek cinsiyeti kutlama partileri* tüm dünyada ve ülkemizde toplumsal cinsiyet rolleri ve klişeleri ile ilgili soru ve sorunları ortaya çıkarır. Bu makalede toplumumuzda da yaygınlaşan *bebek cinsiyeti kutlama partilerini* toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alarak, bu tür eğlencelerin toplumsal cinsiyetin inşasında etkili olup olmadığına dair bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: bebek cinsiyeti kutlama partileri, toplumsal cinsiyet, YouTube, klişe

AN EVALUATION OF GENDER REVEAL PARTIES FROM GENDER PERSPECTIVE

ABSTRACT

Nowadays motherhood and fatherhood each is a phenomenon constructed not only individually but also socially in modern and traditional societies. Parenting which may vary from society to society and from culture to culture, contains many practices and experiments since starting of baby's birth. The curiosity and excitement of the baby's gender among candidate mother and father, friends and relatives bring also different cultural and social practices and traditions.

The seeds of gender, which is different from biological gender, is imposed individuals' certain roles, responsibilities before a baby is born. In modern societies today, *baby gender reveal parties* are getting common our country and all over the world. In this article, we aim focus on this kind of celebration from gender perspective and to have an evaluation whether gender reveal parties are effective construction gender.

Key Words: baby gender reveal parties, gender, YouTube, stereotype

GİRİŞ

Toplumsal yaşam, bireylerin başta beslenme, barınma, sağlık, eğitim, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını bünyesinde barındıran oldukça karmaşık bir yapıdır. Temel ihtiyaçların yanında bireylerin gündelik yaşantılarında önemli yeri olan pek çok unsur toplumların aynı zamanda kültürel yapılarını oluşturur. Sosyoloji hem bireylerin birbirleriyle, gruplarla, kurumlarla hem de kültür ile ilişkilerini konu edinir. Sosyoloji "insanların birbirleriyle ilişkilerinin bilimsel açıdan incelenmesi" dir (Fichter 2011:1). Giddens sosyolojinin bireysel yaşamlarımızın, toplumsal yaşantılarımızla bağlamlarını yansıttığını ince, karmaşık ve esaslı yolları anlamaya çalıştığını vurgular (Giddens 2008:38). Sosyoloji günümüzde modern toplumlarının kültüründe ve toplumsal yaşamında yer alan dinamik, karmaşık ve değişken unsurlar üzerine odaklanır. Örneğin kültürün ve toplumun bireylerin davranış, tutum, rol ve statü ve sorumlulukları her zaman sosyologların merkezinde yer alan konular olmuştur.

Bu konulardan biri olan kadın ve erkeklerin toplumsal ve kültürel olarak kurgulanmış rol ve sorumluluklarına işaret eden toplumsal cinsiyet meselesidir. Aslında toplumsal cinsiyet modern sosyolojinin çerçevesini kuran büyük simaların yazılarında nadiren yer alır (Giddens, 2008: 147). Bunun nedeni ise ana akım sosyologlarının bireyleri kadın-erkek ayrımı yapmadan, âdeta "cinsiyetsiz" olarak aktarmalarıdır. Bu nedenle kadın ilk dönem sosyologları tarafından ihmal edilen bir konu olmuştur. Öte yandan toplumsal cinsiyet meselesi aslında feminist araştırmalardan ayrı düşünülmez. Kimi sosyologlar bu kavramın yerine *feminist sosyolojisi* kavramını kullanmayı tavsiye eder (Ecevit, 2011:3). 1970'lerden itibaren, kadınların sosyolojide "ilginç" ve "meşru" araştırma nesnesi olarak görülmeye başlamaları ile (Acker, 1980:27) toplumsal cinsiyet sosyolojide "mesele" haline gelmeye başlamıştır. Bugün "toplumsal cinsiyet çalışmaları kadın, erkek ve queer çalışmaları bünyesinde toplayan geniş bir sahayı temsil etmektedir" (King, 2005:1).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten ayrı olarak, kadınlık ve erkeklik rol ve sorumluluklarının toplumsal ve kültürel olarak kurgulanışını ifade eder. Toplumsal cinsiyetin inşasında sosyologlar cinsiyeti biyolojik olarak görme yerine her ikisinin de yani hem cinsiyetin hem de toplumsal cinsiyetin bireylerin öznel tercihleri sonucunda toplumsal olarak kurulan ürünler olduğunu savunurlar (Başak, 2013:216). Bireyler toplumsallaşma süresinde bebeklikten ve bebek doğmadan önce atılan tohumlarla toplumsal cinsiyeti "bir inşa sürecinin bir ürünü olup, kültürel kodlaştırma ya da stereotipleştirme" olarak öğrenirler (Ersöz, 2016:20-21). Bebeklik dönemi öncesinden başlayan toplumsal cinsiyetin inşası Connell, bugün toplumsal cinsiyetin küreselleşmesinde rol oynayan yeni cinsiyet alanlarının olduğunu ileri sürer (2006). Bunlar arasında özellikle teknoloji, moda, sosyal medya önemli bir yer tutar.

Bu çalışmada günümüzde toplumsallaşma ve küreselleşmede önemli yeri olan sosyal medya örneğinden biri olan YouTube kanalında yer alan *cinsiyet partisi, cinsiyet öğrenme partisi, cinsiyet belirleme partisi, sürpriz bebek cinsiyet belirleme partisi, kız mı erkek mi partisi* gibi adlarla yer alan videolar üzerinden toplumsal cinsiyet algısı üzerine bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir. Sanal bir mecra olan ve bugünün "yeni nesil yayıncılığı" olarak kabul edilen YouTube diğer sosyal medya araçlarından farklı olarak video içerik üretilebilen bir kanaldır. YouTube'da bebek cinsiyeti kutlama partileri ile ilgili yüzlerce videoya rastlanmıştır. Bu çalışmada birçoğu benzer özelliklere sahip olan bu videoların bir kısmı izlenmiş ve konu ile ilgili bilimsel yayınlar ele alınmıştır. YouTube kanalındaki bebek cinsiyeti kutlama partileri videolarından yola çıkarak günümüzde gittikçe yaygınlaşan bu kutlamaların toplumsal cinsiyet açısından bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Literatür Taraması

Bebek cinsiyeti öğrenme partileri ile ilgili literatür oldukça sınırlıdır. Carly Gieseler 2017 yılında "*Gender-reveal parties: performing community identity in pink and blue*" başlıklı bir makale kaleme almıştır. Yazar makalesinde pembe ve mavi renkler üzerinden bebek cinsiyeti kutlama partilerindeki toplum kimliğini yansıtmadaki rolleri ve etkileri açısından ele almıştır (2017: 661-672). Bu konuda Gieseler 2019 yılında bir kitap yayımlar. *Gender-Reveal Parties as Mediated Events: Celebrating Identity in Pink and Blue* (*Kız ya da Erkek: Cinsiyet İfşa Partileri*) adını taşıyan kitabında yazar, bebek cinsiyeti kutlama partilerinin bugün her geçen gün popülerleştiğini, dijital anlamda paylaşım kapasitemizi artırdığını, rekabetçi bir tüketim toplumu ortaya çıkardığını, ritüelleşmiş toplumlar ortaya çıkardığını ve sosyal medya harcamalarımızı artırdığını belirtir. Yazar çalışmasında bebek cinsiyetini öğrenme partileri bugün artık sahip olmadığımız toplumsal birlikteliği doldurmaya çalıştığını iddia eder.

Aslı Büyükokutan Töret ise 2018 yılında Folklor Edebiyat Dergisi'nde "*Geleneksel Cinsiyet Tayini Uygulamalarının Günümüz Kent Toplumuna Evrimine Bir Örnek: "Cinsiyet Partileri*" adını taşıyan bir makale yayımlar (2018:103-118). Yazar makalesinde cinsiyet partileri; içerikleri, düzenlenme şekilleri, yerleri ve zamanları, katılımcıları ve düzenleyicileri açılarından ele alırak bireysel ve toplumsal işlevleri üzerinde tespit ve yorumlar yapar. Çalışmasının sonucunda Töret, başta anne ve baba adayı olmak üzere, bebeğin cinsiyetine yönelik merakın devam ettiği ancak bu merakın giderildiği çevre ve şartların değişmekte olduğu sonucuna varır.

Bebek Cinsiyeti İfşa Partileri

Modern toplumlarda doğacak bebeğin cinsiyetinin ne olacağı sorusu anne ve babanın adayının ve akraba ile arkadaşların her zaman merak ve heyecanla bekledikleri bir konudur. Son dönemlerde Kuzey Amerika ve Avrupa kökenli olarak hamileliğin kutlandığı ve doğacak bebeğe hediyeler alındığı *baby shower* partileri son yıllarda *bebek cinsiyeti kutlama* partilerine evrildiği görülmekte. Bu partilerin çıkış noktasının Amerikalı çiftlerin bebeklerinin cinsiyetini soğuk hastane odalarında öğrenmek istememeleridir (URL-1). Henüz Pinterest ve Instagram'ın kurulmadığı ve 2008 yılında ilk kez blogger Jenna Karvunidis'in ilk çocuğuna hamile iken dışı beyaz, içi pembe bir pastayı kestiği kutlamayı internette paylaşımı ile bu akım başlamıştır. Karvunidis'in "muciti" olarak başlayan bu partiler kısa sürede tüm dünyada ve ülkemizde hızla yayılır. Dolayısıyla bu kutlama ile ilgili örnekleri sadece YouTube videolarında değil, diğer medya türlerinde de görmek mümkündür.

YouTube kanalında izlenen bebek cinsiyeti öğrenme partilerinin içerik olarak aynı temanın farklı versiyonları olduğu görülür. Bu parti genellikle anne adayının doktoru ile ultrason randevusunun sonunda, doktorun bebeğin cinsiyetinin yazılı olduğu kapalı zarfı aileden ya da arkadaş çevresinden birine teslim etmesi ile başlar. Bundan sonraki süreçte bu partilerin performans ve tüketim boyutları ön plandadır. Bebeğin cinsiyetine göre hazırlanan renkli pastalar, şık kıyafetler, renkli balonlar ve süslemeler ve yiyeceklerin çeşitliliği ve bolluğu tüketim boyutunu; bebeğin cinsiyetine yönelik olarak oynayan oyunlar, iddialar ve tahminler ise performans yönünü ortaya koyar. Doğumdan itibaren, hastane odalarından itibaren toplumun her yerinde görülen cinsiyetleştirilmiş tüketim olgusu bu partilerde de yer alır. Bebek bezleri, oyuncak arabalar, bebekler, giysiler bunlara örnek olarak verilebilir. Bebek cinsiyeti çoğu zaman bir pastanın kesilmesi ile ya da bir ya da birden fazla balonun patlatılması sonucu içlerinden çıkan mavi ya da pembe renk ile konuklara açıklanır. Uzun ve eğlenceli oyunlar sonucunda ulaşılan bebeğin cinsiyet bilgisi sonucu tüm konuklar sevinçle büyük çığlıklar atar.

Cinsiyet açıklama partileri gebeliğin başlangıcından itibaren hem anne-babanın hem de arkadaş ve akrabaların merak ve heyecan konusu olan bebeğin cinsiyetinin ne olacağı sorusunun cevap bulduğu anlardır. Geleneksel kültürde gebelik ve bebeğin cinsiyeti ile ilgili konular daha anne-baba adayının en özel anları ve "mahremiyet" olarak kabul edilirken, bugün artık bu partiler ile bu konuların sosyal medya aracılığıyla görünür hale gelmesine neden olmuştur.

Şüphesiz ki bebeğin cinsiyetinin açıklandığı bu partiler pek çok işleve de sahiptir. Anne ve baba adayının, heyecanlarını sevdikleri ile paylaşmak, onlardan moral desteği almak, eğlenmek, dertleşip rahatlamak, dayanışma, yardımlaşma ve mensubiyet duygularını geliştirmek açısından önemli işlevlere sahip olan cinsiyet partilerini kültürün, geleneksel toplum yapısındaki cinsiyet

tayini sürecini güncelleme ve uyarlama çabalarına bir örnek olarak değerlendirmek mümkündür (Büyükokutan Töret, 2018:106).

Bebek Cinsiyeti Kutlama Partileri ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, doğumda atanan cinsiyeti ifade eden bir kavramdır. Başka bir deyişle cinsiyet bedenin erkek ya da dişi olarak tanımlanmasını sağlayan anatomik ve fizyolojik özellikleri ve farklılıkları içerir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin kültürel ve toplumsal değerleri tarafından oluşturulur. Daha somut bir ifade ile, kadınların ve erkeklerin belirli mesleklere yönelmeleri; kadınlar ve erkekler arasında var olduğu kabul edilen mizaç farklılıkları; kadın ve erkeklerin yiyecek, giyecek ve renk tercihleri; kadınların ve erkeklerin özel ve kamusal alanda rol ve sorumlulukları gibi örnekler verilebilir. Kadınlara ve erkeklere atfedilen roller, zaman- mekan ve kültür içi sabitlikler olarak değil, zaman-mekan ve kültürel koordinatlar açısından diğer kolektif kimlik bileşenlerinin ve sosyal-tarihsel-ekonomik-politik ve sosyo-bilişsel parametrelerle diyalektik ilişkileri çerçevesinde ele alınması gereken örüntüleşme biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır" (Uluocak vd., 2014: 53).

Bebek cinsiyeti açıklama partileri toplumların ve kültürlerin cinsiyete dair değer, tutum ve yargılarını içeren pek çok stereotipleri ya da kalıplaşmış algıları içerir. Bu kalıplaşmış algıların gerçekle hiçbir ilişkisi olmayabilir, ancak insanlar kalıp yargılara 'sanki gerçekmiş' gibi inanırlar" (Cüceloğlu, 2014: 391). Örneğin bebek cinsiyeti açıklama partilerinde kız-pembe, erkek-mavi vurgusu çeşitli objeler yoluyla sıklıkla vurgulanır. Renklerin cinsiyetlerle ilişkilendirilmesi bu partilerin en önemli özelliklerinden biridir. Toplumsal cinsiyet, eril ve dişil kavramların üretildiği ve doğallaştırıldığı bir mekanizmadır demektedir (Butler, 2009:75).

Bebeğin cinsiyetinin yakınlarla paylaşılması amacı ile bir tür kutlamaya dönüşen bu partiler toplumsal cinsiyet açısından bazı sorunları gözler önüne serer: Biyolojik cinsiyeti henüz belirmiş, henüz doğmamış, geleceğin bir bireyinin cinsiyeti ile ilgili bir kutlama yapmanın yaratabileceği olası riskler. Nitekim bu partinin "muciti" Karvunidis'ın cinsiyetini dünyayla paylaştığı kızı şu an kendini cinsiyetsiz olarak tanımlaması ve erkek giysileri giymeyi tercih etmesi önemli bir husustur. Bir başka sorun geleceğin yetişkin bireyleri olacak olan çocukları henüz doğmadan stereotipleştirmenin yaratacağı sorunlardır. Çünkü bu kutlamalarda görüldüğü üzere biyolojik cinsiyete gereğinden fazla, hatta abartılı şekilde anlamlar verilir. Bu kutlamaların aynı zamanda toplumsal cinsiyet kodlarının pekiştirmelerinde etkili oldukları gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla bebek doğmadan stereotiplerin vurgulanması toplumsal cinsiyet açısından oldukça önemlidir.

Bebek cinsiyet açıklama partileri katılımcıları erkek ve kadınlardan oluşmasına rağmen, bu partilerin düzenleyenlerin her zaman kadınlar olduğu görülür. Doğum mucizesi kadına atfedildiği için cinsiyetin tayini çevresinde gelişen pratiklerin uygulayıcıları kadınlardır (Töret Büyükokutan: 105). Parti yerinin süslenmesi, yemeklerin hazırlanması, konukların davet edilmesi ve ağırlanması gibi parti ile ilgili tüm düzenlemelerin kadınlar tarafından yapılması toplumsal cinsiyet klişelerini çağrıştırır. Her toplumda görülen ve oldukça güçlü olan bu klişeler kadınlık ve erkeklik ile ilgili algı, rol, sorumluluk ve beklentileri ifade eder. Toplum tarafından bu klişelerin doğru olduğuna inanılır. Ancak bu klişeler genellikle olumsuzluk içerir.

Son olarak, toplumsal cinsiyete dair toplumsal ve kültürel kabullerden biri de kız ve erkek çocuk sahibi olmak ile ilgilidir Ataerkil sistemin ve ideolojinin çıktılarından biri olan erkek çocuğun önemine yapılan vurgu ülkemizde, halen devam etmektedir. Pek çok aile için bir erkek çocuğa sahip olmak büyük önem taşır. Bir sistem ve bir ideoloji olarak "ataerkillik hem ekonomik hem kan bağı temeli üzerine kurulan hanede otoritenin kalıtımsal kesin bir kural ile şahsa yüklenmesi ve şahsın tarafından icra edilmesi durumudur" (Ersöz 2016: 34-35). Dolayısıyla soyağacının erkek çocuk ile devam ettirilme hususu oldukça önem taşır. Bebek cinsiyetini açıklama partilerinin izlediği kimi YouTube videolarında bu durum kimi örneklerde çok açık bir şekilde gözler önüne serilir. Cinsiyetin ifşa edildiğinde baba adaylarının ve yakınların doğacak bebeğin cinsiyetinin kız olacağını öğrendiklerindeki hayal kırıklığı ile erkek çocuk olacağını öğrendiklerindeki mutluluk ile verdikleri tepki gözden kaçmaz. Dolayısıyla, bu partilerde geleneksel kültürde etkisi devam eden erkek çocuk değeri ve tercihi konusunda üstü örtük de olsa bir mesajın varlığı söz konusudur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Geçmişten beri annelik ve çocuk etrafında gelişen kutlama partileri tüm toplumlarda önemli yer tutmuştur. Günümüzde gittikçe yaygınlaşan bebek cinsiyetinin anne-baba adayı ile yakınlara ifşa edildiği bebek cinsiyeti kutlama partileri de bu tür kutlamalardan biridir. Ancak modern toplumlarda halen toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili problemlerin devam ettiği görülmektedir. Bu partiler örneğinde de görüldüğü üzere cinsiyete ilişkin önyargılar daha bebek doğmadan başlar. Kadınlık ve erkeklik rolleriyle ilgili bu önyargılar ve klişeler çocuklukla devam eder. Yetişkinlikte bireylerin önyargılardan kurtulmaları oldukça zordur. Dolayısıyla özellikle anne-baba ve bebek etrafından gelişen bebek cinsiyeti kutlama partileri toplumsal cinsiyet kodlarını ve klişelerini beslemekte ve aynı zamanda üstü örtük mesajlar içerirler. Bir başka deyişle, bu tür kutlamalar gerek cinsiyet önyargılarını devam ettirmede ve kadın ve erkek arasındaki farklılıkların inşasında olumsuz şekilde rol aldıkları görülür.

Bu nedenle bebek cinsiyeti açıklama partilerinde yer alan tüm tarafların özellikle cinsiyet, ebeveynlik ve tüketim açılardan hassasiyet geliştirmeleri son derece önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Acker, J.R. (1980) "Woman and Stratification: A Review of Recent Literature," *Contemporary Sociology*, 9, ss:25-39.

Başak, S. (2013). "Toplumsal Cinsiyet." *Sosyolojiye Giriş.* (ed. İhsan Çapcıoğlu, Hayati Beşirli): Ankara: Grafiker Yayınları.

Butler, J., (2016). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Alt Üst Edilmesi*, Ertür, B. (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Connell, R.W. (2006). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar Toplum, Kişi ve Cinsel Politika,* (Çev. Cem Soydemir) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Cücenoğlu, D. (2014). *İnsan ve Davranışı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ecevit, Y. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Y. Ecevit, N. Karkıner (Ed.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Ersöz, Günindi, A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Fitcher, J. (2011). *Sosyoloji*. (Çev. Nilgün Çelebi), Ankara: Anı Yayıncılık.

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. C. Güzel), İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gieseler, C. (2017). "Gender-reveal Parties: Performing Community Identity in Pink and Blue," *Journal of Gender Studies*, Volume 26: pp: 661-671. DOI: 10.1080/09589236.2017.1287066.

_____. (2019). *Gender-Reveal Parties as Mediated Events: Celebrating Identity in Pink and Blue.* Lexington Books.

King, U. (2005). "General Introduction: Gender-Critical Turns in the Study of Religion", pp:1-13, King U ve T. Beotti (Ed). *Gender, Religion and Diversity Cross-Cultural Prespectives* içinde London ve New York: Continu International Group.

Uluocak, Ş., Gökulu G., Bilir, O., E. Karacık, N., Özbay, D., (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet. Ankara: Paradigma Akademi Yayınları.

Töret, Büyükokutan, A. (2018). *Geleneksel Cinsiyet Tayini Uygulamalarının Günümüz Kent Toplumuna Evrimine Bir Örnek:"Cinsiyet Partileri."* Folklor/Edebiyat, Cilt: 24, Sayı:94: 103-118.

İnternet Kaynakları

URL-1: http://www.hurriyet.com.tr/cinsiyet-partileri-20341964. (24. 11. 2017)

EMPOWERED WOMAN: PRESIDENT OF THE REPUBLIC GEORGIA//SAKARTVELO//GURCISTAN

Dr. Natela Borisovna POPKHADZE
ORCID: 0000-0003-1552-7860
Phassis National Academy. Head of its Scholarly Information Center in Tbilisi/Tiflis in Sakartvelo//Georgia/Gurcistan.

ABSTRACT

There are not many republics in the modern world that have the president – a lady. Our republic is fortunate to have Mrs. Salome Zurabishvili as President of our Republic called Sakartvelo in our native State language. I shall present a few facts from her activity. I shall talk about her parents' activity in politics in Tbilisi before their forced emigration to Paris after the invasion of armies of several countries in our areas. I shall talk also about Salome Zurabishvili's close relative – Mr. Noe Zhordania that was the first President of our first democratic republic Sakartvelo//Gurcistan//Georgia since 1918. President Salome Zurabishvili during her political career in this Republic unfortunately has to deal with three or four important conflicting problems created by the international experts in 1913-1918-es that were imposed by them to our nation/ to our ethnicity. President Salome Zurabishvili as a political figure has inherited these undesired problems from previous governments of our republic I shall attempt to emphasize the role of the problems created in the twentieth century in the area where the Kartu//Kartveli/Gurci/the Georgian ethnos is indigenous. In my presentation I shall contemplate on choosing the honest and honorable means to save our ethnicity from extinction in the twenty first century. The United Nations Organization has warned our government of that danger. I used the method of the search of publications on these themes and the method of their correct analysis. My results of research will hopefully help the audience of this Congress to delve into them so that they will understand what hinders the resolution of modern interethnic, interreligious and other conflicts that have caused wars in our areas and in the neighboring regions that have been our ethnic political territories before the creation of non-kartuelian political entities and/or even republics there since 1916-ies.

Key words: President, woman, Republic of Georgia.

DOMESTIC VIOLENCE INTENSIFICATION DUE TO LACK OF VICTIM FRIENDLY CRIME REPORTING AND MANAGEMENT FACILITIES

Lecturer Amna ZAHID
The University of Lahore, Pakistan
Lecturer Sundus RAUF
The University of Lahore, Pakistan

ABSTRACT

Domestic violence is commonly considered to be a social issue and can be observed in every society of the world. Women are more vulnerable to it being physically, financially and socially weak and dependent on the male members of the family. It has been observed that the woman in the capacity of a wife is more often exposed to domestic violence. With the passage of time such types of cases are increasing but not being reported to the same extent with the relevant authorities. Non-reporting of such cases is encouraging the perpetrators to repeat the offence. Victims avoid to report such offences due to family bonding, social norms or prestige of family but the most important reason is lack of crime reporting and management facilities. This research paper will include the qualitative analysis of reporting and management facilities for domestic violence. The study will highlight the lack of supportive and assisting facilities for the victims that results into their reluctance to report the crime against them with the intention of securing family prestige and honour. Data will be collected through interviews of the victims who refused to take action against the perpetrators. Secondary sources will also be used to collect the statistics and other relevant information. The research would be significant to expose various aspects for non-reporting of domestic violence related offences due to lack appropriate facilities and would be helpful to take necessary measures to control this apparently social but actually legal issue through effective preventive measurements.

Key Words: Domestic violence, Intensification, Crime reporting, Crime management, Facilities

DIVORCE RATE ELEVATION DUE TO LACK OF EFFECTIVE RECONCILIATION MEASURES

Lecturer Sundus RAUF
The University of Lahore, Pakistan
Lecturer Amna ZAHID
The University of Lahore, Pakistan

ABSTRACT

Increase in the divorce rate is being witnessed in every society. It is the results of various causes the most important of which is lack of effective reconciliation measures at various stages of dissolution of marriage. Efforts for reconciliation to resolve marital dispute have been provided by the injunctions of the Holy Qur'an and Sunnah but practically these are not being made to that extent. Reconciliation is just considered to be a procedural formality by the family courts without effective and considerable efforts for dispute resolution ending up with the order for dissolution of marriage. This research paper is being focused on the analysis of the provisions of family laws related to reconciliation in family disputes. It will also examine the procedural and practical efforts of the courts in resolving family issues at the stage of reconciliation. The study will also reveal the extent of efforts of union council for dispute resolution among spouses. The research is being designed to be conducted through qualitative analysis of various laws and observation of practice and procedure of the courts and union council in Pakistan. Data would be collected through primary as well as secondary sources including interviews, observations, laws, articles, books, published reports and online sources. The study would be beneficial in realizing the importance of reconciliation to decrease the divorce rate and to protect the families from breaking.

Key Words: Divorce rate, Reconciliation measures, Family Laws, Courts, Practice, Procedure, Efforts for dispute resolution

WOMEN'S LABOR, WORK AND ACTION: INSIGHTS FROM ARENDT'S POLITICAL THOUGHT

Zeynep Gülru GÖKER
ORCID: 0000-0003-4324-7292
Sabancı University Gender and Women's Studies Center of Excellence,
Sabancı University Faculty of Arts and Social Sciences Orhanli, Istanbul

ABSTRACT

Hannah Arendt is one of the most influencing figures of the Western political thought, yet her political and social thought have received criticism from a gender perspective on the grounds that it fails to recognize an emancipatory project for women and neglects the women's movement. Being herself a female political theorist, her omission of the "woman question" was deemed unforgivable by some like Pitkin, while other political thinkers such as Honig, Dietz, Zerilli have found in Arendt's account of political action valuable insights for women's and gender emancipation and a freedom based account of women's movements. Focusing on one of Arendt's prominent works, the Human Condition, the presentation will discuss the gendered insights of Arendt's accounts of labor, work, action and public space. Challenging Pitkin's criticism of Arendt's account of the social, the presentation will explore the concepts of power and freedom in Arendt's Human Condition, as they provide insights to contemporary debates around women's social status. The paper argues that recognizing the significance of the need for the revitalization of public spaces is of immense value to contemporary debates around women's participation to public life. Moreover, given the disproportionate effects of the COVID-19 pandemic on women and men's lives, re-visiting Arendt's account of labor, work and action, and their gendered underpinnings is all the more valuable today.

Keywords: Arendt, action, labor, public space, women

ESNEK ÇALIŞMA VE KADININ ZAMAN YÖNETİMİ

Doç. Dr. Sevgi İNECİ
ORCID: 0000-0002-0030-5782
Galatasaray Üniversitesi, İktisat Bölümü

ÖZET

Çağımızın sürekli değişen koşullarında nüfus artışı ve işsizlik en önemli sorunların başında gelmektedir. Son 50 yılda kadının çalışma hayatına katılımındaki artış olumlu olmakla birlikte çalışma koşulları iş ve aile ortamının sürdürülebilirliğini pek çok ülkede olumsuz etkilemektedir. Hem işini hem aile yaşantısını başarıyla sürdürebilen kadının toplam verimliliği arttığı gibi ekonomiye katkısı da artmaktadır. Esnek çalışma yöntemi olarak Atipik Çalışma yönteminin ele alındığı bu çalışmada mesai saatlerindeki düzenleme esnekliği ve bunun çeşitli iş kollarına yayılması kadın istihdamının artmasına özellikle katkıda bulunmaktadır savı ortaya konmaktadır. Ülkemizde bu yönde yapılan çalışmalar devamlılık arzetmekte olup aile bütçesine katkıda bulunmak isteyen kadınların teşvik edilmesi ancak yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile mümkün olmaktadır. Türkiye'nin yakından izlediği Avrupa Birliği Uygulamaları gelişmekte olan pek çok ülke için örnek teşkil ederken ülkemiz açısından da önem taşımaktadır. Avrupa Birliği'nde her ne kadar üye ülkeler kendi yasal düzenlemelerini ortaya koysalar da bütünleşik Avrupa iç pazarında serbest dolaşım sözkonusudur. Dolaysıyla iş fırsatları açısından da esnek çalışma konusundaki düzenlemeler de birbirine yaklaşmaktadır. Bu durum kadın istihdamı açısından toplam verimliliği arttırdığı gibi kadının ev ve iş ortamını düzenleme yani zaman yönetiminde de ona kolaylık ve esneklik sağlamaktadır. Bu çalışmada esnek çalışma yönteminin yarattığı fırsatların ve kadının zaman yönetimine etkisinin olumlu olduğu vurgulanmaktadır. Pozitif dışsallıklar olarak da kayıt dışılığın azalması, nitelikli kadın iş gücünün âtıl kalmaması, çalışma ortamında kadının kesintisiz, uzun süreli kalabilme fırsatları gibi olumlu etkilere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Esnek Çalışma ve Kadın, A Tipik Esnek Çalışma, Kadın ve aile, Zaman Yönetimi, Avrupa Birliği'nde Esnek Çalışma

ABSTRACT

Population growth and unemployment are among the most important problems in the constantly changing conditions in 21th century. Although the increase in the participation of women in working life is positive in the last 50 years, working conditions negatively affect the sustainability of the business and family environment in many countries. The total productivity of a woman, who can successfully sustain both her work and family life, increases as well as her contribution to the economy. Atypical Working method as a flexible working method is on the scope of this study.

It is argued that the flexibility of regulation in working hours and its extension to various business lines especially contributes to the increase of women's employment. Women who want to contribute to the family budget, should be encouraged by law especially by the implementation of legal regulations. The European Union empowered its labor market rules on flexibility and also 'flexicurity'. (Flexible and secure labor contract). This is a challenge for Turkey and other developing countries to follow all these updates in labor market. Some member countries of European Union put forward their own legal regulations. Similarly, the freedom of movement in the integrated European market help to improve internal labor market rules. Therefore, in terms of job opportunities, regulations on flexible working also converge. This situation not only increases the total productivity in terms of women's employment, but also provides some convenience and flexibility in organizing work environment of women. This study emphasized that the opportunities created by the flexible working method and its effect on women's time management are positive. As contributive externalities, flexicurity generates some positive effects by reducing informal economy, encouraging qualified female workforce to search job opportunities and staying also long-term in the working environment.

Keywords: Flexible Work and Woman, Atypical Flexible Work, Woman and family, Time Management, Flexible Work in the European Union.

GİRİŞ

1930 Büyük Dünya Bunalımı'nda olduğu gibi yirmi birinci yüzyılda da işsizlik, beraberindeki yoksullukla birlikte dünyanın en büyük sorunu olmaya devam etmektedir. 1973 Petrol şokunun ardından dünyada genel ekonomik durgunluk ve işsizlikteki artış, işgücü piyasasını derinden etkilemiş buna paralel olarak işe alma koşullarında da değişimler olmaya başlamıştır. Daha az ücrete kısa süreli çalıştırma uygulamaları kayıt dışılıkla birlikte pek çok ülkede yayılmaya başlamıştır. Benzer şekilde küresel rekabet, teknolojik değişim, sanayideki sektörel yapısal değişim, işsizlik, gerileyen sanayiler, çevresel sebepler de esnek çalışma şekillerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

İş arzedenlerle iş talep edenlerin karşılaştığı işgücü piyasasında Fordist sanayileşme döneminin ardından değişimler olmuş ve tam zamanlı çalışma yerine esnek çalışmayı gerektiren pek çok neden ortaya çıkmıştır. Bu nedenler arasında genel ekonomik konjonktürdeki değişimler, sektörel dalgalanma ve verimlilikteki değişimler, firmaların ödeme güçlerinde azalma ve aile şartlarındaki değişimler sıralanabilir.

Önceleri dönemsel veya geçici bir durum olarak ortaya çıkan esnek çalışma yöntemi, zamanla esneklik-güvence dengesi konusunun önem kazanmasıyla çalışanın ve işverinin haklarını dengeli bir şekilde gözeten iş tanımları ve İş Yasaları içinde yerini almıştır.

Peter Ferdinand Drucker'e göre esnek çalışmanın istihdamdaki payı sürekli artmaktadır ve 20-30 yıl içerisinde tüm işlerin en fazla yarısı tam zamanlı işleri kapsayacaktır (Drucker, 1992). Drucker, 21.ci yüzyılın işletmeciliğinin karşılaşacağı sorunları ortaya koymuş ve modern yönetim anlayışının nasıl olması gerektiğini tanımlamıştır. Buna göre geleceği görme, ileriyi planlama, yarını düşünme, bilimsel yönetim ve verimlilik arasında doğrudan ilişki kurma, yerinden yönetim, geleceğin ihtiyaçlarına göre üretim ve pazarlama ve bu niteliklere uygun personel ihtiyacı Drucker'ın en çok vurgu yaptığı konulardır (Drucker, 2007).

Esnek çalışma ve işletmelerdeki verimlilik artışını inceleyen Richard Pettinger çalışanın verimliliğini arttırmada yöneticinin rolüne dikkat çekmiştir (Pettinger, 2002).

Artan küresel rekabet ortamında talepteki değişikliklere göre firmalar verimlilikleri ve ödeme imkanlarını gözden geçirip üretimlerini sürdürmeye çalışacaklar buna göre işgücünün miktarını ve zamanını belirleyeceklerdir. Bu uyum yeteneğinin gerçekleşmesinin koşulu esnekliktir. Esneklik çalışma saatleri, ücretler ve iş organizasyonları olmak üzere üç konuda değişim gerektirmektedir. Bu değişimler paralelinde esnek çalışma konusu sayısal esneklik, ücret esnekliği fonksiyonel esneklik, uzaklaştırma stratejileri (taşeronluk-alt işverenlik) ve çalışma sürelerindeki esneklik (atipik esnek çalışma) olarak ayrışmıştır.

Esneklik ve Kısmi-Süreli Çalışma'nın Yasal Tanımı

Kadınların çalışma süreleri ve koşullarının iyileştirilmesi konuları ilk kez Birleşmiş Milletler Örgütü (United Nations) bünyesinde Kadınların Statüsü Komisyonu tarafından ele alınmış, gene ilk kez 1953 yılında bu kurum tarafından Kısmi Süreli İş Sözleşmeleri konusu masaya yatırılmıştır. İzleyen yıllarda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), kısmi süreli çalışmayı "işçi ve işveren arasında karşılıklı anlaşma ile oluşan ve normal iş süresinden daha az olan düzenli çalışma" olarak tanımlamıştır.

ILO tanımına göre kısmi süreli çalışma düzenli olarak yapılan fakat normal çalışma süresine göre daha kısa olan çalışmadır. Bu tanım Avrupa Komisyonu'nun 1997 yılında *European Framework Agreement on Part-Time Work* belgesinde de aynı şekilde ifade edilmiştir. UNICE, CEEP VE ETUC'ün sosyal paydaşlar olarak onayladığı bu anlaşma daha sonra 97/81/EC Konsey Yönetmeliği olarak 15 Aralık 1997'de kabul edilmiştir (Council Directive, 1997).

Böylece kısmi çalışma süresi tanımı tam zamanlı çalışma süresi tanımı üzerinden yapılmakta ve hesaplanmaktadır. Bununla birlikte bu süreler, üye ülkeler arasında farklılık göstermekte ve

sektörden sektöre de değişmektedir. OECD'nin 1997 İşgücü Özel Raporu uluslararası karşılaştırmalar için haftada 30 saat çalışmayı eşik değer olarak belirlemiştir (OECD, 1997).

Tablo 1: Türlerine Göre Esnek Çalışma

Esneklik türleri	İçerik	Uygulama
Sayısal Esneklik	Değişen talep koşullarına göre işçi sayısında ayarlama. İşçi alımı veya çıkarmalarında yasal ve sendikal engellerin azaltılması.Çevre işgücü denilen ikincil işgücünden yararlanılması.	Çekirdek ve çevre işgücünün birlikte kullanılması. Gerektiği zaman gerektiği kadar özel istihdam büroları, alt işveren üçüncü kişi ve kurumlar aracılığıyla destek işgücü kullanımı.
Ücret Esnekliği	Emeğin niteliğinin ücretlere yansıması. İşçi alımında kategorilere göre alım ve ücretlendirme yapılması.	Ülke düzeyinde veya firma düzeyinde.Ücretlendirmede ekonomik koşulların veya bireysel performansın esas alınması.
Fonksiyonel Esneklik	Taylorist* İş Organizasyonu'nun tersine birden çok işte görev alma. Aynı işi defalarca yapmak yerine farklı işlerde görev alma.	Çoklu işler, takım çalışması ve işbirliği.Hizmet içi eğitim programları. İşletmenin rekabet gücünü iyileştiren talep, teknoloji, pazarlama ihtiyaçlarına göre işçilerinin eğitim ve kurslarla becerilerinin yükseltilmesi.
Taşeronluk Esnekliği	Hizmetin veya üretimin işletme dışında veya içinde başka işverene bağlı işçiler tarafından yerine getirilmesi. İstihdam, teknoloji ve sermaye yatırımlarında maliyet azalışı.	Taşeron işletmelerle sözleşme yapılması.
Çalışma Süreleri Esnekliği	(Atipik İstihdam) Yasal iş sürelerinin sözleşmelerle kısaltılması. İşletmenin iş talebi ve işgücü uyumunun sağlanması	Çalışma sürelerinin işveren ve işçinin zaman yönetimi ihtiyaçlarına göre belirlenmesi ve sözleşmede yer alması.
Kısmi Süreli (Part-Time) Çalışma	Normal çalışma süresine göre kısa, sürekli ve düzenli çalışma.	Özellikle kadın istihdamının artışında önemli rol oynamıştır. ILO sözleşmelerinde kapsam ve koruyuculuğu geliştirilmektedir.

Kaynak: Tablo yazar tarafından hazırlanmıştır.

*bkz. Jean Louis Peaucelle (2000) "From Taylorism to Post-Taylorism: Simultaneously Pursuing Several Management Objectives", *Journal of Organizational Change Management,* 13/5, p.452-456.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, günümüzde esnek çalışma biçimleri pek çok yönden ayrışmıştır. İşletmelerin talepleri karşılama, maliyet yönetimi ve pazarları uyum gibi çeşitli sebeplerle iş sözleşmeleri farklılaşmıştır.

Tablo 1: Türlerine Göre Esneklik (Devam)

Esneklik türleri	İçerik	Uygulama
Yoğunlaştırılmış İş Haftaları Esnekliği	Haftalık normal çalışma süresinin haftanın çalışılan günlerine göre, günde 11 saati aşmamak kaydıyla yayılması.	İş Kanunu'nun ve İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliğinin ilgili hükümleri ile düzenlenmiştir.
Kayan İş Süreleri Esnekliği	Günlük, haftalık ya da aylık çalışılması gereken süre sabit kalmak koşuluyla işe başlama ve bitirme zamanının işçi tarafından belirlenebilmesi esnekliği.	Çekirdek zaman (bütün işçilerin işyerinde bulunmaya zorunlu olduğu zaman dilimi) ve Esnek Zaman (tercih zaman dilimi) uygulaması.
Evden Çalışma Esnekliği	1996 tarihli 177 sayılı ILO'nun "Evde Çalışma Sözleşmesinde", tanımlanan şekliyle ücret karşılığı bir malın veya hizmetin üretilmesi.	Avrupa Birliği'nin 2002 Avrupa Çerçeve Anlaşması ile çalışma koşulları ve asgari haklar genel çerçevesi oluşturulmuştur. Kadın çalışanlar, engelliler ve genç işsizlerin başvurduğu bir çalışma yöntemidir.
Uzaktan Çalışma Esnekliği	İşyerinin bulunduğu coğrafyadan uzakta, bilgisayar ve iletişim teknolojileri sayesinde mekandan bağımsız olarak yapılabilen mal ve hizmet üretimi.	Evden ve uzaktan çalışma biçimleri uygulamada iç içe geçmiş ve sözleşmelerin içeriği de birbirine yaklaşmıştır. İşçi ve işverenin hak ve yükümlülükleri sözleşme koşulları ile bağlıdır.
Ödünç İş İlişkisi Esnekliği	Finansal veya başka sebeplerle işverenin işçisinin hizmet akdini feshetmeden, işçinin de yazılı rızası ile geçici bir süre için diğer bir işverenin hizmetine vermesi.	Büyük ölçekli firmaların veya holdinglerin farklı şirketlerinde birinci işverenden ikinci işverene geçici bir süre için yapılan görevlendirme.
Çağrı Üzerine Çalışma Esnekliği	Kendisine ihtiyaç duyulması halinde iş görme ediminin doğacağı kısmi süreli iş sözleşmesi.	Çağrı üzerine haftalık, aylık veya yıllık olarak belirlenebilen İş Hukukundaki tanımlara göre yapılan uygulamalar.
İş Paylaşımı Esnekliği	Tam zamanlı yapılan bir işin iki veya daha fazla kısmi süreli çalışan tarafından yapılmasıdır. Çalışanlar arasında uyum sağlandığı sürece iş ve çalışma süreleri, ücretler, ikramiyeler, izinler sosyal yardımlar, sorumluluklar paylaşılır.	Bu çalışma yöntemi çalışma hayatında yaygınlık kazanamamıştır.

Kaynak: Tablo yazar tarafından hazırlanmıştır.

Esneklik türlerinde sayıca artış, işletmelerin değişen talep koşullarına uyum sağlama ve küresel rekabette ayakta kalabilmeleri için geliştirdikleri iş teklifleri olarak açıklanabilir.

Türkiye'de İstihdamda Kadının Payı

Türkiye'de ülke nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların istihdamdaki payı Avrupa ülkelerine göre düşüktür. Kadınların işgücüne katılım oranının artması önce her açıdan kendilerine olan güvenin artması diğer yandan ekonomiye katkılarının artması anlamına gelmektedir.

Türkiye'de 15 yaş üstü istihdam oranı %52'den %50,3'e gerilemiştir. İşsizlik oranı %11,2 den %14'e yükselmiştir. Erkeklerin işgücüne katılım oranı %78,2, kadınların işgücüne katılım oranı %38,7'dir. Uzun süreli işsizlik oranı tüm işsizlerin %23,5 dolayındadır. Düşük vasıflı kişilerin, kadın ve gençlerin iş olanaklarından yararlanabilmesi ne eğitimde ne istihdamda olanların işe alınabilme olanaklarının arttırılması için ihtiyaca göre gelişim sağlayıcı seminer kurs ve eğitim olanaklarının teşvik edilmesi gerekmektedir (OECD, 2020: 95-96).

Tablo 2. İşgücüne Katılım Oranı 2018

Türkiye		Hollanda		Danimarka		AB-28		İsveç	
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
38,3	78,5	75,8	84,7	76,6	82,1	68,3	79,2	81,2	84,6

Kaynak: European Union, Labour Force Survey, 1983-2018.

Tablo 2'ye göre, Türkiye'de kadının işgücüne katılım oranı 2018 yılı itibariyle ancak %38,3 dolayındadır ve Avrupa ülkeleri içinde en düşük kadın istihdam oranı gibi görünmektedir. Ancak bu rakamı değerlendirirken Türkiye'de kısmi-süreli çalışma sözleşmelerinin yaygın olmadığı dikkate alınırsa mevcut %38,3 rakamı tam zamanlı çalışan kadın istihdamına karşılık gelmektedir. Avrupa Birliği ortalaması ya da Hollanda Danimarka ve İsveç'te göreceli yüksek kadın istihdamı aslında kadınların çoğunlukla yarı zamanlı ya da esnek çalışma ortamında olduğu için yüksek görünmektedir.

Türkiye'de 4857 sayılı İş Kanunu *Kısmi Sürekli Çalışma, Çağrı Üzerine Çalışma, Günlere bölünmüş Haftalık Çalışma Süresi, Telafi Çalışması, Kısa Çalışma ve Geçici İş Akdi* gibi başlıklar altında esnek çalışma şekillerini tanımlamaktadır.

Kadın istihdamını teşvik politikaları içinde hükümet istihdam garantili mesleki eğitim kurslarına ve iş başı eğitime katılmaları için 0-15 yaş arası çocuk sahibi annelere mali destek sağlayan *İşte Anne Projesi*'ni başlatmıştır (KOSGEB, 2021). Kısmi süreli çalışmada Avrupa Birliği ortalaması %19 olup Türkiye'de %10 seviyesindedir. Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranı 2019 yılı itibariyle %34,5 civarındadır. Yeni iş fırsatlarının yaratılmasının teşvik edilmesi kayıt dışılığın da azalmasını sağlayabilecektir

Avrupa Komisyonu'nun 2020 Türkiye Raporu'nda işgücü piyasasındaki gelişmeler Fasıl 19. Sosyal Politika ve İstihdam Başlığı altında yer almaktadır. Bu bölümde Türkiye'nin sosyal politika ve istihdam alanında belirli düzeyde hazırlıklı olduğu ve aşağıdaki üç maddede iyileştirilmeler olması önerilmiştir (EU Commission, 2020: 89-91).

- Özellikle sendikal hakların kullanılması, sosyal diyaloğun paydaşlar arasında iyileştirilmesi ve bunlar üzerindeki engellerin kaldırılması,
- İşçi haklarıyla ilgili mevzuatın, özellikle iş kanunu ve ikincil mevzuatın da dahil olmak üzere iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının yürürlüğe konulması ve uygulanmasının iyileştirilmesi,
- İş-özel yaşam dengesini sağlayacak iş fırsatlarının geliştirilmesi ve bu konudaki çalışmaların hızlandırılması, kadın istihdamının teşvik edilmesi.

Avrupa Birliği'nde Esnek Çalışma ve Kadın İstihdamında Artış

Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası 1970 yılından buyana işsizlikle mücadele politikalarının bir parçası olarak kadın istihdamına önem vermektedir. Avrupa Birliği ise 1997 yılında 97/81/EC sayılı Çalışma Çerçeve Anlaşmasında kısmi süreli çalışmaya yer vermiş kısmi süreli işçi tanımını ortaya koymuş, kısmi süreli çalışma olanaklarının geliştirilmesi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması sorunları ile hak ve sorumluluklarını düzenlemiştir.

İşgücü piyasasındaki geleneksel kıta Avrupa'sı modeli özellikle Hollanda Danimarka ve Birleşik Krallık'da terkedilerek yerini *Flexicurity Model* olarak tanımlanan Esnek İşgücü Modeli'ne bırakmıştır. Esneklikle firmalara rekabet gücü kazandırmayı amaçlayan Esnek Çalışma Modeli diğer yandan Avrupa Sosyal Haklar Şartı'na uyumlu olmak durumundadır.

Genel olarak tüm Avrupa Birliği'ni ilgilendiren Avrupa Sosyal Modeli artan küresel rekabet koşulları dikkate alınarak gözden geçirilmiş ve Avrupa İstihdam Stratejisi onaylanmıştır (EU Commission, 2017). Sosyal uyum, istihdamda niteliğin arttırılması, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümeyi sağlayabilmek bu stratejide öne çıkarılmıştır. Sosyal uyum sorunlarının bir parçası olarak işsizlerin, işgücü piyasasının dışında kalan 'dışlanmışların', göçmenlerin korunması ve eşitsizliklerin azaltılması konularına dikkat çekilmektedir.

Esnek İşgücü Piyasasında Ülkelerin Durumu

Esnek işgücü piyasası en çok Hollanda ve Danimarka'da gelişmiştir. Kısmi süreli çalışmada kadın çalışanların payı Danimarka ve Hollanda'da yaklaşık %80'e ulaşmıştır. 27 ülkeli Avrupa Birliği'nde esneklik-güvence sistemi henüz tam olarak yerleşmemiştir. İşçi sendikalarının güçlü olduğu ve katı işgücü piyasasının hakim olduğu başta Fransa olmak üzere İtalya, İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da işsizlik oranındaki artışa paralel olarak belirsiz süreli iş sözleşmeleri sisteme

olan güveni azaltmaktadır. Almanya, Avusturya ve Belçika'da yüksek iş güvencesi ile çalışan kesimin yanında işten çıkarıldığında yeniden iş bulma şansının düşük olduğu kesim de bulunmaktadır. İngiltere, İrlanda, Hollanda ve Danimarka'da göreceli olarak dinamik işgücü piyasasına sahip durumdadırlar. Birliğe 2004 yılında katılan Polonya Macaristan ve Çekya ise kayıt dışı çalışmanın varlığı ve sosyal yardımlara bağımlılık nedeniyle işgücü piyasasında Avrupa Birliğini'nin en sorunlu ülkeler grubunu oluşturmaktadır.

Tablo 3. İstihdamın Sektörel Dağılımı- Euro Bölgesi (1000 kişi)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam nüfus	335 805	336 667	337 395	338 134	339 151	340 232	340 971	341 745
Toplam istihdam	150 352	149 712	148 905	148 881	151 437	153 440	155 890	158 267
Tarım	5 199	5 135	5 060	5 057	5 012	4 999	4 973	4 953
Sanayi	22 974	22 780	22 468	22 376	22 393	22 565	22 815	23 152
İnşaat	10 005	9 570	9 220	9 104	9 124	9 151	9 284	9 509
Hizmetler *	37 343	37 166	36 820	37 102	37 609	38 136	38 832	39 372
Hizmetler**	3 966	3 998	4 022	4 052	4 114	4 237	4 380	4 531
Finans ve sigorta	4061	4047	4 000	3 961	3 941	3 923	3 865	3 837
Kamu	36 009	35 995	36 166	36 529	36 930	37 422	37 839	38 322

Kaynak: OECD (2020),“ Euro Area” in *National Accounts of OECD Countries*, vol 2020 issue1, Paris, , ticaret .
DOI: https://doi.org/10.1787/3094eb39-en
* Dağıtım ulaştırma, turizm, konaklama, yeme-içme, tamir-bakım. ** Bilgi, iletişim, haberleşme.

Avrupa Birliği'nde Esnek Çalışma ile İlgili Düzenlemeler

1987 yılına kadar Topluluğun Sosyal Politikası genel kapsayıcı bir sosyal haklar düzenlemesi ortaya koymamıştır. Bunun temel sebebi, üye devletlerin çalışma hukukunu bağlayıcı ve milli mevzuatı ve uygulamalarına müdahele eden bir sistemden yana olmamalarıdır. 9 Aralık 1989 tarihinde kabul edilen "Temel Sosyal Haklar Şartı" sosyal politikanın geliştirilmesi yolunda ilk önemli adımdır. 2015 yılındaki 7.ci versiyonu ile güncellenmiştir (Council of Europe,2015). 1989 yılında ortaya konulan *Temel Sosyal Haklar Şartı* çalışma sürelerinin düzenlemesi ile ilgili bir yönerge önermiş ancak bu yönergenin oluşturulması ve onaylanması 1993 yılına kadar mümkün olmamıştır.

20-21 Kasım 1997 tarihli Lüksemburg Zirvesi iç pazarın rekabet gücünü arttırmak için istihdamı destekleyen politikalara önem verilmesini vurgulamış, bunun için de araştırma, yaratıcılık ve yenilikçiliği teşvik eden, bilgi toplumuna geçişi ve mesleki eğitimi cesaretlendiren politikaların desteklenmesini önermiştir. Gene bu zirvede önemle üzerinde durulan konu, esnek işgücü piyasasının gelişebilmesi için üye ülkelerde yasal düzenlemelerin sadeleştirilmesi gereğidir.

23-24 Mart 2000 tarihli Lizbon Zirvesi'nde, 2000-2010 yılı Stratejik Hedefleri tespit edilmiştir (Eu Parliament, 2010). Bu raporda özellikle altı çizilerek, iş olanakları ve iş kalitesinin iyileştirilmesi yoluyla işsizlik oranının azaltılması, toplam istihdam oranının %70'e, kadın istihdam oranının da %60'a çıkarılması ortaya konmuştur. Bu ileri hedef sonrasında Avrupa Birliği ülkelerinde işgücü piyasasında esnek çalışma uygulamalarının geliştirilmesi için pek çok yasal düzenlmenin hayata geçirildiği görülmektedir.

Artan küresel rekabet ve dış rakiplerle yarış Avrupa Birliği işletmelerini başta teknolojik yenilik ve uyum olmak üzere pek çok yönden olumsuz etkilemektedir. Ulusal yasalardaki iş güvencesi hükümleri bir yandan mevcut işini devam ettirmeye çalışanları koruyarak işsizliği azaltıcı yönde etkide bulunurken diğer yandan yeni işler açılmadıkça mevcut işsizlerin iş bulması zorlaşmaktadır. Avrupa Birliği'nde mevcut iş güvencesi uygulamalarını gözden geçiren İstihdam 2006 Raporu işletmelerin iş güvencesi hükümleri kapsamında yeni işçi alımında çekimser davrandıklarını özellikle de kadın ve gençlerin istihdam olanaklarını daralttığını ortaya koymuştur (EU Commission, 2006'a). Dolayısıyla 2006 raporuyla sıkı iş güvencesi yaklaşımının işgücü piyasasını daraltıcı bir etki yarattığı bu hükümlerin daha esnek olduğu Hollanda Danimarka, Birleşik Kırallık ve İskandinav ülkelerinde kadın istihdamının arttığı vurgulanmıştır.

Sıkı iş güvencesi, işe alma ve işten çıkarmayı zorlaştırdığı için süreci yavaşlatmakta ve işgücü devrini güçleştirmekte mevcut işsizliğin azalmasını zorlaştırmaktadır savı pek çok ampirik çalışmada ortaya konulmuştur (bkz. Barbieri et all., Berghammer, et all).

Avrupa Komisyonu'nun 22.11.2006 tarihli "21.ci Yüzyılın Talepleri Karşısında Modern İş Hukuku" (EU Commisison,2006'b) başlıklı raporda Birliğin işgücü piyasasının bir durum analizi yapılmakta ve" Esneklik–Güvence" kavramının bundan böyle Birliğin istihdam politikasının çekirdek unsuru olduğu kabul edilmektedir. Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu "Business Europe", (BusinessEurope, 2020) geleneksel standart iş sözleşmelerinin esnek çalışmaya olanak verecek şekilde iş hukukunda yeniden düzenlenmesine olumlu yaklaştıklarını belirtmişlerdir.

2003 yılında şekillenmeye başlayan Avrupa İstihdam Stratejisi üç hedef üzerinde odaklanmıştır. Temel amaç, Birlik iç pazarının daha esnek iş gücü piyasasına dönüşmesidir. Bu üç hedef istihdamda artış, çalışma ortamı ve verimliliğin iyileştirilmesi ve de sosyal uyumun arttırılması olarak belirlenmiştir. Avrupa İstihdam Stratejisi iş koşullarını daha esnek hale getirirken çalışanın ve iş verenin hak ve yükümlülüklerini güvence altına almaktadır.

- Kısa süreli sözleşmeler 1 gün ila 1 yıla kadar
- Geçici Çalışma Sözleşmeleri
- Belirli Süreli İş Sözleşmeleri
- Serbest Çalışma Sözleşmeleri (Vergi ve sigorta çalışana ait)

Bu gelişmelerin bir sonucu olarak son 20 yılda esnek çalışma uygulamaları yaygınlaştığı için Avrupa Birliği'nde kadın istihdamı da artmıştır. "Esneklik (Flexibility)–Güvence (Security) dengesi" esneklik ve güvenceyi bir arada ele alan bir düzenlemedir. Esneklik güvence dengesi ile şirketlerin değişen rekabet şartlarına ve iş arayanların da üretkenlik, verimlilik ve yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri iş fırsatlarına erişme imkanı sunabilen güvenceli sözleşme çeşitliliği anlaşılmaktadır. 2003-2006 yılında 10 hedefle yenilenen Avrupa İstihdam Stratejisi iş sürelerinde esneklik ve işçinin haklarının korunmasını dengelemektedir.

Birlik genelinde 1994-2000 döneminde yaratılan toplam istihdamın %50'si part-time işlerdir. Bu part-time işlerin de %70'i kadın işgücü tarafından gerçekleştirilmiştir. Birlikte part-time ve geçici işlerin toplam istihdamdaki payı %30'a yaklaşmıştır. Hızla gelişen esnek çalışma biçimi serbest çalışmadır. Avrupa İstihdam Stratejisi iş sözleşmelerini daha esnek hale getirerek işletmelerin yeni iş fırsatları yaratmalarını teşvik etmektedir. Yeni çalışma türlerinin tanımlanması ve bu yeni sözleşmelerin üye ülke mevzuatlarında yer alması işgücü piyasasının esneklik kazanmasının önünü açmıştır.

Esneklik Güvence Dengesi Modeli ve Uygulama Örnekleri

Bu güvence sisteminde küresel rekabette maliyet avantajı yaratmaya ve pazarda kalmaya çalışan işletmeler belirsiz süreli uzun dönemli sözleşmelerle işe almayı artık tercih etmemektedir. Bu yeni istihdam modellerinde, sözleşmeli üretim veya talebe göre üretim, teknoloji uyumu veya ihtiyacı gibi nedenlerle işe alımlarda esnek sözleşmeleri tercih etmektedirler. Diğer yandan, sözleşmelerin süreleri ve kapsamı ile ilgili çeşitlilik özellikle kadın çalışanların iş ve aile yaşamları söz konusu olduğunda tercih edilme sebebi olmaktadır. Bu da sonuç olarak Avrupa ülkelerinde kadın işgücünün istihdama katkısını arttırmakta ve işsizliği de azaltmaktadır.

Almanya'da işletmelerin yasal mali yüklerini azaltarak büroktatik sadeleştirme ile istihdam olanaklarını arttırma politikaları 2000 yılından bu yana uygulanmaktadır. Aktif istihdam politikası kapsamında, çalışanların işletmede sermaye ve kâr ortaklığına katılımı gibi konular da ele alınmaktadır. Geçici iş İlişkisi Sözleşmesi süresi 12 aya uzatılmıştır. Her işletmenin geçici işçi teminine yönelik bir büro (personel Service-Agentur) kurması zorunluluk haline gelmiş böylece mevcut işsizlerin başvurarak iş fırsatı yakalanma şansı elde etmeleri sağlanmıştır.

Hollanda'da istihdamı arttırıcı politikalar herzaman desteklenmiş ve bu konudaki düzenlemeler öncelikli olmuştur. Kadın ve erkeklerin istihdamdaki payı hemen hemen eşittir. Çalışma yaşındaki kadınların istihdama katılım oranı %71,3 ile OECD ortalamasının çok üstündedir (OECD,2019). Hollanda öncelikle belirsiz süreli sözleşmelerde istihdam güvencesini yükseltmiş ve şirketler bu kapsamda işe alımlarını arttırmışlar. 1999 yılında ''Esneklik ve Güvence Yasası'' ile sözleşme güvenliği sağlanmıştır.

Diğer önemli bir özellik belirli süreli sözleşmelerle geçici iş ilişkisi şirketlerin tercih ettikleri sözleşmeler olarak istihdamda artış sağlamıştır. Esneklik oranı arttıkça açılan iş sayısı da artmaktadır. Atipik sözleşmelerle çalışanların gücenceleri arttırılmıştır. Hollanda'da aktif işgücü politikası iş güvencesinden istihdam güvencesine doğru geçiş sağlamıştır.

Hollanda'da kısmi süreli istihdam oranı 2019 itibariyle toplam istihdamın %58,7 sine ulaşmıştır (OECD 2019). OECD ülkeleri içinde en yüksek kısmi süreli istihdam Hollanda'dır. İş-yaşam dengesine önemli katkıda bulunan bu çalışma biçiminin çalışanın zaman yönetimin olumlu katkısının yanında olumsuz yanları da bulunmaktadır. Tam zamanlı çalışmaya kıyasla daha düşük ücret, daha sınırlı mesleki eğitim fırsatı ve daha düşük kalitede iş fırsatları söz konusu olmaktadır. Bunun yanısıra kısmi süreli çalışmada kadın erkek ücret eşitsizliğini tamamen ortadan kaldırma yönünde çalışmalar devam etmektedir. Kısmı süreli çalışan kadının zamanın kalan kısmında ev ve çocuk bakımını tümüyle üstlendiği ve eşler arasında bu işlerin paylaşımının hiç bir şekilde sözkonusu olmadığı durumda kadın açısından önemli bir mutsuzluk kaynağı oluşmaktadır. Yaşamın akışı içinde sürekli göreceli düşük bir ücretle çalışmak ve sürekli kalan zamanda ev ve çocuk bakımına özveriyle devam etmek moral açısından yıpratıcı olmaktadır. Hollanda'da aile içinde kadın ile erkek arasında dengeli iş bölümü konusunda sorunlar ve uzlaşmacı çözüm arayışı devam etmektedir (OECD, 2019). Bu durum, part-time veya kısmi-süreli çalışan eşler için genelde karşılaşılan bir durumdur.

Hollanda raporuna göre kadın-erkek çalışan arasında saat başına ücret eşitsizliği minimal düzeye inmiştir. Esneklik-Güvence modelinin (Flexicurity Model) en önemli özelliği tam zamanlı çalışanlarla yarı zamanlı çalışanların aynı haklara sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu model özellikle kadın istihdamını arttırmayı ve çalışmak isteyip de ileri yaşta olanların da çalışmaya devam etmelerini sağlamaktadır. Toplamda bu reformlar işsizliğin azalmasına katkıda bulunmaktadır. İş saatleri kapsamında yapılan düzenlemeler ile çalışma saatlerine esneklik getirilmiş, ortalama çalışma saatleri azaltılmıştır. Yarı zamanlı işlerin açılması ile kadın istihdamında artış olmuş yarı zamanlı işlerde çalışma oranı kadında da erkekte de artmıştır (Cuesta, M.B & Martin, N. E 2009:223-256).

Hollanda'da 1970'lerin sonunda işsizlik oranı %20'yi aşmış iken esnek çalışma biçimlerinin mevzuata kazandırılmasıyla işsizlik 2020 yılı itibariyle %3'e gerilemiştir, bu oran Avrupa'da en düşük işsizlik oranıdır. Hollanda'da çalışma süresi yasal olarak haftada 36-40 saat arasındadır (OECD, 2019). Kısmi süreli çalışma en yaygın çalışma biçimidir. OECD ülkeleri içinde kısmi süreli istihdam oranı en yüksek ülke Hollanda'dır, aynı zamanda kadın istihdamın en yüksek olduğu piyasa olarak kabul edilmektedir. Kısmi süreli çalışma ve güvenceli esneklik stratejisi ile kadın istihdamında artış sağlanmıştır.

Kadının zaman yönetimi açısından eşler arasında işbölümünün önemli olduğu görülmektedir. Kısmi süreli çalışma tercihinde evlenme, çocuk sahibi olma, hanenin gelir ve tüketim alışkanlıkları, fertlerin kendilerini mesleki açıdan geliştirme kararları ve bu yolda zaman yöntemi önemli olmaktadır. Mesleki ve kişisel gelişime zaman ayırma gene kısmi süreli çalışma tercihlerinde önemli olmaktadır. İşletmelerin taleplerine uygun nitelikteki çalışan profili özellikle mesleki ve teknik becerilerin sürekli iyileştirilmesi ve geliştirilmesi sayesinde olmaktadır. Bu kısmi çalışma tercihlerinde birinci önceliktir, ikinci öncelik ise aile yaşamının sürdürülmesinde kısmi süreli çalışmanın zaman yönetiminde sağladığı kolaylıktır. Esnek çalışma kadının iş-yaşam aile dengesini kurmada ve verimliliği arttırmada önemli rol oynamaktadır.

Yarı zamanlı çalışanların göreceli olarak daha düşük kazançları olmakta ve meslek içi eğitim fırsatlarından da göreceli olarak daha az yararlanmaktadırlar.

SONUÇ

Kadının zaman yönetimi açısından yarı zamanlı işleri tercih etmesi aile ve iş ortamının birlikte uyumlu sürdürülmesini sağlamaktadır. Hollanda Avrupa'da en düşük işsizlik oranına sahip bir ülke olarak Danimarka ile birlikte esnek çalışma uygulamalarının da en yoğun olduğu ülkedir. Bu iki ülkede iş güvencesi göreli olarak düşük, bununla birlikte işsizlik yardımı ve sosyal güvenlik önlemleri göreceli olarak yüksektir. İş bulma büroları sayesinde işsizlik azalmaktadır. Hollanda'da işsizliğe çözüm esnek çalışma koşullarının yaratılması ile sağlanmış durumdadır. İşçi işveren ve devlet arasındaki sosyal uyum kurumsallaşmıştır. Bu sosyal uyum tarafların mutabakatıyla içerikleri farklılaştırılmış sözleşlemeler olarak iş yasalarına aktarılmıştır.

Artan küresel rekabet ve dış rakiplerle yarış Avrupa Birliği işletmelerini başta teknolojik yenilik ve uyum olmak üzere pek çok yönden olumsuz etkilemektedir. Ulusal yasalardaki iş güvencesi hükümleri bir yandan mevcut işini devam ettirmeye çalışanları koruyarak işsizliği azaltıcı yönde etkide bulunurken diğer yandan yeni işler açılmadıkça mevcut işsizlerin iş bulması zorlaşmaktadır. Türkiye'nin yakından izlediği Avrupa Birliği Uygulamaları gelişmekte olan pek çok ülke için örnek teşkil ederken ülkemiz açısından da önem taşımaktadır. Avrupa Birliği'nde her ne kadar üye ülkeler kendi yasal düzenlemelerini ortaya koysalar da bütünleşik Avrupa iç pazarında serbest dolaşım söz konusudur. Dolayısıyla iş fırsatları açısından da esnek çalışma konusundaki düzenlemeler de birbirine yaklaşmaktadır. Bu durum kadın istihdamı açısından toplam verimliliği arttırdığı gibi kadının ev ve iş ortamını düzenleme yani zaman yönetiminde de ona kolaylık ve esneklik sağlamaktadır.

Avrupa'da kadının istihdamda payı özellikle kısmi süreli iş fırsatları ile sürekli artmaktadır. Bu konuda en ileri ülke % 81,2 ile İsveç'tir. Türkiye'de iş-yaşam dengesini sağlayacak iş fırsatlarının geliştirilmesi ve bu konudaki çalışmaların hızlandırılması özellikle de kadın istihdamının teşvik

edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin %30'lar seviyesindeki bu payını bir an önce iyileştirecek kadın istihamını teşvik edecek politikaların hızlandırılması 2030 hedefleri içinde olmalıdır. Bu iyileşme bir yandan toplam istihdamın oranının arttırılması ve kayıt dışılığın azaltılmasına da önemli katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

Barbieri, P; Cutulli Giorgio; Guetto R and Scherer, S (2019) "Part-time Employment as a Way to Increase Women's Employment: (Where) Does it Work?" *International Journal of Comparative Sociology*, 60(4) 249-268. https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020715219849463

Berghammer, and Riederer, B (2018) "The Part-Time Revolution: Changes in the Parenthood Effect on woman's Employment in Austria", *Vienna Institute of Demography Working Papers*, No. 04/2018. https://www.econstor.eu/bitstream/10419/184851/1/WP2018_04.pdf

BusinessEurope, (2020) History *of Organisation.* https://www.businesseurope.eu/history-organisation

Council Directive, (1997) *European Framework Agreement on Part-Time Work*, Concerning the Framework Agreement on part-time work concluded by UNICE, CEEP and the ETUC 97/81/EC, 15 December 1997. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX

Council of Europe (2015*) European Social Charter*, Collected Texts, 7 the edition. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048b059

Cuesta, M.B and Martin, N. E (2009) "Part-time Employment: a Comparative analysis of Spain and the Netherlands", *Europen Journal Law and Economics*, 28: 223-256.

Drucker P.F (1992) *The Age of Discontinuity, Transaction Publishers*. Transaction Publishers.

Drucker, P.F (2007) *Management Challenges for the 21st Century*, Elsevier.

European Community, (1997*) European Framework Agreement on Part-Time Work*, 6 June 1997. https://resourcecentre.etuc.org/agreement/framework-agreement-part-time-work

European Commission (2006a) *The Social Situation in the European Union 2005-2006, The Balance between Generations in Ageing Europe*. https://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/ssr2005_2006_en.pdf

European Commission (2006b) *Modernising labour law to meet the challenges of the 21st century, Green Paper*, Brussels, 22.11.2006 COM(2006) 708 final. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2006)0708_/com_com(2006)0708_en.pdf

European Commission (2017) *European Employment Strategy:Employment Guidelines* https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&intPageId=3427

European Commission, *Turkey Report 2020, Commission Staff Working Document*, COM 220/660 Final, pp.89-91. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/turkey_report_2020.pdf

European Union, *Labor Force Survey,1983-2018*, 28 November 2019. https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/overview

European Union Parliament (2010) *The Lisbon Strategy 2000 – 2010, An analysis and evaluation of the methods used and results achieved.* https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-EMPL_ET(2010)440285

International Labor Organisation (1994) *Part-Time Work Convention* 1994, No.175. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C175

International Labor Organization,(2019), *Guide to Developing Balanced Working Time Arrangements*, International Labor Office, Geneva.

KOSGEB (2021) *İşkur İşte Anne Projesi Başvuru Şartları.* https://kosgebkredisi.com/iskur-iste-anne-projesi-basvuru-sartlari-nelerdir/

OECD, (1997) *Employment Outlook 1997*, Paris, Organisation for Economic Cooperation and Development. https://www.oecd.org/els/emp/2080463.pdf

OECD (2019) *Part-time and Partly Equal: Gender and Work in Netherlands*, OECD Publishing, Paris. DOI: https://doi.org/10.1787/204235cf-en

OECD, (2020) *Employment Outlook 2020*, Paris, Organisation for Economic Cooperation and Development. http://www.oecd.org/employment-outlook/2020/

OECD (2020), "Turkey", in *National Accounts of OECD Countries*, vol 2020 issue 1, OECD Publishing, Paris, p.95-96. DOI: https://doi.org/10.1787/7a8a9e89-en

Peaucelle, J.L (2000) "From Taylorism to Post-Taylorism: Simultaneously Pursuing Several Management Objectives", *Journal of Organizational Change Management*, 13/5, p.452-456.

Pettinger, R (2002) *Managing Flexible Working*, John Viley Suns Ltd.

Wilthagen T(2007) *Flexicurity Pathways*, Interim Report presented on Expert Group on Flexicurity, Stakeholder Conference on Flexicurity organised by European Commission, 20 April 2007, Brussels.

SÜPER KADIN SENDROMU İLE İŞE GÖMÜLMÜŞLÜK İLİŞKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA

Beyza Nur BULBURU
ORCID : 0000-0001-6272-1661
Selçuk Üni., Yönetim ve Organizasyon ABD
Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ
ORCID: 0000-0001-5936-7462
Selçuk Üni., İİBF, İşletme Bölümü
Arş. Gör. Serap KALFAOĞLU
ORCID: 0000-0002-7248-8370
Selçuk Üni., İİBF, İşletme Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, kadın sağlık çalışanlarının işe gömülü olma durumlarının süper kadın sendromuna yakalanmaları üzerine etkisinin olup olmadığını ölçmektir. Bu bağlamda süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük ilişkisi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bilindiği üzere süper kadın sendromu, geçmişten beri çalışma hayatında var olan kadınların günümüzde iş hayatındaki varlığını daha çok göstermesi ile beraberinde getirdiği çoklu rol üstlenme gerekliliğinden doğan ve hem iş yerinde hem de iş yeri dışındaki işlerinin sorumluluklarını almaları sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Örgütsel davranış alanında önemli bir yere sahip olan ve bağlılık, uyum ve fedakarlık olarak nitelendirilen çok sayıda güçten kaynaklanan işe gömülmüşlük ise; bireyleri işine bağlayan ve işten ayrılmasını engelleyen psiko-sosyal nedenlerin bütünüdür. Çalışmanın amacına ulaşabilmek için 155 kadın sağlık çalışanı üzerinde anket yöntemi ile bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Ankette Smolak ve Levine (1994)'in geliştirmiş olduğu ve Türkçe uyarlaması Arsu (2020)'den alınmış olan süper kadın ölçeği ile Ng ve Feldman (2009)'ın geliştirmiş olduğu ve Türkçe uyarlaması Yüksel (2020)'den alınmış olan işe gömülmüşlük ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler ile ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri, çalışanların demografik bilgilerini içeren frekans analizi, ölçeklere ilişkin ortalama ve standart sapma analizleri, değişkenler arası ilişki ve etki analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlüğün pozitif yönde ve anlamlı bir düzeyde ilişkisinin olduğu, işe gömülü olma durumunun çalışanlarda süper kadın sendromu yaşamalarının üzerinde bir etkisi olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süper Kadın Sendromu, İşe Gömülmüşlük, Kadın Sağlık Çalışanları.

AN EMPIRICAL RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN SUPER WOMEN SYNDROME AND JOB EMBEDDEDNESS

ABSTRACT

The aim of this study is to measure whether or not the embeddedness of female healthcare workers has an effect on their catching superwoman syndrome. In this context, the relationship between superwoman syndrome and job embeddedness consists of the subject of this study. As it is known, superwoman syndrome is a condition that arises from the need to take on multiple roles that women, who have been in working life since the past, show their presence in business life more, and take the responsibilities of their jobs both in and outside of the workplace. On the other hand, embeddedness in the work, which has an important place in the field of organizational behavior and arising from many powers, which are described as commitment, harmony and sacrifice, is the totality of psycho-social reasons that connect individuals to their jobs and prevent them from leaving their jobs. In order to reach the aim of the study, an application was carried out on 155 female healthcare workers with a questionnaire method. In the questionnaire, the superwoman scale developed by Smolak and Levine (1994) and the Turkish adaptation of Arsu (2020) and the job embeddedness scale developed by Ng and Feldman (2009) and the Turkish adaptation of Yüksel (2020) used. Validity and reliability analyzes of the scales, frequency analysis including demographic information of the employees, mean and standard deviation analyzes for the scales, relationships between variables and impact analysis were performed with the data obtained. As a result of the analysis, it was found that there was a positive and significant relationship between superwoman syndrome and job embeddedness, and the status of being embedded in the job had an effect on the experience of superwoman syndrome in employees.

Keywords: Super Woman Syndrome, Job Embeddedness, Female Healthcare Workers.

GİRİŞ

Tarihsel açıdan bakıldığında çalışma hayatında her zaman, geleneksel dönemde daha çok ev hayatında yer alan kadınların modern çağda iş hayatında her konumda, hemen hemen her sektörde yer alabilmeleri, kadınların hem iş yerindeki hem evdeki çalışmaları onları her şeye yetişebilmeye zorlamaktadır, bu durum da kadınların zaman ile bir pazarlık içerisinde olmalarına sebebiyet vermektedir (Altay, 2018: 10). Kadınların ev dışında çalışmaları hem aileleri için mali kazançlara sebep olmuştur hem de kendileri için fırsatların artmasına yol açmıştır. Önceden aile ve topluma katkıda bulunmaları kadınların evdeki sorumluluklarıyla sınırlı iken kadınların iş gücüne katılımlarıyla birlikte ekonomik kaynaklara katkıda bulunmaları da söz konusu hale gelmiştir

(Herrera ve DelCampo, 1995: 49). Kadınların hem ev hayatındaki hem iş hayatındaki çalışmalarının gerektirdiği çoklu rolleri üstlenmeleri süper kadın sendromunu ortaya çıkartmıştır. Akademik literatürde ve popüler medyada "süper kadın" kimliği çok ilgi gören bir kadın kimliği yapısıdır (Sumra ve Schillaci, 2015: 4). Birçok kadının her iki rolü de aynı anda cesur bir şekilde yönetmeye çalıştığı görülmüştür. Bu koşullar altında süper kadın sendromu yaşayan kadınlarda bitkinlik, hayal kırıklığı ve suçluluk gibi durumlar söz konusu olabilmektedir ve bunlar süper kadınlar tarafından başa çıkılabilir durumlardır (Roach, 1976: 88). Çalışmanın konusunu oluşturan değişkenlerden işe gömülmüşlük ise, çalışanlarda örgütsel bağlılık davranışına yol açan işten ayrılma niyetlerinin önünde bir set olma niteliğine sahip olan örgütler açısından önemli bir örgütsel davranış biçimidir. Kavram; bağlantılar, uyum ve fedakarlık olmak üzere üç önemli boyuta sahiptir (Arıcı, 2020: 314). Bu boyutlar çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinde detaylandırılmıştır. Bu çalışmada kavramsal ve kuramsal çerçeve kapsamında süper kadın sendromu, işe gömülmüşlük ve süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bu çalışmanın amacı süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük ilişkisini belirlemektir. Bu bağlamda sağlık çalışanlarına yapılan uygulama anket verilerinin analizleri yapılarak bulgularına yer verilmiştir.

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

1.1. Süper Kadın Sendromu

Bireyler hayatlarını devam ettirebilmek, ihtiyaçlarını karşılayabilmek, bilgi ve becerilerini işletmelerin yararına kullanabilmek gibi nedenlerden dolayı iş hayatında yer almaktadırlar. İş hayatı içerisinde her zaman yer alan kadınlar geleneksel çağda genellikle iş hayatında değil ev hayatında yer almış ve evde olan çocuk bakımı, ev işi gibi geleneksel sorumlulukları üstlenmişlerdir (Fındık 2016: 35). Yaşanan sosyal değişimlerle birlikte kadınların yaşam olanakları genişleyerek eğitim, istihdam, kariyer ve yaşam tarzı seçenekleri genişlemiştir. Ayrıca, kadınlara yönelik geleneksel toplumsal beklentiler de yavaş yavaş değişmeye başlamıştır (Arthur vd., 1989: 119). Modern çağda kadınların iş hayatındaki yeri ve önemi artmıştır. Kadınların evdeki çalışma hayatlarına ek olarak iş yerindeki çalışma hayatları da eklenmiştir ve bu durum da kadınların sorumluluklarının artmasıyla birlikte çabalarının artmasını da gerekli kılmıştır (Fındık, 2016: 36). Kadınların iş yerindeki ve evdeki işlerinin sorumluluğunu üstlenmesi sonucunda "süper kadın" kavramı ortaya çıkmıştır (Durmuş, 2019: 46). Kadınların hem ev kadını hem anne hem de çalışan rolü üstlenmesi onların "süper kadın" haline gelmelerine sebep olmuştur (Sayıl, 1994: 273). "Süper kadın" olarak nitelendirilen bireylerde her şeye yetişmeye çalışmak söz konusudur (Küçükşen ve Kaya, 2016: 664). Süper kadın kimliği birden fazla tam zamanlı rolün kombinasyonunu gerçekleştiren bir kadını ifade etmektedir.

Süper kadınların hem ev işi hem de kariyerleri için iş yaşamında yapmış oldukları işlerin sorumluluğu ile çift yük altında olmaları söz konusudur (Sumra ve Schillaci, 2015: 4). Süper kadınlar büyüyen sorumluluklarının nasıl üstesinden gelebileceklerini önemseyen ve bunları nasıl başarabilecekleri hakkında endişe duyan kadınlardır (Nicolson, 2002: 28). Çoklu rol üstlenme sonucunda kadınlarda hem iş hem aile açısından yüklenmiş oldukları rollerle başa çıkamamaları durumunda iş-aile çatışması ortaya çıkabilmektedir (Akçay, 2013: 62). İş-aile yaşamında çoklu rol üstlenme zaman, gerilim ve davranış temelli çatışma olmak üzere üç tür çatışmaya yol açmaktadır (Greenhaus and Beutell, 1985: 77). Süper kadın sendromu, iş yerindeki çalışma hayatında var olan kadınların kariyer hedeflerindeki iyi yerlere ulaşabilmeleri için çaba gösterirken aynı zamanda evdeki çalışma hayatındaki üstlenmiş oldukları rollerin gerekliliklerini yerine getirebilmek için gösterdikleri uğraşlar sonucunda yakalanmış oldukları, mükemmel olma bağlamında bir çeşit hastalık niteliği taşımaktadır (Akçay, 2013: 62). Ayrıca, kadınların iş yaşamlarında karşılarına çıkarak kariyerlerine engel olabilecek bir problem olarak da algılanmaktadır (Alas, 2019: 25). Kadınların süper kadın rollerini üstlenmelerine neden olan bazı etkiler hem iyi bir ev kadını hem iyi bir iş kadını olma arzusu, memnun edilebilirliğin herkes üzerinde geçerli olması arzusu, ilgi arzusu, her şeyin yapılabilirliğinin mümkün olduğunu diğer bireylere gösterme ve hissettirme arzusu, kadınların kendilerine veya diğer bireylere "hayır" diyememe problemine sahip olmaları ve başarıya ulaşma arzusu olarak açıklanabilmektedir (Akçay, 2013: 62). Süper kadın sendromunun ortaya çıkışında her şeye yetişmek için çabalamak söz konusudur ve bu durum çoğunlukla mükemmeliyetçiliğe önem veren, hırslı, eğitimli ve titiz bireylerde görülmektedir. Belirleyici unsurlarını toplumsal rol ve sorumluluklar, günümüz modern yaşamında karşılaşılan zorluklar, annelik rolünün bireye yüklemiş olduğu sorumlulukların sosyal ortamdaki açıklaması gibi unsurlar oluşturmaktadır (Alas, 2019: 33-34). Ayrımcılık, istihdam eksiklikleri, geleneksel ve geleneksel olmayan kariyer seçimleri, ikili kariyer, rol çatışmaları ve cinsel taciz konularına ek olarak süper kadın zorlukları kariyer danışmanlarının çalışma alanında yer almaktadır. Bununla birlikte iş ve aile sorumluluklarının bütünleşmesi, kadınlar için birincil kariyer endişesi olmaya devam etmektedir (Evans vd., 2005: 271). Süper kadınların kimliklerinin açıklanmasında aynı anda birden fazla rol üstlenmeleri bir kadının üstlenmiş olduğu rollerin sayısını açıklarken, kariyer ve aile yaşamını dengelemeye çalışmaları ise belirli olan bir rol kombinasyonunu dikkate almaktadır (Sumra ve Schillaci, 2015: 7-8). Ayrıca sendrom, kadınların kariyer ve eğitimde yükselme, evlilik ve çocuk sahibi olma gibi durumların sonucunda ortaya çıkabilmektedir (Durmuş 2019: 47). Süper kadın sendromunun yol açtığı bazı problemler bulunmaktadır. Bu tür kadınlarda görülebilen psikolojik stres genellikle birden fazla sosyal rol üstlenmenin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Süper kadın sendromu terimi bu rollerin performansındaki

mükemmelliğe ulaşma ile ilgili olan baskıdan kaynaklanan çok rollü kadınlarda bu stres deneyimini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu bağlamda stres, rol çatışmasının bir sonucu olabilmektedir (Sumra ve Schillaci, 2015: 4). Süper kadın sendromunda çoklu rollerin üstlenilmesi bireylerde cam tavan sendromunun oluşumuna da sebep olabilmektedir (Tunç ve Özmen, 2016: 102). Cam tavan sendromu kadınların cinsiyetleri sebebiyle üst yönetim kademelerine yükselememesini ifade etmektedir ve kadınların kariyerlerinde engelleyici bir rol üstlenmektedir. Kadınlar; erkek çalışanlardan daha yüksek performans göstermek, eğitim düzeylerini iyileştirmek ve mesleki becerilerini geliştirmek gibi bazı stratejiler uygulayarak cam tavan engellerini aşabilmektedirler (Öge vd., 2014: 3020). Süper kadın rolünde bireylerin yaşam alanlarındaki kaynakların yetersiz olması ve sorumluluklar açısından olumsuz duyguları bastırma eğilimi başarılı olmak için büyük bir kararlılığa sahip olan kadınlarda olumsuz olarak sağlık açısından risk altına girmelerine sebep olabilmektedir (Woods, 2010: 680). Süper kadın sendromu bazı fiziksel ve psikolojik problemler ortaya çıkartabilmektedir. Ortaya çıkan fizyolojik sorunlar; kaygı düzeyinin aşırı seviyede olması, depresyon, panik atakların yaşanması ve tükenmişlik sendromu gibi durumlardır (Acuner, 2019: 37). Hırçınlık, agresif davranışlar sergileme, öfkelenmenin hızlı bir şekilde meydana gelmesi ve takıntılı olma hali gibi problemler de süper kadın sendromunda görülen psikolojik sorunlara örnek verilebilmektedir. Ayrıca kadınların giderek aile bireyleri ve çevresinde bulunan bireylerle olan iletişimlerinde aksaklıklar söz konusu olabilmektedir (Durmuş, 2019: 46). Süper kadın sendromu tüm bunlara ek olarak uyku problemlerine de neden olabilmektedir (Sumra ve Schillaci, 2015: 5).

1.2 İşe Gömülmüşlük

İşe gömülmüşlük, işine gömülmüş olan bireyleri işlerine bağlayan, işten ayrılmalarını engelleyen psiko-sosyal nedenlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. İşe gömülmüşlük çalışanların işte tutulmaları ile iş veya iş dışı unsurlar arasında arabulucu görevi üstlenmektedir. İşe gömülü olma durumu fiziksel çevre, toplum, iş arkadaşları, iş dışı arkadaşlar, çalışan grupları ve çalışanın ailesini içeren sosyal, psikolojik ve finansal ağlarda bağlantılar sağlayan kanalları ifade etmektedir (Uysal ve Kayhan, 2018: 12). İşe gömülmüşlük bireylerin işlerini bırakmalarını engelleyen güçler olarak da tanımlanmaktadır (Erkutlu ve Chafra, 2017: 2). Ayrıca çalışanların elde tutulması üzerindeki geniş bir etki grubunun sembolü olmaktadır (Mitchell vd., 2001: 1104). Dolayısıyla kavram kısaca, çalışanların daha geniş bir sosyal sistem içerisine takılıp kalmasını kapsamaktadır. Organizasyonlardaki bağlılık, uyum ve fedakarlık olarak nitelendirilen çok sayıda güçten kaynaklanmaktadır (Lee vd., 2014: 201). İşe gömülmüşlüğün iş ile ilgili olan ve olmayan durumlarda görülmesi söz konusu olabilmektedir. Amir ve iş arkadaşlarıyla olan olumlu ilişkiler, iş ile ilgili olan işe gömülmüşlüğe örnek gösterilebilmektedir. İş ile ilgili olmayan işe

gömülmüşlüğe ise aynı bölgede çalışan ve aynı toplulukta yaşayan eşler örnek olarak gösterilebilmektedir (Ramesh ve Gelfand, 2010: 808). İşe gömülmüşlüğün yeni bir perspektifi temsil etmesi, çalışanların kurum içindeki veya kurum dışındaki bireyler, kurumlar ve faaliyetlerle kurmuş oldukları bağlantıların itinalı bir şekilde kurulabilmesi ve sürdürülebilir olması ile ilgili bir durumdur (Sun vd., 2012: 70).

İşe gömülmüşlük çalışan bireyleri mevcut bulunan işlerinde tutan etkilerin toplamı olarak kabul edilmektedir (Birsel vd., 2012: 52). İşe gömülmüş olmanın üç önemli boyutu bulunmaktadır. Bunlar: bağlantılar, uyum ve fedakarlıktır. Bağlantılar bireyler ile kurumlar veya diğer insanlar arasındaki bağlantıları içermektedir. Bu bağlantılar resmi ve gayri resmi nitelikte olabilmektedir (Arıcı, 2020: 314). Gömülü olma durumu bir çalışanı ailesi, iş ve iş dışı arkadaşları ile yaşadığı fiziksel ortamı içeren sosyal, psikolojik ve finansal bir ağda birbirlerine bağladığını göstermektedir. Bağlantılar ne kadar fazlaysa çalışanın işe ve organizasyona bağlılığı da o kadar fazla olmaktadır (Birsel vd., 2012: 52).

Başka bir deyişle bağlantıların sayısı arttıkça işe gömülü olma durumu da artmaktadır (Erkutlu ve Chafra, 2017: 2). Uyum boyutu çalışan bireylerin organizasyon ile ya da çevresi ile algılanan uyumunu içermektedir (Arıcı 2020: 314). Uyum organizasyonların hedef ve değerleri ile çalışanların hedef ve değerleri arasındaki eşleşmeyi ifade etmektedir. Organizasyonlarda çalışan bireylerin kariyer hedefleri, kurum kültürü ve iş talepleri ile uyumlu olmalıdır ve dolayısıyla işe gömülü olmanın uyum boyutunda temel olan çalışanların kuruma veya çevrelerine olan uyumları ve uygunluk algılarıdır (Uysal ve Kayhan 2018: 13). Uyum seviyesinin yüksek olması işe gömülmüşlük seviyesinin de yüksek olduğunun göstergesi olmaktadır (Erkutlu ve Chafra, 2017: 3).

Fedakarlık boyutu bireylerin işlerini bırakmaları sonucunda kaybedebilecekleri maddi veya psikolojik boyuttaki faydaların algılanan maliyetini kapsamaktadır (Birsel vd., 2012: 52). Çalışan bireyler tarafından algılanan maliyetlerin yüksek olma durumunda işe gömülmüşlük durumunun da yüksek olması söz konusudur (Holtom vd., 2006: 320).

İşe gömülü olma ve ilgili kavramlar arasında bazı farklar bulunmaktadır. Bunları belirlemek amacıyla aşağıda yer alan tabloda ilgili kavramlara ait tanımlara ve işe gömülmüşlük ile farklılıklarına (Crossley vd., 2007: 1033) yer verilmiştir.

Tablo 1. İşe Gömülü Olma ve İlgili Kavramlar Arasındaki Farklar

Kavramlar	**Tanımlar**	**İşe Gömülmüşlükten Fark**
İş Memnuniyeti	Bireylerin işinin veya deneyimlerinin değerlendirilmesinden kaynaklanan olumlu bir duygusal durumdur (Pincus, 1986: 396).	İşe gömülmüşlük, işyeri dışındaki faktörleri temsil etmektedir ve doğası gereği her zaman etkili değildir.
Duygusal Bağlılık	Organizasyonların hedef ve değerlerine güçlü bir inanç gösterme ve bunları kabul etme, organizasyon adına önemli ölçüde çaba gösterme isteği gibi özelliklere sahip olan duygusal bağlılık bir çalışanın belirli bir organizasyonla özdeşleşmesidir (Chordiya vd. 2017: 3).	İşe gömülmüşlük, geçmişe ve geleceğe odaklanmaktadır. Organizasyonla özdeşleşmeye veya hedeflerini kabul etmeye dayalı bağlanma ile sınırlı değildir ve çalışanların kuruluş adına çaba sarf etme istekliliğine değinmemektedir.
Devam Bağlılığı	Devam bağlılığı organizasyonlardan ayrılma ve beraberinde getireceği maliyetler nedeniyle çalışmaya devam etme taahhüdü ile ilgilenmektedir (Imam vd., 2013: 272).	İşe gömülmüşlük, tipik olarak devamlılık taahhüdüne dahil edilmeyen toplumla ilgili faktörleri içermektedir. Hem duygusal hem de bilişsel temelli değerlendirmeleri kapsamaktadır. Özellikle organizasyonda seçenek eksikliğine veya kaybedilmiş yatırımlara dayalı bağlanma ile sınırlı değildir.
Normatif Bağlılık	Çalışanların organizasyonlarda kalmayı devam ettirmelerine ilişkin olan yükümlülük duygularını yansıtan ve organizasyonlarda bağlılığın sorumluluk ile ahlaki boyutunu oluşturan bağlılık türüdür (Bozkurt ve Yurt, 2013: 125).	İşe gömülmüşlük, iş yeri dışındaki faktörleri temsil etmektedir ve doğası gereği tanımlayıcı özelliği taşımaktadır. Bu şekilde bağlanmanın ne kadar doğru ya da yanlış olduğu ile ilgili olması gerekmemektedir.
Ayrılma Niyetleri	İşten ayrılma niyeti, çalışanın belirli bir süre içinde ayrılma davranışını gerçekleştirmek üzere niyetini belirtmesi olarak tanımlanmaktadır (Nantsupawat vd., 2017: 92).	İşe gömülmüşlük, geçmişten gelen atalet benzeri kuvvetlere dayanan mevcut bir statükoyu temsil ederken, ayrılma niyetleri beklenen gelecekteki davranışları temsil etmektedir.

Örgütsel davranış alanında işe gömülmüşlük önemli bir yere sahiptir. Bireylerde işe gömülmüşlüğün olması performans artışı, işe katılım, iş tatmini, örgütsel bağlılık gibi psikolojik durumları olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca çalışanların organizasyonel rolleri için göstermiş oldukları çabanın artması, yaptıkları işlerinde daha özenli ve dikkatli olmaları ve sergiledikleri davranışların daha olumlu bir şekilde iş performanslarını artırmaları söz konusu olabilmektedir (Uysal ve Kayhan, 2018: 13).

1.3. Süper Kadın Sendromu ile İşe Gömülmüşlük İlişkisi

Çalışma kapsamında yerli ve yabancı literatür incelemesi yapıldığında, süper kadın sendromuna yakalanmış bireylerin işe gömülmüş olma durumlarının doğrudan incelendiği bir çalışma örneğine rastlanmamakla birlikte, her iki değişkenin de kuramsal temellerine inildiğinde aralarında önemli

bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Süper kadın sendromuna yakalanmış bireylerde görülen temel özellikler ile iş-aile çatışmasının yaşanması ve işe gömülmüş olmanın cinsiyet açısından farklılaşma durumuna yönelik yapılan çalışmalar, bu ilişki ağının yorumlanmasında fayda sağlamaktadır.

Örneğin, Khorakian, Nosrati ve Eslami (2018)'nin, iş-aile hayatında çatışma ile işe gömülmüşlük kavramlarının kadınlar üzerindeki etkilerini incelediği çalışması, bu araştırmanın temel konusunun incelenmesine sebep olan araştırmalardan biridir. Turizm sektöründe çeşitli seyahat acentelerinde çalışmakta olan 618 kadın çalışandan elde ettiği verilerin analizi sonucunda, aşırı iş yükü ile birlikte iş-aile çatışmasının bir aradaki olumsuz etkileri, kadınların işe gömülmüş olmalarında azalmaya ve işten ayrılma niyetlerinde bir artışa yol açtığını göstermiştir. Fakat çoklu rol üstlenmede başarılı olan kadın çalışanların iş-aile çatışması gibi olumsuz etkilerin üstesinden gelerek sorunları bertaraf ettikleri düşünüldüğünde, süper kadın ideali ile işe gömülmüşlük ilişkisinin yönü olumluya çevrilecektir.

Abelson (1987) ise kadın ve erkeklerin işten ayrılma niyetleri ve işe gömülmüşlük gibi işteki ve iş dışı bağlantılarla ilgili durumlarına daha detaylıca yer vermiştir. Ona göre, yaşça daha büyük, evli, daha fazla görev süresine sahip olan ve/veya bakıma muhtaç çocukları olan kadınların işe gömülü olmalarının diğerlerine oranla daha fazla ve dolayısıyla işten ayrılma niyetlerinin daha az olduğunu keşfetmiştir. Bu bağlamda kadınların iş ile iş dışı rollerinin fazlalığı onları örgütlerine bağlı, işlerine gömülü yapmaktadır. Bizler tarafından yapılan bu araştırma sonuçlarının da benzer yönlü çıkacağı varsayımı, bu doğrultuda literatür desteği almaktadır.

Kadınlar esasen pek çok konuda cinsiyet eşitsizliklerine maruz kalmaktadır. Bu cinsiyet eşitsizlikleri, erkeklere kıyasla kadınları, kuruluşlar ve topluluklarla olan bağlarına değer vermeye ve işlerinden ayrıldıklarında muhtemelen daha fazla duygusal maliyete katlanmalarına yol açmaktadır (Jiang vd., 2012: 1079). Dahası, araştırmacılar kadınların genellikle daha sınırlı iş fırsatlarıyla karşı karşıya olduklarını (Marsden vd,, 1993) ve kariyer fırsatları ve kazanımlarına ilişkin beklentilerin daha düşük olduğunu (Ng vd., 2005) bulmuşlardır. Bu sonuç, kadınların erkeklere kıyasla işe gömülü olmalarına daha açık olunabileceğini göstermektedir (Lyness ve Judiesch, 2001).

Sosyal Rol Teorisi, toplumsal rollerdeki farklılıkların erkekleri ve kadınları farklı tipte kişilerarası davranışlar sergilemelerine ve değer vermelerine yol açtığını varsayar (Eagly ve Johannesen-Schmidt, 2001). Erkekler geleneksel olarak daha fazla yürütme rolüne sahip olduklarından, daha üretici davranışlara değer verme ve bu davranışlarda bulunma eğilimindeyken, kadınlar geleneksel olarak her şeyle daha fazla ilgilenme ve özen gösterme rollerini üstlendikleri için, daha fazla

toplumsal davranışa değer verme ve bunlarla meşgul olma eğilimindedirler (Collins vd., 2014). Steir ve arkadaşları (2001)'na göre de, kadınların iş davranışı, algılanan iş fırsatları veya kariyer gelişimi ya da başarı ihtiyacı ile değil, genellikle aile sorumluluklarıyla ilgili olmaktadır. Dolayısıyla ailedeki sorumlulukların üstesinden gelmek beraberinde iş davranışlarına da olumlu yansıyabilecektir.

Tüm bu açıklamalar ışığında bu çalışmanın hipotezleri şunlardır;

H1: İşe gömülmüşlük ile Süper Kadın Sendromu Algısı arasında ilişki vardır.

H2: İşe gömülmüşlüğün Süper Kadın Sendromu Algısı üzerine etkisi vardır.

2. Metodoloji

2.1. Araştırmanın Amacı, Konusu, Sorunsalı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı sağlık çalışanlarında süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük ilişkisinin belirlenmesidir. Bu bağlamda sağlık çalışanları üzerinde ilişki incelenmiştir. Araştırmanın temel problemini "İşe gömülmüşlük yaşayan bireylerde süper kadın sendromuna rastlanır mı ve bu kavramlar arasında bir ilişki var mıdır?" soruları oluşturmaktadır. Yapılan literatür taramasında ayrı ayrı olarak süper kadın sendromu ve işe gömülmüşlük ele alınmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın önemi bu ilişkinin kurularak literatüre katkı sağlanmasıdır.

2.2.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Konya ilinde çalışan kadın sağlık çalışanları oluşturmaktadır. Bu kapsamda toplamda 165 kadın sağlık çalışanı örneklem olarak ele alınmıştır. Anketler 165 kişiye uygulanmıştır. Yapılan kayıp değer ve çoklu uç değer analizleri sonucunda 155 geçerli anket tespit edilmiştir. Anketler gönüllülük esasına dayalı olup sağlık kurumlarında bulunan ankete cevap verebilecek gönüllü kadın sağlık çalışanlarına sorular yöneltilmiştir.

2.3.Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Araştırma nicel araştırma yöntemi esas alınarak hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan teknik ise nicel araştırma desenlerinden ve sosyal bilimlerde en fazla kullanılan araştırma türlerinden olan anket tekniğidir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 105).

2.4.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında hazırlanan ve uygulanan anket formu; demografik bilgiler, süper kadın ölçeği ve işe gömülmüşlük ölçekleri olmak üzere toplamda 52 ifadeden oluşan üç bölümü içermektedir. Kullanılan ölçekler 5'li Likert tipinde hazırlanmıştır ve ölçekteki ifadeler "1=Kesinlikle Katılmıyorum" "2=Katılmıyorum" "3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum"

"4=Katılıyorum" ve "5=Kesinlikle Katılıyorum" şeklindedir. Birinci bölümde demografik bilgiler yer almaktadır ve 7 ifadeden oluşmaktadır. İkinci bölümde Smolak ve Levine'in (1994) geliştirmiş olduğu çalışanların süper kadın olma durumları ile ilgili 27 ifadeyi içeren ölçek kullanılmıştır. Üçüncü bölümde ise Ng ve Feldman'ın (2009) geliştirmiş olduğu 18 ifadeden oluşan ve çalışanların işe gömülmüşlük düzeyini ölçmeye yönelik olan ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçeklere ilişkin güvenilirlik analizi bulgularına göre Süper Kadın Sendromu ölçeğinin güvenilirlik katsayısı α=0,84 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda ölçeğin yeterince güvenilir olduğu ifade edilebilir. İşe gömülmüşlük ölçeğin güvenilirlik katsayısı α=0,89 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda ölçeğin yeterince güvenilir olduğu ifade edilebilir.

2.5.Araştırmanın Modeli

Araştırmanın bağımlı değişkenini süper kadın sendromu algısı, bağımsız değişkenini ise işe gömülmüşlük oluşturmaktadır.

Araştırmanın teorik modeli aşağıda bulunan Şekil 1'de gösterilmiştir.

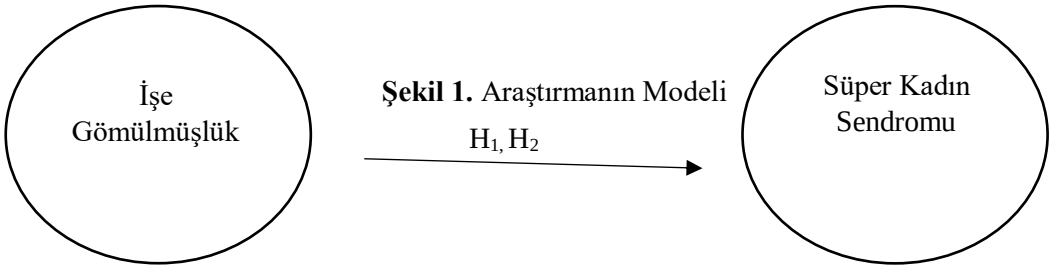

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

2.6. Verilerin Analizi

2.6.1.Frekans Analizi Bulguları

Araştırmaya katılan çalışanların demografik özellikleri Tablo 1'de yer almaktadır. Tablo sonuçlarına göre anketi cevaplayanların büyük çoğunluğunun evli oldukları, 25-34 yaş aralığında lisans eğitimine sahip oldukları, mevcut işletmelerinde 1-5 yıl aralığında çalıştıkları ve 1-5 yıl aralığında toplam çalışma hayatı tecrübesine sahip oldukları görülmüştür. Çalışanların konumlarına göre dağılımına bakıldığında ise çoğunluğun iş görenlerden oluştuğu görülmüştür. Araştırmada anketi cevaplandıranların çalıştıkları iş yerinin çoğunluğunun devlet hastanesi olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Çalışanlara İlişkin Demografik Bulgular

		Frekans	**Oran (%)**			**Frekans**	**Oran (%)**
Medeni	Evli	94	60,6		1 yıldan az	9	5,8
Durum	Bekar	61	39,4	**İş Hayatı**	1-5 yıl	40	25,8
	Toplam	155	100,0	**Deneyimi**	6-10 yıl	27	17,4
	18-24	26	16,8		11-15 yıl	36	23,2
	25-34	63	40,6		16-20 yıl	15	9,7
Yaş	35-49	59	38,1		20 yıl üzeri	28	18,1
	50-65	7	4,5		Toplam	155	100,0
	Toplam	155	100,0		Genel Müdür/Genel Müdür Yrd.	6	3,9
	İlkokul	2	1,3	**İş Yerindeki**	İşgören/Memur/Doktor/Hemşire/Sağlık Personeli	139	89,7
	Ortaokul	1	0,6	**Konum**	Diğer	10	6,5
	Lise	31	20		Toplam	155	100,0
Eğitim	Ön lisans	46	29,7		Özel Hastane	61	39,4
Durumu	Lisans	70	45,2	**Yasal**	Devlet Hastanesi	64	41,3
	Yüksek Lisans	5	3,2	**Statü**	Tıp Merkezi	6	3,9
	Toplam	155	100,0		Diğer	24	15,5
	1 yıldan az	19	12,3		Toplam	155	100,0
Mevcut	1-5 yıl	59	38,1				
İş Yerinde	6-10 yıl	28	18,1				
Çalışma	11-15 yıl	21	13,5				
Süresi	16-20 yıl	10	6,5				
	20 yıl üzeri	18	11,6				
	Toplam	155	100,0				

2.6.2.Ölçeklere İlişkin Faktör Analizi Bulguları

2.6.2.1.Süper Kadın Ölçeği Faktör Analizi

İş görenlerin süper kadın sendromu durumlarını ölçmek amacıyla kullanılan süper kadın ölçeğine ilişkin keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin yapısal geçerliliğini tespit etmek amacıyla temel bileşenler analizi ve "varimaks" eksen döndürmesi tekniği kullanılmıştır.

Keşfedici faktör analizi neticesinde, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değerinin 0,79 olduğu ve örneklemin büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğu tespit edilmiştir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 329).

Bartlett küresellik testinin anlamlı olması [x^2 (351) = 1462.318, $p < 0,05$] maddeler arasındaki korelasyon ilişkilerinin faktör analizi içi uygun olduğuna işaret etmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 327).

Keşfedici faktör analizinde özdeğerlerin 1'den büyük olması durumunda faktörlerin oluşması sağlanmıştır. Keşfedici faktör analizi neticesinde, sekiz faktörlü bir sonuç elde edilmiştir. Faktörlerin toplam varyansın %63,575'ini açıkladığı ve maddelerin faktör yüklerinin 0,6'nın üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Süper Kadın Ölçeğinin Keşfedici Faktör Analizi Sonuçları

	Bileşen							
	1	2	3	4	5	6	7	8
23	,776							
14	,660							
27	,625							
26	,608							
8	,590							
13	,452							
1		,702						
2		,640						
3		,621						
5		,577						
7		,540						
4		,473						
9			,721					
16			,697					
11			,596					
24				,758				
25				,673				
18				,602				
10				,418				
20					,785			
12					,504			
6					,439			
19					,375			
21						,760		
22						,395		
17							,796	
15								,768
Açıklanan Varyans Yüzdesi %	12,081	10,980	10,118	6,921	6,817	5,947	5,545	5,167
Toplam Açıklanan Varyans Yüzdesi %	63,575							

Tablo 5'de görüldüğü üzere döndürme işleminden sonra birinci faktör %12.081, ikinci faktör %10.980, üçüncü faktör %10.118, dördüncü faktör %6.921, beşinci faktör %6.817, altıncı faktör %5.947, yedinci faktör %5.545 ve sekizinci faktör %5.167 oranında varyansı açıklamaktadır.

2.6.2.2.İşe Gömülmüşlük Ölçeği Faktör Analizi

İş görenlerin işe gömülmüşlük durumlarını ölçmek amacıyla kullanılan işe gömülmüşlük ölçeğine ilişkin keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin yapısal geçerliliğini tespit etmek amacıyla temel bileşenler analizi ve "varimaks" eksen döndürmesi tekniği kullanılmıştır.

Keşfedici faktör analizi neticesinde, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değerinin 0,84 olduğu ve örneklemin büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğu tespit edilmiştir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 329). Bartlett küresellik testinin anlamlı olması [x^2 (153) = 1623.496, $p < 0,05$] maddeler arasındaki korelasyon ilişkilerinin faktör analizi içi uygun olduğuna işaret etmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 327).

Keşfedici faktör analizinde özdeğerlerin 1'den büyük olması durumunda faktörlerin oluşması sağlanmıştır. Keşfedici faktör analizi neticesinde, dört faktörlü bir sonuç elde edilmiştir. Faktörlerin toplam varyansın %65,947'sini açıkladığı ve maddelerin faktör yüklerinin 0,6'nın üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. İşe Gömülmüşlük Ölçeğinin Keşfedici Faktör Analizi Sonuçları

	Bileşen			
	1	2	3	4
5	,847			
12	,827			
10	,804			
4	,799			
6	,714			
11	,496			
15		,887		
14		,831		
13		,730		
18		,593		
3			,748	
2			,724	
1			,629	
7			,571	
8				,709
9				,612
17				,540
16				,508
Açıklanan Varyans Yüzdesi %	22,333	17,177	13,929	12,508
Toplam Açıklanan Varyans Yüzdesi %		65,947		

Tablo 6'da görüldüğü üzere döndürme işleminden sonra birinci faktör %22.333, ikinci faktör %17.177, üçüncü faktör %13.929 ve dördüncü faktör %12.508 oranında varyansı açıklamaktadır.

2.6.3.Değişkenlere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Verilerinin İncelenmesi

Değişkenlere ilişkin ortalama ve standart sapma verilerinin incelenmesi amacıyla değişkenler analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların süper kadın ölçeğine (Ortalama = 3,123; Standart sapma = 0,638) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır. Bu bağlamda çalışanların orta düzeyde süper kadın sendromu yaşadıkları söylenebilir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların süper kadın ölçeğine (Ortalama = 3,363; Standart sapma = 0,717) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır. Bu bağlamda çalışanların orta düzeyde işe gömülü oldukları söylenebilir.

2.6.4.Korelasyon Analizi

Süper kadın sendromu yaşayan bireylerle bu bireylerin işe gömülü olma durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı basit korelasyon analizi ile test edilmiştir. Analiz sonuçları süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyde istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermiştir ($r\ (155) = .37,\ p < .01$). Elde edilen bu sonuçlara göre H1 hipotezi desteklenmiştir. Değişkenler arasındaki pozitif yönlü bir ilişkinin var olması iki değişenin birlikte değiştiğini göstermektedir. Başka bir deyişle, süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük birlikte artmakta veya azalmaktadır.

Tablo 5. Süper Kadın Sendromu ile İşe Gömülmüşlük Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Ort.	SS	r
1. Süper Kadın Sendromu	3,123	,638	-
2. İşe Gömülmüşlük	3,334	,779	,370**

2.6.5.Regresyon Analizi

Sağlık çalışanları üzerinde işe gömülmüşlüğün süper kadın sendromu algısı üzerine etkisini incelemek üzere basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 6. Süper Kadın Sendromu ile İşe Gömülmüşlük Arasındaki Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Düzeltilmiş R Kare	F	Sig.
1	,096	17,407	,000

Tablo 7. Süper Kadın Sendromu ile İşe Gömülmüşlük Arasındaki Regresyon Analizi Katsayı Sonuçları

	Standartlaştırılmamış Katsayı	Standartlaştırılmış Katsayı
Model 1	**B**	**Beta**
Süper Kadın Sendromu	2,166	
İşe Gömülmüşlük	,285	,320

Basit regresyon analizi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır [F (1,153) =17.407, p < .001]. Değişkenler arasında basit doğrusal ilişkiye ilişkin regresyon denklemi süper kadın = 2,166 + ,285 (işe gömülmüşlük) şeklindedir. Analiz sonuçları düzeltilmiş R^2 değeri 0,096'dır. Bu değere göre, süper kadın sendromundaki %10'luk varyansın işe gömülmüşlüğe bağlı olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu araştırmanın örneklemini Konya ilinde faaliyet gösteren kadın sağlık çalışanları oluşturmuştur ve süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük arasındaki ilişki nicel araştırma yöntemleri veri ölçme tekniklerinden olan anket yöntemi ile 155 sağlık çalışanı verileri analiz edilmiştir. Kullanılan ölçeklere ilişkin güvenilirliğin tespit edilmesi amacıyla güvenilirlik analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ölçeklerin güvenilirlik analizi katsayısı süper kadın ölçeğinde α=0,84 ve işe gömülmüşlük ölçeğinde α=0,89 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada, katılımcıların %60,6'sı evli, %40,6'sı 25-34 yaş aralığında, %45,2'si lisans düzeyinde eğitime sahip, %38,1'i mevcut iş yerinde 1-5 yıl aralığında çalışmakta, %25,8'inin toplam çalışma hayatı 1-5 yıl aralığında, %89,7'si işgören/memur/doktor/hemşire/sağlık personeli ve %41,3'ü devlet hastanesinde çalışmaktadır.

Süper kadın sendromu ile işe gömülmüşlük ilişkisi korelasyon analizi sonucunda pozitif yönlü ve düşük düzeyde istatiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (r (155) = .37, p < .01). Süper kadın sendromunun işe gömülmüşlüğe etkisini saptamak amacıyla ise regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre, süper kadın sendromundaki %10'luk varyansın işe gömülmüşlüğe bağlı olduğu görülmüştür.

Süper kadın sendromunun yaşanmaması için işletmenin en önemli sermayesi olan insan kaynağına önem verilerek çalışanların iş yükünü kaldırabilecekleri düzeyde belirlemek, yönetimin etkili bir yöneticinin elinde olması, zaman zaman motivasyon artırıcı kurum içi ve kurum dışı faaliyetler düzenlenmesi ve çalışanlara zamanlarını etkili bir şekilde yönetebilmeleri gibi özel eğitimler verilmesi, kadın çalışanların kariyerlerine engel olunması yerine önlerinin açılması, onlara fırsat eşitliği sağlanması gibi konuların dikkate alınarak bu yönde ilerlenmesi gibi önerilerde bulunulabilir. İşe gömülmüşlükte ise çalışanların işe gömülmüşlük düzeylerinin aşırıya kaçmadan, iş-yaşam dengesini sağlayabilecekleri şekilde değerlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Abelson, M. A. (1987). Examination of avoidable and unavoidable turnover. *Journal of Applied Psychology*, 72 (3), 382-386.

Acuner, Ş. A. (2019). Kadın çalışanların kariyer geliştirme sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (23), 35-52.

Akçay, G. (2013). *Pazarlama ve Satış Alanlarında Çalışan Kadınların Kariyer Sorunları: Bursa İlinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Alas, C. (2019). *Kadın Akademisyenlerin Kariyer Engeli ve İş Tatmini Deneyimleri Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya.

Altay, S. U. (29-30 Kasım 2018). Feminist perspektiften halkla ilişkiler çalışmaları: akademik makaleler üzerine niteliksel bir araştırma (Bildiri). *5. Uluslararası İletişim Öğrencileri Sempozyumu*, İzmir.

Arıcı, N. Ç (2020). The mediating effect of work engagement on the relationship between authentic leadership and employee outcomes. *Turizm Akademik Dergisi, 7*(2), 311-326.

Arthur, M. B., Arthur, M. B., Hall, D. T., & Lawrence, B. S. (Eds.). (1989). *Handbook of Career Theory*. Cambridge University Press.

Birsel, M., Börü, D., İslamoğlu, G., & Yurtkoru, S. (2012). Job embeddednes in relation with deifferent socio demographic characteristics. *Öneri Dergisi, 10*(37), 51-61.

Bozkurt, Ö., & Yurt, İ. (2013). Akademisyenlerin örgütsel bağlılık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 11*(22), 121-139.

Chordiya, R., Sabharwal, M., & Goodman, D. (2017). Affective organizational commitment and job satisfaction: a cross-national comparative study. *Public Administration*, *95*(1), 178-195.

Collins, B. J., Burrus, C. J. & Meyer, R. D. (2014). Gender differences in the ımpact of leadership styles on subordinate embeddedness and job satisfaction. *The Leadership Quarterly*, 25, 660-671.

Crossley, C. D., Bennett, R. J., Jex, S. M., & Burnfield, J. L. (2007). Development of a global measure of job embeddedness and integration into a traditional model of voluntary turnover. *Journal of applied Psychology*, *92*(4), 1031.

Durmuş, D. (2019). *Bankada Çalışan Kadın Personellerin Kariyer Basamaklarında Karşılaştıkları Sorunları Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Eagly, A. H., & Johannesen-Schmidt, M. C. (2001). The leadership styles of women and men. *Journal of Social Issues*, 57(4), 781–797.

Erkutlu, H., & Chafra, J. (2017). Authentic leadership and organizational job embeddedness in higher education. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (HU Journal of Education)*, *32*(2), 413-426.

Evans, K. M., Kincade, E. A., Marbley, A. F., & Seem, S. R. (2005). Feminism and feminist therapy: Lessons from the past and hopes for the future. *Journal of Counseling & Development*, *83*(3), 269-277.

Fındık, E. (2016). *İş-Aile Çatışmasının Cam Tavan Sendromu Üzerindeki Etkisi: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, *10*(1), 76-88.

Gürbüz, Sait, & Şahin, Faruk (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Herrera, R. S., & DelCampo, R. L. (1995). Beyond the superwoman syndrome: Work satisfaction and family functioning among working-class, Mexican American women. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, *17*(1), 49-60.

Holtom, B. C., Mitchell, T. R., & Lee, T. W. (2006). Increasing human and social capital by applying job embeddedness theory. *Organizational Dynamics*, *35*(4), 316-331.

Imam, A., Raza, A., Shah, F. T., & Raza, H. (2013). Impact of job satisfaction on facet of organizational commitment (affective, continuance and normative commitment): A study of banking sector employees of Pakistan. *World Applied Sciences Journal*, *28*(2), 271-277.

Jiang, K., Liu, D., Mckay, P. F., Lee, T. W. & Mitchell, T. R. (2012). When and how is job embeddedness predictive of turnover? A meta-analytic investigation. *Journal of Applied Psychology*, 97(5), 1077-1096.

Khorakian, A., Nosrati, S. & Eslami, G. (2018). Conflict at work, job embeddedness, and their effects onintention to quit among women employed in travel agencies: Evidence from a religious city in a developing country. *Int J Tourism Res.*, 20, 215-224.

Küçükşen, K., & Kaya, Ş. D. (2016). Yönetici pozisyondaki akademisyen kadınlarda aile–iş-özel yaşam dengesi. *The Journal of Academic Social Sciences*, *4* (37), 662-674.

Lyness, K. S., & Judiesch, M. K. (2001). Are female managers quitters? The relationships of gender, promotions, and family leaves of absence to voluntary turnover. *Journal of Applied Psychology*, 86, 1167–1178.

Marsden, P. V., Kalleberg, A. L., & Cook, C. R. (1993). Gender differences in organizational commitment. *Work and Occupations*, 20, 368-390.

Mitchell, T. R., Holtom, B. C., Lee, T. W., Sablynski, C. J., & Erez, M. (2001). Why people stay: Using job embeddedness to predict voluntary turnover. *Academy of Management Journal*, *44*(6), 1102-1121.

Murnen, S., Smolak, L., & Levine, M. (1994). Development of a scale to measure adherence to the superwoman construct. *Unpublished Manuscript, Kenyon College, OH.*

Nantsupawat, A., Kunaviktikul, W., Nantsupawat, R., Wichaikhum, O. A., Thienthong, H., & Poghosyan, L. (2017). Effects of nurse work environment on job dissatisfaction, burnout, intention to leave. *International Nursing Review*, *64*(1), 91-98.

Ng, T. W., & Feldman, D. C. (2009). Occupational embeddedness and job performance. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, *30*(7), 863-891.

Ng, T. W. H., Eby, L. T., Sorensen, K. L., & Feldman, D. C. (2005). Predictors of objective and subjective career success: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 58, 367– 408.

Nicolson, P. (2002). *Having It All?: Choices for Today's Superwoman*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.

Öge, S., Karasoy, A., & Kara, Ö. (2014). A research on glass ceiling syndrome career barriers of women academics. *International Journal of Economics and Management Engineering*, *8*(9), 3019-3028.

Pincus, J. D. (1986). Communication satisfaction, job satisfaction, and job performance. *Human Communication Research*, *12*(3), 395-419.

Ramesh, A., & Gelfand, M. J. (2010). Will they stay or will they go? The role of job embeddedness in predicting turnover in individualistic and collectivistic cultures. *Journal of Applied Psychology*, *95*(5), 807.

Roach, R. M. (1976). “Honey, won't you please stay home” Risks and rewards abound for the reentry woman. *The Personnel and Guidance Journal*, *55*(2), 86-89.

Sayıl, I. (1994). Ruh sağlığı sorunu olarak şiddet. *Kriz Dergisi 2*(2), 273-276.

Steir, H., Lewin-Epstein, N. & Braun, M. (2001). Welfare Regimes, Familysupportive Policies, and Women’s Employment along the Life-Course. *American Journal of Sociology*, 106(6), 1731-1760.

Sumra, M. K., & Schillaci, M. A. (2015). Stress and the multiple-role woman: Taking a closer look at the “Superwoman”. *PloS one*, *10*(3), e0120952.

Sun, T., Zhao, X. W., Yang, L. B., & Fan, L. H. (2012). The impact of psychological capital on job embeddedness and job performance among nurses: A structural equation approach. *Journal of Advanced Nursing*, *68*(1), 69-79.

Tunç, S., & Özmen, A. (2016). Kadın çalışanların cam tavan engelleri ile algılanan örgütsel adalet arasındaki ilişki: eskişehir bankacılık sektöründe uygulama. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *7*(2), 97-119.

Uysal, H. T., & Kayhan, M. G. (2018). The effect of personality types a and b to the alacrity for job embeddedness from maslow's hierarchy of needs perspective. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, *7*(4), 9-23.

William Lee, T., Burch, T. C., & Mitchell, T. R. (2014). The story of why we stay: A review of job embeddedness. *Annual Review of Organizational Psychology Organizational Behavior*, *1*(1), 199-216.

Woods-Giscombé, C. L. (2010). Superwoman schema: African American women's views on stress, strength, and health. *Qualitative Health Research*, *20*(5), 668-683.

PERCEPTION AND CHOICE OF WOMEN IN ESTATE MANAGEMENT COURSE AND WILLINGNESS TO PRACTICE IN THE PROFESSION

Sanı Inusa MILALA
ORCID :0000-00017332459
Department of Estate management and valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state Nigeria
Ilıyasu IBRAHIM
Department of Estate management and valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state Nigeria
Bala ISHIYAKU
Department of Estate management and valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state Nigeria

ABSTRACT

Estate management is on among the courses of entrepreneurship that accept both the genders in it system, perception and choice of women in the choice of course to study has differ as Estate management or estate surveying and valuation is one of the professions that are usually seen as men's' profession because of its nature of activities that needs physical strength such as going to sites and fields to take measurements, inspect and monitor projects for valuation, construction, development, valuation appraisal approaching client & customer and even agency thereby must women sees the factors as agent of limiting them in involvement of women as real estate course and even it entrepreneur. Practice, while some does not sees it as hindrance to join the system, the study aimed at assessing the Perception and Choice of Women in Estate Management Course and Willingness to Practice in the Profession, the study involve the use of quantitative, quantitative and exploratory, where it uses questionnaire and intensive review to obtain (secondary information), where the study found that most women presently in the course are just posted by the institution, women are also running from discrimination future in the profession, thereby they are not willing to study the course the study also reveal that the need for gender equality made some women to choice the course and even willing to practice in the future as profession, must women are willing to forward their education in the course of estate management but are not willing to practice rather to teach or work in administrative, it was concluded from this study that interest or choice in the course has much influence in the professional practice and the women perception in the study of estate management course is weak.

Keywords: Women, Course, Entrepreneur and Profession

1.0 INTRODUCTION

Understanding the perception and choice of women in the estate management course and willingness to practice in the process has today become the bottom presser of the alarm calling the attention of institution and other researcher to investigate the perception and wiliness of the women to practice in the profession, because it seen from the reaction in the women studying the course that there morale are low. Estate management has become a suitable course for women in the institution but the professional practice have become the bottle neck problem because the professional practice of the field require going out to field to carried out survey activities, facing client and tenant in one or the other activities. Going with that most women found it a factor that change their perception and even there wiliness to practice in the profession,

Issues like gender discrimination has become one among the factors that affect perception of choice and also willingness to participate in the profession, because Presently, gender issues in the workplace is now very intricate and puzzling. Hence, several studies have been conducted on the issue both in developed and developing countries of the world as reported by (Spehar, 2021).

Considering the estate management and valuation, Normally you will be seeing estate surveyors and valuers providing professional service in the areas of property valuation, property management, property rating and taxation, building construction, property development, building maintenance, facilities management, land titling and recording, land use and management and so on. According to Lambourne, (2021)., an Eststate Surveyors and Valuer as an profession is an individual who possess the drive, ambition, foresight and imagination to break through traditional barriers, overcome inertia and transform theory into practice on issues bothering on the use and management of land and landed property. He or she is expected to obtain the maximum economic return from available resources, having regard to the social advantages and long-term future developments. It is therefore necessary to assess issues concerning the overall management and administration of land and its associated resources particularly from the aspect of personnel who are saddled with such responsibilities. (Okpo, 2020). . (Okpo), 2020. recognised the fact that entrepreneurial forces are relatively strong in Nigeria that her citizens, young and old alike unemployed, under-employed and even the employed take on enterprising and risk-taking characteristics in order to sustain family and self above the poverty line. This study aimed *at assessing the Perception and Choice of Women in Estate Management Course and Willingness to Practice in the Profession* a case study of Abubakar Tafawa Balewa university bauchi it is generally argued by many researchers that women willingness, zeal and good perception of choice on certain profession it reflect the women's processes and organizational styles. Meaning that, women manage their enterprise in different ways

using different strategies and organizational structure. Some of the general challenges identified by Nwosu, 2020). are lack of credit, corruption, inconsistent government policies, multiple taxation, poor state of infrastructure, failure to adapt to the changing business environment, low standard of education, security issues, and difficulties in getting venture capital, lack of enforcement of patent law and so on. Ihugba, *et al* (2013) specifically mentioned that; "Female entrepreneurs in Nigeria are often underestimated and overlooked and they are often hindered because of cultural barriers such as male/female role definitions that label women inherently inferior to men". Before now, it is common to see vocational professions populated by men, no thanks to the very many factors that hindered women from such professions such as estate surveying and valuation.

2.0 literature review

Real Estate and Women: Discrimination in Workplace/Practice

The real estate sector in any economy positively influences revenue generation sector. Staffansson (2014) stated that it is an industry with a vast connect between the construction and financial industries; and is also strongly influenced by the engineering field. Hence, it is one of the largest sectors providing job opportunities for different sets of professionals like the estate surveyors and valuers, architects, builders, land surveyors, quantity surveyors amongst others (Egolum, 2002; Egbenta, 2012). Zwiech (2009) identified types of discrimination meted against women, these include employment discrimination, professional discrimination, position discrimination, discrimination in the access to training, and pay discrimination. Notably, these forms of discrimination limit advancement. Of reference is the work of Poirier (2009) that shed more light on the facilitators and barriers to career advancement of women in commercial real estate who have achieved top-level leadership positions. Survey was carried out on thirteen (13) women holding senior-level management positions in the commercial real estate industry. They were interviewed regarding facilitators to career advancement and notable barriers, the role of mentors and work life balance issues.

Interviews were carried out over a period of three (3) weeks. From the findings, the women attribute their success to facilitators of career advancement such as strong work ethics, relationship building and risk taking. Also, majority of women leaders believed gender-based barriers to advancement have weakened and would continue to do so as more women enter the industry and companies commit to diversity and inclusion.

Level of women practicing real estate profession

The level of women participation in real estate profession varied from country to country. In United States for instance, the real estate industry two decades ago was highly dominated by men.

Only few women who were wives of the Wall Street executives were in the industry. This was so because women were considered not business minded (Mitchell, 2014). But this viewpoint is being proven wrong as women are assuming dominant positions in some sectors of the USA real estate industry (Polgar, 2014). Report of Cornell University of its Baker Programme in real estate shows increasing number of young women aspiring to make career in real estate; the number of women enrollment in the programme increased from 16% in 2014 to 20% in 2015. The commercial real estate sector though still dominated by men is experiencing wind of change in women participation through its ranks with rise in the number of women in executive positions. Commercial Real Estate Diversity Report revealed that 62% of 175 real estate firms in a study had at least a woman director showing a significant shift from the 45% in 2012 (Pearson, 2014). Malaysia, a developing nation like Nigeria with history of men dominance in the socio-economic sector is having women dominating the real estate industry.

The Department of Statistics Report of 2009 stated that women in real estate make up 5.9% of the country's total labour force while men make 5.3%. In UK women participation rate is just 11% (Hirigoyen, 2014), however there is evidence of increase in their level of participation in the industry. Membership record of RICS rose from 9% in 1999 to 11% in 2014 (Ellison, 1999; Hirigoyen, 2014). South Africa is also witnessing rising interest of women in real estate. For instant, number of women applying for housing loan for property development increased from 36.53% in 2007 to 46.94 % in (2011); (Molopanele, 2013). Mhlange (2015) also reported significant success achievement of South African women in the real estate industry.

The advancement of women in the profession in these countries came as a result of concerted efforts of associations of women in real estate and government interventions in the countries. In USA, women in real estate professional organizations such as Commercial Real Estate Women (CREW) and Urban Land Institute (ULI) whose aim is to achieve gender parity in the industry used various media to make women informed of the prospect in the real estate profession and engaged real estate services providers; to provide women that are interested in the profession with training that enabled them develop skills that would help them thrive and succeed in the industry (Pearson, 2014).

Government intervention via legislation in UK helped boost board membership of women in estate firms from 12.5% in 2011 to 23.5% in 2015 (Cohen, 2015). Within this decade, more professional associations of women in real estate have emerged with determination to reduce gender gap in the UK real estate sector (RE: WOMEN,

2014). The programme of these organizations include: encouraging and nurturing aspiring talent in secondary schools and universities through seminars, networking and workshop to help them

develop skills; help pave way for young women as future participants and leaders in the professional, corporate and political real estate world (RE: WOMEN, 2012). The approach of South Africa and Malaysia in boosting women participation in the profession is similar to that of UK, in that government interventions have bearing in the increased level of women participation. While land reform by the South Africa government ensure women rights to land and simplified property registration that takes 6 to 14 days at cost of 3% to 8% of the property value to register property provided efficient platform for real estate business to thrive which in return spurred women interest in the profession (Doing Business Magazine, 2011), deliberate effort by the Malaysia government to mainstream effective women participation in social and economic development of Malaysia enhanced women participation in the real estate sector (The Star on Line, 2013).

In spite of the success stories of women participation in the real estate industry in these countries, women are still confronted with some problems or barriers. In USA, access to finance constitutes a major barrier to women's participation in the property development segment of the industry as huge capital is required to finance property development but financial institutions are unwilling to give women in the business loans, as a result very few women are in property development sector of USA real estate market (Millard, 2008). Gender-based discrimination in wage is another problem confronting women in the industry. USA Bureau of Labour Statistics in 2012 reported that female property manager earns average of 78.2% of what the male holding such position earns (Pearson, 2014). Cornell University in its report affirmed the existence of wage gap between men and women in the sector but acknowledged the narrowing down

3.0 METHODOLOGY

The study employed the mixed research approach that is quantitative and qualitative research, where data was collected both through intensive review of literature and questionnaire administration going with the rule of thumb that data extracted from the intensive review of literature seems to be more reliable purposive sampling is used in the process of selling both the data to be use in the study and respondent for the study, therefore women student of estate management Abubakar Tafawa Balewa University bauchi class of 2019 form the population, descriptive statistical analysis and was caries out and bar chat are used in describing and exploration of results.

4.0 Result and Discussion

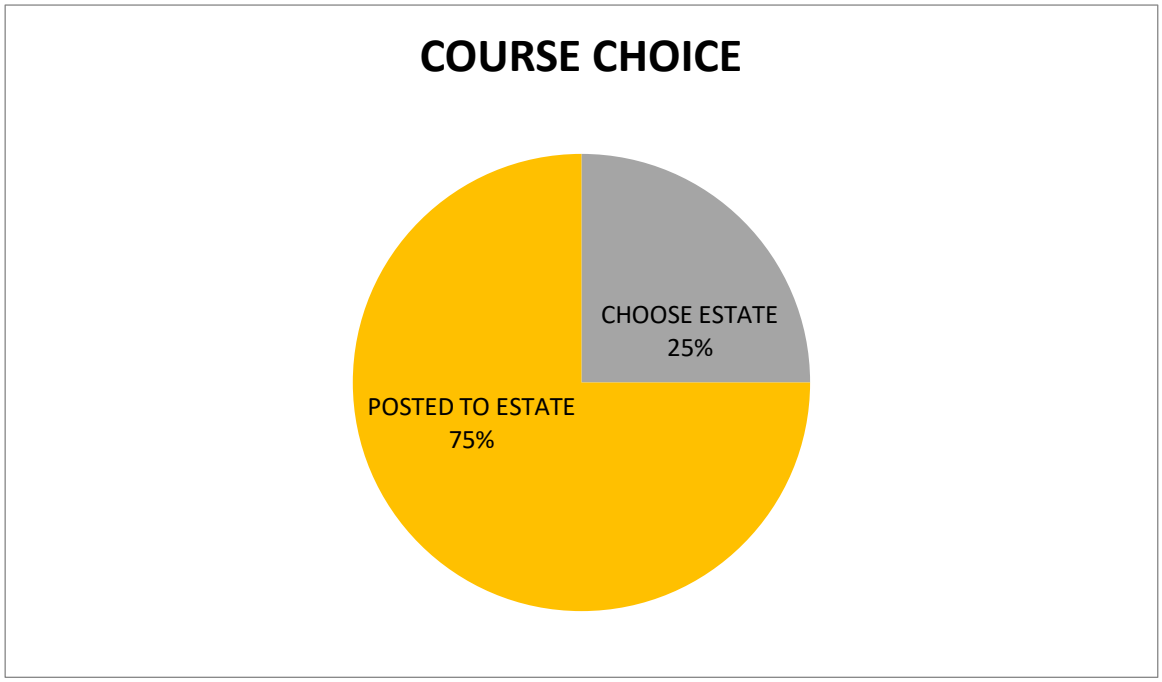

Fig: 4.1 the result of the course choice

From the data obtained it clearly shows that 75% of the of the women inter viewed shows that they are decided by the institution admission office or just posted to study estate management while 25% are the those that decide to chose estate management as course of study, the information in the chart is clearly showing that women are not willing to study estate rather they are decided by the institutions.

Fig: 4.2. Result on wiliness to practice the Real Estate Profession

From the chart above obtained in the result of study it is showing that 73% of the respondents are not willing to practice in the profession of estate management while 27% of the respondents are willing to practice in the profession of the estate.

Descriptive statistics was carried out to explore the factors that might be a hindrance for women to practice in the profession of real estate

Table 1: Factors that might be a hindrance for women to practice in the profession of Real Estate

Factors	Mean	Std. Deviation	Quality (Level)	Rank
Marriage/associated responsibilities	6.4526	1.829524	Strongly agreed	1
Cultural stereotypes or traditional values discourage women from participation	6.3316	1.725591	Strongly agreed	2
Underdevelopment of Nigeria property market	6.1947	1.603329	Strongly agreed	3
Women to carried out men's duty	6.1895	1.504699	Strongly agreed	4
Lack of cooperation among women to promote women participation	6.1737	1.406723	Strongly agreed	5
Underdevelopment of Nigeria property market	6.0158	1.319291	Strongly agreed	6
Few property on the market create stiff competition	5.9263	1.242348	Agreed	7
Other factors	5.8053	1.120799	Agreed	8

Table 1 shows the factors that might be a hindrance for women to practice in the profession of real estate. It shows that the factors that might be a hindrance for women to practice in the profession of real estate that are highest, based on seven point measurement scale, Marriage/associated responsibilities, Cultural stereotypes or traditional values discourage women from participation, Underdevelopment of Nigeria property market, Women to carried out men's duty, Lack of cooperation among women to promote women participation, Underdevelopment of Nigeria property market with the mean scores of 6.4526, 6.3316, 6.1947, 6.1895, 6.1737 and 6.0158 and ranked the 1 , 2 , 3 , 4, 5 and 6 respectively, The other factors that might be responsible for hindrance are, Few property on the market create stiff competition and Other factors with the mean value of 5.9263 and 5.8053 ranked the 7 and 8 respectively. The mean score for assessing the factors that might be a hindrance for women to practice in the profession of real estate 6.4526, indicating Strongly agreed

4.0 CONCLUSION

From the result obtained it the Perception and Choice of Women in Estate Management Course and Willingness to Practice in the Profession in Abubakar Tafawa Balewa have showed that there are very low perception choice to study estate management because of the nature of the profession.

5.0 REFERENCE

Ihugba, O. A., Odii, A., & Njoku, A. C. (2013). Challenges and prospects of entrepreneurship in Nigeria. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, *2*(5), 25.

Lambourne, T. (2021). Valuing sustainability in real estate: a case study of the United Arab Emirates. *Journal of Property Investment & Finance*.

Nwosu, K. O. (2020). *Government Fiscal and Monetary Policy Framework: Challenges for SMEs and Entrepreneurship in Nigeria's Developing Economy* (Doctoral dissertation, University of Liverpool).

OKPO, J. O. (2020). *Impact Of Natıonal Youth Servıce Corps Entrepreneurshıp Scheme On Graduate Youths Self-Reliance And Self-Esteem In North Central Nıgerıa* (Doctoral dissertation).

Rumelt, R. (2021). Good Strategy Bad Strategy: the Difference and why it market.

Spehar, A. (2021). Navigating institutions for integration: Perceived institutional barriers of access to the labour market among refugee women in Sweden. *Journal of Refugee Studies*.

KADIN GÖZÜYLE COVID-19 SÜRECİNDE TOPLU TAŞIMA TUTUM VE DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Veysel YILMAZ
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0001-5147-5047
Barış ERGÜL
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0002-1811-5143

ÖZET

Taşımacılık, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik katkı sağlama yolunda önemlidir. Toplu taşıma, insanların bir yerden diğer bir yere hareket etmesini sağlayan toplumların temel ihtiyacıdır. Ülkelerdeki hızlı nüfus artışı ve ekonomik büyüme, mevcut ulaşım sistemlerinin genişletilmesine olanak sağlamıştır. Türkiye'de toplu taşımacılıkta en çok kullanılan toplu taşıma aracı, otobüslerdir. Otobüsler, kentteki tüm alanları dolaşarak; kenti, bir ağ gibi sararlar. Otobüsler, alternatif toplu taşıma araçlarına göre, daha az altyapı yatırımları gerektirmeleri nedeniyle tercih edilirler.

COVID-19 ile mücadele kapsamında sınırlandırılan sosyal hayatla toplu ulaşımdaki yolcu sayısında azalma meydana gelmiştir. Normalleşme ile yeni dönemde toplu ulaşımda yaşanacak kalabalıklar uzmanlar tarafından yeni bir salgın riskine neden olabileceği belirtilmektedir.

Halen sürmekte olan COVID-19 salgınını gibi benzer salgın dönemlerinde bireylerin şehir içi toplu taşıma araçları kullanımı konusunda düşünce, tutum ve davranışlarını ortaya koyan bir çalışmaya literatürde rastlanamamıştır. Bu açıdan çalışmanın COVID-19 salgını süresince şehir içi toplu taşıma kullanım tutum ve davranışı ortaya koyan veri toplama aracının uygulanabilirliği açısından literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çalışmadaki "COVID-19 Şehir İçi Toplu Taşıma Kullanım Tutum ve Davranışları" için ölçme aracı; demografik bilgiler ve COVID-19 döneminde toplu taşıma tutum ve davranışları hakkındaki çeşitli önermelerin yer aldığı 2 bölümden oluşmaktadır. Çalışmada geliştirilen "COVID-19 Şehir İçi Toplu Taşıma Kullanım Tutum ve Davranışları" veri derleme aracının cevaplandırılmasına online olarak 265 kadın katılmıştır. Anket çalışması, Ekim 2020 süresince, internet üzerinden online ve gönüllülük esasına uygun olarak yapılmıştır. Çalışma, yanlı ve eksik cevaplar değerlendirme dışında tutularak 203 kadının verdiği cevaplar ile tamamlanmıştır.

Çalışmanın analiz kısmında, anket çalışmasına katılan kadınların demografik özellikleri ve toplu taşıma tutum ve davranışları için frekans analizleri ile bağımsız örneklemler t testi ve varyans analizleri uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, yaş, eğitim durumu, çalışma/iş durumu ve kronik hastalık durumu bakımından toplu taşıma tutum anket maddeleri arasında farklılıklar olduğu tespit

edilmiştir. Yaş ve eğitim durumu bakımından toplu taşıma davranış anket maddeleri arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kadın, Toplu Taşıma, Tutum ve Davranış

AN INVESTIGATION OF ATTITUDES AND BEHAVIORS TO PUBLIC TRANSPORT IN THE COVID-19 PROCESS FROM WOMEN'S PERSPECTIVE

ABSTRACT

Transport, in Turkey as well as all over the world is also an important contribution towards ensuring affordable. Public transport is the basic need of societies that enable people to move from one place to another. The rapid population growth and economic growth in the countries have enabled the existing transportation systems to be expanded. the most widely used means of public transport in Turkey are buses. Buses travel around all areas in the city; they surround the city like a web. Buses are preferred compared to alternative public vehicles because they require fewer infrastructure investments.

With the limited social life within the scope of the fight against COVID-19, the number of passengers in public transportation has decreased. It is stated by experts that the crowds that will be experienced in public transportation in the new period with normalization may cause a new epidemic risk.

No study has been found in the literature that reveals the thoughts, attitudes and behaviors of individuals on the use of urban public transport during similar epidemic periods such as the ongoing COVID-19 epidemic. In this respect, it is thought that the study will contribute to the literature in terms of the applicability of the survey that reveals the attitude and behavior of urban public transportation during the COVID-19 outbreak.

In the study, the survey was developed for “Attitudes and Behaviors for Urban Public Transport in COVID-19”, consists of 2 sections, which include demographic information and various propositions about public transport attitudes and behaviors during the COVID-19 period. 265 women participated online in answering the “Attitudes and Behaviors for Urban Public Transport” survey developed in the study. The survey study was conducted online and voluntarily during October 2020. The study was completed with the responses of 203 women, excluding biased and incomplete answers.

In the analysis part of the study, frequency analysis, independent samples t test and variance analysis were applied for the demographic characteristics and public transportation attitudes and behaviors of the women participating in the survey. According to the analysis results, it has been determined

that there are differences among the public transportation attitude questionnaire items in terms of age, educational status, working/work status and chronic illness. It has been determined that there are differences among the public transport behavior questionnaire items in terms of age and educational status.

Keywords: Covid-19, Women, Public Transport, Attitudes and Behaviors

1. GİRİŞ

Taşımacılık, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik katkı sağlama yolunda önemlidir. Toplu taşıma, insanların bir yerden diğer bir yere hareket etmesini sağlayan toplumların temel ihtiyacıdır (Hoel ve Sadek, 2011). Ülkelerdeki hızlı nüfus artışı ve ekonomik büyüme, mevcut ulaşım sistemlerinin genişletilmesine olanak sağlamıştır (Rohani vd., 2013).

Türkiye'de yaygın olarak kullanılan şehir içi toplu taşıma araçları, belediye/halk otobüsleri, tramvay/metro ve taksi/dolmuşlardır. Türkiye'de toplu taşımacılıkta en çok kullanılan toplu taşıma aracı, otobüslerdir. Otobüsler, kentteki tüm alanları dolaşarak; kenti, bir ağ gibi sararlar. Otobüsler, alternatif toplu taşıma araçlarına göre, daha az altyapı yatırımları gerektirmeleri nedeniyle tercih edilirler. Dolmuş ve taksiler, toplu taşıma sisteminin yeterli olmadığı ülkelerde, geniş insan kitlelerinin otobüs duraklarında beklemelerini önlemeye yönelik araçlar olarak göze çarpmaktadır. Dolmuş/taksilerde, yolcu bindirme ve indirmede bir disiplin kurulamadığı için kent içi trafiğin akışı aksattıkları bilinmektedir. Tramvay/metro, transit toplu taşıma aracı olarak tasarlanmamıştır. Kent trafiği içinde yavaş hareket etmeleri sebebiyle, trafik sıkışıklıklarına neden olurlar ve tarifeli seferleri aksatırlar. Raylara bağlı olması nedeniyle, trafikte esneklikleri daha azdır. (Saatçioğlu ve Yaşarlar, 2012).

Çin'in Wuhan kentinde Aralık 2019'da görülmeye başlayan salgın, Türkiye'de 11 Mart 2020 tarihinde ilk ölümlü vakanın görülmesiyle gündemde daha çok yer almaya başlamıştır. Mart ayında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) durumu değerlendirerek salgını pandemi olarak ilan etmiştir (WHO, 2020).

Koronavirüs ile mücadele kapsamında sınırlandırılan sosyal hayatla toplu ulaşımdaki yolcu sayısında azalma meydana gelmiştir. Normalleşme ile yeni dönemde toplu ulaşımda yaşanacak kalabalıklar uzmanlar tarafından yeni bir salgın riskine neden olabileceği belirtilmektedir. Uzmanlara göre salgın döneminde, yüzde 85'in üzerinde yolcu kaybı yaşanan toplu ulaşım araçlarında, eskiye dönüş sosyal mesafe kurallarının ortadan kalkması ve yeni bir salgın riski anlamına gelebilir.

Halen sürmekte olan COVID-19 salgınını gibi benzer salgın dönemlerinde bireylerin şehir içi toplu taşıma araçları kullanımı konusunda düşünce, tutum ve davranışlarını ortaya koyan bir çalışmaya literatürde rastlanamamıştır. Bu açıdan çalışmanın COVID-19 salgını süresince şehir içi toplu taşıma kullanım tutum ve davranışı ortaya koyan veri toplama aracının uygulanabilirliği açısından literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2.1. Veri Derleme Aracı ve Örneklem

Çalışmadaki "COVID-19 Şehir İçi Toplu Taşıma Araçlarıyla Seyahate Yönelik Tutum ve Davranışları" için ölçme aracı; demografik bilgiler ve COVID-19 döneminde toplu taşıma tutum ve davranışları hakkındaki çeşitli önermelerin yer aldığı 2 bölümden oluşmaktadır. Demografik bilgiler kısmında 6 soru bulunmaktadır. Bu bölümde, anket çalışmasına katılan bireylerin cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, çalışma/iş durumu, yaşadığı ilin plaka numarası ve kronik hastalığı olup olmadığı gibi bilgiler yer almaktadır. Diğer bölümde ise, tutumların ve davranışlarının değerlendirildiği 14 önerme bulunmaktadır. Bu önermeler, tutum maddeleri için 5'li likert tipi ölçek (1-Hiç katılmıyorum, 5-Tamamen katılıyorum) ile ölçülmüştür. Benzer şekilde davranış maddeleri de 5'li likert tipi ölçek (1- Hiç, 5-Her zaman) ile ölçülen önermelerdir.

Anket çalışması, Ekim 2020 süresince, internet üzerinden ve gönüllülük esasına uygun olarak yapılmıştır. Çalışmada geliştirilen veri derleme aracının cevaplandırılmasına online olarak 265 kadın katılmıştır. Çalışma, yanlı ve eksik cevaplar değerlendirme dışında tutularak 203 kadının verdiği cevaplar ile tamamlanmıştır.

COVID-19 toplu taşıma araştırmasına katılan 203 kadının demografik özellikleri Tablo 1'de gösterildiği gibidir. Çalışmaya katılan 203 kadının %36,5'i 18-25 yaş aralığında, %26,1'i 26-35 yaş aralığında, %8,4'ü 36-45 yaş aralığında, %8,9'u 46-55 yaş aralığında, %12,3'ü 56-65 yaş aralığında ve %7,9'u 65-+ yaş aralığındadır. Çalışmaya katılan kadınların %10,8'i ilköğretim mezunu, %27,1'i lise mezunu, %51,2'si üniversite mezunu ve %10,8'i yüksek lisans/doktora mezunu olduklarını beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılan kadınların %37,4'ü çalışmadığını, %16,8'i iş aradığını söylemişlerdir. Çalışmaya katılan kadınların %17,7'si kronik hastalığının var olduğunu ve %82,3'ü kronik hastalığının var olmadığını belirtmiştir. Anket çalışmasına katılan kadınların %13,3'ü İstanbul İlinden, %11,3'ü Eskişehir İlinden, %10,3'ü Ankara İlinden, %12,8'i İzmir İlinden olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Dağılımları

Değişken	Düzey	Frekans	Yüzde
Yaş	18-25	74	36,5
	26-35	53	26,1
	36-45	17	8,4
	46-55	18	8,9
	56-65	25	12,3
	65-+	16	7,9
Eğitim	İlköğretim	22	10,8
	Lise	55	27,1
	Üniversite	104	51,2
	Yüksek Lisans/Doktora	22	10,8
Çalışma/İş Durumu	Çalışmıyor	76	37,4
	İş Arıyor	33	16,3
	Kamu Çalışanı	16	7,9
	Özel Sektör Çalışanı	38	18,7
	Esnaf	3	1,5
	Emekli	10	4,9
	Diğer	27	13,3
Kronik Hastalık	Var	36	17,7
	Yok	167	82,3
İl Plaka	34-İstanbul	27	13,3
	26-Eskişehir	23	11,3
	06-Ankara	21	10,3
	35-İzmir	26	12,8
	38-Kayseri	22	10,8
	07-Antalya	14	6,9
	16-Bursa	10	4,9
	01-Adana	3	1,5
	Diğer	57	28,2

2.2. Bulgular

Çalışmada ilk olarak anket maddelerine verilen tutum ve davranış maddeleri için frekans dağılımı Tablo 2'de verildiği gibidir. Anket maddelerine cevap veren kadınlar, salgın sebebiyle belediye otobüsü, metro ve dolmuş kullanmanın riskli olduğuna tamamen katılma yüzdeleri sırasıyla %51,2, %57,1 ve %67,5 olduğunu belirtmişlerdir. Anket maddelerine cevap veren kadınlar, salgın sebebiyle belediye otobüsü, metro ve dolmuş kullanma sıklıklarına hiç cevabı verenlerin yüzdeleri sırasıyla %56,2, %70,4 ve %79,8 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Anket Maddelerine Verdikleri Puan Dağılımları

Toplu Taşıma Araçları Kullanımına ilişkin için **tutum maddeleri**		**① Hiç Katılmıyorum**	**② Az Katılıyorum**	**③ Orta düzeyde katılıyorum**	**④ Çok Katılıyorum**	**⑤ Tamamen Katılıyorum**
T1.	Salgın sebebiyle halk/belediye otobüsü kullanmak risklidir.	0,5	3,9	11,8	32,5	51,2
T2.	Salgın sebebiyle metro/tramvay ile seyahat etmek COVID 19 bulaşma riskini arttırmaktadır.	1,5	2,5	13,3	25,6	57,1
T3.	Salgın sebebiyle dolmuş ile seyahat etmek COVID 19 bulaşma riskini arttırır.	0,5	3,0	9,4	19,7	67,5
T4.	Salgın sebebiyle ailenin toplu taşıma konusundaki kararlarını önemsiyorum.	0,5	4,9	30,5	25,6	38,4
T5.	Yakın çevremin salgın sebebiyle toplu taşıma kullanımı konusundaki önerilerini dikkate alıyorum.	14,3	18,2	21,2	10,8	35,5
T6.	Uzmanların, salgın ile ilgili toplu taşıma konusundaki uyarılarını dikkate alıyorum.	0,5	3,4	13,8	23,2	59,1
T7.	Salgın döneminde kendimi, toplu taşıma araçları kullanımına ilişkin doğru kararı kendi başıma verebilecek düzeyde tecrübeli hissediyorum.	24,6	23,2	9,4	8,9	34,0
T8.	Salgın döneminde, toplu taşıma kullanımı tercihini yapabilecek düzeyde bilgiye sahibim.	20,2	24,6	10,3	8,9	36,0
T9.	Önlem aldığım için, toplu taşıma konusundaki kararlarıma güveniyorum.	12,8	26,6	17,2	10,8	32,5
T10.	Yakın bir zaman içinde, toplu taşıma araçlarını kullanmaya niyetliyim.	46,8	31,5	12,3	3,9	5,4
T11.	Önlem almak kaydıyla, 15 gün içinde toplu taşıma araçlarını kullanmaya niyetliyim.	49,8	16,7	17,7	8,9	6,9
Toplu Taşıma Araçları Kullanımına ilişkin için **davranış maddeleri**		**① Hiç**	**② Asla**	**③ Bazen**	**④ Sık Sık**	**⑤ Her Zaman**
D12.	Salgın döneminde, halk/belediye otobüs kullanma sıklığınız?	56,2	30,5	11,8	1,5	0,0
D13.	Salgın döneminde, metro/tramvay kullanma sıklığınız?	70,4	18,7	8,9	2,0	0,0
D14.	Salgın döneminde, dolmuş kullanma sıklığınız?	79,8	14,3	2,0	3,4	0,5

Çalışmanın analiz kısmında, anket çalışmasına katılan kadınların demografik özellikleri ve toplu taşıma tutum ve davranışları için frekans analizleri ile bağımsız örneklemler t testi ve varyans analizleri uygulanmıştır.

Kronik hastalık durumu bakımından kadınların toplu taşıma tutum ve davranışları için anket maddelerine verilen puan ortalamaları karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 3'de verildiği gibidir. Kronik hastalık durumu bakımından kadınların toplu taşıma davranışları için anket maddelerine verilen puan ortalamaları arasında farklılık olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Kronik hastalık durumu bakımından kadınların toplu taşıma tutum için anket maddelerine verilen puan ortalamaları arasında farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Tablo 3. Katılımcıların Kronik Hastalık Bakımından Tutum ve Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

		Levene Test		Ortalamaların Eşitliği için t-test		
		F	p	t	sd	p (2-yönlü)
Tutum	**Varyanlar Eşit**	**,492**	**,484**	**-2,161**	**201**	**,044**
Davranış	Varyanslar Eşit	,001	,979	-,127	201	,899

Yaş bakımından kadınların toplu taşıma tutum ve davranışları için anket maddelerine verilen puan ortalamaları karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 4'de verildiği gibidir. Yaş bakımından kadınların toplu taşıma tutum ve davranışları için anket maddelerine verilen puan ortalamaları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Tutum maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları, 18-25 ile 56-65 ve 65-+ yaş gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları da, 18-25 ile 65-+ yaş gruplarıdır. Benzer şekilde, tutum maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları, 26-35 ile 56-65 ve 65-+ yaş gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları da, 26-35 ile 56-65 ve 65-+ yaş gruplarıdır.

Tablo 4. Yaş Bakımından Tutum ve Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Tutum	Gruplar Arası	29,381	5	5,876	13,534	**,001**
	Gruplar İçi	85,534	197	,434		
	Toplam	114,914	202			
Davranış	Gruplar Arası	7,620	5	1,524	3,886	**,002**
	Gruplar İçi	77,249	197	,392		
	Toplam	84,869	202			

Eğitim bakımından kadınların toplu taşıma tutum ve davranışları için anket maddelerine verilen puan ortalamaları karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 5'te verildiği gibidir. Eğitim bakımından kadınların toplu taşıma tutum ve davranışları için anket maddelerine verilen puan ortalamaları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Tutum maddelerinde farklılığa neden olan eğitim grupları, ilkokul ile lise, üniversite ve doktora mezunu gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa

neden olan eğitim grupları da, ilkokul ile üniversite mezunu gruplarıdır. Benzer şekilde, tutum maddelerinde farklılığa neden olan eğitim grupları, lise ile ilkokul ve üniversite mezunu gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa neden olan eğitim grupları da, üniversite ile lise mezunu gruplarıdır.

Tablo 5. Eğitim Bakımından Tutum ve Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Tutum	Gruplar Arası	40,641	3	13,547	36,297	**,001**
	Gruplar İçi	74,273	199	,373		
	Toplam	114,914	202			
Davranış	Gruplar Arası	12,195	3	4,065	11,131	**,001**
	Gruplar İçi	72,674	199	,365		
	Toplam	84,869	202			

Çalışma durumu bakımından kadınların toplu taşıma tutum ve davranışları için anket sorularına verilen puan ortalamaları karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 6'da verildiği gibidir. Çalışma durumu bakımından kadınların toplu taşıma tutum için anket sorularına verilen puan ortalamaları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Tutum maddelerinde farklılığa neden olan çalışma grupları, iş arayan ile özel sektör gruplarıdır.

Tablo 6. Çalışma Durumu Bakımından Tutum ve Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Tutum	Gruplar Arası	10,165	6	1,694	3,170	**,005**
	Gruplar İçi	104,750	196	,534		
	Toplam	114,914	202			
Davranış	Gruplar Arası	4,033	6	,672	1,630	,141
	Gruplar İçi	80,836	196	,412		
	Toplam	84,869	202			

3. SONUÇ

Anket çalışması, Ekim 2020 süresince, internet üzerinden ve gönüllülük esasına uygun olarak yapılmıştır. Çalışmada geliştirilen veri derleme aracının cevaplandırılmasına online olarak 265 kadın katılmıştır. Çalışma, yanlı ve eksik cevaplar değerlendirme dışında tutularak 203 kadının verdiği cevaplar ile tamamlanmıştır.

Anket maddelerine cevap veren kadınlar, salgın sebebiyle belediye otobüsü, metro ve dolmuş kullanmanın riskli olduğuna tamamen katılma yüzdeleri sırasıyla %51,2, %57,1 ve %67,5 olduğunu belirtmişlerdir. Anket maddelerine cevap veren kadınlar, salgın sebebiyle belediye otobüsü, metro ve dolmuş kullanma sıklıklarına hiç cevabı verenlerin yüzdeleri sırasıyla %56,2, %70,4 ve %79,8 olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın analiz kısmında, anket çalışmasına katılan kadınların demografik özellikleri ve toplu taşıma tutum ve davranışları için frekans analizleri ile bağımsız örneklemler t testi ve varyans analizleri uygulanmıştır.

Bulunan sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

- Analiz sonuçlarına göre, yaş, eğitim durumu, çalışma/iş durumu ve kronik hastalık durumu bakımından toplu taşıma tutum anket maddeleri arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.
- Yaş ve eğitim durumu bakımından toplu taşıma davranış anket maddeleri arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.
- Tutum maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları, 18-25 ile 56-65 ve 65-+ yaş gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları da, 18-25 ile 65-+ yaş gruplarıdır. Benzer şekilde, tutum maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları, 26-35 ile 56-65 ve 65-+ yaş gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa neden olan yaş grupları da, 26-35 ile 56-65 ve 65-+ yaş gruplarıdır.
- Tutum maddelerinde farklılığa neden olan eğitim grupları, ilkokul ile lise, üniversite ve doktora mezunu gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa neden olan eğitim grupları da, ilkokul ile üniversite mezunu gruplarıdır. Benzer şekilde, tutum maddelerinde farklılığa neden olan eğitim grupları, lise ile ilkokul ve üniversite mezunu gruplarıdır. Davranış maddelerinde farklılığa neden olan eğitim grupları da, üniversite ile lise mezunu gruplarıdır.
- Tutum maddelerinde farklılığa neden olan çalışma grupları, iş arayan ile özel sektör gruplarıdır.

KAYNAKÇA

Saatçioğlu, C., & Yaşarlar, Y. (2012). Kentiçi Ulaşımda Toplu Taşımacılık Sistemleri: İstanbul Örneği. KAÜ-İİBF Dergisi, 3(3), 117-144.

Hoel, L.A., & Sadek, A.W. (2011). Transportation Infrastructure Engineering: A Multimodal Integration. Cengage Learning.

Rohani, M.M., Wijeyesekera, D.C., & Karim, A.T.A. (2013). Bus operation, quality service and the role of bus provider and driver. Procedia Engineering, 53, 167-178.

World Health Organization (2020). Global research on coronavirus disease. Access Adress: https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/global-research-on-novel-coronavirus-2019-ncov. Access date:27.5.2020.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALGISININ YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ İLE İNCELENMESİ

Veysel YILMAZ
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0001-5147-5047
Gonca TANYELİ
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0002-7136-6785
Barış ERGÜL
University Of Eskişehir Osmangazi, Faculty of Science and Letter, Department of Statistics
ORCID: 0000-0002-1811-5143

ÖZET

Kadına yönelik şiddet, tüm dünyadaki kadınları etkileyen bir insan hakkı ihlali ve toplum sağlığı sorunudur. Yaşam döngüsü içinde ele alındığında kadına yönelik şiddet, doğum öncesi dönemde başlamakta, çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddet, kadının bedensel, fiziksel, duygusal, ruhsal ve sosyal yönden iyilik haline zarar veren, bireysel ve toplumsal yaşamında kadının özgürlüğünü kısıtlayan her türlü baskıcı düşünce, tutum ve eylemi içermektedir. Dünya Sağlık Örgütü, dünyada her üç kadından birinin ya partneri tarafından fiziksel veya cinsel şiddet gördüğünü ya da partneri olmayan biri tarafından cinsel şiddete maruz kaldığını rapor etmiştir.

Türkiye'nin kanayan yarası olarak bilinen kadına yönelik şiddetin azalması için halkın bu konuyu sorumluluk olarak ele alması gerekmektedir. Bu çalışmada, kadına karşı şiddete yönelik halkın göstereceği tutum ve davranışlar Planlanmış Davranış Teorisi (PDT) ile araştırılmıştır. Planlı Davranış Teorisi; bireylerin bir davranışı gerçekleştirmelerinin birincil açıklayıcısının niyet olduğunu; bireylerin niyetlerinin ise davranışa yönelik tutumlar, algılanan sosyal baskı (kişisel normlar) ve algılanan davranışsal kontrol tarafından açıklandığını ifade eder. PDT'de kişinin davranışının altında yatan niyetlerini etkileyen üç temel faktör vardır. Bunlar; davranışa yönelik tutum, topluma karşı algı ve davranış kontrolü algısıdır.

Çalışmada kişilerin kadına yönelik tutum ve davranışları PDT kapsamında geliştirilen bir ölçme aracı ile ölçülmüştür. Modelin uyumunun testi ve faktörler arasındaki ilişkiler Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılarak araştırılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısım demografik sorulardan oluşan bölümdür. İkinci bölümde ise, kadına yönelik şiddet ifadelerinin yer aldığı tutum ve davranışlardan oluşmaktadır. Tutum ve davranışların ölçülmesinde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır.

Çalışmada modelin uyumu ve parametre tahmininde yöntem olarak, yapısal eşitlik modellemesi kullanılmıştır.

Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan RMSEA=0,036 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, kadına yönelik şiddet için kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Yapısal eşitlik modellemesi ele alındığında, kadına şiddet için ele alınan kişisel norm ve niyet faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Benzer şekilde, kadına yönelik şiddet için algılanan davranış ve davranış faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kadın, Kadına Yönelik Şiddet, Aile İçi Şiddet

AN EXAMINATION OF THE PERCEPTION OF VIOLENCE AGAINST WOMEN WITH STRUCTURAL EQUALITY MODELING

ABSTRACT

Violence against women is a human rights violation and a public health problem affecting women all over the world. Considered within the life cycle, violence against women begins in the prenatal period and appears in various forms. Violence against women includes all kinds of oppressive thoughts, attitudes and actions that harm the physical, physical, emotional, spiritual and social well-being of women and restrict the freedom of women in their individual and social life. The World Health Organization reports that one in three women in the world has been subjected to physical or sexual violence by their partner or to sexual violence by someone who is not a partner.

To reduce violence against women, people should take this issue as a responsibility. The attitudes and behaviors of the public towards violence against women were investigated with the Planned Behavior Theory (PDT). Planned Behavior Theory; If it was the first explanation of their realization of a behavior; It expresses that individuals' intentions are explained by attitudes towards behavior, perceived social pressure (social norms) and perceived behavioral control. It affects the basic fundamental factors underlying success in PDT. These; attitude towards behavior, perception towards society and the perception of behavior control.

In the study, attitudes and behaviors towards women were measured with a survey in the PDT. The test of the fit of the model and the relationships between the factors were investigated by Structural Equation Modeling (SEM). The survey used in the study consists of two parts. It is a section of demographic questions in the first part. The second part question consists of attitudes and behaviors that include expressions of violence against women. A 5-point Likert scale was used to measure attitudes and behaviors.

SEM was used as a method in the estimation of the model and goodness of fit. RMSEA, which is one of the values calculated for the goodness of fit of the model, was calculated as 0,036. Accordingly, it can be said that the harmony of the model established for violence against women remains within the limits. Considering structural equality modelling, the existence of a meaningful relationship for violence against women can be mentioned about social norms and intentions. Similarly, it has been observed that there is a significant relationship between perceived behavior and behaviors for violence against women.

Keywords: Violence, Women, Violence against women, Domestic Violence

1. GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet tüm dünyadaki kadınları etkileyen bir insan hakkı ihlali ve toplum sağlığı sorunudur. Yaşam döngüsü içinde ele alındığında kadına yönelik şiddet, doğum öncesi dönemde başlamakta, çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddet, kadının bedensel, fiziksel, duygusal, ruhsal ve sosyal yönden iyilik haline zarar veren, bireysel ve toplumsal yaşamında kadının özgürlüğünü kısıtlayan her türlü baskıcı düşünce, tutum ve eylemi içermektedir. Kadına yönelik şiddet konusu, 20.yüzyılın son çeyreğine girerken uluslararası kamuoyu tarafından sadece aile bağlamında ele alınmış şiddete özel bir vurgu yapılmamıştır. Sonraları, daha çok sağlık problemi olarak üzerinde durulan kadına yönelik şiddet konusunun kapsamlı bir biçimde ele alınması 1958 yılında Nairobi' de düzenlenen 3.Kadın Konferansın' da olmuştur. Kadın hareketinin ve kadın sorunları üzerinde çalışan uluslararası örgütlerin sürekli çabaları sonucunda aile içi şiddet 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası gündemde yerini almıştır. Kadına yönelik şiddet konusunda araştırma ve incelemeler özellikle 20.yüzyılın son on yılında hız kazanarak devam etmiştir (Dönmez vd., 2012).

Türkiye'nin kanayan yarası olarak bilinen kadına yönelik şiddetin azalması için halkın bu konuyu sorumluluk olarak ele alması gerekmektedir. Bu çalışmada, kadına karşı şiddete yönelik halkın göstereceği tutum ve davranışlar Planlanmış Davranış Teorisi (PDT) ile araştırılmıştır. Planlı Davranış Teorisi; bireylerin bir davranışı gerçekleştirmelerinin birincil açıklayıcısının niyet olduğunu; bireylerin niyetlerinin ise davranışa yönelik tutumlar, algılanan sosyal baskı (kişisel normlar) ve algılanan davranışsal kontrol tarafından açıklandığını ifade eder. PDT'de kişinin davranışının altında yatan niyetlerini etkileyen üç temel faktör vardır. Bunlar; davranışa yönelik tutum, topluma karşı algı ve davranış kontrolü algısıdır (Fishbein ve Azjen, 1975; Azjen, 1991; Azjen, 2005).

Türkiye'nin kanayan yarası olarak bilinen kadına yönelik şiddetin azalması için halkın bu konuyu sorumluluk olarak ele alması gerekmektedir. Bu çalışmada kadına karşı şiddete yönelik halkın göstereceği tutum ve davranışların belirlenmesi amacıyla şiddet gören kadınlara karşı halkın göstereceği tepkiler ölçmek istenmektedir. Çalışmada kişilerin kadına yönelik tutum ve davranışları PDT kapsamında geliştirilen bir ölçme aracı ile ölçülmüştür. Modelin uyumunun testi ve faktörler arasındaki ilişkiler Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılarak araştırılmıştır.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2.1. Veri Derleme Aracı ve Örneklem

Çalışmada kullanılan ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısım demografik sorulardan oluşan bölümdür. İkinci bölümde ise, kadına yönelik şiddet ifadelerinin yer aldığı tutum ve davranışlardan oluşmaktadır. Tutum ve davranışların ölçülmesinde 10'lu Likert ölçeği kullanılmıştır. Davranış maddeleri 0(sıfır): Hiç ile 10 (on) Her zaman şeklinde ve tutum ifadeleri ise 0(sıfır): Hiç Katılmıyorum ile 10 (on) Tamamen Katılıyorum şeklinde ölçülmüştür.

Anket çalışması, Aralık 2020-Ocak 2021 süresince, internet üzerinden ve gönüllülük esasına uygun olarak yapılmıştır. Çalışmada geliştirilen veri derleme aracının cevaplandırılmasına online olarak 340 birey katılmıştır. Çalışma, yanlı ve eksik cevaplar değerlendirme dışında tutularak 303 bireyin verdiği cevaplar ile tamamlanmıştır.

Araştırmada kullanılan kadına şiddet için PDT modeli Şekil 1'de verilmiştir.

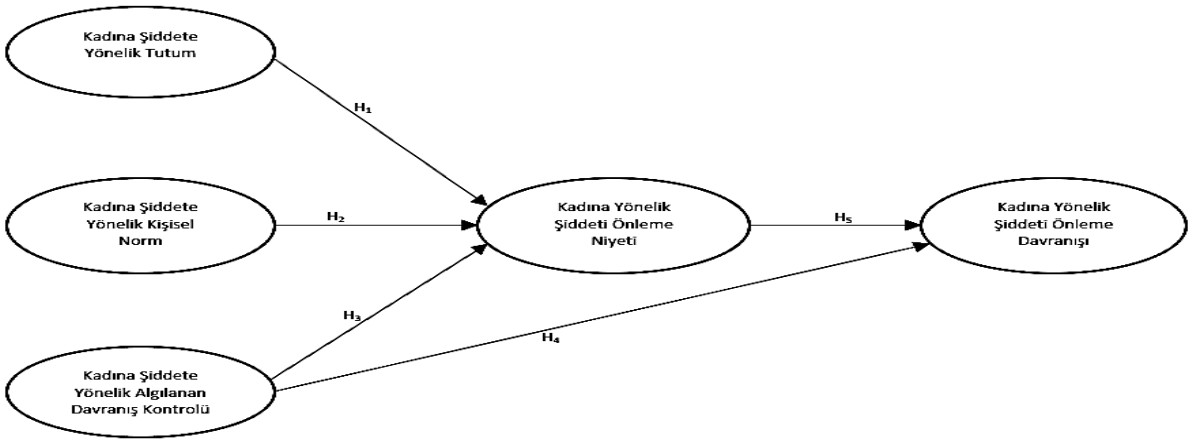

Şekil 1. Araştırma Modeli

Araştırmada kullanılan hipotezler aşağıda ifade edildiği gibidir:

H_1: Kadına şiddete yönelik tutum, kadına yönelik şiddeti önleme niyetini etkiler.

H_2: Kadına şiddete yönelik kişisel normun kadına yönelik şiddeti önleme niyeti üzerinde etkisi vardır.

H_3: Kadına şiddete yönelik algılanan olumlu davranış kontrolü, kadına yönelik şiddeti önleme niyetini olumlu etkiler.

H_4: Kadına şiddete yönelik algılanan olumlu davranış kontrolü, kadına yönelik şiddeti önleme davranışını olumlu etkiler.

H_5: Kadına yönelik şiddeti önleme niyetinin kadına yönelik şiddeti önleme davranışı üzerinde etkisi vardır.

Kadına yönelik şiddeti önleme araştırmasına katılan 303 bireyin demografik özellikleri Tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Dağılımları

Değişken	Düzey	Frekans	Yüzde
Yaş	18-22	94	31,0
	23-27	111	36,6
	28-33	31	10,2
	34-40	18	5,9
	41-48	12	4,0
	49-56	33	10,9
	57-69	4	1,3
Eğitim	İlköğretim	10	3,4
	Lise	36	11,9
	Üniversite	220	72,5
	Yüksek Lisans/Doktora	37	12,2
Cinsiyet	Kadın	189	62,4
	Erkek	114	37,6

2.2. Bulgular

Anket sorularından bazılarına verilen puanların dağılımı Tablo 2'de gösterildiği gibidir. Şiddet gören bir kadına yardım etme olasılığı sorusuna her zaman cevabı verenleri yüzdesi %50,2 olarak bulunmuştur. Şiddet gören bir kadın ile ilgili bir olayda polise şikayet etme olasılığının her zaman olması %70,0 olarak tespit edilmiştir. Şiddet görmüş kadınlarla ilgili yapılan etkinliklere katılma olasılığına her zaman cevabı verenlerin yüzdesi %30,4'tür. Çalışmaya katılanların "Kadınların da erkekler gibi geç saatlerde özgürce dışarıda gezebilmeleri gerektiğini düşünüyorum", "Kadına yönelik şiddetin varlığı beni rahatsız eden bir durumdur", "Kadına yönelik uygulanan şiddetin her türlüsüne (psikolojik,..vb) karşıyım" anket maddelerine tamamen katıldıkları görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Anket Maddelerine Verdikleri Puan Dağılımları

Soru No	Anket Maddeleri	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
BEH9.	Şiddet gören bir kadına yardım etme olasılığım	1,7	0,7	1,3	1,0	1,3	3,3	4,3	8,3	13,5	14,5	50,2
BEH10.	Şiddet gören kadınlarla ilgili olaylarla karşılaştığımda polise şikayet etme olasılığım	0,3	0,7	0,7	1,0	0,3	2,0	1,3	4,3	9,2	10,2	70,0
BEH11.	Şiddet görmüş kadınlarla ilgili yapılan etkinliklere katılma olasılığım	2,3	1,3	3,0	2,3	4,3	10,6	8,6	9,6	16,8	10,9	30,4
PBC15.	Kadına şiddet uygulayan birini gördüğümde müdahale ederim.	1,5	0,3	0,7	2,6	2,0	4,3	5,3	9,2	12,9	14,2	47,5
PBC16.	Kadına yönelik şiddetle ilgili bir olaya müdahale etmek ya da etmemek benim elimdedir/kararımdır.	2,0	1,3	1,0	1,7	1,0	5,9	3,6	5,0	9,2	10,6	58,7
PBC17.	Kadına yönelik şiddetle ilgili bir olayla karşılaştığımda şiddet uygulayan kişiye zarar vermemek için kendime hakim olabilirim.	5,6	2,3	3,3	8,6	5,3	11,9	6,3	10,6	11,2	12,5	22,4
ATT24.	Kadınların da erkekler gibi geç saatlerde özgürce dışarıda gezebilmeleri gerektiğini düşünüyorum.	1,0	1,0	0,0	1,0	0,7	2,0	1,7	3,6	5,3	7,3	76,6
ATT25.	Kadına yönelik şiddetin varlığı beni rahatsız eden bir durumdur.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,3	0,7	2,0	5,3	91,1
ATT26.	Kadına yönelik uygulanan şiddetin her türlüsüne (psikolojik,..vb) karşıyım.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,7	0,7	5,0	93,4
SN27.	Sosyal çevrem kadına yönelik şiddetle ilgili paylaşım yapıp yapmamamı umursarlar.	15,2	4,0	3,3	5,6	4,0	14,2	7,3	6,6	11,6	6,9	21,5
SN28.	Görüşüne değer verdiğim arkadaşlarım, şiddet gören bir kadınla karşılaştığımda müdahale edip etmeyeceğimi umursarlar.	3,0	2,6	2,0	2,3	3,3	11,2	4,3	8,9	12,9	11,2	38,3
INT31.	Yakın gelecekte şiddet görmüş bir kadınla karşılaşırsam yardım ederim.	4,3	1,7	0,7	2,3	1,7	6,6	3,6	3,3	13,2	12,5	50,2
INT32.	Yaşadığım yerleşim biriminde kadına yönelik şiddetle ilgili bir olayla karşılaştığımda bildirim yapma niyetindeyim.	0,7	0,3	0,7	0,7	0,7	4,0	3,6	5,0	9,2	14,2	61,1
INT33.	Yakın zamanda kadına yönelik şiddetle ilgili derneklere üye olma niyetindeyim.	12,9	6,6	7,6	6,9	5,3	18,5	8,3	7,3	5,9	5,9	14,9

Analiz kısmında ilk aşamada anketin güvenilirlik analizi yapılmış ve güvenilirlik analizi sonucu Tablo 3'de gösterilmiştir. Tablo 3'e göre, Cronbach Alfa değeri 0,891 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin güvenilir olduğunun göstergesidir.

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi

Cronbach Alfa	Standartlaştırılmış Cronbach Alfa	Madde Sayısı
,891	,896	22

Sonraki aşamada ise ilgili model, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiş ve ilgili model için Şekil 2'deki sonuç bulunmuştur. Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan RMSEA=0,036<0,05 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, kadına yönelik şiddet için kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Modelde yer alan dışsal değişkenlerin

kadına şiddeti önleme davranışını açıklama yüzdesi R^2 =0,79 olarak belirlenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi ele alındığında, kadına şiddet için ele alınan ATT, SN ve PBC arasında pozitif ve anlamlı korelesyon hesaplanmıştır (0,44, 0,44 ve 0,98) . Çalışmada öne sürülen H2 ve H4 desteklenmiştir. Kişisel norm ve niyet faktörleri arasında (SN→INT:β=0,26, t=2,98) anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu sonuçtan Katılımcılarda yakın çevre etkisi (sosyal baskı) arttıkça kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik niyetlerinin artacağı söylenebilir. Benzer şekilde, kadına yönelik şiddet için algılanan davranış ve davranış faktörleri arasında (INT→DAV için β =0,88, t=5,83) anlamlı ve pozitif yönde güçlü bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Bu bulgudan hareketle katılımcıların kadına yönelik şiddeti önleme ye yönelik kendilerine güven düzeyi arttıkça, şiddeti önlemeye yönelik davranış sergileme olasılıkları da artacağı değerlendirilmiştir.

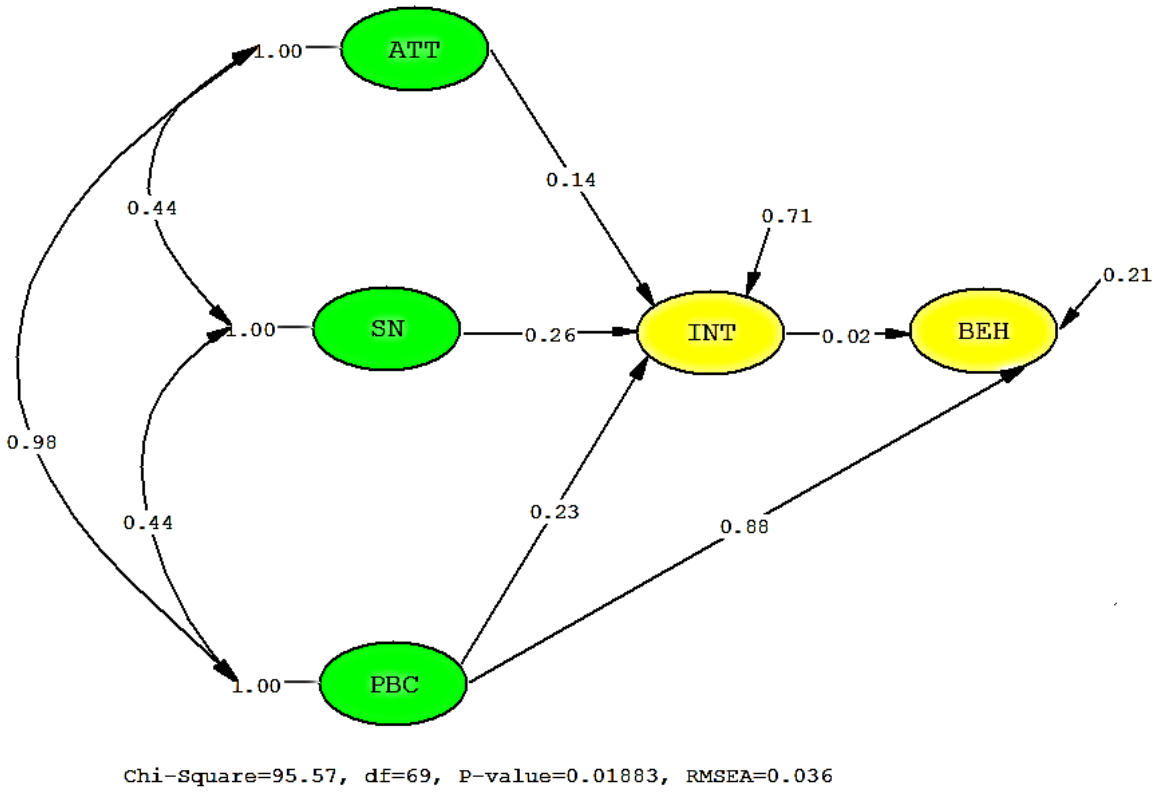

Şekil 2. Kadına şiddet için YEM Analiz Sonucu

Cinsiyet bakımından faktör ortalamalarına verilen puan ortalamalarının karşılaştırılmasında bağımsız örneklemler t testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 4'te gösterildiği gibidir. Tablo 4'e göre, cinsiyet bakımından davranış, tutum ve niyet ortalamaları arasında farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 4. Cinsiyet Bakımından Faktör Ortalamalarının Karşılaştırılması

		Levene Test		t-test		
		F	p	t	df	p (2-yönlü)
BEH	Varyanslar Eşit	3,726	,055	4,685	301	**,001**
PBC	Varyanslar Eşit	,073	,788	1,941	301	,053
ATT	Varyanslar Eşit	3,670	,053	2,755	301	**,006**
SN	Varyanlar Eşit	,632	,427	,387	301	,699
INT	Varyanlar Eşit	,326	,569	5,179	301	**,001**

Tablo 5. Eğitim Bakımından Faktör Ortalamalarının Karşılaştırılması

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
BEH	Gruplar Arası	52,901	5	10,580	3,626	**,003**
	Gruplar İçi	866,546	297	2,918		
	Toplam	919,447	302			
PBC	Gruplar Arası	25,598	5	5,120	3,298	**,006**
	Gruplar İçi	460,999	297	1,552		
	Toplam	486,597	302			
ATT	Gruplar Arası	1,039	5	,208	1,029	,400
	Gruplar İçi	59,942	297	,202		
	Toplam	60,980	302			
SN	Gruplar Arası	26,768	5	5,354	1,051	,388
	Gruplar İçi	1512,767	297	5,093		
	Toplam	1539,534	302			
INT	Gruplar Arası	36,284	5	7,257	1,343	,246
	Gruplar İçi	1604,665	297	5,403		
	Toplam	1640,950	302			

Eğitim durumu bakımından faktör ortalamalarına verilen puan ortalamalarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 5'te gösterildiği gibidir. Tablo 5'e göre, eğitim bakımından davranış ve algılanan davranış ortalamaları arasında farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Farklılığa neden olan gruplar ise, lise ile yüksek lisans/doktora mezunları olarak bulunmuştur.

Yaş bakımından faktör ortalamalarına verilen puan ortalamalarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 6'da gösterildiği gibidir. Tablo 6'ya göre, yaş bakımından davranış ortalamaları arasında farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Farklılığa neden olan gruplar ise, 34-40 yaş grubu ile 49-56 yaş grupları olarak bulunmuştur.

Tablo 6. Yaş Bakımından Faktör Ortalamalarının Karşılaştırılması

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
BEH	Gruplar Arası	44,930	6	7,488	2,535	**,021**
	Gruplar İçi	874,518	296	2,954		
	Toplam	919,447	302			
PBC	Gruplar Arası	19,069	6	3,178	2,012	,064
	Gruplar İçi	467,528	296	1,579		
	Toplam	486,597	302			
ATT	Gruplar Arası	2,158	6	,360	1,810	,097
	Gruplar İçi	58,822	296	,199		
	Toplam	60,980	302			
SN	Gruplar Arası	55,038	6	9,173	1,829	,093
	Gruplar İçi	1484,496	296	5,015		
	Toplam	1539,534	302			
INT	Gruplar Arası	20,288	6	3,381	,618	,716
	Gruplar İçi	1620,661	296	5,475		
	Toplam	1640,950	302			

3. SONUÇ

Türkiye' de her geçen gün şiddet gören kadınların sayısı artmaktadır. Türkiye'nin kanayan yarası olarak bilinen kadına yönelik şiddetin azalması için halkın bu konuyu sorumluluk olarak ele alması gerekmektedir.

Bu çalışmada kadına karşı şiddete yönelik halkın göstereceği tutum ve davranışların belirlenmesi amacıyla şiddet gören kadınlara karşı halkın göstereceği tepkiler ölçmek istenmektedir. Araştırma modeli olarak planlı davranış teorisi modeli kullanılmıştır.

Araştırmada 36 maddeden ve cevaplarından oluşan 10'lu likert olarak tasarlandığı bir anket kullanılmış ve anket online olarak yapılmıştır. Anketin örneklemi 340 kişiden oluşurken verilerin

temizlenmesi sonucunda 37 kişi kontrol sorusundan geçememiş ve elimizde sonuç olarak 303 anket kalmıştır. 303 anketin spss verileri sonuçlarına göre tüm soruların güvenilirlik analizi 0,89 çıkmıştır ve bu sonuca göre anket yüksek derece güvenilirdir.

Şiddet gören bir kadına yardım etme olasılığı sorusuna her zaman cevabı verenleri yüzdesi %50,2 olarak bulunmuştur. Şiddet gören bir kadın ile ilgili bir olayda polise şikayet etme olasılığının her zaman olması %70,0 olarak tespit edilmiştir. Şiddet görmüş kadınlarla ilgili yapılan etkinliklere katılma olasılığına her zaman cevabı verenlerin yüzdesi %30,4'tür. Çalışmaya katılanların "Kadınların da erkekler gibi geç saatlerde özgürce dışarıda gezebilmeleri gerektiğini düşünüyorum", "Kadına yönelik şiddetin varlığı beni rahatsız eden bir durumdur", "Kadına yönelik uygulanan şiddetin her türlüsüne (psikolojik,..vb) karşıyım" anket maddelerine tamamen katıldıkları görülmektedir.

İlgili model, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiş ve ilgili model için Şekil 2'deki sonuç bulunmuştur. Modelin uyumu için hesaplanan değerlerden olan RMSEA=0,036 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, kadına yönelik şiddet için kurulan modelin uyumunun kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığı söylenebilir. Yapısal eşitlik modellemesi ele alındığında, kadına şiddet için ele alınan kişisel norm ve niyet faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Benzer şekilde, kadına yönelik şiddet için algılanan davranış ve davranış faktörleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmüştür.

Bağımsız örneklemler t test sonucuna göre, cinsiyet bakımından davranış, tutum ve niyet ortalamaları arasında farklılık bulunmuştur.

Eğitim durumu bakımından faktör ortalamalarına verilen puan ortalamalarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi testi kullanılmıştır. Eğitim bakımından davranış ve algılanan davranış ortalamaları arasında farklılık bulunmuştur. Farklılığa neden olan gruplar ise, lise ile yüksek lisans/doktora mezunları olarak bulunmuştur.

Yaş bakımından faktör ortalamalarına verilen puan ortalamalarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi testi kullanılmıştır. Yaş bakımından davranış ortalamaları arasında farklılık bulunmuştur. Farklılığa neden olan gruplar ise, 34-40 yaş grubu ile 49-56 yaş grupları olarak tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Dönmez, G., Şimşek, H. & Günay, T. (2012). Evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddet ve ilişkili etmenler. Türkiye Halk Sağlığı Dergisi, 10(3), 151-159.

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). Belief, attitude, intention, and behavior : an introduction to theory and research. Addison-Wesley series in social psychology. Addison-Wesley Pub. Co., Reading, Mass.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behaviour. Organizational Behaviour and Human Decision Processes, 50(2), 179-211.

Ajzen, I. (2005). Attitudes, personality and behavior. Open University Press, New York.

DECONSTRUCTING THE WARTIME SEXUAL VIOLENCE AGAINST WOMEN: A STUDY OF KASHMIR

Saima MAJEED
M. Tech Computer Science, Kurukshetra University Haryana, India

ABSTRACT

History provides us with a scare chronicle of gendered experiences in political violence. However, most of the attempts tend to portray the simple characterization of women as the victims. Women's experiences bring in to focus the heterogeneity of the experiences of subgroup caught in conflict situations. Over the period of time women of Kashmir have fought a long battle against the military. They have been the easy target and their conditions in the state were deteriorating since the insurgency. Further, the women of Kashmir have been hit by the physical violence both by the security and the military forces. Women form an integral part of the social structure but time and above they have borne the brunt of socio-political conflict. It has been more than twenty years that Kashmir has been going through a political turmoil. Women of Kashmir have fought a long battle against the military forces. They have been tormented psychologically, emotionally and physically. They have been immensely affected. Many agencies including the international agencies have documented sexual exploitation, torture and rape against the innocent daughters, mothers, sisters and wives of soil. It has been alleged that rape is easy weapon of war to create insecurity and fear among the rebel community being the victims of the military war, their education and social relation have been affected and also psychologically. Also, the military camps in Kashmir are set up near the educational institutions which have created fear in the mind of the parents and hence they prevented their children, especially their daughters from going to school. Therefore, from every sphere the human rights of women in Kashmir have been curtailed. The paper would analyze the impact of conflict on women particularly the sexual violence. It would also study how the patriarchal system further deteriorate the condition of women in Kashmir which further affect the empowerment of women.

Keywords: Kashmiri Women, Sexual Violence, Conflict

LEGAL GUARANTEES OF WOMEN' SOCIAL PROTECTION IN CONNECTION WITH MATERNITY

Natalia SCIUCHINA, Dr. Habil. In Law
ORCID: 0000-0001-5858-4924
Tiraspol T.G. Shevcenco State University, Faculty of Law, Department of Business and Labour law,
Comrat State University, Faculty of Law, Department of Private law,
Republic of Moldova
Vladlena LISENCO, Dr. In Law
ORCID: 0000-0002-9846-2750
European University of Moldova, postdoctoral researcher, Republic of Moldova

ABSTRACT

The system of social security for women in connection with maternity is the result of a differentiated approach to the legal regulation of this area of social relations. The guarantees of women's rights are examined and analyzed in relation to international and national legislation, the provisions of the UN Conventions, ILO Conventions and Recommendations, as well as international agreements adopted at the regional level. At the international level and at the level of national legislation, guarantees for women are established. The guarantees can be classified according to various criteria: the number of children in the family; the state of health of children in the family; employment of a woman before the birth of a child; the presence of other persons who are able to provide material support to the child and mother; financial situation of a family with a child and others. The article proposes the basis for classification and also examines specific types of rights and guarantees in connection with maternity based on the proposed classification. The right to mother's protection is a comprehensive human right and provides for various forms of social support for the protection of mothers and children, ensuring family rights. In the context of the instability of the state economy, as well as difficulties in the social protection system associated with the COVID-19 pandemic, the main goal of the state in implementing social policy measures is to maintain the existing level of social protection for mothers, as well as to take measures aimed at increasing the amount of benefits paid in connection with the presence of children, and, of course, increasing the effectiveness of labor legislation and legislation on social security, securing guarantees and benefits for women in connection with maternity. The article proposes some ways to improve the current legislation on the example of the legislation on social security of the Republic of Moldova and some other states.

Keywords: Women's Rights, Maternity, Social Protection, Legal Regulation

1. INTRODUCTION

The problems of women's legal protection in connection with maternity are of practical interest among researchers - specialists in various fields of science. Research in the field of law and legislation concerning the issues of social guarantees for women in connection with the presence of children, as a rule, is based on an analysis of national legislation, comparative legal analysis of international law and branch legislation (social protection law, family law ets.). In addition, comparative legal studies are being conducted that touch upon the protection of women's rights throughout the periods of the historical development of the state and interstate communities. The system of social security for women in connection with maternity is the result of a differentiated approach to the legal regulation of this area of social relations. The guarantees of women's rights are examined and analyzed in relation to international and national legislation, the provisions of the UN Conventions, ILO Conventions and Recommendations, as well as international agreements adopted at the regional level. Maternity protection has long been seen by the international community as an essential prerequisite for the achievement of women's rights and gender equality.

2. STUDY AREA

The study was carried out on the basis of the international legal acts, statistical data from surveys and reports on the observance of human rights, including observance of women's rights in relation to maternity, as well as materials from legal literature. International legal instruments, as far as national legislation were in the subject of the research.

3. MATERIAL AND METHOD

The methodological basis of the research is made up of comparative historical, system-logical and comparative legal research methods. The formal legal, sociological, statistical research methods, applies dialectical, systemic and comparative legal approaches are used.

4. DISCUSSION

4.1. Legal Framework

The right of all women to maternity protection is laid down in fundamental human rights instruments such as Universal Declaration of Human Rights (New York, 1948); International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (New York, 1966); International Covenant on Civil and Political Rights (New York, 1966); Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (New York, 1979); Convention on the Rights of the Child (New York, 1989) and Conventions and Recommendations of International Labour Organization. Speaking about the legal basis for the regulation of women's rights in relation to maternity, one cannot but mention domestic legislative acts - National Constitution and branch legislation (social protection and labour law).

In this list of international standards, the first place is taken by the Universal Declaration of Human Rights, 1948, where motherhood and childhood are entitled to special care and assistance (Art 25(2)). Maternity as a legal fact giving rise to additional social protection is indicated in International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966: " Special protection should be accorded to mothers during a reasonable period before and after childbirth. During such period, working mothers should be accorded paid leave or leave with adequate social security benefits" (Art. 10(2)).

A normative act that can be called one of the basic among international standards for women's rights is Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, 1979. Along with securing the right to work without discrimination, the right to equal remuneration for work of equal value, the right to rest, this Convention enshrines the right to maternity protection. Moreover, the prohibition of discrimination against women on the basis of maternity and the presence of children is noted (Art. 11).

Convention on the Rights of the Child, 1989 is the international act that regulates the rights of children at the international level. However, this Convention is also of practical interest from the point of view of defining the rights and guarantees for women with children. If we consider maternity in a broader aspect as the right to guarantees related to the presence of a child and ensuring the opportunity to parenting, then the rights of children correspond to the rights of the mother or the right to maternity. In this aspect Art. 18(2) of the Convention is of interest from the perspective of guaranteeing and promoting the rights for state' render appropriate assistance to parents and declaring legal guardians in the performance of their child-rearing responsibilities and to ensure the development of institutions, facilities and services for the care of children (Art. 18(2)).

An example of the legal consolidation of the right to maternity protection at the national level can be the Constitution of the Republic of Moldova. The Constitution of the Republic of Moldova establishes that motherhood and childhood, the family are under the protection of the state. The state protects motherhood, childhood and youth and promotes the development of relevant institutions (part 2 of Article 49 The Constitution of the Republic of Moldova); mother and child have the right for special help and protection. These principles serve as the basis for the adoption by the state represented by its authorized bodies measures to protect the interests of mothers and children, legal mechanisms such protection, encouragement of the institution of motherhood, are aimed at creation of a healthy family, society, and the state as a whole (Sciuchina Natalia, 2018).

4.2. Social guarantees classification

The right to special legal protection from the state arises in a woman after the birth of a child, not only because incurring additional costs for the maintenance and education children (as one of the reasons for social protection), but also due to physiological characteristics, impossibility for a certain time of execution in full other social functions other than maternity. That's why we can speak about system of guarantees for women. In our opinion, the presented classification reflects the main groups of guarantees that are provided to women in connection with maternity. In the legal literature and normative legal acts, the right to maternity protection is considered in close connection with the right to child protection.However, it appears appropriate, within the framework of the topic of work, the right to maternity protection should be considered separately, taking into account specifics of legal regulation of this right. Taking into account the above, we can propose the following classification approach of social guarantees for women in connection with maternity. The guarantees can be classified according to various criteria: the number of children in the family; the children' s health status in the family; employment of a woman before the maternity; the presence of other persons who are able to provide material support to the child and mother; financial situation of a family with a child.

4.3. Risks in connection with the implementation of guarantees

A large amount of social guarantees related to maternity is provided for by national legislation for women who are subject to compulsory social insurance. However, today, in the context of a massive reduction in workers in various sectors of the economy, the number of contributions paid by insured workers is sharply reduced. Therefore, in the case when the state makes payments to women in connection with motherhood from the appropriate extra-budgetary funds, the states should look for other sources of payments. The situation is aggravated by the coronavirus pandemic. Throughout the year the world has been living under the conditions of the coronavirus pandemic and the traditional well-established social protection system, the development of which could be predicted, today does not fulfill its goals. Speaking of the impending pandemic threat, UN Secretary General mentioned, that state should ''Put women and girls at the centre of efforts to recover from COVID-19'' (Guterres, António, 2020). Practically all international organizations, starting from March 2020, have been conducting research, conferences, and publishing reports on the challenges associated with the coronavirus pandemic. While declaring many proposals on the need to maintain the level of equality, frightening figures are cited that illustrate the consequences of the pandemic. This is, first of all, the number of people who have lost their jobs, working illegally, who have lost social benefits, suffering in conditions of extreme poverty, etc.

In these conditions, the proposed actions should also contain legal measures to support women in connection to maternity.

 Measures to protect and stimulate the economy, from cash transfers to credits and loans, must be targeted at women.

 Social protection systems must be expanded.

4. 4. Legal guarantees

Legal support measures for women may include the following legal guarantees:

- preservation of social benefits to working women during maternity leave period; advantages in employment and retraining for women with children who were laid off due to the pandemic;

- the need to adopt at the legislative level special measures to protect pregnant women during the crisis caused by the coronavirus pandemic: additional paid rest time; provision of remedies at the expense of the employer; revision of the types of employment in which the labor of women is prohibited, ets.

- Ensure the reality of the exercise of the right of pregnant workers to ensure health care during a pandemic: take measures to prevent and eliminate risk factors for pregnant women; transfer to another job while maintaining the same salary or, if this is not possible, change the work schedule, provide the opportunity to work remotely or send on vacation with full pay.

5. Results

Maternity protection is multidimensional and encompasses different components that are of crucial importance from a health, income security and employment protection perspective. By safeguarding women's employment and income security during and after maternity, maternity protection is essential for ensuring women's access to equality of opportunity and treatment in the workplace, promoting gender equality and women's empowerment. Maternity protection further ensures effective access to quality maternal health care, thereby contributing to the health and well-being of mothers and their babies. Social protection is a key element of national strategies to promote human development, political stability and inclusive growth. Maternity protection is multidimensional. From a social security perspective, it includes protection against suspension or loss of income during maternity leave, and access to maternal health care. Maternity leave supported with cash benefits to fully or partially replace women's earnings during the final stages of pregnancy and after childbirth is of critical importance for the well-being of pregnant women, new mothers and their families. The absence of income security during the final stages of pregnancy and after childbirth forces many women, especially those in the informal economy, to return to work prematurely, thereby putting at risk their own and their children's health. Another fundamental component of maternity protection

is maternal health care, namely effective access to adequate medical care and services during pregnancy and childbirth, and beyond, to ensure the health of both mothers and children. As with health care in general, a lack of effective access to maternal health care coverage not only puts the health of women and children at risk, but also exposes families to significantly increased risk of poverty. According to international standards, maternity protection also includes the protection of women's rights at work during maternity and beyond, through measures that safeguard employment, protect women against discrimination and dismissals, and allow them to return to their jobs after maternity leave under conditions that take into account their specific circumstances. It also includes occupational safety and health components that are essential to protect the health of pregnant and breastfeeding women and their babies, as well as women's reproductive capacity.

6. Contribution

Legal protection measures related to maternity are provided and guaranteed to every woman, regardless of the availability labor relations, and, consequently, the fact of social insurance. Therefore, in our opinion, the priority in the ongoing social policy should remain, the direction for the implementation of the principle of universality of providing certain types of provision and social support. The following legal means and mechanisms can be suggested providing social assistance to single-parent families with low incomes; reforming the social protection system while unconditionally maintaining the level of guarantees; tougher sanctions, along with the introduction of additional sanctions for violators of women's rights related maternity ; adoption of measures aimed at supporting young and large families; stimulating the growth of the birth rate; effective implementation of protective mechanisms for migrant workers - citizens of the Republic of Moldova who are outside its borders; borrowing foreign and international experience in the legal regulation of protective mechanisms in relation to women, women with children; the use of special support schemes for women, women with children, according to their needs.

Bibliography

Universal Declaration of Human Rights (New York, 1948) https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (New York, 1966) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx

International Covenant on Civil and Political Rights (New York, 1966) https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (New York, 1979) https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2016/12/cedaw-for-youth#:~:text=The%20Convention%20on%20the%20Elimination,women's%20and%20girls'%20equal%20rights.

Convention on the Rights of the Child (New York, 1989) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx

Conventions and Recommendations of International Labour organization https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_192621.pdf

UN Secretary-General António Guterres speaking at a meeting. https://www.un.org/ru/coronavirus/put-women-and-girls-centre-efforts-recover-covid-19

Sciuchina N. (2018) Social rights of a person in the Republic Moldova: Monograph. F.E.-P. "Tipografia Centrală"), Chisinau, pp. 177-178.

Social protection for maternity : key policy trends and statistics / International Labour Office, Social Protection Department. - Geneva: ILO, 2015. https://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=51579

Law and practice across the world Maternity and paternity at work (2015) International Labour Office, Geneva, Switzerland www.ilo.org/maternityprotection

Maternity protection at work. Revision of the Maternity Protection Convention (Revised), 1952 (No. 103), and Recommendation, 1952 (No. 95). International Labour Conference 87th Session 199 9. Report V(1). International Labour Office. Geneva. 2020. https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/rep-v-1.htm

KADINA ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN KONUKEVİ HİZMETİ VE BELEDİYELER

Mustafa TEKDERE
ORCID: 0000-0002-6570-8072
Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Economics and Administrative Sciences
Tuncay POLAT
ORCID: 0000-0002-1066-8886
Erzincan Binali Yıldırım University, Vocational School of Health Care Services

ÖZET

Ulusal ve uluslararası tüm gelişmelere rağmen, kadına yönelik şiddet tüm Dünya'da 21. yüzyıla taşınan en önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Kadının gördüğü şiddete katlanmasının sebeplerinden biri; kadının şiddet ortamını terk ettiğinde gidecek başka bir yerinin olmamasıdır. Şiddet gören kadının hangi kuruma başvuracağını ve bir süreliğine güvenle barınabileceği bir yerin olduğunu bilmesi, kadının şiddete boyun eğmesini engelleyecektir. Bu noktada, kadın konukevleri oldukça önemli bir role sahiptir. 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinin "a" fıkrasına göre; "büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerin kadın konukevi açma konusunda hukuki bir zorunluluğu" bulunmaktadır. Hukuki zorunluluğa rağmen, ilgili sorumluluğun yerine getirilmediği görülmektedir. Söz konusu ihmal, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi olan kadınların ve çocuklarının şiddet ortamından kurtulma, sığınacak bir yer bulma, güvenli ortamlarda çok yönlü hizmetlerle rehabilite edilerek topluma tekrar adaptasyon imkanlarını sınırlandırmaktadır. Bu çalışmada; belediyelerin kadın konukevi açma görevini yerine getirmediği sayısal verilerle ortaya konulmuş, yerine getirilmeyen görev çerçevesinde kadına şiddeti önleme açısından birtakım eleştiriler yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kadın Konukevi, Şiddet, Belediyeler

WOMEN'S GUESTHOUSE SERVICE AND MUNICIPALITIES IN STRUGGLING WITH VIOLENCE AGAINST WOMEN

ABSTRACT

Violence against women is among the most important problems carried to the 21st century all over the world despite all national and international developments. One of the reasons why women endure violence is that when a woman leaves an environment of violence, she has no other place to go. Knowing which institution to apply to and there is a safe shelter for a while will prevent the woman from subjecting to violence. At this point, women's guesthouses play a very important role. According to the paragraph "a" of the 14th article of the Municipality Law No. 5393; ''Metropolitan municipalities and municipalities with a population over 100,000 have a legal obligation to open women's guesthouse ''

Despite the legal obligation, it is seen that the relevant liability has not been fulfilled. The negligence in question limits the possibilities of women and their children who are subjected to violence or are in danger of being exposed to violence, finding a place to shelter, being rehabilitated with versatile services in safe environments, and re-adapting to society. In this study; numerical data revealed that the municipalities did not fulfill their duty of opening women's guesthouses, further, within the framework of the unfulfilled duty, some criticisms and suggestions were made in terms of preventing violence against women.

Keywords: Woman, Women's Guesthouse, Violence, Municipalities

DOES WOMEN EMPOWERMENT ATTRIBUTES IN RURAL SAVINGS SCHEME CLOSES GENDER GAP IN JIGAWA STATE, NIGERIA?

Abdul-Razaq Rilwan ITARI
Department of Economics and Development Studies, Faculty of Arts and Social Sciences, Federal University, Dutse, Jigawa State, Nigeria.
Aminu Muhammad FAGGE
Department of Economics and Development Studies, Faculty of Arts and Social Sciences, Federal University, Dutse, Jigawa State, Nigeria.
Gambo Babandi GUMEL
Department of Economics and Development Studies, Faculty of Arts and Social Sciences, Federal University, Dutse, Jigawa State, Nigeria.
Abubakar HASSAN
Department of Economics and Development Studies, Faculty of Arts and Social Sciences, Federal University, Dutse, Jigawa State, Nigeria.

Abstract

The paper studies how women empowerment attributes in rural savings scheme closes gender gap in Jigawa State of Nigeria. Majority (68.3%) of the women studied reveal that loan or credit provision available in their communities was largely dominated by their male counterpart. The regression model does not have a good fit given that it has a very poor and low value of R^2(0.055) which means only 5.5% of total variation in PRE_{DM} is accounted by the regressors of the model, despite that, the model is overall statistically significant according to F-statistics which is rejected at 5%. Similarly, the model does not satisfy most of the econometric tests conducted. The paper, recommend that government and donor agencies should give equal or more priority to women especially in rural areas when loans or credit facilities are available to the community, by doing so, it would close the gap between the women and men.

Keywords: Empowerment, Rural Savings Scheme, Gender, Jigawa State, Nigeria

JEL Classification: J16, R51, M54

1.0 Introduction

Rural women as compared to their male counterparts in Developing Countries (DC) are at a serious disadvantage when trying to access credit most especially from the conventional commercial banks, because they lack the minimum collateral securities and they are considered ostensibly as credit risk customers. The main reason for this is that women in Less Developed Countries (LDCs), too often

have almost no assets of their own and also very limited opportunities is available to them to make money when they are compared to their male counterparts.

For instance, in Nigeria, women are the poorest and the most marginalized most especially in rural and sub-urban communities (Alarape, 1992; Udoh, 1995). The reasons for the rural women being poor is due to their low status generally in our societies, lack of formal education as well as low access to socio-economic resources such as land for agriculture and capital for income generating activities. There is no doubt that rural women indeed suffer from socio-economic marginalization and abject poverty, despite that, they perform bulk of the tasks involved in food production and processing. They are also highly represented in various sectors of the rural economy, from farming to informal sector activities (such as trading, etc.). According to United Nations Development Programme (UNDP, 2010), most rural female farmers have limited access to agricultural inputs and micro-credit to enhance their productivity and income.

Women empowerment through Rural Savings Scheme (RSS) is one of the most important components of the global development agenda (Ghadoliya, 2000; Pietila, 2002). More so, it enhances the autonomy of women to gain control over economic resource at the household, community and national levels. It enables women to fight their way out of poverty and plays a crucial role towards achievement of a life of dignity and prosperity to the entire humanity (Armendariz de Aghion & Morduch, 2005; Republic of Kenya, 2005; United Nations, 2000).

Rural saving scheme (RSS) or thrift and credit groups are mostly informal groups whose members pool savings and re-lend within the group on rotational or needs basis. These groups have a common perception of needs and impulse towards collective action. Many of these groups got formed around specific production activity, promoted savings among members and use the pooled resources to meet emergent needs of members, including consumption needs, and other social or urgent needs such as health, wedding and so many other human needs. Women rotatory saving group, formed mostly for rural women, being an effective medium for community involvement in developmental activities, can be a powerful tool for alleviating rural poverty through the empowerment of women, by freeing themselves from the clutches of usurious moneylenders. Hence this study determines the extent to which the RSS has impacted on gender relation and in closing gender gap. Review of the available empirical evidences make it very clear that research works focusing on the impact of rural saving scheme on women empowerment, especially in Nigeria are rare in nature. It is specifically against this backdrop that the present study was undertaken to critically evaluate the role-played by the RSS in empowering women both economically and financially.

2.0 Empirical Literature Review

Recent empirical evidence suggest that well developed rural saving schemes can help individuals to improve incomes, broaden investment opportunities; thus, reduce poverty as well as lower income inequality between women and men (Claessens & Kranz, 2001). Through small loans advanced at low interest rates, rural saving schemes play an important role in empowering women, who in most cases lack alternative economic lifelines. Experts view rural saving schemes as the one glimmer of hope for the poor, a critical way out of poverty and a means to the economic empowerment of low income-earners, especially women (Claessens & Kranz, 2001). Michaela Walsh, who founded Women's World Banking, an organization based in New York, once pointed out that RSSs are crucial in forming businesses, which in turn, create job opportunities in developing economies (Wright, 2000).

A global study conducted by the World Bank found that by the end of 2006, about 133 million people were involved in rural saving activities and had benefitted from small loans from such schemes. About 60% of rural saving beneficiaries were women earning less than a dollar a day (World Bank, 2007). A study conducted by Robinson (2004) noted that women form approximately 83% of the reported clients of rural saving projects. The study observed that the strength of rural saving schemes was founded on women's proper utilization of funds, financial discipline and timely repayment of loans. Consequently, investing in women had proven to be the most effective way to increase household expenditures on health, nutrition, food security, education and protection against emergencies (Robinson, 2004).

Morduch (1999) found that in developing countries, women play a pivotal role as risk managers and drivers of development, particularly in rural communities (Morduch, 1999). Rural saving schemes enable thousands of women to access and use small sums of money in creative and successful ways to develop livelihoods, improve family wellbeing and accumulate savings. In this regard, the study found that women involved in rural saving activities were significantly different from those not involved in such activities in terms of average income, food security, education, healthcare and ownership of production factors. Nevertheless, notwithstanding the benefits of rural saving resources were too limited to effectively empower women, create upward mobility and contribute to long-term economic growth (Morduch, 1999). This suggests the need for financial strengthening of rural saving schemes to enable beneficiaries go beyond subsistence level.

In another study, Khandker (2005) found that among the earliest rural saving beneficiaries, poverty rates decreased by more than 20 percent, over half of which was attributed to rural saving loans (Khandker, 2005). Women involved in rural saving schemes were three times more likely to purchase land on their own than those not involved in such schemes. Due to the spillover effect of this impact on non-beneficiaries of rural saving schemes, the study concluded that rural saving directly accounted for 40% in the reduction of poverty in rural Bangladesh. While reviewing the study in 2005, the author demonstrated that the substantial impact of rural saving on poverty was entirely a result of borrowing by women, because borrowing by men yielded much lower returns (Khandker, 2005).

Furthermore, Holvoet (2005) found that women's membership to rural saving groups was significantly associated with the amount of capital invested in business, ownership of capital equipment, net returns on capital, food security in the house and consistency in the schooling of children. In this regard, children whose mothers had accessed rural saving loan facilities were about twice more likely to stay in school without interruption than children whose mothers had not acquired such loans. Similarly, Todd (2001) noted a positive correlation between access to rural saving funds by women and child nutrition, maternal and child health, children's enrolment in school and women's participation in decision-making. In addition, Barnes (2005) found a positive linkage between membership to rural saving schemes and borrowers' household income, property ownership, as well as children's education and health.

3.0 Methodology

3.1 Population and Sampling Procedure

This research was based on women dwelling in rural and semi urban areas of Jigawa State, Nigeria that constitutes the population of the study. This study made use of survey design and as such gathers data mainly from the primary sources. Basically, three (3) methods of data collection were employed. These include: documentary review, structured questionnaires and interview, and observation. The structured questionnaire was the major method of data collection. The study adopted simple random sampling technique by way of administrating a total of three hundred (300) structured questionnaires were to the three (3) sampled LGAs in Jigawa State. The LGAs surveyed are Jahun, Guri and Gagarawa, against the twenty-seven (27) LGAs in the state. Hence, we have selected one (1) LGA from each Senatorial District. The rationale for selecting these LGAs is that,

there are concentrations of rural women in these areas engaging in numerous traditional and petty business activities.

3.2 Techniques of Data Analysis

The research employed the use of two methods of data analysis including descriptive and inferential statistics. The first method is basically descriptive statistics using frequency tables and charts; while the second method is the employment of multiple regression analysis. Before embarking on the analysis, the primary data obtained from the three (300) hundred questionnaires administered were first cleaned and coded and then recorded in Microsoft Excel spreadsheet application package. Thereafter, the empirical analysis was carried out using the Statistical Package for Social Science (SPSS 20.0) and Eviews 9.0 econometric software application package.

3.3 Rural Savings Scheme and Gender Gap Model

This model tests the relationship between rural savings scheme and its impact on closing gender gap, high precedence on men than women over credit provision is the dependent variable. While the independent variables are; educational level, type of family, number of dependents, elevation of business after joining cooperative/saving and thrift society and economic empowerment attributes possessed after joining cooperative/saving and thrift society. The model is specified below:

$$\mathrm{PRE_{DM}} = \alpha_0 + \alpha_1 EDU + \alpha_2 TOF + \alpha_3 NDT + \alpha_4 \mathrm{EBU} + \alpha_5 EEA + \varepsilon \quad \ldots (1)$$

Where; $\mathrm{PRE_{DM}}$ = high precedence on men than women over credit provision, EDU = educational level, TOF = type of family, NDT = number of dependents, EBU = elevation of business after joining cooperative/saving and thrift society, EEA = economic empowerment attributes possessed after joining cooperative/saving and thrift society, ε = Error term, α_0 = Constant term, and α_1 to α_5 are parameters of the model.

4.0 Results and Discussion

This section focuses on the various formats used in presenting the data collected. It however presents data by the use of tables and charts with its associated analysis. The study investigates the women empowerment attributes in rural savings scheme that enhances the closure of gender gaps in Jigawa State of Nigeria.

4.1 Descriptive Analysis

The study is solely for women alone; in this subsection, the study discusses the variables of interest only using frequencies and percentages.

4.1.1 Type of Family

In this study, we factor out the type of family in which these women entrepreneurs found themselves. Figure 4.1 below shows that most of the women entrepreneurs are living in a polygamous family compound 162 (representing 54%) while the remaining 138 (representing 46%) respondent's lives in a monogamous family. Although it is believed that the type of family the women found themselves in influences their savings for empowerment purposes, because the nature of their household affects their enterprise, especially those in the polygamous family, because all their needs with that of their children are not likely to be always readily met by their spouses.

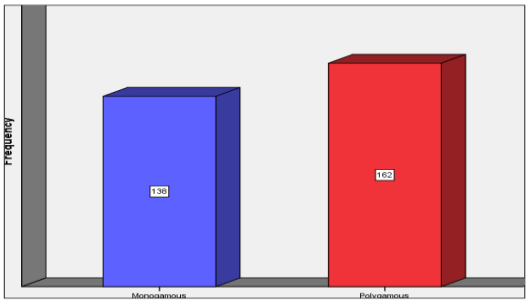

Figure 4.1: Type of Family

Source: Field Survey, 2017.

4.1.2 Number of Dependents

In terms of the number of dependents on the women as at the time of this study, Table 4.1 revealed that 78 (26%) had none dependents, 58 (19.3%) had 1 – 2 dependents, 62 (20.7%) had 3 – 4 dependents whereas 56 (18.7%) had 5 – 6 dependents and 46 (15.3%) of the respondents falls under those having more than 6 dependents. On the basis of this analysis we tried to find out how many members of a family each respondent had to cater for, because a large family size usually attracts higher expenditures and that may signify poverty if the average income earned is not commensurate with the level of average expenditure of the rural women entrepreneurs and her family.

Table 4.1: Number of Dependents

Number of Dependents	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
None	78	26.0	26.0	26.0
1 to 2 dependents	58	19.3	19.3	45.3
3 to 4 dependents	62	20.7	20.7	66.0
5 to 6 dependents	56	18.7	18.7	84.7
More than 6 dependents	46	15.3	15.3	100.0
Total	300	100.0	100.0	

Source: Field Survey, 2017.

4.1.3 Educational Level

The educational level of the respondents as seen in the Table 4.2 below shows that majority of the women 166 (53.3%) attends only Arabic education, 55 (18.3%) attend primary school, while 63 (21%) attended secondary education and tertiary and vocational education had 15 (5%) and 1 (0.3%) respectively. This result indicates that women in the state are disadvantaged in terms of formal education which could affect their access to credit schemes as well as business activities and this could have a negative effect to the state's economic growth and sustainability of their businesses.

Table 4.2: Education

Educational Level	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Primary	55	18.3	18.3	18.3
Secondary	63	21.0	21.0	39.3
Tertiary	15	5.0	5.0	44.3
Vocational	1	.3	.3	44.7
Arabic	166	55.3	55.3	100.0
Total	300	100.0	100.0	

Source: Field Survey, 2017.

4.1.4 Elevation of Business through Cooperative/Saving and Thrift Society

Table 4.3 revealed that after joining the cooperative or thrift society, those who fall below the moderate level have a combined percentage of 43% of the total respondents. This means that by them joining the cooperative or thrift society, it did not elevate their business in the society, while 21.7% revealed that there was a moderate improvement on their business and another 19% recorded a high improvement on their business while 16.3% recorded a very high improvement of their business.

Table 4.3: Elevation of Business through Cooperative/Saving and Thrift Society

Options	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Very high	49	16.3	16.3	16.3
High	57	19.0	19.0	35.3
Moderate	65	21.7	21.7	57.0
Low	69	23.0	23.0	80.0
Very Low	60	20.0	20.0	100.0
Total	300	100.0	100.0	

Source: Field Survey, 2017.

4.1.5 Economic Empowerment Attributes after joining Cooperative/Saving and Thrift Society

In terms of economic empowerment attributes such as employment opportunities, technical skill, entrepreneurial skill as well as social security, Table 4.4 revealed that majority of the respondents 107 (35.7%) revealed that after joining savings or thrift society, their economic empowerment attribute was moderately improved, 82(27.3%) and 12(4%) respondents reported that their economic empowerment attribute was low and very low respectively and it did not improve after becoming member of the cooperative and thrift society. While 76(25.3%) and 23(7.7%) believed that their economic empowerment attribute improved higher and very high respectively. This means that most of them had experienced improvements in different aspect of their economic empowerment attributes.

Table 4.4: Economic Empowerment Attributes after joining Cooperative/Saving and Thrift Society

Options	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Very high	23	7.7	7.7	7.7
High	76	25.3	25.3	33.0
Moderate	107	35.7	35.7	68.7
Low	82	27.3	27.3	96.0
Very Low	12	4.0	4.0	100.0
Total	300	100.0	100.0	

Source: Field Survey, 2017.

4.2 Multiple Regression of Rural Savings Scheme and Gender Gap Model

Table 4.5 shows the estimated results of the rural savings scheme and gender gap model. From the Table, it can be noted that all the variables except for education (EDU) and elevation of business status after being a member of cooperative or thrift society (EBU) have positive relationships with the dependent variable, which is high precedence of credit on men than women (PRE_{DM}). Also, all the EDU, TOF and constant parameter variables have statistically significant relationships with the dependent variable, while economic empowerment attributes of the respondent after joining cooperative/saving & thrift society (EEA), number of dependents of the respondent (NDT), and elevation of business status after being a member of cooperative or thrift society (EBU) are not statistically significant at any level. Specifically, EDU and constant parameter are highly statistically significant at 1% level, while TOF is found to be moderately statistically significant at 10% level. This finding is empirically supported by studies such as (Morduch, 1999; Holvoet, 2005; Barnes, 2005).

Table 4.5: Regression Results of Rural Savings Scheme and Gender Gap Model

Dependent Variable: Precedence of Credit

Variables	Coefficients	Std. Error	t	Sig.
(Constant)	.786	.146	5.389	.000*
EDU	-.074	.020	-3.649	.000*
TOF	.115	.068	1.694	.091***
NDT	.028	.025	1.158	.248
EBU	-.044	.031	-1.398	.163
EEA	.026	.043	.598	.550
Statistical Tests				
R^2	0.055			
Adj R^2	0.039			
F-statistic	3.446			
Diagnostic Tests				
Autocorrelation Test (DW stat)	1.559			
Hetroskedasticity Test (BPG)	1.847			
Normality Test (JB-Stat)	1447.26			

Source: Authors Computation, 2017. Significant level at 1% (*); 5% (**); 10% (***).

Although, the model does not have a good fit given that it has a very poor and low value of R^2 (0.055) which means only 5.5% of total variation in PRE_{DM} is accounted by the regressors of the model, despite that, the model is overall statistically significant according to F-statistics which is rejected at 5%. Similarly, the model does not satisfy most the econometric tests conducted. In fact, the model is neither free from autocorrelation problem nor it is free from the hetroskedasticity problem; and it is also not normally distributed according to the three econometric tests conducted.

Because, the Durbin Watson statistics is not close to the rejection value of 2 and both the Breusch-Pegan Godfrey F-statistics and Jacque Bera statistics were rejected at the 1% significant level.

5.0 Conclusion and Recommendations

The findings of the study reveal that women engagement in RSS had a great impact in closing gender gap relations in Jigawa State, Nigeria with majority (68.3%) of the respondent revealing that loan or credit provision available in their communities is largely dominated by the male counterpart. The study employed primary sources of data where 300 structured questionnaires were administered across three local government areas, i.e. 100 questionnaires in each of the senatorial districts of the State. The raw data were analyzed using descriptive statistics, cross tabulation, and multiple regression analysis. The results reveal that education, type of family, number of dependents, economic empowerment attributes of the respondent after joining cooperative/saving & thrift society, and elevation of business status after being a member of cooperative or thrift society are the major variable that determines rural savings scheme and gender gap model.

From this study, rural women are sidelined in gaining empowerment facilities when made available to their communities, hence the study recommends that the government and donor agencies should give equal or more priority to women especially in the rural areas when loans or credit facilities are available to the community. This would close the gap between the men and women.

References

Alarape, N. (1992). The Nigerian woman dawn of a new era: The better life program of Maryann Babangida.

Armendáriz de Aghion, B., & Morduch, J. (2005). *The economics of microfinance*. Massachusetts: MIT Press.

Barnes, D. F. (2005). Productive uses of energy for rural development. *Annual Review of Environment and Resources*, 17(30), 117 – 44.

Claessens, S., & Kranz, N. (2001). *Finance matters for poverty reduction and attaining MDGs-recent empirical evidence*. New York: World Bank.

Ghadoliya, M. K. (2000). *Empowering women through self-help groups.* New York: World Bank.

Holvoet, N. (2005). The impact of microfinance on decision-making agency: Evidence from South India. *Development and Change*, 36 (1), 25 – 36.

Khandker, S. R. (2005). Microfinance and poverty: Evidence using panel data from Bangladesh. *The World Bank Economic Review*, 19 (2), 263–286.

Morduch, J. (1998). *Does Microfinance Really Help the Poor? New Evidence from Flagship Programs in Bangladesh*. New York: New York University Press.

Pietilä, H. (2002). *Engendering the global agenda: The story of women and the United Nations.* Geneva: NGLS

Republic of Kenya (2005). *Achieving Millennium Development Goals in Kenya: A needs assessment and costing report.* Nairobi: Government of Kenya

Robinson, M. (2004). *The microfinance revolution: sustainable finance for the poor*. Washington, DC: The World Bank.

Todd, R. Z. (2001). Informal and formal organization in new institutional economics, John M. Olin School of Business, Washington University, USA. http://apps.olin.wustl.edu/faculty/zenger/advances6u.pdf Retrieved on 14th June, 2017.

Udoh, V. J. (1995). *Women and Sustainable Development in Africa*. Greenwood Publishing Group.

UNDP (2010). *The Kenya National Human Development Report 2009.* Nairobi: UNDP.

United Nations (2000). *The Millennium Development Goals*. New York. United Nations

World Bank (2007). *World Development Report*. New York: World Bank.

Wright, G. (2000). *Microfinance Systems*. Dhaka: Dhaka University Press.

Appendix I: Rural Savings Scheme and Gender Gap Model Result

Variables Entered/Removed[a]

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Please rate these economic empowerment attributes you possess ever since joining cooperative/saving & thrift society , Number of Dependents, Type of Family, Education , To what extend do you think cooperative/saving & thrift society has elevated your business status as a woman in the society?[b]	.	Enter

a. Dependent Variable: Do you think the provision of credit has high precedence on men than women?
b. All requested variables entered.

Model Summary[b]

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.235[a]	.055	.039	.551	1.559

a. Predictors: (Constant), Please rate these economic empowerment attributes you possess ever since joining cooperative/saving & thrift society , Number of Dependents, Type of Family, Education , To what extend do you think cooperative/saving & thrift society has elevated your business status as a woman in the society?
b. Dependent Variable: Do you think the provision of credit has high precedence on men than women?

ANOVA[a]

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5.231	5	1.046	3.446	.005[b]
	Residual	89.249	294	.304		
	Total	94.480	299			

a. Dependent Variable: Do you think the provision of credit has high precedence on men than women?
b. Predictors: (Constant), Please rate these economic empowerment attributes you possess ever since joining cooperative/saving & thrift society , Number of Dependents, Type of Family, Education , To what extend do you think cooperative/saving & thrift society has elevated your business status as a woman in the society?

Coefficients[a]

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	.786	.146		5.389	.000
	Education	-.074	.020	-.224	-3.649	.000
	Type of Family	.115	.068	.102	1.694	.091
	Number of Dependents	.028	.025	.071	1.158	.248
	To what extend do you think cooperative/saving & thrift society has elevated your business status as a woman in the society?	-.044	.031	-.106	-1.398	.163
	Please rate these economic empowerment attributes you possess ever since joining cooperative/saving & thrift society	.026	.043	.046	.598	.550

a. Dependent Variable: Do you think the provision of credit has high precedence on men than women?

Appendix II: Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey

F-statistic	1.846912	Prob. F(5,294)	0.1037
Obs*R-squared	9.136058	Prob. Chi-Square(5)	0.1038
Scaled explained SS	54.89552	Prob. Chi-Square(5)	0.0000

Appendix III: Normality Test

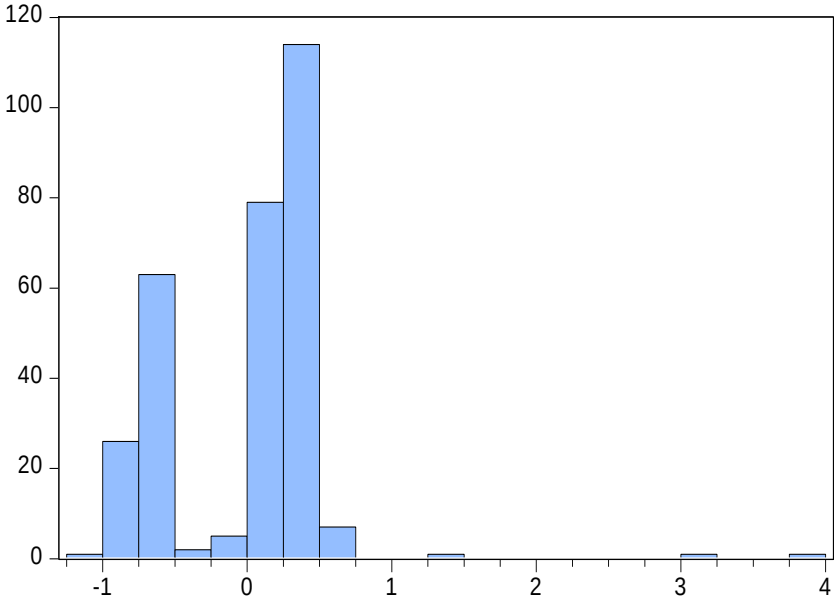

Series: Residuals
Sample 1 300
Observations 300

Mean	-2.96e-18
Median	0.200354
Maximum	3.882484
Minimum	-1.066047
Std. Dev.	0.546344
Skewness	1.383947
Kurtosis	13.51284
Jarque-Bera	1477.263
Probability	0.000000

Appendix IV: Questionnaire

FEDERAL UNIVERSITY DUTSE, JIGAWA STATE
FACULTY OF ARTS & SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ECONOMICS & DEVELOPMENT STUDIES

QUESTIONNAIRE

***Instruction**: Please select the best option that corresponds to you by ticking (√).*

Questionnaire Identification:
Local Government Area:_____
Business Location/Address:_____
Business Type: _____
Questionnaire Number :_____
Result of the Interview:
1. Completed ☐
2. Not Completed ☐

Section A: Socio-Economic Characteristics of Respondent

S/N	Question	Filters	Skip to
1	Marital Status	1. Single ☐ 2. Married ☐ 3. Divorced ☐ 4. Widow ☐	
2	Type of Family	Monogamous ( ) Polygamous ( )	
3	Age	……	
4	Number of Dependents	1. None ☐ 2. 1-2 dependents ☐ 3. 3-4 dependents ☐ 4. 5-6 dependents ☐ 5. More than 6 dependents ☐	
5	Education	1. Primary ☐ 2. Secondary ☐ 3. Tertiary ☐ 4. Vocational ☐ 5. Arabic ☐	
6	Religion	1. Islam ☐ 2. Christianity ☐ 3. Pegan ☐	

Section B: Business and Savings Information

S/N	Question	Filters	Skip to
7	Do you engage in any form of business activity?	Yes ☐ No ☐	If no skip to 10
8	If yes, what kind of business are you engaged in?	Check Code on Page 6: ……	
9	Based on question 7 above, what attracted you to venture into this line of business?	1. Profitability ☐ 2. Family/inherited business ☐ 3. Friends/associates ☐ 4. Special skills ☐ 5. Means of livelihood ☐ 6. Others (Specify) ☐	
10	Have you ever enjoyed any form of support in your business?	Yes ☐ No ☐	

11	Do you save money?	Yes ☐ No ☐	*If no, skip to 16*
12	If yes how often do you save money?	1. Daily ☐ 2. Weekly ☐ 3. Every two weeks ☐ 4. Monthly ☐ 5. Randomly ☐	
13	On average how much do you save per day?	₦ …….	
14	Where do you keep your savings?	1. In Commercial Banks ☐ 2. In Microfinance Banks ☐ 3. In Cooperative Association ☐ 4. In Saving & Thrift Societies ☐ 5. In my house/with a family &friends ☐	
15	Why do you save?	1. For raining days ☐ 2. To expand my business ☐ 3. To engage in other businesses ☐ 4. To enable me secure micro-finance credit ☐ 5. Others (Specify) ☐	

Section C: Capital, Income and Expenditure Information

S/N	Question	Filters	Skip to
16	What was your start-up capital?	₦ …….	
17	What was the source of your start-up capital?	1. Personal savings/Inheritance ☐ 2. Family & Friends ☐ 3. Bank loans ☐ 4. Cooperative/Saving & Thrift Society ☐ 5. Government/ NGO Intervention Programs ☐ 6. Others (specify)……	
18	What is the amount of your present capital?	₦ …….	
19	What is the main source of your present capital (income)?	1. From the proceeds of my business ☐ 2. From Family and Friends ☐ 3. From Non-Governmental Organization ☐ 4. From Government ☐ 5. Others (Specify) ☐	
20	What is your average income per day?	₦ …….	
21	What is your average profit daily?	₦ …….	
22	What is your average expense daily?	₦ …….	

Section D: Credit/Cooperative Information

S/N	Question	Filters	Skip to
23	Are you a member of any Cooperative/Saving & Thrift Society?	1. Yes ☐ 2. No ☐	
24	Have you ever received any credit/loan facility?	1. Yes ☐ 2. No ☐	*If no, skip to 29*
25	If Yes, from where?	1. Family and friends ☐ 2. Savings and thrift society ☐ 3. Micro finance banks ☐ 4. Commercial banks ☐ 5. Other specify ……. ☐	
26	If yes, how much did you receive as loan/credit?	₦ …….	
27	And at what rate of interest if any?	₦ …….	
28	To what extend has your business improved after taking the loan (credit)?	1. No improvement ☐ 2. Very little improvement ☐ 3. Marginal improvement ☐ 4. Very much improvement ☐ 5. High improvement ☐	
29	If No, what are the constraints?	1. Insufficient collateral ☐ 2. Insufficient awareness ☐ 3. Absence of banking/lending services ☐ 4. High interest rate ☐ 5. Others (specify _____) ☐	
30	Do you think the provision of credit has high precedence on men than women?	1. Yes ☐ 2. No ☐	

Section E: Women Empowerment Information

S/N	Question	Filters	Skip to
31	To what extend do you think cooperative/saving & thrift society has elevated your business status as a woman in the society?	1. Very High ☐ 2. High ☐ 3. Medium ☐ 4. Low ☐ 5. Very low ☐	
32	Please rate *your personal empowerment attributes* since joining cooperative / saving & thrift society based on: 1. Confidence 2. Independence 3. Self-respect	1. Very High ☐ 2. High ☐ 3. Medium ☐ 4. Low ☐ 5. Very low ☐	
33	How would you rate your present social attributes after joining cooperative/saving & thrift society based on the following: 1. Organizational skill 2. Group cohesiveness 3. Interactive skills 4. Participation in social programmes	1. Very High ☐ 2. High ☐ 3. Medium ☐ 4. Low ☐ 5. Very low ☐	
34	Please rate these economic empowerment attributes you possess ever since joining cooperative/saving & thrift society based on the following:	1. Very High ☐ 2. High ☐ 3. Medium ☐ 4. Low ☐ 5. Very low ☐	

	1. Employment opportunity 2. Technical skill 3. Entrepreneur skills 4. Social security		
35	To what extend has cooperative/ savings & thrift society improved your financial status based on these financial empowerment attributes. 1. Income 2. Savings 3. Expenditure 4. Financial Security	1. Very High ☐ 2. High ☐ 3. Medium ☐ 4. Low ☐ 5. Very low ☐	

Section F: Problems and Challenges

S/N	Question	Filters	Skip to
36	Please rank on the scale of 1 to 5 the problems facing your business entity in terms of 1. Funding 2. Receiving Loans 3. Acquiring Land/Building for business 4. Others ……	1. Very High ☐ 2. High ☐ 3. Medium ☐ 4. Low ☐ 5. Very low ☐	
37	Is there any restriction or law that is constraining the smooth operation your business as a result of the credit collected?	1. Excessive Government tax/levies ☐ 2. Excessive payment of union fees/dues ☐ 3. Strict competition ☐ 4. Others (specify)…… ☐	

Note: Gender has not been taking into consideration since we are dealing with female respondents

**** Thank you for answering all the questions been asked. ****

FOR OFFICIAL USE ONLY

Administered by _____
Field Assistant's (Name, Signature & Date)

Checked by _____
Supervisor's (Name, Signature & Date)

Coded and Cleaned by_____
Coder's (Name, Signature & Date)

CODE TO TYPES OF BUSINESS

S/N	Types of Business	Code
1.	Tailoring	01
2.	Local Hair Making/Henna/Perfumes	02
3.	Saloon Hair Making	03
4.	Poultry and Eggs	04
5.	Livestock	05
6.	Fishery	06
7.	Fruits	07
8.	Vegetables	08
9.	Fresh Pepper and Tomatoes	09
10.	Dried Pepper and Tomatoes	10
11.	Sweat Pepper	11
12.	Provision Store	12
13.	Cool Drinks (Pure Water, Roselle, Soya Drink, Ginger Drinks, Traditional Herbs, etc)	13
14.	Foods and Local Snacks	14
15.	Groundnut Cake and Oil	15
16.	Grains	16
17.	Recharge Cards	17
18.	Water Vendors Business	18
19.	Tri-cycle/Motorcycle	19
20.	Clothing Materials/Children Wears	20
21.	Cosmetic	21
22.	Sales of Used Clothes	22
23.	*Fura da Nono*	23
24.	Kerosene	24
25.	Sales of Firewood	25
26.	Sales of Charcoal	26
27.	Others (Specify…….)	27

EĞİTİM VE İSTİHDAM BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Doç. Dr. Abdulkadir DEVELİ
Anakara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi
Burak KABAKCI
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Ana Bilim Dalı

ÖZET

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği hususu eğitim ve istihdam bağlamında değerlendirildiğinde bunlar arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Günümüzde istihdam boyutu ele alındığında bireylerin bilgi, beceri ve yeteneklerinin eğitim ile desteklenmesi önemli bir boyut kazanmıştır. Türkiye'de kadınlara eğitim alanında verilen destekler son 15 yılda oldukça artış göstermiş ve bu desteklerin cinsiyet eşitliği bağlamında oluşturduğu faydalar çeşitli veriler ile de ortaya konulmuştur. Cinsiyet eşitliğindeki dezavantajların kaldırılma çabaları ve kadınlara yönelik verilen bu destekler, net okullaşma oranlarında da artışa neden olmuş ve kadınlarda bu oran erkeklerden daha yüksek bir orana ulaşmıştır. Bu durum eğitim ve istihdam ilişkisi düşünüldüğünde, istihdam sağlanması açısından cinsiyet eşitliği için olumlu bir gelişmedir. Ancak eğitim ve istihdam bağlamında yapılan tüm bu desteklere rağmen ülkemizde cinsiyet eşitliği sağlanamamış, iyileşmeler olsa da eşitsizlikler devam etmiştir.

Türkiye'de kadın istihdam ve iş gücü oranları Avrupa ve OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmakta ve bu oranların düşüklüğünün nedenleri incelendiğinde cinsiyet eşitsizliği ve eğitim sorunu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de aktif olarak tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların varlığı ve ücretli ev işçiliği kavramının kurumsallaşmasına rağmen uygulanmasındaki problemler devam etmektedir. Eğitime erişim hakkında birçok engel aşılmasına ve kadınların yükseköğretimde varlığının kuvvetlenmesine rağmen, yönetici pozisyonlarına yine oransal olarak çoğunlukla erkek çalışanlar getirilmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında var olan kaynak yetersizliği ve mevcut durumdaki sorunlar, yeni kaynakların oluşturulması ve çözüm önerilerini geliştirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda toplumun geniş kesimlerinin eşitlik temelinde bilinçlendirilmesi ve eğitim ile istihdam boyutunda desteklerin artırılması gerekmektedir.

Bu çalışma kapsamında Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin mevcut durumu incelenmektedir. Bu inceleme sonucunda ortaya çıkan veriler ışığında eğitim ve istihdam alanında cinsiyet eşitliğinin güncel durumu ortaya konulacaktır. Güncel durumun ortaya konulması kaynak bağlamında literatüre katkı sağlayacak ve çeşitli politika önerileri oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Eğitim, İstihdam,

ABSRACT

Having investigated the issue of gender mainstreaming in the context of education and employment, it has been observed there is a positive correlation between gender equality and education and employment. In the present day, supporting individuals through information, skills and talents has become significant in terms of employment. Educational support given to women in Turkey has increased dramatically in the past 15 years, and the results of this support have been shown with a variety of data in context of gender equality. The efforts put for eliminating the disadvantages in the way of gender equality and woman support for this aim has also led to a rise in the schooling ratio, and as a result, the schooling ratio among women compared to men has become higher. This is a positive development in terms of gender equality in the context of education and employment relationship. However, despite the support given in the fields of education and employment, gender equality was failed to achieve. Even if there are improvements, gender inequality has kept persisting. Woman employment and workforce ratio in Turkey is relatively low when compared to European and OECD countries. Having investigated the possible causes of this low rate, gender inequality and educational problems have been observed as variables. The number of women actively participating in the field of agriculture as a part of free family workforce and the problems related to implementation of paid home workforce despite the efforts of its institutionalization still exist. Although plenty of obstacles have been overcome to access to education, and the number of women in higher education has risen up, male employees are preferred relatively more often for executive positions. The problems related to lack of existing sources and current issues has created a need for improving suggestions for solution.

Accordingly, acknowledging each part of the society based on equality and support for education and employment is a must. In the scope of this study, the current situation of gender mainstreaming in Turkey has been investigated. Findings of the current study will shed light on the existing situation of gender equality in education and employment. This study will also contribute to the current literatüre in the field as well as suggesting different political perspectives.

Keyword: Gender Mainstreaming, Education, Employment

WOMEN AND VIOLENCE: THE FACTORS AND EFFECTS OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST MEN BY THEIR FEMALE INTIMATE PARTNER

Ph.D Law Student Ufuoma Loretta OGIDIAKA
Bayero University Kano, Kano State, Nigeria
Senior Lecturer Aisha HARUNA
Bayero University, Kano, Kano State, Nigeria

ABSTRACT

Domestic violence is a human rights violation under international law. Women and girls tend to suffer the most, but the reality on ground now is that, globally there has been a surge in the cases/incidences of domestic violence against men, the United State of America National Coalition Against Domestic Violence, reports that approximately 835,000 men are physically abused by their female intimate partners each year. Domestic violence against men means, violence committed against men by their female intimate partners and can take the form of physical abuse, sexual abuse, verbal abuse, psychological abuse, stalking amongst others. This paper examined the factors and effects of domestic violence against men by their female intimate partner. Doctrinal method, using the analytical form of research was used through the use of primary sources (statutory provisions and treaties) and secondary sources (opinions of legal writers, essays and materials from the internet), to examine the factors and effects of domestic violence against men by their female intimate partner. The factors include infidelity, drunkenness, unfulfilled financial demands and the woman's exposure to violence as a child amongst others. The effects of domestic violence against men by their female intimate partner include physical effects, psychological/mental effects and effects on the child/children amongst others. Men who are victims of domestic violence, hardly report cases of abuse because of stigmatization, shame and the fear of been laughed at, they should be encouraged by family and friends to break the cycle of silence and report cases to appropriate authorities, as well as help them go through therapy and counselling, rehabilitation, provision of shelter and adequate protection and mechanism for the enforcement of laws for the protection of male victims of domestic violence.

Keywords: Women, Men, Domestic Violence, Human Rights, International Law.

BİLİMDE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: BİLİMDE KADIN SAYISI NEDEN AZ?

Dr. Başak OVACIK
ORCID: 0000-0003-3014-2280
Bahçeşehir University, Faculty of General Education

ÖZET

Cinsiyet önyargısının yaygın olduğu bir alan olan bilimde, kadınlar bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) dallarında yetersiz temsil edilmektedir. Küresel rakamlara bakıldığında, dünyadaki çoğu sanayileşmiş ülkede bilim insanlarının sadece %30'unun ve STEM ile ilgili çalışma alanlarına kayıt yaptıran tüm öğrencilerin %35'inin kadın olduğu görülür. Bu durum elbette çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Tebliğimde UNESCO Science Report: Towards 2030 (2016)'unun verilerini kullanarak, STEM'de kadınların eksik temsilinin sebeplerini ortaya koymaya çalışacağım. Amacım biyolojik ve sosyal faktörlerden kaynaklanan eşitsizliklerin; cinsiyet rollerinin, normların ve kalıp yargıların kadınların bilime olan ilgileri ve başarıları üzerindeki etkilerini görünür kılmaktır. Tarih boyunca süregelen önyargılarla inşa edilmiş cinsiyet rolleri, kadınları bilimle ilgili alanlardan uzaklaştırmıştır. Örneğin bebeklikten itibaren seçilen oyuncaklarda, oyunlarda, kıyafetlerin renginde, cinsiyetçi dilde yazılmış masallarda, okulda tercih edilen derslerde bu durum açıkça görülmektedir. UNESCO Science Report: Towards 2030 isimli raporda ortaya konulduğu üzere, çoğu insan, bilim ve matematik alanlarını ''erkek'' ile, beşerî bilimler ve sanat alanlarını ''kadın'' ile ilişkilendirmektedir. Oysa iddia edilenin aksine, kadınların zekalarının erkeklerden geri olmadığı bilimsel verilerle ispatlanmıştır. Kadınların bilim alanında eksik temsili, toplumdaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır.

Bu önyargıları erken çocukluktan itibaren cinsiyet eşitliği temelli eğitim vererek, Özlem Türeci (Covid-19 aşısını bulan araştırmacı) örneğinde olduğu gibi başarılı rol modellerle tanıştırarak, cinsiyet kotaları koymak suretiyle var olan cam tavanları kırmak türünden çeşitli yöntem ve uygulamalarla aşmak mümkündür. Unutulmamalıdır ki; Kadının bilim dünyasındaki yeri, toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemli bir bileşenidir.

Anahtar Kelimeler: Bilimde Kadın, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, STEM

GENDER INEQUALITIES IN SCIENCE; WHY ARE THERE FEW WOMEN IN SCIENCE?

ABSTRACT

Science remains one of the few areas where gender bias is common. Today, women are underrepresented in science, technology, engineering and mathematics (STEM) branches. Considering the global figures, it is striking that only 30% of scientists and 35 % of all students enrolled in STEM related fields of study are women. This is of course due to various reasons. In my paper, I will try to reveal the reasons for women's under-representation in STEM using data from UNESCO Science Report: Towards 2030 (2016). The aim of this study is to investigate biological and social factors; gender roles, norms and stereotypes and to highlight their influence and achievements on women in the field of science. Gender roles built with prejudices throughout history have distanced women from science-related fields. For example, this is clearly seen in toys chosen from infancy, games, the color of clothes, tales written in sexist language, and lessons preferred at school. As set out in the UNESCO Science Report: Towards 2030, most people associate the fields of science and mathematics with ''men'' and the fields of humanities and arts with ''women''. However, contrary to what is claimed, it has been proven by scientific data that women's intelligence is not behind men. Underrepresentation of women in science stems from gender inequality in society.

It is possible to overcome these prejudices by providing gender equality-based education from early childhood, by introducing successful role models such as Özlem Türeci (the researcher who found the Covid-19 vaccine), and by setting gender quotas and by using various methods and practices such as breaking existing glass ceilings. It should not be forgotten that; Women's place in the scientific world is an important component of gender equality.

Keywords: Gender Equality, STEM, Women in Science

KADINLARIN İŞ HAYATINDA VAR OLMA MÜCADELESİ
WOMEN'S STRUGGLE FOR EXISTENCEIN IN WORK LIFE

Doç. Dr. Asiye TOKER GÖKÇE
ORCID: 0000-0003-1909-1822
Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
İngilizce Öğretmeni Kübra BALCI
ORCID: 0000-0002-0798-2938
MEB

ÖZET

Kadınlar iş hayatına girmiş olsalar da evdeki sorumluluklarından ve rollerinden tam anlamıyla kopamamışlardır. Kadınlar, bir yandan çalışırken, toplumsal cinsiyet anlayışından doğan eş, anne, ev kadını gibi rollerinin gereklerini yerine getirmeye devam etmektedir. Bu durumda, doğal olarak, kadınlar hem ev hayatında hem çalışma hayatında, erkeklerin karşılaşmadığı, çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Söz konusu sorunlar bazen evdeki sorumluluklardan bazen iş yerindeki engellerden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada, kadınların, iş yaşamında, toplumsal cinsiyet anlayışından kaynaklanan sorunlarına değinilerek, bu bağlamda, kadın öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar irdelenmektedir.

ABSTRACT

Even though women entered the business life, they could not completely break away from their responsibilities and roles at home. They continue to fulfill the requirements of their roles such as being spouse, mother and housewife that are generated by the gender understanding in society, while they are working. Therefore, women, naturally, experience various problems both in domestic and working life, which are not encountered by men. These problems are sometimes caused by responsibilities at home and sometimes by obstacles at work. In this study, the problems of women because of the understanding of gender in business life are addressed and the problems of female teachers, in this context, are examined.

Giriş

Kadınlar doğdukları andan itibaren toplumun istekleri ve beklentileri doğrultusunda yetiştirilmektedir. Bu sebeple, toplumun onlara biçmiş olduğu evlat, anne, eş ve ev kadını gibi rolleri hayatları boyunca yerine getirmek zorunda kalmaktadırlar. Bunun sonucunda da hayatın farklı aşamalarında birçok zorluk yaşamakta, ötekileştirilmekte ve başkalaştırılmaktadırlar. Kadınların hem toplumsal hem de ekonomik alanda ikincil konumda olma sebepleri temel olarak biyolojik farklılıklardan ve erkek egemen kültürden kaynaklanmaktadır. Kadınların tarih boyunca ikinci konumda olması, biyolojik, sosyolojik ve antropolojik nedenlerle açıklanmaktadır (Toker Gökçe,

2020). Reynolds'un (2002) da belirttiği gibi, kadınlar, aile içinde, akran çevresinde, eğitim hayatının her aşamasında ve toplum içinde, sürekli toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile karşılaşarak sosyalleşmektedir. Ataerkilliğin şekillendirdiği kadın, doğduğu andan itibaren zihnen ve bedenen öyle bir eğitilir ve şekillendirilir ki artık kendi varlığını erkeğe ve çocuklarına adama durumunu bir zorlanma olarak yaşamayabilir (De Beauvoir, 2020). Bu nedenle, kadınlar, iş hayatında elde ettikleri konuma gelene kadar kalıp yargılarla yaşamaktadır (Toker Gökçe, 2020).

Toplumsal ve kültürel değerler, kadınlara ve erkeklere çeşitli roller yüklerken, onların toplumdaki yerini ve işini belirlemekte; devamında da belirlediklerinin gerçekleştirilmesini beklemektedir (Aydın ve Duğan, 2018). Usluer'in (2000) de belirttiği gibi, ataerkil toplumlarda kadınlar, zayıf ve korunmaya muhtaç kabul edilirken, erkekler güçlü ve üstün olup, kadınları koruyan konumundadır. Bu nedenle, kadınlardan her dönem, kendisini her türlü olay karşısında gözeten ve koruyan erkeğe saygı duyması ve itaat etmesi beklenir.

Kadınlar insanlık tarihi boyunca üretim hayatında var olmuşlardır. Ancak iş hayatında ücret karşılığı çalışmaları sanayi devrimi sonrasında gerçekleşmiştir (Özer ve Biçerli, 2003). Küreselleşme sonucu üretimde ortaya çıkan esneklik, dünya genelinde kadınların işgücü arzını, işe katılım oranını ve ücretlerini önemli oranda geliştirmiş ve eş, anne kimliğine sahip kadınların işgücüne katılımını artırmıştır (Önder, 2013). Bununla birlikte, örgütlerin işleyişinde ve yönetiminde erkeklere ayrıcalık sağlayan toplumsal cinsiyet düzeni devam ettiğinden, kadınlara yönelik eşitlikçi bir çalışma ortamı sağlanamamıştır (Toker Gökçe, 2020). Dolayısıyla, tüm gelişmelere rağmen, kadınlar toplumsal cinsiyetin onlara biçmiş olduğu rollerden tam anlamıyla kopamamış; erkek ekmek kazanan kişi olarak nitelendirilmeye devam edilmiştir (Adak, 2007).

Türkiye'de ise kadınlar iş hayatına ancak 1950'lerden sonra katılmaya başlamış (Yılmaz ve Zoğal, 2015); kadın iş gücü, niteliksiz olduğu için uzun vardiyalar ve düşük ücretlerle erkek işgücünün yerine konmuştur (Yılmaz, Bozkurt ve İzci, 2008). Uluslararası çalışma örgütünün (ILO) (2019) verilerine göre dünya genelinde erkeklerin iş gücüne katılımı %57,4 iken, kadınların katılımı %44,6'dır. Türkiye'de ise bu oran, erkekler için %45,7 iken, kadınlar için %28,4'tür. Bir diğer deyişle, 2019 yılında, Türkiye'de 28,9 milyon işgücünün sadece 9,2 milyonu kadınlardan oluşmaktadır.

Kadınlar iş hayatına girse de meslek seçiminde cinsiyete dayalı ayrım yapılmış (Karakaya, 2019); kadınlara öncelikle ebelik, daha sonra öğretmenlik mesleği uygun görülmüştür (Ündücü ve Türk,

2012). Günümüzde de eğitim, kadınların en çok yer aldığı alanlardan biridir (Asar, 2014). Eğitim ve öğretim alanında kadınların sayısı yüksek olsa da bu durum eğitimde yönetiminde geçerli değildir. Kadınlar, dünya genelinde eğitim alanında yönetici kademelerinde düşük oranlarda yer almaktadır (Priola, 2007). Kadın öğretmenlerin ev ve aileye karşı sorumlulukları azalmamış, ev işlerinin büyük bir kısmının sorumluluğu kadına bırakılmıştır (Gündüz, 2010). Bu yüzden kadın öğretmenler enerjilerinin önemli bir kısmını bu sorumlulukları yerine getirmeye çalışarak harcamaktadır. Bunun sonucunda ise yöneticiliğin getireceği sorumluluktan ve zaman isteyen işlerden kaçınmaktadırlar (Erkanlı, 2002). Bir başka deyişle, kadınların aile ve ev işlerini aksatmayacakları ve eşlerine destek olabilecekleri işlerde çalışmaları yeterli görünmektedir (Kurtsan, 2000).

Bu çalışma genelde kadınların, özelde kadın öğretmenlerin iş hayatında yaşadıkları, toplumsal cinsiyet rolleri anlayışından kaynaklanan zorlukları ve engelleri irdelemektedir.

Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, bireyin toplumsallaşma süreci içerisinde, toplumun beklentileri doğrultusunda geliştirdiği cinsiyet rollerini ifade etmektedir (Butler, 2014). Bireylerde biyolojik cinsiyet, gebelik döneminde genetik yapıda kodlandığı biçimle uyumlu olarak farklılaşmaktadır. Oysa cinsiyet rolleri, kişinin toplumsallaşma sürecinin bir parçası olarak edinilen davranış kalıplarıdır (Yılmaz, 2009).

Toplumsal cinsiyet kavramı, 1970'lerde feminist akımın öncülük ettiği; evrensel bir kadınlık/erkeklik kimliğinin var olmadığına ilişkin tartışmalar sonrasında ortaya çıkmıştır (Sancar, 2009). Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeklerin, toplumun istediği ve beklediği özellikleri ve davranışları nitelemektedir (Burr, 2002). Toplumsal cinsiyet, sadece insanların doğuştan sahip oldukları cinsiyetleriyle ifade edilemeyen sosyal sınıf, ataerkil yaşam, toplumun üretim şekli ve siyasetle de alakalıdır (Savcı, 1999). Kız ve erkek çocukları, erken çocukluktan itibaren toplumun onlardan beklediği rol kalıpları doğrultusunda yetiştirilmektedir (Burger, 2006). Toplumsal cinsiyet rolleri, özellikle aile içinde öğrenilerek zamanla içselleştirilmektedir (Güzel, 2014). Ayrıca Berktay (2013), toplumsal cinsiyeti, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen, dolayısıyla içeriği zamana göre değişebilen "cinsiyet konumu" ya da "cins kimliği" olarak tanımlamaktadır. Toplumsal cinsiyet, sabit bir yapıda değildir. Bu kimlik öğesi büyük ölçüde, kişisel deneyimlerimiz veya içerisinde bulunduğumuz sosyal atmosferin etkisi ile şekillenmektedir (Şebeke, 2014).

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ise, cinsiyet rollerimizin değişmez ve biyolojik varlığımıza bağlı olduğu hipotezine dayanmaktadır. Bu hipotez dolayısıyla eşitsizlik ve ayrımcılık meşru hale getirilerek, doğal kabul edilmektedir (Bora, 2011). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği biyolojik farklılıkların ötesinde, daha derin sorunlar yaratmakta, kadını ötekileştirmekte ve kadının ikinci planda kalmasına sebep olmaktadır (Demirgöz Bal, 2014). Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri, mesleği icra edenlerin davranış kalıplarını da şekillendirmektedir. Örneğin emniyet, güvenlik, adalet gibi alanlarda çalışan kadın veya erkeklerde, çoğunlukla erkeğe atfedilen cesur olmak veya duygularını gizleyebilmek temel mesleki özellik olarak görülmektedir (Toker Gökçe ve Dikme, 2020).

Kadınların İş Hayatında Karşılaştığı Engeller

Toplumsal cinsiyet anlayışının hâkim olduğu toplumlarda kadınların üst yönetimde lider konumunda olması kabul edilemez. Günümüzde halen birçok toplumda özellikle üst düzey yöneticinin erkek olması gerektiği yönünde kalıplaşmış bir yargı bulunmaktadır. Bu yargı, kadınların iş yaşamındaki kariyerini olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden, kadınlar, özellikle üst yönetime giden kariyer yolculuklarında, beton duvarlar, cam tavanlar ve labirentler ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Martin, 2011; Toker Gökçe, 2020). Dolayısıyla, kadınların iş yaşamında ilerlemesini engelleyen, açıkça görülemeyen ve aşılamayan engeller bulunmaktadır.

Cam tavan sendromu, kadınların yetenek ve başarılarının önemsenmemesine, üst kademelere çıkmalarının önündeki görünmez ve kırılmaz olan engeller bütünüdür (Sezen, 2008). Cam asansör adıyla anılan diğer bir engel, erkeklerin "kadın işi" olarak benimsenen mesleklerde bile zorluk yaşamayıp, terfi alarak yükselmede şanslarının daha fazla olmasını ifade etmektedir (Şensoy, Başak ve Gemalmaz, 2009). Cam asansör, kadınların avantajlı görüldüğü mesleklerde bile erkeklerin, kadınlara göre daha avantajlı olduğunu, daha fazla sosyalleşerek teşvik edildiklerini ve terfi edildiğini ortaya koymaktadır (Kamberidou, 2010). Cam uçurum ise başarısız olma ihtimalinin fazla olduğu işlerde ve riskli durumlarda kadınların yönetici olmasını ifade etmektedir (Akbaş ve Korkmaz, 2017). Bu kavramın ortaya çıkma sebebi, üst kademelerde kadın sayılarının az olması sebebiyle, kadınların, yükselebilmek için, daha riskli ve tehlikeli kademelere atanmalarıdır (MacDonald, 2011).

Kadınlar iş yaşamında bir yandan erkek egemen toplumsal anlayışla başa çıkmak zorundayken, hemcinsleriyle de mücadele etmektedir. Benton (1980), otorite kademesinde görev yapan kadınların, kraliçe arı durumunu sürdürmek için başka kadınların yükselmelerine engel olmak için çaba sarf ettiklerini aktarmaktadır. Kraliçe arı sendromu yaşayan kadın yöneticiler, erkeksi davranabilir, kadın çalışanlarla arasına fiziksel ya da psikolojik mesafe koyabilir ve kendisini var

olan cinsiyet hiyerarşisini meşru kılarak ifade edebilir. Bu sendromun sebebi cinsiyet eşitsizliğinden ziyade cinsiyet ayrımcılığıdır (Derks, Laar ve Ellemers, 2016).

Kadın öğretmenlerin karşılaştıkları toplumsal cinsiyet anlayışından kaynaklanan engeller

Ataerkil kültüre dayalı aile yapısı, kadının en önemli ve temel rolünü annelik olarak tanımlamaktadır. Kadının öncelikli sorumluluğu evdeki işleri, eşi, çocuğu ve yaşlıların bakımı olarak görülmektedir (Erkanlı, 2002). Bu bakış açısı kadınlar üzerinde baskı kurmaktadır (Gill ve Davidson, 2001). Bu beklentiler özellikle kadınların iş hayatının ilk on ya da on beş yılı arasında baskılı olmaktadır. Bu yüzden kadınlar bu sorumluluklardan biraz kurtulabildikleri zaman kariyer planı yapabilmektedirler (Çarıkçı, 2001). Özçatal (2011), kadınların çalışma yaşamına katılımı ve çalışma koşullarını belirleyen etkenlerin incelendiği çalışmada en önemli sebep toplumsal cinsiyet ilişkileri sebebiyle ortaya çıkan iş bölümü ve bunun sonucunda ortaya çıkan kadın/erkek rollerinin ayrımı olduğunu ortaya koymuştur. Kadın öğretmenlerin, okulda çalışarak çok zaman geçirmesi ev işleri ve aile konusundaki sorumluluklarını azaltmamaktadır (Gündüz, 2010). Nitekim kadın öğretmenler enerjilerini çoğunlukla ev ve aile işlerine ayırmak zorunda kaldıkları için sorumluluk ve zaman gerektiren işlerden uzak durmaktadırlar (Erkanlı, 2002). Bu bağlamda kadın öğretmenler okul yönetiminde yer almaya istekli olmamakta veya daha ziyade müdür yardımcılığı görevi üstlenmekte gönüllü olmaktadır. Nitekim Kocaeli ilinde 2020 yılında 2081 okul yöneticisinin 1570'i erkek iken, sadece 511'i kadındır. Bir başka deyişle, kadın yöneticilerin toplam yöneticiler içerisindeki oranı yalnızca %24,5'tir.

Ayrıca, kadın öğretmenlerin kariyer yapmaları geniş bir çevre ve fazla sosyal aktiviteye yol açabilmekte; bu da ev ve aile sorumluluklarına eskisi kadar zaman ayırmamasına sebep olabilmektedir. Oysa kadınların ev, aile ya da eşlerini aksatmayacakları nitelikte işlerde görev almaları yeterli sayılmaktadır (Kurtsan, 2000). Cinsiyet eşitliği politikaları ve kadın istihdamı üzerine yapılan çalışmada eşitlik politikalarının kadınların istihdamına katkıda bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Hatta kadınların eş ve anne olma rollerinin ödüllendirildiğine değinilmiştir. Ayrıca erkeklerin de çocuk bakımında aktif olarak rol almalarını sağlayacak yasal düzenlemeler önerilmiştir (Dedeoğlu, 2009). Bu durum 2021 yılında da değişmemiştir. Nitekim Gündüz'ün (2010) yaptığı araştırmada ilköğretim kurumlarında görev yapmakta olan kadın öğretmenlerin kariyer engeli yaşamalarının en önemli sebepleri arasında aile ve cinsiyet faktörü yer almaktadır. Köse ve Uzun (2017) da yaptıkları araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarında yöneticinin kadın olması gerektiğini düşünenlerin, bunu kadınların fiziksel düzen, ailelerle ve çocuklarla daha iyi

geçinme gibi toplumsal cinsiyet rollerine bağladıklarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca çalışmada, kadın müdürlerin neredeyse tamamı, müdür yardımcısının erkek olmasını istediklerini belirtmiştir.

Aslanpay Özdemir (2020) 36 OECD üyesi ülkede toplumsal cinsiyet eşitliği ile kalkınma ilişkisini incelemiştir. Söz konusu çalışmada, eğitim, işgücü ve parlamentoda temsil açılarından toplumsal cinsiyet eşitliğinin yüksek olmasının ekonomik kalkınma düzeyini artırdığı belirlenmiştir. Diğer yandan, kadınların karşılaştığı en önemli engellerden biri de üst kademelerde görev yapan erkeklerin kadınlarla beraber çalışmaktan rahatsızlık duymasıdır (Ataay, 1998). Kadınlar aile içinde olduğu gibi, çalışma hayatında da ataerkil yapı sebebiyle baskı altında hissetmektedirler (Appelbaum, Audet ve Miller, 2003). Kadınların kariyer tanımları erkeklerin ihtiyaçları doğrultusunda ve onların değerlerine uygun şekilde tanımlanmıştır (Rutherford, 2001). Özetle kadın çalışanların yükselmesi cinsel kimlikleri sebebiyle ve ön yargılı davranışlardan ötürü engellenmektedir (Şimşek, Çelik, Akgemci ve Soysal, 2004). Kadın öğretmenler de bu sebeplerle kendilerine karşı önyargılı davranıldığını hissetmekte, cesaretleri kırılmakta ve yükselme konusunda engellerle karşılaşmaktadırlar (Gündüz, 2010). Akman ve Akman'ın (2016) çalışmasında, kadın öğretmenler kadın yöneticiler ile çalışmanın zorluğundan bahsederken, kadın yönetici sayısının birden fazla olmasın örgüte olumsuz etkileri olabileceğini söylemişlerdir. Araştırmada kadın yöneticilere dair olumsuz bir tutumun olduğu görülmektedir. Çalışmada ayrıca kadın yöneticilerin kaprisli, ayrıntıcı, kıskanç, acımasız ve kindar olduklarına yönelik olumsuz görüşlerin yanı sıra sorumluluk sahibi ve estetik oldukları şeklinde olumlu fikirler de belirtilmiştir. Son olarak ise kadın öğretmenler, kadın yöneticilere iş ve aile ortamında destek olunmadığını, iş ortamında ise güç çatışması yaşanacağını dile getirmişlerdir. Bir kısım öğretmen de sorunlarını ifade etmenin daha kolay olabileceğini aktarmışlardır.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet anlayışının benimsendiği toplumlarda öğretmenlik mesleği kadınlara yönelik düşünülürken, okul yöneticiliği veya il, ilçe eğitim yöneticiliği gibi yönetim kademeleri erkeklere yönelik kabul edilmektedir. Öğretmenlik mesleği, kadınların ücret karşılığı çalıştıkları ilk mesleklerden biriyken, okul yöneticiliği, toplumsal cinsiyet anlayışı nedeniyle erkeklere "sunulan" bir kariyer basamağı haline gelmiştir. Kadın öğretmen sayısının erkek öğretmen sayısından daha fazla olmasına rağmen yöneticilik kademelerinde erkeklerin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sebeple kadın öğretmenlerin cam tavan ve cam asansör engeli yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Yukarıda yer verilen çalışmalarda yöneticinin kadın olmasını isteyen kişilerin, gerekçelerinin yine toplumun biçmiş olduğu annelik rolü olduğu görülmektedir. Kadın yöneticilerin, kadın müdür yardımcısı yerine erkek müdür yardımcısını tercih etmeleri, kraliçe arı sendromuyla açıklanabilir. Söz konusu çalışmalarda, kadın yöneticilerin iş ve aile ortamında destek görmedikleri görülmektedir. Kadın öğretmenlerin iş ve aile ortamında destek görmemeleri, onların yönetici olma konusunda isteksiz olmalarına sebep olmaktadır. Çalışma saatlerinin artması sebebiyle kadın öğretmenlerin yönetici olmaktan kaçındıkları da yapılan çalışmalarda görülmektedir. Bunun nedeninin de toplumsal rollerinden kaynaklanan ev işi ve annelik gibi sorumlulukları olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Adak, N. (2007). Kadınların ikilemi: iş ve aile yaşamı. *Sosyoloji Dergisi*, (17), 137-152.

Akbaş, G., & Korkmaz, L. (2017). Kadın yöneticiler: Görünmez engellerin gölgesinde yükselme çabası. *İş ve İnsan Dergisi*, *4*(2), 73-86.

Akman, G. İ., & Akman, Y. (2016). Kraliçe Arı Sendromu Bağlamında Kadın Öğretmenlerin Kadın Yöneticilere İlişkin Görüşleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *5*(3), 748-763.

Appelbaum, S. H., Audet, L., & Miller, J. C. (2003). Gender and leadership? Leadership and gender? A journey through the landscape of theories. *Leadership & Organization Development Journal*.

Asar, R. (2016). Eğitim kurumlarında kadın yöneticilere karşı tutumların değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, *3*(2), 47-66.

Aslanpay Özdemir, E. (2020). *Kamu politikaları kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği ve kalkınma ilişkisi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ataay, N. A. (1998). Kadın Yöneticilerin Kariyer Boyutları ve Etmenleri. *Edit: Oya Çitçi*, *20*.

Aydın, B. O., & Duğan, Ö. (2018). Halkla ilişkiler lisans öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları. *Konya Sanat*, (1), 88-103.

Benton, S. Y. (1980). Women Administrators for the 1980s: A New Breed. *Journal of the NAWDAC*, *43*(4), 3-8.

Berktay, F. (2013). Feminist teoride açılımlar. *Toplumsal cinsiyet çalışmaları.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 2-23

Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar. *(Der: Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan) İstanbul bilgi üniversitesi yayınları*.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs Yayınları.

Burr, V. (2002). *Gender and social psychology*. Routledge.

Çarıkçı, İ. H. (2001). Banka çalışanlarının iş ve aile rollerinin çatışması. *Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

De Beauvoir, S. (2020). *İkinci Cinsiyet [The second sex].* Koç Üniversitesi Yayınları

Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi ayrımcılık mı? Türkiye'de sosyal devlet, cinsiyet eşitliği politikaları ve kadın istihdamı. *Çalışma ve Toplum, 2*(21): 41-54.

Demirgöz Bal, M. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, *1*(1), 15-28.

Derks, B., Van Laar, C., & Ellemers, N. (2016). The queen bee phenomenon: Why women leaders distance themselves from junior women. *The Leadership Quarterly*, *27*(3), 456-469.

Erkanlı, H. (2002). *Kadın ve kariyer: Bolu'da üst düzey kadın çalışanlar üzerin araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gill, S., & Davidson, M. J. (2001). Problems and pressures facing lone mothers in management and professional occupations–a pilot study. *Women in Management Review*.

Gündüz, Y. (2010). Öğretmen algılarına göre kadın öğretmenlerin kariyer engellerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10*(1).

Güzel, E. (2014). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve medyanın rolü. *Global Media Journal: Turkish Edition*, *4*(8): 185-199.

ILO. (2019). World employment and social outlook. Erişim adresi: https://www.ilo.org/wesodata/?chart Erişim tarihi: 31.10.2020

Kamberidou, I. (2010). The "glass escalator" & "gender fatigue": Getting gender back on the agenda. *The 5th International Conference on Interdisciplinarity in Education ICIE'10* (ss. 89-98), 17-19 June, Tallinn, Estonia.

Karakaya, Ş. (2019). *Erkek egemen dünyada kadın yönetici olmak: kadın yönetici çevresi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Köse, A & Uzun, M. (2017). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Kadın Yönetici Olmak: Sorunlar ve Eğilimler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*(3), 1058-1083.

Kurtsan, M. (2000). Dünyada ve Türkiye'de girişimci kadının konumu. *İstanbul: Peryön Dergisi, Mayıs-Haziran*, 90-105.

MacDonald, K. (2011). *Examining The "Glass Cliff" Phenomenon: A Study Replication Using a Canadian Context*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. P.E.I., University of Prince Edward Island, School of Business.

Martin, J. L. (2011). *Succeeding Despite Inequity, Discrimination, and Other Challenges*. Women's Leadership in Higher Education, *1*. California: ABC-CLIO, LLC.

Önder, N. (2013). Türkiye'de Kadın İşgücünün Görünümü, *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, 1*(1): 35-61.

Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 21-39.

Özer, M., & Biçerli, K. (2003). Türkiye'de kadın işgücünün panel veri analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *3*(1), 55-86.

Priola, V. (2007). Being female doing gender. Narratives of women in education management. *Gender and Education*, *19*(1), 21-40.

Reynolds, C. (2002). *Women and School Leadership: International Perspectives*. Albany: State University of New York Press.

Rutherford, S. (2001). Organizational cultures, women managers and exclusion. *Women in Management Review*.

Sancar, S., (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar-ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları

Savcı, İ. (1999). Toplumsal cinsiyet ve teknoloji. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 54*(1), 123– 142.

Sezen, B. (2008). *Örgütlerde kadın çalışanların karşılaştıkları cam tavan engeli: orta ve büyük ölçekli otel işletmelerinde bir araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Şebeke. (2014). Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 19.

Şensoy, N., Başak, O., & Gemalmaz, A. (2009). Umurlu Aile Hekimliği Merkezi'nde Aile Hekimliği Uygulaması ve Hasta Profili: Aile Hekimliği Alan Eğitimi Gereksinimini Ne Ölçüde Karşılıyor?. *Kocatepe Tıp Dergisi*, *10*(1), 49-56.

Şimşek, M. Ş., Çelik, A., Akgemci, T., & Soysal, A. (2004). Kariyer yönetimi. *Ankara: Gazi Kitabevi*, *139*.

Toker Gökçe, A. (2020). Liderlikte Kadın ve Feminist Yaklaşımlar. Yılmaz, K. (Ed), ***Liderlik Kuram-Araştırma-Uygulama,*** içinde (s.817-836). Ankara: PEGEM AKADEMİ

Toker Gökçe, A., & Dikme, E. (2020). Gender Roles at the Vocational High Schools in Turkey. *Psycho-Educational Research Reviews*, 56-69.

Usluer, L. (2000). *"Kadın Öğretmenlerin Yönetici Konumlara Yükseltilmeme Nedenleri Konusundaki Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin Değerlendirilmesi*". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ündücü, C. ve Türk, F. (2012). Kamu Hayatında Türk Kadını. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi,* (31), 31-53.

Yılmaz, A. Bozkurt, Y., & İzci, F. (2008). Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(2), Aralık 2008, 89-114.

Yılmaz, B. (2009). *Çift kariyerli ailelerde sosyal rol değişimi: kültürel bir değerlendirme.* Ankara üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri anabilim dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, M., & Zoğal, Y. (2015). Kadının İşgücüne Katılımının Tarihsel Gelişimi ve Kadın İstihdamını Etkileyen Faktörler: Türkiye ve Avrupa Örneği. *Uluslararası Ekonomi Kongresi-EconWorld 2015-Torino*.

ÜREME SİSTEMİ ENFEKSİYONLARI VE İNFERTİLİTE

Figen KAZANKAYA
ORCID: 0000-0001-5028-0563
Ege University Faculty of Nursing, Izmir/Turkey
Özlem DEMİREL BOZKURT
ORCID: 0000-0002-7212-9140
Ege University Faculty of Nursing, Izmir/Turkey

ÖZET

Giriş ve Amaç: Üreme sistemi enfeksiyonları tüm dünyada yaygın olarak görülmekte olup, kadınların en sık karşılaştıkları sağlık sorunlarından biridir. Bu derleme, literatür taraması yapılarak üreme sistemi enfeksiyonlarının infertilite üzerine etkisine dikkat çekmek ve farkındalık oluşturmak amacıyla planlanmıştır.

Bulgular: Üreme sistemi hastalıklarına yol açan mikroorganizmaların fertilite üzerine etkileri, kadınlarda pelvik inflamatuvar hastalık ve tubal obstrüksiyona neden olmaktadır.

Pelvik Inflamatuar Hastalık (PID): Özellikle gonore ve klamidya enfeksiyonlarının en sık görülen komplikasyonudur. PID'nin diğer bir komplikasyonu infertilitedir.

Gonore: Hayatı tehdit etmez ancak hastalık tedavi edilmezse üst genital bölgeye yayılarak PID gelişimine ve infertiliteye neden olur. PID'nin %20 nedeni tedavi edilmemiş gonoredir.

Klamidya: Kadınlarda yaygın görülen bir enfeksiyondur ve gonokok enfeksiyonuna benzer özellikler gösterir. Her iki enfeksiyon da asemptomatik olabilmektedir ve her ikisinin sonucunda da salfinjitis ve infertilite görülebilmektedir**.**

Bakteriyel Vaginosis (BV): Pelvik enflamatuvar hastalık, endometrit, preterm doğum, abortus ve infertilite ile ilişkilidir.

Mycoplasma genitalium: Kadında üretrit,servisit ve pelvik enfeksiyon sonucu tüplerde hasar yaparak infertiliteye sebep olmaktadır.

Sonuç: Hemşire bu enfeksiyonlardan korunma ve erken tanı konusunda kadınlara bilgi sağlarken, hasta kişilere de kendi bakımları ile ilgili uygulamaları öğretebilecek en uygun sağlık personelidir. Sağlık sistemi içinde hemşirelerin bu potansiyelinden yararlanacak ve toplum sağlığı hizmetine sunacak düzenlemelerin yapılması hem sağlıklı bir toplum hem de ülke ekonomisi açısından önemli bir girişim olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnfertilite, Enfeksiyon, Hemşire

REPRODUCTIVE SYSTEM INFECTIONS AND INFERTILITY

ABSTRACT

Introduction and Aim: Reproductive system infections are common all over the world and it is one of the most common health problems faced by women. This review is planned to draw attention to the effect of reproductive system infections on infertility and to raise awareness by conducting a literature review.

Results: The effects of microorganisms that cause reproductive system diseases on fertility cause pelvic inflammatory disease and tubal obstruction in women.

Pelvic Inflammatory Disease (PID): It is the most common complication of gonorrhea and chlamydia infections. Another complication of PID is infertility.

Gonorrhea: It is not life threatening, but if the disease is not treated, it spreads to the upper genital area and causes PID development and infertility. 20% of the cause of PID is untreated gonorrhea.

Chlamydia: It is a common infection in women and has similar characteristics to gonococcal infection. Both infections can be asymptomatic, and salpingitis and infertility can be seen as a result of both.

Bacterial Vaginosis (BV): Associated with pelvic inflammatory disease, endometritis, preterm labor, abortion, and infertility.

Mycoplasma genitalium: It causes infertility by damaging the tubes as a result of urethritis, cervicitis and pelvic infection in women.

Conclusion: While the nurse provides information to women about prevention and early diagnosis of these infections, they are the most appropriate healthcare personnel who can teach patients about their own care practices. Making regulations that will benefit from this potential of nurses in the health system and present them to public health service will be an important initiative for both a healthy society and the national economy.

Keywords: Infertility, Infection, Nurse

1. GİRİŞ

Üreme sistemi enfeksiyonları tüm dünyada yaygın olarak görülmekte olup, kadınların en sık karşılaştıkları sağlık sorunlarından biridir. Enfeksiyon kadının hayatını tehdit etmese de semptomları oldukça büyük rahatsızlıklara yol açabilmektedir (Taşkın, 2016; Hatipoğlu ve Altındiş 2016). Bu derleme, literatür taraması yapılarak üreme sistemi enfeksiyonlarının infertilite üzerine etkisine dikkat çekmek ve farkındalık oluşturmak amacıyla planlanmıştır.

Üreme sistemi hastalıklarına yol açan mikroorganizmaların fertilite üzerine etkileri, kadınlarda pelvik inflamatuvar hastalık ve tubal obstrüksiyona neden olmaktadır (Özşahin,2020).

Pelvik Inflamatuar Hastalık (PID): Alt genital bölgedeki enfeksiyonun asendan yolla fallop tüplerine, overlere, pelvik peritona ve pelvis bağ dokusuna yayılması ile PID gelişir. Özellikle gonore ve klamidya enfeksiyonlarının en sık görülen komplikasyonudur (Taşkın, 2016). PID'nin diğer bir komplikasyonu infertilitedir. Asemptomatik PID vakalarında bile tubal hasar ve infertilite gelişebilir. Çünkü inflamatuar süreç içindeki adneksiyal yapışıklık ve tüplerin tıkanması infertilite nedenleri arasında önemli bir yer tutmaktadır (Özdemir, 2007;Taşkın, 2016).

Gonore: Gonore oldukça ciddi bir enfeksiyondur. Hayatı tehdit etmez ancak hastalık tedavi edilmezse üst genital bölgeye yayılarak PID gelişimine ve infertiliteye neden olur. PID'nin %20 nedeni tedavi edilmemiş gonoredir (Taşkın, 2016). N gonorrhoeae, fallop tüpünün epitel hücrelerine saldırır. Ortaya çıkan hasar, tüplerde fertilizasyon ve uterusa implantasyon için fallop tüplerinin ovumu taşıma yeteneğini engeller, böylece sonuçta infertilite ve ektopik gebelik riskini artırır (Tsevat, 2017)

Klamidya: Chlamydia trachomatis ise serviks infeksiyonu etkenleri arasında en çok görülen mikroorganizmalardandır. Bu mikroorganizmalar asemptomatik infeksiyon oluşturabilmekte ve tedavi edilmeyen olgular endometrit, pelvik inflamatuvar hastalık, ektopik gebelik ve infertiliteye neden olabilmektedir (Özdemir, 2007). Kadınlarda yaygın görülen bir enfeksiyondur ve gonokok enfeksiyonuna benzer özellikler gösterir. Her iki enfeksiyon da asemptomatik olabilmektedir ve her ikisinin sonucunda da salfinjitis ve infertilite görülebilmektedir (Taşkın, 2016). Üst genital enfeksiyonların %50'sinden fazlası C. trachomatise balı olarak meydana gelmekte ve bu da tubal hasara yol açarak, ektopik gebelikya da infertiliteye yol açabilmektedir (Balcı ve Çapar, 2005).

Bakteriyel Vaginosis (BV): Vajinada Laktobasil miktarının azalması ve Laktobasil olmayan polimikrobiyal ajanların yer alması vajinal disbiyozis olarak bilinmektedir (Ravel 2011). Vajinal disbiyozis için en güzel örnek Bakteriyel Vaginosis (BV)'dir. BV'de Gardnerella Vaginalis gibi anaeroblar sayıca artar ve normalde Laktobasillerin egemen olmasına bağlı asidik olan vajinal ortam değişir. BV; pelvik enflamatuvar hastalık, endometrit, preterm doğum, abortus ve infertilite ile ilişkilidir (Aygün ve Güngör, 2019).

Mycoplasma genitalium: kadında üretrit,servisit ve pelvik enfeksiyon sonucu tüplerde hasar yaparak infertiliteye sebep olmaktadır (Yozgatlı, 2019).

Bütün kadınlar genital enfeksiyon yönünden risk altındadırlar ve bu riski artıran birçok etken bulunmaktadır. Bu faktörler; ırk, düşük sosyoekonomik düzeyde olma, yoğun stres, beslenme bozukluğu, metabolik hastalıklar, sigara ve alkol tüketimi, aşırı doğurganlık, kontraseptifler, çok

eşlilik ve sık cinsel ilişki, kişisel hijyen bozukluğu, lokal allerjenler, vajinal lavaj, dar kıyafetler, kıyafetlerin naylon kumaş içermesi, doğum ve kürtajların sağlıksız koşullarda yapılması (Apay, 2014). Normalde vajenden salgılanan sekresyon vajeni temizleme yeteneğine sahiptir. Fakat kadınların bazıları, belli dönemlerde, gebeliği önlemek, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunmak vb. gibi durumlar için vajinal duş uygulaması ile sabun, asetik asit, dokunuş ya da diğer dış müdahalelerle vajinanın normal ortamını değiştirmektedir. Kadınların tercih ettikleri uygun olmayan bu yanlış temizlik davranışı ile vajen florası ve pH'da bozulma, vajende kuruluk, aşınma ve erezyonlar meydana gelmektedir. Böylece vajen florasındaki bozulmaya bağlı enfeksiyon riski artmaktadır (Kasaro 2016; Yazıcı ve Çuvadar 2019).

Kadınların üreme sağlığının iyileştirilmesinde ve genital sistem enfeksiyonlarından korunmada doğru hijyen davranışları kazandırmak önemlidir. Bu konuda birçok çalışma yapılmış ve bu çalışmalar sonucunda kadınların hijyen yetersizliğine bağlı olarak genital ve üriner sistem enfeksiyonlarına yakalanma olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu nedenle kadınlara sağlıklı genital hijyen davranışlarının kazandırılması ve sürdürülmesinin sağlanması gerekmektedir. Ebe ve hemşireler kadınlarda genital sistem enfeksiyonlarını önlemek için, gebelik, doğum, menstrüasyon hijyeni, kontraseptif yöntemler ve kisisel hijyen uygulamalarına ilişkin sürekli sağlık eğitimi vermelidir (Kasaro ve ark., 2016; Ünsal ve ark., 2010; Yazıcı ve Çuvadar, 2019).

2. SONUÇ

Hemşire bu enfeksiyonlardan korunma ve erken tanı konusunda kadınlara bilgi sağlarken, hasta kişilere de kendi bakımları ile ilgili uygulamaları öğretebilecek en uygun sağlık personelidir. Hemşireler özellikle üreme sağlığı konusunda kadınların en rahat başvurabileceği eşsiz bir kaynak kişidir. Sağlık sistemi içinde hemşirelerin bu potansiyelinden yararlanacak ve toplum sağlığı hizmetine sunacak düzenlemelerin yapılması hem sağlıklı bir toplum hem de ülke ekonomisi açısından önemli bir girişim olacaktır (Taşkın, 2016). Sağlık eğitiminde hemşire anahtar konuma sahip olduğu için eğitim vereceği konuda yeterli bilgiye ve iletişim becerisine sahip olmalıdır. Hemşireler bireyi fiziksel, entelektüel, psikolojik ve sosyal açıdan bir bütün olarak ele almalıdır. Ayrıca bireyin gereksinimleri, güçlü yanları ve yeterlilikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Sağlık eğitimi; hem bireyin sağlık ve yaşam kalitesini olumlu olarak etkiler, hem de toplumun sağlık göstergelerinin iyileşmesiyle sonuçlanacaktır (Karakale, 2020).

KAYNAKÇA

Hatipoğlu, A. G. H., & Altındiş, M. Cinsel yolla bulaşan hastalıkların erkek infertilitesi ile ilişkisi. Androloji Bülteni 2016;18(67):269–274

Balcı, O., & Çapar, M. Vaginal enfeksiyonlar. Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Derg, 2005;2(5):14-20.

Özşahin, Z. (2020). Fertilite farkindaliğini arttirmaya yönelik sağliği Geliştirme modeli doğrultusunda verilen eğitimin Kadinlarda fertilite farkindaliğina etkisi. Doktora tezi. Inönü üniversitesi sağlik bilimleri enstitüsü Malatya

Özdemir M., Doğan, M., Solgun, G., Çapar, M., Baysal, B. (2007) İnfertil Hastaların Servikal Sürüntü Örneklerinde Chlamydia Antijenlerinin ve Mycoplasma-Ureaplasma'ların Antibiyotik Duyarlılıklarının Araştırılması http://www.floradergisi.org/getFileContent.aspx?op=html&ref_id=133&file_name=2007-12-4-185-189.htm&_pk=77595e25-f9d4-4f4e-8a49-910727302a75

Apay ES, Özdemir F, Nazik E, Potur CD, Hadımlı A, Tanrıverdi D, ve ark. Yedi Farklı İldeki Kadınların Genital Hijyen Davranışlarının Belirlenmesi: Çok Merkezli Kesitsel Bir Çalışma. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2014;17(4), 245-522

Kasaro MP, Husnik MJ, Chi BH, Reid C, Magure T, Makanani B, et al. Impact of Targeted Counseling Onreported Vaginal Hygiene Practices and Bacterial Vaginosis: The HIV Prevention Trials Network 035 Study. Int J STD AIDS OnlineFirst,2016;1-9. doi:10.1177/0956462416653001.

Yazıcı S, Çuvadar A. Prevention of genital system ınfections and midwifery approaches. J Health Pro Res 2019;1(1): 33-37

Yozgatlı, A. Ü. Cinsel Yol İle Bulaşan Hastalıklar (CYBH) Önlenebilir Mi?. Ayrıntı Dergisi, 2019;7(75):19-22

Ravel J, Gajer P, Abdo Z et al. Vaginal microbiome of reproductive-age women. Proc Natl Acad Sci USA 2011; 108 Suppl 1: 4680-7.

Aygün, B. K., & Güngör, S. Z. Üreme Sağlığı ve Probiyotikler. Tıp Fakültesi Klinikleri Dergisi, 2019;2(4):123-126.

Taşkın L. Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği, Akademisyen Tıp Kitabevi, 13. Baskı, Ankara, 2016;534-566.

Ünsal A, Özyazıcıoğlu N, Sezgin S. Doğu Karadenizdeki Bir Belde ve Ona Bağlı Dokuz Köyde Yaşayan Bireylerin Genital Hijyen Davranışları. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2010;13(2):12-19.

Yazıcı, S., & Çuvadar, A. Genital sistem enfeksiyonlarının önlenmesi ve ebelik. Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi, 2019;*1*(1):33-37.

Karakale, H. (2020). *Üreme çağındaki kadınlara verilen genital hijyen eğitiminin, kadınların genital hijyen davranış puanlarına etkisi* (Master's thesis, İstinye Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü/Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı).

SU KAYNAKLARI VE KADIN

Didem GÖKÇE
ORCID: 0000-0002-8954-1094
İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Türkiye

ÖZET

Su, iki ana nedenden dolayı çok önemli bir faktördür. Öncelikle canlılar için biyokimyasal ve fizyolojik rolü; ikincisi su, tatlısu ve deniz sistemleri olarak bir ekosistem oluşudur. Ekosistemin işlevi ve dengesi, tüm canlıları etkileyen ekolojik bir bütünlüktür. İçinde bulunduğumuz antropojenik dönemde su kaynaklarına olan gereksinim giderek artmaktadır. Günümüzde suyun iki kritik sınırlayıcı durumu vardır: düşük su kalitesi ve su kıtlığı. Bu iki durum, dünyanın birçok yerinde yaygın bir sorundur. Çoğu ülkede içme ve sanitasyon için su gereksinimleri nispeten azdır. Bu temel gereksinimler, mevcut su kaynaklarına erişim ve kalite sorunu olarak ortaya çıkar. Dahası, iklim değişikliğinin artan insan nüfusu gibi su kullanımı ve miktarı (stres / kıtlık) üzerinde sınırlayıcı bir etkisi vardır. Sıcaklık artışı ve yağış rejimindeki düzensizlikler, su kaynaklarının yenilenebilirliğini hidrolojik olarak baskı altına almaktadır. Buna göre ekosistem yapısı birinci derecede etkilenmektedir.

Kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal farklılıklar, ülkeler, kültürler, etnik kökenler ve nesiller arasında önemli ölçüde farklılık gösterebilen cinsiyet rolleriyle sonuçlanır. Ayırt edici toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların kamusal yaşama katılma seçeneklerini ve dolayısıyla topluma potansiyel katkılarını da önemli ölçüde belirlemektedir. Sanitasyon ve hijyen, sınırlı olan Tatlısu kaynaklarının sağlaması ve korunmasında kritik rol taşır. Toplumsal cinsiyet kalıplarının karar alma sürecinde öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca koronavirüs salgını (COVID-19) için su kaynakları, hayati öneme sahiptir. 1992'de Uluslararası Su ve Çevre Konferansı, Dublin ilkelerinde ''Kadınların suyun sağlanması, yönetimi ve korunmasında merkezi bir rol oynadığını'' kabul edilmiştir. Su kaynakları ekosistem, su kalitesi, kuraklık gibi son derece önemli başlıklarda ele alınırken evsel kullanımda önemli payı olan kadınların ve kız çocuklarının temiz suya ulaşımlarındaki güçlük göz ardı edilmiştir. İçilebilir ve kullanılabilir su kullanım ve yönetim planlarında kadın odaklı kararların ön plana çıkması gerekliliği bu çalışmada ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, Kuraklık, Pandemi, Sanitasyon, Su Kaynakları

WATER RESOURCES AND WOMEN

ABSTRACT

Water is a crucial factor for two main reasons: first, its biochemical and physiological role for living things; the second is that it is an ecosystem as water, freshwater and marine systems. The function and balance of the ecosystem is an ecological integrity that affects all living things. In the anthropogenic age, the need for water resources is gradually increasing. Water today has two critical limiting conditions: poor water quality and water scarcity. These two problems are common in many parts of the world. Water requirements for drinking and sanitation are relatively low in most countries. These basic requirements arise as a freshwater quality problem and Access to existing water resources. Moreover, climate change has a limiting effect on water use and quantity (stress / scarcity) as well as the increasing human population. Irregularities in the precipitation regime and increasing temperature put pressure on the renewability of water resources hydrologically. Accordingly, the ecosystem structure is primarily affected. Social differences between women and men result in gender roles that can differ significantly between countries, cultures, ethnicities and generations. Distinctive gender roles also considerably determine women's options for participating in public life and therefore their potential contribution to society. Sanitation and hygiene play a critical role in the provision and protection of limited freshwater resources, and gender patterns appear to be prominent in the decision-making process. In addition, water resources are vital for the coronavirus outbreak (COVID-19). In 1992, the International Conference on Water and Environment acknowledged in the Dublin Principles that ''women play a central role in the provision, management, and protection of water''. While water resources are addressed under extremely important topics such as ecosystem, water quality and drought, the difficulty in accessing clean water for women and girls, who have an important share in domestic use, were ignored. The necessity for women-focused decisions to come to the fore in drinkable and usable water utilization and management plans is discussed in the present study.

Key Words: Gender, Drought, Pandemic, Sanitation, Water Resources

1. GİRİŞ

Sucul ekosistem, dünya üzerinde kara parçalarının dağılımına bağlı olarak kuzey ve güney yarım kürelerde farklı dağılıma sahip olmakla birlikte yerkürenin ¾'ü sularla kaplıdır. Tatlısu miktarı ise su ekosisteminin yaklaşık %2,5 oranını oluşturur ve biyolojik çeşitlilik olarak tüm türlerin% 10'undan fazlasını barındırırlar (Harrison, Abell, Darwall, Thieme, Tickner ve Timboe, 2018). Su,

genel olarak tüm biyokimyasal reaksiyonlarda önemli bir rol oynarken aynı zamanda ekosistem olarak canlılığın devamını sağlayan vazgeçilmez bir ortam oluşturmaktadır.

Bulunduğumuz antropojenik dönemde, çevresel faktörlerin etkisiyle su kalitesindeki azalma ve canlı çeşitliliğindeki kayıplar, tatlısu ve canlılar arasındaki ekosistem dengesini bozmaktadır. 1900'lü yıllardan bu zamana kadar tüm su miktarının (tuzlu su ve tatlısu) % 50'den fazlası, kıta-içi sular olarak azalmıştır. Tatlısu omurgalı populasyonları ise 1970'ten bu yana % 83 kayba uğramıştır ki bu azalış, karasal veya deniz populasyonlarının iki katından fazla olduğu görülmektedir (Reid, Carlson, Creed, Eliason, Gell, Johnson, Kidd, Mac Cormack, Olden, ve Ormerod, 2019; UN Water, 2020).

Tatlısu ekosistemlerinin bozulma nedenlerini ana başlıklarda toplamak mümkündür (Gökçe, 2019):

 Doğaya arıtılmadan/ yetersiz arıtılarak bırakılan evsel ve sanayi artık/ atıkları,
tıbbi artık/ atıkları

 Kıyı çizgisi tahribi,

 Tarımsal sulamaya su çekimi ve tarımsal kirlenme,

 Su kalitesinde besleyici tuzların artışına bağlı olarak aşırı alg çoğalmalarının
görülmesi,

 Aşırı yeraltı suyu seviyesinde azalma,

 İklimsel değişimine bağlı sıcaklık artışı ve kuraklık, su seviyesindeki azalma,
sucul ekosistem kaybı,

 İklimsel değişimine bağlı düzensiz yağış rejimi sonucu seller ve taşkınlar,

 İstilacı türlerin artışı

Bu nedenlerden dolayı kalitatif ve kantitatif olarak kullanılabilir ve içilebilir suyun miktarı da azalmaktadır.

Diğer yandan SARS-CoV-2' ye bağlı olarak görülen Covid-19 pandemisinde tatlısuya olan ihtiyaç her zamankinden çok daha fazla artmıştır. Temiz suya ulaşım ve kirli su atıklarının uzaklaştırılması, salgının kontrolünde sanitasyon ve hijyenin sağlanması (WASH, water- sanitation- hygiene), temiz suya sürdürülebilir erişim, uluslararası kalkınma içinde ciddi bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır. Günümüzde yaklaşık 750 milyon kişinin yeterli içme suyuna erişimi bulunmamaktadır (Schuster-Wallace, Cave, Bouman-Dentener ve Holle, 2015).

Su kaynaklarına ulaşım, yönetim ve korumanın yanı sıra uygun temizlik ve hijyen sağlanması yoluyla halk sağlığını korumanın merkezinde, toplumsal cinsiyet kalıpları yer almaktadır (UN Water, 2005; World Bank, 2010; Alıca, 2017). Olumsuzluklara rağmen kadınların, özellikle

gelişmekte olan ülkelerde su kaynakları yönetimi ve sanitasyondaki merkezi rolü, kalkınma faaliyetlerinin tüm seviyelerinde giderek daha fazla tanınmaya başlanmıştır.

Ele alınan bu çalışmada 1. kadınların su kaynaklarını yönetmedeki farkındalıkları ve bilgi birikimleri; 2. sürdürülebilir su yönetiminde kadınların geri planda kalmaları vurgulanmıştır.

2. SUYUN KULLANIMI

Günümüzde nüfus artışıyla birlikte çevreye verilen artık ve atık maddelerin zararı giderek artmaktadır. Kombine çevresel kirleticilerin etkileri, ekosistemin daha hızlı bozulmasına neden olur. Gelişen teknoloji ve endüstriye bağlı olarak kirleticilerin kalitesi ve miktarı da değişmiştir. Hızla azalan tatlı su kaynakları düşünüldüğünde tehlikenin büyüklüğü de ortaya çıkmaktadır:

1. Su stresi, su kıtlığı, göçler

Günümüzde 2,7 milyar insan, yılda en az bir ay su sıkıntısı çeken havzalarda yaşamaktadır. Yapılan projeksiyonlarda, 2050 yılında, dünya nüfusunun %40'ından fazlasının su stresi çeken havzalarda yaşayacağı öngörülmektedir (UN Water, 2020). Tatlısu kaynaklarının kuruması, kalitesinin bozulması ve dünya su kaynakları açısından giderek fakirleşmesi, doğal ekosistem temsilcileri olan bitki ve hayvan populasyonları kadar insan nüfusu için de kritik bir risk oluşturmaktadır. Su kıtlığı, dünyadaki en önemli üç risk grubu içinde yer almaktadır. Artan su kıtlığı, sürdürülebilir kalkınma için olumsuz etki yaratmaktadır ve geleneksel göç yolları ve yeni göç modellerinde değişikliklerin başlıca nedeni olarak kabul edilmektedir.

2. Su kaynaklı enfeksiyonlar ve paraziter hastalıklar

Dünya genelinde atık suyun % 80'i arıtılmadan veya yeniden kullanılmadan alıcı ortam olan sucul ekosisteme geri verilmektedir. Bu da yaklaşık 1,8 milyar insanın atık sularla ile kirlenmiş bir içme suyu kaynağı kullanmasına ve su kaynaklı enfeksiyonlara (kolera, dizanteri, tifo gibi) ve paraziter hastalıklara yakalanma riskine büyük yol açmaktadır (UN ISDPR, 2008;Schuster-Wallace, Cave, Bouman-Dentener ve Holle, 2015).

3. Sanitasyon ve pandemi

SARS Cov-2 virüsüne bağlı olarak görülen küresel Covid-19 salgını nedeniyle riskin en yüksek olduğu 60 ülkede, toplam nüfusun 2/3'si yani toplam 1 milyar kişi (yaklaşık yarısını çocuklar oluşturmaktadır), evlerinde su ve sabunla ellerini yıkayabilecekleri bir alana sahip değildir (UNDP OCHA, 2021). Su kullanımı, sanitasyon ve hijyenin önemi bulunduğumuz dönemde daha da belirgin olmaktadır.

4. Tarım ürünleri ve gıda sorunları

Mart 2022'de Senegal'de düzenlenecek olan 9. Dünya Su Forumu'nun en önemli dört önceliğinden biri olarak "Su Güvenliği" kavramıdır. Bu bağlamda entegre su kaynakları yönetimi kavramı beş ana başlıkta su, enerji, gıda, sağlık ve eğitim arasındaki temel bağlantılar değerlendirilecektir (UN Water, 2020).

Tatlısu kaynaklarının kullanımı aşağıdaki kavramlarla bütünleşiktir, ayrı olarak ele alınması mümkün değildir:

- Su ve sanitasyon
- Entegre su kaynakları yönetimi (biyolojik uzun dönem izleme verileri altında su kalitesinin değerlendirilmesi)
- İzleme ve değerlendirme
- Çevresel sağlık
- Gıda güvenliği
- Afet yönetimi
- İklim değişikliği
- Sürdürülebilir kalkınma
- Kadınların güçlendirilmesi ve su kaynakları yönetim politikalarında yer almaları

3. SU KAYNAKLARI KONUSUNDA KADININ YERİ

Sürdürülebilir su kaynaklarından yararlanma konusunda önemli konumda olan kadın, su kaynaklarını temin etme, yönetme ve korumanın yanı sıra uygun temizlik ve hijyen sağlanması yoluyla halk sağlığını korumanın merkezinde yer alır. Dünya genelinde su ve kadın şöyle değerlendirilebilir:

- Yaşam alanı ve yakın çevreden sorumlu olan kadın: Sanitasyon, bakım (çocuk, yaşlı, tarla ve hayvancılık)
- Tuvalet yoksunluğu (açıkta tuvalet) ve suya erişim ve suyu getirme: Fiziksel deformasyon, zaman kaybı ve fiili taciz
- İş alanında baskı,
- Karar verici Yönetici olarak geri planda kalmak

Kadınların, özellikle gelişmiş ülkelerde su kaynakları yönetimi ve sanitasyondaki merkezi rolü, kalkınma faaliyetlerinin tüm seviyelerinde giderek daha fazla tanınmaktadır (Brewster, Herrmann, Bleisch ve Pearl, 2006; Miletto, Pangare ve Thuy, 2019). Diğer yandan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, erkeklerin ve kadınların su kullanımıyla ilgili farklı öncelikleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. Kırsal kesimlerde ve köylerde erkeklerle birlikte tarımsal alanda

çalışmalarına ek olarak kadınlar, genellikle su getirmenin/ taşımanın yanı sıra gıda üretimi ve hazırlanması, hayvanların bakımı, kişisel hijyen, hasta bakımı, temizlik, yıkama ve atıkların yok edilmesi için suyu kullanmaktan sorumludur. Çoğu toplumda, evsel su temini, kullanım, temizlik ve sağlık yönetiminden birincil derecede kadınlar sorumludur (UN IFAD, 2017).

Fizyolojik olarak kadınların farklı olmaları, menstürasyon siklusu ve gebelik dönemleri, erkeklerden çok daha fazla suya ve temizliğe ihtiyaç oluşturur. Her ne kadar 1990'dan bu yana yaklaşık 900 milyon kadın ve kız çocuğu güvenli sanitasyon tesislerine ulaşmış olsa da günümüzde 526 milyon kadının açıkta bulunan tuvalete gitmek zorunda oldukları kaydedilmiştir. Maalesef köy ve kırsal alanda yaşayan kadın ve kız çocuklarının tacize uğramalarındaki en büyük neden hem açıkta tuvalet gereksinimleri hem de yaşam alanlarına su getirme zorunluluklarından kaynaklanmaktadır (Gonsalves, Kaplan ve Paltiel, 2015). Korumasız ortamlarda bulunmaları şiddet ve taciz sayısını artırmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet kavramı içinde kadınlar nadiren su kaynaklarını kontrol etmek ve korumak için gereken karar verme gücüne sahipler (UN IFAD, 2017).

Su ve sanitasyon yönetimine hem kadınları hem erkekleri dahil etmenin önemine, Mar del Plata'daki 1977 Birleşmiş Milletler Su Konferansında (Uluslararası İçme Suyu ve Sanitasyon On Yılı (1981-90) ve Su temini) dikkat çekilmiştir (World Bank, 2019).

Kadınların kendiliğinden üstlendikleri temiz suyu koruma ve yakın çevrelerindeki insanların sanitasyon ve hijyen koşullarının sağlanmasındaki önemli konumları ele alındığında, su yönetimi ve korunmasında kadınların merkezi rolünü açıkça kabul eden Dublin Uluslararası

Su ve Çevre Konferansında (Ocak 1992) "Kadınların suyun sağlanması, yönetimi ve korunmasında merkezi bir rol oynadığı ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması" kabul edilmiştir (UN Water, 2020). Johannesburg Uygulama Planında kadınların su yönetimine katılımı vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Uluslararası Eylem On Yılı "Yaşam için Su (2005-2015)" kabul edilmiş (64/292); kararda, kadınların suyla ilgili kalkınma çabaları vurgulanmıştır (UN Water, 2020).Su kaynaklarını kullanma ve koruma nedeniyle, kadınlar konum, kalite ve depolama yöntemleri dahil olmak üzere su kaynakları hakkında önemli düzeyde bilgi edinmişlerdir. Bununla birlikte, dünyanın sınırlı su kaynaklarının yönetimini iyileştirmeye ve güvenli içme suyuna ve yeterli sanitasyona erişimi genişletmeye yönelik çabalar, genellikle kadınların su yönetimindeki merkezi rolünü gözden kaçırmaktadır (UN WWP, 2015). Kadınlar su yönetimine dahil edildiklerinde, temiz suya erişim ve ekonomik ve çevresel faydalar dahil o toplulukta ölçülebilir şekilde daha iyi sonuçların elde edildiği görülmüştür (Fauconnier, Jenniskens, Perry, Fanaian, Sen, Sinha ve Witmer, 2018).

4. SONUÇ

Temiz ve yeterli su kaynaklarının varlığı, temini ve sürdürülebilir oluşu, atık suyun nasıl yönetildiği ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. 1950'li yıllardan itibaren görülen sanayi devrimi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan çevresel sorunlar (sera gazları artışı ve endüstriyel kirlilik yükü) ve su kirliği, günümüzde ekosistem dengesi üzerinde artan sorunları yaratmıştır. Güvenli içme suyuna erişim temel bir insan hakkıdır ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılması için gereklidir. Toplum ve aile düzeylerinde karar alma gücü üzerindeki kültürel etkinin yanı sıra kadınlar, su kaynakları hakkında karar veren sorumlu kurumlarda nadiren temsil edilmektedir ve genellikle teknik su yönetiminde bulunmamaktadırlar (Fletcherand ve Schonewille, 2015). Bu eşitsizliklerin temel nedenlerini anlamak ve bunları ölçmek, böylece bunları ele almak için uygun eylemlerin uygulanabilmesi çok önemlidir. Kadınların su ile ilgili karar alma süreçlerine katılması ve suyun temini, yönetimi ve korunmasında kadınların merkezi rolü unutulmamalıdır (Lecoutere, D'Exelle ve Van Campenhout, 2015).

Kadınların savunmasız gruplar (çocuklar, yaşlılar ve engelliler) için sahip olduğu sorumluluk, afet yönetimine cinsiyetin dahil edilmesinin, afetlere karşı en savunmasız olan insanların müdahalesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bununla birlikte afetlerde görülen ölümlerde, bu grupla birlikte kadın ölümlerinin çoğunlukta olduğu kaydedilmiştir (UN ISDPR, 2008). UNDP'nin Asya ve Afrika'daki 44 su projesiyle ilgili araştırması sonucunda temiz ve güvenilir suyun temininde ve yönetiminde kadınların da bulunduğu karar vericilerin uygulamasının çok daha başarılı olduğu, sonuçların olumlu yönde ilerlediği görülmektedir (UN IFA, 2017). Kurak bölgelerde su kıtlığı devam edecek ve şiddetlenmeye başladıkça, dünya genel olarak su kıtlığı sorununu günümüz uygulamalarının sonuçlarıyla karşılaşacak gelecek nesillere bırakma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu nedenle, su kıtlığı olan alanlar, büyümeye devam eden baskıyı en aza indirmek için su kaynaklarına yönelik mevcut her seçeneği sürdürülebilir şekilde kullanmalı ve kullanmalıdır.

Türkiye, yılda kişi başına düşen 1519 m 3 su miktarı ile "su sıkıntısı çeken" ülke konumundadır. Türkiye nüfusunun 2030 yılında 100 milyona ulaşacağı ve kişi başına düşen su miktarının bin 1120 m 3 'e gerileyeceği öngörülmektedir (WWF, 2021). Su sıkıntısı çeken 164 ülke içinde 34. sırada yer almaktadır. Diğer yandan Türkiye'de su kaynakları yönetimi ve suyun kullanımı üzerine kadın odaklı çok az sayıda çalışma bulunmaktadır.

Ekosistemden kullanım için suyun getirilmesi ve yerleşim alanlarından atık suyun uzaklaştırılması, arıtım tesislerinin kurulması, yönetim planlarının oluşturulması gibi faaliyetler, ekonomik kalkınmaya ve çevresel sürdürülebilirliğe yeni iş fırsatları sağlayan ve daha fazla ''yeşil'' iş yaratan

faydalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Su güvenliği, iklim adaptasyonu için kilit bir faktördür. Buna ek olarak iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasında suyun başarılı bir şekilde yönetilmesinde için kritik öneme sahiptir. Günümüzde ve gelecekte toplumsal çekinceler ve tutumlar bir kenara bırakıldığında kadınların doğal kaynakları korumadaki çabaları çok daha verimli değerlendirebilecektir.

KAYNAKLAR

Alıca, S.S.G., (2017). Kadın ve Çevre, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 152-172.

Brewster, M.M., Herrmann, T,M., Bleisch B. & Pearl R. (2006). A gender perspective on water resources and sanitation Wagadu 3,1-23.

Fauconnier, I., Jenniskens, A., Perry, P., Fanaian, S., Sen, S., Sinha, V. & Witmer, L. (2018). Women as change-makers in the governance of shared waters. Gland, Switzerland, IUCN, viii + 50pp

Fletcher, A. & Schonewille, R. (2015). Overview of resources on gender-sensitive data related to water. Gender and Water Series. WWAP., UNESCO. 47 pp.

Gonsalves, G.S., Kaplan, E.H. & Paltiel, A.D. (2015). Reducing sexual violence by increasing the supply of toilets in Khayelitsha, South Africa: a mathematical model. PLoS ONE 10(4): e0122244. http://doi/10.1371/journal.pone.0122244

Gökçe, D. (2019). Current status of freshwater ecosystems. In Limnology-Some New Aspects of Inland Water Ecology (Ed.: D. Gökçe). IntechOpen, p. 1-9.

Harrison, I., Abell, R., Darwall, W., Thieme, M.L., Tickner, D. & Timboe, I. (2018). The freshwater biodiversity crisis. Science 362, 1369-1369

Lecoutere, E., D'Exelle, B. & Van Campenhout, B. (2015). Sharing common resources in patriarchal and status-based societies: evidence from Tanzania. Feminist Economics 21(3), 142–167. http://doi/10.1080/13545701.2015.1024274

Miletto, M., Pangare, V. & Thuy, L. (2019). Tool 1 – Gender-responsive indicators for water assessment, monitoring and reporting. UNESCO WWAP Toolkit on Sex-disaggregated Water Data, UNESCO. 43 pp.

Reid, A.J., Carlson, A.K., Creed, I.F., Eliason, E.J., Gell, P.A., Johnson, P.T., Kidd, K.A., MacCormack, T.J., Olden, J.D. & Ormerod, S.J. (2019). Emerging threats and persistent conservation challenges for freshwater biodiversity. Biological Reviews. 94, 849–873.

Schuster-Wallace, C.J., Cave, K., Bouman-Dentener, A. & Holle, F. (2015). Women, WaSH, and the water for life decade. United Nations University Institute for Water, Environment and Health and the Women for Water Partnership, 37 pp.

UN IFAD, (2017). Gender and water: Securing water for improved rural livelihoods. International Fund for Agricultural Development (IFAD) Report, 32 pp.

UN ISDPR, (2008). Gender perspectives: integrating disaster risk reduction into climate change adaptation. United Nationals International Strategy for Disaster Reduction Report, 88 pp.

UN Water, (2005). A gender perspective on water resources and sanitation, Background Paper No.2 , 25 pp.

UN Water, (2020). UN-Water analytical brief on unconventional water resources. Report. Geneva, 59 pp.

UN WWP, (2015). Women as agents of change in water reflections on experiences from the field. UN Women for Water Partnership, Report, 33 pp.

UNDP OCHA, (2021). Gender, disaster management and the private sector, Report, 99 pp.

World Bank, (2019). Women in water utilities: breaking barriers. World Bank, 92 pp.

World Bank WSP, (2010). Gender in water and sanitation. World Bank Water and Sanitation Program Report, 40 pp.

WWF, (2021). Türkiye'de su kaynaklarinin güncel durumu. https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/tatli_su/ (erişim: 01.03.2021).

THE STUDY OF SOCIO-ECONOMIC FACTORS THAT PREVENT WOMEN TO ACCESS THE MATERNAL HEALTH CARE FACILITIES IN PUBLIC SECTOR HOSPITALS. (A CASE STUDY OF LAHORE)

Muniza JAVED
Lahore College for Women University, Lecturer, Sociology, Lahore, Pakistan.
Dr. Asma Seemi MALİK
Lahore College for Women University, Assistant Professor, Sociology, Lahore, Pakistan.
Amjad MAHMOOD
National college of business administration, PhD Scholar, Statistics, Lahore, Pakistan.

ABSTRACT

Background: Maternal health has emerged as a global priority. The term maternal health refers to the health of women during pregnancy, childbirth, and the postpartum period (WHO, 2008). The status of maternal health is poor in Pakistan. An estimated 30,000 women die each year due to pregnancy-related causes. It is estimated that about 500 maternal deaths occur per 100,000 live births annually in Pakistan. Recent estimates (WHO & UNICEF) place the figures around 340/100,000 live births but in reality, it may be higher because of the under-registration of deaths and absence of a cause of death information. Purpose: The proposed study intends to assess the social barriers that prevent women to access the maternal health care facilities in District Lahore. The main focus of the proposed study is more on maternal health care. The current explanation of the problem portrait out by our women and will further give insight into problems and discrimination faced by women during their life. The main objectives highlighted by the researchers for the proposed study is to check the level and the intensity of the deprivation of women towards maternal health care. Secondly, to investigate the real cause and factors responsible for the deprivation of women of maternal health care in the below-mentioned aspects.

Methodology: In this study secondary data analysis will be done, this study will use secondary data like the printed material. Research reports of various international and national organizations like UNICEF, USAID, RAF, WHITE RIBBON, and WHO will also be consulted. To gain in-depth information and ground realities various qualitative methods will be used as a focus group discussion with women (pregnant women) and in-depth interviews.

Anticipatory results & conclusion: This study will help policymakers in the health department, doctors, bureaucrats, and government to make use of these findings and might come up with some healthy solutions.

Keywords: Maternal Health, Childbirth, Healthcare

STUDY OF OBSTETRIC CHOLESTASIS AND FETO-MATERNAL EFFECTS

Hina KHALID
Faculty of Pharmacy, Hajvery University, Lahore, Pakistan
Corresponding Author Lubna SHAKIR
Faculty of Pharmacy, Hajvery University, Lahore, Pakistan
Zaka ur REHMAN
Faculty of Pharmacy, Hajvery University, Lahore, Pakistan

ABSTRACT

Introduction: The purpose of this clinical project was to study the Obstetric Cholestasis and its feto maternal outcomes in pregnant females. Obstetric cholestasis can occur in the second and third trimester with severe pruritus and de-ranged serum liver tests and elevated bile acids, ultimately increasing the threats to developing fetus and its delivery.

Sample Area: This random surveys based study was conducted in both public and private hospitals (General Hospital, Hameed Latif, and Sheikh Zaid Hospital Lahore) of Punjab Province.

Study Design: A cross sectional and longitudinal study was carried out. Pregnant ladies having age from 20s to late 40s and those who were in 2nd or 3rd trimester and suffering from pruritus/jaundice were included in the study. Moreover, Pruritus/ Jaundice pregnant patients who already gave birth or had any abortion/miscarriage/still birth were selected as study subjects. While the females suffering from Fever and Urinary or Endocervical infections were excluded from current study. The data of 500 pregnant study subjects was collected from above mentioned hospitals. Questionnaires were filled by patients themselves to focus patients past medical histories and risk factors.

Results: The statistical results obtained from the study demonstrated that out of 500 patients the incidence of intra-hepatic cholestasis was 40% among population which is quite alarming in developing counties. Moreover graphical representation showed that obstetric cholestasis mostly commenced in the 3rd trimester with high risk of pre-term labor and still births**.**

Key Words: Pruritus, Jaundice, Cholestasis

EVALUATION OF CAUSE OF OBESITY INDUCED DISEASE IN PUNJAB

Corresponding Author Hina KHALID
Faculty of Pharmacy, Hajvery University, Lahore, Pakistan
Lubna SHAKIR
Faculty of Pharmacy, Hajvery University, Lahore, Pakistan
Arslan ALI
Faculty of Pharmacy, Hajvery University, Lahore, Pakistan

ABSTRACT

Introduction: Obesity is a chronic disease involving a disproportionate amount of body fat. In this study we visited different hospitals, pharmacies and fitness centers of Punjab Province and collected data from volunteers to establish the cause and effects of obesity on health and diseases induced by it.

Study Design: An observational cross-sectional study was conducted in different hospitals and pharmacies of Punjab. A Performa was designed containing all the necessary required parameters to collect the data. Total 500 patients having heart disease, diabetic disease, above 70 Kg body weight and height less than 5 feet 10 inches were involved in this study. While children, pregnant women, cancer patients, subjects having less than 60 Kg body weight and height more than 5 feet 10 inches were excluded from said study. Data was collected from Jinnah Hospital, Services Hospital, Hijaz Hospital, CSH Pharmacy, Al-Mansoor Pharmacy, Life Aid plus Pharmacy, Lahore.

Results: We observed that females are more obese then males. The main cause of obesity is oily food and excess eating habit of people. Obesity induced three main diseases such as blood pressure, diabetes and breathing problem. Obese people feel tiredness after little work. The demographic data obtained from different hospitals was statistically analyzed. We conclude that healthy life style can reduce the obesity.

Key Words: Obesity, Heart disease, Diabetic disease

KADINLARIN OBEZİTE İLE İLGİLİ ÖNYARGILARININ ANTROPOMETRİK ÖLÇÜMLERİNE ETKİLERİ: KKTC ÖRNEĞİ

Neşe ORMANCI
ORCID: 0000-0002-7514-5445
Girne Amerikan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü

ÖZET

Bu çalışma, 20-40 yaş arasındaki kadınların obeziteye karşı önyargılarının antropometrik ölçümlerine etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çalışma verileri Mayıs-Temmuz 2016 tarihleri arasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Gazimağusa ilçesinde ikamet eden 20-40 yaş arası 475 kadın ev veya iş yerlerinde ziyaret edilerek yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Katılımcıların anket formu ile demografik bilgileri, GAMS-27 ölçeği ile obeziteye karşı bireylerin önyargıları ölçülmüştür. Antropometrik ölçümleri taşınabilir vücut analiz cihazı ile yapılmış olup, esnemeyen mezür ile boy uzunluğu, bel çevresi ve kalça çevresi ölçümleri alınmıştır. Boy uzunluğu ve vücut ağırlığı ölçümü kullanılarak Beden Kütle İndeksi (BKI) (kg/m^2), bel/kalça oranı, bel/boy oranı hesaplanmıştır. Çalışmaya katılan kadınların %44.2'si evli, 55.8'i bekardır. Eğitim durumları; %8.8'i ilkokul, %7.6'sı ortaokul, %33.9'u lise, %42.8'i lisans, %6.9'u da yüksek lisans mezunudur. Kadınların yaş ortalaması 30.67±6.08'dir. BKI ortalamaları 24.68±5.01 kg/m^2'dir. GAMS-27 ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları 75.97±11.99'dur.Buna göre %26.1'i önyargılı, %48.0'ı önyargıya eğilimli, %25.9'u önyargısız olarak bulunmuştur. Kadınların GAMS-27 puanı ile antropometrik ölçümleri değerlendirildiğinde; önyargısız ve önyargılı kadınların BKI, bel çevresi, kalça çevresi, yağ yüzdesi, yağ kütlesi, kas yüzdesi, sıvı yüzdesi ve sıvı miktarı ile istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Önyargıya eğilimli ve önyargılı kadınların BKI, bel çevresi, sıvı miktarı ile istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Önyargılı, önyargıya eğilimli ve önyargısız bireylerin bel çevresi aralığı ile bel/boy oranları arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p<0.05$). Kadınların antropometrik ölçümleri ile GAMS-27 puanının korelasyonuna bakıldığında; GAMS-27 puanı ile BKI arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=0.165$, $p=0.000$). Yağ yüzdesi ile GAMS-27 puanı arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=0.124$, $p=0.007$). Kas yüzdesi ile GAMS-27 puanı arasında negatif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r= -0.100$, $p=0.029$). Çalışmanın sonucunda toplumu temsil edebilecek daha ileri çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Obezite1, Obezite Önyargısı2, Antropometrik Ölçümler3

*Bu makale "Gazimağusa İleçesinde İkamet Eden 20-40 Yaş Arası Kadınların Obezite İle İlgili Önyargılarının Sağlıklı Beslenme Takıntılarının Değerlendirilmesi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi'nden üretilmiştir.

THE EFFECTS OF WOMEN'S PREJUDICES ABOUT OBESITY ON ANTHROPOMETRIC MEASUREMENTS: THE EXAMPLE OF TRNC

ABSTRACT

This study was conducted to evaluate the effects of prejudices against obesity on anthropometric measurements of women between the ages of 20-40. The study data was conducted in May and July 2016. Women between the ages of 20 to 40 who reside Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) in the district of Famagusta 475 and have been visiting in-home or workplace. Data were collected with face-to-face meetings. The demographic information of the participants was measured with the questionnaire and the prejudices of the individuals against obesity with the GAMS-27 scale. Anthropometric measurements were made with a portable body analyzer and height, waist circumference, and hip circumference were measured with a non-stretch tape. Body Mass Index (BMI) (kg / m2), waist / hip ratio, waist / height ratio were calculated. The women participants in the study are 44.2% married and 55.8% are single. Educational situations; 8.8% of them are a primary school, 7.6% are a secondary school, 33.9% are a high school, 42.8% are undergraduate and 6.9% are master. The average age of women is 30.67±6.08. The average body mass index (BMI) is 24.68±5.01 kg/m². Furthermore, the average score of GAMS-27 for results is 75.97±11.99. According to results of women's obesity bias scale are 26.1% biased, 48.0% prone to bias, 25.9% unbiased. When women are biased with unbiased women's anthropometric measurements are evaluated with GAMS-27 score; A statistically significant difference was found with the BMI, waist circumference, hip circumference, fat percentage, fat mass, muscle percentage, fluid percentage, and fluid amount ($p<0.05$). A statistically significant difference was found between BMI, waist circumference, and fluid amount of biased and prone to bias women ($p <0.05$). A statistically significant difference was found between BMI, waist circumference, and fluid amount of biased and prone to bias women ($p <0.05$). A statistically significant difference was found between the waist circumference range and waist/height ratio of individuals with biased, prone to bias, and unbiased ($p <0.05$). When we look at the correlation between women's anthropometric measurements and GAMS-27 score; a positive correlation was found between GAMS-27 score and BMI ($r=0.165$, $p=0.000$). A positive correlation was found between fat percentage and GAMS-27 score ($r=0.124$, $p=0.007$). A negative correlation was found between muscle percentage and GAMS-27 score ($r= -0.100$, $p=0.029$). As a result of the study is recommended that further studies be done that could represent the society.

Keywords: Obesity1, Obesity Bias2, Anthropometric Measurements3

This article was produced from the Master's Thesis titled "Evaluation of Obesity-Related Prejudices of Women Between 20-40 Years Residing in Famagusta", "Healthy Eating Obsessions".

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) obeziteyi sağlığı bozabilecek şekilde yüksek oranda yağ birikimi olarak tanımlamaktadır (WHO, 2016). Ayrıca obezite, ekonomi açısından ciddi yük oluşturmaktadır (Antipatis-Vicki & Tim, 2001). Obezite, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde her geçen gün daha da artmaktadır. Dünyada 2008 yılında 1.4 milyar kilolu, 400 milyon obez birey bulunmakta iken, 2015 yılında 2.3 milyar kilolu, 700 milyon obez olduğunu bildirilmiştir (Beslenme, 2016). Obez kişilerin yaklaşık %25-30'unun duygusal gerginlik, sıklıkla aşırı yeme ile ilişkili psikolojik sorunları vardır. Bu bireyler kısa zamanda kontrollerini kaybederek hızlı ve çok yemek yemektedirler (Welborn, 2013).

Medya ve sosyal ortamlar zayıflığı yüceltmesinin yanında obezleri sürekli beceriksiz, tembel, akılsız, iradesiz ve başarısız gibi rollerde göstermesi diğer kişilerin zaman içerisinde bu düşünceleri benimsemesine ve doğal olarak obez bireylere karşı önyargı oluşmasına neden olmaktadır (Bratman & Knight, 2000; Yılmaz & Dinç, 2010; Daníelsdóttir, O'Brien & Ciao, 2010). Obezitenin neden olduğu önyargı, sosyal dışlanma, damgalama ve ayrımcılıktan fazla bahsedilmemiştir. Önyargı; "-eksik veya hatalı bir yargılama süreci sonucunda oluşmuş, bir insan grubuna veya o grubun tekil üyelerine yönelik, genellikle olumsuz bir tutum-"dur (Paker, 2016).

Obeziteye yönelik olumsuz davranışların obez kişilerde olumsuz psikolojik yansımaları olabilmektedir. Eğitim, iş, sağlık hizmeti ortamı gibi her bireyin hayatının değişik dönemlerinde mutlaka bulunması gerektiği ortamlarda obezite önyargısıyla sıklıkla karşı karşıya kalmaktadır (Yılmaz & Dinç 2010; Hansson, L.M., Naslund & Rasmussen, 2010; Semerci, 2004).

Ağırlık önyargısının oluşumunda moda endüstrisi, zayıflama endüstrisi, medya, hükümet politikaları gibi birçok kurum ve kuruluşlar etkilidir. Bu kurumlar zayıflığın sağlıklı olmak ile ilintili olduğunu düşündürmektedir (Lewis, Thomas & Blood 2011). Avrupa Birliği ülkelerinde ve ABD'de obezite önyargısının son 15 yılda %66 oranında yükseldiği saptanmıştır (Andreyeva, Puhl & Brownell, 2008). Türkiye'de ise bu konuyla ilgili herhangi bir istatistiksel bilgiye ulaşılamamıştır.

Obez bireylere karşı ayrım ve önyargı çocukluk çağında görülmeye başlamaktadır. Stafferi, 40 yıl kadar önce 6 yaşındaki çocuğun, kilolu olan başka bir çocuğun görünüşünün "tembel, kirli, akılsız, çirkin" olduğunu düşündüğünü saptamıştır. Obezler toplum tarafından etiketlenmektedirler. Bu da onların özsaygılarının azalmasına, böylece depresyona açık duruma gelmelerine neden olmaktadır (Tezcan, 2009; Balcıoğlu & Başer, 2008). Çocukluk ve ergenlik döneminde ağırlıklarıyla fazla eleştirilmeyen bireylerin daha olumlu beden imajı geliştirdiği görülmektedir. Örneğin, çocukluk ve adelosan döneminde vücut ağırlığına rağmen sporda başarılı olan, ailesi ve çevresinden olumlu

geribildirim alan bireylerin yetişkinlik döneminde özgüvenlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Ancak çocukluk ve adelosan döneminde vücut ağırlığından dolayı ailesi ve çevresinden zayıflaması konusunda eleştirilen obez bireyler olumsuz beden imajı geliştirmektedirler. Eğer obezler bu konuda psikolojik destek almazlarsa savunma olarak yemek yemeyi seçerler ve bu durumda ağırlık kaybetmeleri zorlaşarak ağırlık artışları giderek artabilir (Bayrak, 2008).

Özmen ve diğerlerinin 2007'de yaptığı bir araştırmaya göre kendini obez olarak tanımlayan öğrencilerin özgüvenlerinin ve beden imajı memnuniyetlerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Beden imajı memnuniyetinin depresyon ve özgüvene belirgin etkisi olduğu görülmektedir. Beden imajı memnuniyeti düşük olan öğrencilerin özgüvenlerinin de düşük olduğu belirtilmektedir (Özmen et al., 2007).

Bu çalışma, KKTC'de Gazimağusa ilçesinde ikamet eden 20-40 yaş arasındaki kadınların obeziteye karşı önyargılarının antropometrik ölçümlerine etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma örneklemi, araştırma evrenini temsil edecek şekilde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak %95 güven aralığı ve %5 örnekleme hatası ile güç analizi yapılarak KKTC 2011 nüfus sayımın sonuçlarına göre belirlenmiş ve 475 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Alt Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Etik Kurul no: ETK00-2016-0113). Veriler katılımcıların gönüllü onam formu, demografik özellikleri, sigara alışkanlıkları, GAMS-27 ölçeği anket formu ile ev veya iş yerlerinde ziyaret edilerek ve araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek alınmıştır. Ölçek, liste halinde obez insanları tanımlamak için kullanılan 27 maddeden oluşmakta ve maddelerin derecelendirilmesi 5'li Likert derecelendirme sistemine göre yapılmıştır. Ölçek; "kesinlikle katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde derecelendirilmiştir. Olumlu maddeler (2, 4, 7, 10, 11, 14, 15, 17, 20, 22, 25, 27) "kesinlikle katılıyorum" seçeneğinden başlamak üzere 5'den 1'e doğru; olumsuz maddeler (1, 3, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 16, 18, 19, 21, 23, 24, 26) ise "kesinlikle katılıyorum" seçeneğinden başlamak üzere 1'den 5'e doğru puanlanmıştır. Toplamda 27 maddeden oluşan; "Obezite Önyargı Ölçeği"nden alınabilecek en düşük puan 27 ve en yüksek puan ise 135'dir (Ercan, Akçil-Ok & Kızıltan 2015).

Bu çalışmada GAMS-27 ölçeğinin değerlendirilmesi için kullanılan kesim noktası Ercan ve diğerlerinin (Ercan, Akçil-Ok & Kızıltan 2015) kullandığı %25'lik, %50'lik ve %75'lik kesim noktası elde etme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışmanın kesim noktası %25'lik 69 puan ve altı alanlar önyargısız, kesim noktası %50'lik 69.01-81.99 puan alanlar önyargıya eğilimli, kesim

noktası %75'lik 82 puan ve üstü önyargılı olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, GAMS-27 ölçeğinden aldıkları puan arttıkça bireylerin obeziteye karşı önyargılı olduğu söylenebilmektedir.

Antropometrik ölçümleri taşınabilir vücut analiz cihazı ile yapılmış olup, buna ek olarak esnemeyen mezür ile boy uzunluğu, bel çevresi ve kalça çevresi ölçümleri alınmıştır. Boy uzunluğu ve vücut ağırlığı ölçümü kullanılarak BKI (kg/m^2), bel/kalça oranı, bel/boy oranı hesaplanmıştır.

Anketle toplanan verilerin kodlanmasında ve çözümlenmesinde, SPSS (The Statistical Packet for The Social Sciences) sürüm 20.0 istatistik programından yararlanılmıştır. Verileri değerlendirirken tanımlayıcı istatistik metotları sayı, yüzde, alt, üst, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Ölçeklerde iç tutarlılığın belirlenmesi için Cronbach Alfa katsayısı incelenmiştir (0.713). Nicel verilerin analizine geçmeden önce bu tür değişkenlere ait verilerin normal dağılıma uygunluğuna "Kolmogrov Simirnov Testi" ile bakılıp, normal dağılıma uygunluğu olmayanlar "Kruskal Wallis H Testi" ve "Ki-Kare Testi" uygulanmıştır. Elde edilen bulgular istatistiksel olarak %95 güven aralığında %5 anlamlılık olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu çalışmaya, KKTC'nin Gazimağusa ilçesinde ikamet eden 20-40 yaş arasındaki 475 kadın katılmıştır. Bireylerin demografik özelliklerine göre dağılımları tablo 1'de verilmiştir. Kadınların yaş ortalamaları 30.67±6.08 yıldır. Kadınların %44.2'si evli, %55.8'i bekardır.

Kadınların %22.5'ni ev hanımları, %34.3'ünü serbest meslek grubu, %28.8'ini memurlar, %14.4'ünü diğer meslek gruplarına ait bireyler oluşturmaktadır. Eğitim durumlarına bakıldığında da ise %8.8'i ilkokul, %7.6'sı ortaokul, %33.9'u lise, %42.8'i üniversite, %6.9'u da yüksek lisans mezunudur (Tablo1).

Tablo 1: Bireylerin Genel Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

	n	%
Yaş (yıl)		
20-30	223	46.9
30-40	252	53.1
Toplam	475	100.0
Yaş Ort. (yıl)		
$\bar{X}$+SS	30.67 ± 6.08	
Medeni Durum		
Evli	210	44.2
Bekar	265	55.8
Toplam	475	100.0
Eğitim Durumu		
İlkokul Mezunu	42	8.8
Ortaokul Mezunu	36	7.6
Lise Mezunu	161	33.9
Üniversite Mezunu	203	42.8
Lisans Üstü	33	6.9
Toplam	475	100.0
Meslek		
Ev Hanımı	107	22.5
Serbest Meslek	163	34.3
Memur	137	28.8
Diğer**	68	14.4
Toplam	475	100.0
Sigara Kullanımı		
Evet	132	27.8
Hayır	343	72.2
Toplam	475	100.0

**diğer: Kuaför, sekreter, bankacı, kasiyer, mühendis, tekniker, öğrenci

Kadınların BKI'ne göre dağılımları incelendiğinde, %6.7'si zayıf, %54.3'ü normal, %25.1'i kilolu, %13.9'u obez olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Bireylerin BKI'ne Göre Dağılımları

	n	%
BKI Aralığı		
Zayıf ≤ (18,49 kg/m^2)	32	6.7
Normal (18,5-24,9 kg/m^2)	258	54.3
Kilolu (25,0-29,9 kg/m^2)	119	25.1
Obez ≥(30,0 kg/m^2)	66	13.9
Toplam	475	100.0

Tablo 3'Te kadınların antropometrik ölçümlerinin genel ortalama ve standart sapmaları gösterilmiştir. Buna göre BKI'nin genel ortalaması 24.68±5.01 kg/m^2; bel çevresinin genel ortalaması 80.32±11.64 cm.; kalça çevresinin genel ortalaması 102.16±9.57 cm.; yağ yüzdesinin genel ortalaması 28.17±6.78; yağ kütlesinin genel ortalaması 19.44±8.69 kg; kas yüzdesinin genel

ortalaması 68.00±6.54; kas kütlesinin genel ortalaması 44.13±5.77 kg; sıvı yüzdesinin genel ortalaması 51.64±5.14; sıvı miktarının genel ortalaması 33.42±4.28 kg'dir.

Tablo 3: Bireylerin Antropometrik Ölçümlerinin Ortalama Değerleri

	$\bar{X} \pm SS$ (Alt – Üst)
BKI (kg/m²)	24.68±5.01 (15.20–44.70)
Bel Çevresi (cm)	80.32±11.64 (60.00–127.00)
Kalça Çevresi (cm)	102.16±9.57 (79.00–132.00)
Yağ (%)	28.17±6.78 (8.20–46.70)
Yağ (kg)	19.44±8.69 (3.60–76.50)
Kas (%)	68.00±6.54 (43.70–87.10)
Kas (kg)	44.13±5.77 (31.40–72.60)
Sıvı (%)	51.64±5.14 (33.10–69.30)
Sıvı (kg)	33.42±4.28 (23.10–54.80)

Tablo 4'te katılımcıların bel çevresi aralığı, bel/kalça oranı ile bel/boy oranına göre dağılımları bulunmaktadır. Kadınların bel çevresi aralığına göre %53.5'i, bel/kalça oranına göre %63.4'ü, bel/boy oranına göre %55.2'si sağlıklıdır.

Tablo 4: Bireylerin Antropometrik Ölçümlerinin Ortalama Değerleri

		n	%
Bel Çevresi Aralığı	**Normal***	254	53.5
	Risk**	113	23.8
	Yüksek Risk***	108	22.7
	Toplam	475	100.0
Bel/Kalça Oranı	**Sağlıklı●**	301	63.4
	Obez●●	174	36.6
	Toplam	475	100.0
Bel/Boy Oranı (cm)	**Dikkat°**	26	5.5
	Uygun°°	262	55.2
	Eylem Düşün°°°	142	29.8
	Eyleme Geç°°°°	45	9.5
	Toplam	475	100.0

*<80cm., **80-88cm., ***>88; ●<0.85cm., ●●>0.85cm.; °<0,4cm., °°0,4-0,5cm., °°°0,5-0,6cm., °°°°>0,6cm.

Bireylerin obezite önyargı ölçeğinden aldığı puanlar gruplandırıldığında, %26.1'i önyargılı, %48.0'ı önyargıya eğilimli, %25.9'u önyargısız olarak bulunmuştur. GAMS-27 ölçeğinin genel ortalaması 75.97±11.99 puan olarak bulunmuştur (Tablo 5).

Tablo 5: Bireylerin GAMS-27 Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Göre Sınıflamaları

GAMS-27	Puan Sınırı	n	%	Alt-Üst
Önyargısız	**≤69 Puan**	123	25.9	42.00-69.00
Önyargıya Eğilimli	**69,01-81,99**	228	48.0	70.00-81.00
Önyargılı	**≥82 Puan**	124	26.1	82.00-110.00
	Toplam	475	100.0	
GAMS-27 Puan $\bar{X}$ ± SS			75.97±11.99	

Çalışmaya katılan kadınlar GAMS-27 puanları açısından değerlendirildiğinde önyargısız, önyargıya eğilimli ve önyargılıların yaş, medeni durum, meslek ve eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05) (Tablo 6).

Tablo 6: Bireylerin Genel Demografik Özelliklerine Göre GAMS-27 Puanları Açısından Değerlendirilmesi

	GAMS-27						
	≤69 Puan Önyargısız		**69.01-81.99 Puan Önyargıya Eğilimli**		**≥82 Puan Önyargılı**		
	n	**%**	**n**	**%**	**n**	**%**	**p**
Yaş (yıl)							0.764
20-30	55	45.1	111	48.7	57	45.6	
30-40	67	54.9	117	51.3	68	54.4	
Toplam	122	100.0	228	100.0	125	100.0	
Medeni Durum							0.186
Evli	51	41.8	95	41.7	64	51.2	
Bekar	71	58.2	133	58.3	61	48.8	
Toplam	122	100.0	228	100.0	125	100.0	
Eğitim Durumu							0.376
İlkokul	12	9.8	21	9.2	9	7.2	
Ortaokul	15	12.3	16	7.0	5	4.0	
Lise	35	28.7	83	36.4	43	34.4	
Üniversite	52	42.6	93	40.8	58	46.4	
Lisans Üstü	8	6.6	15	6.6	10	8.0	
Toplam	122	100.0	228	100.0	125	100.0	
Meslek							0.831
Ev Hanımı	29	23.8	50	21.9	28	22.4	
Serbest Meslek	36	29.5	82	36.0	45	36.0	
Memur	35	28.7	66	28.9	36	28.8	
Diğer**	22	18.0	30	13.2	16	12.8	
Toplam	122	100.0	228	100.0	125	100.0	

Kadınların GAMS-27 puanına göre antropometrik ölçümleri değerlendirildiğinde, önyargısız olanların BKI ortalaması 23.97±4.86 kg/m^2, önyargıya eğilimlilerin 24.50±4.85 kg/m^2, önyargılı olanların 25.71±5.31 kg/m^2'dir. Önyargısız olan kadınların bel çevresi ortalaması 79.45±11.84 cm., önyargıya eğilimlilerin 79.60±10.96 cm., önyargılı olanların 82.49±12.46 cm.'dir. Yağ yüzde ortalaması önyargısız olan kadınların %27.70±6.77, önyargıya eğilimlilerin %28.03±6.62,

önyargılıların %28.88±7.07'dir. Önyargısız, önyargıya eğilimli ve önyargılı olanların BKI, bel çevresi, kalça çevresi, yağ yüzdesi, yağ kütlesi, kas yüzdesi, sıvı yüzdesi ve sıvı miktarı arasındaki istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Önyargısız, önyargıya eğilimli ve önyargılı olanların kas kütlesi arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Önyargısız ve önyargıya eğilimli kadınların BKI, bel çevresi, kalça çevresi, yağ yüzdesi, yağ kütlesi, kas yüzdesi, sıvı yüzdesi ve sıvı miktarı ile istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Önyargısız ve önyargılı kadınların BKI, bel çevresi, kalça çevresi, yağ yüzdesi, yağ kütlesi, kas yüzdesi, sıvı yüzdesi ve sıvı miktarı ile istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Önyargıya eğilimli ve önyargılı kadınların BKI, bel çevresi, sıvı miktarı ile istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Önyargıya eğilimli ve önyargılı kadınların kalça çevresi, yağ yüzdesi, yağ kütlesi, kas yüzdesi, sıvı yüzdesi ile istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 7).

Tablo 7: Bireylerin Antropometrik Ölçümlerine Göre GAMS-27 Puanlarının Değerlendirilmesi

	GAMS-27			
	≤69 Puan Önyargısız	**69.01-81.99 Puan Önyargıya Eğilimli**	**≥82 Puan Önyargılı**	
	$\bar{X}$ ±SS (Alt-Üst)	**$\bar{X}$±SS (Alt-Üst)**	**$\bar{X}$±SS (Alt-Üst)**	**p**
BKI (kg/m²)	23.97±4.86 (16.50-41.60)	24.50±4.85 (15.90-41.00)	25.71±5.31 (15.20-44.70)	**0.000**
Bel Çevresi(cm)	79.45±11.84 (60.00-115.00)	79.60±10.96 (61.00-115.00)	82.49±12.46 (60.00-127.00)	**0.002**
Kalça Çevresi(cm)	100.68±8.71 (79.00-125.00)	102.13±9.78 (84.00-132.00)	103.67±9.81 (81.00-130.00)	**0.002**
Yağ (%)	27.70±6.77 (8.20-44.50)	28.03±6.62 (12.00-45.10)	28.88±7.07 (13.50-46.70)	**0.007**
Yağ (kg)	18.86±9.02 (3.60-76.50)	19.21±8.34 (5.20-58.50)	20.41±8.97 (5.80-52.40)	**0.027**
Kas (%)	68.22±6.74 (43.70-87.10)	68.30±6.27 (52.20-83.50)	67.25±6.82 (49.60-84.60)	**0.029**
Kas (kg)	43.66±5.48 (31.40-67.30)	43.92±5.82 (34.30-72.60)	45.00±5.90 (31.90-63.20)	0.056
Sıvı (%)	51.82±5.40 (33.10-69.30)	51.83±4.97 (38.90-65.00)	51.10±5.21 (38.10-65.20)	**0.025**
Sıvı (kg)	32.89±3.98 (24.00-50.50)	33.32±4.32 (26.20-54.80)	34.11±4.44 (23.10-47.30)	**0.022**

Tablo 8'de kadınların bel çevresi aralığı, bel/boy oranları, bel/kalça oranı GAMS-27 puanları açısından değerlendirilmiştir. Önyargısız katılımcıların %59.0'ı, önyargıya eğilimlilerin %54.8'i, önyargılıların ise %45.6'sı bel çevresi aralığında normal sınırlardadır. Bel/kalça aralığında önyargısız katılımcıların %60.7'si, önyargıya eğilimlilerin %66.2'si, önyargılıların ise %60.8'i

normal aralıktadır. Önyargısız katılımcıların %61.5'i, önyargıya eğilimlilerin %57.0'ı, önyargılıların %45.6'sı bel/boy oranına göre normal sınırlardadır. Önyargılı, önyargıya eğilimli ve önyargısız bireylerin bel çevresi aralığı ile bel/boy oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Önyargılı, önyargıya eğilimli ve önyargısız katılımcıların bel/kalça oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 8: Bireylerin Bel Çevresi Aralığı, Bel/Kalça Oranı ve Bel/Boy Oranına Göre GAMS-27 Puanlarının Değerlendirilmesi

		GAMS-27						
		≤69 Puan Önyargısız		69.01-81.99 Puan Önyargıya Eğilimli		≥82 Puan Önyargılı		
		n	%	n	%	n	%	p
Bel Çevresi Aralığı (cm)	**Normal***	72	59.0	125	54.8	57	45.6	**0.029**
	Risk**	24	19.7	57	25.0	32	25.6	
	YüksekRisk***	26	21.3	46	20.2	36	28.8	
	Toplam	122	100.0	228	100.0	125	100.0	
Bel/Kalça Oranı (cm)	**Sağlıklı●**	74	60.7	151	66.2	76	60.8	0.623
	Obez●●	48	39.3	77	33.8	49	39.2	
	Toplam	122	100.0	228	100.0	125	100.0	
Bel/Boy Oranı (cm)	**Dikkat°**	8	6.6	13	5.7	5	4.0	**0.012**
	Uygun°°	75	61.5	130	57.0	57	45.6	
	EylemDüşün°°°	25	20.5	69	30.3	48	38.4	
	Eyleme Geç°°°°	12	11.5	16	7.0	15	12.0	
	Toplam	122	100.0	228	100.0	125	100.0	

*<80cm, **80-88cm, ***>88cm; ●<0.85cm, ●●>0.85cm; °<0.4cm, °°0.4-0.5cm, °°°0.5-0.6cm, °°°°>0.6cm

Tablo 9'da kadınların GAMS-27 ve ORTO-11 ölçeğinden aldıkları puanlara göre BKI, bel çevresi, kalça çevresi, yağ yüzdesi, yağ kütlesi, kas yüzdesi, kas kütlesi, sıvı yüzdesi ve sıvı miktarları arasındaki ilişki incelenmiştir. GAMS-27 puanı ile BKI arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=0.165$, $p=0.000$). Bel çevresi ile GAMS-27 puanı arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=0.142$, $p=0.002$). Kalça çevresi ile GAMS-27 puanı arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=0.142$, $p=0.002$). Yağ yüzdesi ile GAMS-27 puanı arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=0.124$, $p=0.007$). Yağ kütlesi ile GAMS-27 puanı arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=0.101$, $p=0.027$). Kas yüzdesi ile GAMS-27 puanı arasında negatif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r=-0.100$, $p=0.029$). Sıvı yüzdesi ile GAMS-27 puanı arasında negatif yönlü korelasyon ve istatiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($r=-0.103$, $p=0.025$). Sıvı kütlesi ile GAMS-27 puanı arasında pozitif yönlü korelasyon ve istatiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($r=0.105$, $p=0.022$).

Tablo 9: Bireylerin Antropometrik Ölçümlerine Göre GAMS-27 Puanları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		GAMS	BKI	Bel Ç.	Kalça Ç.	Yağ%	Yağ-kg	Kas%	Kas-kg	Sıvı%	Skg
GAMS	r	**1**									
	p	.									
	n	**475**									
BKI	r	0,165**	**1**								
	p	0,000									
	n	475	**475**								
Bel Ç.	r	0,142**	0,887**	**1**							
	p	0,002	0,000								
	n	475	475	**475**							
Kalça Ç.	r	0,142**	0,897**	0,804**	**1**						
	p	0,002	0,000	0,000							
	n	475	475	475	**475**						
Yağ%	r	0,124**	0,827**	0,753**	0,824**	**1**					
	p	0,007	0,000	0,000	0,000						
	n	475	475	475	475	**475**					
Yağ-kg	r	0,101*	0,848**	0,792**	0,816**	0,846**	**1**	-			
	p	0,027	0,000	0,000	0,000	0,000					
	n	475	475	475	475	475	**475**				
Kas%	r	-0,100*	-0,784**	-0,716**	-0,776**	-0,948**	-0,883**	**1**	-		
	p	0,029	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000				
	n	475	475	475	475	475	475	**475**			
Kas-kg	r	0,088	0,694**	0,689**	0,688**	0,408**	0,646**	-0,401**	**1**		
	p	0,056	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000			
	n	475	475	475	475	475	475	475	**475**		
Sıvı%	r	-0,103*	-0,807**	-0,735**	-0,804**	-0,966**	-0,898**	0,968**	-0,438**	**1**	
	p	0,025	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		
	n	475	475	475	475	475	475	475	475	**475**	
Sıvı-kg	r	0,105*	0,683**	0,675**	0,676**	0,397**	0,581**	-0,352**	0,975**	-0,386**	**1**
	p	0,022	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
	n	475	475	475	475	475	475	475	475	475	**475**

4. SONUÇ

Bu çalışmanın sonucunda; bireylerin obeziteye karşı önyargılı (%48) olduğu saptanmıştır. Obezite önyargısına sahip bireylerin çoğu bu önyargının farkında değildir. Bu çalışmada da katılımcıların örtük önyargılarının olduğu görülmüştür. Bireylerin obezite önyargısına karşı farkındalığını arttıracak bilinçlendirme amaçlı sempozyum, konferans gibi çalışmaları yapılmalıdır.

Obezite tedavisinde multidisipliner bir çalışmanın gerekliliği ve özellikle obezitenin sebepleri araştırılarak elde edilen verilere göre tedavi planı oluşturulmalıdır.

Bu çalışmada BKI'si yüksek katılımcıların obeziteye önyargılı olduğu saptanmıştır. Diyetisyenlerin obez bireylerle yapacakları görüşmelerde, obezite önyargıları ile başedebilmeleri konusunda yardımcı olabilmeleri için, eğitim ve tedavi protokollerinin hazırlanması ve uygulanması yarar sağlayacaktır.

Bu araştırma sadece belirli bir bölgede yapıldığından populasyona genellenmemelidir. KKTC genelinde de yapılmalıdır. Ayrıca medyanın, obezite önyargısının oluşumu ve gelişmesindeki rolü göz ardı edilemez. Medyanın yeterli ve dengeli beslenme konusunda bireyleri doğru şekilde yönlendirmesi için bilinçlendirme çalışmaları olmalıdır.

KAYNAKÇA

Andreyeva, T., Puhl, R.M. & Brownell, K.D. (2008). *Changes in perceived weight discrimination among americans*. 1995–1996 through 2004–2006. Obesity 16-5: 1129–1134.

Antipatis-Vicki, J. & Tim, P.G. (2001). *Obesity as a global problem." International textbook of obesity.* 3-22.

Balcıoğlu, İ. & Başer, S.Z. (2008). *Obezitenin Psikiyatrik Yönü. Türkiye'de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar: Sempozyum Dizisi*. 62;341-348.

Bayrak, M.E. (2008). *Obezitenin Klinik Yönetimi. İçinde: Yetişkinlerde Ağırlık Yönetimi*. Eds:Baysal A., Baş M., 1. Baskı. Türkiye Diyetisyenler Derneği Yayını. Ekspress Baskı A.ş., İstanbul.

Bratman, S. & Knight, D. (2000). *Health food junkies: Overcoming the obsession with healthful eating*. 0385495730. Broadway Books.

Daníelsdóttir, S., O'Brien, K.S. & Ciao, A. (2010). *Anti-fat prejudice reduction: a review of published studies.* Obese Facts The European Journal of Obesity, 3:47–58.

Dünyada Obezitenin Görülme Sıklığı, beslenme.gov.tr Erişim Tarihi: 22.05.2016.

Ercan, A., Akçil-Ok, M. & Kızıltan G. (2015). *Sağlık bilimleri öğrencileri için obezite önyargı ölçeğinin geliştirilmesi: GAMS 27-obezite önyargı ölçeğ*i. DBHAD Uluslararası Hakemli Beslenme Araştırmaları Dergisi.

Hansson, L.M., Naslund, E. & Rasmussen, F. (2010), Perceived discrimination among men and women with normal weight and obesity. A Population-Based Study From Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 38: 587–596.

Lewis, S., Thomas, S.L. & Blood, R.W. (2011). *How do obese individuals.perceive and respond to the different types of obesity stigma that they .encounter in their daily lives? A qualitative study.* Social Science&Medicine. 73: 1349-1356.

Özmen, D., Özmen, E., Ergin, D., Çakmakçı, Ç.A., Gen, N., Erbay, D.P., Taşkın, E.O. (2007). *The association of self-esteem, depression and body satisfaction with obesity among Turkish adolescents.* BMC Public Health, 7:1-7.

Paker, M. (2016). *Psikolojik açıdan önyargı ve ayrımcılık-ayrımcılık: çok boyutlu yaklaşımlar.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi seçbir.

Semerci, N.C. (2004). *Obezite ve genetik.* Gülhane Tıp Dergisi, 46(4):353-359.

Tezcan, B. (2009). *Obez bireylerde benlik saygısı, beden algısı ve travmatik geçmiş yaşantılar.* Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2. Psikiyatri Kliniği, İstanbul.

Welborn, S. (2013). *Comparison of obesity bias, attitudes, and beliefs among under graduate dietetic students, dietetic interns, and practicing registered dietitians.* Yüksek Lisans Tezi, East Tennessee State University, Department of Allied Health Sciences, East Tennessee.

World Health Organization. (2016), Obesity and overweight fact sheet no:311. Erişim:https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight
Erişim tarihi: 10/03/2016.

Yılmaz, C.Y. & Dinç Z. F. (2010). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören genç kadın ve erkek öğrencilerin kilo fobi düzeylerinin karşılaştırılması*. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 8-1:29-34.

RELATIONSHIP BETWEEN EPICARDIAL ADIPOSE TISSUE THICKNESS OTHER CARDIOVASCULAR RISK FACTORS IN CHILDREN WITH METABOLIC SYNDROME

Pediatrician Ph.D Esanu Veronica
Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy.
Pediatric Cardiologist Palii Ina
Habilitated Doctor of Medical Sciences, University professor, Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy.
Pediatric Endocrinologist Esanu Valeriu
Doctoral Student Department of Pediatrics at Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy. Department of Pediatrics, Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy; Chisinau, Republic of Moldova

Introduction: Epicardial adipose tissue (EAT) is considered a predictor of metabolic syndrome and a risk marker of cardiovascular disorders, being associated with subclinical coronary disease among pediatric population. The purpose of the work. To study the echocardiographic parameters of EAT thickness (T) and its correlative analysis with the anthropometric, hemodynamic, metabolic, and cardiovascular remodeling parameters.

Material and methods: A observational analytical cohort study (118 children, aged 10- 18 years). The diagnosis of MS was established according to the IDF criteria. EAT was measured with transthoracic echocardiography in the subjects. Statistical Analysis Used - SPSS version 20. Ethical Issues - the research was approved by the Research Ethics Committee of ‘’Nicolae Testemitanu’’ SUMPh.

Results: Depending on the presence / absence of the MS, the mean value of the EATT was beyond the accepted cut-off points both (4.0 mm) in the main study and control group (5.39±0.22 mm vs 4.97±0.17 mm; $p>0.05$). There was a significant correlation between the EATT and body weight ($r=0.41^*$; $p<0.001$), BMI (kg/m2/Z score) ($r=+0.33^*/r=+0.31^*$; $p<0.05$), WC ($r=0.4^*$; $p<0.05$), hip-to-waist ratio ($r=+0.35^*$; $p<0.05$), IVS ($r=+0.3^*$; $p<0.05$), left ventricular posterior wall ($r=+0.34^*$; $p<0.05$) and left ventricular mass ($r=+0.3^*$; $p<0.05$).

Conclusions: The ultrasound imaging of EATT exceeded the admitted cut-off point values in children with MS. The positive linear correlation of the EATT with the anthropometric parameters (weight, BMI, WC and waist-to-hip index) indicates that it is a good indicator of visceral fat, whereas the correlation with cardiac remodeling values (IVS, LVPW and LV Mass) suggested that it is associated with a consensual and proportional progression of left ventricular structural changes.

Note: WC – waist circumference; HDLc – high-density lipoprotein cholesterol, TG – triglycerides, HBP - high blood pressure, Glu – glucose.

RELIABILITY STUDIES VIA PETRI NETS: STOCHASTIC AND CONTINUOUS FOR MODELLING OF LARGE SYSTEMS

Nabil EL AKCHIOUI
Faculty of sciences and technology, University Abdelmalek Essaadi, Al Hoceima, Tetouan – Morocco
Nabil BENAYA
Faculty of sciences and technology, University Abdelmalek Essaadi, Al Hoceima, Tetouan – Morocco
Faiza DIB
Faculty of sciences and technology, University Abdelmalek Essaadi, Al Hoceima, Tetouan – Morocco

ABSTRACT

Reliability has become an essential element for the issues of security and performance of serviceable industrial systems. Reliability is multifaceted, according to the different phases of the life cycle of an asset. Many difficulties faced by industrialists who want to estimate the reliability of a component: the nature of the component, the size of feedback and validation necessary before use, the disruptive effect of preventive maintenance, which aims to reduce the probability of failure. This article is interested to petri nets method using to estimate operational reliability or reliability expected. The estimate of reliability allows both understanding the past and preparing for the future. The reliability-must be pragmatic and always try to measure its results against good physical sense

Index Terms -- Petri net, stochastic Petri nets, reliability, Markov model

WEB OF SCİENCE ÜZERİNDE İNDEKSLENEN KADIN VE EĞİTİM KONULU ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Öğr. Gör. Dr. Okan KOÇ
ORCID: 0000-0002-5356-5940
Balıkesir Üniversitesi, Küt. ve Dok. Dai. Bşk. Çağış Yerleşkesi

ÖZET

Araştırma, "kadın ve eğitim" konulu bilimsel yayınların bibliyometrik olarak incelenmesi ve konuyla ilgili durum analizi yapmayı amaçlamaktadır. Kadın ve eğitim konulu uluslararası alanda yapılan araştırmaların varlığı bilinmekle birlikte, Web of Science verilerini temel alarak bibliyometrik bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Uluslararası alanda konuyla ilgili olarak nasıl bir eğilimin olduğunu ortaya koymak ve araştırmaların genel seyrini belirlemek önemli bir boşluğu ortadan kaldıracaktır.

Araştırma kapsamında mevcut durumun analiz edilebilmesi için betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. WoS üzerinde indekslenen 1980- 2020 yılları arasındaki "kadın ve eğitim" konulu 95 çalışma bibliyometrik analiz tekniği ile incelenmiştir. İncelemeye alınan çalışmalar; dil, tür, ülke, kurum, yazar, bilgi kaynağı ve atıflar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Eğitim, Kadın ve eğitim, Kadın sorunları, Kadın araştırmaları

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCH ON WOMEN AND EDUCATION INDEXED ON WEB OF SCIENCE

ABSTRACT

The study aims to examine scientific publications on "women and education" bibliometrically and to analyze the situation on the subject. Although it is known that there are international studies on women and education, it is seen that a bibliometric study based on Web of Science data is not conducted. This research will eliminate an important gap to reveal the tendency of the subject in the international arena and to determine the general course of the research.

Descriptive survey method was used to analyze the current situation within the scope of the research. 95 studies on "women and education" between 1975 and 2020, indexed in WoS, were analyzed using bibliometric analysis technique. Studies taken into consideration; Language, genre, country, institution, author, information source and citations were evaluated.

Keywords: Women, Education, Women and education, Women's problems, Women's studies

1. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet kavramı tarihin hemen her döneminde varlığını koruyan, çoğu zaman olağan kabul edilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu durumun arkasında yatan asıl gerçekliği ekonomik, siyasi ve sosyal alanlardaki kadın katılımın sınırlanması olarak okumak mümkündür. Cinsiyet eşitsizliğinin kadını sosyal sınıf olarak ikincil duruma getirdiği, cinsiyete dayalı bir bakış açısıyla da meslek seçiminden toplumsal iş bölümüne kadar hayata dair her alanda kadın etkinliğini azalttığı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının getirmiş olduğu en önemli noktalardan birisi cinsiyete dayalı iş bölümünün ortaya çıkmasıdır. Bu iş bölümü eşitsizliğe dayanan, ayrımcılığı ve çeşitli engellemeleri içinde barındıran bir yapıya sahiptir. Cinsiyetler arasındaki eşitsizlik doğal olarak akabinde eğitimden çalışma hayatına kadar hayatın her alanı üzerinde etkisini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının sosyolojik olarak; psikolojik ve kültürel bir yanı olduğu (Ann Oakley, 2016), toplumun kadın ve erkeğin rolleri açısından bir ayırt etme biçiminde görüldüğü (Bhasin, 2003), toplumsallaşma sürecinde kadın ve erkek olma niteliklerini tanımlamak için kullanıldığı belirtilmektedir (Çakır, 2007). Toplumsal cinsiyete dair belirtilen bu nitelikler kadın ve erkeğin sahip olduğu rollerin yalnızca doğal bir işbölümü ile açıklanamayacağını, uzun bir kültürel süreçte öğrenilmiş ve öğretilmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Geleneksel bakış açısıyla değerlendirilen kadın ve erkeğe biçilen roller daha çok cinsiyete dayalı davranış biçimleri, biyolojik, genetik ve psikolojik kökenli farklılıklara dayandırılırken, son dönem araştırmalar bu durumun toplumsal süreçte bireye dışarıdan aktarıldığını vurgulamaktadır.

Cinsiyetçi bakış açısının bir takım değer yargılarına sahip olduğu görülmektedir. Bu değer yargılarının;

- Bireylere kesin direktifler sunduğu,
- Cinsiyetler arası güç farklılığının savunulduğunu,
- Zamana göre değişiklik gösterdiğini,
- Farklı kültürlerde farklılıklar ve benzerlikler taşıdığını,
- Irksal ve sosyal sınıflara göre farklılar gösterdiği,
- Eğitim düzeyi ve iş yaşamına katılım durumuna göre değişkenlere sahip olduğu,
- Öğrenildiği ve diğer kuşaklara aktarıldığı, öne sürülmektedir (Giddens, 2000; Dökmen, 2014; Buregren ve Lindell, 2016).

Tarihi açıdan bakıldığında ilk olarak 17. yüzyılda kadın ve erkek kimliklerinin sorgulanmaya başlandığı, toplumsal cinsiyet kavramı dile getirilmemekle birlikte, kadınların genel sorunları üzerinde durulduğu bilinmektedir. Dönemin İngiltere'sinde kadınların düşünsel yeteneklerinin erkeklerden farklı olmadığı, geleneksel toplum ve eğitim yapısının kadınları eve hapsettiği ve

bununla nedenle kadınların bilim, sanat ve felsefe gibi alanlardan uzaklaştırıldığı savunulmuştur. Daha sonraki dönemde bu durum kadınların kamusal alana dâhil olmasında ve çalışma hayatına girmelerinde etkili olmuştur (Schwarz, 2013, s.3-10). 17 yüzyıl kadın hareketleri Avrupa'da yayılan Rönesans fikirlerinin oluşumunda rol alan aydın kadınların kültür dünyasında derin izler bırakmıştır. Kadın hakları ve eleştirel düşünce kavramları büyük önem kazanmıştır (Arat, 1991, s.23).

Avrupa'daki kadın haklarının savunucularının etkin olduğu bir diğer yer Fransa'dır. 18. Yüzyıl boyunca edebiyat ve bilim toplantıları düzenlenmiş, ortaya çıkan fikirler topluma yayılmaya başlamış ve bu gelenek Fransız Devrimi'nde eşitlik, özgürlük ve kardeşlik felsefesinde kendine yer bulmuştur (Michel, 1995, s.40-50).

20. yüzyılın ikinci yarısına kadar modernizm etkili bir dünya görüşü olagelmiştir. Bu döneme damgasını vuran gelişmeler kadın sorunlarının kaynaklarının çözümüne ilişkin yaklaşımlarda görülmektedir. Birbirine rakip olarak görülen dünya görüşleri birbirinden etkilenmiştir (Demir, 1997, s.21). Kadın hakları ve eşitsizliği üzerine yazılan eserlerin temel dayanağı 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ve 1789 tarihli Fransız İnsan Hakları Bildirisi olmuştur (Çaha, 1996, s.21.). 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadın hakları savunucuları kadınlar için siyasi hak taleplerini artırmıştır. 1851 yılında Harriet Taylor ve John Stuart Mill tarafından yayınlanan "Kadına Seçim Hakkının Verilmesi" adlı eser önemli bir yere sahiptir.

Kadın haklarının dile getirildiği, cinsler arasındaki eşitsizliğe vurgu yapan ilk eser Christine de Pizan tarafından bir savunu olarak 1405 yılında kaleme alınan "Kadınlar Kenti " adlı eserdir (Pizan, 1999). İlgili çalışmada toplumdaki kadın düşmanlığının nasıl sonlandırılacağı üzerine çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Yeni kanunların içerisinde kadın haklarına da yer verilmesi gerektiğini belirten ilk eser 1790 yılında Judith Sargent Murray tarafından kaleme alınan "Cinsiyetler Arasında Eşitsizlik Üzerine" adlı eserdir. Bir diğer kadın hakları çalışması 1791 yılında Fransız Devrimi'ne istinaden yazılan "Kadın Hakları" adlı broşürdür. Günümüzdeki feminist hareketlerin temel kaynağı olarak görülen "Kadın Haklarının Savunusu" adlı çalışma Mary Wollstonecraft tarafından tamamlanmıştır (Yörük, 2009, s.65). İngiltere'de 1867'ye gelindiğinde kadınların oy kullanma hakkı için imza kampanyası yaptığı görülmektedir (Griffin, 2012, s.250). Diğer yandan toplumsal cinsiyete dayalı ilk çözümleme Engels tarafından kaleme alınan "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" adlı eseri ile gerçekleştirilmiştir (Engels, 2020).

Kadın hakları mücadelesinin siyasi, hukuki, dini, bilimsel ve edebi yollarla engellemeye çalışıldığı, mücadele eden kadınların yargılandığı, toplumsal olarak dışlandığı görülmektedir. 19. yüzyılın

başında bilimsel olarak kadınların üniversite yaşamından uzak durması gerektiği savunulmuştur (Delamont ve Duffin, 1978; Eurydice, 2010, s.16).

Kadın ve erkek arasında iş bölümü, çalışma yaşamı ve siyasi haklar gibi olgular noktasında fiziksel yapının etkisi olduğu algısı 1900'lü yılların başına değin varlığını sürdürmüştür. 1930'lar ile 1960'lar arasındaki dönemde vücut yapısının insan yapısını belirlediği fikrine bilim adamları sert bir şekilde karşı çıkmaya başlamıştır (Leibowitz, 2016, s. 19). Ancak yapılan bilimsel araştırmalar toplumsal zeminde tam olarak karşılık bulamamıştır. Kadınların toplumsal statüsünü kazanması ve varlığını kabul ettirebilmesi sivil hakların mücadelesi ile sonuca varmıştır. Kadın özgürlük hareketleri vücut yapısını kader olduğu savına karşı günümüzde de mücadelesini sürdürmektedir.

KADIN VE EĞİTİM

Eğitim, bireyler arasında ırk, dil, din, cinsiyet vb. konularda ayrım gözetmeksizin, davranış ve tutumlarını şekillendirilip, dönüştürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Bireyin belirli bir konuyu sorgulayıp değerlendirebilmesi eğitim ile mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda kadın eğitiminin ulusal ve uluslararası yasalarla güvence altına alındığı görülmektedir. 1948 yılında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi "herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan herkesin eğitim hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir (UN, 1948).

19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başında kadın hareketlerinin dünya genelinde arttığı görülmektedir. Bu dönem birinci dalga feminizmin hareket noktası olarak görülmekte ve akıl, özgürlük, ilerleme ve eğitim kadın haklarının temel eksenini oluşturmaktadır (Çakır, 2007; Ayata, 2011; Donovan, 2016). 1848 yılında Duygular Bildirgesi ile kadınların doğal hakları arasında eğitim haklarının da yer alması gerektiği belirtilmektedir (NPS, 2015).

Eğitim hakkının toplumun her kesimi için eşit bir şekilde uygulanması uzun süredir gündemde olmasına rağmen 1990'lı yıllardan itibaren küresel bir hedef haline dönüşmüştür. 1994 yılında Kahire'de düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı ve 1995 yılında Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı konunun uluslararası anlamda ele alındığı ilk çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000 yılında Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi gündemi ile düzenlenen toplantıda liderlerin katılımıyla tüm dünyada ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması konusunda görüş birliğine varılmıştır. Dünya genelinde kız çocuklarının okula başlatılması için girişimlerde bulunulmuştur (Global women's issues, 2012).

2020 yılında UNESCO tarafından Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (UNESCO GEM) benimsenmiş ve dünya genelinde 209 ülkedeki eğitim sorunlarının dört yıl içinde giderilmesi öngörülmüştür. 258 milyon çocuk ve gencin eğitimden dışlandığı ve yoksulluğun eğitime erişimde

ana engel olduğu UNESCO GEM raporunda ortaya konulmuştur. Düşük ve orta gelirli ülkelerde hanelerin en zengin %20'sinden gelen çocuk ve gençlerin, en fakir evlerden gelenlere göre ortaöğrenimi tamamlama oranları üç kat daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortaöğrenimi tamamlayanlar arasında, en zengin ailelerden gelen öğrencilerin temel okuma ve matematik becerilerinin, en fakir ailelerden gelenlere göre iki kat daha fazla olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan 2030 yılına kadar tüm dünya ülkelerinde çocuk ve gençlerin lise tamamlaması hedefine rağmen, başta Afrika olmak üzere en az 20 ülkede hiçbir genç kadının ortaokulu bitirmediği sonucuna ulaşılmıştır (UNESCO, 2020).

Günümüzde kız çocuklarının eğitimi tehdit eden en önemli sorunların başında erken yaşta evliliklerdir. Afrika kıtası başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde benzer durumlarla karşılaşılmaktadır. Ayrıca ülkelere göre hamile kalanların öğrenciliğinin sonlandırılıyor olması kız çocuklarını eğitiminden uzaklaştırmaktadır. Afrika ölçeğinde son 20 yılda % 30 azalmasına rağmen bu durum varlığını sürdürmektedir (AllAfrica.Com, 2019).

Kadınlar dünya genelinde okuma yazma bilmeyen yetişkinlerin üçte ikisini oluşturmaktadır (Education World, 2015). Yoksul ve kırsal alanlarda yaşayan yetişkinler başta olmak üzere, okula gitme olasılığının daha düşük olması, okuma yazma oranlarının düşüklüğünü açıklamaktadır. Okuryazarlık programlarının planlı ve denetimli bir şekilde yönetilmesi ile bu durumu ortadan kaldırmak mümkün olabilecektir.

Çalışma, kadın ve eğitim konulu bilimsel yayınların bibliyometrik bir bakış açısı ile Web of Science (WoS) veritabanındaki genel durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. WoS verilerinin bibliyometrik bir yöntemle analiz edildiği birçok çalışma alanı mevcuttur. Ancak kadın ve eğitim odaklı bir çalışmanın eksikliği görülmektedir. Araştırma ile bu konudaki açıklık giderilecektir. Bibliyometrik analizlerle herhangi bir konu, yayın, kuruluş ya da yıl bazlı değerlendirmelerin gerçekleştirilmesi mevcut durumun analizi açısından çok önemlidir. Toplumsal bir sorun olarak varlığını binlerce yıldır koruyan kadın ve eğitim konusundaki bu çalışmanın, toplum nezdinde genel bir kamuoyunun oluşturulması, konuya duyarlılığının artırılması, gerekli yasal düzenlemelerin çıkarılması ya da var olanların yeniden düzenlenmesi noktasında önemli bir veri sağlayacağı düşünülmektedir.

Günümüzde akademik performansların değerlendirilmesi doğrultusunda WoS tarafından indekslenen yayınların büyük bir rolü olduğu bilinmektedir. Kadın ve eğitim konusundaki yayınların analizi ile uluslararası mevcut durum ortaya çıkarılacağı gibi, iş birliğinde bulunulacak birey ve kurumlar da ortaya çıkarılacaktır.

Web of Science, akademik iletişim doğrultusunda uluslararası tanınırlığa ve saygınlığa sahip bir veritabanıdır. Bilimsel çalışmaları gerçekleştiren yazarların, destekleyen kurumların, yayın formatlarının, alınan atıfların ve h-index verilerinin derlenmesi ilgili yayınların değerini göstermektedir. Ayrıca h-index verileri ile yazar verimliliğinin ölçülmesi bir diğer önemli unsuru oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma, ilgilenilen konunun mevcut var olan durumunu ortaya koymak adına betimsel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir Kaptan, 1995, s.59). Bununla birlikte konuyla ilgili veriler bibliyometrik yöntem ile değerlendirilmiştir. Bibliyometrik yöntemde, verilerin birbiri ile ilişkileri sistematik olarak incelenmektedir. Bilimsel iletişimde tercih edilen kitap, dergi ve makale gibi yayınların istatistiksel bir yöntemle incelenmesi bibliyometri olarak adlandırılmaktadır (Shim, Bliemel ve Choi, 2017, s.1052).

Bibliyometrik yöntemin kullanıldığı bu araştırmada, "kadın ve eğtim" konulu 1980-2020 yılları arasında Web of Science üzerinde indekslenen 95 araştırma değerlendirmeye alınmıştır. Konuyla ilgili ilk araştırmanın 1980 yılında yapıldığı görülmektedir. Değerlendirilen çalışmalar; çalışmanın dili, türü, birlikte çalışılan ülkeler, en çok yayın yapan kurumlar, en çok atıf alan yazarlar, h-indeksleri, dergilerin etki değerleri, atıf yapılan bilgi kaynaklarının türü ve formatı göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Araştırma kapsamında Web of Science üzerinde "women and education, female education, girl education" anahtar kelimeleri ile taramalar gerçekleştirilmiştir.

"Women and education" taraması ile 95 yayına, "female education" taraması ile 697 yayına, "girl education" taraması ile 12 yayına erişilmiştir. Erişim sağlanan yayınlar direk olarak excel formatında yazar adı, eser adı, yayın adı ve özet bilgisi yer alacak şekilde indirilmiş. Yayınlar üzerinde incelemeler ve karşılaştırmalar gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Tablo 1. Yıllara Göre Yayın Sayıları

Yıllara Göre Yayın Sayıları	
1980- 1990	**20**
1990- 2000	**25**
2000- 2010	**22**
2010- 2020	**28**
Toplam	**95**

Tablo 1'de Web of Science üzerinde indekslenen "kadın ve eğitim" konulu çalışmaların onar yıllık dağılımı yer almaktadır.

Grafik 1. Yıllara Göre Yayın Sayıları

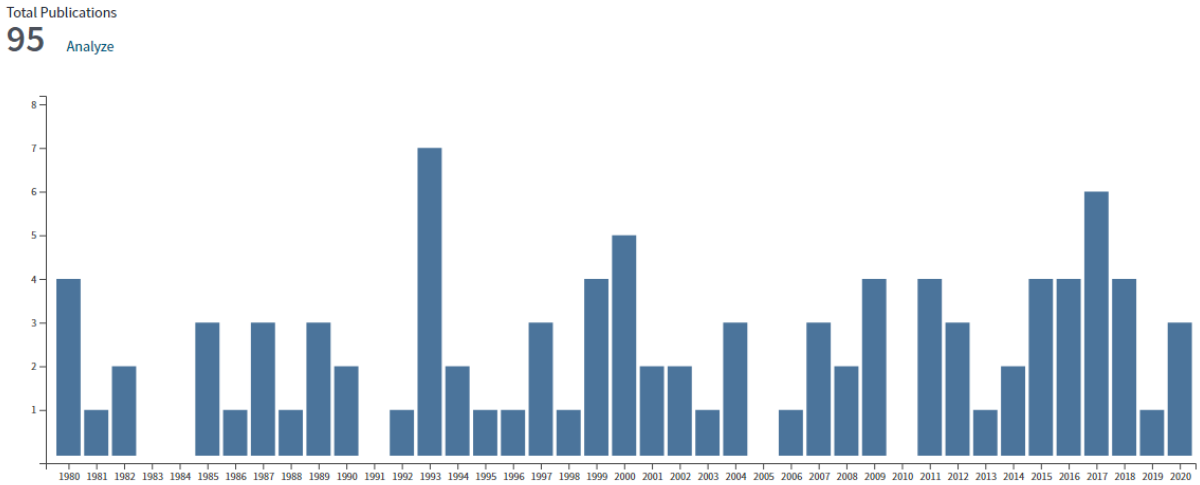

Grafik 1'e göre 1980- 2020 yılı aralığındaki WoS üzerinde "kadın ve eğitim" konulu ilk yayının 1980 yılında gerçekleştirildiği görülmektedir. 1983, 1984, 1991, 2005 ve 2010 yıllarında ise hiç yayın yapılmamıştır. Yayın sayısı açısından bakıldığında 7 yayın ile en çok yayın 1993 yılında yapılmıştır.

Tablo 2. Yayınların Alana Göre Dağılımı

Yayınların Konuya Göre Dağılımı	**Yayın Sayısı**	**Yüzde %**
Eğitim Araştırmaları	36	37
Kadın Araştırmaları	9	10
Psikoloji	9	10
Sosyoloji	7	7
Tarih	6	7
Halk Sağlığı	6	7
Siyaset Bilimi	5	5
Alan Araştırmaları	4	4
Ekonomi	3	3
Diğer	10	10
Toplam	**95**	**100**

Web of Science'da indekslenen "kadın ve eğitim" konulu çalışmaların alanlara göre dağılımına bakıldığında, araştırmaların %37'sinin (36 yayın) eğitim alanında gerçekleştirildiği görülmektedir. Diğer yayınların alan göre dağılımı sırasıyla; kadın araştırmaları %10 (9 yayın), psikoloji %10 (9 yayın), sosyoloji %7 (7 yayın), tarih % 7 (6 yayın), halk sağlığı %6 (7 yayın), siyaset bilimi %5 (5 yayın), alan araştırmaları %4 (4 yayın), ekonomi %3 (3 yayın) ve diğer alanlar %10 (10 yayın) yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaların Türe Göre Dağılımı

Yayınların Türe Göre Dağılımı	Yayın Sayısı	Yüzde %
Makale	50	52
Kitap tanıtımı	31	32
Editöryal materyal	4	4
Toplantı özeti	3	3
Bildiri	3	3
Kitap bölümü	3	3
Görüş	3	3
Toplam	**97**	**100**

Yayınların yayın türüne göre dağılımında makalelerin toplam yayın sayısını yarısını (50 yayın, % 52) oluşturduğu görülmektedir. Kitap tanıtımı türünde 31 yayın (%32), Editöryal materyal türünde 4 yayın (%4), toplantı özeti, bildiri ve görüş türünde 3 yayın (%3) yapıldığı tespit edilmiştir.*

Tablo 4. En Çok Yayın Yapan Ülkeler

Ülkeler	Yayın Sayısı	Yüzde %
Amerika	28	29
İngiltere	17	18
Kanada	8	9
Avustralya	6	7
Yeni Zelanda	3	3
İskoçya	3	3
İspanya	3	3
Türkiye	3	3
İran	2	2
Brezilya	2	2
Finlandiya	2	2
Hindistan	2	2
Diğer	16	17
Toplam	**95**	**100**

"Kadına ve eğitim" araştırmalarının ülkelere göre dağılımına bakıldığında en çok yayın yapan ülkenin 28 yayın (%29) ile Amerika olduğu tespit edilmiştir. Diğer ülkelerin konuyla ilgili yayın sayıları sırasıyla; İngiltere 17 yayın (%18), Kanada 8 yayın (%9), Avustralya 6 yayın (%7), Yeni Zelanda, İskoçya, İspanya ve Türkiye 3'er yayın (%3), İran, Brezilya, Finlandiya ve Hindistan 2'şer yayın (%2), diğer ülkeler 16'şar yayın (%17) ile katkıda bulunmuştur.

*İlgili yıllar arasında toplamda 95 yayın olmasına rağmen tabloda yayın sayısının 97 gözükmesinin sebebi, kitap bölümü olan yayınların ikisinin, aynı zamanda makale olarak sistemde yer alıyor olmasıdır.

Tablo 5. En Çok Yayın Yapan Kurumlar

Ülkeler	**Yayın Sayısı**	**Yüzde %**
Londra Üniversitesi	5	5
Mcgıll Üniversitesi	3	3
Londra Kolej Üniversitesi	3	3
Ulusal Avustralya Üniversitesi	2	2
Durham Üniversitesi	2	2
Texas Teknoloji Üniversitesi	2	2
Texas Teknik Üniversitesi	2	2
Birmingham Üniversitesi	2	2
Georgia Üniversitesi	2	2
Helsinki Üniversitesi	2	2
Melbourne Üniversitesi	2	2
Toronto Üniversitesi	2	2
Warwick Üniversitesi	2	2
Georgia Sistem Üniversitesi	2	2
Diğer	62	62
Toplam	**95**	**100**

"Kadına ve eğitim" araştırmalarının kurumlara göre dağılımına bakıldığında en çok yayın yapan kurumun 5 (%5) yayın ile Londra Üniversitesi olurken, Mcgıll Üniversitesi ve Londra Kolej Üniversitesi'nin 3'er yayın yaptığı görülmektedir.

Tablo 6. Yayın Desteği Alınan Kurumlar

Yayın desteği alınan kurumlar	**Yayın Sayısı**	**Yüzde %**
Amerika Ulusal Sağlık Enstitüsü	4	15
Amerika Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı	4	15
Kanada Sağlık Araştırmaları Enstitüsü	1	3,5
Almanya Federal Bilim ve Eğitim Bakanlığı	1	3,5
Almanya Tıp Enstitüsü	1	3,5
Uluslararası Nepal Bursu	1	3,5
İngiltere Tıbbı Araştırma Konseyi	1	3,5
Avustralya Ulusal Sağlık ve Tıp Araştırmaları Konseyi	1	3,5
Hollanda Hükümeti	1	3,5
Avustralya Araştırma Eğitimi	1	3,5
Kennedy Ulusal Çocuk Sağlığı Enstitüsü	1	3,5
Amerika Ulusal Göz Enstitüsü	1	3,5
Amerika Ulusal Kalp, Akciğer ve Kan Enstitüsü	1	3,5
Amerika Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü	1	3,5
Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü	1	3,5
Kraliçe Sağlığı Merkezi	1	3,5
Nepal İsviçre Dostları (Green Tara)	1	3,5
Leprosi Tüberküloz Projesi	1	3,5
İngiltere İnovasyon Araştırmaları	1	3,5
Aberdeen Üniversitesi	1	3,5
Ontario Üniversitesi	1	3,5
Viktorya Hükümeti	1	3,5
Toplam	28	100 %

Web of Science verilerine göre toplamda 95 yayın içerisinden 28'inin çeşitli kurumlar tarafından desteklendiği görülmektedir. Bu durum toplam yayın sayısının %29'unun fonlandığını göstermektedir. Yayın desteği konusunda Amerikan kurumlarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Yayın desteği sağlayan tüm kurumlar içinde %46'lık bir paya sahiptir.

Tablo 7. Yayınların Dergilere Göre Dağılımı

Dergi Adı	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Etki Değeri
Gender and Education	4	13	1.638
International Review of Education	3	0	0
Policy Futures in Education	3	0	0
Sex Roles	3	1	2.722
Argument	2	0	0
Compare a Joutnal of Comparative Education	2	2	1.658
Contemporary Sociology a Journal of Reviews	2	0	0.698
Harvard Educational Review	2	2	6.439
History Memoria de la Education	2	0	0
Historical Studies in Education Canada	2	1	0
History of Education Quarterly	2	0	0
New Zealand Journal of Educational Studies	2	4	0.061
Diğer	69	-	-
Toplam	95	863	-

Tablo 6'da "kadın ve eğitim" konulu çalışmaların yayınlara göre dağılımı yer almaktadır. Bununla birlikte yayınlara ait atıf sayıları ve ilgili dergilerin etki değerleri de belirlenmiştir.

Bu bilgiler ışığında "kadın ve eğitim" alanındaki araştırmalarının yoğunlaştığı dergiler sırası ile Gender and Education 4 yayın, International Review of Education, Policy Futures in Education ve Sex Roles 3'er yayın, Argument, Compare a Joutnal of Comparative Education, Contemporary Sociology a Journal of Reviews, Harvard Educational Review, History Memoria de la Education, Historical Studies in Education Canada, History of Education Quarterly ve New Zealand Journal of Educational Studies 2'şer yayın ve diğer dergilerde 69 yayın yer almaktadır.

En çok yayın yapılan Gender and Education dergisinin etki değeri 1.638 olarak ölçülmüştür. Dergi alanındaki 263 dergi arasında 150. sırada yer almaktadır. Toplamda ilgili dergilerdeki yayınlara 13 adet atıf alınmıştır.

Sex Roles adlı derginin etki değeri 2.272 olarak belirlenirken, dergi alanındaki 77 dergi içinde 22. Sırada yer almaktadır. En çok yayın yapılan dergiler arasında yer alan International Review of Education ve Policy Futures in Education'ın etki değeri ölçülememiştir.

Tablo 8. Yayınların Yazarlara Göre Dağılımı

Yazar Adı	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	h-index
B. Ikubolajeh Logan	2	141	7
Heather Gressnhalgh-Spencer	2	17	2

Tablo 7'de "kadın ve eğitim" konusunda en çok çalışan yazarlar yer almaktadır. Ayrıca yazarların atıf sayıları ve h-ndex verileri de değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda en çok yayın yapan B. Ikubolajeh Logan ve Heather Gressnhalgh-Spencer'in 2'şer yayın yaptığı görülmektedir. İlgili yazarların atıf sayısına bakıldığında ise 141 atıf ile B. Ikubolajeh Logan'in 141 atıf ve Heather Gressnhalgh-Spencer'ın ise 17 atıf aldığı tespit edilmiştir.

Bilimsel etkinliğin ve üretkenliğin ölçülmesinde tercih edilen bir yöntem olan h-indeks (Benevenuto ve diğerleri, 2015, s. 1) sıralamasına göre ise ilk sırayı 63 puan ile Allen R. Dyer almıştır.

Tablo 9. Yayınların Dile Göre Dağılımı

Yayın Dili	Yayın Sayısı	%
İngilizce	86	90
Almanca	3	3.5
İspanyolca	3	3.5
Fransa	1	1
Slovakça	1	1
Türkçe	1	1
Toplam	95	100

"Kadına yönelik şiddet" konulu araştırmaların %90'ının İngilizce, % 3.5'nin Almanca ve İspanyolca, %1'inin ise Fransızca, Slovakça ve Türkçe olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10. Yayınların Atıf Yaptığı Bilgi Kaynağı Türleri

Yayın türü	Yayın Sayısı	%
Kitap	1 626	73
Dergi	403	18
Diğer (Bildiri, kitap bölümü, tez, internet kaynağı vd.)	194	9
Toplam	2 223	100

"Kadın ve eğitim" konulu araştırmaların kaynakçalarında toplamda 2 223 adet bilgi kaynağı yer almıştır. Bu bilgi kaynaklarının %73'ünün kitap (1 626 adet), %18'sinin dergi (403 adet) ve %9'unun (194 adet) ise diğer bilgi kaynakları olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. Atıf Yapılan Bilgi Kaynaklarının Formatı

Yayın Formatı	Yayın Sayısı	%
Elektronik	975	44
Basılı	1 248	56
Toplam	2 223	100

Araştırmaların kaynakçalarında yer alan bilgi kaynaklarının formatına bakıldığında %44'ünün elektronik formatta, %56'sının ise basılı formatta yer aldığı belirlenmiştir. Son on yıldaki yayınların kaynakçalarında elektronik kaynak kullanımının daha da arttığı tespit edilmiştir. Son on yılda kaynakçalarda % 69'u elektronik kaynak (513 kaynak), % 31'i basılı kaynak (231 kaynak) kullanılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada Web of Science üzerinde indekslenen "kadın ve eğitim" konulu araştırmalar bibliyometrik bir analizle ele alınmıştır. Tarihsel olarak varlığı binlerce yıldır süren kadınların eğitim hakkına erişimi konusundaki akademik duyarlılığı ölçmeyi ve konuya ilişkin kamuoyu oluşturmayı amaçlayan çalışmada, 95 akademik yayın değerlendirmeye alınmıştır.

"Kadın ve eğitim " konulu ilk çalışmanın 1980 yapıldığı, son kırk yıl için dağılımın genel olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. 2010- 2020 yılları arasındaki dönemde konuyla ilgili en çok araştırmanın yapıldığı, 1980-1990 yılları arasındaki döneme göre %40'lık bir artış olduğu tespit edilmiştir. Türkiye açısından bakıldığında ise konuyla ilgili üç adet araştırmanın son on yılda (2012, 2017,2019) gerçekleştirildiği görülmektedir. Konuyla ilgili WoS üzerindeki ilk araştırmanın 1980 yılında gerçekleştirildiği düşünülünce oldukça geç bir dönemde yayın yapıldığı sonucuna varılmaktadır.

Toplamda 95 yayın incelenirken, söz konusu yayınlara 32 ülkeden 177 yazar ve 117 kurum katkı sağlamıştır. En çok yayın eğitim araştırmaları, kadın araştırmaları ve psikoloji alanlarında gerçekleştirilmiştir.

Web of Science verilerine göre 95 yayının 28'i (% 29) için fon desteği alındığı görülmektedir. On üç adet yayının Amerika'daki kurumlar tarafından fonlandığı, desteklenen yayınların %46'sını bu yayınların oluşturduğu görülmektedir.

Konuyla ilgili yayın başına ortalama yazar sayısı 1,86 olarak tespit edilirken, en çok katkı sağlayan kurumların; Londra Üniversitesi, Mcgıll Üniversitesi ve Londra Kolej Üniversitesi olduğu görülmektedir.

Çalışmaların tür bakımından dağılımına bakıldığında %52'sinin makale olduğu, ayrıca konuyla ilgili 31 adet kitap tanıtımının yer aldığı belirlenmiştir. Bilimsel iletişim açısından makalelerin önemli bir yeri varken, çok sayıda kitap tanıtımının da olması dikkat çekicidir.

Araştırmaların daha çok hangi dergilerde yer aldığı tespit edilmiştir. Bu göre Gender and Education, International Review of Education, Policy Futures in Education ve Sex Roles dergilerinin toplamda araştırmaların %14'ünü barındırdığı belirlenmiştir.

Son iki yıldaki toplam atıf sayıları dikkate alınarak hesaplanan, dergilerin etki değerleri de tespit edilerek bilimsel saygınlıklarının ve tanınırlıklarının belirlenmesine çalışılmıştır. Etki değeri en yüksek dergi Harvard Educational Review olurken çok sayıda derginin etki değerinin sıfır olduğu görülmektedir. Diğer yandan araştırmaların toplamda 863 atıf aldığı tespit edilmiştir. Dyer ve diğerleri tarafından üretilen, "Ten-year incidence of elevated blood pressure and its predictors: The CARDIA Study" adlı çalışma toplamda168 atıf alarak atıfların % 19'u oluşturduğu görülmektedir. Konuyla ilgili en çok çalışma yapan yazar B. Ikubolajeh Logan ve Heather Gressnhalgh-Spencer olurken, Allen R. Dyer h-indexi (63) en yüksek yazar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmaların ülkelere göre dağılımında toplamda 32 ülkeden katılım sağlandığı tespit edilmiştir. En çok yayının (28 yayın, % 29) Amerika tarafından yapıldığı görülmektedir. İngiltere adresli yayınların sayısı 17, Kanada adresli yayınların sayısı 8 ve Avustralya adresli yayınların sayısı ise 6 olduğu tespit edilmiştir. Konuyla ilgili Türkiye adresli yalnızca 3 yayının bulunması oldukça düşündürücüdür.

Yayınların altı farklı dilde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. En çok tercih edilen dilin İngilizce olması (%90), İngilizcenin bilimsel iletişimde uluslararası geçerliliği olduğunu göstermektedir.

Çalışma kapsamında araştırmaların kaynakçalarındaki bilgi kaynakları da tür ve format olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre konuyla ilgili çalışmalarda kitapların (%73) daha çok tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca kaynakçalarda yer alan bilgi kaynaklarını formatına bakıldığında % 44'ünün elektronik, % 56'sının basılı formatta olduğu tespit edilmiştir. Son on yılda üretilen yayınların kaynakçalarında elektronik kaynaklara (%69) daha çok yer verildiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

Arat, N. (1991). Feminizmin ABCsi. İstanbul: Simavi Yayınları

AllAfrica.Com. (2019, 28 Mayıs). Govt Improving Children's Health, but Pregnant Girls Still Banned From School - NGO [analysis]. https://search.proquest.com/wire-feeds/govt-improving-childrens-health-pregnant-girls/docview/2231397031/se-2?accountid=15410

Ayata, A. (2011). Siyaset ve katılım. Y. Ecevit ve N. Karkıner (Ed.). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi içinde (s.65-83). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Benevenuto, F., Laender, A. H. F., ve Alves, B. L. (2015). *The H-index Paradox: Your Coauthors Have a Higher H-index than You Do*. Cornell University Library, arXiv.org.

Bhasin, K. (2003). Toplumsal cinsiyet "bize yüklenen roller" (K. Ay, Çev.). Kadınlarla Dayanışma Vakfı.

Buregren, S. ve Lindell, E. (2016). Feminizme devam, (Ü. Tekin, Çev.). İstanbul: Güldünya Yayınları.

Çaha, Ö. (1996). Sivil Kadın: Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın (Çev. Ertan Özensel), Ankara: Vadi Yayınları

Çakır, S. (2007). Feminizm: Ataerkil iktidarın eleştirisi. B. Örs (Ed.). 19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal ideolojiler (s.415-475), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Demir, Z. (1997). Modern ve Postmodern Feminizm, İstanbul: İz Yayıncılık

Donovan, J. (2016). Feminist teori (Çev. A. Bora, M. Ağduk-Gevrek ve F. Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları.

Dökmen, Z.(2014). Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Engels, F. (2020). Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni. İstanbul: Yordam Kitap.

Education World, (2015, 10 Ekim). Two-Thirds of the World's Illiterate Adults Are Women, UN Says. https://www.educationworld.com/a_news/two-thirds-worlds-illiterate-adults-are-women-un-says-486650943

Global Women's Issues - Women and Education [document]. (2012, Sep 18). *AllAfrica.Com* https://search.proquest.com/wire-feeds/global-womens-issues-women-education-document/docview/1041096352/se-2?accountid=15410

Griffin, B. (2012). *The politics of gender in Victorian Britain: Masculinity, political culture and the struggle for women's rights*. Cambridge University Press.

Leibowitz, L. (2016). Cinsiyet farklılıklarının evrimi üzerine perspektifler. Reiter, R. R. (Haz.) *Kadın antropolojisi* içinde (ss.19- 36). İstanbul: Dipnot Yayınları.

Michel, A. (1995). Feminizm (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları, 1995

NPS, (2015). Seneca Falls in 1848. https://www.nps.gov/wori/learn/historyculture/seneca-falls-in-1848.htm

Oakley, A. (2016). Sex, gender and society. https://books.google.com.tr/books?id=lB2oDQAAQBAJ&pg=PT101&hl=tr&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false adresinden 3 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.

Pizan, C. D. (1999). The book of the city of ladies. New York: Penguin Books

Schwarz, L. (2013). *Infidel feminism : Secularism, religion and women's emancipation, england 1830-1914*. ProQuest Ebook Central https://search.proquest.com

Shim, J., Bliemel, M., ve Choi, M. (2017). Modeling complex entrepreneurial processes. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, *23*(6), 1052-1070. doi:http://dx.doi.org/10.1108/IJEBR-11-2016-0374

UN. (1948). The Universal Declaration of Human Rights. https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html

UNESCO, (2020). Global Education Monitoring (GEM) Report 2020. https://en.unesco.org/news/global-education-monitoring-gem-report-2020

Yörük, A. (2009). Feminizmler. *Sosyoloji Notları 7, 63-85.*

KADINLARDA TEKNOLOJİ GİRİŞİMCİLİĞİ VE TEKNOGİRİŞİM BAŞLATMA ORANLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: EGE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Aysun DEMİRDÖĞEN
ORCID: 0000-0002-4611-7947
Ege University, Graduate School of Natural and Applied Science Institute, Product Life Management Programme, Izmir
Ege University, Science and Technology Application and Research Center(EBILTEM) Technology Transfer Office, Izmir
Özge ANDİÇ-ÇAKIR
ORCID: 0000-0001-5662-3555
Ege University, Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering, Izmir
Ege University, Department of Innovation and Entrepreneurship, Izmir

ÖZET

Bu çalışma kapsamında kadınlarda teknoloji girişimciliği ve teknoloji alanında kadınların girişim başlatma oranları hakkında nicel ve nitel araştırma yöntemleri ile inceleme gerçekleştirilmiştir. Ege Üniversitesi Kuluçka Merkezi'nde 2015-2020 yılları arasında faaliyet gösteren 25 teknoloji girişiminden 13 kadın girişimci verileri ve bu veriler üzerinden yapılan araştırma sonuçları detaylı biçimde analiz edilmiştir. Kadın girişimcilerin faydalandıkları teknogirişim fonları ve diğer finansal destekler, karşılaştıkları zorluklar ve kullandıkları fırsatlar kapsamında incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda teknogirişim alanında kadınların rotaları tanımlanmıştır. Teknogirişim alanında kadın teknogirişimciliğini desteklemek için Ege Üniversite'sinin ortağı olduğu proje ve destek çalışmalarından örnekler de sunulmuştur. Ege Üniversitesi'nde yer alan kadın teknogirişim firmaları ve kurucularının süreçlerine dair inceleme, teknoloji girişimciliği alanında kadınlar için bir yol haritası ve örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kadın Girişimci, Teknoloji Girişimciliği, Teknogirişim, Kuluçka Şirketi

REPRESENTATION OF A WOMAN IN JEAN RHYS' *WIDE SARGASSO SEA*

Ph.D. Victoria Bilge YILMAZ
ORCID: 0000-0002-9807-9233
School of Foreign Languages, Ankara Yıldırım Beyazıt University

ABSTRACT

Jean Rhys's striking novel *Wide Sargasso Sea* (1966) is a harsh feminist reply to Charlotte Bronte's *Jane Eyre* (1847). Indeed, Rhys' main aim in writing this novel was to write a life and a voice to a mad woman in the attic, who is deprived of these in Bronte's novel. Thus, *Wide Sargasso Sea* is, in a way, a precursor for Bronte's novel as it depicts the mad woman's life before she gets into the attic. *Wide Sargasso Sea* opens the doors of the attic and lets the mad Creole woman speak. Rhys re-writes and subverts the colonial discourse by portraying two women in her novel, Antoinette and an ex-slave from her family, Christophine. Both women in this novel represent an image of a woman suppressed under the colonial and patriarchal discourse. This study will analyse Antoinette and Christophine as figures who try to withstand colonial and patriarchal pressures and who, in a way, avoid failure to some extent. The study will conclude that Rhys' novel presents these tiny steps in women's irrepressible movement in order to awake readers to the hidden realities of the patriarchal world, the realities hidden in the attic.

Keywords: Jean Rhys, *Wide Sargasso Sea*, colonialism, feminism, patriarchy

1. INTRODUCTION

Jean Rhys' mostly celebrated novel *Wide Sargasso Sea* (1966) can be observed from many sides. One of the most striking points, though, is its intertextuality, which is marked by its intermittent reference to *Jane Eyre* (1847) by Charlotte Bronte. Bronte's female protagonist is no less rebellious than Rhys' because Jane Eyre comes "against the domestic feminine image drawn by the nineteenth-century writers" (Erdem Ayyıldız, 2017, p. 152). That is why it is possible to argue that both authors struggled to create an image of a strong woman. One of the main themes of Rhys' novel is a life and a voice granted to a mad woman in the attic in Bronte's novel. Thus, *Wide Sargasso Sea* is, in a way, a precursor for Bronte's novel as it depicts the mad woman's experience prior to the attic existence. *Wide Sargasso Sea* opens the doors of the attic and lets the mad woman speak. This reveals her past, abundant in symbolic events that deserve dissecting. *Wide Sargasso Sea* is mainly set in Jamaica and Dominica, which became British colonies in the 17th and the 18th centuries

respectively. Indeed, as Kaya states, 17th century was particularly important for the British because "the topic of colonies took on greatly increased practical importance in England" (2010, p. 70). It was at this time that the English started to populate the Caribbean territory and the concept of racial mixtures comes to the fore as one of the major themes in literature. Rhys also touches upon this subject in her novel. The novel depicts the development and the demise of a marriage between a hybrid-born Antoinette and an Englishman, whose name is not given in the novel. Antoinette marries the Englishman, who eventually takes her to England and locks her up in the attic of a house presumably bought with Antoinette's money. This study will analyse the novel in terms of the representation of a woman, who challenges colonial and patriarchal discourses. Antoinette and Christophine are two main female characters in the novel, through whom it is possible to trace Rhys' image of a woman.

2. ANTOINETTE

Antoinette Cosway is a central figure of the novel. Her father was English whom the novel does not emphasize. Her mother, Annette is from Martinique, an island of the Windward Islands colonized by French. In other words, being between two cultures, Antoinette is "denied a firm and clear national connection" (Savory, 1998, p. 135); she is denied by both cultures. Indeed, she cannot attach herself to any of these cultures completely: "I was glad to be like an English girl but I missed the taste of Christophine's cooking" (Rhys, 2000, p. 17). Antoinette, in other words, is a mixture of cultures; she cannot eliminate one and stick to another because her nature embraces differences. Precisely because of this feature, Antoinette challenges the colonial and the patriarchal discourses. Antoinette's vacillation between differences in cultural, or sometimes, racial understanding makes her more dependent on ambiguity and flexibility. It creates an impossibility of fixing her identity and her individuality:

> Myra came in again looking mournful as she always did….She has thin arms and big hands and feet and the handkerchief she wore round her head was always white….So I looked away from her at my favourite picture, "The Miller's Daughter", a lovely English girl with brown curls and blue eyes and a dress slipping off her shoulders. (Rhys, 2000, p. 18)

Antoinette feels the urge to compare the representatives of two opposing cultures and see the differences between them. The detailed depiction of the body parts marks Antoinette's preoccupation with the notion of obvious differences between the races. Yet, what the reader feels is her inability to belong to any of these races or cultures in a complete manner.

As the novel proceeds, the reader can observe Antoinette's forlorn endeavours to find her identity. She resents her English step-father who is "so sure of himself, so without a doubt English" and compares him to her mother who is "so without a doubt not English, but no white nigger either" (Rhys, 2000, p. 18). Thus, there is a hint of criticism towards English men whose overflowing self-confidence and self-image are closely associated with nationalistic features. Yet, on the other hand, Antoinette-like hybrid women are also slightly criticised for their lack of feeling of belonging to some place or background. Actually, it would be more correct to state that what is criticised is not a particular person or a woman. What is criticised are the circumstances that demand some kind of belonging to somewhere from a person, especially from a woman. Indeed, Antoinette feels this urge to belong to a place, which she fails because she is a representative of a world of difference that actually should be celebrated if looked at from a post-modern and post-colonial angle. Antoinette is a figure of a rebel against all strict and rigid geographical, racial, cultural, national, and gender categorisations. Her family has been rejected by both the Europeans and the native Creole people, which as Baysal claims, leaves Antoinette isolated (2015, p. 59). Surely, there are some sociological background factors, such as their being ex-slave-owners, that establish a huge wall between them and the native population. Even local children's minds are infused with the idea of racial awareness and it is perfectly seen in Tia's, Antoinette's friend's words: "Old time white people nothing but white nigger now, and black nigger better than white nigger" (Rhys, 2000, p. 10). However, not all ex-slaves are against ex-slave-owners. There are Antoinette-like people like Christophine, for example, who belong to this world of difference, to this world that embraces differences. Thus, it can be argued that the difference between Antoinette and the people around her stems not only from a racial difference, but also from the mindset. Antoinette belongs to a type of people who gains strength from freedom, from diminishing all kinds of barriers between people to the minimum. It is actually this barrier between herself and her mother that Antoinette wants to erase when she touches her mother's frown "trying to smooth it" (Rhys, 2000, p. 7).

In fact, Antoinette can be compared to nature that does not differentiate between races, nationalities, colours, or genders. In her childhood, she understands the difference between nature and sick-minded people:

> I went to parts of Coulibri that I had not seen, where there was no road, no path, no track. And if the razor grass cut my legs and arms I would think 'It's better than people.' Black ants or red ones, tall nests swarming with white ants, rain that soaked me to the skin – once I saw a snake. All better than people. (Rhys, 2000, p. 12)

Nature is a huge world that resists categorisation. Indeed, Antoinette's husband is anxious about the image nature depicts when he is in Jamaica: "Everything is too much, I felt as I rode wearily after her. Too much blue, too much purple, too much green. The flowers too red, the mountains too high, the hills too near" (Rhys, 2000, p. 42). This abundance and closeness make him feel as if he is threatened by the atmosphere. Being used to an isolated way of life, he does not want to be attached to anything. The atmosphere of a new place makes him sick for a long time. He becomes disturbed by the idea that he does not know the place: "I feel very much a stranger here, . . . I feel that this place is my enemy and on your side" (Rhys, 2000, p. 82). Seemingly, he identifies his wife with the wild nature of the island, which is an enigma for him. Coming from a solid European background, he wants to base everything he encounters on the solid base of reason and logic; he wants to make everything concrete. He wants everything to be explained according to what he knows. He wants to locate everything against the familiar background. Yet, the place and the wife resist this categorisation. He feels threatened by the people around him, the people whom he associates with his wife: "Most of the women were outside their doors looking at us but without smiling. Sombre people in a sombre place" (Rhys, 2000, p. 41).

Another factor that makes Antoinette a rebellious figure against patriarchal and colonial discourse is her subconscious doubts about marriage. Born in a vulnerable place, colonial atmosphere, and mixed marriage, Antoinette falls prey to different types of fears. She creates some kinds of protection for herself in order to fix her existence into a solid background. Ironically, she sees water around her country as one of her main protection: "And the barrier of the sea. I am safe. I am safe from strangers" (Rhys, 2000, p. 12). Indeed, water has always been regarded as a sacred element since the beginning of the world (Çetiner, 2020, p. 522). Yet, Antoinette's fate and her husband reach her across water and probably it is just because human beings got used to water, they invented colonies. That is why it should be argued that even the best protection becomes the weakest one. Therefore, Antoinette gets used to live with her fears which show themselves in her dreams:

> I dreamed that I was walking in the forest. Not alone. Someone who hated me was with me. Out of sight. I could hear heavy footsteps coming closer and though I struggled and screamed I could not move. I woke crying. (Rhys, 2000, p. 11)

This dream tells more than necessary about Antoinette's subconscious fears of marriage and her future relationship with her husband. She obviously feels that the person near her hates her which, actually, is marked by her experience with the white people. The invisibility of a frightening human

being whose presence becomes closer and closer leaves Antoinette in tears. It is her rich inner world that whispers her to be away from danger. Her second dream provides more details about her fears:

> It is still night and I am walking towards the forest. I am wearing a long dress and thin slippers, so I walk with difficulty, following the man who is with me …. I follow him, sick with fear but I make no effort to save myself; if anyone were to try to save me, I would refuse. This must happen…..He turns and looks at me, his face black with hatred, and when I see this I begin to cry….There are steps leading upwards. It is too dark to see the wall or the steps, but I know they are there. (Rhys, 2000, p. 34)

The persistent presence of hatred is Antoinette's awareness of her difference, of her remoteness from the patriarchal dictates that envelop the colonial discourse. Her last dream, which she narrates in the third part of the novel, and which she has in the attic in Thornfield, signifies her rebellious nature once more:

> In my dream I waited till she began to snore, then I got up, took the keys and let myself out with a candle in my hand…..Suddenly I was in Aunt Cora's room. I saw the sunlight coming through the window, the tree outside and the shadows of the leaves on the floor, but I saw the wax candles too and I hated them. So I knocked them all down. Most of them went out but one caught the thin curtains that were behind the red ones….I saw her – the ghost….but I knew her…I called help me Christophine…I took one of them and ran up the first flight of stair and the second. …When I was out on the battlements it was cool…the man who hated me was calling too, Bertha! Bertha! … But when I looked over the edge I saw the pool at Coulibri. Tia was there…I called "Tia!" and jumped and woke. (Rhys, 2000, p. 123-124)

Significantly, she feels she is in Aunt Cora's room, she calls for Christophine, and she jumps down to Tia. These are three symbolic female characters in the novel that make Antoinette feel stronger. The dream depicts Antoinette's desire to free herself and to escape from the suffocating atmosphere of the patriarchal world. Although Antoinette's fate "is shaped by the patriarchal colonial authority vested in her husband and by the nineteenth-century romantic novel" (Emery, 1990, p. 35), she takes a step forward to come against the dictates of that patriarchal order.

3. CHRISTOPHINE

Christophine, another strong female character in the novel, is an ex-slave, who decides to live independently after she gains her freedom. She is a vital figure in the novel that comes against patriarchal dictates and protects Antoinette against the Englishman. When Antoinette comes to Christophine to make the Englishman love her again, Christophine's advice has a quite feminist

hue: “Ask him pretty for some of your own money, the man not bad-hearted, he give it” (Rhys, 2000, p. 69). Christophine understands the fact that Antoinette is just a tool in an Englishman’s hands, a tool to become rich. That is why she advises that Antoinette gets her money back. Christophine cannily wants Antoinette to fight back and to get her possessions back. Christophine turns the patriarchal and colonial conventions upside down by her behaviour and her attitude towards men and, particularly, Antoinette’s husband. She is said to practise obeah, black magic in the island, through which she unsettles the idea of order and reason. Indeed, obeah practising makes her threatening for the others, especially men. What is more, Christophine is a determined and self-confident character who can easily dominate the others. The Cosway family depends on her, which signifies the upside-down master-slave relationship. Antoinette’s mother, Annette states: “Christophine stayed with me because she wanted to stay. She had her own very good reasons you may be sure. I dare say we would have died if she’d turned against us…” (Rhys, 2000, p. 8). After Annette’s death, when Christophine decides to leave the house and when Antoinette asks her not to leave her alone, Christophine argues: “Get up, girl, and dress yourself. Women must have spunks to live in this wicked world.” (Rhys, 2000, p. 63) Christophine encourages Antoinette to be stronger and more self-confident. Maybe that is why Christophine becomes the only figure whom Antoinette “turns when she feels herself in most trouble” (Emery, 1990, p. 36). Christophine’s wisdom and long experience in life boost her self-image as a woman:

> All women, all colours, nothing but fools. Three children I have. One living in this world, each one a different father, but no husband, I thank my God. I keep my money. I don’t give it to no worthless man. (Rhys, 2000, p. 69)

Christophine shortly summarises women’s condition in a patriarchal world and implies women’s role in their emancipation: “But look me trouble, a rich white girl like you and more foolish than the rest. A man don’t treat you good, pick up your skirt and walk out. Do it and he come after you” (Rhys, 2000, p. 69). She even knows the way how to get Antoinette’s money back although the Englishman has become the only legal owner of all Antoinette’s property:

> Law! The Mason boy fix it, that boy worse than Satan and he burn in Hell one of these fine nights. Listen to me now and I advise you what to do. Ask him pretty for some of your own money, the man not bad-hearted, he give it. When you get away, stay away. Ask more. He give again and well satisfy. (Rhys, 2000, p. 69)

Not surprisingly, Christophine rejects the English law, too. She advises Antoinette to violate the law, which implies the violation of the patriarchal dictates. Christophine even doubts about England:

> I don't say I don't *believe*, I say I don't *know*, I know what I see with my eyes and I never see it. Besides I ask myself is this place like they tell us? Some say one thing, some different, I hear it cold to freeze your bones and they thief your money, clever like the devil. You have money in your pocket, you look again and bam! No money. Why you want to go to this cold thief place? (Rhys, 2000, p. 70)

Christophine's relationship with Antoinette's husband is a clear sign of her rebellious characteristic (Savory, 1998, p. 138). Firstly, Christophine makes it clear that she is aware of his plans with reference to Antoinette's property: "you make love to her till she drunk with it, no rum could make her drunk like that, till she can't do without it." (Rhys, 2000, p. 98) "[H]ypnotised" Englishman could only listen to her voice "coming from the darkness" (Rhys, 2000, p. 101). She overpowers him by her talk and by her belittling attitude:

> Everybody know that you marry her for her money and you take it all. And then you want to break her up, because you jealous of her. She is more better than you, she have better blood in her and she don't care for money – it's nothing for her. (Rhys, 2000, p. 98).

For Christophine, Antoinette is a noble woman whose background is much more important than that of the Englishman. Saying all this to the Englishman makes Christophine stronger than him because she is aware of his deficiencies.

To conclude, *Wide Sargasso Sea* is a multi-faceted and multi-cultural perspective on the same experience. Providing various perspectives and deepening the understanding of the relationship between Antoinette and the Englishman, Rhys portrays an image of a strong woman; it is a woman who can fight back against the colonial and the patriarchal discourse. It is this mentally devastated Antoinette who manages to escape from the attic and sets fire to the Englishman's estate. Although Rhys' novel is a story of a loss, it is, at the same time, a narrative of freedom and the celebration of differences. What is more, Christophine is a strong blow to patriarchy and imperialism. Her being black and an ex-slave intensify its effect. In short, *Wide Sargasso Sea* is a feminine poem that beautifully describes how vulnerable women are, but how strong they can be.

WORKS CITED:

1. Baysal, Kübra. (2015). "Women Empowered or Victimised: A Gynocritical Analysis of *Jane Eyre* and *Wide Sargasso Sea*. CLEAR 2015 Conference Proceedings, Prague, 58-63.
2. Çetiner, Niğmet. (2020). "Morgan Llywelyn's Celtic Identity and the Celtic Folklore in *The Elementals*." *The Journal of Social Sciences*, 7 (49), 515-530.
3. Emery, Mary Lou. (1990). *Jean Rhys at "World's End". Novels of Colonial and Sexual Exile*. University of Texas Press, 35-62.
4. Erdem Ayyıldız, Nilay. (2017). "From the Bottom to the Top: Class and Gender Struggle in Bronte's *Jane Eyre*." *Selçuk University The Journal of Institute of Social Sciences*, (37), 146-153.
5. Kaya, Hilal. (2010). "Early Intimations of Colonialism in the 17th Century: William Shakespeare's *Othello* and *The Tempest*, John Fletcher's *The Island Princess*, Aphra Behn's *Oroonoko*. Ipiphany, (4), 68-107.
6. Rhys, Jean. (2000). *Wide Sargasso Sea.* Penguin Books.
7. Savory, Elaine. (1998). *Jean Rhys*. Cambridge University Press, 133-151.

THE ROLE OF WOMEN IN THE CONCEPT OF FAMILY

HoD/Associate Professor Dr. Preeti TİWARY
Department of Political Science School of Humanities & Social Sciences
Shri Guru Ram Rai University, Dehradun

ABSTRACT

As we know, family is the very important unit of society, also known as the cell of the society. In the history of human society, people first organized in the form of family. Family is based on blood-relation. It is an important institution to determine the role of each gender. It also assigns dress code, style of hair, etc to an individual as per the unwritten rules of the society. Family is based on mutual relation between men and women.

Women play very pivotal role in the family. It is said that "If man is educated, only one person gains education, but if woman is educated, the whole family gets education". Women have played a very important role as mother. She is the first teacher of the child. As a mother, she is always concerned about wellbeing of every member of the family. Women are the managers of their family. They also play a vital role as an administrator by maintaining discipline in their family. She organizes the social functions in the family. In early times, women were only confined to the household work, but now they've become bold enough to do formal jobs and even provide economical support to their family. Despite women have played vital role in family, their conditions are not very good. Moreover, they are facing various health problems like malnutrition. For the betterment of the society, women should be given their due positions in the family and must be provided equal opportunities like men in every walk of life.

Key Words: Education, Economic, Health, Awareness, Opportunities

INTRODUCTION

Aristotle said that "man is a social animal." Human beings are unable to survive their life alone. So they first organized in the form of family. Family is the very important unit of our society. It is the foundation of the nation. The word family is derived from the Latin word "famulus" which means servant. Thus family is a group of members living together in one roof, which included blood relation and servants. On the basis of authority there are two types of family-patriarchal and matriarchal, and on the basis of number there are nuclear and joint families. It is changeable in nature. Most of the traditional families were joint families. In joint family apart from parents, grandparents, uncle-aunt, cousin live together in one roof. There are many joint families in which

two or three generation of family members stay together. Children get help from their elders and learn to leave together and respect each other. In joint family there were divisions of work in the balance form among the family members, but in these days the numbers of joint families have decreased. It converted into nuclear family. A nuclear family is made up of a mother, a father and their children. Woman and man are the basis of family. Women have played a very pivotal role in the family. Women are identified as homemaker. Women are expected to do household work like cooking washing cleaning look after child. Whereas men are expected it earns money to the family. Women have got less freedom compared to men in all aspect at home.

The main responsibilities of the families are performed by women. The positions of the woman the family are differ from society and structure of the family.

In the rural areas, where most of the families are joint in nature, the status of women is not only confined to the household works as well as they involve in agriculture, animal husbandry and they collect fodder for animals. In other word the life of women in rural family is very hard in comparison to the urban family. In some rural area like Rajasthan, Maharashtra and some hilly area women have to fetch water from remotest area. There is lack of facility of toilet. Most of the rural and remotest area female children are rejected school education. Parents wanted their daughter get married soon. They also faced health problem like anemia. The death rate of pregnant women is more in rural area due to lack of proper medical facilities.

But in these days by the efforts of the women and the government policies provide a basic facilities to the women like “Aagnabari Program”, “Ujjawala yojna”, “Beti padhao Beti bachao Yojna” and cottage industries policies improve the health, education and economic condition of rural area women. With the help of these facilities rural women performed their family responsibility more efficiently than earlier.

In urban family the role of women is differ from rural family. In urban area most of the families are nuclear. In which family women have to look after their kids and husband. In nuclear family women responsibilities have lesser than joint family.

The livelihood of urban area is costly than rural area. That’s why women in urban area families apart from household work they are doing jobs outside as a teacher, doctor, nurse, maid and labour. They helped in family to provide economic support. In corona period women perform their family responsibilities as well as official and job responsibilities through the work from home concept.

In this crucial period some women whose husband loses their job they gave economical support to their families.

OBJECTIVE:

The main objective of my paper is to explain role women in concept of family. As we know that family is the basic unit of the society. In which the women are the back bone of the family. They played a pivotal role in the family like as a mother, administrator, manager, and housekeeper. Women have regarded the first teacher of the kids. In spite family is based on the mutual relation between man and woman, but we can't imagine family without women. In India, it is said that "a house without women is a haunted house". This proverb shows the importance of women in the family. In Indian family girls regarded as Goddess "Lakshmi".

In spite women are the backbone of family. They have faced so many problem like domestic violence, dowry system, gender discrimination and health problem. But gradually with the help of education women become aware about rights and economic independence. Now they are performing both responsibilities very efficiently. As empower women make a healthy society. So there must be respect of women in each and every family and they get their due place in the family as well as in the society.

METHODOLOGY:

I have chosen a secondary method to collect my data from Books, Magazines, news paper, Wikipedia, etc.

Women played a very important role in the development and quality of life in the family. They performed their responsibility as a mother, wife, home maker, daughter, and daughter-in-law. Women have played so many roles in the family among them as follow:-

1. As a Wife:

As a wife women have played a very important role in the family. When they become wife they have to leave their own house were they spent their childhood. When they become a wife they have adjust with new home and relations. They stand with their husbands in all problems, successes and attainments. Women have given love, sympathy and comfort to their husbands. Wives are the symbol of purity, faithfulness and devotion to their husband. Women cooperate with their male partner to the economic upliftment of the family.

There is a proverb that "behind every successful man, there stands a woman". So we can say that women played a very important role in the family as wife.

In these days those women are working they have a lack of time to their relations. Due to this in few families conflict between husband and wife resulted into divorce, which is not good for future of the family and children.

2. As a Mother :

Each and every society in the world women have played a pivotal role as a mother, which is universally accepted. In our holy epic of every religion gave a very glorious position to women as a mother. Mother Mary, Yashoda, Devaki, Kaushalya, Kunti were well known mothers their names are taken with reverence in our society. The women played a sole role as a mother from the birth of child till their adulation. An infant who unable to say their problem, due to his motherhood she can realize their problems and give a relief to their infant. For the sake of their kids sometimes mothers do not sleep at whole night. In a poor family the role of mother is very thought because there is a lack of food cloth, medicine. They provide food for their children and they themselves remain hungry. They have slept on a urinated bed and sleep their infant on dry. A mother has sacrifices all her well being to look after her kids. Women are the first teacher of their child. They teach to their child about culture, religion, moral values, manners etc which played a crucial role for the overall development of their personality. Women as a mother very much concern about the health of their child. They maintain a balance between healthy diets with the choice of their kids. Women are a good dietician for their children. Thus we should respect every woman as a mother. In modern era the working women have not an enough time to look after their kids. Their responsibility is taken by their grandparents or maid. These affect the nurture of the kids.

3. As a Grand mother:

Women as a grandmother played an important role especially in joint family. They played a role as a mentor and loving companion. They work as an umbrella for their family. They have deep experience in life, so they are able to guide their children properly. Kids were brought up mostly by their grandmother & grandfather. There were no single responsibilities of mother to look after their children. The children have learnt moral values, ethics, and culture from their grandparents. They also used home remedies to cure the infants. They taught kids to be a disciplined. They narrate moral stories to the kids, which will help the proper development of their childhood. Children loved traditional food, pickles, prepared by grandmothers.

But in nuclear family, grandmothers treated as a burden due to the hectic schedule of people in metropolitan cities. In these cities children have lots of gadgets for entertainment. Children spent most of their time to play a game on gadgets. They have no time for their grandparents. They prefer to keep grandparents in an old age home. Due to this the life of grandmother is more miserable in nuclear family than a joint family.

3. As a home maker:

Women have played important role as a home maker. They take responsibility of the home like cooking, washing, cleaning; look after child and whole family members. They made a house comfortable and pleasant where family members get restful and cheerful place. The women have got a central position in the family and they fulfill the needs of all family members. They organize all the ceremonies function of the family. They spent all their time for the welfare of their family. They have no holidays and Sunday. With their efforts women make the home as a temple. The women manage everything in the family very perfectly. They work on the principle of "minimum resources and maximum output." There is less chance of wastage of money.

4. As a supporter of Family Economy:

Traditionally women are confined only to the kitchen, but now situation has changed. Women become conscious and aware about their rights. They have started to join a job or started business at a micro or macro level to earn money. In rural area women have also participated in village panchayat as a Sarpanch in a decision making body of the village. They started their own boutique parlor, tuition centre to earn money. Women are also organizing cooperative societies through which they enhance their handy craft and cottage industries. Due to this new dimension of working women concept whether in rural or urban area women become economically independent and they also provide economic support to their family. Thus women contribute in the family income through their own earning within or outside the home.

CONCLUSION

We come to the conclusion that family is the foundation of the nation in which women played a very important role as a mother, grandmother, wife, daughter-in-law, manager and each and every role they perform very efficiently. By strengthen the family women also support socio-economic development of the society. In spite they are backbone of the family. They have faced many problems in family like health issue, education, dowry system, domestic violence. The women have also struggle for their rights due to the male dominated society in these days working women suffer from depression, BP, and other health problem.

They become frustrated which create a problem to look after their family properly. To maintain a healthy family women should get due place in family as well as in society.

For the betterment of women men should cooperate women in every walk of life and society also change their mentality. When women become empower it will boon for family as well as society. We must love and respect all women. At last I would like to say women not only have the strength, but also have more insights, to bring up their families.

References:

1. International Anglican family network / Women and the family.
2. https://www.yourarticlelibrary.com/family/role-of-women-in-the-family-and-society.

TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMADA KADINLARIN YERİ VE ÖNEMİ

Cennet OĞUZ
ORCID: 0000-0001-7846-4866
Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Konya

ÖZET

Bir toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi her şeyden önce toplumu oluşturan bireylerin eşit olanaklara sahip olmasına bağlıdır. Bireylerin tüm olanaklardan eşit yararlanması toplumun dengeli bir şekilde kalkınmasında etkilidir. Yani kalkınmaya yönelik çalışmalarda cinsiyet dengeli bir yaklaşım öngörülmelidir. Dünyada ve Türkiye'de nüfusun yarısını oluşturan, sosyal ve ekonomik açıdan önemli bir yere sahip olan kadınları kalkınma programları çerçevesinde ayrı olarak ele almak gerekir. Çünkü kadınlar doğası gereği erkeklerden farklı yapıda olup farklı alanlarda faaliyet gösterebilme yetisine sahiptirler. Özellikle tarımsal üretimde sürdürülebilirliği ve kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için gerekli işgücü potansiyeli genellikle işletme sahibi ve ailesi tarafından karşılanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde tarım işletmeleri, işletme sahibi ve ailesinin işgücüne dayanan aile işletmeleri tipindedir. Bu nedenle kadınlar işlerde eşlerine yardımcı olmakta ve tarımda aktif olarak çalışmaktadır. Dünyada tarımdaki aktif nüfusun %44'ünü,Türkiye'de %46,47'sini kadınlar oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetlerde aktif olarak çalışan kadın nüfus yıldan yıla artış göstermekte ve çoğunluğu "ücretsiz aile işgücü" olarak yer almaktadır. Buna karşılık kırsal kalkınma çerçevesinde gerçekleştirilen proje ve programlarda kadınlara yeteri kadar yer verilmediği çeşitli çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Dünyanın birçok yerinde tarımdaki kadınlara yönelik organizasyonlar bulunmakta olup Türkiye'de de bu tür çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çalışmada ikincil verilerden yararlanarak kırsal alandaki kadınların işgücü olarak kırsal kalkınmadaki önemi üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede kırsal alanda yaşayan kadınlara tarımsal konularda bilgi ve tekniğin öğretilmesi, var olan potansiyelin ortaya çıkarılmasıyla bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi bu konuda toplumda çalışan paydaşları bir araya getirerek toplumda farkındalık oluşturulması ve mevcut gelişmeyi etkileyen sorunları tespit ederek uygun çözüm yolları önermek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelime: Kırsal kadın, Kırsal kalkınma, Türkiye

WOMEN'S ROLE AND IMPORTANCE OF RURAL DEVELOPMENT IN TURKEY

ABSTRACT

The social, cultural and economic development of a society depends above all on the equal opportunities of the individuals that make up the society. Equal use of all opportunities by individuals is effective in the balanced development of the society. In other words, a gender-balanced approach should be foreseen in development studies. Constitute half of the population in the world and Turkey, in the context of social and economic development program for women who have a prominent place needs to be addressed separately. Because women are different from men by nature and have the ability to operate in different fields. Especially in agricultural production, the owner and his family generally meet the workforce potential required to ensure sustainability and rural development. In developing countries, agricultural businesses are family businesses that rely on the workforce of the business owner and his family. Therefore, women assist their husbands in jobs and work actively in agriculture. 44% of the active population in agriculture in the world, women constitute 46, 47's% in Turkey. The female population actively working in agricultural activities increases from year to year and most of them take place as "unpaid family labor". On the other hand, various studies show that women are not sufficiently included in projects and programs carried out within the framework of rural development. Also available is the world's organizations for women in agriculture in many parts of this kind of work needs to be done in Turkey. In the study, the importance of rural women in rural development as labor force has been emphasized by using secondary data. In this context, it is aimed to teach rural women about knowledge and techniques in agricultural issues, to develop their knowledge and skills by revealing the existing potential, to create awareness in the society by bringing together the stakeholders working in the society and to identify the problems affecting the current development and to propose appropriate solutions.

Key Words: Rural women, rural development, Turkey

1. Giriş

Bir toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi her şeyden önce toplumu oluşturan bireylerin eşit olanaklara sahip olmasına bağlıdır. Bireylerin tüm olanaklardan eşit yararlanması toplumun dengeli bir şekilde kalkınmasında etkilidir. Yani kalkınmaya yönelik çalışmalarda cinsiyet dengeli bir yaklaşım öngörülmelidir. Dünyada ve Türkiye'de nüfusun yarısını oluşturan, sosyal ve ekonomik açıdan önemli bir yere sahip olan kadınları kalkınma programları çerçevesinde ayrı olarak ele almak gerekir.

Çünkü kadınlar doğası gereği erkeklerden farklı yapıda olup farklı alanlarda faaliyet gösterebilme yetisine sahiptirler. Özellikle tarımsal üretimde sürdürülebilirliği ve kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için gerekli işgücü potansiyeli genellikle işletme sahibi ve ailesi tarafından karşılanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde tarım işletmeleri, işletme sahibi ve ailesinin işgücüne dayanan aile işletmeleri tipindedir. Bu nedenle kadınlar işlerde eşlerine yardımcı olmakta ve tarımda aktif olarak çalışmaktadır. Dünyada tarımdaki aktif nüfusun %44'ünü,Türkiye'de %46,47'sini kadınlar oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetlerde aktif olarak çalışan kadın nüfus yıldan yıla artış göstermekte ve çoğunluğu "ücretsiz aile işgücü" olarak yer almaktadır. Buna karşılık kırsal kalkınma çerçevesinde gerçekleştirilen proje ve programlarda kadınlara yeteri kadar yer verilmediği çeşitli çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Dünyanın birçok yerinde tarımdaki kadınlara yönelik organizasyonlar bulunmakta olup Türkiye'de de bu tür çalışmaların yapılması gerekmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın son dönemlerde yürütülen programlarda bütüncül bir yaklaşım uygulayarak kadınlara yönelik çalışmalara yer vermesi son derece önem arz etmektedir. Örneğin Türkiye'de 9 bölgede Kırsal kadın Çalıştayları gerçekleştirilmiş olup, Bu çerçevede kırsal alanda yaşayan kadınlara tarımsal konularda bilgi ve tekniğin öğretilmesi, var olan potansiyelin ortaya çıkarılmasıyla bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, bu konuda toplumda çalışan paydaşları bir araya getirerek toplumda farkındalık oluşturulması ve mevcut gelişmeyi etkileyen sorunları tespit ederek uygun çözüm yolları, stratejiler, politikalar geliştirmek amaçlanmıştır.

Gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun, bütün ülkelerin ekonomilerinde tarımın özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Türkiye gibi, nüfusun yaklaşık %26'sının tarım sektöründe çalıştığı bir ülkede, sektörler arası ilişkiler, gıda güvenliği ve güvencesi ile istihdam açısından tarım, halen ana sektör durumundadır. Bu nedenle, ekonomik gelişme sürecinde tarımın gözardı edilmesi düşünülemez. Tarımda potansiyel gücün harekete geçirilmesi, yapısal iyileştirmeler ve dengeli fiyat politikaları ile kalkınmanın sağlanması tüm toplumu yakından ilgilendirmektedir. **Tarım kesiminde kadınların toplumsal olarak karşılıksız ve görünmez olan hane içi emekleri kadınları çocukluktan başlayarak eğitim-öğretim fırsatlarından yararlanmada, üretken kaynaklara ulaşmada, gelir getirici çalışma biçimlerine katılmada, meslek ve kariyer edinmede erkeklere kıyasla dezavantajlı konuma sokmakta ve eşitsizliklerin kaynağında yer almaktadı**r. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve sahip oldukları sosyal refah devleti modeline bağlı olarak kadınların üzerindeki bakım sorumluluğunun toplumsal olarak paylaşılmasını sağlayan destek hizmetlerinin düzeyi farklılaşmaktadır. Bu hizmetlerin yetersizliği ölçüsünde kadınlar ya evde kalıp, günlük ev işleri ve bakım işlerine emek harcamakta, ya da iş ve aile sorumluluklarını bağdaştırabilecekleri esnek çalışma biçimlerini seçmek zorunda kalmaktadır.

Esnek çalışma biçimleri kadınlar için gelişmekte olan ülkelerde genellikle kayıt dışı, sosyal korumadan yoksun işlerde, enformal istihdamın sınırlı olduğu gelişmiş ülkelerde ise sosyal güvenlik düzenlemelerinin yetersiz, ücretlerin düşük olduğu kısmi zamanlı işlerde yoğunlaşmaları anlamına gelmektedir. Belirli tarz işlerde ve mesleklerde yoğunlaşma, kadınların ücretlerinin genelde erkeklerin ücretlerinden düşük olması, işte ilerleme ve yükselme fırsatlarının sınırlılığı, işsiz kalma olasılıklarının yüksekliği kadınların yüz yüze kaldıkları ayrımcılık türleridir.

Bir ülkenin kalkınmasında ülkede yaşayan insanların yaşam standartlarının yükseltilmesi önemli rol oynamaktadır. Eğitim, kültür ve ekonomi açısından gelişmiş durumda olan toplumlarda verimliliğin ve kalkınmanın diğer toplumlara göre üst düzeyde olduğu görülmektedir. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi her şeyden önce toplumu oluşturan bireylerin eşit olanaklara sahip olmasına, diğer bir ifadeyle cinsiyet dengeli bir yaklaşıma bağlıdır. Toplumu oluşturan bireylerin tüm olanaklardan eşit yararlanması toplumun dengeli bir şekilde kalkınmasında etkilidir. Kadınların kalkınma çalışmalarında sağladığı önemli katkılara karşın, kalkınma plan ve programlarında kadınlara gereken önemin verilmediği görülmektedir. Üretimin her aşamasına aktif bir şekilde katılan kadınlar, kalkınmanın olanaklarından yeterli pay alamamaktadırlar. Bugün başta Dünya Bankası olmak üzere kalkınmanın öncü aktörleri, **kadınların kalkınmanın bir parçası olmasını, işgücü ve piyasa verimliliğini arttıran ve dolayısıyla akıllı ekonomiler yaratan bir faktör olarak tanımlamakta ve "herkesin kazandığı" bir çözüm yarattığını** ileri sürmektedirler. Bu kapsamda, "Ülkemizin uzun vadeli Kalkınma Planları ekonomik büyümenin yanı sıra insani gelişmişlik, hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, kurumsallaşma, sürdürülebilirlik ve kapsayıcılık boyutlarını da içerecek şekilde çok yönlü bir anlayışla oluşturulmakta ve bütüncül bir bakış açısıyla hayata geçirilmeye" çalışılmaktadır.

Kalkınma deneyimlerinden edinilen dersler kadınların durumunun iyileştirilmesinin doğrudan hane refahına yansıdığını göstermektedir. Kadınları gözeten projeler insan hakları açısından gereklilik olduğu kadar toplumsal refah artışı için de önemlidir. 2013 yılından sonra, son on yılda kırsal kadının yaşam standartlarında önemli düzelmeler olmasına rağmen, mevcut göstergeler kadınların yaşam standartlarının erkeklere oranla daha iyi durumda olmadığını ortaya koymaktadır. Kadınların tarımsal üretimde oynadığı kilit rol uzun yıllar görmezden gelinmiş, kalkınma plan ve programlarında erkeklerin piyasa ekonomisi içinde pazara dönük üretimlerine yönelik projelere ağırlık verilmiştir. Tarım sektöründe kadının önemi konusu özellikle 1983'lü yıllardan itibaren tartışılmaya başlamıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, özellikle kırsal alanlardaki kadının durumu, statüsü ve kamu hizmetlerine erişimi oldukça dikkat çekmektedir.

Özellikle son yıllarda Tarım ve Orman Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı kırsal alanda kadınlara yönelik eğitim ve beceri kazanmalarına ilişkin projeler uygulamakta ve çalıştaylar düzenlemektedir. Ayrıca, yerel ve bölgesel düzeyde kırsal kadınların tarımsal üretimdeki rolü üzerine birçok çalışma yapılmıştır(Oğuz et al. 2008, Oğuz, 2011, Oğuz et al. 2012).

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2.1. Toplam Ekonomik Aktif Nüfus İçerisinde Kadın

Dünyanın birçok yerinde kadınlar tarımda aktif olarak çalışmaktadırlar. Dünyada kırsal ekonomi ve tarım sektöründe kadın önemli bir yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücü olarak tarımda %40'dan daha fazla yer aldıkları, bu oranın Afrika ülkelerinde %60-80'i bulduğu çeşitli kaynaklarda ifade edilmektedir (FAO, 2011; Oğuz, 2008; ÖİK, 2018). Güney Amerika gibi ülkelerde ise tarımda çalışan kadın nüfus %20 dolaylarındadır (FAO, 2017). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tarımsal üretimin, kırsal kalkınma ve ekonomisinin sürdürülebilirliği için gereken işgücü potansiyelinin büyük bir çoğunluğu işletme sahibi ve ailesi tarafından karşılanmaktadır. AB ve Türkiye'de geleneksel tarım işletmeleri, işletme sahibi ve ailesinin işgücüne dayanan aile işletmeleri tipindedir.

Türkiye'de kırsal alanda çalışan ekonomik aktif nüfus 4.835.000 kişi olup bunun %41,01'ini kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2021). Tarımsal faaliyetlerde aktif olarak çalışan kadın nüfus yıldan yıla artış göstermektedir. Ancak, aktif nüfus içerisinde kadınların oranı düşmektedir. Bu noktada, tarımsal faaliyetlerde ve kırsal kalkınmada kadın nüfusunun yeri ve önemi artmaktadır. Son dönemlerde yeni iş kaynağı oluşturmanın potansiyel yaratıcısı olarak görülen kadınlar ekonomik büyümenin kullanılmayan bir kaynağıdırlar. **Dünyanın birçok bölgesinde kadın girişimcilerin sayısının giderek arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, kadınlar tarafından kurulan ve yönetilen işletmelerin sayısı yeni kurulan işletmelerin üçte birinden fazlasını oluşturmaktadır** (Driga ve ark, 2009). **Dünyada ekonomik olarak tarımsal aktif nüfus içerisinde kadınların oranı %42,86'dır. AB'de tarımsal işletmelerin %20'si kadınlar tarafından yönetilmektedir.** Kadınlar tarafından yönetilen işletmeler, küçük işletmelerdir. Ülkemizde uygulanan projeler ve desteklerinde etkisi ile işletmeci kadınların sayısı son 10 yıl içinde %1 artış göstermiştir. **Avusturya'daki işletmelerin %29'u ve İtalya'daki işletmelerin %24'ü kadınlar tarafından işletilmektedir.** Bu oran Danimarka'da %7 ve Hollanda'da ise %6'dır. Türkiye'de tarımsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı ekonomik gelişme ve hızlı şehirleşme sonucu giderek azalmaktadır.

1980 yılında tarım nüfusunun (köy ve kasabalar) payı %56,22 iken, 1990 yılında %41' e ve 2000 yılında %35,26, 2010 yılında %29,51 ve 2020 yılında %7,03'e düşmüştür (Çizelge 1).

Çizelge 1. Türkiye'de kırsal alanda aktif olarak çalışan kadınların Dağılımı

	1980	1990	2000	2010	2013	2020
Toplam Nüfus (1000)	**43.906**	**53.995**	**63.174**	**72.138**	**74.933**	**83.614**
Türkiye'de toplam erkek Nüfus(1000)	21.755	26.637	31.080	35.436	36.797	41.916
Türkiye'de toplam kadın nüfus (1000)	22.150	27.358	32.094	36.701	38.136	41.698
Kadın nüfus(%)	**50,45**	**50,67**	**50,80**	**50,87**	**50,89**	**49,87**
Kırsal Nüfus (1000)	24.684	22.028	22.275	21.290	19.935	5.878
Kent Nüfusu (1000)	19.222	31.966	40.900	50.848	54.997	77.736
Kırsal nüfus %	**56,22**	**40,79**	**35,26**	**29,51**	**26,60**	**7,03**
Toplam Ekonomik Aktif Nüfus(1000)	14.418	19.953	21.901	24.457	25.362	27.447
Erkek Ekonomik Aktif Nüfus(1000)	10.587	13.882	15.941	18.010	18.695	19.046
Kadın Ekonomik Aktif Nüfus(1000)	3.831	6.071	5.959	6.447	6.667	8.401
Kadın Ekonomik Aktif Nüfus%	**26,57**	**30,43**	**27,21**	**26,36**	**26,29**	**30,61**
Tarımda Toplam Ekonomik Aktif Nüfus(1000)	8.147	10.323	9.062	8.005	7.710	4.835
Tarımda Erkek Ekonomik Aktif Nüfus(1000)	4.779	5.315	4.576	3.731	3.490	2.852
Tarımda Kadın Ekonomik Aktif Nüfus (1000)	3.369	5.008	4.486	4.274	4.220	1.983
Tarımda Kadın Ekonomik Aktif Nüfus%	**41,35**	**48,51**	**49,50**	**53,39**	**54,73**	**41,01**

Kaynak; www.tüik.gov.tr

2.2. Türkiye'de Tarımda İşgücü Kullanımı

Tarım sektörü, Türkiye'de en fazla istihdam olanağı yaratan sektördür. Ulusal gelirdeki ve toplam nüfus içerisindeki payının giderek azalmasına karşın, tarım sektöründe istihdam edilenlerin toplam istihdam içerisindeki payı, 2020 yılında %17,6'dır. Gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına bakıldığında, bu oran halen yüksektir, denilebilir. Fakat gelişmiş ülkelerde sanayileşme ile tarımın birlikte geliştiği ve kentleşmenin planlı bir biçimde yürütülerek sağlandığı düşünülürse, Türkiye'deki kentleşmenin, kente göçün ve kır nüfusunun giderek azalmasının bir gelişme sürecinden çok, zorlayıcı ve itici nedenlerle gerçekleştiği kendiliğinden ortaya çıkar. Tarım sektörü, Türkiye'de en fazla istihdam olanağı yaratan sektördür. Türkiye toplam nüfus 83.614.362 olup %50,13'ü erkek ve %49,87'si kadındır. Türkiye Toplam aktif nüfus 61.469.000 kişi olup bu nüfusun %52,95'i istihdam etmektedir. İstihdam edilen nüfusun %17,6'sı tarımda, %126,7'si inşaat dahil sanayide ve %55,7'si hizmet sektöründe çalışmaktadır. Kırsal alanda aktif nüfus 4.835.00'dir. Bu nüfusun %58,98'i erkek ve %41,01'i kadındır. Tarım sektöründe yaşayan kadınların işgücüne katılma biçimleri, ülkenin ekonomik ve kültürel yapısıyla yakından ilgilidir. Türkiye'de tarımsal üretimde yer alan kadınların sayısı yıldan yıla artış göstermiştir. TUIK verilerine göre kadınların %20,11'i (869.000) ücretli yevmiyeli, maaşlı, işveren ve %79,87'si ücretsiz aile işgücü olarak istihdam etmektedir (TUIK, 2021). Kadın işgücü gelişmekte olan ülkelerde tarım sektöründe yoğunlaşırken, gelişmiş ülkelerde daha çok hizmet sektöründe yer almaktadır. Türkiye'de kırsal alandaki kadın için üretim ve ev işlerinin birlikte yapılması, eğitim düzeyinin ve toplumsal statünün düşüklüğü, örgütlenmenin sağlanamaması, ücretli çalışma olanaklarının bulunmaması ve sosyal güvenlik gibi çalışma ile ilgili yasal mevzuat eksiklikleri önemli sorunlar olarak görülmektedir (Yıldırak ve ark. 2003). Tarımda başarının sağlanabilmesi için olumsuz çevre koşullarını azaltmak ve teknolojik yenilikleri kullanarak üretimde artışın sağlanması gerekmektedir. Kent-kır ayrımı incelendiğinde, kadınların işgücüne katılımının kente kıyasla kırda oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların büyük ölçüde **ücretsiz aile işgücü** olarak istihdam edilmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu yalnızca, tarımda sürdürülebilir yöntemlerin ve kalıcı çözümlerin uygulanması ile mümkün olabilir. Üretimin her aşamasında görev alan kadınlara teknolojik gelişmeler doğrultusunda çalışma alanları geliştirilebilir. El sanatları, bahçecilik seracılık gibi faaliyetlerde bulunmaları teşvik edilebilir. Kırsal alanda özellikle dağ köylerinde kadınların geçimlerini sürdürebilmeleri için onların kalkınma bazlı projelerle desteklenmesinde yarar vardır.

Türkiye'de işgücüne katılım oranının düşük olması, esas itibariyle kadınların, özellikle de kentli kadınların aşırı düşük oranda işgücüne katılımından kaynaklanmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise kırdan kente göçtür.

Türkiye'de kırsal alan nüfusu giderek azalmakta, kent nüfusu ve ekonomisi artmaktadır. Kent toplumuna dönüşen Türkiye'de kırda tarım sektöründe çoğunlukla ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar, göçle kente geldiklerinde aynı beceri ve eğitime sahip olsa bile kente göç eden erkekler kadar işgücü piyasasında yer bulamamaktadır. Bunun nedenleri arasında, kadınların işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip olamamaları, ailede bakım yükümlülüğünü üstlenmeleri, aile çevre baskısı ve piyasanın getirdiği sınırlamaları saymak mümkündür. Türkiye'de çalışan nüfusun çalıştığı sektöre göre dağılımına bakıldığında, tarımda çalışanların önemini korudukları görülmektedir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Türkiye'de İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Sektörler	Toplam		Kadın		Erkek	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Tarım	17,9	17,6	25,1	23,6	14,6	15,0
Sanayi	25,8	26,7	15,6	16,5	30,4	31,2
Hizmetler	56,3	55,7	59,2	59,9	55,0	53,80
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK,2021

Tarımdaki kadınlar üretim faaliyetlerinin büyük bir bölümünü küçük aile işletmelerinde **ücretsiz aile işgücü** olarak yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra kalkınmakta olan ülkelerde yaşayan kadınların %75'i güvencesiz ve kayıt dışı işlerde çalışmaktadır. Kadınlar dünya genelinde aile içindeki görev dağılımından kaynaklı ücretsiz bakım faaliyetlerinde, erkeklerden ortalama 2,5 kat; kalkınmakta olan ülkeler özelinde ortalama 5 kat daha fazla zaman harcamaktadır. Aynı işte çalışan kadın ve erkekler arasındaki ücret farkı da varlığını sürdürmektedir. UN Women'a göre; dünya genelinde ortalama olarak kadınlar erkeklerin kazandığı 1 dolara karşılık sadece 77 sent kazanmaktadır. Tarımda çalışan nüfus her geçen yıl azalsa da önemini korumaktadır. Kendi adına çalışan, işveren ve ücretli olarak çalışanların büyük bir oranını erkekler oluştururken ücretsiz aile işçisi olarak kadınların oranının yüksek olması, kadınların kırsal alandaki öneminin ne derece düşük olduğunu göstermektedir. Kadınların ücret konumlarına göre dağılımına bakıldığında toplam tarım nüfusu içerisinde %96'sı'si ücretsiz aile işçisi, %9,93'ü kendi hesabına veya işveren, % 12,35'i ise ücretli veya yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Buna göre, tarımsal üretim süreçlerine aktif olarak katılan kadınların etkinliklerinin küçük bir bölümü gerçek çalışma olarak kabul edilmekte, yapılan

işlerin büyük bölümü, kadının geleneksel rol ve görevleri gereğince yerine getirilmesi zorunlu görülen faaliyetler olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca, toplumda kadınların çalışmasını farklı nedenlerden dolayı uygun bulmayanların oranı kadınlar arsında bile daha yüksektir (Grafik 1). Burada dikkati çeken önemli bir nokta, kadınların %64,7'si, erkeklerin %60,7'si kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu belirtmektedirler. Yine kadınların %14,1'i, erkeklerin %12'si gelenek ve göreneklerimize aykırı olduğunu, erkeklerin %16,5'i çalışma ortamlarının güvenli olmadığını, %7'si çalışan kadınların çocuklarının mağdur olduğunu, %2'si çalışma hayatının kadını yıpratacağını ifade etmektedirler. Nüfusun önemli bir kısmını oluşturan kadınların kendi ekonomik özgürlüklerini sağlayacak olan faaliyetlerin, özellikle de hem kendisine gelir hem de pek çok kişiye iş imkanı sağlayacak olan girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi ülke ekonomisinin güçlenme dinamiğini arttırması bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle kadın girişimciliği dünyada ve Türkiye'de devlet başta olmak üzere pek çok kurum ve kuruluş tarafından desteklenmeye başlamıştır.

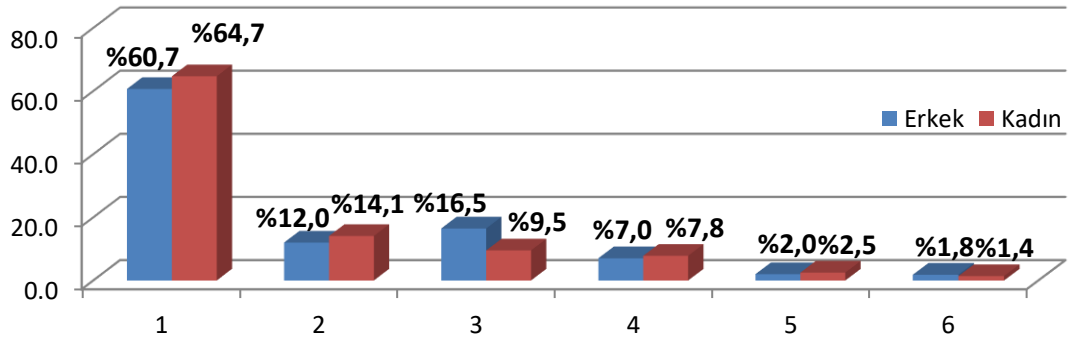

1-Kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir
2-Gelenek göreneklerimize aykırı
3-Çalışma ortamları kadın için güvenli değildir
4-Çalışan kadının çocukları mağdur olur
5-Ücretli bir işte çalışmak kadını yıpratır
6-Diğer

Grafik:1. Kadınların Çalışması Hakkında Bireylerin Düşünceleri Kaynak: www.tüik.gov.tr

2.3. Eğitim Hizmetlerine Erişim Konusunda Kırsal Kadınlar

Türkiye'de hem erkekler hem de kadınlarda okur-yazarlığın ve okullaşma oranının %100'e ulaşması amaçlanmakta ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmaktadır. Eğitim kadınların istihdama, sosyal hayata, karar alma süreçlerine katılımlarını artırmanın yanı sıra, hizmetlere erişimlerini de kolaylaştırmaktadır. Kırsal alanda çoğunlukla ücretsiz ya da düşük ücretler karşılığında çalışan kadınlar açısından sosyal hareketliliğin sağlanması ve refah düzeyinin artırılması, eğitimde yeterli

bir gelişimin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bununla birlikte, eğitime ilişkin veriler incelendiğinde, özellikle kadınlar açısından kırsal alanda eğitime erişim imkanlarının yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye tarımı aile işgücüne dayanır. Tarımsal üretimde bulunan işletmelerin nüfus varlığının bilinmesi, işletmelerin sahip olduğu işgücünün belirlenmesi ve işgücünün etkin değerlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca bir üretim faktörü olan işgücünün sosyal ve ekonomik özelliklerinin incelenmesi insan kaynağının geliştirilmesine yönelik çalışmalara veri oluşturması bakımından da önemlidir.

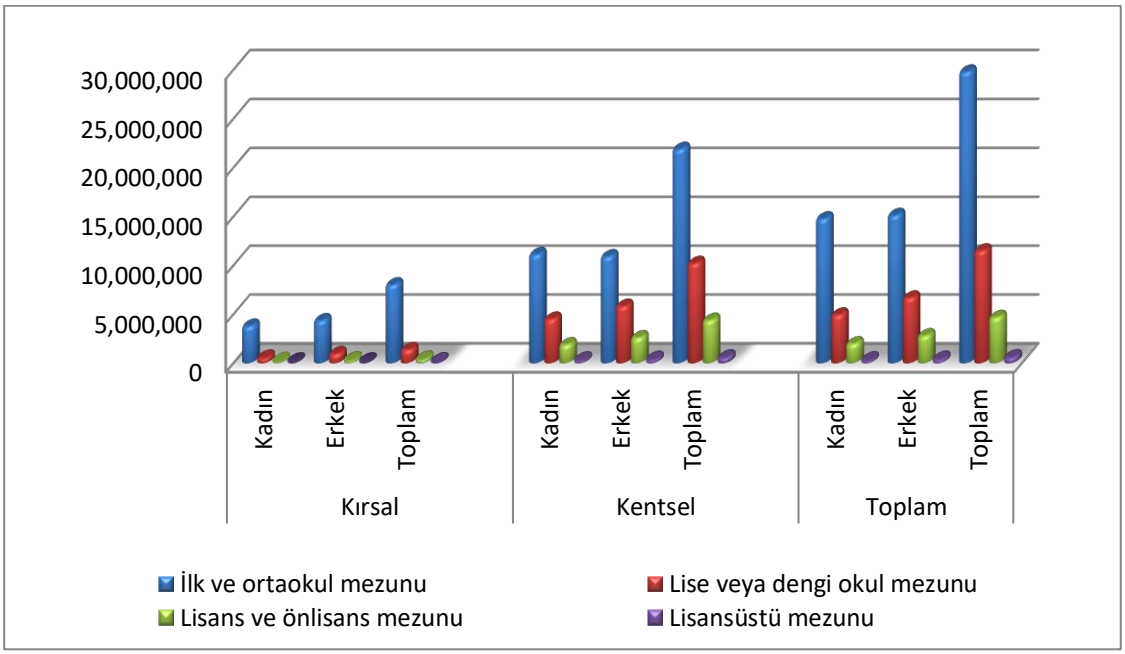

Grafik 2. Cinsiyete Göre Türkiye'nin Eğitim Durumu Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye'de herhangi bir eğitim düzeyini bitiren toplam nüfusun %46.74'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Herhangi bir eğitim düzeyini bitiren kadın nüfusun %48'i ilköğretim mezunudur (Grafik 2). İlköğretim düzeyinde kız ve erkek çocukları okullaşma oranlarında önemli bir fark olmamakla birlikte orta ve yükseköğrenim kurumlarında kız öğrenci oranı daha düşüktür. Yine eğitimin her kademesinde bölgesel eşitsizlikler mevcuttur. Kırsal alanda ailelerin geçim koşulları ve gelir düzeyleri, iş gücüne duyulan gereksinme, çocukların ilköğretimden sonra öğrenim sürdürme şanslarını azaltmaktadır. Fakat her ilde Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Belediyelerin, Tarım ve Orman Bakanlığının düzenlemiş olduğu yaygın eğitim programları kapsamında kırsal kadınların ve özellikle 18 yaş ve üzeri kızların bu eğitimlere katılıp sertifika almaları onların gelişmelerinde ve beceri kazanmalarında önemli bir yer oluşturmaktadır.

Özellikle kırsal alanda kadınlara tarımsal yayım eğitimleri yerinde ve zamanında götürülür ve eğitilirse kadınlar çocuklarını ve eşlerini çevre ve tarım konusunda etkileyebileceklerdir. Tablo 5'e göre kırsal alanlarda yaşayan nüfusun %48,80'i yaygın eğitim programlarına katılmaktadır. Yine 18-24 yaş grubunda ki genç nüfusun %64,50'si yaygın eğitim kurumlarının düzenlemiş olduğu kurslara ve eğitim programlarına katılmaktadırlar. Kırsal nüfusun %17,50'si kırsal alanda işveren konumundadır.

Çizelge 3. Yerleşim yeri, cinsiyet, yaş grubu ve eğitim sağlayıcılarına göre yaygın eğitime katılım (18 yaş üstü 2018)

	Örgün Eğitime Katılım	Yaygın Eğitime Katılım	Asıl faaliyeti Eğitim-öğretim olmayan ve ticari olmayan kuruluşlar	İşveren	Ticaret odaları, işveren dernekleri	Diğer*	%
Yerleşim Yeri							
Kent	10,5	41,2	4,9	27,8	2,4	13,20	100,00
Kır	11,4	48,8	5,0	17,5	1,8	15,50	100,00
Cinsiyet							100,00
Erkek	9,5	34,7	6,1	34,3	3,2	12,20	100,00
Kadın	12,2	53,0	3,5	14,7	1,1	15,50	100,00
Yaş Grupları							
18-24	12,0	64,5	3,7	10,3	0,6	8,90	100,00
25-34	11,4	35,6	5,0	33,7	2,5	11,80	100,00
35-54	9,6	33,6	5,7	31,3	3,2	16,60	100,00
55-64	6,5	53,2	4,2	8,4	2,8	24,90	100,00
65-+	5,5	32,2	10,4	5,0	4,7	42,20	100,00
Total	10,70	42,60	4,90	25,90	2,30	13,6	100,00

*:Ticari Birlikler, Bireyler

Türkiye tarımında alınan önlemlere ve yapılan tüm müdahalelere karşın, birçok bölgede tarım işletmelerinin üretimlerinde kendi gereksinmelerini öncelikle karşılamaya eğilim gösterdikleri görülmüştür. Bir başka anlatımla; bu işletmeler henüz pazarın istediği ürün yetiştiriciliğine (pazar tarımına) geçememişlerdir.

Geçimlik tarım aşamasından "pazar tarımına geçiş; üretim ve işgücü planlamasından pazarlama, değerlendirme işlemlerine kadar birçok önlemi ve değişimi gerektirdiğinden kolay değildir. Halen Türkiye'deki tarım işletmelerinin %90'ına yakını aile için üretim yapan kapalı ekonomi içerisinde hareket etmektedir.

2.4. Türkiye'de Hanehalklarının Cinsiyete Göre Yoksulluk Oranı

Türkiye'de Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre hanehalklarının cinsiyete göre yoksulluk oranlarına bakıldığı zaman kırsal alanda yoksulluk oranının kentlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların yoksulluk oranı ise hem kent yaşamında hem de kısal alanda daha yüksektir. Toplamda kırsal alanda kadınların yoksulluk oranı %40,15 erkeklerin yoksulluk oranı ise %37,13'tür. Kentteki oranlar ise sırasıyla, kadınlarda %9,26, erkeklerde %8,45'tir (çizelge 4).

Çizelge 4. Türkiye'de Hane Halkı Fertlerinin Cinsiyete Göre Yoksulluk Oranları (%)

	2010		2020	
Cinsiyet	**Kent**	**Kır**	**Kent**	**Kır**
Erkek	9,13	33,93	8,45	37,13
Kadın	9,62	35,29	9,26	40,15
Toplam	9,38	34,61	8,86	38,64

Ancak, buradaki yoksulluk oranı diğer dünya ülkelerindeki gibi gıda ve açlıktan kaynaklanan bir yoksulluk oranı değildir. Her toplumun belirli bazı ölçütlere göre tabakalaşmış olması nedeni ile kimi gruplar ya da topluluklar bu tabakalamanın ve ya sınıflamanın altında yer almak durumunda kalmıştır. Bu tabakaların altında kalan sınıflar "yoksullar" olarak tanımlanmıştır (Öztürk, 2008). Yapılan sınıflandırmada alt tabakalarda yer alan insanlar, toplumca arzulanan şeylerden yoksun olanlar ya da diğerlerine göre daha az sahip olanlardır. Arzulanan şeylerden (para, gelir, mal, mülk gibi somut olarak ölçülebilenler yanında saygınlık, kariyer, eğitim gibi soyut şeylerde olabilmektedir) yoksun olanlar yoksul olarak toplumsal hiyerarşinin altında yer almıştır. Yoksulluk oldukça karmaşık bir olgu ve çok boyutlu bir kavram olup kısaca, asgari yaşam standardına erişememe olarak tanımlamak mümkündür. Burada ekonomik, sağlık, kültürel birçok faktör etkili olmaktadır. Özellikle Oğuz ve arkadaşlarının 2010 yılında Konya İlinde tarım işletmelerinin yoksulluk analizi üzerine yaptıkları bir çalışmada tarım işletmelerindeki yoksulluk oranını gelire göre %30,2 olarak hesaplamışlardır (Oğuz ve ark, 2014). Yine aynı çalışmada söz konusu işletmeleri yoksulluk sınırının üzerine taşıyabilmek için aktarılması gereken oran bölge ortalamasında %58,29'dur.

Özellikle kırsal alanlarda derin bir şekilde hissedilen yoksulluk, işgücüne yeteri kadar katılamayan, sosyal ve ekonomik olarak baskı altında bulunan ve karar alma süreçleri içerisinde kendisine yer bulamayan çocuk ve kadınları çok daha fazla etkilemektedir. Bu bağlamda, dünyada birçok ülkede kadınların yoksullukla mücadelesi için çeşitli çözüm yolları üretilmektedir. Türkiye'de Tarım ve Orman Bakanlığı, Kırsal kalkınma Bakanlığı toplumda dezavantajlı konumdaki kırsal kadınların bu alanlardaki sorunlarını çözümleyebilmek çeşitli kuruluşlar ve üniversiteler aracılığı ile kadınların gelir ve yaşam seviyelerini yükseltebilmek için destekler ve teşvikler vermekte eğitimler düzenlemektedir. Bunların içerinde mikro krediler, ürün çeşitlendirici destekler ve teşvikler, fide, fidan, hayvan destekleri sayılabilir. Son dönemlerde kadınlara yönelik ulusal ve uluslararası ajanslar aracılığı ile de girişimcilik eğitimleri düzenlenmekte ve tarımsal üretim ile ilgili projesi olan kadınlar desteklenmektedir. Bu tür projelerin kadınların gelir ve yaşam seviyesini yükseltecek yönde artırılması ve özellikle teknolojinin gelişmesi ile eve çekilen, kadınlarında iş yaşamında yer alması için projeler geliştirilip uygulanmalıdır. Bu bağlamda toplumun her kesimine büyük görevler düşmektedir. Özellikle üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları toplumda bu konuda farkındalık oluşturmalıdırlar.

3. SONUÇ

BM Dünya Ölçeğinde, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü verilerine göre kadınlar: Dünyadaki toplam işlerin 2/3'ünü yapmakta, toplam gelirin 1/10'unu kazanmakta, okuryazar olmayan toplam nüfusun 2/3'ünü oluşturmakta, özel mülkiyetin 1/ 10'üne sahip bulunmaktadır (Gülçubuk at al. 2005). Sonuç olarak, kırsal kadın istihdamının ülkemizin makroekonomik istihdam politikalarından bağımsız değerlendirilmesi mümkün olmamakla beraber, gerek işgücüne katılım gerekse işsizlik oranlarında cinsiyetler arasında gözlenen büyük farklılıklar bu konunun ayrıntılı incelenmesini gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

Anonim, 2013. Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, www.tüik.gov.tr

Anonim, 2008. Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan 6.Periyodik Türkiye Raporu (2008), Ankara

Acker, Joan (September 1992); "From Sex Roles to Gendered Institutions", Contemporary Sociology , Vol. 21, No: 5.

Brown, Diana (2000); "The Misery Behind: Women suffer most the statistics", (Edt.: Robert M. Jackson), Global Issues 2000/2001, Sixteenth Edition, Dushkin/McGraw-Hill, Guilford.

Demirbilek, S.,2007. "Cinsiyet Ayırımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi" Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2007 Cilt: 44 Sayı:511

Driga, O., Lafuente, E., Vaillant Y. 2009. Reasons for the Relatively Lower Entrepreneurial Activity Levels of Rural Women in Spain, Journal of the European Society for Rural Sociology (Sociologia Ruralis), 49: 70-96.

Gülçubuk, B., Şengül, H., Aluftekin, N., Kızılaslan, N., Kılıç, M., "Tarımda istihdam sosyal güvenlik uygulamaları ve kırsal yoksulluk" TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası VI. Teknik Kongresi, 3-7 Ocak 2005.

Gülçubuk,B.,2003 "Globalization and The Agricultural Labor Market in Turkey". The 6 th Conference of The European Soc. Association,23-26 September 2003, Spain.

FAO, 2011. "The Role in women in Agriculture" Eas working Paper No:11-02. www.fao.org/economic/eas

Meltem Dayıoğlu, (2000) "Labour Market Participation of Women in Turkey." F. Acar ve A. Güneş- Ayata (der.) Gender and Identity Construction: Women of Central Asia, Caucasus and Turkey içinde, Hollanda: E. S. Brill.

Oğuz, C., Peker, K., Karakayacı, Z., 2007, 'The Role of Women for Sustainable Agriculture in Turkey' Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Volume 64 (1-2) , Print ISSN 1843-5254 Cluj-Napoca, Romania

Oğuz, C., Karakayacı, Z., Ermetin, Ü., 2008' The Role of Some Soci-Economic Aspect of Turkish Women for Sustainable Agriculture; a Case Study in Konya, Proceedings of the 6th İnternational Symposium S; 149 Agro Environ 2008 April 28th-May 1st Antalya-Turkey.

Oğuz, C.,2008 'The Role of Women in Horticulture; The Case Study of Yaylacık Village in Konya' Turkey Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine 2008 65(1), print ISSN 1843-5254; EISSN 1843-5394, Cluj-Napoca, Romania.

Oğuz, C., 20011.The Status of Rural Women in Education and Their Participation in Agriculture; the Case Study of Konya, Turkey. International Technology, Education and Development Conference, 7-11 Mart 2011,Valencia, Spain.

Oğuz C., Kan A., Kan M., Ergun H., 2012 "Women's Role in Local Development: A Case of Organic Agriculture in Yaylacık Village, Konya Province, Turkey" Poverty and Protection Conference 2012 7th-10th March 2012, Bangkok, Thailand.

Oğuz C., Kan A., 2012 "Women in Agriculture and Poverty: A Case Study from Highland of Turkey" Poverty and Protection Conference 2012 7th-10th March 2012, Bangkok, Thailand.

Özel İhtisas Raporu, 2018. "Kadının Kalkınmadaki Rolü" yayın no: KB:2985-ÖİK:767, Ankara

Üçeçam Karagel, D. Ve Karagel, H.2009. "Türkiye Kırsalında Kadın İşgücü (1990-2000)" ISSN: 1306-3111 e-Journal of New World Sciences Academy 2009, Volume: 4, Number: 3, Article Number: 4A0008

Yıldırak.N. ve Ark., 2003. Türkiye'de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları. Tarım-İş Sendikası Yayınları, Ankara.

KAMUSAL ALAN ve KADIN

Prof. Dr. Yücel CAN
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Merve ŞEN
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

ÖZET

Kadın ve kamusal alan toplumsal hayatın en çetrefilli konularından bir tanesidir.Kadın ve kamusal alana dair literatür çok geniş olsa da 'kadın görünürlüğü' konusunda çalışmalar çeşitlenmektedir.Günümüzde yaşanan gelişmelerin de etkisiyle kadın görünürlüğü artmış olsa da bu artış hâlâ istenen düzeyde bir artış değildir.Mekânlar toplumsal ilişkilerden bağımsız alanlar değildir.Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerinin mekân kullanımında da etkisinden söz etmek mümkündür.Bu çalışmayla kadınların kamusal mekânları ne düzeyde kullandıkları, ne amaçla kullandıkları,kadınların kamusal mekânları kullanırken cinsiyet rollerinden etkilenip etkilenmediğine bakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kamusal Alan, Mekân, Toplumsal Cinsiyet.

PUBLIC SPHERE AND WOMEN

ABSTRACT

Women and the public sphere are one of the most complicated issues of social life. Although the literature on women and the public sphere is very large, studies on 'women's visibility' are diversified. Even though women's visibility has increased with the effect of today's developments, this increase is still not at the desired level. Therefore, it is possible to talk about the effect of gender roles on the use of space. This study examined the extent to which women use public spaces, for what purpose they use them, and whether women are affected by gender roles while using public spaces.

Keywords: Woman, Public Space, Space, Gender.

GİRİŞ

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar olsalar da ifade ettikleri anlamlar bakımından birbirlerinden çok farklıdır.Cinsiyet kavramı, kadın ve erkek özellikleri olarak biyolojik yanı vurgular. Zamanla cinsiyete yapılan bu biyolojik vurguyla kadınlık

ve erkeklik özelliklerinin açıklanamaması üzerine toplumsal cinsiyet kavramına ihtiyaç duyulmuştur.Toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik özelliklerinin kültürel yanına,toplumsal ilişkilere ve anlamlara vurgu yapan bir kavramdır.Cinsiyet rollerinin doğuştan kazanılmadığını, sonradan sosyalleşme sürecinde kadın ve erkeklere öğretildiğini vurgular.

Kadına iyi bir eş ve anne olmak öğretilirken, erkeklere evin geçimini sağlamak öğretilmiştir. Kadınlar özel alanla tanımlanırken, erkekler kamusal alanla tanımlanmıştır. Kamusal alanda kadın erkeğin 'ötekisi' konumundadır.Alanların cinsiyete denk gelmesiyle yani kadının özel alanla, erkeğin de kamusal alanda tanımlanması kadınların toplumsal yaşama katılımında belirleyici olmuştur.Kadınların kamusal hayata katılmaları kendilerine izin verilen ölçüde ve cinsiyet rolleri doğrultusunda olmuştur.Kadınlar 'kadın işi' olarak tanımlanan kermeslerde, düğün ve sohbetlerde kamusal alana çıkmakta ve bu durumlarda sorun yaşamamaktadır. Çünkü bu işler kadın işidir ve bu işleri yapmak için kamusal alana çıkmalarında problem yoktur.

Kamusal mekânların kullanımı toplumsal ilişkilerden dolayısıyla toplumsal cinsiyet ilişkilerinden bağımsız değildir.Mekân, Lefebvre'nin dediği gibi toplumsal bir üründür ve toplumsal ilişkilerden bağımsız değildir. Son zamanlarda mekân çalışmaları da zaman çalışmaları kadar ilgi gören bir alandır. Mekân çalışmaları genelde sınıf, iktidar, gibi alanlar üzerinden çalışılmış mekân ve cinsiyet özelinde çalışma noktasına ilginin daha az olduğunu söylemek mümkündür.Bu çalışmayla mekân çalışması ve toplumsal cinsiyet çalışmasını birleştirilmiştir.

YÖNTEM

Kadınların kamusal Mekân deneyimlerinin nasıl olduğu, kamusal mekânlara cinsiyetçi gözle bakmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden bir tanesi olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Saha çalışmasının yapıldığı alan olan Nevşehir ilinin Derinkuyu ilçesinde yaşayan kadınlarla ve erkeklerle yarı yapılandırılmış form doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Kadınların kamusal alanlarda sorun yaşadığı fikrinden yola çıkıldığı için ağırlıklı olarak kadınlarla görüşmeler yapılmıştır. Erkek gözüyle kadınları görmek amacıyla erkeklerle de görüşmeler yapılmıştır.

BULGULAR

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadın ve erkek tanımlamalarını görmek amacıyla görüşmecilerden kadın ve erkek tanımlamaları yapmaları istenmiştir.Bu soruya verilen cevaplar genelde toplumsal cinsiyet tanımlaması doğrultusunda olmuştur.Kadın tanımlaması yaparken genelde; 'kadın evini ve çocuklarını yönetmeli, tutumlu olmalı, gerektiği zaman çalışıp eşine destek olan, kadın evin temel direği, kadın iç işleri bakanı' gibi ifadeler kullanılarak kadınlar genelde özel alanla ve ev içi işlerle tanımlanmıştır. Erkek tanımlaması yaparken genelde; 'evin geçimini

sağlayan, çalışıp para kazanan, eve ve ailesine bakması gereken kişi' olarak erkek tanımlaması yapılmıştır. Erkekler de genelde kamusal alana çıkan vasıflarıyla tanımlanmıştır.

Cinsiyete dair iş bölümüne dair de görüşmecilere sorular yöneltilmiştir. Görüşmecilerin bu konuya dair yaklaşımı; erkeğin ve tabiatının ayrı olduğu ve kadın işi ve erkek işi olarak net bir ayrım yapılmaması gerektiğini söylemiştir.Erkeklerinde gerektiği zaman eşlerine ev işlerinde yardımcı olmasının doğal olduğu veya günümüzde şartların zor olmasından kaynaklı evin geçimini erkek tek başına sağlayamadığı için kadınların çalışmasının da doğal olduğunu söylemiştir.İş sınırlarının esnek olması, yeri geldiğinde bazı işlerin beraber yapılması gerektiğini söyleseler de görüşmecilerin özellikle vurguladığı kadın işleri ve erkek işleri de vardır.Kadınların asli işinin evle ve çocuklarla ilgilenmek olduğunu; erkeklerin asli işininse evin geçimini sağlamak ifade etmişlerdir. Bu işlerin kadından ve erkekten beklendiğini diğer işlerinse esneyebildiğini söylemişlerdir.

Görüşmecilere evde ve dışarıda iş paylaşımına dair sorular da yöneltilmiştir. Genelde ev işlerini kadınların yaptığını erkeklerinde güç gerektiren işlerde eşlerine yardım ettikleri görülmüştür. Erkeklerin genelde dışarı işleriyle ilgilendiği, dışarıda kadın işi olarak tanımlanan(market, Pazar alışverişi gibi) işleri işleriyle beraber yaptıkları onun dışındaki dışarı işlerini ve evdeki güç gerektiren işleri yapması gerektiğini söylemişlerdir.Kadınlar genelde ev işlerini yapan olarak tanımlanmıştır.

Yaşanan gelişmeler doğrultusunda kadınların kamusal alanları eskiye nazaran daha fazla kullanıyor olmasına dair sorular da yöneltilmiştir. Bu konuda görüşmecilerin cevapları farklılaşmaktadır. Kadın görünürlüğünün artmasını destekleyen kadın görüşmeciler olduğu gibi bu durumun iyi olmadığını söyleyen kadın görüşmeciler de olmuştur.Kadın görüşmecilerin bu konudaki görüş ayrılığının sebeplerinden bir tanesi yaş faktörüdür. Genç kadınlar bu görünürlüğü destekleyip kadınların her işi yaptığını görünce sanki o işlerinin kendilerinin yaptığını hissettiklerini söylemişlerdir.Daha eski kuşak kadınlar diyebileceğimiz kadınlar(50 yaş ve üstü) ise daha geleneksel düşünüp kadınların dışarı çıkmasının doğru olmadığını, asıl kadın işinin çocuk bakmak olduğunu söylemiştir. Erkek görüşmecilerin de bu konuda görüş ayrılığı yaşadığı görülmüştür. Bazı erkek görüşmeciler kadınların da görmezden gelinemeyeceğini söylemiş bazıları ise kadınların her işi yapmasının doğru olmadığını söylemiştir. Erkek görüşmecilerin bu görüş ayrılığında yaş ve eğitim düzeyinin etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Görüşmeciler kadın ve erkekten beklentinin genelde vakti gelince evlenmeleri, erkeklerin iş sahibi olup evinin geçimini sağlaması, kadınlarınsa imkanı varsa çalışması ama eğer imkanı yoksa evde çocuklarıyla ilgilenmeleri gerektiği yönünde olduğunu söylemiştir.

Kamusal alana dair de görüşmecilere sorular yöneltilmiştir. Hem erkek hem de kadın görüşmeciler kamusal alan kelimesinin kendileri için 'devlet işi, memuriyet, devlet alanı, resmi alan' gibi anlamlar ifade ettiğini söylemişlerdir. Bu durum kamusal kelimesinin sadece devlete ait olduğu algısının devam ettiğinin bir göstergesidir. Hem kadın hem de erkek görüşmecilerin bu konuda hemfikir olduğu görülmüştür. Kadınlar da erkekler de kamusal alanlarda erkeklerin daha rahat olduğunu söylemiştir. Erkek görüşmecilerden bir tanesi bu soruya; 'kadınlar ev dışındaki alanlarda rahat değil, rahat olsalar dışarı çıkarlar zaten' cevabını vermiştir. Kadın görüşmecilerse ev dışındaki alanlarda Derinkuyu'nun zihniyet olarak ve kamusal alanların azlığından şikayetçi olduklarını söylemişlerdir. Derinkuyu'nun 'dışarda kadın görmeye' alışamadığını, dışarı çıktıkları zamanda rahat hissetmediklerini, kendilerine yönelen bakışlardan çok rahatsız olduklarını söylemişleridir. Düğün salonlarını, kermesleri, market ve pazarı, Tuhafiyeleri genelde kadın yeri olarak görüldüğünü ve kadınların genelde bu işleri yaparken ve bu alanlarda daha rahat olduklarını söylemek mümkünüdür. Erkeklerinse dışarıda rahat olduğunu, kimsenin erkeklere karışmadığını hem kadın hem de erkek görüşmeciler ifade etmiştir.

SONUÇ

Tarihsel olarak bakıldığında da kadınların kamusal alanla sorunlu bir ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür.Alanların cinsiyete denk gelmesiyle kadınlar genelde özel alanla tanımlanmış ve kamusal alanda 'öteki' konumuna düşmüştür.Bu durum da kadınların kamusal alana katılımını büyük ölçüde etkilemiştir. Kamusal alan herkesin alanı olsa da eril bir yapıya sahiptir ve her ne kadar kadın görünürlüğü artmış olsa da hala eril bir yapısı vardır. Kadınlar kamusal alanları kendilerine izin verilen ölçüde ve cinsiyet rolleri doğrultusunda kullanmakta ve aksi durumlarda sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlu ilişkinin Derinkuyu özelinde de yaşandığını söylemek mümkündür. Derinkuyu için kadınlar ve erkekler içinde toplumsal cinsiyet özelliklerinin baskınlığı söz konu konusudur.Erkekler kamusal alanla tanımlanan ve evin geçimini sağlayan kişi, kadınsa eviyle çocuklarıyla ilgilenen ve özel alanda kalan olarak tanımlanmıştır.Kamusal mekân kullanımı da bu doğrultuda olmaktadır. Kadınlar genelde kadın işi veya kadın yeri olarak görülen alanlarda(mahallesi, marketler, Pazar gibi) daha rahat etmekte ve bu alanları daha çok kullanmaktadır.Erkeklerse genelde dışarı işlerinde daha aktif ve görünürdür.

KAYNAKÇA

Alver, K. 2013. Siteril Hayatlar, Ankara, Hece Yayınları.
Alkan,A. 2009. Cins Cins Mekân,İstanbul, Varlık Yayınları.
Lefebvre, H. 2019. Mekânın Üretimi(Türkçesi: Işık Ergüden), İstanbul,Sel Yayıncılık.
Sancar,S. 2009. Erkeklik:İmkânsız İktidar, İstanbul, Metis Yayınları.
Y. Dökmen, Z. 2009. Toplumsal Cinsiyet, İstanbul, Remzi Kitabevi.

HIRISTIYAN MİSTİĞİ BINGEN'Lİ HILDEGARD: BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Sevcan YILDIZ
Akdeniz University, Social Science Vocational School, Çallı, ANTALYA
ORCID: 0000-0003-2066-1941
Levent ALPASLAN
Akdeniz University, Social Science Vocational School, Çallı, ANTALYA
ORCID: 0000-0003-3468-612X

Özet

Bermersheim'lı soylusu bir ailenin 10. çocuğu olarak dünyaya gelen Hilda, soyluluk nişanesi vasıtasıyla manastırda büyümeye hak kazanmıştır. Alman bir rahibe olmasının yanı sıra, yazar, bilim insanı, müzisyen, alfabenin mucidi ve doktordur. Doğa bilimciliği, kâhinliği ve yenilikçi davranış özellikleri ise onu diğer kadınlardan ayıran özelliklerinden birkaçıdır. Rahibe Jutta'nın yanında eğitim almıştır, rahibenin ölümüyle beraber başrahibe olmuş ve sonrasında kendisine mimarlığını da kendisinin yaptığı bir manastır yaptırmış ve orada rahibe yetiştirmeye başlamıştır. Hayatının büyük kısmını manastırlarda geçirmiş olmasına rağmen bitkisel ilaç tedavileri, kilise müziklerini bestelemesi ve vaaz turlarına çıkan bir rahibe olmasıyla dikkat çekmektedir. Ayrıca Hildegard, ölümünden kısa bir süre sonra hakkında azizelik süreci başlatılan ender kadınlardan birisidir. Çalışmada Bingenli Hildegard'ın otobiyografisi çıkartılmaya çalışılmış olup, Türkiye'de Hildegard Von Bingen ile ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hıristiyan, Kilise, Mistik, Kadın.

CHRISTIAN MYSTIC HILDEGARD VON BINGEN: BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Abstract

Born as the 10th child of a noble family from Bermersheim, Hilda was entitled to grow up in the monastery through the nobility token. In addition to being a German nun, he is a writer, scientist, musician, inventor of the alphabet, and doctor. Natural scientist, prophetess, and innovative behavioral traits are some of the features that distinguish her from other women. He was educated with Sister Jutta, became a nun after the death of the nun, and later built a monastery for which he also built himself and started raising nuns there. Although he spent most of his life in monasteries, he draws attention with his herbal medicine treatments, composing church music, and being a nun who goes on sermon tours. Also, Hildegard is one of the rare women whose sainthood process was initiated shortly after her death.

The study has been tried to remove Hildegard Von Bingen's autobiography, a bibliometric analysis of studies have been made about Hildegard Von Bingen in Turkey.

Keywords: Christian, Church, Mystic, Female.

Giriş

Hildegard 1098 yılında Bermersheim'da soylu bir ailenin onuncu çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Mainz arşiv kayıtlarından edinilen bilgilere göre ailenin soyluluk nişanesine sahip olduğu bilinmektedir. Hildegard'ın doğduğu dönemde de devam eden bu soyluluk unvanı, Hildegard'ın manastırlara kabulünü sağlamış olup aileye de siyasi ve ekonomik bir güç sağlamıştır. Kaynaklarda "Hildegarde" ve "Hildegard von Bingen" (Bingenli) şeklinde yer alan isim, eski kaynaklarda Hildegardis olarak da geçmektedir. İsmi ile özdeşleşen "Bingen" ise Hildegard'ın doğduğu yere değil, hayatını uzun süre sürdürdüğü Aziz Rupert manastırının kurulduğu Bingen bölgesine ithafen verilmiştir[1]. Hildegard XII. yüzyılda manevi yaşamı kadar aktif bir yaşam sürdüren bir kadın örneği olmuştur. Doğa bilimciliği, kâhinliği ve yenilikçi davranış özellikleri onu diğer kadınlardan ayıran özellikleridir. Hildegard imparator ve papanın görüş birliğinin bulunmadığı karışık bir dönemde yaşamıştır[2].

Manastır hayatı uzaktan akrabası olan Rahibe Jutta yanında başlamıştır. Manastırda eğitim almış, okuma yazma öğrenmiş ve bu arada edebiyata ve bilime ilgi duymuştur. Rahibe Jutta'nın vefat etmesinin ardından başrahibe olarak keşiş Volmar ile çalışmaya başlamıştır. Ünlü rahibelerin manastırı olan St. Disibod Manastırı'nda da görev yapmıştır. Yazdığı yazılar ve mektuplarla tanınan Hildegard keşiş Volmar'ın çabalarına rağmen manastırdan ayrılmaya karar vermiş, Rupertsburg'da bir manastır inşa ettirerek kendisi ile birlikte yaklaşık elli rahibeyi de o manastıra taşımıştır. Daha sonra yaptırdığı manastırın tanınırlığının artmasıyla beraber rahibe sayısı da artmıştır. Bu nedenle Eibingen bölgesine yeni bir manastır yaptırarak o manastıra taşınmıştır. Yaptırdığı her iki manastırın plan ve yapım aşamasında aktif rol aldığı için Hildegard mimarlık becerisi ile de tanınmaktadır[3]. Orta Çağ'da yaşamış ve düşünceleri ile Hıristiyan mistisizmine etki etmiş bir mistik olan Hildegard, yaşamının büyük kısmını manastırlarda geçirmiş olmasına rağmen bitkisel ilaç tedavileri, kilise müziklerini bestelemesi ve vaaz turlarına çıkan bir rahibe olmasıyla dikkat çekmektedir. Hayatı boyunca yaptığı

[1] Halil Temiztürk, "Bingenli Hildegard: Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistiğin Perspektifinden 'Öteki' Algısı", (05 Ağustos 2019).
[2] Murat Serdar - Sedat Sayın, "ORTAÇAĞDA DOĞU VE BATI DÜNYASININ ÖNEMLİ KADINLARI" (Erişim 01 Ocak 2021).
[3] "Feminist Rahibe Hildegard Von Bingen Kimdir? Hayatı ve Eserleri" (Erişim 01 Ocak 2021).

çalışmalarından dolayı çok yönlü bir mistik olarak görülmüştür. Hildegard'a 1204 yılında "Kilise Doktoru" unvanının verilmesi de Hıristiyan mistisizminin tarihinde önemli bir yer edinmesini sağlamıştır[4].

Ortaçağlı bütün mistikler gibi hayatı boyunca görme yetisi sayesinde gördüklerini yazarak kaydeden Hildegard, daha yaşı çok küçükken Disibodenberg Manastırı'na yerleşerek 'İsa Mesih ile gömülmeyi' tercih etmiştir. Hildegard'ı diğer mistiklerden ayıran en önemli özelliği görme yetisinin trans halde değil uyanık halde gerçekleşmesidir.

Görülerini yazdığı dini eserlerinde, Tanrı'nın kayrasıyla, tamamen uyanık, bilinçli ve trans halde olmaksızın görülerini yaşadığını ve kayıt altına aldığını belirtmektedir. Havari Yuhanna'nın kendisine İncil dersi verdiği görü istisnai olarak trans dışıdır. Hildegard kendisini, bu nedenle Tanrı'ya kendini adamış, vakfetmiş mistik 'Gelin' anlamında kullanılan Brautmistik olarak tanımlamıştır[5]. Çocukluğundan beri gizemli şeyler gören ve bunlardan etkilenen Bingenli, mistik hareketinin doğmasına sebep olmuştur. Gizemcilikle ilgilenmiştir. İnsan, ruh ve insan ile ruh arasındaki ilişkiyi düşünmüştür. Hayatının 30 yılını manastırda bir kadın hücresinde geçirmiştir. Sonrasında ise rahibelik yemini etmiştir. Almanya'nın Rheinland Bölgesi'nde erkek manastırlarından bağımsız kendi manastırını kurmuştur. Bu manastırda kadın rahibeler yetiştirerek kadınların da vaaz verebildiğini göstermiştir[6].

Hildegard'ın vizyoner yaşamı ile kehanet misyonu arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Vizyonerliğinin getirdiği faydalar;

1. Tanrı ile doğrudan deneyim
2. Aracısız gerçeğe ulaşma
3. Kamusal doğrulamadır.

Eserlerinde ve söylemlerinde kadının önemini vurgulamış, Tanrı ve insan işbirliği ile kendi eserlerinin kutsal olduğunu iddia etmiştir[7]. Manastırda yaşamasına rağmen, seks ve aşk konularında güçlü, genellikle tartışmalı fikirleri bulunmaktaydı[8]. O, bakireler arasından bir bakire olarak çok sıkı geleneklerle yetişmiş, *Püriten* bir baş rahibeden beklenmeyecek bir

[4] Halil Temiztürk, "Kilise, Mistisizm ve Feodalite Perspektifinden Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistik: Bingenli Hildegard", *Amasya İlahiyat Dergisi*, (20 Haziran 2019), 373-408, 377.
[5] "(PDF) Sapientia ile Scientia Arasında: Bingenli Hildegard'ın Hayvanlar Kitabı / Between Sapientia and Scientia: Hildegard of Bingen's Books on Animals | Haydar AKIN - Academia.edu" (Erişim 01 Ocak 2021).
[6] "Ortaçağ'da Kadın Filozoflar: Gözlerini Kapatarak Düşünen Kadınlar! - İlknur Özcan | Tez-Koop-İş Sendikası" (Erişim 01 Ocak 2021).
[7] Barbara Newman, "Hildegard of Bingen: Visions and Validation", *Church History* 54/2 (Haziran 1985), 163-175.
[8] "Hildegard of Bingen: The Woman of Her Age by Fiona Maddocks – Review", *The Guardian* (08 Eylül 2013).

bilgelikle, aşktan alınan hazzın kadında erkeğe oranla çok daha sert ve derin olduğunu *"Kadının aldığı zevk, itinayla toprağı ısıtıp bereketli kılan güneş ve onun yumuşaklığıyla kıyaslanabilir..."*sözleri anlatmıştır[9]. Hildegard, tarihte ilk kez feminist görüşte yazılar yazmış ve yaşadığı dönemin şartlarına göre oldukça cesur konular işlemiştir. Kadınların sadece üreme amacıyla cinsel birliktelik yaşamaması gerektiğini savunmuştur. Feminist olarak anılmasının bir diğer sebebi ise: Hıristiyanlık dininde Tanrı'nın oğlu olarak kabul edilen İsa'yı Meryemin doğurmuş olması ve insanların onu bir kadının suretinde tanımış olmasıdır. Bu nedenlerle Hildegard'a göre kadın tanrısal ve kutsal bir varlıktır[10].

Hildegard, ölümünden kısa bir süre sonra kendisi için azizelik süreci başlatılan nadir kadınlardan biridir. Ancak 1233'de Papa IX. Gregorius tarafından başlatılan azizelik sürecinin, Hildegard'ın hayatını ve vizyonlarını teftiş eden soruşturma ekibinin itinasız yaptığı çalışmalar; isim, tarih ve yerler ile ilgili eksiklikler nedeniyle tamamlanamadığı bilinmektedir. Sponheimli Trithemius'e göre bir diğer soruşturma 1243 ve 1317 arasında yapılmış, ancak bu dönemde de yeterince şahidin kalmamış olması nedeniyle Hildegard azize ilan edilememiş olmasına rağmen Hildegard kültü hep yaşamış ve 1940'dan itibaren Almanya'da daha etkili bir şekilde anılmaya başlanmıştır. 17 Eylül'de ölümünün 800. yılı anısına Almanya posta teşkilatı tarafından pullar basılmış, doğumunun 900. yılında ise uluslararası bir sempozyum düzenlenmiştir. Günümüzde Hildegard'ın yaşadığı Bingen bölgesi UNESCO tarafından Dünya Kültür Listesine alınmıştır. Dolayısıyla bölge, bazı organizasyonlar ve Hıristiyanlar tarafından hac ve ruhsal yolculuk merkezi olarak kabul etmektedirler[11]. Resmi olarak bir azize olarak tanınmasa da Roma Katolik Kilisesi'nin tüm parçaları tarafından bir azize olarak kabul edilmiştir[12].

Hildegard, aynı zamanda, bilinen ilk kadın bestecidir. Manastırda ışıklı bir alan yaratıp rahibeler için yazdığı "Ahlak Piyesleri"ni sahnelemiştir[13]. Kadınların hapsedilmeleri çok yaygın olan Ortaçağda az da olsa dinsel kontrolün avantajından yararlanan, Hildegard, Benedictine ve tıbbi rahibe olarak kariyerinde benzersiz bir ilerleme yapmıştır. Manastırda, prestijini, müzikal yaratıcılığını ortaya çıkarmak için kullanmıştır. Ortaçağ kutsal müziğine büyük katkılarda bulunmuştur. Genel olarak kompozisyonlarında müziğin şiir kadar önemli olduğu, çok ayrıntılı ezgilere sahip geniş kayıtlardan anlaşılmaktadır. En iyi bilinen eserleri

[9] "699) KİLİSE VE KADIN..", *Tarih ve Bilim* (28 Şubat 2017).
[10] "Feminist Rahibe Hildegard Von Bingen Kimdir? Hayatı ve Eserleri".
[11] Temiztürk, "Bingenli Hildegard", 27-28.
[12] Düriye KOZLU İsmailoğlu - Fatma Deniz Korkmaz, "GEÇMİŞİN VE METAMORFOZUN İZİNDE BİR SANATÇI: JAN FABRE", *Journal of Arts* 1/3 (27 Kasım 2018), 22.
[13] "Evin İlyasoğlu : BESTECİ KADINLAR" (Erişim 01 Ocak 2021).

arasında, şarkının *Cennetsel vahiylerin uyumunun senfonisi* bulunmaktadır. Bugün hala müzikologlar çalışmalarına değer vermektedir ve bütün eserlerinin kayıtları, Techno ve New Age ritimleriyle sunulmaktadır[14]. Eserleri ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yeniden keşfedilmiş ve değerlendirilmiştir[15]. Almanya'nın mucizesi adı verilen Blessed Hildegard'ın orjinal müzik yapıtlarının kayıtları günümüze de ulaşmıştır[16]. Kadının bir besteci olarak görünmezleşmesi, bilinirliğinin olmaması müzik kanonunun hem üretilme hem de yazılma biçimiyle ilgilidir. Yani kanonik sorun hem müzik yapım koşulları hem de tarih yazımı kapsamıyla ilgilidir. Yakın dönemde keşfedilmiş ve değerlendirilmiş olan birçok besteci, kendi yaşadığı dönemde neredeyse görünmezdi. Ya da daha doğrusu görünmezleştirilmiştir. Hildegard von Bingen bu kişilerin başında gelmektedir. Bestecilerin görünmezliğiyle ilgili problem tarihsel-toplumsal koşullardan kaynaklanmaktadır. Müzikte kadına atfedilen önem, tarih ve toplumda kadına verilen değerle eşit gözükmektedir[17]. Müzik dehası ile dünyada adından bahsedilen ender kadınlardan bir tanesidir Hilda. Ordo Virtutum yani Order of the Virtues ya da Play of the Virtues olarak bilinen çok ünlü oratoryo'nun bestecisi olan Hildegard bunun yanında pek çok besteye daha imza atmıştır. Gördüklerini yazmaya başladığı kitaplar ise 1151'de tamamladığı Scivias yani "Know The Way", 1163'de tamamladığı Liber Vitae Meritorumyani "Book of Life's Merits" ve de Operatione Dei yani "Of God's Activities" olarak da bilinen Liber Divinorum Operum yani "Book of Divine Works" adlarını taşımaktadır[18]. Hildegard, metinlerini sekreterlerine Latince yazdırması nedeniyle Latincenin tüm gramer detaylarına hakim olamamıştır. Bu nedenle, yazarlarının yazım ve dilbilgisini düzeltmesine izin vermiştir. Özellikle Hildegard'ın son yardımcısı Gembloux'lu Guibert, sekreterliği zamanında çalışmalarını büyük ölçüde elden geçirmiştir Diğer sekreterlerinin sadece yüzeysel dilsel değişiklikler yapmalarına izin verirken, Hildegard, Guibert'in dilini üslup açısından daha zarif hale getirmesine müsaade etmiştir[19].

Hildegard bunların yanında değişik konularla ilgili küçük çaplı çalışmalara da imza atmıştır. Bunlar arasında fizik hakkında uzun değerlendirmelerde bulunduğu Physica, kendisinin de tabi olduğu manastır kurallarını anlattığı Benedictine Rule (Benedictine Kuralı), inanç ilkelerini savunan bir yapısı olan Athanasian Creed ve Guibert ve keşiş Villers'in otuz sekiz soruya

[14] "5 mujeres esenciales de la música clásica olvidadas por la historia | Fahrenheit Magazine" (Erişim 01 Ocak 2021).
[15] "Kadın Besteciler nereden nereye geldiler?", *http://www.sanattanyansimalar.com* (Erişim 01 Ocak 2021).
[16] "N. Özlem ÜNVERDİ - N. Aydın ÜNVERDİ", 42.
[17] "Kadın ve Çağdaş Klasik Müzik - Manifold" (Erişim 01 Ocak 2021).
[18] "Bingeli Hildegard von Bingen Kimdir? » Felsefe" (Erişim 01 Ocak 2021).
[19] RMBLF, "Podcast – Hildegard of Bingen: Authorship and Stylometry", *RMBLF.be* (blog), 27 Ağustos 2017.

verdiği cevaplardan oluşan Solitiones Triginta Octo Quaestionum eseri sayılabilir. Bunların dışında papadan imparatora kadar önemli kişilerin aralarında bulunduğu kişilerle yazışmalarından oluşan 400'e yakın soru ve cevaptan oluşan mektuplar, Hildegard'ın günümüze kadar ulaşan eserleri arasındadır[20].

Hıristiyan düşünce tarihinde ve mistik geleneğinde önemli bir yerde duran Hildegard'ı diğer mistiklerden ayıran özelliklerin başında Benedikten manastır ekolüne getirdiği dinamizm bulunmaktadır. Ayrıca, soylu bir geçmişe sahip olan Hildegard'ın kadınlara ait manastır kurması, vizyonlarının onaylanma süreci ve rahiplere hitap etme fırsatı bulduğu vaaz turlarında bu soyluluk bağının getirmiş olduğu dünyevî güç öne çıkmaktadır[21].

2. Hildegard Von Bingen ile İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Tablo- 1: Bingen'li Hildegard Çalışmalarının Kaynak Dağılımı

Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	Kitap	Makale	Toplam
1	1	2	3	**7**

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp, Erişim Tarihi: 31.12.2020

Tablo 1 incelendiğinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde yer alan bilgilere göre 1 Adet yüksek lisans, 1 adet de doktora tezi yazıldığı görülmüştür. Tablo 2'de bu tezlere ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde Hildegard Von Bingen ile ilgili Türkiye'de yazılan tezlerin bibliyometrik analizi görülmektedir. Bibliyometri, yayınların ya da belgelerin yazar, konu, yayın bilgisi, atıf yapılan kaynaklar, vb. gibi belirli özelliklerinin niceliksel olarak analizinin yapılmasıdır. Elde edilen bibliyometrik verilere dayanarak belirli bir disiplinin genel yapısının ve özelliklerinin ortaya konulması mümkündür[22]. Bu analize göre tezler, yıl, üniversite, enstitü, anabilim dalı, özgün dil, danışman unvanı, konu, yöntem ölçütleri temel alınarak bibliyometrik doküman analizi yapılmıştır. Buna göre yazılan tezlerin biri Lisansüstü Eğitim Enstitüsü diğeri ise Sosyal Bilimler Enstitüsünde yazılmıştır. Anabilim dalları açısından bakıldığında ise birinin Bilim Tarihi Anabilim Dalı, diğerinin ise Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında yazıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu bilgi bize konunun multidisipliner olarak incelenebileceğini

[20] Temiztürk, "Kilise, Mistisizm ve Feodalite Perspektifinden Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistik", 378.
[21] Temiztürk, "Bingenli Hildegard", 28.
[22] Uğur Yozgat - Nihal Kartaltepe, "Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre Kitaplarında Yer Alan Bildirilerin Bibliyometrik Profili: Örgüt Teorisi ve Örgütsel Davranış Bildirileri Üzerine Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 4/1 (01 Nisan 2009), 149.

göstermektedir. Her ikisinin dili ve yazım yılları da aynıdır. Danışmanlar açısından bakıldığında ise yüksek lisans tezinin Dr. Öğretim Üyesi tarafından yazdırılırken doktora tezinin profesör bir öğretim elemanı tarafından yazdırıldığı görülmektedir.

Tablo 3'de kitapların 4'de ise makalelerin bibliyometrik analizi verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde Bingenli Hildegard ile İlgili 2 adet kitap yazıldığı görülmektedir. İlk kitap 2005 yılında yazılmış iken ikinci kitap 2019 yılında yazılmıştır. İkinci kitabın yazarı Tablo 2'de belirtilen doktora tezinin de yazarıdır aynı zamanda. Buradan da kitabın doktora tezinden türetildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Tablo 4'de görülen makalelerden 2 tanesi de yine aynı yazar tarafından yazılmıştır. Diğer makale ise diğer kitap yazarına aittir. Dolayısıyla Türkiye'de aynı kişiler tarafından çalışılmıştır sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 4'e bakıldığında Hildegard ile ilgili 3 makale yazıldığı görülmektedir. Bu makalelerin ikisi hem doktora tezi hem de kitabı yazan araştırmacıya ait. Bu veriden kişinin aynı konu üzerinde derinlemesine çalıştığını görmekteyiz. Diğer makalenin ise diğer kitabın yazarına ait olduğunu görmekteyiz. Makaleler incelendiğinde üçünün de 2019 yılında basıldığı dikkat çekmektedir. Bingenli Hildegard konusu 2019 yılına kadar Türkiye'de çalışılmamış bakir bir konu durumundadır. Makalelerin yayınlandığı dergi indeklerine bakıldığında üç derginin de SCI-Expanded (Science Citation Index -Expanded), SSCI (Social Science Citation Index), AHCI (Arts and Humanities Citation Index) ve ESCI (Emerging Sources Citation Index) dışındaki uluslararası indeksler tarafından taranan hakemli dergilerde yayımlanan orijinal makaleler olduğu görülmektedir.

Tablo- 2: Bingenli Hildegard ile İlgili Yazılan Tezlerin Bibliyometrik Profili

Tez Adı	Danışman	Üniversite	Enstitü	ABD	Türü	Dil	Yıl	Özet
Hildegard Von Bingen'in Physica Adlı Eserinin Tıbbi Bitkiler Bölümünün Bilim Tarihi Açısından Değerlendirilmesi The Evaluation Of The Medical Plants Of Hildegard Of Bingen's İn Terms Of Science History	Dr. Öğr. Üyesi Detlev DR QUINTERN Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YAVUZ	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Bilim Tarihi Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	Türkçe	2019	Bingenli Hildegard, 12. yüzyılda Almanya'da Mainz şehri yakınında yaşamıştır. Küçük yaşta Benedikten Tarikatı'na giren Hildegard, daha sonra Disibodenberg Manastırı Başrahibesi olmuştur. O dönem için uzun bir ömür sayılan 81 yıllık yaşamında çok kapsamlı teoloji ve doğa kitapları yazmış, Orta Çağ'ın ilk müzikalini bestelemiş ve dönemin önemli ve hatırı sayılır kişileri ile mektuplaşmıştır. Hildegard, manastır hayatına getirdiği, devrimci nitelikte olduğu söylenebilecek yeniliklerle de tanınmaktadır. Hildegard, teolojik eserlerini Tanrı tarafından ona gönderilen rüyetler aracılığı ile yazdığını söyler. Doğayı ve insanı ele alan Physica ve Causae et curae adındaki kitapları için ise bir kaynak vermez. Fakat bu kitaplar, kendisine belli kaynaklardan ulaşmadıkça, bilmesinin mümkün olmadığı bazı ilaç reçeteleri ve doğa bilgileri içerir. Hildegard'ın başlıca kaynakları, kilise tıbbının yüzyıllardır aktarılan deneyimleri, nesilden nesile aktarılan bilgiler ve o dönemde İslam tıp kaynaklarından Latinceye çevrilen eserler olmalıdır. Bu sorunlara bir örnek, Hildegard'ın Physica adındaki doğa kitabıdır. Physica, yapısı bakımından Summarium Heinrici adlı bir kitabı andırmasının dışında, içerdiği çok kapsamlı bilgiler bakımından başka hiç bir kitaba benzemez. Physica hem Avrupa'da hem de yabancı bölgelerde bulunan mineralleri, bitkileri ve hayvanları eczacılık açısından ele alır. Bingenli Hildegard, bütün eserlerini Latince yazmıştır. Biz, eserin üzerinde çalıştığımız kısmını (Bitkiler ve Temel Gıdalar), Ortrun Riha'nın Physica'nın en güvenilir tercümelerinden birisi olan Almanca çevirisinden Türkçeye aktardık. Hildegard, bitkiler hakkında yer yer dağınık olarak bilgi verdiğinden ve sıklıkla tekrara düştüğünden, tezde Türkçe çeviri analitik olarak yapılmıştır. Bu aktarım şekli, Bingenli Hildegard tarafından verilen bilgilere daha kolay, pratik ve sistematik ulaşımı sağlamıştır.

Hıristiyan Mistisizminde Hildegard'ın Yeri / Hildegard of Bingen and Her Place in Christian Mysticism	Prof. Dr. Fuat AYDIN	Sakarya Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı	Doktora	Türkçe		Hıristiyanlık, özellikle II. yüzyıldan itibaren azizlik ve şehitlik gibi unsurlarla giderek mistik bir din olmaya başlamıştır. Bu unsurların çöl münzeviliği ve manastır hayatı ile harmanlanması sonucu Hıristiyanlık daha ruhani bir yapı kazanmıştır. Hıristiyan mistisizmi Orta Çağ'dan itibaren gelişip olgunlaşmaya başlamıştır. Bingenli Hildegard (1098-1179) Hıristiyan mistisizminin olgunlaşmaya başladığı bu dönemde dikkat çekici bir mistiktir. Hildegard, hayatının çoğunu manastırlarda geçirmiş olsa da manastır sınırlarında kalmış bir mistik değildir. Hildegard, Papa'dan İmparator'a kadar birçok önemli insanla yakın ilişkiler kurmuştur. Hildegard, gördüğü vizyonların da etkisiyle çevresindeki insanlar tarafından bir danışman veya gelecekten haber veren bir kâhin olarak kabul görmüştür. Bunun yanı sıra halka ve rahiplere vaaz vermek için farklı şehirleri dolaşmış, bu vaazlarda hem rahipler zümresini bazı hususlarda eleştirmiş hem de heretik akımlara karşı insanları uyarmıştır. Hildegard, manastırda farklı kurallar uygulamış ve bazı konularda kilise yetkililerini eleştirmiş olsa da ortodoksi sınırlarında kalmaya özen göstermiş ve Katolik inancını önemsediğini sık sık dile getirmiştir. Hildegard'ın Hıristiyan mistisizmi açısından en önemli yanı verdiği eserlerdir. Hildegard, Tanrı, insan ve âlem gibi farklı konulara değindiği eserleri yanında müzik, botanik, anatomi gibi farklı disiplinlere ait düşünceleri ile günümüze kadar etki etmiştir. Hildegard temelde insan, İsa ve Tanrı arasındaki ilişki üzerinde durmuş ayrıca âlem, ruh, şeytan ve dünyanın kurtuluşuna dair düşünceler üretmiştir. Tanrı'nın bazı sıfatlarını feminen bir şekilde ele alması diğer yandan doğayı, Tanrı'nın sıfatlarını ve erdemleri birbirleriyle bağlantılı açıklaması Hildegard'ı farklı kılmaktadır. Tezin birinci bölümünde mistisizm kavramı ve Hıristiyan mistisizminin temel özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde Bingenli Hildegard'ın düşüncelerine tesir etmiş olan hayatı, dönemin sosyo-kültürel arka planı ve Kilise kurumu ile mistisizm arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise Hildegard'ın Hıristiyan mistisizmine ve Katolik teolojisine yapmış olduğu katkılar Tanrı, âlem, insan, kurtuluş merkezinde incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3: Bingenli Hildegard ile İlgili Yazılan Kitapların Bibliyometrik Profili

Kitap Adı	Yazar	Yayınevi	Basım Yılı	Açıklama
Ortaçağ'da Bilge Bir Kadın Bingenli Azize Hildegard	Haydar Akın	Dharma	2005	Hildegard soylu bir ailenin özel bir misyonla görevlendirilmiş onuncu çocuğu olarak 1098 yılında dünyaya gelir ve kendisini de zaman zaman korkutan vizyonlarına rağmen, sakin ancak hastalıklı bir çocukluk dönemi geçirir. 14 yaşında kendi isteğiyle Benediktenler Tarikatına katılarak manastıra kapanır ve ölümüne kadar, yaklaşık 67 yıl boyunca, münzevi bir yaşam sürer. Hildegard uzun manastır yaşım boyunca bir tek günün boş geçirmez, mensubu olduğu tarikatın kurucusu Aziz Benedictusun ibadet et ve çalış ilkesini yaşamının her anında layıkıyla yaşar ve yaşatır. Bestelediği onlarca şarkı, ona yaşadığı coğrafyadaki ilk kadın besteci unvanını kazandırırken, tarihte bir kadın tarafından bestelenmiş ilk müzikli drama yine onun imzasını taşır. Bitkileri, hayvanları, doğadaki canlı-cansız varlıkları konu alan kitabıyla tarihin ilk kadın doğa bilimcilerinden biri olmanın yanında; insan vücudu ve organların işlevleri üzerine yazdıkları, antikçağdan beri bir kadın tarafından yazılmış en ayrıntılı eserdir.
Bir Mistik Rahibe Bingenli Hildegard	Halil TEMİZTÜRK	Eskiyeni	2019	Bingenli Hildegard, (1098-1179) Hıristiyan mistisizminin olgunlaşmaya başladığı Orta Çağ'da yaşamış mistik bir kadındır. Kendisi Tanrı, insan ve âlem gibi konuları ele aldığı eserleri yanında müzik, botanik, anatomi gibi farklı disiplinlere ait düşünceleriyle günümüze kadar etki etmiştir. Hakkında bir film yapılmış, yaşadığı manastırlar âdeta bir hac merkezi gibi kabul görmüştür. "Notaların uyumundan Tanrı'da birliğe gitme" ilkesiyle yüze yakın beste yapmış ve senfonileri Kilise müziği olarak kullanılmıştır. Hildegard, tıpkı Pavlus gibi vizyonlar gördüğünü ve Tanrı'nın kendisine mesajlar verdiğini iddia etmiştir. Bu vizyonların etkisiyle bir danışman veya gelecekten haber veren bir kâhin olarak kabul görmüştür. Hildegard, piskoposların, dönemin Papa'sı III. Eugene'nin (1080-1153) ve Kutsal Roma-Germen İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın (1122-1190) görüştüğü bir mistiktir. Ayrıca halka ve rahiplere vaaz vermek için farklı şehirleri dolaşmış, bu vaazlarda hem rahipler zümresini bazı hususlarda eleştirmiş hem de Katharlar gibi heretik akımlara karşı insanları uyarmıştır.

Tablo 4: Bingenli Hildegard ile İlgili Yazılan Makalelerin Bibliyometrik Profili

Makale Adı	Yazar Adı	Dergi Adı	Yayınlanma Yılı	Derginin Tarandığı İndex	Açıklama
Bingenli Hildegard: Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistiğin Perspektifinden 'Öteki' Algısı	Halil TEMİZTÜRK	Oksident 1(1), 23-29	2019	DOAJ ROAD ASOS İlahiyat Atıf Dizini	Makalede Hildegard'ın Scivias, the Book of the Rewards of Life ve Book of Divine Works adlı eserlerinden oluşan üçlemesinden yararlanılmıştır. Bu eserlerdeki heretikler, paganlar, Yahudiler ve bizzat isim olarak anılmasa da Müslümanlara işaret eden ifadeler taranmıştır. Bu eserler dışında Hildegard'ın dönemin önemli mistiklerinden birisi Clairvauxlu Bernard'a yazdığı mektuplar araştırılmıştır. Böylece Bernard ile Hildegard'ın "öteki" algısının irtibatı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca onun öteki algısını oluşturan siyasi, sosyal ve dini bağlantıların izleri sürülmüştür.
Kilise, Mistisizm ve Feodalite Perspektifinden Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistik: Bingenli Hildegard	Halil TEMİZTÜRK	*Amasya İlahiyat Dergisi*, 12, 373-408	2019	ULAKBİM TR DİZİN EBSCO TEI ARASTIRMAX İSAM SOBIAD INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL Acarindex.com: Akademik Araştırmalar İndeksi RESEARCH BIB İDEALONLİNE VERİ TABANI ATLA RDB©: ATLA Religion Database© DOAJ WORLDCAT J-GATE ERIHPUS Index Islamicus Google Akademik academia.edu	Makale son yıllarda etkisi artan Hıristiyan mistisizminin önemli bir parçası olan Hildegard'ın Kilise ve soylular arasında kurduğu ilişki ve buna bağlı olarak gelişen mistik düşüncelerinin değerlendirilmesi üzerinde durmaktadır. Ayrıca kilise, mistisizm ve kadın hususları odağında tarihsel bir kesiti incelemektedir.

Sapientia ile Scientia Arasında: Bingenli Hildegard'ın Hayvanlar Kitabı	Haydar AKIN	Kebikeç / 47	2019	EBSCO ULAKBIM SOBIAD Türkologischer Anzeiger	Makalede Bingenli Hildegard (HvB) tarafından kaleme alınan ve yazıldığı tarihten (12. yy.) Ortaçağ'ın sonuna kadar doğa bilgisi alanında temel başvuru kaynaklarından biri haline gelen Physica'nın hayvanlara ayırdığı VII. ve VIII. bölümlerini (Hayvanlar Kitabı) incelenmiştir.

SONUÇ

Bermersheim soylusu bir ailenin 10. çocuğu olarak dünyaya gelen başrahibe, mistik, feminist, yazar, filozof, bilim insanı, müzisyen, alfabenin mucidi, doktor, doğa bilimcisi, kâhin ve yenilikçi kimlikleriyle bilinen Hildegard, 1098- 1179 yılları arasında Ortaçağda yaşamıştır. Ortaçağın yaşam şartlarına göre kendisini çok geliştirmiş ve birçok da kimliğe sahip olmuştur. Çalışmada daha çok kendisinin dini kimliği ele alınmıştır. Bunun yanında diğer kimliklleri de otobiyografisine uygun olarak anlatılmıştır. Bingenli Hildegard konusunda Türkiye'de yapılan akademik çalışmaların bibliyografik analizi de yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde yer alan bilgilere göre 1 Adet yüksek lisans, 1 adet de doktora tezi yazıldığı görülmüştür. Yazılan tezlerin biri Lisansüstü Eğitim Enstitüsü diğeri ise Sosyal Bilimler Enstitüsünde yazılmıştır. Anabilim dalları açısından bakıldığında ise birinin Bilim Tarihi Anabilim Dalı, diğerinin ise Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında yazıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu bilgi bize konunun multidisipliner olarak incelenebileceğini göstermektedir. Çalışmaların 2005 yılında yazılan kitap dışında hepsi 2019 yılında yapılmış olup dil olarak Türkçe tercih edilmiştir. Bingenli Hildegard ile İlgili 2 adet kitap yazıldığı, ilk kitap 2005 yılında yazılmış iken ikinci kitap 2019 yılında yazılmıştır. Makalelere bakıldığında ise Hildegard ile ilgili 3 makale yazıldığı görülmektedir. Bu makalelerin ikisi hem doktora tezi hem de kitabı yazan araştırmacıya aittir. Bu veriden kişinin aynı konu üzerinde derinlemesine çalıştığını görmekteyiz. Diğer makalenin ise diğer kitabın yazarına ait olduğunu görmekteyiz. Makaleler incelendiğinde üçünün de 2019 yılında basıldığı dikkat çekmektedir. Bingenli Hildegard konusu neredeyse 2019 yılına kadar Türkiye'de çalışılmamış bakir bir konu durumundadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ile Bingenli

Hildegard konusunda yapılan çalışmaların kapsamlı olarak değerlendirilmesi bakımından ilgili alanyazına katkı sağlayacağı ve bu yöndeki mevcut boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Bu anlamda konuyla ilgili literatürde çok fazla açık olduğu ve bu açığın kapatılması için faklı çalışmaların farklı dillerde yapılması önerilmektedir. Konunun derinliği nedeniyle multidisipliner çalışmalara açık olması da diğer disiplinlerle karşılaştırmalı çalışmalar yapılabileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

İsmailoğlu, Düriye KOZLU - Korkmaz, Fatma Deniz. "GEÇMİŞİN VE METAMORFOZUN İZİNDE BİR SANATÇI: JAN FABRE". *Journal of Arts* 1/3 (27 Kasım 2018), 9-22. https://doi.org/10.31566/arts.2018345689

Newman, Barbara. "Hildegard of Bingen: Visions and Validation". *Church History* 54/2 (Haziran 1985), 163-175. https://doi.org/10.2307/3167233

RMBLF. "Podcast – Hildegard of Bingen: Authorship and Stylometry". *RMBLF.be* (blog), 27 Ağustos 2017. https://rmblf.be/2017/08/27/podcast-hildegard-of-bingen-authorship-and-stylometry/

Serdar, Murat - Sayın, Sedat. "ORTAÇAĞDA DOĞU VE BATI DÜNYASININ ÖNEMLİ KADINLARI". Erişim 01 Ocak 2021. https://www.academia.edu/42263016/ORTA%C3%87A%C4%9EDA_DO%C4%9EU_VE_BATI_D%C3%9CNYASININ_%C3%96NEML%C4%B0_KADINLARI

Temiztürk, Halil. "Bingenli Hildegard: Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistiğin Perspektifinden 'Öteki' Algısı". https://doi.org/10.5281/ZENODO.3360688

Temiztürk, Halil. "Kilise, Mistisizm ve Feodalite Perspektifinden Orta Çağlı Bir Hıristiyan Mistik: Bingenli Hildegard". *Amasya İlahiyat Dergisi*, 373-408. https://doi.org/10.18498/amailad.579996

Yozgat, Uğur - Kartaltepe, Nihal. "Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre Kitaplarında Yer Alan Bildirilerin Bibliyometrik Profili: Örgüt Teorisi ve Örgütsel Davranış Bildirileri Üzerine Bir Araştırma". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 4/1 (01 Nisan 2009), 149-165.

"5 mujeres esenciales de la música clásica olvidadas por la historia | Fahrenheit Magazine". Erişim 01 Ocak 2021. https://fahrenheitmagazine.com/arte/arte-musica/5-mujeres-esenciales-de-la-musica-clasica-olvidadas-por-la-historia#view-1

Tarih ve Bilim. "699) KİLİSE VE KADIN.." 28 Şubat 2017. Erişim 01 Ocak 2021. https://www.tarihvebilim.com/699-kilise-ve-kadin/

"Bingeli Hildegard von Bingen Kimdir? » Felsefe". Erişim 01 Ocak 2021. https://www.felsefe.gen.tr/bingeli-hildegard-von-bingen-kimdir/

"Evin İlyasoğlu : BESTECİ KADINLAR". Erişim 01 Ocak 2021. https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/evin-ilyasoglu/besteci-kadinlar-1036349

"Feminist Rahibe Hildegard Von Bingen Kimdir? Hayatı ve Eserleri". Erişim 01 Ocak 2021. https://www.nkfu.com/feminist-rahibe-hildegard-von-bingen-kimdir-hayati-ve-eserleri/

the Guardian. "Hildegard of Bingen: The Woman of Her Age by Fiona Maddocks – Review". 08 Eylül 2013. Erişim 01 Ocak 2021. http://www.theguardian.com/books/2013/sep/08/hildegard-bingen-fiona-maddocks-review

http://www.sanattanyansimalar.com. “Kadın Besteciler nereden nereye geldiler?” Erişim 01 Ocak 2021. http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/ayse-oktem/kadin-besteciler-nereden-nereye-geldiler/1304/

“Kadın ve Çağdaş Klasik Müzik - Manifold”. Erişim 01 Ocak 2021. https://manifold.press/kadin-ve-cagdas-klasik-muzik

“N. Özlem ÜNVERDİ - N. Aydın ÜNVERDİ”.

“Ortaçağ’da Kadın Filozoflar: Gözlerini Kapatarak Düşünen Kadınlar! - İlknur Özcan | Tez-Koop-İş Sendikası”. Erişim 01 Ocak 2021. http://www.tezkoopis.org/contents/yayindetay/74/659/667

“(PDF) Sapientia ile Scientia Arasında: Bingenli Hildegard’ın Hayvanlar Kitabı / Between Sapientia and Scientia: Hildegard of Bingen’s Books on Animals | Haydar AKIN - Academia.edu”. Erişim 01 Ocak 2021. https://www.academia.edu/40480675/Sapientia_ile_Scientia_Aras%C4%B1nda_Bingenli_Hildegard_%C4%B1n_Hayvanlar_Kitab%C4%B1_Between_Sapientia_and_Scientia_Hildegard_of_Bingen_s_Books_on_Animals

Extended Abstract

Hildegard was born in 1098 in Bermersheim as the tenth child of a noble family. The nobility of the family both gave the family political and economic power and ensured the admission of Hildegard to the monasteries. It was added in front of the name "Bingen", after the Bingen region where the monastery of Saint Rupert, where he lived for a long time, was established. Bingen XII. It is an example of a woman who lived as active as her spiritual life in the 21st century. Besides being a nun, writer, scientist, inventor of the alphabet, and doctor, he also has naturalist, priesthood, and innovative behavioral features. After the death of Sister Jutta, with whom she was raised in the monastery, she became an abbot and worked with the monk Volmar. Later, he decided to leave the monastery where he was working and built a monastery in Rupertsburg, which he also built. As the popularity of the monastery started to increase and became crowded, a new monastery was built in the Eibingen region and moved to that monastery. Although Hildegard was a mystic who spent most of his life in monasteries, he was noted for his herbal medicine treatments, composing church music, and being a nun who went on sermon tours. Hildegard, who was a versatile mystic due to his work, was given the title of "Church Doctor" immediately after his death (1204). The most important feature that distinguishes Hildegard from other mystics of the Middle Ages is that he sees his visions awake, without going into a trance state. He states that in his religious works in which he collected his Visions, by the grace of God, he lived and recorded his views completely awake, consciously, and without lethargy. The only exception to this situation concerns the vision in the life story (vita), where the Apostle John gave him a Bible lesson. He claimed that his works were sacred in cooperation with God and man. Although Hildegard is one of the rare women whose

sainthood process was initiated shortly after her death, she could not be declared a saint to this day. However, despite this, the Hildegard cult has always remained alive and has been more effectively mentioned in Germany since 1940. In addition to the commemoration activities on September 17, which is the date of death, stamps were printed by the German postal service in memory of the 800th anniversary of his death, and an international symposium was organized on the 900th anniversary of his birth. The Bingen region where Hildegard lives today has been included in the World Culture List by UNESCO. Despite the complex history of his official recognition as a saint, he was regarded as a saint by all parts of the Roman Catholic Church for centuries. For the first time in history, Hildegard von Bingen wrote texts in line with the feminist view and dealt with very bold subjects for his time. Although she is a nun, she explained in detail what women felt during sexuality, both spiritually and physically. Another reason for being called a feminist is that Hz. Mary and Hz. It was his thoughts about Jesus. In Christianity, Mary gave birth to Jesus, who is accepted as the son of God, and people recognized him in the image of a woman. Therefore, according to Hildegard, a woman is divine and holy. Hildegard was the first known female composer. At the monastery, he used his prestige to reveal his musical creativity. He made great contributions to medieval sacred music. Among his best-known works is the song's symphony of the harmony of Heavenly revelations. Although he is a musical genius, his works were rediscovered and evaluated only after the second half of the 20th century.

Hildegard had his texts dictated to the secretaries in Latin and could not master all the grammatical subtleties of the language. Therefore, it allowed its authors to correct spelling and grammar. Guibert of Gembloux, particularly Hildegard's last collaborator, significantly overhauled his work during his secretariat, while his other authors were only allowed to make superficial linguistic changes, while Hildegard allowed Guibert to make his language more elegant in style. Besides these, Hildegard has also carried out small-scale studies on different subjects. Among these are Physica, in which he made long evaluations about physics.

TANZİMAT'TAN MİLLİ MÜCADELEYE OSMANLI TOPLUMUNDA KADIN

Prof. Dr. Emine ÖZTÜRK
ORCID: 0000-0003-2127-7431
Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Bölüm Başkanı, Din Sosyolojisi
Arş. Gör. Abdurrahman YALÇİ
ORCID : 0000-0002-6375-0701
Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Sosyolojisi

ÖZET

Kadın hakları konusunun Osmanlı toplumunun gündemine gelmesini sağlayan iki neden vardır. Bunlardan biri, Osmanlı toplumundaki Islahat hareketleridir. Zira III. Selim, II. Mahmut gibi yenilikçi padişahlar Osmanlı toplumunun sadece askeri anlamda dünyanın fazlasıyla gerisinde olduğunun farkında değildirler, fakat aynı zamanda dünyada bilhassa sosyal hayatta da yeni gelişmeler olduğunun ve Osmanlı toplumunun bu gelişmelerin de oldukça gerisinde olduğunun fazlasıyla farkındadırlar. Bu meyanda, bilhassa batıya gönderilip orada eğitim yapma fırsatını bulmuş değişik milletlerden Osmanlı tebasına mensup Osmanlı bilginleri, Osmanlı toplumunun medeni dünyanın fazlasıyla gerisinde olduğunun farkındadırlar. Osmanlı'nın geride kaldığı ve takip edemediği konulardan biri de medeni bir toplum olmanın önemli ölçütlerinden biri olan bir ülkedeki kadın nüfusun sosyal, hukuki, iktisadi ve siyasi yaşam şartlarıdır. Osmanlı aydınları bunun çok iyi farkındadırlar. İşte bu nedenle 1800'lü yıllarda Osmanlı Devleti bünyesinde bu konuda pek çok reform yapılmıştır. Bu reformlara geçmeden önce belirtmek lazım ki, kadın hakları konusunun Osmanlı Devleti bünyesinde gündeme gelmesinin ikinci bir sebebi ise Avrupa'da reformist-feministlerin başlattığını söylediğimiz Kutsal Kitap'ın kadınla ilgili pasajlarının yeniden okunması ve yorumlanması sürecini, Osmanlı toplumunda da Kur'an'daki kadınla ilgili pasajların yeniden okunup yorumlanması şeklinde feminist olmayan ama sadece dindar reformistlerin başlatmış olmalarıdır. Biz, yeniden yorumlama faaliyetini yapan bu kişilere Avrupa'daki çağdaşlarına kıyasla reformist dedik, yoksa onlar aslında *İslam Modernistleri* olarak anılmaktadırlar. Bu modernistler arasında, kadınla ilgili en önemli ve ilk tespitleri yapan isimlerden biri Osmanlı Dönemi'nde tabiri caiz ise kitabıyla büyük sansasyon yaratan Mısır'lı müellif Kasım Emin'dir. Kasım Emin'in eseri halk arasında bazı aydınların bugün dahi cesaretle söyleyemediklerini büyük bir cesaret ve bilgelikle söyleyen ve ataerkil-İbrani kültüre neredeyse tamamıyla meydan okuyan bir eserdir. Arapça aslında ismi *Tahrirü'l Mer'e* olan ve Osmanlıca'ya Zakir Kadiri Ugan tarafından *Hürriyet-i Nisvan* adıyla çevrilen bu eser, çok geçmeden hemen bütün İslam dünyasında okunmuş ve makes bulmuştur. Bu esere muhalif olmak üzere daha sonra Ferit Vecdi *Müslüman Kadını* adlı eseri kaleme almıştır. Bu

iki eserin mevzuu ise kısaca şöyledir. Kasım Emin, *Kadınların Hürriyeti* adlı eserinde hicap yani örtünme, evlilik, boşanma, kadının aile ve toplum içindeki konumu gibi kadınla ilgili pek çok sosyal meseleye değinmiştir. Kasım Emin örtünme yani hicap hususunda şunu söylemektedir, örtünme aslında sadece İslam toplumlarına has bir durum değildir, bu insanlık tarihinin başından beri Eski Yunan toplumundan Hıristiyan toplumlara kadar hemen her toplumda görülen bir durumdur. Ama Kasım'a göre, Müslüman kadınların şu anki örtünme tarzları İslam'ın istediği örtünme tarzı değildir, zira İslam'ın ilk dönemlerinde yani Asrı Saadet'te bu kadar abartılı bir örtünme biçimi yoktur. Ancak bugünkü abartılı örtünme biçimi, sonraları İslam toplumunda karışıklıklar çıkması neticesinde alınan bir tedbir gereği başlatılan ve İslam toplumuna dışarıdaki birtakım toplumlardan geçmiş olan bir örtünme şeklidir. Ancak bu karışık dönemler geride kalmıştır ve artık medeniyet terakki etmiştir, dolayısıyla Kasım'a göre Müslüman hanımlar artık sadece İslam'ın istediği şekilde örtünmeli ve en azından abartılı örtünme biçimlerinden uzak durmalıdırlar. Ayrıca bu asıl marifet ve erdem kadınların iffetlerini, bu abartılı örtünme biçimi olmaksızın da koruyabilmelerdir. Hicap olmaksızın kendi iffetini koruyan bir kadın Kasım'a göre hicap ile iffetini koruyan bir kadından çok daha erdemlidir. Ayrıca k. Emin'e göre kadınların ekonomik hayattan dışlanmasıyla hem milli servet büyük zarar görmekte çünkü devlet büyük bir işgücünden mahrum kalmakta hem de kadınlar böylece esarete mahkûm edilmektedirler[1]. Ancak K. Emin'in bu eseri daha sonra 1918 yılında yasaklanmıştır[2]. Emin kadın konusunda daha pek çok görüşler belirtmekle birlikte, biz bu müellif hakkında bu kadar malumatı yeterli görmekteyiz. Böylelikle bu sunumun temel konusu ve amacı Osmanlı toplumunun son döneminde yahut Osmanlının son döneminde bu fikir cereyanlarının da etkisiyle Osmanlı kadınının sosyolojik duruşunun nasıl olduğunu ortaya koymaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat, Kadın, Sosyal Statü, Cumhuriyet

ABSTRACT

There are two reasons why "women's rights" became a current issue for the Ottoman society. One of them is the reform movements in Ottoman society. Because, reformist sultans such as Selim III and Mahmud II were aware that Ottoman society was really behind the times not only in military terms, but they were also very aware that there were new developments in the world, especially in social life, and that Ottoman society was also behind these developments. In this respect, Ottoman scholars from different nationals, especially those who had the opportunity to

1 Kasım Emin, *Hürriyet-i Nisvan*, çev. Zakir Kadiri Ugan, Örnek Mat., Kazan-1909, s. 43-55
2 Kurnaz, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, Ankara,1991, s.70.

be sent to the west and study there, were aware that Ottoman society was far behind the times compared to the civilized world. One of the issues that the Ottoman Empire was behind the times and could not follow is the social, legal, economic and political living conditions of the female population in the country, which is one of the important criteria of being a civilized society. Ottoman intellectuals were well aware of this. For this reason, many reforms were made in this regard by the Ottoman Empire in the 1800s. Before passing on to these reforms, it should be stated that the second reason why the issue of women's rights was brought to the agenda of the Ottoman Empire is that; "the process of re-reading and interpreting the passages of the Bible about women, which we say was initiated by reformist-feminists in Europe, was initiated by non-feminist but only religious reformists in Ottoman society, in the form of re-reading and interpreting passages about women in the Qur'an. We called these people who were doing the reinterpretation activity reformists compared to their European contemporaries, they are actually called Islamic Modernists. One of these Islamic Modernists is Egyptian writer Qasim Amin, who determined the most important and first points about women and who caused a sensation in the Ottoman Period with his book. Qasim Amin's book is a book that tells with great courage and wisdom what some intellectuals cannot say even today, and almost completely challenges patriarchal-Hebrew culture. "The Liberation of Women" (Tahrir al Mara'a in Arabic) is translated into Ottoman language as "Hurriyet-i Nisvan" by Zakir Kadiri Ugan and read in the entire Islamic World in a short time and made tremendous impact . In opposition to this book, Ferit Vecdi wrote the book of "Müslüman Kadını" (Muslim Woman). The subject of these two books is briefly as follows. In his book of "The Liberation of Women", Qasim Amin mentioned many social issues related to women, such as hijab, in other words veiling, marriage, divorce, the position of women in family and society. About veiling (hijab) Qasim Amin says that; veiling is not unique to Islamic societies, this is a situation that has been seen in almost every society since the beginning of human history, from ancient Greek society to Christian societies. However, according to Qasim, the way Muslim women are veiled now is not the style of veiling Islam wants, because there is no such exaggerated form of veiling in the early Islamic period, in other words Era of Bliss. However, today's exaggerated form of veiling is a form of veiling that was initiated as a precautionary measure taken as a result of some confusions in Islamic society and passed to the Islamic society from some different societies. However, these complicated periods are behind us and civilization has now progresses, so according to Qasim, Muslim women should now be veiled only in the way that Islam wants them to be and at least stay away from exaggerated forms of veiling. In addition, the big deal and real virtue is the ability to protect women's chastity without this exaggerated

form of veiling. According to Qasim, a woman who protects her own chastity without hijab is much more virtuous than a woman who protects her chastity with hijab. In addition to these, according to Qasim Amin, as women do not enter economic life, both national wealth is greatly damaged, and women become captives, because the state is loses a large workforce . However, this book of Qasim Amin was later banned in 1918. While Qasim Amin expressed many other opinions about woman, these information are enough about this writer. Thus, the main subject and purpose of this presentation is to try to reveal what the sociological stance of the Ottoman woman was like due to the influence of these ideas in the last period of Ottoman society or in the last period of the Ottoman Empire.

Key Words: Reorganization, Social Status, Women, Republic

Tanzimat'tan Millî Mücadele'ye Kadar Osmanlı Toplumunda Kadın

Tanzimat sonrası Osmanlı toplumunda kadının konumu şöyle değerlendirilebilir. Osmanlı toplumunda kadının dışında kaldığı yegâne kurum olarak eğitim kurumunu zikredebiliriz. Osmanlı kadınları, yalnız Sıbyan Mektepleri"nde okuma yazma ve Kur'anı-ı Kerim öğrenme şansına sahiptirler. Bunun dışında ileri derece de tahsil yapamamaktaydılar. Ancak bilhassa elit tabakaya mensup hanımlar babalarının tuttuğu özel hocalar vasıtasıyla dersler alıyorlar, ancak bu özel hocalardan bir şeyler öğrenebilmişlerdir. Bir de, sarayda yaşayan ve sultana yahut şehzadelere ve dönemin vezir, sadrazam gibi elit kitlesine mensup erkeklere eş olmak üzere eğitilen kadınlar vardır ki, bunlar genel hanım kitlesinin dışında eğitim görebilmişlerdir. Bundan başka, tasavvuf bünyesinde tekke ve zaviyelerde mürşide hanımlardan eğitim alma imkânına erişmiş şanslı kadınlar da vardır. Ancak zamanla bu da değişmiş ve kadınlar da örgün öğretim kurumlarında eğitim ve öğretim görmeye başlamışlardır.

Osmanlı'da kadın konusunu, derinlemesine anlatmaya başlamadan önce şunu vurgulamalıyız ki, kadın hakları konusunun Osmanlı toplumunun gündemine gelmesini sağlayan iki neden vardır. Bunlardan biri, Osmanlı toplumundaki Islahat hareketleridir. Zira III. Selim, II. Mahmut gibi yenilikçi padişahlar Osmanlı toplumunun sadece askeri anlamda dünyanın fazlasıyla gerisinde olduğunun farkında değildirler, fakat aynı zamanda dünyada bilhassa sosyal hayatta da yeni gelişmeler olduğunun ve Osmanlı toplumunun bu gelişmelerin de oldukça gerisinde olduğunun fazlasıyla farkındadırlar. Bu meyanda, bilhassa batıya gönderilip orada eğitim yapma fırsatını bulmuş değişik milletlerden Osmanlı tebasına mensup Osmanlı bilginleri, Osmanlı toplumunun medeni dünyanın fazlasıyla gerisinde olduğunun farkındadırlar. Osmanlı'nın geride kaldığı ve takip edemediği konulardan biri de medeni bir toplum olmanın önemli ölçütlerinden biri olan bir ülkedeki kadın nüfusun sosyal, hukuki, iktisadi ve siyasi

yaşam şartlarıdır. Osmanlı aydınları bunun çok iyi farkındadırlar. İşte bu nedenle 1800'lü yıllarda Osmanlı Devleti bünyesinde bu konuda pek çok reform yapılmıştır. Bu reformlara geçmeden önce belirtmek lazım ki, kadın hakları konusunun Osmanlı Devleti bünyesinde gündeme gelmesinin ikinci bir sebebi ise Avrupa'da reformist-feministlerin başlattığını söylediğimiz Kutsal Kitap'ın kadınla ilgili pasajlarının yeniden okunması ve yorumlanması sürecini, Osmanlı toplumunda da Kur'an'daki kadınla ilgili pasajların yeniden okunup yorumlanması şeklinde feminist olmayan ama sadece dindar reformistlerin başlatmış olmalarıdır. Biz, yeniden yorumlama faaliyetini yapan bu kişilere Avrupa'daki çağdaşlarına kıyasla reformist dedik, yoksa onlar aslında *İslam Modernistleri* olarak anılmaktadırlar. Bu modernistler arasında, kadınla ilgili en önemli ve ilk tespitleri yapan isimlerden biri Osmanlı Dönemi'nde tabiri caiz ise kitabıyla büyük sansasyon yaratan Mısır'lı müellif Kasım Emin'dir. Kasım Emin'in eseri halk arasında bazı aydınların bugün dahi cesaretle söyleyemediklerini büyük bir cesaret ve bilgelikle söyleyen ve ataerkil-İbrani kültüre neredeyse tamamıyla meydan okuyan bir eserdir. Arapça aslında ismi *Tahrirü'l Mer'e* olan ve Osmanlıca'ya Zakir Kadiri Ugan tarafından *Hürriyet-i Nisvan* adıyla çevrilen bu eser, çok geçmeden hemen bütün İslam dünyasında okunmuş ve makes bulmuştur. Bu esere muhalif olmak üzere daha sonra Ferit Vecdi *Müslüman Kadını* adlı eseri kaleme almıştır.

Bu iki eserin mevzuu ise kısaca şöyledir. Kasım Emin, *Kadınların Hürriyeti* adlı eserinde hicap yani örtünme, evlilik, boşanma, kadının aile ve toplum içindeki konumu gibi kadınla ilgili pek çok sosyal meseleye değinmiştir. Kasım Emin örtünme yani hicap hususunda şunu söylemektedir, örtünme aslında sadece İslam toplumlarına has bir durum değildir, bu insanlık tarihinin başından beri Eski Yunan toplumundan Hıristiyan toplumlara kadar hemen her toplumda görülen bir durumdur. Ama Kasım'a göre, Müslüman kadınların şu anki örtünme tarzları İslam'ın istediği örtünme tarzı değildir, zira İslam'ın ilk dönemlerinde yani Asrı Saaadet'te bu kadar abartılı bir örtünme biçimi yoktur. Ancak bugünkü abartılı örtünme biçimi, sonraları İslam toplumunda karışıklıklar çıkması neticesinde alınan bir tedbir gereği başlatılan ve İslam toplumuna dışarıdaki birtakım toplumlardan geçmiş olan bir örtünme şeklidir. Ancak bu karışık dönemler geride kalmıştır ve artık medeniyet terakki etmiştir, dolayısıyla Kasım'a göre Müslüman hanımlar artık sadece İslam'ın istediği şekilde örtünmeli ve en azından abartılı örtünme biçimlerinden uzak durmalıdırlar. Ayrıca bu asıl marifet ve erdem kadınların iffetlerini, bu abartılı örtünme biçimi olmaksızın da koruyabilmelerdir. Hicap olmaksızın kendi iffetini koruyan bir kadın Kasım'a göre hicap ile iffetini koruyan bir kadından çok daha erdemlidir. Ayrıca k. Emin'e göre kadınların ekonomik hayattan dışlanmasıyla hem milli servet büyük zarar görmekte çünkü devlet büyük bir işgücünden mahrum kalmakta hem de kadınlar

böylece esarete mahkûm edilmektedirler[3]. Ancak K. Emin'in bu eseri daha sonra 1918 yılında yasaklanmıştır[4]. Emin kadın konusunda daha pek çok görüşler belirtmekle birlikte, biz bu müellif hakkında bu kadar malumatı yeterli görmekteyiz.

Kasım Emin'in görüşlerine şiddetle karşı çıkan Ferit Vecdi Kasım Emin'e Avrupalı liberalist erkek kuramcılardan ilhamın alarak karşı çıkmaktadır. Liberal feminizmi ve feminizmin ortaya çıkışını anlatırken belirttiğimiz gibi feminizmin ortaya çıkışında en büyük rollerden biri de liberalist erkek kuramcılara aittir. Onlar, yalnızca erkek aklını ön plana çıkararak, kadınları tümüyle kamusal alanın dışına itmişlerdir. İşte Ferit Vecdi de bu liberal erkek kuramcılardan esinlenerek kadınların kamusal alanın dışında kalmaları gerektiğini söylemekte, Kasım Emin'i de önce batı taklitçiliğiyle suçlamakta ve sonra da liberal erkek kuramcılardan alıntılar yaparak Kasım Emin'i taklit ettiği batıyı dahi bilmemekle itham etmektedir. Ferit Vecdi'nin Auguste Comte'tan yaptığı şu nakiller dikkat çekicidir. "Medeniyet binasını yıkan, ortalığı fesada veren bu (kadının çalışması) gibi evhama karşı doğal kural koymak mümkündür… Bu kaidelerden biri de şudur: Erkeğin kadını beslemesi lazımdır, işte bu düstur beşer için tabii bir kanundur."[5] Buna göre Ferit Vecdi, kadınların evleri haricinde çalışmalarını müphem bir halel, bir fesat olarak algılamaktadır. Görüldüğü üzere, Ferit Vecdi liberal erkek kuramcıları baz alarak kadınların çalışmasına karşı çıkmış, K. Emin de 19. yy. feministlerini baz almadan yalnızca Kur'an ekseninde düşünerek kadınların çalışmasını savunmuştur. K. Emin'in bu çabası boşa gitmemiş ve kadınlar pek çok haklarını yeniden elde etmeye başlamışlardır.

"Osmanlı'da kadın başlığı altında Osmanlı'nın son dönemlerinde pek çok Osmanlı müellifinin, bilhassa Batı'da eğitim gören Osmanlı müelliflerinin çoğunun kadın ve aile hususunda yazıp, çizdiklerini söylemiştik. İşte bu çerçevede Osmanlı Dönemi'nde üzerinde kadın hakları ile ilgili en çok tartışılan problemlerden bir tanesi de kadınların ilköğretim sonrasında da eğitim ve öğretim görmeleri konusudur. Ahmet Mithat ise diplomalı kız idealini modernleşmenin gerçek göstergesi saymaktadır. Tanzimat'ın ilanıyla beraber kadının statüsünde gözle görülür bir değişmeye doğru gidilmiştir. 1856 Islahat Fermanı hiç kimsenin cinsiyetinden dolayı ikincil duruma düşemeyeceğini ifade etmiştir. Bu dönemde özellikle kadınlar için önemi büyük olan iki düzenleme yapılmıştır. Bunlardan biri 1858 yılında düzenlenen Arazi Kanunu, diğeriyse 1881 Sicill-i Nüfus Nizamnamesi'dir. Arazi Kanunu'yla önceden yürürlükte olan erkek varis olması halinde kadınları mirastan alıkoyan yahut nispi bir miktar veren uygulamaya son verilmiş ve kadınlar da mirasa ortak kılınmışlardır. Bununla beraber Nüfus Nizamnamesiyle

3 Kasım Emin, *Hürriyet-i Nisvan*, çev. Zakir Kadiri Ugan, Örnek Mat., Kazan-1909, s. 43-55
4 Kurnaz, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, Ank.,1991, s.70.
5 Ferit Vecdi, *Müslüman Kadını,* çev. Mehmet Akif Ersoy, Sırat-ı Müstakim, c.1, adet.8., s.24

devlet Osmanlı tarihinde ilk kez evlilik kurumuna müdahale ederek ona resmi bir boyut kazandırmıştır. Nizamname'den önce evlilik sivil bir kurum olarak imamlar tarafından tescil edilmekte ve resmi bir statü arz etmemektedir. Böylece evliliğin bu statüsü değiştirilmiş, çiftler evlilik için resmi izin almak zorunluluğunda bırakılmış ve imamlara nikâh memuru olarak resmi bir sıfat verilmiştir".[6]

"Tanzimat dönemi aynı zamanda kadınlara eğitim kurumlarının da kapısını açtı. Kadınlara ilk kez 1842 yılında Tıp Fakültesi bünyesinde hemşirelik eğitimi verilmeye başlanmıştır. Bu eğitim 1838'deki Kız Rüştiyeleri (Kız Ortaokulları) ile daha da yaygınlaşmıştır. Kadınlar ayrıca 1869 yılından itibaren sanayi mekteplerinde de eğitim görmeye başlamışlar. Bunun amacı ise başlatılan sanayi hamlesinin işgücü ihtiyacını gidermektir. Daha sonraki yıllarda görüleceği gibi bu sanayi okullarından mezun o1an öğrenciler değişik sanayi alanlarında istihdam edilerek kamusal alana açılmışlardır. 1870 yılında ayrıca Darül Muallimat (Kız Öğretmen Okulları) ile kadınlardan bir eğitim ordusu. oluşturma yoluna gidilmiştir. Bu okullardan mezun olan kadınlar, ülkenin değişik yerlerine gönderilerek kadınların eğitimine öncülük etmişlerdir. Kadın eğitimi, resmi düzenlemelerle hukuksal bir statüye de kavuşturulmuştur. Nitekim 1868 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Kamu Eğitimi Kanunu), 6-11 yaşlarındaki tüm kız çocukların ilkokul eğitimi almalarını öngörmüştür. Bununla beraber ilk anayasa olan 1876 Kanunu-i Esasi, kadın erkek tüm Osmanlı nüfusun ilkokul eğitimi almasını zorunlu kılmıştır. Osmanlı yönetimi, kadın eğitimine önemli kaynaklar aktarmış ve ülke çapında bu konuyu adeta bir seferberlik haline getirmiştir. Eğitim kurumları yaygınlaşmış ve çok sayıda kadın, eğitim imkân larıyla tanışmıştır 1905 yılına geldiğimiz zaman kızlara eğitim veren resmi ilkokul sayısı 304, karma eğitim veren ilkokul sayısı 3621'e ulaşmıştı. Ayrıca 69'u taşrada, 15'i İstanbul'da olmak üzere 84 adet kız ortaokulu açılmıştır. 1909 yılına geldiğimizde eğitim imkân ına ulaşan kadınların sayısı sadece ortaokullarda on binleri bulmuştu. Kadın eğitimi, kadınların okuma alanına giren yayınların gelişimini de beraberinde getirmiştir. Bütün bunlar "kadın hakları" söylemi bağlamında ele alınıyor kadınlar için kat edilmesi gereken uzun bir yolda atılan ilk ve önemli adımlar ve birer hak olarak vurgulanmıştır".[7]

Divan ve divançeleri olduğunu söylediğimiz klasik edebiyat sahasında eser veren hanımlar dışında bilhassa Servet-i Fünun döneminde artık örgün öğretim kurumlarında eğitim alarak Osmanlı toplumunda feminist yazınının oluşmasına öncülük eden bazı hanımlar vardır. Müslüman-Türk kadınlarının feminizm üzerine yazmaya başladıkları dönem işte bu Servet-i

6 Çaha, Ömer; *Sivil Kadın,* çev. Ertan Özensel, Vadi Yay., Ankara, 1996, s. 88.
7 Çaha, a.g.e., s. 88.

Fünun dönemidir. Türk kadınlarının feminizmle tanışmaları da yine bu döneme rastlar. Servet-i Fünun döneminde yazarlık yapmış olan bu kadınlardan pek çoğu örgün öğretim kurumlarında öğretim görmüş olan kadınlardır. Demek ki, Türk kadınlarının feminist yazına başlamaları ve feminizmle tanışmaları da onların örgün öğretim kurumlarıyla tanışmalarıyla birlikte olmuştur. Servet-i Fünun dönemi kadın şair ve yazarlara gelince İstanbullu İffet Hanım (1854-1912), Fatma Kamile Hanım (1839-1920), Leyla Saz Hanım (1850-1936), Nigar Hanım (1862-1918), Mahşah Hanım (1864-1933), Makbule Hanım (1865-1898), Banu cevriye Çankırılı (1864-1914), Fatma Aliye Hanım(1862-1936), Emine Semiye (1901-1944), Müfide Ferit (1892-1971), Yaşar nezihe Bükülmez (1882-1971), Melek Hiç (1898-?). Bu kadınlar arasında en dikkate değer olanları iki yüze yakın bestesi bulunan Leyla Saz Hanım, Arapça, Farsça, Almanca, Rumca bilen ve eserleri arasında Efsus (şiir), Niran (şiir), Aksi Seda (şiir), Elhanı Vatan (düzyazılar)gibi eserlerin bulunduğu Nigar Hanım, Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olup çok sayıda eser veren ve belki de Osmanlı'nın ilk feministlerinden olan eserleri arasında Muhadarat, Refet, Udi, Nisvan-ı İslam, gibi eserlerin de yer aldığı Fatma Aliye ve feminist üslupla yazdığı yazılarıyla tanınan Emine Semiye gibi değerli belki de hepsi birer düşünür çapında olan ve cesurca Osmanlı'yı ve kadının İslam tarihindeki konumlarını sorgulayan sayısız saygıdeğer hanım vardır. Fatma Aliye'nin hayatına biraz değinmekte yarar görmekteyiz. Zira o Şeyhülislamlarla kalem yarıştıran ve önünde şapka çıkarılacak bir hanımefendidir.[8]

"Hukukçu, tarihçi ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım, birçok alandaki öncülüğü ile üzerinde durulması gereken bir kadın yazarımızdır. Küçük yaşta okuma yazmayı öğrenip çeviriler yapan Fatma Aliye, babasının da desteğiyle çok iyi bir eğitim görmüştür. Ağabeyi Ali Sedad'a kozmoğrafya, astronomi ve dilbilgisi öğretmek üzere tutulan hocanın bütün derslerini izleyen Fatma, ağabeyinin kimya laboratuarında deneyler yapacak kadar bilime meraklıydı. 1862 yılında doğan Fatma Aliye tam bir kitap kurdu olarak Fransızca; matematik, edebiyat, tarih ve felsefe dersleri almıştır. Mithat Efendi'nin çıkardığı Kırk Ambar Mecmuasını merakla okuyan Fatrna Aliye, üstat diye nitelendirdiği Ahmet Mithat'ın etkisinde. Bu etki daha sonra birlikte kitap yazmaya kadar varır. Kocasının Suriye valiliği sırasında hanımlara çevirmenlik yapan İstanbul'a dönüşlerinde II. Abdülhamit'in yaverinden Faik ile evlenmiştir. İyi bir eş olmanın yanı sıra doğan iki kızına da iyi bir anne olan Fatma Aliye'nin okuryazarlığı da sürmüştür. Fakat kocası Faik Bey onun öğrenmeye olan merakını iyi karşılamaktadır. Fatma Aliye, George Ohnet'in «Volente» adlı eserini «Meram» adıyla çevirmiş ve yayınlamaya karar vermiş imzasıyla yayınlanan bu eser edebiyat çevrelerini karıştırır. Bir

[8] Aydın, Mehmet, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar*, İlke Yay., Ankara, 1995, s. 33-45.

Osmanlı kadınının kitap tercüme etmesi olacak şey değildi, kadın hangi bilgi ve yetkinlikle buna cesaret edebilirdi?[9] Bir süre kimliğini gizleyen Fatma Aliye, Tercüman-ı Hakikat'e yazdığı çıkardığı makalede Mütercime-i Meram, Aliye imzasını kullanarak adını yayınlatmıştır. Fakat tartışmalar daha da büyüyecek ve bu defa çevirinin, Faik Aliye'nin babası veya ağabeyi tarafından yapıldığı ileri sürülecekti. Edebiyatımızda bir romanı Türkçe'ye çevirip yayınlayan, roman yazan hakkında monografi yazılan ilk kadın yazardır Fatma Aliye Babası ile Doğu ve Batı'nın eserlerini karşılaştırıp sabahlara kadar İslam felsefesi üzerinde çalışan karısına, Faik Bey artık ses çıkaramamaktadır. Çünkü kayınpeder Ahmet Cevdet Paşa da işin içindedir. Babası ölünceye kadar ondan dersler alan-Fatma Aliye, Osmanlı toplumunda üstün bir eğitim görmüş nadir kadınlardan biridir. Ahmet Mithat Efendi ile birlikte yazdıkları Hayal ve Hakikat-a romanın Vedad, adlı bölümünü Fatma Aliye, Vefa'yı ise Ahmet Mithat yazmıştır.[10]

Kitapta Fatma Aliye'nin imzası yine aynı yıl anı türünde Nisvan-ı İslam'ı yayınlayan Fatma Aliye, burada İslam'da kadının durumu ve cariyelik kavramları, üzerinde durmuştur. Aliye adını kullanarak 1308'de yazdığı "Muhadarat"ta ise evli kocasıyla mutsuz olan bir kadının evini terk Edib çalışmaya başlamasını anlatır. Taaddüdü Zevcat'a-Zeyl, adlı eserinde, çok kadınla İslamiyet'te bir buyruk olmadığını ileri sürerek yerleşik değerlere karşı çıkmıştır. İslam'da bazı durumlar için çok kadınla evliliğe izin verildiğini belirten yazar; iddia edildiği gibi taaddüdü-i zevcatla ahlaksızlığın önleneceğini; ahlaksızlıktan kurtulunacağını savunmanın kişinin karakteri ile ilgili olduğunu savunan Aliye; özellikle çok karılılığı savunan Mahmut Esat Efendi ile savaşı basın yoluyla yürütmüştü. Fakat bu savaş, Mahmut insanlar ilk zamanlardan beri hep çok karılı olarak yaşamışlardır ile çözümsüz kalacaktı. Roman, ani, tarih ve felsefe türlerinde eserler veren dönemin dergilerine de yazılar yazmıştır. İslamiyet'te. Kadını engelleyici bir buyruk olmadığını ve kadın erkek herkesin arlanması gerektiğini belirtmiştir.[11] Yazılarında kadınların geçim koşulları nedeniyle çatışması gerektiğini vurgulayan yazarın eserleri,1894'ten itibaren yabancı dile çevrilmiş ve Chicago'daki kadın yazarlar bibliyografisine girmiştir. Fatma Aliye, 1897 Türk-Yunan Savaşının şehit ve gazi aileleri için Hamiyet-i İmdadiye'yi kurmuş ve Sultan Abdülhamid tarafından da ödüllendirilmiştir. Hilal-i Ahmer'in ilk kadın üyesi olan yazar, Balkan ve Trablusgarp Savaşına katılanların ailelerine yardımın toplanması için çalışır. Ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) tarafından çabalarına karşılık verilen madalya ile

9 Altındal, Meral, *Osmanlı'da Kadın*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 1994, s. 199.
10 Altındal, a.g.e., s. 199.
11 Altındal, a.g.e., s. 200.

onurlandırılmıştır. Doğu ve Batı kültürlerinin sentezinden yana olan Fatma Aliye, 1936'da öldüğünde, geride kat edilmiş uzun bir yol ve 14 eser bırakacaktı.[12]

Fatma Aliye ve Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi karşılıklı kalem yarıştırmışlar ve Fatma Aliye Taaddüdü Zevcat'a Zeyl adlı makalesinde taaddüdü zevcatın ancak belirli hallerde uygulanabilecek bir ruhsat olduğunu savunarak bu yolla toplumda gayrı ahlakiliğin önlenebileceğini savunmanın en başta erkeklere hakaret olacağını ve Peygamber Efendimizin ve sahabenin birden çok evliliğinin ise nacak bu şahıslara münhasır ve bu şahısların kulların ve Allah'ın katında yüksek dereceli kimseler olmalarından kaynaklandığını vurgularken, Peygamberimizin kızı Fatma'nın üzerine kuma getirilmesine izin vermediğini hatırlatır.[13] Buna karşılık Mustafa Sabri Efendi de erkeklerin bu dört evlilik ruhsatlarının her zaman kullanılabileceğini illa da zorunlu şartların bulunmasına gerek olmadığını ve dörde kadar evlenmenin toplumda ahlakın korunmasının da önemli bir yolu olduğunu savunur.[14] Tıpkı Fatma Aliye ve Mustafa Sabri Efendi gibi dönemin pek çok müellifinin de kadın konusu üzerine yazdığını görüyoruz. Bunlar arasında Abdullah Cevdet, Şemseddin Sami, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ahmed Rıza, Münif Paşa, Celal Nuri gibi pek çok müellifin konu üzerine yazdığını görüyoruz. Bu dönemin müelliflerinin kadın konusundaki birbirine zıt bakış açılarını söz konusu müelliflerin makalelerinden öğrenebilmemiz mümkün ancak biz bu kadarını yeterli bulmaktayız.[15] 1913 yılında Kadınlar Dünyası Dergisi'nin 7. sayısında Naciye Hanım tarafında yazılıp da dergide yayınlanan *"Erkekler hakikatten hürriyetperver midirler?"* başlıklı yazıda "....Evet erkekler zahiren bu kadar hürriyetperver göründükleri halde hakikatte birer küçük müstebitten başka bir şey değildirler. Hürriyet hürriyet sedalarıyla koca kıtaları kanlara boğdukları anda bile kendilerinden daha büyük, daha mühim olan kadınlık alemini gözleri görmedi. Onlar siyasi haklar değil insanlık hakları bile vermekten çekindiler. İçlerinde haklarımızı savunmak arzusunda olanlara bile feminist diye hakaret etmeye ve onlarla alay etmeye başladılar..."[16]

Osmanlı'da kadın konusunda altını çizerek söylemekte yarar var; *örgün öğretim dışında eğer maddi imkânları yerindeyse* pek çok sahada sosyal hayatta yerini almıştı. Ancak özellikle XVII. ve XIX. yüzyılardan itibaren Batı etkisiyle Osmanlı toplumunda da feminist söylemler baş

12 Altındal, a.g.e., s. 200.
13 Aliye, Fatma, *Taaddüdi Zevcata Zeyl*, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C.B.A.A.K., Ank., Aralık/1992, c.III, s. 1032-1035.
14 Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, *Kadınla İlgili Görüşüm,* çev. Mustafa Yolmaz, Esra Yay., İst., 1994, s.21-41.
15 Söz konusu makaleler için bkz. Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, c.III, s. 1015-1179.
16 Naciye Hanım, "Erkekler Hakikaten Hürriyetperver midirler, Kadınlar ne istiyor?", *Kadınlar Dünyası*, İst., 1913, sayı.7, s. 2-3.

göstermekle beraber Osmanlı'da aralarında adı yıllar sonrasında hâlâ aynı ün ve şöhretle anılan kadın muharrirlerin de bulunduğu geniş bir muharrirler ve entellektüeller kitlesi tarafından tartışılmıştır. Bunu *Aynur Demirdirek* şöyle ifade etmekte: "Cumhuriyet'e kadar niteliklerine göre ayırmadan bakarsak, 1868'de Terakki gazetesinin eki Muhadarat'tan başlayarak varlığını bildiğimiz 40'ı aşkın kadınlara yönelik yayın var: Şukufezar, Aile, Ayine, Hanımlara Mahsus Gazete, Demet, Mehasin, Kadın (Selanik), Kadın(İstanbul), Musavver Kadın, Parça Bohçası, Kadınlık, Kadın Duygusu, Hanımlar Âlemi, Kadınlar Dünyası ..."[17]

Şefika Kurnaz ise bu yayın organlarında makaleler, yazılar kaleme alan iki ismi özellikle zikretmektedir. Bunlardan biri Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye diğeri de Nigar bint-i Osman'dır. Türk kadınının cemiyetteki meselelerinin tartışılmasını 1891'de yayımladığı Nisvan-ı İslam adlı esriyle o başlatmıştır. Burada şu mühimdir ki söz konusu dönem de kadın hususunda tartışılanlar daha sonra Cumhuriyet kadınının sosyal statüsünü belirleyecektir. Bu dönmede ki üç grubun yani Batıcılar, Türkçüler ve İslamcıların kadın hakkındaki görüşü kısaca şöyledir. İslamcıların kadın görüşünü Peyami Safa şöyle özetler. "Şeriatın emrettiği şeylerin hepsi faydalı, yasak ettiği şeylerin hepsi zararlıdır. Şeriat kadınların kendilerine mahrem olmayan erkelerden kaçmalarını emrediyor: "Saçları dâhil olduğu halde vücutlarını ziynetten arî bir şeyle calibi şehvet olmayacak bir libasla örtmelidirler."Fakat tesettür hiçbir meşru hakkını kaybettirmez Kadın da erkek malını istediği gibi tasarruf eder, namus dairesinde gezmeye gider, eğlenir; Kendi aralarında teşkil ettikleri cemiyetlere giderek konferans verebilir ve dinleyebilir İbtidai, rüşdi ve idadi derecesinde tahsil görebilir.[18]

İslamcı düşünürlerin dışında sosyolog gözüyle Osmanlı dönemi kadın hareketini bilhassa toplumsal refah açısından ele alan ünlü Osmanlı sosyologlarından Said Halim Paşa, Osmanlı dönemi kadın hareketini fazlasıyla yapmacık ve taklitçi bulduğunu ifade etmekte ve Osmanlı toplumunda kadınlara eğer birtakım haklar veirlmemiş ise bunun onların haklarını aramamalarından kaynaklandığını söylemektedir. Yoksa hiç kimsenin kadınların ellerinden birtakım haklarını almadığını örneğin taşra çiftliklerinde kadınların erkeklerle aynı şartlarda tarımda çalıştıklarını eğer isterlerse şehir kadınlarının da çalışabileceklerini ancak onların ev hayatının rahatlığını tercih ettiklerini sonra da taşra kadının yapmadığı bir biçimde sokaklarda hak talebinde bulunduklarını söylemektedir. Ayrıca kadınların tam bir hürriyete kavuşmasının tarih boyunca toplumların çöküşünün önemli bir sebebi olduğunu da belirtmektedir.[19]

---

17 Demirdirek, Aynur, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, Ankara, 1993, s.8.
18 Safa, Peyami, *Türk İnkılabına Bakışlar,* Ank., 1981 ,s.57.
19 Said Halim Paşa, *Buhranlarımız,* edt. M. Ertuğrul Düzdağ, İst., t.y., Bir Tercüman Gazetesi Yayınıdır.

Bu konuda Şefika Kurnaz, Türkçüler'in görüşlerini şöyle özetliyor. "Türkçülerin en önemlisi olan Ziya Gökalp'e göre kadın, devletin temeli ailenin merkezidir. Kadınla işbirliği olamadan toplumsal hayat yürümez. Kadınlar da tahsil görüp, cemiyet idaresinde rol aldıkları takdir de yeni bir hayat başlayacaktır".[20]

Bundan başka bir de batıcı görüş vardır ki kadın konusunda Tevfik Fikret ve Selahaddin Asım'ın görüşleri dikkat çekicidir. Ş. Kurnaz Fikret'ten şu beyti nakleder:

"Elbet değil nasibi mezellet kadınlığın
Elbet sefil olursa kadın, alçalır beşer"[21]

"Ayrıca S. Asım da örtünmenin kadını sosyal hayattan kopardığını düşünür ve ona göre manevi örtünmenin sağlanmadığı yerlerde maddi örtünme önem kazanır bu nedenle ilk önce manevi örtünmeyi sağlamak için kızlar maddi örtülerinden sıyrılarak sosyal hayata karışmalıdırlar. Asıl olan manevi örtünmenin sağlanmasıdır."[22]

Bu dönemin ünlü Batıcılarından Abdullah Cevdet, kendi çıkardığı İçtihat dergisinde yayınladığı "*Pek Uyanık Bir Uyku*" adlı bir yazıda kendi düşlerini aktarırken, kadın konusuyla ilgili hayallerini de aktarmıştır, buna göre, taadüd-ü zevcatın ortadan kalkacağı, tekke ve zaviyelerin kapatılacağı, kadınların abartılı örtülerini açacakları ve sosyal hayatta yer alacakları ve bütün kadınların hür bir biçimde baskılardan uzak yaşayacakları günler çok yakındadır.[23]

Abdullah Cevdet'in düşü gerçek olmuş ve Cumhuriyet Türkiye'sinde bunlar yaşanmıştır. Bernard Lewis, Cevdet'in bu yazısını "*Modern Türkiye'nin Doğuşu*" adlı eserinde Türkiye'nin geleceğini Osmanlı devrinde sezebilen tek belge olarak nakleder. Oysa bu yazı çıktığında çağdaşları Cevdet'e gülmüşlerdir. Bu yazı da aynı şekilde Batıcıların kadın görüşünü de en açık şekilde ortaya koymaktadır.

Burada gerek bu reformlar tartışılırken gerek daha sonra bu konuların direk uygulamaya konulduğu dönemlerde unutulan önemli bir sosyolojik gerçek vardır. Hiçbir toplumsal reform veya yenilik birdenbire gerçekleşmez. Bu yeniliklerin gerçekleşebilmesi için öncelikle uygun zaman ve zeminin oluşması gereklidir. Ve de bir problemin halli için öncelikle tüm toplum tarafından aynı ölçüde kabul görmüş olması gereklidir. Kadın meselesi için şu söylenebilir ki Osmanlı kadınının genelinin en azından o gün için böylesi bir problemi yoktur. Problemin temelinde şu nokta var ki kadın konusunun o dönemde tartışıldığı ortamlar genellikle zengin

20 Kurnaz, a.g.e., s.70.
21 Kurnaz, a.g.e. , s.67.
22 Kurnaz, a.g.e. , s.66.
23 Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* çev. Metin Kıratlı, T.T.K. Yay, Ank., 1984, s.236.

çevrelerdir. Halk için böyle bir sorunun varlığı yahut yokluğu bile su götürür bir konudur. 1926 yılında İsviçre medeni kanununun kabulü ve 3 Nisan 1930'da seçme ve seçilme hakkını kadına tanıyan Belediye Kanunun kabulü 1934'te de kadınlara Mebusan Meclisine seçilmesi için gereken imkân tanındı, bundan sonra da 1Mart 1935'te kadınlar 18 milletvekiliyle meclise girdiler. Kurtuluş Savaşı'nda pek çok acıları erkeklerle birlikte göğüsleyen Türk kadını bu emeklerinin semeresini belki de ilk defa alıyor ve tarihinde ilk defa yönetime bilfiil ona tanınan bir haktan yararlanarak iştirak ediyordu. Osmanlının peşine kurulan bir devlet olan Cumhuriyet Tarihimiz içinde kadın problemi de Osmanlı Devleti'ndeki kadın probleminden kopuk değildi. Ve belki de bir kısım Osmanlı aydının düşündüğü kadın tipi Cumhuriyetle birlikte açığa çıktı. Bütün inkılâplarda olduğu gibi Türk inkılâbında da kadınlar ön sıradaydı. Ancak diğer toplumlardaki inkılâplardan farklı olarak kadın bu sefer hakikaten yavaş hak ettiği yeri yavaş yavaş almaya başlamıştı toplumda.

Türk kadının geçirdiği bu sosyal değişim süreçleri dönemin romanlarına konu olmuştur. Reşat Nuri'nin Çalıkuşu romanında Anadolu'ya İstanbul'daki yapmacık çevresinden uzaklaşıp hizmet etmek üzere gelen Feride Anadolu'yla ve onun değerleriyle görev yapmak üzere geldiği Zeyniler köyünde yeni tanışıyordu. Çalıkuşu romanı sosyal değişimin kuşaklar arası düzlemde nasıl bir anomi ve yabancılaşma olarak açığa çıktığını bize açıkça ispatlıyor gibiydi. Belki de bunun içindir ki bu roman hâlâ çok satan romanlar arasındadır. Zira insanlar bu romanda farklı biçim ve formlarda da olsa hâlâ devam eden ve insan yaşadıkça da devam edecek olan değişimin kendi hayatlarının değişen çehresinin öyküsünü buluyorlardı. Ayrıca aynı müellifin *Yaprak Dökümü* romanındaki Ali Rıza Bey ve ailesinin öyküsü asri hayat uğruna feda edilen değerleri veya bu sosyal değişimin getirdikleri yanında ne kadar çok götürdükleri olduğunu da çok güzel sahnelemekteydi. Değişmenin ve hatta yozlaşmanın izlerini yine aynı döneme damga vuran yazarlardan olan Peyami Safa'nın *Mahşer, Fatih-Harbiye*, zevk ve eğlence aracı yapılan gözü yaşlı kızların öyküsünü anlatan *Sözde Kızlar* ve en son olarak *Yalnızız* gibi eserlerinde fazlasıyla görebiliriz. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* adlı eserinde ise Peyami Safa kadınlara bu yozlaşmalardan kurtulmanın yolunu göstermeye çalışarak çok farklı bir portrenin, bir mutasavvıfenin portresini çizer. Ayrıca onun olgunluk dönemi eserlerinden olan *Yalnızız* romanının sonunda adeta kendi hayatının muhasebesini yaparak gene aynı değişim mevzuuna değinir ve elli yıllık bir ömürde iki dünya savaşı ve bir imparatorluğun çöküşüne şahit olduğunu belirterek hem yaşadığı değişimlerin büyüklüğünü, hem de güçlüğünü anlatırken bu değişimlerin kendinden ve bu ülkeden götürdüklerine vurgu yaparak bütün yazdıklarımızı belki de özetleyen ve okuyanı dehşete düşüren şu beyti yazar.

KAYNAKÇA

- Aliye, Fatma, *Taaddüdi Zevcata Zeyl*, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C.B.A.A.K., Ank., Aralık/1992, c.III.
- Altındal, Meral*, Osmanlı'da Kadın*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 1994.
- Aydın, Mehmet, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar*, İlke Yay., Ankara, 1995.
- Çaha, *Sivil Kadın,* çev. Ertan Özensel, Vadi Yay., Ankara, Nisan/1996.
- Demirdirek, Aynur, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, Ankara, Oak/1993 .
- Ferit Vecdi, *Müslüman Kadını,* çev. Mehmet Akif Ersoy, Sırat-ı Müstakim, C.1, Sayı: 8.
- Kasım Emin, *Hürriyet-i Nisvan,* çev. Zakir Kadiri Ugan, Örnek Matbaası, Kazan,1909.
- Kurnaz, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, Ankara,1991.
- Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* çev. Metin Kıratlı, T.T.K. Yay, Ankara, 1984.
- Naciye Hanım, "Erkekler Hakikaten Hürriyetperver midirler, Kadınlar ne istiyor?", *Kadınlar Dünyası*, İst., 1913, Sayı:7.
- Safa, Peyami, *Türk İnkılabına Bakışlar,* Ankara, 1981.
- Said Halim Paşa, *Buhranlarımız,* edt. M. Ertuğrul Düzdağ, İst., t.y., Bir Tercüman Gazetesi Yayınıdır.
- Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, *Kadınla İlgili Görüşüm,* çev. Mustafa Yolmaz, Esra Yay., İstanbul, 1994.

THE SYMBOLICAL REPRESENTATIONS OF THE EPITHALAMIUM IN THE REGION OF OLTENIA[1]

Dr. Gabriela BOANGIU
3rd Degree Scientific Researcher, "C.S. Nicolăescu-Plopşor"
Socio-Human Research Institute, Craiova, Romanian Academy

Abstract

The archaic mentalities have registered many stages in the formation of the young couple. The Romanian popular poetry reveals the purity of specific beauty patterns, active in the ancient communities. Moreover, there are some social practices meant to assure the formation and the stability of the young couple. There are several stages specific to the wedding: the wooing, the engagement, the forgiving ritual, the marriage ceremony – the orthodox-religious ceremony, the feast, the gift ceremony, the special customs after the wedding, and the visits and Monday feast rituals. Each stage has a symbolical meaning and development according to different ethno-folkloric regions. Today, the urban influence is very much alive and has changed or replaced certain customs.

Key words: beauty patterns, social practices, symbolical representations, gift, young couple.

Introduction

The archaic mentality was encompassing several stages, on addressing the relation of the young couple. The Romanian folk poetry displays the ingenuity of some patterns showing the active beauty within the old communities, such is the existence of certain social practices meant to ensure the forming and the stability of the young couple.

Study Area

The folklore, with its characteristics – the collective, the oral, the anonymous, the syncretic features – offers many examples on how beauty is perceived, in comparison to the ugly, sharing the attributes of the light, it is always victorious and protected by God: "If the ugly man gives alms/ The angels turn their face away/ Whether the fair one makes mistakes/ God does not give punishments"[2], it bears fruit, even in a rocky ground, for example: "On the path the fair walks,/

[1]The article is part of the Research Project "*Cultură popular şi valori spiritual în Oltenia. Permanenţă şi schimbare în practica obiceiurilor calendaristice şi cele legate de existenţa umană"* included in the Research Programme of "C.S. Nicolăescu-Ploşor", Socio-Human Research Institute from Craiova, within the Romanian Academy.

[2] Sabina Ispas and Doina Truță, *Lirica de dragoste – Index motivic și tipologic*, Vol. II (D-H), Romanian Academy Publishing, 1986, p. 115.

The grass and wheat grow;/ Where the ugly steps on,/The grass and the ground burn around"[3], or "Scorched leaf/ Living with the ugly is dreadful:/ When entering the chamber it gets dark,/ When going out the house it gets cloudy:/ Only the fair is fortunate:/ Entering the house, it becomes bright/ Getting out, it gets sunny"[4].

The ideal of beauty gains the attributes of unicity: "As high as the sun in the sky,/ There is no other one as my man;/ As shiny as the sun/ There is no other one more handsome than my man"[5].

Material and Method

In the variants of some carols, there is presented the archetypal image of the steadfast family, of the couple who received the blessing of the parents, along with the divine one, a fact that can be recognised due to abundance, fecundity, social position, fulfilled destiny, the acknowledgement of the place in Heaven. The blessed couple makes the space they live in become holy, an ideal city. There are to be given some obvious examples: "God, make these good people happy,/Good Lord!/ This good man and his wife!/ Who have been together since childhood/ Good Lord! And they married when growing up./ Their love makes the trees grow in their garden/ An apple-tree have sprung and grown"[6]. An image of the Heaven appeared in the garden, an image of the sacralised vegetation that anticipates the building of the church, as a sign of divine blessing, of sin forgiveness and reaffirmation of their connection with the divinity: "On a Thursday morning/ They woke up, got dressed and went to the river/ Jordan river./ They washed their faces, their arms/ Their milky-white skin/ And they return home/ Where they built a church"[7]. The divine reward is as significant as their faith: "If God saw/ That they ask for justice/ And not for mean purposes,/ He sent swiftly/ A couple of saints, two of the holy parents"[8], keeping for them a place in Heaven: "You shall live here/ As long as the sun is up in the sky; You shall feast here/As long as the sun stays on the sky"[9], therefore, the pure love is protected by the divinity.

Furthermore, love is also protected by the community, who would organise different events for the young people to know each other better: "In the traditional forms, marriage is not something done randomly: the young attend certain social events in the social life of the village, they do

[3] *Ibidem*, p. 121.
[4] *Ibidem*, p. 122
[5] *Ibidem*.
[6] Constantin Mohanu, *Fântâna dorului. Poezii populare din Țara Loviștei*, "Minerva" Publishing, Bucharest, 1975, p.
[7] *Ibidem*, p.
[8] *Ibidem*, p.
[9] *Ibidem*, p.

certain works commonly, they help mutually, as in the case of *clacă* (group work), *şezătoare* (evening sitting of village people), parties or horas. At New Year, for example, the groups of young men, who go carolling from house to house, have specific wishes for the lads and the maidens that are the marrying age. In the allegoric forms, these wishes speak about the happy marriage and the duties that the both spouses have, once married"[10].

The poetry of the wedding customs records variants of the orations, specific for the wooing. This practice is a very old one, and, over the time it has become sublimated, remaining just the wedding oration. This wedding oration, because the form is also preserved for the beginning of the wedding, not only for wooing, reminds of an ancient mentality horizon, encompassing old symbolic representations. The girl is successively imagined as a "beast", a "fairy", a "deer", a "beautiful little flower", a "gorgeous shining star". All these symbolic images talk about ancient important significations. There ought to be mentioned an interesting oration too, "in which the bride also goes hunting, and prepares herself, the same as the groom, greeting him. Her call is not expressed through a golden horn, as that of the groom, but an archaic trumpet: *Our young princess,/ Good willingly (...)/ Woke up early in the morning/ And washed her face,/ Took a big trumpet/ And blew it hard in three directions/And gathered a large army/ Which is faithful to her*"[11]. The wedding oration, "without calling it by this name, is the first time mentioned by DimitrieCantemir in *Description Moldavie* (1769). It seems that it used to be performed both at the royal and peasants' weddings, and the sequence of the ceremony when it was voiced was the wooing"[12]. In time, the oration would be recited only at the wedding "at the bride's house, by the young men, as messengers of the groom, who used to be called *conăcari, colăcari, vătăjei* or *vătăşei.* In Ardeal, they are called *chemători*, and in Galicea Mare commune (Dolj County), the person who says the oration is called *prooroc.* He is a specialised man, married, and dressed in a national costume, riding a white adorned horse. He meets the groom's suite and leads them to the bride's house"[13].

[10] Mihai Pop, *Sensul unei solemnități tradiționale*, in "Scânteia", November 24 1966 *apud* Ioan Meițoiu, *Spectacolul nunților*, Casa Centrală a Creației Populare Publishing, Bucharest, 1969,p. 18.
[11] *Nunta la români.Orații*, Minerva Publishing, Bucharest, 1974, p. 55 *apud* Bălă Dumitru, *Nunta la români cu aspect inedite din sudul Olteniei*, Methodical and Scientific work for obtaining 1st didactic degree, scientific coordinator professor Nicolea Panea, PHD, Craiova, 2002, manuscript, p. 59.
[12] Bălă Dumitru, *op.cit.*, p. 49-50.
[13] *Ibidem*, p. 49.

Results and Discussion

In the area of Strehaia, Mehedinți County, the engagement was performed 2 or 3 weeks after the wooing, on a Sunday, or another holiday, there was brought food, unleavened bread and drink, and if they were richer, there were brought earrings or bracelets, the wedding rings too, moment in which there was also established the date of the wedding[14]. In Oltenia, *the engagement* is also called *încredițare* or *foaia* (approx. *entrusting of bride*), "it is the ceremony which sanctions the marriage commitment, and lasts until the wedding (…). Usually, the engagement is performed on Saturday or Sunday, but also on Thursday. In Transylvania, on Someş Valley, the boy offers the girl a ring called *trust*, and the girl gives him a scarf"[15]. Moreover, in Oltenia, "*foia* or *the engagement* takes place during the day, being accompanied by cheers and good humour, with the attendance of the both families and other guests. The small group goes to the church, where the priest gives the young couple their confession, reads the engagement sermon and puts the wedding rings on the ring fingers of their right hands. At the wedding, he changes the rings, putting them on the left hand ring finger. Once returned to the girl's house, there is laid the table, somebody drafts the dowry document and receives as a gift a hand woven cloth, sewn with specific patterns"[16].

In Maramureş, the *engagement* is also called *credinţă* (trust), "after the agreement, there was sealed the small or the great *trust*; the great one involved musicians, the small one included only the close relatives of the groom. They used to hide the rings in a bowl of wheat, and they would take them out of there and put them on the bride's finger. This reunion took place until dawn, and after the sun had risen, they went to church. The groom and the bride, all the other invited people, would go accompanied by the musicians. Then, the announcement took place (*herdetiş*), for the people to gather in the church and the marriage to be announced. And if they agreed, they had the wedding"[17].

[14]Isidor Chicet,*Nunta în Mehedinți*, "Scrisul Românesc" Publishing, Craiova, 2010, p. 39.
[15]BălăDumitru, *op. cit*., p. 86-87.
[16]*Ibidem*, p. 87.
[17] Corina Isabela Csiszar, Maria Mirela Poduţ, *Obiceiuri nupţiale din Maramureş*, in „Memoria Ethnologica. Revistă de patrimoniu ethnologic şi memorie culturală", published by the County Centre for the Preservation and Promotion of Traditional Culture Maramureş, Year XVII, no. 62-63, January-July 2017, Baia Mare, p.153, gathered by Corina Isabela Csiszar, performer Maria Rednic, 72 years old, Onceşti, from C.C.P.P.T.C.M. Archive, File no.01/L/2017.

The wedding preparations begin, in Oltenia, about a week before, and the wedding lasted around three days: "the wedding is celebrated on three days, Saturday, Sunday and Monday. The preparations begin on Friday. In the old days, there were slaughtered animals, but this doesn't take place anymore. The adorned fir-tree of the bride was decorated by the young people on Saturday, when the musicians would arrive. There was prepared a bucket of water, in which there was placed a fir-tree top, and the youth would decorate it and they would dance around it"[18]. Another field informer tells that: "on Saturday, there is installed the wedding tent, there are made preparations, and the music can be heard in the household, the girls and the boys decorate the fir-tree, there is laid the table and, after eating, the best man and the musicians go through the village to look for people to come to the wedding. On Saturday, there is laid the table, and the dance lasts until two or three in the morning"[19]. The decoration of the fir-tree is part of a preliminary ritual, of bride's separation from the community of the unmarried young people.

An important stage in the wedding ceremony is represented by the voicing of the forgiveness to the parents. It is "a custom common for all the regions of the country, before the engagement, the bride and the groom need to *ask for forgiveness* and *blessing* from their parents. In many regions, this is performed on the engagement day, in the morning"[20]. In Maramureş, "on the wedding day, before leaving to the engaging ceremony, the bride asks for forgiveness: *You, my dear bride,/ Before leaving the house,/ And be married in front of the priest/ Call your parents/ And bow before them/ And tell them to forgive you (...)/ You go now to be a bride/ Lord bless this hour/ May the good and the peace be with you/ May you not have troubles/ Nor tears dropping on your cheeks./ May you not have problems/ And only a smile on your face*"[21].

The marriage is performed "according to the Orthodox church ritual (…). In Oltenia, both the groom and the bride have in one of their shoes, under the sole, a silver coin, to be rich and pure all the time. From time to time, an aunt from the groom's side, throws barley, candies, lump sugar and money over the young couple's feet, for them to be healthy, loved by the community, and to have children. When leaving the church, there is danced the hora of the bride, sometimes

[18]Filed informer Florea Maria, 66 years old, village of Bărboi, Grecești commune, Dolj County, field research in March 2016.
[19]Filed informer Maria Victoria, 87 years old, from the village of Bărboi, Grecești commune, Dolj County, field research in March 2016.
[20]BălăDumintru, *op.cit.*, p. 93.
[21] Corina Isabela Csiszar, Maria MirelaPoduţ, *op. cit.*, p. 156-157, gathered by Maria MirelaPoduţ, performer Anuţă Ciceu, 74 years old, Budeşti, from C.C.P.P.T.C.M. Archive, File no.. 02/MM/2016.

the *hora of the union*, followed by *sârba* (a faster dance), and after the suite leaves for the groom's house. On the way, the godfather has the duty to throw coins in the buckets of water that some women prepared in advance and carry with them. The women spill water in front of the bride and groom, to have good fortune and enjoy a wealthy marriage". Once arriving at the groom's house, his mother ties a scarf around the neck of the bride and groom, to be united forever, and helps them passing over the threshold. She also meets the bride with honey and sweet bread or "fruit, sweet bread and wine, (…) they *circle* the table three times, the bride tastes three times from the sweet bread and the wine, and chooses one of the two apples"[22].

Timiş Nicoară from the Commune of Borşa, Maramureş County, was mentioning a wish addressed to the young couple: "May you have luck:/ As many wheat seeds are,/ As many happy years/ And many and beautiful children may you have!/ A large and rich crop too,/ Good-luck and peace in your house!/ Beautiful wheat crops as in the plains/ And joy in your house!"[23], and, meanwhile, "when returning from the marriage ceremony, the newly-weds are met by an old man or woman, who throws wheat, over their heads and those of the guests"[24], saying the wish above.

Roman Ioana, a villager from Bărboi, commune of Grecești, DoljCounty, was confessing that "on Sunday morning, the wedding guests go a fountain, for the bride to take water. The bride puts on her wedding dress and, along with the best man, with an unenameled bucket of water and decorated with cloth on a stick, in the old times the cloth used to be woven from floss silk, but nowadays they aren't made like that anymore, now, they put a towel. They go to a fountain, accompanied by the musicians and guests. At the fountain, the bride [in other variants the best man] takes three buckets of water to spill in four directions – towards the Sunrise, Sunset, South and North. The fourth one is filled with water and taken home. After, they go to take the godparents, go to the church, where they get married. There is laid the table for everyone, and, after eating, there is received the gift. During my childhood years, people would also offer food, but it is not like that anymore, now they offer only money"[25].

[22]BălăDumitru, *op. cit.*, p. 96.
[23]*Ibidem*, p. 97.
[24]*Ibidem*, p. 97.
[25]Field informer Roman Ioana, de 55 years old, village of Bărboi, Grecești commune, Dolj County, field research in March2016.

Isidor Chicet mentions that in Mehedinţi, "on the day the young couple gets married, there is a big party, both at the bride's and the groom's house. Around a table full of food and drink, the musicians sing and there are made good wishes for the newly-weds (…), the bride and the groom do not eat, but they are given only a glass of sweetened wine. The first dish they eat is from the same plate, both of them using just one spoon. There are made different wishes"[26].

The gifts were highly significant, "the purpose of the present being a complex one. As material value, or as objects, in money, for the young couple, the gift represents the foundation of their new house. Thus, a successful family is founded on both material and spiritual support"[27].Isidor Chicet also underlined that "the most beautiful tradition of gift offering at a wedding, from the entire ceremony from Severin, is kept at Cireşu, [Mehedinţi], although in the year 2000, the money received as a wedding present is put on the unleavened bread, with basil stalk and some salt, which needs to make their new family life tasty. The godfather places the money on a towel, some bread, the basil and the salt, the towel is tied and offered to the bride. The rest of the unleavened bread is shredded into pieces and thrown to the guests. The bride then offers gifts to the godparents, the best man, the person who carried the flag, and the other guests. The men and the young men receive floss silk towels or handkerchiefs, and the women receive silk scarves"[28].

The wedding in Oltenia has a special charm, includes a lot of separation, limitation, aggregation, liminary, and post-liminary rites that describe an archaic mentality, rich in symbolic gestures, which are rarely preserved, within the context of the urban influences. The structure has still been preserved to a great extent, but the contemporaneity has forgotten or replaced certain sequences. The socialisation of the young couple, their integration into the community of the mature, have gained looser forms. Moreover, the social position of the woman has achieved new valences and appreciations, separating at least from the boundaries imposed by a new traditional family. She is still the central image of the wedding ceremony, spreading joy and beauty, regardless the criteria or the patterns of a time period.

[26]Isidor Chicet, *op. cit.*, p. 91.
[27]*Ibidem*, p. 93.
[28]*Ibidem*,p. 98.

Bibliography:

***Nunta la români.Orații. (1974). Minerva Publishing House, Bucharest.

Isidor Chicet. (2010). Nunta în Mehedinți. "Scrisul Românesc" Publishing House, Craiova.

Corina Isabela Csiszar, Maria Mirela Poduţ. (2017). Obiceiuri nupţiale din Maramureş. Review „Memoria Ethnologica. Revistă de patrimoniu ethnologic şi memorie culturală", published by the County Centre for the Preservation and Promotion of Traditional Culture Maramureş, Year XVII, no. 62-63, January-July, Baia Mare.

Bălă Dumitru. (2002). *Nunta la români cu aspect inedite din sudul Olteniei*, Methodical and Scientific work for obtaining 1st didactic degree, scientific coordinator professor dr. Nicolea Panea, PHD, Craiova, manuscript.

Ioan Meițoiu. (1969). Spectacolul nunților. Casa Centrală a Creației Populare Publishing House, Bucharest.

Sabina Ispas and Doina Truță. (1986). Lirica de dragoste – Index motivic și tipologic, Vol. II (D-H), Romanian Academy Publishing House.

Constantin Mohanu. (1975). Fântâna dorului. Poezii populare din Țara Loviștei, "Minerva" Publishing House, Bucharest.

Mihai Pop. (1966). Sensul unei solemnități tradiționale. Review "Scânteia".

WOMEN AND ISLAM: A CRITICAL STUDY IN THEIR SOCIETAL ROLES AND RESPONSIBILITIES

M. Phil Scholar Rehana KANWAL
Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics, Lahore, Pakistan

Abstract

The study in hand highlights different societal roles women assume in a Muslim Society compromising on their social, civic or other rights as human being. Women, being a considerable proportion of a society, assume a number of roles and responsibilities. Likewise; Muslim societies provide women different opportunities to work in different permitted capacities. Basically, these roles and responsibilities are categorized into mothers, daughters, sisters and wives. These roles have been categorically discussed in the light of Islamic injunctions and teachings. This study covers these four basic aspects of a Muslim woman. Women rights and obligations have been the core theme of this study which provides a comprehensive survey in direct and simplified manner. The Research methodology is qualitative one with an embedded literature view. An effort has been made to use modern authentic sources on the theme. The approach is both empirical and impartial. Islamic view has equally been defended while respecting the other views. However; an effort has been made to quantify the facts described qualitatively.

Keywords: Islam; Culture; Misconceptions; Social Roles; Social Stigma; Oppressive

Dictatorship Woman's Roles and Responsibilities-An Overview of Different Misconceptions

Islamic civilization, right from its start in the form of Din e Hanif (Barahamic Religion), has given women their due roles to perform in order to build up a normal society which is need of the hour and it is also a theme of hot debate in both East and West. Especially the people out of Islamic domain question their gender as well as physical roles with a number of negative connotations or "stereotype stigmas" which force

women to feel themselves hampered or to be dependent on others especially the males of the society simply compromising on their individuality. The first and foremost perception about the life of women in Muslim society is the dictatorship of their male family members who, in turn, force them to marry against their will or to wear veil. As per Islamic injunctions, women are free to choose their couple and share this will with their elders in order arrange marriage afterwards. Any marriage against the will o f a woman is quite illegal and has no social status, and the local cultures where Islamic teachings are not respected, it is the responsibility of the statute of law that it must come into action to ease the situation. As far as the prime duty of a woman is concerned, it is a universal admitted fact that her duty is to raise children as per need of a healthy and positive society and prove to be a good wife. Almost all the societies of the world encourage and promote this very role of the women. In Islam, home is considered as a system consolidated though the institution of marriage and definitely a woman is not sole performer of the domestic duties; rather she is equally assisted by her husband who has been ordained to earn livelihood. A woman in Islamic society is free of economic liabilities and it is the husband who is solely responsible to provide all the necessities and facilities of life. Moreover; she is not solely responsible to nurture the offspring and perform different domestic duties like preparing meals, washing clothes and cleaning house and she must be assisted by her husband in all such engagements. However; this is not end of a woman's life. Her roles and responsibilities have been readdressed with the ever changing needs of the society. as a domestic maid, her role has been reorganized into a social worker as per her capacities and capabilities ranging from having a job in an office environment to casting of vote; engaging her into a political activity; running a business as a business enterprise owner. Interestingly; in an Islamic society all these roles need no justification. They are free to work as breadwinners keeping in view their domestic settings and in this way no social stigmas can be associated with their adopted roles and which ca n be considered to overshadow their gender in general. Generally speaking; all the stigmas which the outsiders associate with the women in a Muslim society are actually associated with other societies too. Even in western cultures women face a number of bans while they try to adopt a particular job or profession.

They have to compromise on her domestic or married life; even they have to compromise the proper care of their children.

Another misconception associated with the women in a Muslim society is the denial of their right of education which is baseless on the ground that the Holy Prophet Muhammad (PBUH) set an example by educating his wives and daughters. His first marriage was to a widow Hazrat Khadijah who was running a successful business enterprise . She was a lady of versatile capacities and capabilities of leadership and management. Hence; in different Muslim societies in the past, women continued to excel in almost every field of interest, ranging from works of art, architecture and literature to the fields of warfare. In the days of consolidated Muslim rule, it was the duty of Khalifa to provide education to women folk and give prestigious jobs to women of caliber and expertise. That's why Muslim society both respects and encourages the women to b e highly educated and capacitated in order to meet the modern day requirements. Muslim societies are making necessary arrangements for women education both at academic and professional levels. Here is a critical study of different societal roles and responsibilities in the light of Islamic teachings:

Mother: the Heavenly Face of a Woman

In Islam, the status of mother has been highly prestigious one. As per saying of the Holy Prophet (PBUH) that the Paradise lays underneath the feet of mothers highlight the sanctity of the exalted rank of mothers in the eyes of Allah and His Prophet (PBUH). According to Sahih Bukhari and Sahih Muslim, one of the companions of the Holy Prophet (PBUH) inquired about to whom priority should be given while treating parents. 'Mother' should fairly be treated at first was the reply. Same was repeated thrice in reply to the same query; 'father' was the reply at fourth stance. Overall both parents deserve just and fair treatment in Islam because both 1 are source of Allah's benevolence in favor of their children.[i] Especially; mother has been termed as major 'source of benevolence according to Quranic injunctions; as it has been proclaimed in Surah Luqman: And we have enjoined on man (to be good) to his parents in travail upon travail. Did his mother bear

him; and in years twain was his weaning (hear the command show gratitude to me and to your parents. To me is (your final) goal.[ii]

As a mother has to bear both pain and trouble during pregnancy and delivery afterwards, her status and respect has been exalted in Islam. Although all the acts of upbringing a child are a joint responsibility of parents but a mother enjoys a special status on account of her physical and mental sacrifices during the entire period of 'motherhood'. She goes through the process of life and death during labor and afterwards feeds the child at the cost of her own health and cares the child at the cost of her sleep as well peace of mind which is definitely not an easy task. As father's roles are beyond this physical and mental domain of mother's; hence she has been bestowed exalted status and rank by Allah Almighty.[iii] As a matter of fact a considerable number of Holy Prophet (PBUH)'s sayings draw one's attention towards the conduct one should assume with the mother. They stress upon obedience, politeness and fair treatment with the sanctity of a mother. Fair and just treatment to parents; especially to the mother is the very prime teaching of the Holy Prophet (PBUH). He said: Each one, I enjoin, to honor his (or her) mother, I enjoin each one to honor his (or her) mother (three time) I enjoin each one to honor his (or her) father, I enjoin each one to honor his guardian who is taking care of him, even if he is causing him some annoyance.[iv]

Some people argue that due to the weak status in the society, mothers have been given more importance in Islam. It might be true to some extent but no evidence supports this not ion clearly. Albeit; this is an admitted fact that mother enjoys just and fair status in Islam and a source of atonement and attainment of Paradise to her offspring. As per Hazrat Ayesha (R.A.), Hazrat Harisa bin Nauman (R.A.) was very much respectful, polite and kind with her mother and he was seen reciting the Holy Quran in Paradise in a dream of the Holy Prophet. On inquiry, the Holy Prophet was told by the inhabitants of Paradise that Allah Almighty rewarded Harisa bin Nauman with this exalted status on the fair treatment to his mother.[v]

As per saying of the Holy Prophet narrated by one of His companions, Hazrat Abu Hurairah, once the Holy Prophet was questioned by a person that who would be the best

deserver of his fair treatment or polite conduct? The Holy Prophet replied thrice that the sanctity of the mother. However; when he repeated the question of "what next?" for the fourth time; he was replied as " your father".[vi]

Aliah Schleifer (1986), in her book, "Motherhood in Islam" refers to this saying of the Holy Prophet (PBUH) that He once said that "Do not leave your mother unless she sanctions permission unto you or she dies. If you serve your mother it is indeed a great deed to be rewarded by the Allah Almighty. He who kisses her mother between her eyes would surely be protected from the fire of the Hell. If I had one of my parents; especially my mother and she called me while I would have been in prayer, I would reply to her call during prayer. Allah has prohibited every kind of rudeness to mother."[vii] This reveals the importance and significance given to the mother in Islam. No other religion has gives such a elevated place to the mother who has the greatest and noblest role in building a family by bearing caring, rearing, and destiny of the future generation is in the hands of the mother good and morally strong mothers would build the society with the same qualities and attributes as their own. Such mothers have given birth to the greatest leader of the world, both Muslim and non Muslims. Such great women can help promote better societies and nations to make the world worth living like a paradise. According to the saying of the Holy Prophet of Islam, in answer to a question, repeated three times, that among the parents who deserves most the respect and kindness, it was said each time your mothers, your mother, your mother and when the same question was repeated for the fourth time, it was said your father. This reveals the importance and significance given to the mother in Islam.

Daughters the Softest Face of Women

In the Jahiliyyah Period, daughters were considered an inferior creature. They were termed as "shame", ignominy or disgrace to their fathers as the sons considered as "Gifts of Heaven". Parents felt ashamed after the birth of a baby girl and in some Arab tribe killing of daughters at early stage of their life was a heinous ritual. "Son" was termed as "strength" to his father, an assistant to both his house and business.[viii]

Islam not only curbed this cruel conduct at the part of the parents, but also advised to treat both genders on equal footing. Furthermore they were advised to be kinder to the daughters. Islam prohibited killing of daughters as Allah Almighty had created them and it was Allah's will to create a baby girl instead of a baby boy. Allah likes those who are kind with their daughters and has announced a number of rewards in the world and the life hereafter for those who up bring daughters with great affection and love. Surely; both honor and disgrace are in the hands of Allah Almighty and it is not associated with the birth of a son or daughter. As per Surah Shura:

To Allah belongs the dominion of the heavens and the earth. He creates what he wills (and plans). He bestows (children) male or female according to his will (and plan), or he bestows both males and females and he leaves barren whom he will for he is full of knowledge and power.[ix]

There are a number of Ahadith (sayings) of the Holy Prophet (PBUH) which point out the importance of daughters in the eyes of Islam. For ex ample, Hazrat Ibne Abbas, one of cousins of the Holy Prophet (PBUH) has reported that that the Holy Prophet has given great news of conferring of Paradise for whom who is gentle to his daughters and brings her up with great respect, fair mindedness and affection. As per Hazrat Anas bin Malik (R. A.), the Holy Prophet termed daughters as prime focus of affection and sympathy. A person having one daughter would be protected from the fire of Hell; having to would be admitted to Paradise and a person having three daughters would be exempted from the obligations of Jihad and Charity.[x]

As per report of Hazrat Abu Hurairah, the Holy Prophet said that a person bringing up three daughters would surely be admitted to Paradise; and for a person, as per Abdullah bin Mas'ud, the Holy Prophet (PBUH) has been reported to have declared if a baby girl is born to him and he nourishes her and provides her with good education and training, He himself would be between that father and the fire of Hell.[xi]

The Holy Prophet (PBUH), not contented with moral exhortation, set a glorious example of treating four daughters with prime parental love and compassion. He set a great tradition to

follow. He was a model of respect, candidness and affection for fathers, up bringing His all the daughters fair-mindedly and fair-heartedly from childhood to youth and He continued to care and look after them even after their marriages. He declared that Fatima, His youngest daughter was the part of His body and soul.[xii]

Sisters- the Pride of Brothers

According to the Holy Quran and Sunnah of the Holy Prophet (PBUH), following rights have been conferred upon woman as a sister:

1. As per Quranic injunctions, the sister has been declared 'entitled to get share in inheritance' if the deceased leaves behind no parents and no child; however, has a brother or sister on mother's side, the sister and brother would get 1/6th each. In case of being more than two, they would get 1/3rd.

2. A childless person, survived by no parents and leaves behind full or consanguine sister, would be entitled to one half of the property and in case of two or more sisters, their share would be reduced to two-thirds of that left property. The share of two sisters will be equal to one brother, if there are both brothers and sisters exist. If a man dies childless and also is not survived by parents, but leaves behind full or consanguine sister, she would be entitled to one-half of the estate and in case of two or more such sisters, they would share equally in two-third of the estate. But if there are brothers and sisters both, the share of two females would be equal to that of one male.

3. Islam prohibits Muslims for marriage with mothers, daughters, sisters, mother's sisters and father's sisters.[xiii]

In Islam, having close association with relatives, especially with the immediate family-members such as brothers and sisters, cousins, aunts and uncles, etc has highly been encouraged and termed as 'beauty of society'. Muslims, as the Holy Prophet (PBUH) stressed upon the followers, should be kind and cooperative with their close relations.[xiv]

According to Hazrat Abu Saeed, the Holy Prophet (PBUH) has reported to have said, 'whosoever has three daughters or three sisters; or two daughters or two sisters and he shows a

good conduct with them and fears Allah Almighty in this matter, He has a (special) place for such person in Heaven. A similar saying has been reported by Hazrat Abdullah Bin Abbas, according to which the Holy Prophet (PBUH) was reported to give surety of admittance into Paradise to a person who takes care of three daughters (or same number of sisters), trains them, and is very kind to them.[xv]

These and such other sayings of the Holy Prophet manifest this core fact that anyone who renders his services for upbringing baby girls or his sisters would definitely secures his place in Heaven. Thus; sister attains a special status as her brothers would get the same reward as acquired by her father by nourishing daughters.[xvi]

This is the beauty of Allah's Benevolence that He respects humanly relations benefitting the society.

Wife a Jewel Within

Both the Holy Quran and Sunnah of the Holy Prophet (PBUH) advocate the fair treatment of wives. As per injunctions of Surah Baqra, the rights of a woman as wife are to enlisted as:

1. Wife is jewel and garment of her husband. Allah knows the sanctity and sensitivity of this relation and he often forgives smaller bickering if arise.
2. A husband has a fair inclination to his wife; so he could approach her as and when he wants or vice versa; however, they should behave with each other gently; especially the husband should fear Allah Almighty while treating with his wife.
3. Both genders enjoy the similar rights; however, men have a slighter advantage over women (regarding some societal roles).
4. Divorce with reason is not a prohibited act but the women should be given some suitable gifts if they have been divorced.[xvii]

Islam advocates respect, love and intimacy among a couple. That's why, divorce, even if the legal one is equally disliked by Allah Almighty. The Holy Quran supports this notion in the following words:

This is one of the signs of Allah Almighty that He made couples from or among the people; so that they may enjoy peace of mind. Moreover; He created (feelings of) love and affection in their hearts. This is sign for those who think.[xviii]

It simply means that the manifestation of love and affection between couples is the prime requisite to run the institution of 'family', which in t urn is the basic unit of community or society. This urge, quite natural one, is necessary to develop healthy social and moral values.

Islam emphasizes a husband to respect legal and social rights of his wife and should behave with her in a polite and decent manner, and this must be continued throughout the life span of the relation. A husband albeit does not like some of the physical and mental traits of his wife should consider better traits or positive aspects of her personality. As per the Holy Quran:

"On the contrary live with them on a forting of kindness and equity. If ye take a dislike to them; it may be that ye dislike a thing, and God brings about through it a great deal of good."[xix]

This manifestation of the institution of 'marriage' is based on mutual understanding, act of kindness, love and affection, companionship as well as harmony of dealing and interaction. As a matter of fact, a husband is a true friend of her wife and life partner who is destined to protect and cherish her and lends her a cooperative hand through every thick and thin of the journey of life.[xx] Husband and wife are just like garments for each other destined to provide comfort, protection and support to each other.[xxi]

Husband wife relation as a 'cherished piece of clothing' is a symbol of comfort, security and a sense of secrecy and sanctity, a feeling of respecting privacy and sensitivity of the relation, destined to conceal and cover what is private in the eyes of the world. The

Holy prophet (PBUH) laid great stress upon behaving decently with wife. He sensitized this issue by declaring those who were best in conduct and relation with their wives as His 'most perfect believers as well as followers.

As per one of the sayings of the Holy Prophet (PBUH), as narrated by Hazrat Hakim Bin Muawiah who, in turn, narrated from his father that somebody inquired the Holy Prophet (PBUH) about the rights of a wife over her husband. The Holy Prophet replied that a husband should feed her wife as he feeds himself; he should provide her clothes as he provides himself; and he should not slap her (ever) on face or try to disfigure her, and should not (ever) abandon her except for some time within the house for the sake of maintenance of discipline.[xxii]

In His last sermon at the time of the first and the last pilgrimage [Khutba Hajjatul Wad'a], the Holy Prophet did not forget to mention the sanctity of this relation and stressed upon the audience to be kind with their wives and give special attention to t heir multifarious rights by saying:

O people! Verily you have got certain rights over your women and your women have certain rights over you. It is your right upon them to honor their conjugal rights.[xxiii]

Moreover, He (PBUH) protected property rights of the husband and wife:

Behold it is not permissible for a woman to give anything from the wealth of her husband to anyone but with his consent. Treat the women kindly, since they are your helpers and are not in a position to manage their affairs themselves. Fear Allah concerning women, for verily you have taken them on security of Allah and have made their persons lawful unto you by words of Allah.[xxiv]

Women, for the sake of convenience, may take the responsibility of the domestic affairs but this is not the legal requirement as directed by Islam; it is quite more obligation and husband should lend her wife a helping hand in domestic trifles. The Holy Prophet (PBUH) set a golden example by helping His wives in daily routine of life.

On factual grounds, both husband and wife have equal as well as joint roles and responsibilities in meeting daily routines as well as up bringing their children.

In a Muslim society a woman, whether single or married one, is viewed as 'a person enjoying her own rights' not as 'an adjunct to her husband'. For example; a woman enjoys the full right of ownership and disposal of her own property, and even after marriage she may retain her own family name. In Islam, marriage is not considered as 'reparation' but rather 'a legal, binding contra ct' between a man and woman with a commitment to live together as per teachings of Islam.[xxv]

Conclusion

The above mentioned facts about different societal roles and responsibilities point to the prime fact that women have no compulsion while assuming them in a Muslim society. An attempt has been made here to grasp women's roles as mothers, daughters, sisters, and wives. In the introductory paragraphs, different misconceptions regarding the societal roles and responsibilities have been encompassed and discussed comprehensively; especially the misconceptions of the West have been taken into account and it has been tried hard to address them factually. This study is, in fact, a survey of the abovementioned roles and responsibilities of women folk in a Muslim society. The material found on the subject is although voluminous one yet it manifests a simple fact that women's roles and responsibilities are on change, keeping in view the modern day requirements. This study is also a response to the notion that the roles and responsibilities assumed by women have continuously been projected as 'worthless' and 'incompatible' with the modern day sociology; and the projectionists of this ideologue simply ignores the fact that 'Muslim History reveals the progressive nature of women's roles.' Muslim women are struggling hard to recognize themselves as an effective and inevitable part of the society, rejecting the very criticism, especially of Western think tanks.

References

[i] Naseem Ahmad (2003), Corporation, p. 497 Women in Islam , Vol. II, New Delhi : A.P.H Publishing

[ii] Surah Luqman, Verse No: 14

[iii] Women in Islam, p. 498

[iv] Imam Muhammad Bin Yazeed Ibn Majah Al-Qazwani (reprint: 2007), Sunnan Ibn Majah, Complied by:, Translated By Nasiruddin Al-Khattab, Vol-V, New York: Maktaba Darus Salam, New York, p. 11

[v] Women in Islam, pp. 499-500

[vi] Suraya Batul Alavi (1999), Islam Mein Aurat Ka Muqam-o-Martba, Lahore: Hira Publication, p. 36

[vii] Aliah Schleifer (1986), Motherhood in Islam, Cambridge: The Islamic Academy, Cambridge, pp. 12-24

[viii] Women in Islam, pp. 510-511

[ix] Sura Al-Shora, Vers No. 49-50

[x] Muhammad Mazharuddin Siddiqui (1988), Women in Islam, New Delhi: Adam Publishers and Distributors, p. 18

[xi] Ibid

[xii] Muhammad Abdul-Rauf (1977), the Islamic View of Women and the Family, New York: Robert Speller and Sons, p. 26

[xiii] Sura Al-Nisa, Verse No. 23

[xiv] Abdul Wahid Hamid (1989), Islam the Natural way, London: Muslim Educational and Literary Services, p. 81

[xv] Prof. Dr. Abida Ali (n.d.), Aurat Quran-o-Sunat or Tareekh Ka Aynama, Lahore: Quran Manzal Publishers, p. 402.

[xvi] the Islamic View of Women and the Family, p. 25

[xvii] Sura Al-baqra, Verses No. 187, 223, 228, and 236

[xviii] Sura Al-Room, Verse No. 21

[xix] Sura al-Nisa, Verse No. 19

[xx] Sura Al-Araf, Verse No. 189

[xxi] Abdulah Yousaf Ali (n.d), The Holy Quran, p. 74

[xxii] Sunnan Ibn Majah, pp. 60 & 131

[xxiii] Iqbal Hussain (2007), A Study of Political Constitutional Misadventures Crises, Crises and Crises: Pakistan From Dictatorship to Democracy, Lahore: Meraj Printers, p. 21

[xxiv] Ibid. pp. 21-22

[xxv] Suzanne Hanef (1979), What Everyone should Know about Islam and Muslims ,Lahore: Kazi Publications, pp. 142-43, & 146

RATIONAL APPROACH TOWARDS WOMEN RIGHTS IN ISLAM

M.phil Scholar Rehana KANWAL
Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics , Lahore
Ph.D. Scholar Irshadullah
Department of Islamic Studies & Arabic, Gomal University D.I.Khan.

ABSTRACT

In modern society of ours, Islamic view regarding women rights is misunderstood. Both of the fractions-Muslims and non-Muslim- scholars are at two extremes. Muslim scholars of different continents of the globe err in interpreting women rights as they are greatly influenced by their geographical customs and traditions and non-Muslim scholars seems to be expert of a postulate which they did not practically experienced in their life. Apart from both of the approaches regarding women rights, the Sharī'ah (Islamic Law) puts a great stress on equitable distribution of rights and duties for both men and women. This equitable and judicial allocation of rights and duties is supported by biological, economical, social and emotional formation of humans in the global society. Men are made responsible for their own chapter and women entertain their own domain without taking the extra burden of responsibilities of other fraction i.e. men. This work will aim to analyze the gap between two approaches of which one is culturally influenced by theological approach and the second is based on liberty beyond any limits. We will try to illuminate the modern and liberal approach of Islamic Law dealing women rights through interpreting it in pure rational and practical approach (not violating the basic rules of interpretation) compatible with the needs of the day. The effort to prove the above mentioned approach will be fortified of Islamic texts and practical examples of daily life. This paper will follow the comparative and analytical research methods.

Key Words: Sharīʿah, Theological and Rational approaches, Quran and Sunnah

Introduction:

"O mankind! Be dutiful to your Lord, Who created you from a single person (Adam), and from him (Adam) He created his wife (Eve), and from them both He created many men and women and fear Allah through Whom you demand your mutual (rights), and (do

not cut the relations of) the wombs (kinship). Surely, Allah is Ever and All-Watcher over you."[i]

Women, from the time of their inception, were made tender, soft and kind in relation to men who are biologically hard in their daily life. The fact of being biologically weak led them to the hegemony and control of men. The question of superiority is the matter of discourse between the learned scholars around the globe and all of them got arguments to favor their stances. In ancient times, women were subject to sexual and material satisfaction. Women were deemed as the commodity to satisfy men's desire and were dealt as marketable thing which can be sold after use and abuse. The concept of justice and equality which got traces in divinity, Greek and Roman philosophies enlightened the way towards a society based on equitable rights and duties. A man is a social being and started living in societies. Another basic characteristic of human is to learn and correct one's evils. Our life is changing its way and we are shaping our societies in a better way through evolution in education and modern acceptable modes of living. It would be open injustice if one claims that a specific civilization or a specific ruler was the first to grant and ensure women rights. It will also be wrong to portrait any civilization as savage or barbaric in the case of women rights as we all human got some feelings and emotions. It is pertinent to mention here that the history of humankind is evolutionary not revolutionary. We have developed and organized society in more proper manner with the passage of time. Civilization evolved in all fields including women rights. Women, being the prone to exploitation and injustice, are more powerful in the current age and the same will evolve. Islam being the last divine religion on Earth draws an equitable account of guidelines for the protection of women's right and it is distinct from the Western theory of equality as Islam does not put extra burden on women on the basis of equality neither it ignores them on the basis of second class creature but draws equitable standards in explaining women's rights.

Women in Different Civilizations:

In order to draw a comparative view regarding development of women's rights in different stages, we will try to quote texts of different civilizations. In Indian civilization women

were subject to men and a clear independent character of women was lacking. Here, women were the facilitating part of men and were at complete disposal of men. To quote here, Manu, the Hindu Law Giver says as under" "A women whose mind, speech and body are kept in subjection, acquired high renown in this world, and, in the next, the same abode with her husband."[ii]

Because of significance of the law, the same law was enacted. We cannot and should not ignore the postulate of Manu in totality. A law is being enacted in a society after giving head to a number of issues and problems. Hindu Law stresses upon complete loyalty of women for the men in a family state. A state in its constitution demands loyalty of its citizens and ensures economy through the way of security. Same was the idea of Manu as he treated a family unit as a state, where a woman is required to be loyal to men for the smooth functioning of family. Women were actually dependent upon men before the advent of modern industrial revolution. The idea of Romans seems identical to that of women's rights in Hindu Law.[iii]

Roman law regarding Women Rights Roman law also established complete dependence of women upon men. In doing so, it did not rendered any property rights upon women. Women were unable to possess property and a clear example of that is transfer of property from women to men after her marriage. Encyclopedia Britannica puts some light upon the Roman Philosophy regarding women rights as under: "In Roman law a woman was even in historic times completely dependent… if married she and her property passed into the power of her husband… the wife was the purchased property of her husband and like a slave acquired only for his benefit. A woman could not exercise any civil or public office… could not be a witness, surety, tutor or curator; she could not adopt or be adopted, or make will or contract."[iv]

The aforementioned practice of Roman society clearly paints the picture of women rights as was the case of Indian law by Manu. Both of the codes assert the dependence of women in their societies. In this case, Roman law goes a step further in subjection of women by the way of imperfection of her legal capacity. In order to support our assertion of dependent capacity of women in Roman civilization, we can quote another

example of status of women as under: "A babe, a minor, a ward, a person incapable of doing or acting anything according to her own individual taste, a person continually under the tutelage and guardianship of her husband."[v]

Women in Arabic Peninsula Islam was incepted in Arabic continent where the plight of women was worse than in India and Rome. The women of Arabia were dealt as an instrument of satanic satisfaction of men. Men were deemed as sole owners and custodians of women. Women were not given a status but of chattel. In that extremely degraded society, the living conditions for women were enormously inhumane. Women were one of the subjects of inheritance to her elder son after the death of her husband.[vi] They were sold as other commodities for their beauty and ability to perform laborious duties. In order to paint the clear picture of Arab thinking about women, some of the ancient Arab quotes are being mentioned"

1. "A man can bear anything but the mentions of his wives;"
2. "women are the whips of Satan;"
3. "our mother forbids us to err and runs into errors;"
4. "obedience to women will have to be repented of;"
5. "trust neither a king, a horse, nor a woman;"
6. "What has a woman to do with the council of a nation?"[vii]

We can still hear the proverbs of the same kind from ignorant and prejudices fractions of our times. This clearly depicts the ideas of Arab pagans regarding women. Their hostile attitude was for every woman irrespective of their blood relations like mother, sister or etc. They deemed women as evil creature with no purpose but to spoil their qualities and honor. This was the time when Prophet Muhammad (P.B.U.H) came with Islamic teachings in the most backward and un-educated peninsula of Arabian continent. Islam is the religion which started from Adam (AS) and is concluded on Prophet Muhammad (SAWW). It is clearly mentioned in Quran that: "And verily, the religion near Allah is

Islam".[viii] Then it is stated that: "Today, I have concluded your dīn (code of life) for you".[ix]

This supports the aforementioned idea of evolution of laws and ethics on Earth. Quran, the last book of Allah, clearly mentioned that evolution of Sharīʿah of Islam started from Adam and was concluded on Holy Prophet Muhammad (SAWW). Same is the case of women rights and one should not deny and criticize the standers of women rights in last codes blindly. Human history is of evolutionary nature and humans tried their best to work out the best plans to live on this planet, Earth. Beyond criticizing the standers of any code of life, one should try to figure out the rationale and philosophy of some rule or order.

Sharīʿah Based Standers of Inheritance:

One of the main misconception regarding inheritance rights according to Islam is that a daughter inherits half of the share of son. This only proposition is knocked blindly without examining the whole law of inheritance according to Sharīʿah. If we give a thorough study of Islamic law of inheritance then the thing is clear that a woman inherits half of the share of his brother beyond she don't have any financial liability to support any family. She is free to use her share of property at her will but contrary to that the male counterpart is subject to maintain wife, children and whole family. Right of maintenance of women is one sided and a man is liable for maintaining his wife. Islamic law of inheritance is based on equity not equality and it is not trait of judicious decision to distribute something in equal shares without considering the status or what one deserves.[x]

Justice is to provide what one deserves otherwise equality will lead towards injustice. There are clear instances in same inheritance law when both male and female inherit the same share as is the case of mother and father. If the traffic of economic responsibility is clearly observed then it would become clear that it is of one way, from men to women. A man is liable for maintenance, marriage expenses, dower and etc.[xi]

In spite of absence of financial liabilities; a woman is given her share in inheritance contrary to other codes and laws which denied the economic rights of women till the twentieth century. Evidence of Women in Sharīʿah "O ye who believe! When ye deal with each other, in transactions involving future obligations in fixed period of time, reduce them to writing. Let a scribe refuse to write: as Allah has taught him, so let him write. Let him who incurs the liability of dictate, but let him fear his Lord Allah and not diminish the ought of what he owes. If the party liable is mentally deficient, or weak, or unable himself to dictate, let his guardian dictate faithfully. And get two of witness out of your own men, and if there are not men, then a man and two women, such as ye choose for witnesses, so that if one of them errs, the other can remind her."[xii]

The aforementioned verse of The Quran is often mode of discussion among the different fractions of thinkers. Quran makes the testimony of a male equal to two of females in business transaction. This proposition is often subject of criticism for a specific class of intellectuals. Women in Islamic society are given the domain of family life and they are made custodian of one of the basic unit of every society. These are women who are builders of the nation and they have been given concession from combating the external affairs of economy, defense and etc. So, being the custodian of family life, they have less exposure in business transactions and outer life and that is why their testimony is considered half of the men who got full external exposure. It will be un-just to interpret a certain section of some act in isolation of the whole statute. Cannons of construction or interpretation clearly indicate that an isolated interpretation of some section will lead toward absurd meanings unless and until the whole statute is kept in mind.[xiii] Same is the case of Quran and if a certain injunction is being interpreted then one should give a view of whole system of Sharīʿah. Women and men both enjoy different domains and testimony of both is important in different fields. There are number of instances where the testimony of a male is not acceptable and only females' testimony is accepted. This is the case of suckling (Radaa') and etc. On another instance Quran clearly makes the testimony of women equal to men and the examples are the cases of Lian or imprecation where husband charges his wife of adultery. Encyclopedia of Seerah says:

"However, in some other fields, a woman witness specially--- and mind it! These are not few matters since the women constitute half of human beings--- the evidence of many men and women, especially in fields where expert and sound knowledge is needed in which women may be more proficient than a man.[xiv]

Hence, it is clear that Islamic principles of evidence are based upon the respective exposures of both men and women. It would be injustice to examine evidence in business transaction with a certain mind set to under estimate the principles of Islam. One is duty bind to give rationale approach to Islamic philosophies of evidence instead of insisting upon them without clear arguments. Conclusion To conclude here, it would be important to emphasize upon the understanding rationale behind different divine and other codes of life. One should not be prejudices while acting as scholar. Stubborn attitude can never match with learning and actual learning is to ratify one's flaws. Innovation and advancement in our life will evolve with the passage of time. Intellect cannot be claimed by a certain civilization or society. Case of women rights is same as every nation contributed in it. Islam played an important part in reforming a tough and backward Arabian society. Arabian society travelled from female infanticide to female dignity under the flag of Islam. Services of Islam cannot be neglected in any prejudiced manner. In order to understand a clear picture of Islamic concept of women rights, one should study the whole social, economic and political system of Islam. An isolated study of different Islamic injunctions pertaining to inheritance, evidence and etc will be injustice as it is against the cannons of interpretation. Duty also lies upon the shoulder to all of us, the Muslims, to interpret women right in a practical and rationale manner to compete the demands of 21st century.

References

[i] Al-Qran 4:1

[ii] Shamsuddin. (1983). "Meos of India-Their Customs and Laws". Delhi. Ashish Publishing House.

[iii]Ali Ameer. (1979). "Mohammadan Law" (pp13-14) Lahore.

[iv] Britannica, Encyclopedia, XXVIII, 11th Edition (pp782). (1911). England. University Press Cambridge.

[v] Allen, E.A. (1887). "History of Civilization" (pp.444). Cincinnati. Central Publishing House,

[vi] Ali Ameer. (1979). "Mohammadan Law" (pp13-14) Lahore.

[vii]Doi, A.R.I, (1983). "Women in Shariah" (pp13), Zaria.

[viii] Al-Quran 2:25

[ix] Al-Quran 3:75

[x] Siddique, M.Nejatullah. (1970). "Some Aspects of the Islamic History" (pp123). Lahore.

[xi] Siddique, M.Nejatullah. (1970). "Some Aspects of the Islamic History" (pp123). Lahore.

[xii] Al-Quran 2:282

[xiii] . "To be literal in meaning is to see the skin and miss the soul", Iyer, J, Ramjee Case, AIR 1977 SC 965

[xiv] Afzal-ur-Rahman. (1986). "Encyclopedia of Seerah" (Volume: IV, pp: 235). London. Seerah Foundation.

Biblography

Al-Quran

Allen, E.A. (1887). "History of Civilization" (pp.444). Cincinnati. Central Publishing House,

Ali Ameer. (1979). "Mohammadan Law" (pp13-14) Lahore.

Afzal-ur-Rahman. (1986). "Encyclopedia of Seerah" (Volume: IV, pp: 235). London. Seerah Foundation.

Britannica, Encyclopedia, XXVIII, 11th Edition (pp782). (1911). England. University Press Cambridge.

Doi, A.R.I, (1983). "Women in Shariah" (pp13), Zaria.

Pereen Shoukat. (1975). "Status of Women in Islamic World" (pp18). Lahore.

Siddique, M.Nejatullah. (1970). "Some Aspects of the Islamic History" (pp123). Lahore.

Shamsuddin. (1983). "Meos of India-Their Customs and Laws". Delhi. Ashish Publishing House.

"To be literal in meaning is to see the skin and miss the soul", Iyer, J, Ramjee Case, AIR 1977 SC 965

THOMAS PATRICK HUGHES. (1964). "Dictionary of Islam" (pp677). Lahore.

THE STATUS OF WOMAN IN PRE AND POST-ISLAMIC ARABIAN PENINSULA WITH SPECIFIC REFERENCE

M.phil Scholar Rehana KANWAL
Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics , Lahore
Ph.D. Scholar Irshadullah
Department of Islamic Studies & Arabic, Gomal University D.I.Khan.

ABSTRACT

Islam is a complete code of life for every human being, devoid of any discrimination of color, race, language, culture, tribe or caste. Islam is a religion of equality; it does not discriminate between rich and poor, Arab and non-Arab. In Shara'ah, priority is given to the person, who is Muttaqi according to the prescriptions of Holy Quran; nonetheless all human beings are equal either male or female. This paper provides an insight to the status and position of woman before the arrival of Islam in the era of ignorance (Jahiliyyah). It also highlights the debauched practices and customs of Arabs with regard to the position of woman before Islam i.e. burying daughters alive, marriage, polygamy and divorce. This study significantly scrutinizes the reasons that why woman was mortified and disrespected. This research paper aims to discuss the amelioration of the status of woman with the arrival of Islam, predominantly in Muslim Family Law, by specifically focusing on the marital rights of women and the subsequent reformations. This study finally concludes that Islam is the only religion that has introduced the basic rights of woman which are not being recognized in any religion or society before; such as marriage with her free will, right to live in this world, share in inheritance. In fact, Islam is a Din, that has provided respect and honor to a woman in every role of her life; as a daughter, as a wife and as a mother.

Keywords: Status of Woman, Rights of Woman, Shar'ah, Family Law, Women.

Introduction:

The position of women in pre-Islamic Arab society was miserable. Women were treated as commodities; they were fully exploited by their fathers, and could be sold in marriage to the highest bidder. The husband was entitled to terminate the contract of marriage on any occasion. They were held in bondage to their husbands, who could keep them or

divorce them at their will and pleasure.[i] Before the advent of Islam, their existence was regarded as an embodiment of sin, misfortune, disgrace and shame. In such milieu the talk of their rights was a mere fantasy. Indeed, society was confused about the very nature of women and even questioned whether God had granted them a soul.[ii] Women were deprived of all opportunities to develop their individualities, and make full use of their abilities to the benefit of their society. They were also denied all rights of inheritance and ownership. Rather, they were considered as objects of inheritance. A woman was classed not as a person but as a thing, divisible like property; she was an object of disrespect and contempt.[iii] Asaf A. Fyzee states in this regard:

"The position of woman at the time of Prophet Muhammad was no better than that of animals: they had no legal rights; in youth they were the goods and chattels of the father; after marriage the husband became their lord and master. Polygamy was universal, divorce was easy and female infanticide was common."[iv]

The history of human civilization testifies that the woman, who gives birth to man as mother, was humiliated, treated harshly and reduced to the position of being a maid rather than a dignified woman.[v]Therefore, I discuss the status of women with specific issues relevant to women in the Arab society in pre-Islamic times and how Islam has redefined and reformed everyday life. The focus in this study is the marital status of women before and after Islam.

II. Burying Daughters Alive:

Before the dawn of Islam, men were a source of strength and women were considered burden on their families. The birth of the daughter was embarrassing for the father, who considered it an ignominy and a matter of shame. Therefore, the Arabs of that time practiced widely female infanticide and burying alive their daughters. This was the common practice of Arabs before Islam. Infanticide was not only common custom among the Arabs but it was also considered a virtuous deed and a generous act.[vi]

The Reasons for Female Infanticide and Burying daughters alive:

There were two main reasons for female infanticide and burying daughters alive before the dawn of Islam and these are poverty, captives and prisons of war.

a. **Poverty**:

The very first reason was the poverty, as stated by Smith:

"The Nomads of the Arab suffer constantly from hunger during a great part of the year. The only persons who have enough to eat are great men."[vii]

In such circumstances, innocent girls were burden to their families and burying girls alive was a normal reaction of the people suffering poverty. He further states that:

"To the poorer, a daughter was a burden, and infanticide was as natural to them as to other savage people in the hard struggle for life."[viii]

Some of Arab people regard female infanticide as a sort of kindness and mercy to them. They want to restore them from the harshness and dangers of the life, they face in this World. As Nicholson stated that the dispatch of a daughter is a kindness and the burial of daughters is a noble deed.[ix]

The Holy Quran has explained the motive of poverty and admonished the Arab people against burying and killing children for fear of poverty as stated:

"Kill not your children for fear of want: We shall provide, sustenance for them as well as for you: verily the killing of them is a great sin."[x]

b. Captives and Prisons of War:

The second reason and motive was the fear that daughters will become the captives and prisons of war. It will bring disgrace and disrespect to the family as Nicholson stated: "Fathers feared that they should have useless mouths to feed or lest they should incur disgrace in consequence of their daughters being made prisoners of war."[xi]

In this regard, Reuben Levy stated that "It was humiliating to beget daughters, there ran the thought in that in a society where marriage by capture was common, girls might be carried off in wars to become the views or concubines of the enemies."[xii]

The Arabs were used to kill their daughters by burying and if someone was not performing this practice of burying alive daughters. It epitomizes weakness. Islam has prohibited the practice of female infanticide or burying daughters alive and restored the birth as rights of a female child. The Holy Qur'an described the mentality of ignorance underlying such a practice as Almighty Allah stated:

"When news is brought to one of them, of (the birth of) a female (child), his face darkens, and he is filled with inward grief! With shame does he hide himself from his people, because of the bad news he has had! Shall he retain it on (sufferance and) contempt, or bury it in the dust? Ah! what an evil (choice) they decide on?"[xiii] The Holy Quran clearly condemned such practice and strictly prohibited a murder of a female child as Almighty Allah will ask the question on the Day of Judgment as stated: "When the female (infant) buried alive, is questioned— For what crime she was killed."[xiv]

Islam elevated women to the status of being as worthy of human dignity as were men. Both men and women were henceforth to be regarded as equal in human being. The Holy Quran does not make any distinction on the basis of sex and believes in human equality as Allah Almighty states: "O mankind! We created you from a single (pair) of a male and a female, and made you into nations and tribes, that ye may know each other (not that ye may despise each other). Verily the most honored of you in the sight of Allah is (he who is) the most righteous of you."[xv]

In another ayah, Allah Almighty lays down that men and women are created from a single soul as stated: "O mankind! Reverence your Guardian-Lord Who created you from a single person, created, of like nature, his mate and from them twain scattered (like seeds) countless men and women."[xvi]

In this regard, the best ayah of equality between men and women is as Allah states: "For Muslim men and women—for believing men and women, for devout men and women, for

true men and women, for men and women who are patient and constant, for men and women who humble themselves, for men and women who give in charity, for men and women who fast (and deny themselves) for men and women who guard their chastity and for men and women who engage much in Allah's praise— for them has Allah prepared forgiveness and great reward."[xvii]

III. Marriage:

In the era of Jahiliyyah, marriage was one way to increase the strength of the tribe by begetting more children who would be the next generation of the tribe. Generally women were humiliated, degraded, and disrespected having no marital rights and regarded as non-entities as Gustave Lebon manifests:

"Men, before the dawn of Islam, used to consider the position of women as midway between animals and human beings, and her role either as a servant or captive. Islam was a just religion shifting the status of women."[xviii]

In Pre-Islamic society before Islam two types of marriage are known, firstly, Edogamy (marriage between cousins) and secondly, Exogamy (marriage outside the tribe). [xix]

Marriage between cousins was very common and they used to prefer this type of marriage and condemned it outside the tribe. The possible reason for this was belief of the Arabs in the purity of lineage and reluctance to marry off their daughters to foreigners. Parents also were not welcoming marriages of their daughters to their enemies.[xx] Exogamy was to strengthen the relationship with other tribes. The marriage with a woman not of the kin was often preferred by the husband because it was thought that the children of such a match were stronger.[xxi] This type of marriage was usually with the captives and prisons of war. But they also used to get married outside the tribe to a free woman as well to make an alliance with other tribes in order to belong to a strong tribe who could protect them from danger.[xxii]

There were also some other types practised by the Arabs such as aizen Marriage [xxiii], Mut'ah Marriage[xxiv] and Shighar Marriage.[xxv] Shari"ah has prohibited all such kinds of

marriages, the first case of Daizen marriage as illustrated by Kabshah, the wife of Abu Qays, who went to the Holy Prophet (PBUH) and told him that Abu Qays had died and his son, who was the best of men, suited her.[xxvi] The Holy Prophet (PBUH) kept quiet and then the following ayah was revealed:

"And marry not women whom your fathers married,—except what is past: it was shameful and odious, — an abominable custom indeed."[xxvii]

Another ayah of the Holy Qur'an demonstrates the prohibition of marriage by inheritance in a clear way as sates:

"Prohibited to you (for marriage) are:— your mothers, daughters, sisters, father's sisters, mother's sisters; brother's daughters, sister's daughters, foster mothers (who gave you suck) foster-sisters; your wives' mothers; your step-daughters under your guardianship, born of your wives to whom ye have gone in,—no prohibition if ye have not gone in,— (those who have been) wives of your sons proceeding from your loins; and two sisters in wedlock at one and the same time, except for what is past; for Allah is Oft-Forgiving, Most Merciful."[xxviii]

Mut'ah Marriage was a contract between man and woman without having any object of establishing household or begetting children. Islam has also prohibited this type of marriage as well.[xxix] The objective of Mut'aah marriage is explained by Abdur Rahim as he states "When a man a came to a village an d he had no acquaintance there manage (to take care of his house), he would marry a woman for as long as he though the would stay, so that she would be his partner in bed and take care of his house."[xxx]

Islam has also prohibited Shighar Marriage, if dower is not fixed in marriage contract.[xxxi] With regard to Shighar marriage Niaz A. Shah stated that "In shighar marriage a woman would get nothing, no dower, no marriage gifts, even her consent was not considered necessary. Men were the only beneficiaries, getting women for themselves losing nothing."[xxxii]

The Holy Quran has demonstrated the practice of Arabs, inheriting widows by sons and to give them in marriage:

"O ye who believe! ye are forbidden to inherit women against their will."[xxxiii]

Woman was considered as property before Islam and inherited to the relatives either to get married with her or sold out in the market or give her to someone else. The marriages usually took place without consent of woman and she was not regarded as an individual person. In Islam, marriage is essentially based on harmony, mutual understanding and love. One of the most fundamental rights of a woman, on which a healthy marriage rely, is to choose a husband and use her consent for a marriage tie. Islam treats a woman an independent person and granting her a right to get married with her own choice especially after divorce. As Almighty Allah states:

"When ye divorce women, and they fulfill the term of their (Iddah) do not prevent them from marrying their (former) husbands, if they mutually agree on equitable terms."[xxxiv]

The Holy Prophet (PBUH) also stated with regard to consent in marriage as "A married woman has more right (to decide) about herself (with regard to marriage), and a virgin should be consulted by her father, and her permission is her silence."[xxxv]

Marriage in Islam is regarded as a sacred contract or covenant, legalizing intercourse and the procreation of children. The objective of marriage is the protection of the society, and in order that human beings may guard themselves from foulness and un-chastity. Islam encouraged people to get married with a single and virtuous woman ant not to be involved in illegal sexual relations as Quran stated: "Marry those among you who are single, or the virtuous ones among your slaves, male or female: if they are in poverty, Allah will give them means out of His grace: for Allah encompass eth all, and He know eth all things."[xxxvi]

IV. Dower:

Dower was considered compulsory and mandatory for the validity of the marriage contract. They do not recognize a marriage legitimate and valid unless the dower is to be paid. If the dower was not paid, they considered that marriage as adultery and fornication.[xxxvii]

It was also a sign of honor, respect and nobility of a woman.[xxxviii]The custom and practice of Arabs was that the guardian of a woman like father took the whole dower and give nothing to a woman. If a father or guardian wanted to marry her daughter to a man, he was negotiating for a better dower, which he, and not the woman, would take. It was called daughter's Hilwan. They used to congratulate one another saying "May Allah bless your Nafijah."[xxxix]

This explains why some Arabs in the pre-Islamic era would congratulate on the birth of a female child. In fact, they would do this believing that the newly born daughter would grow up and get married and he, the father, would get her dower. Therefore, he will be well off. Smith rightly explained that the dower was paid by the husband to the bride's kin and indeed. They used to congratulate a father on the birth of a daughter. In the times before Islam, say that the daughter was welcomed as an addition to her father's wealth, because when he gave her in marriage, he would be able to add to his flocks the camels paid to him as her mahr.[xl]

In Shariah, Dower is one of the woman's rights, imposed by Almighty Allah on the husband towards his wife. It is a prerequisite of a marriage contract and its inclusion validates the marriage. It is a sole right of a woman and nobody else's, no matter who may take it or do anything with it without her consent or permission. But Islam has provided this right and she can use it in any way she likes, she can leave, forgive or return it to the husband. If the dower is not to her she can even refuse to consummate her marriage until she has to be provided the same. The guardian is not allowed to take the dower from her unless she chooses to give it to anyone. As Almighty Allah states: "And give the women (on marriage) their dower as a free gift; but if they, of their own good pleasure, remit any part of it to you, take it and enjoy it with right good cheer."[xli]

V. Maintenance:

The divorcees and widows were not having any right of maintenance in pre-Islamic Arab society. If, once divorced then they were not given any right to live in the same house as well.[xlii] Simply, it can be said that she was not entitled to maintenance, a house or anything else before Islam. Islam has prohibited the customs and practices of Arab people and given the economic rights to woman such as maintenance. The Holy Quran is providing maintenance to widows, pregnant divorcees and normal divorcees. With respect to the provision of maintenance to widows Almighty Allah says: "Those of you who die and leave widows should bequeath for their widows a year's maintenance and residence; but if they leave (the residence) there is no blame on you for what they do with themselves, provided it is reasonable And Allah is Exalted in Power, Wise."[xliii]

The normal divorcees has to be provided reasonably as Almighty Allah says "For divorced women maintenance should be provided on a reasonable scale and this is a duty on the righteous."[xliv]

In case of pregnant divorcee, she must be supported financially till her delivery, furthermore, it is the duty of her ex-husband to provide maintenance during the nurturing the child. In this regard Allah Almighty says in the Holy Qur'an "Let the women live (in iddah) in the same style as ye live, according to your means: annoy them not, so as to restrict them. And if they carry (life in their wombs), then spend (your substance) on them until they deliver their burden."[xlv]

According to Islam the ex-husband is responsible for the provision of maintenance to his divorcee since she faces economic and financial pressure and hardship during ' Iddah. The maintenance is to be provided on a reasonable scale according to the capacity and affordability of the husband, i.e. a wealthy according to his means, and poor according to his means.

VI. Polygamy:

A man was free to get married more than one wives at the same time and it was a common practice of Arab peoples particularly the Quraish. This was considered a common custom among the men of Quraish to have ten wives each, sometimes more or less. There was no limit to prescribe the number of marriages without the provision of any conjugal rights. These unnumbered wives were puppets for a man who used to depend upon his discretion. Usually, Arabs used to get married ten wives and also used to marry with the wives of forefathers.[xlvi]

In this regard Abbas Mahmad Al- 'Aqqad notices:

"All the pre-Islamic civil laws have permitted polygamy without any limitations as to the number of wives. The only limitation was that the husband should be able to provide for his wives in terms of food and shelter."[xlvii]

Polygamy was not confined only to Arab people but it was also existed among other nations and religions.[xlviii] Islam has accepted the practice of polygamy, allowed under exceptional circumstances and laid down regulations for protection of woman's rights. Islam has also restricted and reduced the number of wives to four only and warned to the husband that all four wives must be treated equally with fairness otherwise, the man is not permitted to marry more than one wife as Allah states: "If ye fear that ye shall not be able to deal justly with the orphans, marry women of your choice, two, or three, or four; but if ye fear that ye shall not be able to deal justly (with them), then only one."

Shariah has significantly reduced the number of wives with limitations and reservations and restricted to have only one in the event there was fear of doing injustice among wives. Keeping in view that Islam is not insisting or encouraging polygamy, it is just permitted for the better protection of orphan girls and widows. Imam Ibn Kathir stated with regard to this ayah that the word "marry" is not meant to be an order that must be followed, but rather it is suggestion on the way of educating, informing and guiding.[xlix]Islam is not making an obligation on any Muslim to get married more than one wife. It is permitted as a license only under certain special circumstances that make it

necessary for a man to have more than one wife. These circumstances might be individual, social and personal. Although, there are some circumstances which demand to get married another woman but if the person is not able to be just, fair and treat equally his wives, then he is not allowed to have more than one wife in any way.

VII. Divorce:

Arabs used to divorce their wives whenever they liked without any restrictions and reasons. Divorce was considered a sole right of a man but there were also some women[l] who could stipulate the conditions at the time of the marriage and ask for divorce whenever wanted.[li]The reasons for divorce before Islam were very petty and inconsequential to us such as the lack of harmony between their dispositions, the woman's refusal to accommodate herself to the husband's temper and disposition, her rejection of control, and her being disrespectful to her husband. Sometimes divorce was given to take revenge either from woman or from her own people. Some men used to divorce their wives if they had any suspicion of their chastity. Sometimes, this was because of reasons which had nothing to do with the marriage itself such as poverty. Sometimes she was divorced just because she gave birth to girls only? Or she gave birth to more girls than sons.[lii] They used to divorce three times, ten times or even more. There were no limits of numbers in divorce for them.[liii] The Nomads divorce their wives on happening or non happening of the events, i.e. if happens so and so, she is divorced. When husband know that it happened as he made a condition for divorce then he did not come near to his wife. After getting divorce from husband woman returned to the home and tribe to which she belonged.[liv]

VIII. 'Iddah (Waiting Period) and Re-marriage

Re-marriage was considered a right of a husband during 'Iddah and he got married to her again many times whenever he wanted. Divorce was an easy matter and a woman was considered just like a puppet in the hands of husband. He could play with the feelings of the wife and humiliate her. The practice of divorce and remarriage to the same woman was unlimited. He can also prevent her to remarry to other man and bargain if

she married to someone else.[lv] There was no waiting period as it had been reported that a man became angry with his wife and said to her: I will not treat you as the husband treats his wife and at the same time, I will not let you go away. The wife asked: How? The husband said: I will divorce you and as the interim period for divorce comes to an end. I will remarry you again and I will keep on doing that. And he had done that many times in order to embarrass her.[lvi]

Islam has prohibited the pagan customs[lvii]and encouraged remarriage after waiting period. Islamic Law has fixed different waiting periods for widows,[lviii] pregnant women[lix] and normal divorcees[lx] and thereafter women are free to remarry to whomever they wanted. Islam has prohibited the marriage with in the period of Iddah as was practiced by the Arabs and permitted women, divorcees or widow to remarry freely to whomever they want after the expiry of waiting period, there is no restriction at all.

IX. Inheritance:

The common practice of Arabs was that women were not having any share of inheritance. They were not just deprived from their rights of inheritance but they themselves were also the part of a husband's estate to be inherited.[lxi]The general rule of inheritance among Arab people was to give the shares of inheritance to adult males, who could ride a horse and who could use a sword i. e. worriers and fighters. They excluded females from inheritance, and even some males, who were not able to ride the horse and fight with enemies in the war.[lxii]Women were deprived and excluded from inheritance especially the widows even they were considered the property of the husband's legal heirs as Robertson Smith stated "So far as the widow of the deceased is concerned, this is almost self-evident; she could not inherit because herself part of her husband's estate whose freedom and land were at the disposal of the heir."[lxiii]

They were dependent on men for their financial survival and had no property rights except the privileged classes of the society in big commercial cities. They were treated as property and having no rights of inheritance. Islam has changed the situation of women in terms of inheritance as was practices before the dawn of Islam. The Holy Quran

condemned the custom of Arabs and prohibited women from being inherited as stated "O ye who believe! ye are forbidden to inherit women against their will."[lxiv] Islam just not destined the position of woman in Jahiliyyah but also allotted for her a share in the inheritance of her parents and kinsmen.[lxv] However, the very often reality and common practice of Muslim countries including Pakistan is that women relinquish their shares to the immediate male members of the family due to social norms, culture and social pressure. This constitutes a gross violation of the Qur'anic ayat regarding provision of inheritance to women.

X. Conclusion:

Women were deprived from all sorts of rights especially marital and conjugal rights in pre-Islamic Arab society such as right to get married with her free consent, right to get dower, right to get maintenance, right to divorce husband and right to get inheritance. The position of women in the Arabian Peninsula was dismal, petrified, deplorable and miserable. They were mortified, treated harshly and had no dignity and honor except in few classes. Men were enjoying the dominance over women in matters related to marriage and divorce by having infinite rights of marriage and divorce. They could take as many wives as they wished and could divorce whenever they desire. With the advent of Islam, all the practices and customs of the Arabs against women were abolished and Islam has introduced egalitarianism for all segments of society, specifically women. Some harmful customs, traditions and practices were eliminated entirely, such as female infanticide and burying daughters alive, while others were approved with changes and modifications such as Iila, Zihar and Khula. Islam has uplifted the status of woman and granted her a rightful place in the society of man, raising her above the position of goods and chattels and acknowledging her as a dignified entity and a personality unto herself. She was considered an independent social and economic unit functioning in her own individual right, if she desired so. For the first time she was given the right to get married with her own choice, the right to divorce, the right of inheritance and above all she has given a lot of respect, honor and dignity in the society as a girl, as a daughter, as a sister, as a wife and as a mother.

References

[i] Syed Razi Wasti, Syed Ameer Ali, Islamic History and Culture, (Lahore: People's Publishing House, 1968), 225.

[ii] Abbas Mahmmd Al-Aqqad, Al-Mar'ah Fi al-Qur'an, (Cario: Hindawi Foundation for Education and Culture, 3102), 66.

[iii] Syed Abu Al- A'la Mawdodi, Purdah and the Status of Woman in Islam, (Lahore: Islamic Publications Ltd, 1976), 2.

[iv] Asaf A. Fyzee, Outlines of Muhammedan Law, (New Delhi: Oxford University Press, 5th ed. 2008), 3.

[v] Muhammad Yosuf 'Abd, Qauayi al-Mar'ah Fi Sorah Al-Nisa, (Kuwait: Dar-al-Da,,wah, 1985), 15–28.

[vi] V.R. and L. Bevan Jones, Women in Islam, (Lucknow: The Lucknow Publishing House, 1941), 14. See also Shah Abdul Qayyum, Women in West Asia – A Case Study of Egypt, Islam and the Modern Age, vol. 4, No. 3, 1973, 54.

[vii] Robertson Smith, Kinship and Marriage in Early Arabia (Beirut: United Publishers, 1973), 294.

[viii] . Ibid.

[ix] R.A. Nicholson, A Literary History of The Arabs, (Cambridge: Cambridge University Press, 1966), 91

[x] The Holy Quran, 17:31

[xi] A Literary History of The Arabs, 91.

[xii] . Reuben Levy, The Social Structure of Islam, (Cambridge: University Press Cambridge, 1957), 92.

[xiii] The Holy Quran, 16:58-59

[xiv] . The Holy Qur'an, 81:8-9

[xv] . The Holy Quran, 49:13

[xvi] . The Holy Quran, 4:1

[xvii] The Holy Quran, 33:35

[xviii] Gustave Lebon, Hazarat Al-'Arab, Translated into Arabic by Adil Za'tir, (Qahirah: Mu'assasah Hindiwi Le Al-Ta'lim Wa Al-Thaqifah,2012), 15.

[xix] ZuhairHatab, Tatawwur Bain Al-Usrah Al-'Arabiyyah Wa Al-Judhur Al-Tarikhiyyah Wa Al-Ijtima'iyyah Li Qa ay Al-Mu'asirah,(Beirut: Ma'had Al-Inma Al-Arabi,1976), 45.

[xx] Kinship and Marriage in Early Arabia, 75.

[xxi] . Ibid.

[xxii] . Tatawwur Bain Al-Usrah Al-'Arabiyyah Wa Al-Judhur Al-Tarikhiyyah Wa Al-Ijtima'iyyah Li Qa aya Al-Mu'asirah, 75.

[xxiii] aizen Marriage is that allowing a son to have his step mother in marriage after the death of his father. The practice of Arabs was that if a husband died and left a widow, his son or anyone from the dead man's heir can get married with a widow, if they wished or they forbade her from marrying anyone till she died. This type of marriage was also called Muqt marriage. It is also known as marriage by inheritance. See for detail: Jawad Ali, Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab Qabl Al-Islam,(Dar Al-Saqi, 2001), vol. 10, 206.

[xxiv] . Mut'ah Marriage was a purely personal contract, founded on consent between a man and a woman, without any intervention on the part of the woman's kin. Neither witnesses nor consent of a Wali (guardian) were required to the contract of marriage. See: Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab QablAl-Islam, vol. 10, 209.

[xxv] Shighar Marriage is that in which there were exchange of the daughters or sisters for the purpose marriage without paying any dower. The father of daughter requested to another father, give me your daughter to me in marriage, I will give you mine as well without paying any dower. See: Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab Qabl Al-Islam, vol. 10, 209.

[xxvi] Al-Sarah Al-Halabiyyah, 44.

[xxvii] The Holy Quran, 4:22

[xxviii] The Holy Quran, 4:23

[xxix] . Al-Bukhari, Kitab Al-Nikah, Bab Ma Jaa Fi Al-Nahye „An Nikih Al-Shighir.

[xxx] Abdul Rahim, Muhammadan Jurisprudence, (London: Luzac Co. 1911), 8.

[xxxi] Al-Bukhari, KitabAl-Nikah, Bab MaJaa Fi Al-Nahye An Nikah Al-Shigh

[xxxii] Shah, Niaz A., Women, the Koran and International Human Rights Law, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, The Netherland, 2006, 32.

[xxxiii] The Holy Quran, 4: 19

[xxxiv] . The Holy Quran, 2:232

[xxxv] . Sunan Al-Nisai, Kitab Al-Nikah, Bab: Istimar al-ab al-bikr fi nasiha

[xxxvi] The Holy Quran 24:32

[xxxvii] Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab Qabl Al-Islam, vol. 10, 203.

[xxxviii] Ibid.

[xxxix] Ibid, 204.

[xl] . Kinship and Marriage in Early Arabia, 96

[xli] . The Holy Quran, 4:4

[xlii] Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab Qabl Al-Islam, vol. 10, 230.

[xliii] The Holy Quran, 2: 240

[xliv] . The Holy Quran, 2:241

[xlv] The Holy Quran, 65:6

[xlvi] . Al-Mufassal Fi Tarikh Al-Arab Qabl Al-Islam, vol. 10, 219.

[xlvii] „Abbas Mahmmd Al-Aqqad, Al-Mar'ah Fi Al-Quran, (Cario: Hindiwi Foundation for Education and Culture, 3102), 75.

[xlviii] .James Hastings, Encyclopedia of Religion and Ethics, (Edinburgh: T.&T. CLARK, 1915), viii: 461.

[xlix] Muhammad ibn Isma'il, Ibn Kathir, Tafsir Al-Quran Al-'Aleem, vol. 1, 355.

[l] These were the women of high social status and respect such as Salma bint Amro and Fa imabint Al-Kharshab. See: Al-Mufassal Fi Tarikh Al'Arab QablAl-Islam, vol. 10, 226.

[li] Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab Qabl Al-Islam, vol. 10, 226.

[lii] Ibid.

[liii] Ibid. 225

[liv] Ibid. 226

[lv] Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab Qabl Al-Islam, vol. 10, 224.

[lvi] Ibid. 225

[lvii] Ibid.

[lviii] The Holy Qur'an, 2:234

[lix] The Holy Quran, 65: 4

[lx] The Holy Qur'an, 2: 228

[lxi] Al-Mufassal Fi Tarikh Al-'Arab Qabl Al-Islam, vol. 10, P, 157.

[lxii] Ibid, 234. See also: The Social Structure of Islam, (Cambridge: University Press Cambridge, 1957), 96. See also: Robert Roberts, The Social Laws of Koran, (London: Curzon Press, 5th ed.1980), 62-63.

[lxiii] Kinship and Marriage in Early Arabia, 117.

[lxiv] The Holy Quran, 4:19

[lxv] The Holy Qur'an, 4:7

WOMEN AND ENTREPRENEURSHIP: A STUDY IN THE LIGHT OF ISLAMIC TEACHINGS

M.phil Scholar Rehana KANWAL
Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics , Lahore

ABSTRACT

Entrepreneurship is an emerging trend in the world at large. Youth is attracted and engaged in entrepreneurship globally. Females are approximately 50 percent of the total population and their role in a country's economy is vital. We have moved far ahead of a social system in which one man used to be the sole breadwinner for five to ten family members. Today, due to inflation, it is not possible for a single man to take care of the financial needs of so many dependents. Secondly, women are getting educated and many of them are pursuing higher education. Therefore, parents and country expect them to be productive members of society. On the other hand, in conservative Muslim societies this mind set still exists that women cannot own their own income generating projects or are not allowed to interact with men for their business activities. It is a general understanding that Islam prohibits women to participate in income generating activities and go outside their homes and interact with men for the sake of business and earning a livelihood. This situation marks the importance of the current research. This article explains the position of women regarding their engagement in business and social entrepreneurship in the light of Quranic verses and Islamic history. It is concluded that Islam gives equitable rights to women and men in an Islamic society. Although, Islamic social norms place the primary role of livelihood on men's shoulders, but it does not prohibit women from earning money or owning their own business enterprise.

Keywords: women, entrepreneurship, Islam, social entrepreneurship, business enterprise.

Introduction

Entrepreneurship is related to those actions which are used for establishing an industry or a new business. It was in 1700s when the concept of entrepreneurship was first recognized in the world. In practice, the concept of entrepreneurship is used for making something which is new and to use such kind of new ways which produce something that already exists. Entrepreneur is a person who accepts modernization and fully transforms modernization into the economic field.

According to Drucker, 'entrepreneurship is a practice it is neither a science nor an art'.[i] Entrepreneurship moves the economic resources from the lower area to the higher area for the better production and the larger income, the market entrepreneurs are innovators that provide the goods to the markets which the market demands. An entrepreneur is a person who takes risks for the production of new business, has a capacity of judgment to identify possible income chances.[ii]

Islam sets a clear guideline for doing business and strictly prohibits corruption, greediness, misuse and dishonesty. According to Islamic teachings any person who gains unlawful profit is a sinner. Muslim entrepreneurs are allowed to engage in business, which is morally accepted and socially recognized. Business activities, which involve sale and purchase of unlawful commodities like drugs, vine, usury, gambling are not allowed in Islam. Similarly, any other unethical activity or hypothetical business which involves ambiguity (gharar) is also not allowed under Islamic entrepreneurship.

Islam lays great stress on fair dealings and honesty in business, which are common ethical norms and standards for carrying out business or entrepreneurship. However, Muslims by virtue of their belief in Allah Almighty are expected to be more conscious and God fearing in their business engagements. Qur'an states in Surah al-Nisa, verse 124 that:

"Whoever, male or female, does good deeds and is a believer, then such people shall enter Paradise, and they shall not be wronged in the least."[iii]

Islam gives equal right and status to both men and women and this is clearly mentioned in the Holy Quran. Under Islamic family institution men and women have different responsibilities, but both are treated as equitable almost in all aspects of life. Prophet Muhammad (PBUH) gave same status to both genders and inculcated respect for each other. Moreover, in Islam women are celebrated as a self-governing legal entity, which have the capacity to organize and run a business. Before Islam, women participated in different matters and managed the property. Prophet Muhammad (PBUH) also encouraged them to participate in various activities, trade and commerce, which was common at that time. Hazrat Khadija (R.A) is the prime example of that society and the Prophet Muhammad's support extended to Hazrat Khadija even before prophet-hood. Many women companions of the Prophetic era were well known in many fields and we

can take them as an example today. Those women participated in writing, editing, trade and commerce, agriculture, and business and other related fields.[iv]

Muslim women can earn her own money and she has a right to enter into legal contracts and manage her property, money and legal matters. The Quran says:

> "For men there is a share of what they earned, and for women, a share of what they earned."[v]

In the global context, women empowerment carries great importance. Women are half of the population and no country can flourish if half population is non-participative in the country's economy. In Islam, there is no restriction on education of women. Islam gives equal rights to both men and women. Women can become an important part of a flourishing society, if provided opportunities. Women can change the destiny of any country by showing their devotion towards its economic activities.[vi]

Concept of Entrepreneurship

Entrepreneurship is related to those actions which are used for establishing an industry or a new business. In 18th century the concept of entrepreneurship was first recognized.[vii] The word entrepreneur originates from the French word, entreprendre, which means "to undertake." In a business context, it means to start a business. The Merriam-Webster Dictionary presents the definition of an entrepreneur as one who organizes, manages, and assumes the risks of a business or enterprise. It has been defined as the "capacity and willingness to develop, organize, and manage a business venture along with any of its risks in order to make a profit".[viii] Traditionally, an entrepreneur has been defined as "a person who organizes and manages any enterprise, especially a business, usually with considerable initiative and risk"[ix]

According to Drucker[x] (1909-2005) entrepreneurship is a practice; it is neither a science nor an art. The entrepreneurship moves economic resources from lower area to the higher area for better production and larger income, market entrepreneurs are innovators that provide the goods to the markets which the market demands. An entrepreneur is a person who takes risks for the production of new business, has a capacity of judgment, to identify possible income

chances. [xi] Richard Cantillon [xii] (1680 -1734) defines entrepreneurship in following words, "Entrepreneurship is defined as self-employment of any sort. Entrepreneurs buy at certain prices in the present and sell at uncertain prices in the future. The entrepreneur is a bearer of uncertainty." According to this definition an entrepreneur is a person who buys things at a certain price, but sells it at uncertain prices in the future means that an entrepreneur is taking a risk, not knowing what will be the demand and the price of a commodity he purchased in the past at a certain price. Risk bearing and uncertainty in a business establish the Islamic concept of financial transactions and make an enterprise lawful under Islam. Therefore, this definition is compatible with Islam.

According to Jean Baptiste Say[xiii] (1767 -1832) an entrepreneur takes into account all expenses incurred in production of an item or a product and estimates the final value of the product which includes his profit. He also takes into consideration the initial capital and other expenses incurred such as rent, transportation, wages and interest. He also adds to it the profit specified for himself. As Smiths (1976), gives the earliest definition of entrepreneurship as "The transformation of demand into supply for profits"[xiv.] According to A.H. Cole[xv] (1889-1974), 'Entrepreneurship is the purposeful activity of an individual or a group of associative individuals, undertaken to initiate, maintain or aggrandize profit by production or distribution of economic goods and services."[xvi]

Different scholars take entrepreneurship in a different way. If we analyses these definitions, we come across two main points of entrepreneurship common to all definitions; innovation and risk-bearing. An entrepreneur is mainly concerned with innovation in his product or invention and then carries a risk of doing business of that product. Entrepreneurs keep it in mind that the innovation must fulfill the requirements of their customers. Innovation is always according to need of customers and the change occurs from time to time.

Background & Evolution of Entrepreneurship

The word 'entrepreneur' was first used in 1723. It is used as a quality of leadership, initiative and innovation in new venture design. For the history of entrepreneurship the study reaches back in 18th century where the work of Richard Cantillon and Adam Smith, they were the foundational to

classical economics.[xvii] In 19th century the particular meaning of this term is attributed to the French economist Jean Baptiste Say. In 19th century Jean Baptiste set it in this way "the entrepreneur shifts economic resources out of an area of lower and into an area of higher productivity and greater yield". In 20th century the term was associated with Joseph Schumpeter. He gives the description of word entrepreneur in the sense of innovator. He said "the function of entrepreneur is to reform or revolutionize the pattern of production."

Since entrepreneurship is an emerging concept, especially in the East not much literature is available on this subject. After going through the available literature term "entrepreneurship" seems to have variety of categorizations proposed by different scholars and economists. There is no need of going into the classification and categorization of the concept, but two broad divisions of entrepreneurship is recognized by all, which are as follows:

Social entrepreneurship

Business entrepreneurship

Social Entrepreneurship

"A social entrepreneur is someone who recognizes a social problem and uses entrepreneurial principles to organize, create, and manage a venture to make social change."“The main aim of a social enterprise is to further its social and environmental goals. This need not be incompatible with making a profit - but social enterprises are often non-profits. Social enterprises are for 'more-than-profit".[xviii]

Concept of social entrepreneurship is used for solving the social problems like poverty, illness, etc., it used as a key to make a better life. Greg Dees is known as a father of social entrepreneurship, he says that , social entrepreneurs are innovators according to Schumpeter but they should have a social mission. Their ideas and decisions are bold. They are making efforts for the positively changing and better improvement in society.[xix]

Business Entrepreneurship

Business entrepreneurship is referred to business field and someone who performs entrepreneurship in business is called business entrepreneur. According to him, entrepreneurship is very important and has essential parts for the betterment and improvement of society. Keeping the view of innovation he said that the managers should have innovation and must use it in their work. "This kind of entrepreneurship is practiced within the sphere of existing organizations is sometimes referred as entrepreneurship."[xx]

Business entrepreneurs are more concerned with earning profit. They want to expand and develop their business, they also want to improve the society, but their primary concern is their business progress. Their main objective is to fulfill the needs of their customers, for this purpose they make changes from time to time.[xxi]

Women in Entrepreneurship in the World in 21st Century

During 1960's and 70's the journey of women in entrepreneurship started. In the 21st century, they are taking an important part in the global economy for business development. "One is the explosion of women-owned businesses; the second is international trade".[xxii] Now women are running their own business by themselves on a large scale as compared to men. In developed countries, women are much more facilitated. The literacy rate is high, they are provided with entrepreneurial skills, give liberty to choose the business. There is no gender discrimination, this gives them confidence and they are showing their entrepreneurial activities without any hindrance. All these factors help them to become a successful entrepreneur.[xxiii]

As mentioned earlier in the journey of women entrepreneurship started during 1960's and 70's. Now in present century women are increasingly involved in different activities and showing their capabilities. If we compare men with women then we come to know that women are now more active than men and they are doing their own businesses either traditional or non-traditional. Women have right to do work and take active part in different activities in developed countries. Education is high, provide different skills to entrepreneurs for development and they have liberty of choice. This environment gives them confidence for becoming successful entrepreneurs.

In the 21st century use of new technology, providing information by using different ways and so many competitions are there in the business field. In the past, there were so many difficulties in the business field to achieve the goals or attain profit, but now the situation is not the same people are doing hard work and are using different techniques at work for achieving their goals so human resources are becoming very beneficial for the development of any country. Now entrepreneurship is used as a solution to overcome the problems, although it's risky, but through invention things are improving day by day. Women entrepreneurs are also proving their skills in business field and giving their full contribution to overcome the problems of economic development.

In 21st century women have played important role in different fields. They are taking active part in economic field and through their income they are supporting their families also.

Islam and Entrepreneurship

Quranic Text

Qur'anic verses related to the concept of entrepreneurship or equality of men and women in matters of blessings and rewards for their efforts are given below:

Men & women are equal

Islam gives equal rights to both men and women even in religious deeds, and both will be rewarded or punished in here after. The Holy Quran mentions the religious equality of men and women in verse# 124 of Surah Nisa.

> "Whoever, male or female, does good deeds and is a believer, then such people shall enter Paradise, and they shall not be wronged in the least."[xxiv]

Men and women will be equally accountable for worship and their deeds as Quran says:

> "O men, fear your Lord who created you from a single soul, and from it created its match, and spread many men and women from the two. Fear Allah in whose name you ask each other (for your rights), and fear (the violation of the rights of) the womb-relations. Surely, Allah is watchful over you."[xxv]

And again in the Qur'an:

> "O mankind, We have created you from a male and a female, and made you into races and tribes, so that you may identify one another. Surely the noblest of you, in Allah's sight, is the one who is most pious of you. Surely Allah is All Knowing, All-Aware."[xxvi]

Men and women have similar responsibilities and equitable rights which are given to them by Allah Almighty.

Quran always address both men and women equally and this is a clear proof that there is no discrimination. In these verses it is mentioned that men and women both are equal because both are addressed equally at the same time. If both have faith, then both will be rewarded and will enter into paradise and there will be no discrimination between them because the sight of Allah only those are superior who have Taqwa. Believing men and women addressed together as a friend and protector and will be rewarded for their good deeds and will be punished for their misdeeds and they are the follower of Allah and His messenger.

Men & women are each other's support

Men and women have same responsibilities which are given to them by Allah Almighty.

> "The believers, male and female, are friends to each other. They bid virtue and forbid vice and establish Salah and pay Zakah and obey Allah and His Messenger. Those are the ones whom Allah will bless with mercy. Surely, Allah is Powerful, Wise."[xxvii]

Men and Women Pay zakat

As it is mentioned in the Holy Quran:

> "Surely, Muslim men and Muslim women, believing men and believing women, devout men and devout women, truthful men and truthful women, patient men and patient women, humble men and humble women, and the men who give Sadaqah (charity) and the women who give Sadaqah, and the men who fast and the women who fast, and the men who guard their private parts (against evil acts) and the women who guard (theirs), and the men who remember Allah much and the women who remember (Him) – for them, Allah has prepared forgiveness and a great reward."[xxviii]

This verse talks about the believing Muslim men and women. The main point in this verse is "for men and women who give in charity". It is common sense that charity work done by those people who have money or other sources of income. Here men and women both are addressed and if the women have no source of income then how she can do charity work. So it's clear that women have right to earn money then she will be able to do a charity work and will be helpful for society.

Allah Almighty says in Qur'an:

Do not covet something in which Allah has made some of you superior to others. For men there is a share of what they earned, and for women, a share of what they earned. Pray to Allah for His grace. Surely, Allah is All-Aware of everything.[xxix]

All above verses show that there is no discrimination between men and women. Both are equal in religious as well as in social aspect and this point is verified by all these verses.

Men and Women both have Right of Allegiance

As Hazrat Aisha (R.A) said that Prophet Muhammad (PBUH) takes the pledge from women by only their words and for reference she recite this verse of Holy Quran:[xxx]

> "O you who believe, when the believing women come to you, seeking bai'ah (a pledge of allegiance) with you that they will not ascribe any partner to Allah, and will not commit theft, and will not commit fornication, and will not kill their children, and will not come up with a false claim (about the parentage of a child) that they falsely attribute (to the sperm of their husbands being dropped) between their hands and their feet (i.e. their private parts), and will not disobey you in what is recognized (in Shariah), then take them in your bai'ah, and pray Allah for their forgiveness. Surely Allah is Most-Forgiving, Very-Merciful."[xxxi]

If men are not available women can go out for their needs and income

In the early time and in rural areas women are advancing help to their husbands and fathers in fields and other activities especially at that time when there is unavailability of men.[xxxii] They become the helping hands of men to graze their animals. There is also an incident when

Hazrat Musa (A.S) left the Egypt and went to Median. He saw that two girls looking after their sheep then he helped them it is mentioned in Holy Quran as:

> "When he set out towards Madyan, he said, .I hope my Lord will guide me to the straight path.[xxxiii]
>
> And when he arrived at the waters of Madyan, he found a large number of people watering (their animals) and found, aloof from them, two women keeping (their animals) back. He said, .What is the matter with you?. They said, .We cannot water (our animals) until these shepherds take (their animals) back after watering them, and our father is very old man.[xxxiv]
>
> So he (Musa) watered (their animals) for them, then he turned to a shade and said,. My Lord, I am in need of whatever good you send down to me."[xxxv]

Women should cover themselves properly

It is obligatory for women to wear hijab and cover herself when she goes outside of the home because this is consider as modified Islamic dress which is defined by Quran and Sunnah. According to Islam it is prohibited for women to go outside of the home by using perfume or make up. Women must cover herself from strangers (Na Mehrum) because Islam does not permit any Muslim women to come in front of strangers without covering herself properly. As Quran said:

> "And tell the believing women that they must lower their gazes and guard their private parts, and must not expose their adornment, except that which appears thereof, and must wrap their bosoms with their shawls, and must not expose their adornment, except to their husbands or their fathers or the fathers of their husbands, or to their sons or the sons of their husbands, or to their brothers or the sons of their brothers or the sons of their sisters, or to their women, or to those owned by their right hands, or male attendants having no (sexual) urge, or to the children who are not yet conscious of the shames of women. And let them not stamp their feet in a way that the adornment they conceal is known. And repent to Allah O believers, all of you, so that you may achieve success."[xxxvi]

This verse talks about the Muslim women and gives order to the believing women to cover her in a proper way that she is not allowed in sight of Islam to expose herself in front of any Ghair-Mehrum. She has to cover herself except her Mehrum relatives like father, husband, brothers, sons etc.

A woman who is a true Muslim tries to fully avoid mixing with men because Islam does not allow for it. And an obedient Muslim woman who is on the level of Taqwa has accepted naturally the will of Allah because she knows that He knows better for her in all matters.

Prescribed manners for men

> Islam lays broad general principles or a framework within which these activities are to be carried out e.g. for any business activity there are laws for business transaction and certain principles which governed them. For Muslim women Islam lays down specific decorum to interact with men such as dressing up modesty, covering their Satar lowering their gaze and speaking in a modest manner. Some manners are prescribed for men in Islam when they are intermingling with women; men are expected to cover their Satar, lower their gaze and behave in a modest way giving respect to Muslim women.
>
> Tell the believing men that they must lower their gazes and guard their private parts; it is more decent for them. Surely Allah is All-Aware of what they do.[xxxvii]

This clearly shows that Islam does not discriminate between men and women and lays down similar rules, interaction or intermingling for both.

Women in Entrepreneurship in Muslim History

Agriculture and Farming

Women become helping hands of men to graze their animals and in farming there is also an incident when Hazrat Musa (A.S) left the Egypt and went to Median. He saw that two girls are looking after their sheep then he helped them it is mention in Holy Quran as:

> "When he set out towards Madyan, he said, I hope my Lord will guide me to the straight path."[xxxviii]

> And when he arrived at the waters of Madyan, he found a large number of people watering (their animals) and found, aloof from them, two women keeping (their animals) back. He said,. What is the matter with you?. They said,. We cannot water (our animals) until these shepherds take (their animals) back after watering them, and our father is very old man.[xxxix]
>
> So he (Musa) watered (their animals) for them, then he turned to a shade and said, .My Lord, I am in need of whatever good you send down to me."[xl]

Islam is not against the women's work outside of home but restrict those factors which might cause of problems in society. There is no restriction for her to involve in lawful activities for livelihood outside of home if she takes care and follows all those restrictions which are given by Islamic Sharia.[xli]

> Narrated by Hazrat Aisha (R.A) "Once Saudah bint Zam'a went out at night for some need, and 'Umar saw her' and recognizing her, he said (to her), "By Allah, O Saudah! You cannot hide yourself from us." So she returned to Prophet (PBUH) and mentioned that to him while he was sitting in my dwelling taking his supper and holding a bone covered with meat in his hand. Then the divine revelation was revealed to him and when that state was over, he Prophet Muhammad (PBUH) was saying": "O women, You have been allowed by Allah to go out for your needs." [xlii]

It shows that Islam does not restrict women from going outside home when she needs something or for any lawful requirements.

> It is reported by Hazrat Aishah (R.A): "Riders would pass by us when we were performing the rites of pilgrimage with Allah's messenger. When they came near us, we would let down our outer garments from our head over our faces and when they had passed on, we would uncover our faces." [xliii]

From above narrations it is clear that Muslim women can go out of their homes for their needs and can engage in social or business activities but they are supposed to cover themselves modestly and wear hijab and must not adorn themselves for men to see.

Education

Urwa ibn Zubair (R.A) talks about the knowledge of Hazrat Aisha (R.A) in these words: "I have not seen anyone (man or woman) who has more scholarly knowledge of the Quran, the obligatory duties, what is lawful and what is unlawful(halal and haram), poetry and literature, and the history of Arabs and their genealogy, than Aishah".[xliv]

Musa Ibn Talha says that he never saw anyone more fluent and eloquent in the Arabic language than Aishah (R.A). She has much information about medical and great interest with poetry and literature, people were surprised on her knowledge but Ibn abi Mulaika said that don't be surprised on her knowledge of poetry because she is daughter of Hazrat Abu Bakr (R.A) who was also expert in this field but from where she learnt about the medical? She replied that whenever Prophet Muhammad (PBUH) feels illness the delegations come from abroad and when suggest any medication she memorized it.[xlv] Hazrat Umm Salamah (R.A)[xlvi] was the great jurist of her time and she had a maid named Umm ul Hasan who was much talented and had great talents of God gifted. She was preaching and giving dawah of Islam on regular basis.[xlvii]

So, non prohibition in Islam for women to work for a livelihood gives space to such Muslim women. Thus they can engage themselves in entrepreneurial activities to earn a respectable livelihood for themselves. There are also such women living in society who are not blessed with children or they have passed their marriageable age and did not marry. Such women do not have much responsibilities at home, therefore they can contribute their time and potential for the betterment of society by engaging in social entrepreneurship. Such women also do not have male supporters in their families and they need to earn their livelihoods and thus resort to business entrepreneurship. They have enough time to engage in social work, entrepreneurial activities or earing through jobs and thus become productive part of society. Islam also gives Muslim women rights to acquire property or business in her name by way of inheritance through her father, husband and brother. This clearly shows that Islam does not put any restriction on women to own a business enterprise or property.

Conclusion

The term "entrepreneur" was first used in 1723.[xlviii] The concept of entrepreneurship is used for making something which is new and to use such kind of new ways which produce something that already exists. Entrepreneur is a person who accepts modernization and fully transforms the modernization into the economic field. A number of scholars describe the concept of entrepreneurship in the sense of innovation and risk bearing tasks and taking risk is directly linked with the Islamic point of view in doing business.

Islam emphasizes on equality of men and women, Quran always addresses both men and women equally and this is clear proof that there is no discrimination. This has been evident through the verses quoted above. Within Islamic framework there are some priority roles assigned to men and women. Men are expected to be a bread winner of the family thus the obligation of earning money and giving provisions to family is rest on men's shoulder whereas on the other hand Muslim women are expected to look after the internal domain of the house and looking after the children. This is simply a division of work load in an Islamic setup. However, there are segments of women in a society who are not married or widowed or divorced who have to earn a living for themselves or their children willingly or unwillingly. They can engage themselves in entrepreneurial activities to earn a respectable livelihood for themselves.

There are also such women living in society who are unable to bear children due to biological reasoning such women have not much engagement at home and they have enough time to engage in social work, entrepreneurial activities or earning through jobs and thus become productive part of society. Islam also gives Muslim women to acquire property or business in her name by way of inheritance through her father, husband and brother. This clearly shows that Islam dose not put any restriction on women to own a business enterprise or property. Primary responsibility of women under Islamic Sharia is to take care of her home, husband and children. Islamic social set up does not allow her to neglect her primary responsibilities and engage in activities outside her home.

We also come to know through examples from Islamic history that there is no restriction regarding the normal economic affairs but a woman must observe certain limitations. It is

obligatory on her that during that time when she is from outside home she must wear hijab. Within the limitations which are prescribed by Sharia for women, they can start and continue their entrepreneurial activities. There are so many examples of women entrepreneurs from Islamic history. The incidence of Jabir's aunt was divorced and she was in period of iddat and Prophet Muhammad (PBUH) give permission in these words: "O women, You have been allowed by Allah to go out for your needs."[xlix] Similarly Hazrat Abu Bakr's daughter Hazrat Asma (R.A) discusses her early time when she was married with Hazrat Zubair (R.A). Once she was coming by holding the seeds of dates over her head. Similarly women of Medina used to engage in agricultural work.[l]

Urwa ibn Zubair (R.A) talks about the knowledge of Hazrat Aisha (R.A) in these words: "I have not seen anyone (man or woman) who has more scholarly knowledge of the Quran, the obligatory duties, what is lawful and what is unlawful(halal and haram), poetry and literature, and the history of Arabs and their genealogy, than Aishah".[li] This clearly speaks of how liberated were Muslim women of that era. Hazrat Asma was known for her knowledge and she was educated by Aisha (R.A).[lii]

This can be done by exploring these exemplary figures through a study of hadith literature and Islamic history. It is observed that religion has always played a vital role in shaping the lives, thinking and attitude of people living in a society. It is a powerful force through which people living in a society can be motivated to adopt higher social norms and good ethical standards. It also helps in regularizing laws for a harmonious living.

Mind set of the society is a result of various factors. Religion, education, media, economic conditions and laws. There might be many more factors adding to the mindset of a community but understanding of religion and shaping one's life in accordance with it has been an overriding factor in Pakistani society. This calls for a correct and positive understanding of Islam in Pakistani society and knowing Islamic history fully well. This draws a strong connection between and a nexus between Religion and Society.

Islam gives equal rights to both men and women and there is no discrimination between them. Islam give women's rights that they can earn money for the betterment of family as well as for

society. In Islamic history there are so many examples that show women's involvement in social and business entrepreneurial activities. Many Sahabiyat took part in different field and fulfilled their needs. Hazrat Khadija (R.A) was the successful business woman and it shows that women can engage in economic or other regarding activities within the prescribed limitations by Islam. Holy Quran talks about many times that men and women both are equal and a supporter of each other so there is no discrimination between them.

Islamic society is full of those examples in which women took part in different fields, like commerce, Education, Jihad etc. There are numerous verses of Holy Quran which are supportive towards equitable role of men and women in society. Although Islamic social norms place the primary role of livelihood on men's shoulders, it does not prohibit women from earning id they can manage both responsibilities well.

References

[i] Peter Drucker. (1986). Innovation and entrepreneurship: Practice and principles, (New York: Harper & Row), p. 30.

[ii] Maruf Ullah, Taskeena binta Mahmud and FatemaYousuf. (2013). "Women entrepreneurship: Islamic Perspective." EJBM-Special Issue: Islamic Management and Business, 5(11), 44.

[iii] Al Quran, 4:124

[iv] . Maruf Ullah, Taskeena binta Mahmud, and FatemaYousuf, "Women entrepreneurship: Islamic perspective," 45.

[v] Al Quran, 4:32

[vi] Retrived July 10, 2016 from http://khasnsabeen6.blogspot.com/

[vii] Maruf Ullah,Taskina Binta Mahmud and Fatima Yousaf. "Women Entrepreneurship: Islamic Perspective." p. 43.

[viii] Retrived December 29, 2016 from http://www.businessdictionary.com/definition/entrepreneurship.html#ixzz3xv9ci0nt

[ix] Retrived January 10, 2016 from http://dictionary.reference.com/browse/entrepreneurship

[x] Peter Drucker is an Austrian born American Business consultant who laid philosophical foundations for Modern Business Corporation

[xi]. Maruf Ullah,Taskina Binta Mahmud and Fatima Yousaf. "Women Entrpreneurship: Islamic Perspective." p. 44.

[xii] . Richard Cantillon was an Irish-French economist. At his early age he become a successful banker and marchant

[xiii] Jean-Baptiste Say was a French economist and businessman. He had classically liberal views and argued in favor of competition, free trade, and lifting restraints on business.

[xiv] Robert D Hisrich, Michael P Peters, and Dean A Shepherd, (2002). Entrepreneurship (New York, America: McGraw Hill, pp. 10-11.

[xv] Arthur Harrison Cole was born November 21, 1889 in Haverhill, MA. In 1933, he became Professor of Business Economics at Harvard Business School. In 1929, Arthur Cole was appointed financial supervisor of the International Scientific Committee on Price History. Funded by the Rockefeller Foundation, which supported the study of social and economic problems, the Committee researched commodity prices of leading European countries and the United States prior to 1861. He died November 10, 1974.

[xvi] Anil Kumar, R Rahman., eds. (2009). Women Entrepreneurship. (New Delhi, India: Deep & Deep Publications PVT.LTD, p. 73.

[xvii] Stuart Crainer, and Des Dearlove. (2000). Generation entrepreneur: Shape today's business reality, create tomorrow's wealth, do your own thing, London: FT Press, p. 202.

[xviii] Retrived July 18, 2017 from http://hatman2.blogspot.com/2009/02/social-entrepreneur.html

[xix] . J. Gregory Dees, The Meaning of Social Entrepreneurship, 4-5

[xx] . Retrived May 28, 2017 from https://www.enotes.com/homework-help/what-business-entrepreneurship-72887.

[xxi] Retrived March 16, 2017 from http://www.simplexpayroll.com/blog/2016/03/social-entrepreneurs-vs-business-entrepreneurs-the-similarities-and-differences/.

[xxii] . Faryal Salman, Mustaghis-ur-Rahman, (2008). Women Entrepreneurship and Women Enterprise Management in Karachi, Pakistan, Karachi: SZABIST, p. 42

[xxiii] Faryal Salman, Mustaghis-ur-Rahman, (2008). Women Entrepreneurship and Women Enterprise Management in Karachi, Pakistan, Karachi: SZABIST, p. 42

[xxiv] Al-Qur'an, 4: 124

[xxv] Al Quran, 4:1

[xxvi] Al Quran, 49:13

[xxvii] Al Quran, 9:71

[xxviii] Al Quran, 33:35

[xxix] . Al-Quran, 4:32

[xxx] Afzal ur Rahman, (1986). Role of Muslim Women In Society, London, England: Seerah Foundation, p. 170.

[xxxi] . Al Quran, 60:12

[xxxii] . Afzal ur Rahman, Role of Muslim Women In Society, p. 158.

[xxxiii] Al Quran, 28:22

[xxxiv] Al Quran, 28:23

[xxxv] Al Quran, 28:24

[xxxvi] Al Quran, 24:31

[xxxvii] Al Quran, 24:30

[xxxviii] Al Quran, 28:22

[xxxix] Al Quran, 28:23

[xl] Al Quran, 28:24

[xli] Afzal ur Rahman, Role of Muslim Women In Society, p. 160.

[xlii] Al Bukhari, Muhammad ibn ismaeel, The translation of the meaning of Sahih-al –Bukari, Vol. 7, Book of An-Nikah, Hadith number 5237, p. 110.

[xliii] Abu Dawud, Sulaiman bin Ash'ath, (2008). English translation of Sunan abu Dawud, trans: Yasir Qadhi, vol 2, The rites of Hajj and Umrah, Hadith number 1833, Saudi Arabia, Darussalam, pp. 391-392.

[xliv] Afzal ur Rahman, Role of Muslim Women In Society, 56-57.

[xlv] Abi Abdullah Muhammad bin Abdullah, (2009). Al Mustadrak, Trans: Shah Muhammad Chisti, vol 4, Pakistan: IdaraPeghamul Quran, p. 11.

[xlvi] Umm Salama was one of the most influential wives of Muhammad, recognized largely for recalling numerous Hadiths, or stories about Muhammad

[xlvii] Muhammad bin Sa'ad al Matufi, (n.d.). Tabqat ibn Sa'd, Trans. Abdullah al Emadi, vol 8, Karachi,Pakistan: Nafees Academy, p. 350.

[xlviii] http://www.sweethaven02.com/PDF_Lifelong/Entrepreneurship.pdf

[xlix] Al Bukhari,Muhammad ibn ismaeel, The translation of the meaning of Sahih-al –Bukari,Trans:Muhammad Muhsin khan,Vol 7,Book ofAn-Nikah, Hadith number 5237 (Saudi Arabia,Darussalam,1997);110.

[l] Bushra Jabeen, Islami Riyasat aur Khawateen,91

[li] Afzal ur Rahman, Role of Muslim Women In Society, 56-57.

[lii] Afzalur Rahman, Role of Muslim Women In Society , 57

GÜNÜMÜZ SANATINDA FEMİNİST YAKLAŞIMLAR

Arş. Gör. Didem ERMİŞ
ORCID: 0000-0003-4700-4343
Research Assistant, İstanbul Aydın University, Faculty of Fine Arts, Art and Culture Management, Florya Campus, Florya, Istanbul
Doç. Dr. Ebru YETİŞKİN
ORCID: 0000-0001-7679-006X
Istanbul Technical University, Faculty of Science and Letters, Department of Humanities and Social Sciences, Ayazaga Campus, Maslak, Istanbul

ÖZET

Feminizm, kadını önceleyen değil, kadın-erkek ikilemine karşı çıkmanın ötesinde eğitim, sağlık, oy verme gibi sosyal, ekonomik ve politik alanlarda eşitlik sunan bir yaklaşımdır. Ayrıca feminizm, her türlü tahakküm ve ataerkil bilgi üretiminin varlığını eleştirir. Feministler, çeşitliliği ve çoğulculuğu vurgular ve kadın bakış açısının üretim, yazma ve tasarım süreçlerinde daha etkili ve görünür olması gerektiğini savunurlar. Bugün feministler insan kaynaklı antroposen döneminde, ekolojinin tahakkümcü oluşumlar tarafından tahrip edilmesi ile kadınlığın ve feminist tarih yazımının toplumda ikincil olarak görülmesini birbirine eşdeğer tutar. Tahakküm eden baskıcı ve zorlayıcı unsurların otoritesini tersine çevirerek eksikliklerini ortaya çıkarır, sorgulama ve müdahale olanaklarını çeşitlendirerek çoğaltır, başkalığın yeniden üretimine katkıda bulunurlar.

Günümüzde sanatta feminist yaklaşımlar da bu yönde gelişiyor. Kadınlara atfedilen nitelikleri ortaya çıkararak, alt konumlarını değiştirerek diğer anıları, görme biçimlerini, hayal gücünü, bilgi üretme yollarını ve sorgulama olasılıklarını çeşitlendirir ve çoğaltırlar. Çağdaş sanatın ilk dönemlerinde fotoğraf, video, enstalasyon gibi teknikler kullanılırken, bu alanda üretim yapan feminist sanatçılar günümüzün tekno-bilimsel olanak ve araçlarını sanatsal üretimlerine dahil ediyorlar.

Bu makalenin amacı feminizmin günümüz sanatına etkilerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda bilhassa teknobilimsel olanakları kullanan günümüz sanat çalışmaları analiz edilecek, bu çalışmaların feminizm yazını ile güncel feminist hareketlere ne gibi katkılar sağladığı tartışılacaktır. Makalede öncelikle günümüz sanatının temellerinden birini oluşturan kavramsal sanatın nasıl ortaya çıktığı ve sanat kavrayışında neleri değiştirdiği irdelenecektir. Daha sonra feminizmin 1790'lardan bu yana geçirdiği tarihsel dönüşüm gözden geçirilerek bu dönüşümün

feminist sanata yansımaları incelenecektir. Son olarak, vaka incelemesi yöntemi benimsenmek suretiyle, Morehshin Allahyari'nin "She Who Sees the Unknown" (2017- halen), Heather Dewey-Hagborg'un "Stranger Visions" (2012-2013), ve Kathy High'ın "Blood Wars" (2010-2011) adlı sanat eserleri feminist bir bakış açısıyla analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Feminist Sanat, Hikâye Anlatıcılığı, Bellek, Dijital Sanat

FEMINIST APPROACHES IN CONTEMPORARY ART

ABSTRACT

Feminism is an approach that does not prioritize women, but offers equality in social, economic and political areas such as education, health, and voting, beyond opposing the dichotomy between men and women. In addition, feminism criticizes the existence of all forms of domination and patriarchal knowledge production. Feminists emphasize diversity and pluralism and argue that the women's perspective should be more effective and visible in production, writing and design processes. Today, feminists equate the destruction of ecology by dominant formations and the secondary view of femininity and feminist historiography in society in the anthropocene of anthropomorphism. By reversing the authority of the dominant elements, they reveal their deficits, diversify and increase the possibilities of questioning and intervention, and contribute to the reproduction of alterity.

Today, feminist approaches in art also develop in this direction. By revealing the qualities that have been attributed to women, by displacing their subordinate positionings, they diversify and increase other memories, ways of seeing, imagination and questioning possibilities. While techniques such as photography, video, and installation were used in the early periods of contemporary art, the artists who produce in this field also incorporate today's techno-scientific opportunities and mediums into their artistic production.

Thus the aim of this article is to examine the effects of feminism on contemporary art. For this purpose, works of contemporary art that use techno-scientific means will be analyzed, and the contribution of these works to the feminist literature and the current feminist movementso will be

discussed. In the article, first of all, how conceptual art, which constitutes one of the foundations of contemporary art, emerged and what it has changed in the understanding of art will be examined. Then, the historical transformation of feminism since the 1790s will be overviewed and the reflections of this transformation on contemporary art will be examined. Finally, by adopting the case study methodology, Morehshin Allahyari's "She Who Sees the Unknown" (2017- present), Heather Dewey-Hagborg's "Stranger Visions" (2012-2013) and Kathy High's "Blood Wars" (2010-2011) will be analyzed from a feminist perspective.

Keywords: Feminism, Feminist Art, Storytelling, Memory Creation, Digital Art

1. KAVRAMSAL SANATIN GELİŞİMİ

19. yy. sonlarından itibaren sibernetiğin sanat ve teknoloji arasında bir bağ kurarak bilgi üretiminde başka yönelimlere yol açması, 20. yy. başından itibaren ise sanatın kodlama ve üretme yollarının radikal bir şekilde değişmesi ile birlikte sanatta sadece resim ve heykel gibi konvansiyonel çalışmalar değil, performans ve video gibi elektronik cihazların sanat üretiminde etkin hale gelmesi ve ilerleyen yıllarda biyo-teknolojik olanakların sanatla iç içe geçmesi söz konusu oldu. Bu süreçler içinde sanat fiziksel bir nesne üretiminden bir fikir üretimine doğru açıldı. Bilhassa kavramsal sanat ile beraber gündelik hayatta kullanılan objelerin işlevsizleştirilerek sanat nesnesi olabileceği görüşü ortaya çıktı. Sanat ile yaşam arasındaki katı çizginin özellikle 1960'lardaki feminist toplumsal hareketlerin de etkisiyle muğlaklaşması, sanatın akademinin ve sanat kurumlarından taşması, sanata dair modernist yaklaşımı sarsarak onun otoritesini yerinden etti ve yapısöküme uğrattı. Joseph Kosuth *One and Three Chairs* (1965) adlı çalışmasında olduğu gibi, sanatın nasıl temsil edildiği, nasıl üretildiği ve nasıl düşünüldüğüne dair refleksif üretimler ortaya çıkmaya başladı. Sanatın kendi üzerine düşünmesi ve sanat üretimini çeşitlendirerek çoğaltması sanatın hakim kavranışını yerinden ederek başka sanat yapma olanaklarına yol açtı.

Enformasyon teknolojilerinin yayılmasıyla birlikte giderek nümerikleşen ve kodlama operasyonlarına dönüşen dil, çevrimiçi ortamların 1990'lardan itibaren giderek yayılmasıyla açık kaynak yaratmaya yönelik hamleler ile birleşerek ivme kazandı. Bu gelişmelere dair Norbert Wiener'in 1948'de yayınlanmış olan *Cybernetics* adlı kitabıyla ortaya çıkan ve doğal ile mekanik olan arasındaki iletişim sürecini tanımlayan "sibernetik" kavramı ile bu kitabı temel alan 1970

tarihli *Software* sergisi, sanatın kendi üzerine düşünmesi ve sanat üretiminim çizgisel üretiminde bir 'kıvrım' yaratıldığının en açık örneğidir. Makinalar ile sanat eserlerini bir arada gösteren *Software* serginin temel amacı, izleyiciyi sanat tarihinin geleneksel değerlerinden koparmaktır (Burnham, 2019). Sanat artık ne yalnızca bir estetik obje, ne de yalnızca sanat kurumlarında ve akademilerinde yapılan bir üretimdir. Sanat süreçsel, deneyimsel ve çok katmanlı, etkileşimli ve deneysel üretimlere açılmıştır. Roy Ascott da bu düşünceden yola çıkarak sibernetik ile sanatı bir araya getirir. 1963 yılında Malton Gallery'deki kişisel sergisinde bulunan *Video Roget*'nin, sergi kataloğunda yer aldığı sayfanın yanındaki sayfaya, eskiz kâğıdı üzerine *Thesaurus*[1] başlıklı bir diyagram koyar. Okuyucuya *Thesaurus* ile etkileşime geçme, onu *Video Roget*'nin resminin üstüne koyma ve böylece yeni anlamları ve geribildirim döngülerini ortaya koyma fırsatı sunar (Shanken, 2019).

2. SANATTA FEMİNİST YAKLAŞIMLAR

Feminizm tarihi birbiri ardına gelişen, birbiriyle içe içe geçen ve birbirine karışan dalgalar ile dönemselleştirilmektedir. Başından beri değişmeyen ise feminist yaklaşımların, bilhassa postkolonyal düşüncenin de etkisiyle, ataerkil düzenin tahakkümcü ve belirleyici otoritesine karşı çıkmak ve ötekileştirmeye maruz kalan kadınlar ile her türlü alt konumda olan başkalığın gücünü ortaya çıkarmaktır. Kadınlar ve erkekler arasındaki modernist ikili karşıtlığı esas alarak kadın ve erkeklerin eşitliğini savunan ilk dalga feminist yaklaşım 1792 yılında Mary Wollstonecraft'a ait "Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi" adlı kitapta tartışılmıştır ve Rosmarie Tong bu girişimi *Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction* (2009: 13) adlı kitabında "eşit eğitim" hakkına erişme mücadelesi içinde tanımlar. Tong bu tanımlamayı Wollstonecraft'ın Jean-Jacques Rousseau'ya ait *Emile* (1762) adlı kitabını eleştirerek yapar. Nitekim bu kitapta Rousseau, yine modernist ikili karşıtlık esasının belirleyici hattına dayanarak, erkekleri "mantıklı", kadınların ise "duygusal" bireyler ifade etmiş ve onların farklı biçimlerde eğitilmesi gerektiğini savunmuştu; Wollstonecraft'a göre ise kadınlar, bu belirleyici hattan kopmalı, bağımsız ve rasyonel bireyler olmalıydı (Tong, 2009: 14). Kadınlara karşı olan bu bakış açısı sanatta da yansımasını bulmuştu. Berthe Morisot'ya ait 1879 tarihli *Sütanne ve Julie* adlı resimde, Morisot'nun çocuğunun bir ücret

[1] Türkçe karşılığı "Eşanlamlılar Sözlüğü"dür.

karşılığında başka bir kadın tarafından emzirilmesi betimlenerek, "görülmeyen ancak bilgisi mevcut olanı" görünür hale getirilmiştir. (Nochlin, 2020: 44). Bilgisi okunmayanın başka kodlarla okunur kılınması 19. yy.'dan itibaren gelişmeye başlayan sibernetik çalışmalarıyla da kesişmekte ve günümüze kadar sürdürülen feminist "b(ağ)lar" (Yetişkin, 2015) kurmaktadır.

Kadınların, erkeklerden ayrı tutulmadığı ve ikisinin tek bir cinsiyetmiş gibi görüldüğü dönem Sanayi Devrimi'nden önce köle ticaretinin yapıldığı dönemdi; kadınlar ve erkekler farklı iş kollarında eşit derecede çalışıyordu ve bu da her iki cinsiyetin değer görmesini sağlıyordu (Davis, 1994: 27, 49). Sömürgeleşme ile iç içe geçen köleleştirme içinde kadın ve erkek köleler arasındaki "eşitlik" Sanayi Devrimi'yle beraber daha da kötüleşti ve kadınlar aleyhine gelişti. Savaşlara katılan erkek nüfusun aynı zamanda ağır sanayide çalışması kadının ahlaki değerler ile kuşatılarak sınırlanmasına ve ev yaşamında ailevi ihtiyaçların karşılanması için üretim yaptıklarının göz ardı edilmesine yol açtı. 19. yy'da kadınların "eşit özgürlük" ve "eşit haklar" mücadelesi başladı (Tong, 2009:16). 1848 yılında kadınların seçme hakkını elde etmeye yönelik yaptıkları kolektif eylemler, Avrupa'da ilk siyasi hareket olarak tanımlanır, 1848 yılında kadın haklarını, özellikle de seçme hakkını ve özgürlüklerini konuşmak için 200 kadın toplanmıştır (Grady, 2018). Kadınlara oy hakkı tanınmasına yönelik yapılan çeşitli eylemlerde, sanat kurumları bir politik eylem mekânı olarak görülmüş, görsel ve gösteri sanatlarının politik bir ifade aracı olduğu düşüncesi bu yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır (Clark, 2000: 34-36).

20. yy, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın, çeşitli teknobilimsel gelişmelerin, karşı-kültürün, bununla bağlantılı olarak hippilerin ve Beat Kuşağı'nın, 1968'deki öğrenci hareketlerinin ve işçi grevlerinin yaşandığı, atom bombası ve uzay konusunda çalışmaların yapıldığı, Küba Füze Krizi ve Vietnam Savaşı'nın gerçekleştiği bir dönemdi (Gen, 2016; Clark, 2000: 194). Kadınların toplumdaki konumlarına dair eleştirilerini daha fazla ifade etmeye başladığı görülmüştür. Betty Friedan'a ait olan *The Feminine Mystique* (1974) adlı kitap bu dönemde kadınların yaratıcı yeteneklerini kullanamadıkları ve ev hanımlığı yaptıkları için mutluluk duymadığını belirtiyordu (Tong, 2009: 25). 1960'lı yıllarda ve sonrasında, kadın bilincine önem verilmesi gerektiği ve sergileme mekanlarında kadınlara ve erkeklere eşit derecede yer verilmesi gerektiği savunuluyordu. Carol Hanisch (1969) "kişisel olan politiktir" derken, yukarıdaki durumun temel nedeninin, kadınların yaşadıkları toplum olduğu savunuyordu. Yine aynı yıllarda kabul edilen "The

Equal Pay Act"[2], kadınların ve erkeklerin emek ilişkilerinde erkeklerle eşit miktarda ücret alması gerektiğini savundu (Grady, 2018).

Kent yaşamının dinamikleriyle kemikleşen toplum dinamiklerinin ve kadına atfedilen konumun zorlayıcılığının sorgulanması kentin, kentsel toplumun ve kentsel burjuva ahlakı içinde kodlanan kadınlığın dışına çıkılmasıyla kesişti. Çevre hareketiyle birleşen daha kapsayıcı ekolojik perspektif ve ekolojik mücadele 1970'lerde "ekofeminizm" olarak tabir edilen feminist yaklaşımlarla birleşti. Ataerkil kentsel burjuva toplumunda kadına karşı sergilenen ikincil tavırla, doğanın tahrip edilmesi arasında benzerlikler ve b(ağ)lar kuruldu. Ekofeministler bu düzeni değiştirmek için toplu eylemler yapmaya başladılar (Cuomo, 2002: 1; Thorpe, 2016; Warren and Cheney, 1991: 180). Kadınlığın cinsiyet kimliğinden öte başka boyutlarıyla daha örgütlü bir şekilde irdelenmeye başlamasını tetikleyen olaylardan biri de Washington'daki Russell Senato Ofisi'nde 1991 yılında gerçekleşen Anita Hill'in cinsel taciz davasıydı (Grady, 2018). Kadınların bilgi ve iktidar üretim hatlarına demokratik katılımı ile ilgili çalışmalara Judith Butler'ın kuir okumaları da eklemlenerek feminizmi cinsiyet odaklı perspektiften çıkardı ve bugüne kadar da ekoloji, kuir hareket, disiplinler ötesi bilgi üretimi ve demokratik hak mücadelesi gibi birçok alana açtı. Feminizm birçok toplumsal hareket dalgasının birbiriyle içe içe geçtiği ve birbirine karıştığı feminizmler olarak kavranmaya başlandı.

Bu gelişmelerin sanata yansıması da çok boyutlu oldu. 1970'lerde Lucy Lippard ve Linda Nochlin'in de içinde olduğu bir grup feminist bakış açısına sahip sanat tarihçi, kadınlar tarafından üretilen sanat eserlerinin tarihinin araştırılması, yeni bir tarihyazımı için mümkün olan dile ulaşılması için çalışmaların yapılması, yazılan yeni tarihe anlam kazandırılması ve bu tarihyazımının eleştirel olması gerektiğini düşünüyordu (Nochlin, 2020: 147; Roth, 1980: 42). Bu eleştirel konumsallık, eserlerde kadının doğallaştırılmış eylemlerinin yapısökümüne dayanır. Buna verilebilecek örneklerden biri Mary Kelly'nin *Doğum Sonrası Belgesi* (1973) adlı çalışmasıdır. Bu çalışma Kelly'nin hamile olması, bu sırada kendisine dayatılan anne kimliği ve sanatçı olması arasındaki ikilik ve bu koşulların mecbur kıldığı gündelik mücadeleler hakkındadır. Çocuğun doğumuyla beraber yaşanacak olan toplumsal yaşamdan kopma, kadına yüklenen sorumluluk ve

[2] Türkçe karşılığı "Eşit Ücret Yasası" dır.

anne ile çocuk arasındaki ilişki eserde gündelik malzemelerle (bezler, yazılı notlar, günlükler) yansıtılır (Gülkızı, 2020; Barry ve Flitterman- Lewis, 2008: 263).

Bu dönem sermayenin ve ona bağlı gelişen kentsel burjuva toplum yaşamının küresel ölçekte yerleşmesiyle birlikte dünyanın farklı yerlerinde feminist mücadeleler artmaya, Dünya Bankası ve IMF gibi ulusötesi finans kuruluşlarının da ülke ekonomilerine verdiği alt yapı desteğiyle kırsal-kentsel feminist hareketler birbiriyle daha sıkı b(ağ)lar kurmaya başladı. Örneğin Yeşil Kuşak Hareketi (GBM), 1977 yılında Profesör Wangari Maathai tarafından Kenya Ulusal Kadın Konseyi'nin (NCWK) himayesinde, nehirlerinin kuruduğunu ve yiyecek sıkıntısı yaşadıklarını bildiren kırsal Kenyalı kadınların ihtiyaçlarına cevap vermek için kuruldu.[3] GBM, kadınları toprağı bağlamak, yağmur suyunu depolamak, yiyecek ve yakacak odun sağlamak ve çalışmaları için küçük bir ücret karşılığı almak için fidan yetiştirmek ve ağaç dikmek için birlikte çalışmaya teşvik etti. Ticaret ve sanayi ihtiyaçları nedeniyle ekolojik tahribatın artması kırsal alanda yaşayanların yaşam alanlarının yok edilmesine yaşam hakkı mülkiyetlerinin yok edilmesine yol açtı.

Son yıllarda Türkiye'de de yaşandığı üzere, 1970'lerde ve 1980'lerde Hindistan'daki ormanların yok edilmesine karşı gelişen direniş Hindistan'ın her yerine yayıldı ve Chipko Hareketi olarak örgütlendi ve tanındı.[4] Chipko Hareketi, yüzlerce ademi merkeziyetçi ve yerel olarak örgütlenmiş otonom girişimin sonucuydu. Bu hareket, aynı zamanda, sibernetiğin toplumsal yaşamda ve feminist mücadelelerde nasıl karşılık bulduğunu da açığa çıkardı. Gayrı-merkezi ağlara dayalı teknolojik örgütlenme ve bu örgütlenmeye bağlı ticaret ile sanayinin yarattığı şiddet aracılığıyla haksızlığa maruz kalanlar tarafından öğrenildi. Bu hareketin liderleri ve aktivistleri, temel olarak geçim kaynaklarını ve topluluklarını kurtarmak için hareket eden köy kadınlarıydı. Harekete yalnızca kadınlar değil, yaşam hakkı mülkiyeti yok edilen herkes dahil oldu. Orman ile köylüler, insan olan ile insan-olmayan arasında ayrım gören ikili karşıtlık düşüncesi yerini feminist yaklaşımlarda denklik anlayışına bıraktı.

[3] The Green Belt Movement, Our History, The Green Belt Movement resmi web sitesi, Alındığı tarih: 21 Ocak 2021. https://www.greenbeltmovement.org/who-we-are/our-history

[4] TNN (2009). Don't Disturb Flow of Himalayan Rivers: Bahuguna. The Times of India. Alındığı tarih: 12 Mart 2020. https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/Dont-disturb-flow-of-Himalayan-rivers-Bahuguna/articleshow/5190019.cms

Bu feminist yaklaşımlar günümüze değin artarak çeşitlenmiş ve 2018 yılına gelindiğinde ise erişkin / çocuk ayrımı aşılarak feminist yaklaşımın sınırlarını genişletmiştir. Örneğin Greta Thunberg, Ağustos ayında başlattığı eylemle Cuma günleri okula gitmemeyi, bunun yerine İsveç Hükümeti Parlamentosu'nun önünde hedeflenen karbon emisyonuna ulaşıncaya kadar *Fridays For Future*[5] isimli "iklim grevi hareketi" yapmayı amaç edinmiştir[6] (Fridays For Future, 2018; BBC, 2020).

Kolektif eylemlerden beslenen feminist yaklaşımlar, özellikle kavramsal sanatın da etkisiyle, toplumsal yaşamın ve sanatın iç içe geçmesini pekiştirmiş, "kadının politik gücünü ortaya çıkarma" hususuna odaklanmıştır (Colebrook, 2011: 216; Roth, 1980: 44). Feminist sanatçılar yaptıkları çalışmalarla feminist hareketlerin sanat yoluyla geliştirilebileceği inancını taşımaktadır (Gouma-Peterson ve Mathew, 2008: 27).

Eşit haklar mücadelesine dayalı ilk dalga feminist hareketlerin etkisi, çağdaş sanatta karşılığını ancak 1960'larda kendini daha yoğun olarak göstermeye başlar. Kadın sanatçıların erkek sanatçılara oranla tanınırlık ve temsil edilme oranlarının daha aşağıda olmasının nedenlerini sorgulayan eleştirel metinlerin başında Linda Nochlin'e ait olan 1971 tarihli *Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?* adlı makale yer alır. Nochlin'e göre bunun nedeni biyolojik farklılıklar ve kadınların Antik Çağ'dan beri erkeklerden daha güçsüz görüldüğü için büyüklüğün kadınlara yakışmayacağı inancıdır (Nochlin, 1971). Feminist bir yaklaşımla gerçekleştirilen, erkek sanatçıların temsil oranının kadın sanatçılardan daha yüksek olmasını eleştirmek için bir propaganda niteliği taşıyan, Lucy Lippard'ın bir grup sanatçıyla beraber Whitney Amerikan Sanatı Müzesi'nde başlatmasının sonucunda, 1970'te düzenlenen sergide çalışmaları gösterilen kadın sanatçıların sayısı artmıştır (Gouma- Peterson ve Mathews, 2008: 19).

Miriam Schapiro ve Judy Chicago'nun California Sanat Enstitüsü'nde bir grup öğrenciyle beraber kolektif olarak gerçekleştirdiği *Kadın Evi Projesi* (1973) bir diğer örnek olarak sanat tarih yazımında öne çıkar. Bu çalışmanın feminist bir bakış açısıyla yapılmış olması ve kadınlık deneyimlerini aktarması sanat tarih yazımında önemli bir unsur olarak vurgulanır. Gruptaki herkesin sanatsal yaklaşımının dikkate alındığı, farklı konuların birbirlerine kaynaklık ettiği, bu

[5] Türkçe karşılığı "Gelecek İçin Cuma"dır
[6] BBC (2020). Greta Thunberg: Who is She and What Does She Want. BBC. Alındığı tarih: 21 Ocak 2021 https://www.bbc.com/news/world-europe-49918719

konuları temel alan ve feminist bakış açısına sahip bir çalışmanın nasıl üretilebileceği tartışmaya açıldığı bir projedir. Böylelikle sanatın ve sanat üretim yollarının üzerine düşünülmesine yol açan ve kavramsal bir kıvrım oluşturan bu feminist çalışma, kadınlığa atfedilmiş bazı kodların açığa çıkarılmasını, sorgulanmasını, yok sayılmasını ve bu kodların belirleyici ve tahakkümcü otoritesini ters yüz eden kolektif bir direnişi ortaya çıkarır. Kadın bedeninin ve zihninin kapatılıp kuşatıldığı ve kadına mal edilen mutfak mekanının ve mutfak gereçlerinin pembeye boyanması, anı değerine sahip fotoğrafların kullanılması ve yumurtaların farklı bölgelere dağıtılması ataerkil ve merkeziyetçi düzenin bozulabileceğine dair görsel ve performatif bir feminist yaklaşım sergilenmiştir. (Schapiro, 2008: 248). Bu feminist yaklaşım, Donna Haraway'in de dahil olduğu feminist tarihçiler tarafından sosyalist ve radikal feminizm olarak sınıflandırılır (Haraway, 1985). Sosyalist feminizm, Marx'ın ücretli emek analizine getirdiği eleştiri ile de ilişkilendirilebilir. Marx, bireyin kendi üretiminden yabancılaşmasının, onun başkalarına tahakküm etmesiyle gerçekleştiğini belirtir. Onun tezi, tahakkümden kurtulmanın yolunun, fabrikada çalışan kişilerin Guy Debord'un da deyimiyle "çalışmaya son" vermesiyle olur (Artun, 2018; Haraway, 1985). Radikal feminist olarak kodlananlar sanat üretimi içinde başka türlü bir çalışma pratiği ve örgütlenme yolu önererek, daha önceden belirlenmiş ve kodlanmış şekilde çalışmaya son verirler ve bu dayatmaya karşı mücadele ederek direnirler.

3. GÜNÜMÜZ SANATINDAN FEMİNİST SANAT ÖRNEKLERİ

Feminist bakış açısına sahip olanlar geçmişten bugüne kadının emeğinin göz ardı edildiğini ve bunun ortaya çıkarılmasında kadın belleğinin gün yüzüne çıkartılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun yolunun da toplumu etkileyen olaylar hakkında toplanan bilgiler sonucunda oluşan ve tarih yazımı için değeri olan yazılı ve görsel belgelerin tekrar incelenmesi olduğu savunulmuştur. (Hirsch and Smith, 2002: 11). Buradan da anlaşılacağı üzere feminist bir bakış açısıyla yapılan "aktarma eylemi" ile oluşan ve bireysellik/kolektiflik, gerçeklik/mit, travma/nostalji gibi ikilikleri içinde barındıran bilgi üretimi ile hafıza üretimi eş tutulabilir (Connerton, 1989: 39; Hirsch and Smith, 2002: 4; Grever, 1997: 365). İkili karşıtlıkları ters yüz eden feminist yaklaşım karşı-kültür hareketinin uzantısı olarak "karşı bellek" üretmeye başlar (Hirsch and Smith, 2002: 7).

Bilhassa 1990'lar ve 2000'li yıllarla birlikte internetin ve medya platformlarının gelişmesi, karşı bellek üretimine katkı sağlayacak yazılı metinlere, fotoğraflara ve videolara erişimi kolaylaştırmıştır. Günümüzün önemli feministlerinden ve sanatçılarından biri olan Morehshin Allahyari, teknolojiyi ve sanatı bir araya getirerek, kadının belleğinin daha fazla dikkate alınması yoluyla geçmişi başka şekilde yeniden üretmeyi amaç edinerek, başka bir şimdinin ve geleceğin nasıl mümkün olabileceğini sorgular. Bunu yaparken de kolektif eylemi, arşiv incelemelerini, performansı, yeniden yaratımı ve hikâye anlatıcılığını odağına alır. Allahyari farklı bir geçmiş imgesi yaratmayı, şimdiyi ve geleceği başka şekilde düşünmeyi amaçladığı için, toplumsal belleği oluşturan tarihi olayların geçtiği ülkelerin tarihini yeniden incelemek ister. Bu doğrultuda edinmesi gereken bazı kitaplara erişiminin kolay olmadığını, bunun nedeninin bazen bulundukları kütüphanenin veya müze koleksiyonunun herkese açık olmamasından kaynaklandığını belirtir. Elbette bu bilgi ve iktidar üretim hatlarına demokratik katılım yollarına erişim kısıtlılığı ve erişim engeli ile ilgili bir sorundur. Allahyari, bu nedenle, arşivini herhangi bir kültür ve sanat kurumuyla paylaşmak konusunda kararsızlık yaşadığını, çünkü arşivinin tüm araştırmacılara açık olmasını istediğini söyler (Prokopenko, 2020). Allahyari çalışmalarında "geçmişin bize tanıtıldığı" biçimini, "önyargılarla dolu" olmasını "kesintiye uğrat(mak)" ve "güçlü hikayeler" yazmak ister. Bu kültürel ve politik koşullar "She Who Sees the Unknown" (2017- halen) adlı projesinin doğumuna sebep olur. Bu proje için kaynak bulma konusunda zorluk çekerken, aile yakınlarından İran'daki kütüphaneleri ve kitapçıları ziyaret etmelerini ister, ayrıca The Metropolitan Museum of Art'ın (MET) kütüphanesinde çalışma yapar (Hofstadler, 2020). Batı Asya bölgesine ait büyülü anlatılarda kadın veya cinsiyetsiz figürlerin hikayelerinin yeterli derecede yer almaması ve erkek figürlerin ana kahramanlar olması, onu kutsal kitaplarda adı geçen kadın cinleri- ilk başlarda güçleri hak ettiği değeri gören, zaman ilerledikçe güçleri ataerkil yapı dolayısıyla görünmez olan cinleri- feminist ve aktivist bir yaklaşımla yeniden biçimlendirmeye *(reconfiguration)* yöneltmiştir. Böylelikle bir karşı hafıza oluşturarak sanatçı kadının politik ve sosyal gücünü teknoloji ve sanat yoluyla harekete geçirir. Allahyari, bu düşüncelerden yola çıkarak ve kaynak taramalarına paralel olarak enstalasyon, video, videonun içinde hipermetin anlatısı ve sanal gerçeklik uygulamaları üretir.

She Who Sees The Unknown adlı çalışmasında Allahyari beş adet canavar kadın ve cin figürü yaratır. *Huma* küresel ısınmayı durdurmanın ve insanların çevreye verdiği zararı yok etmenin gerekliliğini vurgulayarak, *Ya'jooj* ve *Ma'jooj* ötekilik hallerinin insanda bıraktığı ruhsal dengesizliği irdeleyerek, *Aisha Qandisha* kadınların pozitif ve negatif duygularını çok fazla açığa vurmasının olumsuz bir durum olarak algılanmasını eleştirerek, *Gülen Yılan* Orta Doğu'daki cinsel taciz, kadın bedeninde yaşamanın getirdiği yük ve uygulanan dayatmaların sona erdirilmesi gerektiğini vurgulayarak, ve son olarak *Kabous* ise geçmişin hikayesini bir kadının bakış açısıyla deneyimleyerek anlatısallaştırılır (She Who Sees The Unknown, 2020). Böylelikle sanatçı, gelecekte insan neslinin ilerleyişine insan sayılmayanların gözünden başka bakış açıları kazandırmak için yeniden bu sorunlarla uğraşır ve bu sorunları yeniden şekillendirmeye de çalışır. Bu sorgulamalar doğrultusunda eser üretirken üç boyutlu baskı, modelleme ve taramayı kullanılır.

Şekil 1.1. Morehshin Allahyari, *Kabous, Right Witness and Left Witness*, 2019

Kabous, The Right Witness, The Left Witness (2019) adlı çalışmada ise enstalasyon ve izleyiciyi sanal gerçekliğe davet eden bir film söz konusudur. Bu eserde Allahyari'nin Tahran'daki yatağının yanında üç boyutlu modelleme ile yaratılan, *Sağ Şahit* ve *Sol Şahit* adlı iki adet heykel bulunur.

Yatağa yatan ve VR gözlüğünü takan izleyiciye, ilk olarak büyükannesinin *Kabous* adlı cinle karşılaşma anı anlatılır. İzleyici kısa bir süreliğine *Kabous*'un gözlerini görür ve ardından cinlerin göründüğü bilinen bir hamama girilir. Bu sırada izleyicinin, kent hayatının içinde bilinci yarı-kapalı ve uyku felci geçirmiş gibi bir duyumsama kazanması sağlanır. Daha sonra sanatçının kardeşine hamile olan annesinin İran-Irak Savaşı sırasında yazmış olduğu günlüğünden fragmanlar okunur. Bu bellek kayıtlarında ülkenin bir savaş halindeyken geleceğin belirsiz olduğundan ve annesinin doğum yapma konusundaki kararsızlığından bahsedilir. Hamamda ilerledikçe şarkı söyleyen kadınların sesi duyulur ve tavandan kıpkırmızı bir sıvının aktığı görülür. Sonrasında Morehshin *Sağ Şahit*'e savaş koşullarında hamile olan ve İran Havayolları'nda uçuş görevlisi olarak çalışmakta olan annesine dair bir hikaye anlatır. Bu hikâye ABD'nin İran'a uyguladığı yaptırımlarla ilgilidir. *Sol Şahit*'e ise insan olmayan bir varlık yaratabilen annelerden bahseder, Morehshin bu insan olmayan varlığa "canavar kız" der ve onun aracılığıyla doğum fikrini ve doğumun nasıl olabileceğini izleyiciye sorgulatmayı amaçlar (Prokopenko, 2020; Hofstadter, 2020).

Bu çalışmada kadınların geçmişin sadece erkek üzerinden değil, kadın belleği ile birlikte de düşünülmesi gerektiği ve bu çerçevede başka bir tarih yazımının mümkün olduğu açıkça görülebilmektedir. Bu koşul çağlardır sürmektedir. Antik Çağ'da kadınların akademilere kabul edilmemesi, kadınların sanat tarihi yazım hatlarına dahil olamamasına neden olmuş ve kadınların toplumsal hayattan olduğu kadar sanattan da dışlanmasını normalleştirmiştir (Salomon, 2008: 165). Ayrıca kadınların bu dönemde, Platon'un *Şölen* adlı kitabında vurguladığı üzere, önemli toplumsal ve siyasi toplantılara katılamamaları gerekçelendirilmiştir. Bunlardan birinin erkeklerin kendi cinslerine karşı olan sevgisi olduğu söylenir, çünkü erkekler birbirleriyle beraber olduklarında daha güçlü, daha dominant ve daha cesur olacaklarını düşünürler. Bir yandan da bir kadın karakter olarak Diotaima, kadınlar ile erkeklerin bir arada olması ve beraber yeni bir canlıya hayat vermeleri gerektiğini düşünür. Bu yeni doğan tanrısal bir varlık olarak görülür (Platon, t.y.: 206). Bu çalışma ile birlikte yaşam hakkı mülkiyeti meselesi ve Foucault'nun biyopolitika kavramı da ele alınabilir. Nitekim biyopolitikada söz konusu olan, bedenin disipline edilmesi yoluyla onun ekonomik bir yarara bağlanması ve bedenin 'biyolojik süreçlerin dayanağı' olarak görülmesidir (Foucault, 1976: 99).

Biyopolitika ve biyoiktidar kavramlarını eleştirel bir gözle inceleyen, günümüz sanatı tekniklerinden olan 3D baskıyı kullanan, feminist bir yaklaşım olarak deney ve araştırmayı çalışmasının merkezinde tutan, sanatı biyoloji ve teknolojiyle birleştiren Heather Dewey-Hagborg'a ait olan *Stranger Visions* (2012-2013) isimli çalışma da bu kapsamda değerlendirilebilir. Dewey-Hagborg, erken yaşlarında herkesle uyuşmayan ve sürekli sorgulayan bir yapısının olduğunu ve sanatla ilgilendiğini belirtir. Sanat ve teknolojinin nasıl bir araya gelebileceğine dair araştırma yaparken robot geliştiren biriyle tanışır. Ardından bilgisayar programlarını öğrenmeye, elektronik cihazları, makine öğrenmesini, yapay zekayı, algoritmayı, sınır ağlarını araştırmaya başlar (UM Stamps, 2018). Doğaya olan merakının, onu daha çok gözlem yapmaya yönelttiği, aynı zamanda yaşadığı her durumu bir veri olarak aldığı ve onu yaratıcı bir etkinliğe dahil ettiğini savunulmaktadır.

Şekil 1.2. Heather Dewey- Hagborg, *Stranger Visions*, 2012-2013

Sanatçının *Stranger Visions* adlı çalışması küçücük bir merak ile başlar, günümüz sanatına dair feminist yaklaşım açısından yol gösterir. Sanatçı bir saç telinin kime ait olabileceği konusunda kafa yormaya başlar. Bu teli yanına aldıktan sonra, sokakta gördüğü sigara izmaritini ve çiğnenmiş sakızı bir torbaya koyar, onların DNA'larını Brooklyn'de bulunan bir biyoloji laboratuvarında

incelemeye başlar. Bu sırada bir bireyin neye veya kime benzeyebileceğine dair genomik araştırmalar yapar. Göz rengi gibi genetik özellikler, hangi soydan olabileceğine dair tartışmalı konular, genler ve cinsiyet gibi bir bireyin dış görünümünü etkileyen faktörleri araştırmıştır. Araştırmaları ve deneyleri sonucu elde ettiği bilgilerle matematiksel bir formül çıkarır ve bu formülden hareketle bir çok yazılım programı yazar, üç boyutlu yazıcılarla gerçek boyutta bir insan portresi yaratır. Dewey- Hagborg, bu çalışmayı yaparken sonraki adımın ne olacağını bilmediğini ifade eder. Çalışma her ne kadar rasyonel nedensellik ilkelerinin kullanılmaya başlaması ve bir köken soruşturmasına dayansa da kendi zamansallığını benimseyen bir süreçsellik, deneysellik ve deneyimsellik içinde geliştirilmiştir çünkü sanatçı daha öncesinde böyle bir deney yapmadığını belirtir (UM Stamps, 2018). Burada günümüz sanatının ele aldığı kavramlardan biri olan "yaparken öğrenme" söz konusudur. Bu çalışma *Eyebeam* adlı bir konuk sanatçı programı dahilinde ve halka açık laboratuvarlar ve araştırma merkezleri ve üniversitelerde bilimcilerin danışmanlığıyla ortaya çıkar (Heather Dewey- Hagborg, 2012-2013). Sanatçı günümüzde şirketlerin ve hükümetlerin kullandığı teknik ve teknolojileri kendine mal ederek, başka bir amaç için sanatsal üretim sürecine dahil etmiş, böylelikle hem tahakküm eden oluşumların yönetimselliği nasıl gerçekleştirdiğine dair bir bilgi üretmiş, hem de bu bilgi üretme yolunu paylaşıma açmıştır.

Feminist mücadele içinde feminist ve kuir hareketler birbiriyle iç içe geçerek sanatsal üretimde de karşımıza çıkar. Kimlik tanımının ötesinde kuir kavramı konumlanmış olanın saptırılması ve onun rahatsız edilmesidir (Colebrook, 2011: 214). Judith Butler, "heteroseksüel çerçevede kadın(ın) işlevi(nin) sorgulanması" yoluyla "toplumsal cinsiyet" normlarının yeniden sorgulanmaya başlaması gerektiğini ifade etmiştir (Butler, 1999: 15). Burada maddesellik, maddenin cinsel farklılık gözetilerek inşa edilmiş olması ve dişi olanın dışlanması devreye girer (Butler, 2011: 54, 55). Bedenin anlamını ve neden var olduğunu bilmek, onu maddesel bir temele oturtmak açısından önemlidir; Aristoteles de kadınların bedeninin üreme yoluyla anlam kazanabileceğini savunmuştur (Butler, 2011:58, 59). Sanatsal üretimlerinde bu tezi eleştiren ve bu doğrultuda biyolojik araştırmalar da yapan sanatçılar için Batı Avustralya Üniversitesi'nin Anatomi ve İnsan Biyolojisi Okulu'na bağlı SymbioticA adlı bilimsel ve sanatsal bir laboratuvar bulunmaktadır. Bu laboratuvarda, yaşayan organizmaların parçalarının manipüle edilmesi, onların deneysel bir malzeme haline getirilmesi ve bu malzemelerin eleştirel bir bakış açısıyla bilim insanları, sanatçılar

ve bilim ile doğrudan ilgilenmeyen insanlar tarafından kullanılması söz konusudur (Radomska, 2016: 100). *Blood Wars* (2010-2011) adlı çalışmayı üreten Kathy High da 2009-2010 yılları arasında SymbioticA'nın misafir sanatçı programına katılmıştır.

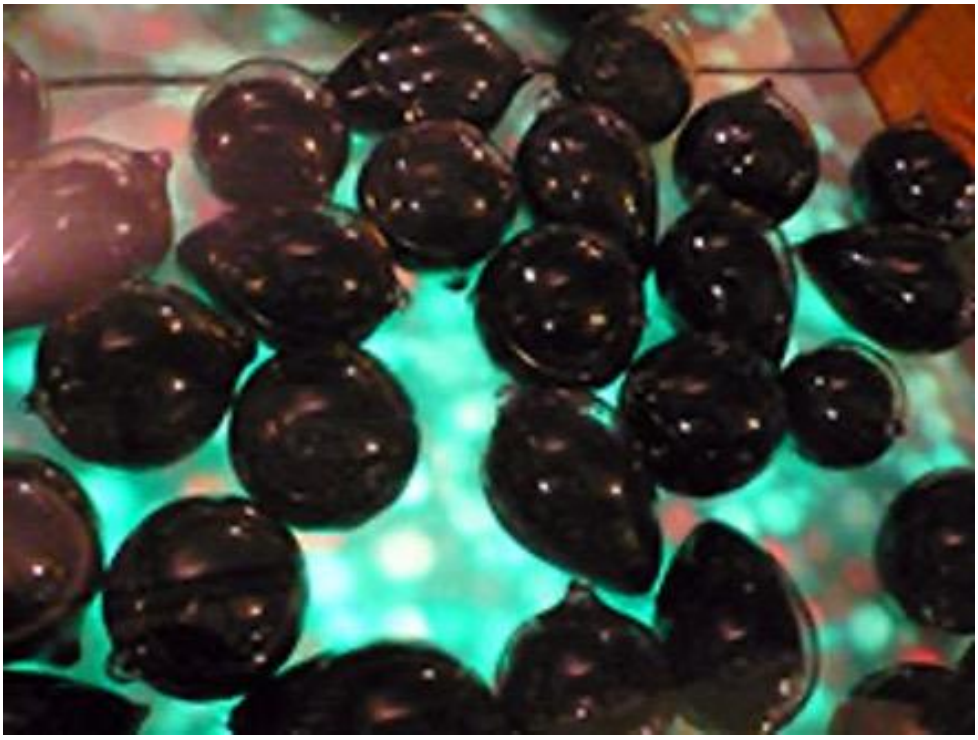

Şekil 1.3. Kathy High, *Blood Wars*, 2010- 2011

Blood Wars adlı çalışmada sanatçı, kimin kanının ve bağışıklık sisteminin daha güçlü olduğunu sorgularken, yıllardır süren tartışmayı da bu deneysel çalışmaya dahil eder (Blood Wars, 2010-2011). Bir laboratuvar ortamında gerçekleşen çalışma için, iki farklı kişiden kan alınır, alınan kandan beyaz kan hücreleri ayrılır, teşhis için farklı renklere boyanır ve ikisi aynı anda bir petri kabına konarak aralarındaki etkileşim hızlandırılmış mikroskopta[7] incelenir. Bu laboratuvar koşullarında hızlandırılmış bir zaman aralığında oluşan durumlar sorgulanabilmektedir. Burada bir yaşamda kalma mücadelesi de söz konusudur (Blood Wars, 2010-2011; Science Gallery Dublin, 2012). Din, dil, ırk ve cinsiyetin hiçbir önemi kalmamıştır, evrimsel süreçte bağışıklık sistemi güçlü

[7] Orijinali "time-lapse microscope" tur.

olan kazandığı için feminist-kuir perspektifle siyasi, ekonomik, biyolojik, psikolojik ve ekolojik birçok sorundan ötürü bağışıklığı zayıflayanların nasıl bağışıklığını güçlendirebileceği araştırılır. Böylelikle bir kuir-feminist mekanda kolektif mücadele etme yolları bu kez de moleküler biyoloji ve genetik araştırmaları ile sanatın iç içe geçmesiyle incelenir; çoğulcu, taktiksel, değişken, sürece dayalı, deneyimsel ve deneysel bir zamansallık inşa edilir. High, bu çalışmada profesyonel kan alım uzmanlarıyla çalışmış, katılımcıların kimliğine dair soruların bulunduğu ve soruları cevaplayıp cevaplamama konusunda özgür bırakıldıkları bir anket yöneltilerek çok sayıda insanın gönüllülük esasıyla çalışmaya katılımını sağlamış, bu deney süresince ziyaretçilerin sorularını cevaplamış ve belli bir protokol doğrultusunda projeyi yürüttüğü için hali hazırda hakim olan araştırma kurumlarının kullandığı taktiklerden yararlanmış ve sanatsal üretiminde bu taktikleri kendine mal ederek kuir feminist hareketlere güç katmak üzere müdahalede bulunmuştur.

SONUÇ

Feminist bakış açısına sahip olan ve günümüz sanatı tekniklerini kullanarak üretim yapan sanatçılar, farklı amaçlar doğrultusunda disiplinlerarası ve cinsiyete dayalı olmayan bir yaklaşım sergilerler. Artık bir yere ait olma mantığı ortadan kalkmış, insan bedeninin ve doğada bulunan tüm yaşayan varlıkların bileşenleri birbirinden bağımsız bir şekilde incelenmeye başlamış, elde edilen veriler, sanatsal üretim malzemesi olarak kullanılır hale gelmiştir. Yapay zeka ve sanal gerçeklik uygulamalarıyla beraber sanat da insan sonrası ve gerçek ötesi bir yaklaşıma sahip olur. Bu tam da kuir-feminist bakış açısıyla örtüşür. Her ikisi de var olanı önce kendilerine mal edip, daha sonra onları ters yüz ederek, yeni ve başka olanı ortaya çıkarmayı hedefler. Bu makalede incelenen çalışmalarda ortaya konan biyopolitikanın reddi düşüncesi, insan sonrası yaşamın nasıl olacağına dair bakış açıları, güç dengelerinin yerle bir edilebilmesi için uygulanabilecek farklı taktikler ve teknobilimsel gelişmeler ile feminist sanat arasında bağlar kurar.

Günümüz sanatı pratiklerinin resmi, videoyu, heykeli ve yazılı belgeleri, sanal gerçeklik ve yapay zekâ uygulamaları, makina öğrenmesi ve algoritma ile birleştirmesiyle bir başka sanatın oluşumunun önünü açtığı düşüncesindeyiz. Ayrıca günümüz sanatının, toplumsal, sosyal ve politik konular için tartışma alanı yaratma niteliği taşıdığını savunuyoruz. Kuir- feminist yaklaşımlarla üretilmiş olan günümüz sanatı çalışmaları hakkındaki temel düşüncemiz, feminizme yeni bir bakış açısı getirdiği yönündedir. Bundan sonra incelenmesi gereken konu kuir- feminist yaklaşımlardan

olan kolektiflik, hikâye anlatıcılığı, arşiv taramaları ve performansa dair iktidar tarafından konmuş kuralların hangi yollarla ters yüz edilebileceğini araştırmak ve bu noktada günümüz sanatının rolünü sorgulamaktır.

KAYNAKÇA

Barry, J., Flitterman- Lewis S. (2008). Metin Stratejileri Sanat Üretiminin Plolitikası. İçinde Sanat Cinsiyet Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri, ed. A. Antmen sf. 253-265. İstanbul: İletişim Yayıncılık

BBC. (2020). Greta Thunberg: Who is she and what does she want?. Alındığı Yer: https://www.bbc.com/news/world-europe-49918719 (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2021)

Blood Wars (2010-2011). Blood Stories. Alındığı yer: http://vampirestudygroup.com/bloodwars/blood-stories/index.html (Erişim tarih: 31.01.2021)

Burnham, J. (2019). Sanat ve Bilgi İşlem Üzerine Notlar. e-skop. Alındığı yer: https://www.e-skop.com/skopdergi/sanat-ve-bilgi-islem-uzerine-notlar/5555 (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

Butler, J. (2011). Maddeleşen/ Sorunlaşan Bedenler, Cogito. 65-66, syf. 52-86

Clark, T. (1997). 20. Yy'da Sanat ve Propaganda: Kitle Kültürü Çağında Politik İmge. (E. Hoşsucu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Colebrook, C. (2011). Queer Kuramın Olasılığı Üzerine. Cogito. 65-66, syf. 213-227

Cuomo, C. (2002). On Ecofeminist Ecology, Ethics & The Environment (7) 2, 1-11. Alındığı yer: https://www.amherst.edu/media/view/179893/original/cuomo.ecofemphilosophy.pdf (Erişim Tarihi: 21.01.2021)

Ebru Yetişkin. (2017, Ekim 7). BAŞKA YAKINLIKLAR KURMAK: Günümüz sanatı ve Kuir- Feminist Mekanlar Yaratmak [Video]. Alındığı yer: https://www.youtube.com/watch?v=s1LOPAQ-Py4&has_verified=1 (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

Foucault, M. (1976). Cinselliğin Tarihi. (H. U. Tanrıöver, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Fridays For Future resmi web sitesi https://fridaysforfuture.org/what-we-do/who-we-are/ (Erişim Tarihi: 21.01.2021)

Gen, E. (2016). Sitüasyonistlerden Zapatistlere Başkaldırı Sanatları: Özerkliğin Estetiği. e-skop. Alındığı yer: https://www.e-skop.com/skopbulten/situasyonistlerden-zapatistlere-baskaldiri-sanatlari-ozerkligin-estetigi/2944 (Erişim tarihi: 03.12.2020)

Gouma- Peterson, T. ve Mathews, P. (2008). Sunuş: Sanat Tarihinin Feminist Eleştirisi. İçinde Sanat Cinsiyet Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri, ed. A. Antmen, sf. 13-117. İletişim Yayıncılık

Grady, C. (2018). The Waves of Feminism, and Why People Keep Fighting Over Them, Explained. Vox. Alındığı Yer https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth (Erişim Tarihi: 17.12.2020)

The Green Belt Movement resmi web sitesi. https://www.greenbeltmovement.org/who-we-are/our-history (Erişim Tarihi: 21.01.2021)

Gülkızı, A. (2020). 7 Haziran 1941: Feminist kavramsal sanatçı ve yazar Mary Kelly doğdu. Çatlak Zemin. https://www.catlakzemin.com/7-haziran-1941-feminist-kavramsal-sanatci-ve-yazar-mary-kelly-dogdu/ (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

Hanisch, C. (1969). Kişisel Olan Politiktir: Radikal Feminizm Üzerine (A. N. Erişkin ve H. Duranay, Çev.). Kocaeli: Kült Naşriyat

Haraway, D. J. (1985). Siborg Manifestosu: Yirminci Yüzyılın Sonlarında Bilim, Teknoloji ve Sosyalist Feminizm. İçinde Başka Yer, ed. G. Pusal, sf. 45-99. İstanbul: Metis Yayınları

Heather Dewey- Hagborg (2012-2013). Stranger Visions. Alındığı yer: https://deweyhagborg.com/projects/stranger-visions (Erişim Tarihi:15.01.2021)
Hofstadler, K. P. (2020). The Process: Morehshin Allahyari, She Who Sees the Unknown: Kabous, The Right Witness and The Left Witness, 2019. Alındığı yer: https://believermag.com/the-process-morehshin-allahyari-she-who-sees-the-unknown-kabous-the-right-witness-and-the-left-witness-2019/ (Erişim Tarihi: 28.01.2021)
Kathy High (2010-2011). About. https://www.kathyhigh.com/about/ (Erişim Tarihi: 04.02.2021)
Nochlin, L. (1971). Neden Büyük Kadın Sanatçı Yok? İçinde Sanat Cinsiyet Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri, ed. A. Antmen. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
Nochlin, L. (1989). Kadınlar, Sanat, İktidar. (S. Evren Çev.) Yapı Kredi Yayınları
Platon (t.y.). Şölen. (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları
Prokopenko, L. (2020). Only in the Future You Will Know. Alındığı yer: https://easteast.world/en/posts/87 (Erişim Tarihi: 28.01.2021)
Radomska, M. (2016). Uncontainable Life: A Biophilosophy of Bioart. Alındığı yer: http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:916178/FULLTEXT01.pdf (Erişim Tarihi: 22.01.2021)
Roth, N. (1980). Rosa Luxemburg and the Artist's Mother, Artforum. Alındığı yer: https://www.artforum.com/print/198009/visions-and-re-visions-rosa-luxembourg-and-the-artist-s-mother-35767 (Erişim Tarihi: 28.01.2021)
Salomon, N. (2008). Sanat Tarihi Kanonu: Dışlama Günahları. İçinde Sanat Cinsiyet Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri, ed. A. Antmen, sf. 161-185. İstanbul: İletişim Yayıncılık
Schapiro, M. (1973). Kadın Evi Projesi. İçinde Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, ed. A. Antmen, sf. 247-249. İletişim Yayıncılık
Science Gallery Dublin (2012). BLOOD WARS_ KATHY HIGH [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=NbQjcEZO0TA&t=1s (Erişim Tarihi: 22.12.2020)
Shanken, E. A. (2019). Sibernetik ve Sanat: 1960'larda Kültürel Kesişimler. e-skop. Alındığı yer: https://www.e-skop.com/skopdergi/sibernetik-ve-sanat-1960larda-kulturel-kesisimler/5561 (Erişim Tarihi:03.12.2020)
She Who Sees The Unknown (2017- halen). Alındığı yer: http://shewhoseestheunknown.com/aisha-qandisha/ (Erişim Tarihi: 22.12.2020)
Thorpe, JR. (2016). What Exactly is Ecofeminism. Alındığı yer: https://www.bustle.com/articles/155515-what-exactly-is-ecofeminism (Erişim Tarihi: 22.01.2021)
TNN (2009). Don't Disturb Flow of Himalayan Rivers: Bahuguna. The Times of India. https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/Dont-disturb-flow-of-Himalayan-rivers-Bahuguna/articleshow/5190019.cms (Erişim Tarihi: 12.03.2021)
Tong, R. (2009). Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction. London: Westview Press.
UM Stumps (2017). Heather Dewey-Hagborg: Hacking Biopolitics [Video]. Youtube. Alındığı yer: https://www.youtube.com/watch?v=Ah34fw0XGwU&t=773s (Erişim Tarihi: 22.01.2021)
Warren K. J. Ve Cheney, J. (1991). Ecological Feminism and Ecosystem Ecology, Hypatia (6) 1, 179- 197. Alındığı yer: https://www.jstor.org/stable/pdf/3810040.pdf?refreqid=excelsior%3A725b95138c50a54b43a4f8aef2365ba2 (Erişim Tarihi:22.01.2021)
Yetişkin, E. (2019). Bir Başka B(ağ): Blok Zinciri ve Günümüz Sanatı, Teorik Bakış: Kavramsal Sanat (13), 157-197.

GÖRSEL KAYNAKLARI

Allahyari, M. (2019). She Who Sees The Unknown: The Left Witness. [Çevrimiçi Görüntü]. She Who Sees The Unknown. http://shewhoseestheunknown.com/kabous/ (Erişim Tarihi: 03.12.2021)

Dewey- Hagborg (2014). Stranger Visions. [Çevrimiçi Görüntü]. Heather Dewey- Hagborg. https://deweyhagborg.com/projects/stranger-visions (Erişim Tarihi: 03.12.2021)

High, K. (2010-2011). Blood Wars. [Çevrimiçi Görüntü]. Kathy High. https://www.kathyhigh.com/projects/ (Erişim Tarihi: 03.12.2021)

TÜRK MÛSİKÎSİNİN ÖNCÜ KADIN HÂNENDELERİNDEN LÂLE VE NERGİS HANIMLARIN TAVIR ÖZELLİKLERİNİN TAHLÎLİ

Prof. Dr. Gülçin YAHYA KAÇAR
ORCID: 0000-0001-6056-2564
Ankara Hacı Bayram Veli University Turkish Music State Conservatory

ÖZET

Lâle ve Nerkis Hanımlar, Osmanlı'nın son döneminde dünyâya gelen, Türk mûsikîsinin iki önemli kadın hânendesidir. Balkan Savaşları sonrasında âileleriyle birlikte Rumeli'den Türkiye'ye göç eden kız kardeşler, göç, savaş, rejim değişikliği gibi önemli olayların cereyan ettiği bir dönemin sıkıntılarını yaşamakla birlikte, zorlu bir süreçten sonra kurulmuş olan Cumhuriyet döneminin Türk mûsikîsi alanındaki öncü kadınları olmuşlardır. Mûsikî alanındaki üstün yeteneklerinin keşfiyle birlikte Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında taş plâklara doldurdukları ses kayıtlarıyla, ilk kadın hânendeler arasında mûsikî târihine geçmişlerdir. Lâle ve Nerkis Hanımların ses kayıtlarının bir bölümü günümüze ulaşabilmiştir. Hayat hikâyeleri, san'atları, icrâları, Türk mûsikîsine katkıları gibi konularda yeterli çalışmalar yapılmamıştır. Lâle ve Nerkis Hanımlar yaşadıkları dönemin mûsikî anlayışını, repertuvarını ve üslûp özelliklerini yansıtan icrâlarıyla kendinden sonraki kadın icrâcılara da örnek olmuşlardır. Bu nedenle çalışma önem arz etmektedir. Çalışma, Lâle ve Nerkis Hanımların ses icrâlarının tavır özellikleri açısından tahlil edilmesi amacını taşımaktadır. Çalışmada, 1998 yılında Kalan Müzik ve 2011 yılında Güvercin Müzik firmaları tarafından taş plâklardan Cd'ye aktarılarak yayınlanan "Lâle ve Nerkis Hanımlar" adlı üç adet albümde yer alan icrâların tahlîli yapılmıştır. Çalışmanın evrenini; Lâle ve Nerkis Hanımların ses icrâları, örneklemini; bahsedilen albümlerde yer alan icrâ kayıtları oluşturmaktadır. Nitel araştırma olup, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada, Lâle ve Nerkis Hanımların icrâları: Güftelerin telaffuzu ve anlamına uygun söylemeleri, eseri yorumlama biçimleri, hançere kullanımları ve süsleme teknikleri gibi konular açısından incelenmiştir.

Sonuç olarak: Lâle ve Nerkis Hanımların önemli üstadların nezâretinde oluşturdukları Türk mûsikîsi tavırlarının, örnek alınması gerekliliği üzerinde durulmuş, sayıları her geçen gün azalan kadın hânendelere yönelik olarak önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lâle ve Nerkis Hanımlar, Hânendeler, Kadın Şarkıcılar, Türk Mûsikîsi.

ANALYSIS OF STYLE CHARACTERISTICS OF LÂLE AND NERKIS LADİES, WHO ARE THE PIONEER FEMALE SINGERS OF TURKISH MUSIC

ABSTRACT

Lâle and Nerkis Ladies are two important female singers of Turkish music, born in the last period of the Ottoman Empire. Balkan Wars from Rumelia migrating sisters to Turkey with his family after immigration, war, although experienced the troubles of the period, which had hosted major events such as regime change, the arduous process after the established Republican period have been the pioneer women of Turkish music field. With the discovery of their superior talents in the field of music, they entered the history of music as the first female singers with the sound recordings they filled on stone plaques in the early years of the Republic period. Some of the sound recordings of Lâle and Nerkis Ladies have survived to the present day, and sufficient studies could not be done on subjects such as their life stories, arts, performances, contributions to Turkish music. With their performances reflecting the musical understanding, repertoire and style features of the period in which they lived, Lâle and Nerkis Ladies set an example for the female performers after her. Therefore, the study is important. The aim of this study is to analyze the vocal performances of the Lâle and Nergis Ladies of their style characteristics. In the study, the performances of three albums named "Lâle ve Nerkis Hanımlar" were analyzed by Kalan Music in 1998 and Güvercin Music companies in 2011, which were transferred from stone records to CD. The universe of the study; The vocal performances of Lâle and Nerkis Ladies constitute the sample of the performances in the mentioned albums. It is a qualitative research and descriptive survey model has been used. In the study, the performances of the Lâle and Nerkis Ladies were examined in terms of the pronunciation of the word and their use of the meaning, their interpretation of the work and the techniques of performance.

In conclusion: The necessity of taking examples of Turkish music attitudes, which were formed by the Lâle and Nerkis Ladies under the supervision of important masters, was emphasized, and suggestions were made for female singers, whose number is decreasing day by day.

Keywords: Lale and Nerkis Ladies, Hânende, Female Singers, Turkish Music.

1.GİRİŞ

Kadın san'atkârların varlığı bir toplumun eğitim, kültür, san'at, iktisâdî, içtimâî ve siyâsî yapısı hakkında fikir vermektedir. Ataerkil ve erkek egemen toplumlarda dînî taassup ve sosyal çevrenin getirmiş olduğu toplumsal baskıyı bertaraf ederek san'atı meslek hâline getirebilen kadın sayısının az olduğu bilinmektedir.

Kadın san'atkârların sayılarının az olmaları bir taraftan onları değerli kılarken diğer taraftan da san'atlarını ortaya koyabilecek imkânları da kısıtlamıştır. Türk mûsikîsinin kadın san'atkârları arasında bestekârlık ve icrâcılık yönüyle kendini kabul ettirmiş ve dönemine âit önemli eserler bırakmış pek çok kıymetli isim bulunmaktadır.

Türk mûsikîsinde diğer kadın san'atkârlara göre ön plana çıkabilmiş ve san'atlarını sâdece plak kayıtlarıyla da olsa ortaya koyabilmiş, okuyuşları, repertuvarları, tavır özellikleriyle hem kendi dönemlerinin mûsikî anlayışını hem de sonraki dönemlere âit kaynak olabilecek bir icrâ anlayışını gösteren iki kadın hânende vardır ki bunlar Lâle ve Nerkis Hanımlardır. Âile bireylerinin ve ortamlarının mûsikî yapmaya imkân verecek eğitim düzeyinde ve dünya görüşünde olmaları onları ve mûsikîlerini bugünlere taşımıştır.

İlk olarak 1998 yılında Kalan Müzik firması tarafından çıkarılan ve Bülent Aksoy'un yayına hazırlamış olduğu nadîde bir çalışmayla mûsikî câmiâsı Lâle ve Nerkis Hanımlardan haberdâr olmuştur. Arşivlerdeki taş plaklarından Cd'ye aktarılarak yayınlanan ses kayıtları sâyesinde önemli iki kadın hânendenin fark edilmesi sağlanmıştır. Cd ekinde verilen kitapçıkta Lâle ve Nergis Hanımlar hakkında Bülent Aksoy şu bilgileri vermektedir:

"Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Selânik'de dünyaya gelmiş olan Lâle ve Nerkis Hanımlar Rumeli kökenli bir âilenin kızlarıdır. Lâle Hanım 1896 doğumlu olup asıl adı Lebibe İhsan Sezen'dir. 01 Şubat 1971 târihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Nerkis Hanım ise 1895 doğumlu olup asıl adı Neyyire İpekçi'dir. 12 Mayıs 1975 yılında kardeşinden dört yıl sonra İstanbul'da vefât etmiştir. Liseyi Selânik'te bitirmişler, Balkan savaşlarının neden olduğu yıkımdan sonra âileleriyle birlikte İstanbul'a yerleşmişlerdir. 1920'lerin başında İstanbul'da yaşamakta olan Petersburg Konservatuvarı hocası Bayan Monçanova ve Paris Konservatuvarı hocalarından Madam Namer'den Batı müziğinde piyano ve şan, Udî Nevres Bey'den de Türk mûsikîsi dersleri almışlardır. Cumhuriyet döneminde plâk dolduran ilk kadın icrâcılar arasındadırlar. 1928-1937 yılları arasında, çoğu Udî Nevres, Mes'ud Cemil ve Nubar Tekyay'ın sazları eşliğinde olmak üzere ayrı ayrı ve birlikte yüz yirmi dolayında şarkıyı 78 devirli plâklara okudular. Sahneye hiç çıkmadılar. Sâdece doldurdukları plâklarla tanındılar; öyleyken zamanın mûsikî çevrelerinde büyük ilgi uyandırdılar ve kendinden sonraki kadın okuyucuları etkilediler. Lâle ve Nerkis Hanımlar zamanın ünlü piyanisti Voskovi ile ünlü kemancı Zirkin eşliğinde Batı müziği plâkları da doldurmuşlar; mezzosoprano ve soprano sesleriyle ve Türkçe sözlerle Türkiye'de ilk kez plâklara opera aryaları ile liedleri başarıyla okumuşlardır. Küçük kardeşleri Aliye Belkıs Hanım (1905-1981) da ayrıca Türk mûsikîsi plâkları doldurmuş, 1940'lı yıllarda İstanbul radyosunda okumuştur" (Aksoy,1998:17-18).

"Sahibini Sesi firması 1931-32 yıllarında sanatçıları arasına Lâle L.İ ve Nerkis N.İ Hanım kardeşleri de katmıştır. Batı mûsikîsi eğitimi almış bu hanımlar sonradan Türk mûsikîsine ilgi duymuşlardır. Pathé, Columbia ve en son olarak da Sâhibinin Sesi için plâklar yapmışlardır. Firma, sahneye çıkmayan, plâklara takma isimlerle okuyan sanatçılar için "FQ" harfleriyle başlayan özel bir seri açmıştır. Lâle ve Nerkis Hanımlar ayrı ayrı ve birlikte olmak üzere kısa zamanda otuz beş plâk kaydı gerçekleştirmişlerdir. Yaklaşık beş yıldır bu firma için plâklar yapan ve zamanın en büyük okuyucusu kabul edilen Münir Nurettin'in plâklarının sayısının elli kadar olduğu düşünüldüğünde azımsanmayacak bir sayıdır" (Ünlü, 2016:337).

Kalan müzik firması tarafından yayınlanan Lâle ve Nerkis Hanımlar Cd'sinde sâdece 25 eser yer almaktadır. Daha sonra Fikret Karakaya'nın gayretleriyle 2011 yılında Güvercin Müzik firması tarafından çıkarılan ve yine taş plaklardan Cd'ye aktarılan iki adet albüm daha yayınlanmıştır. Lâle ve Nerkis Hanımların solo ve birlikte seslendirdiği şarkılardan oluşan Cd'nin birinde 17, diğerinde 19 adet olmak üzere toplam 36 eser bulunmaktadır. Yayınlanmayı bekleyen eser sayısı oldukça fazladır.

Lâle ve Nerkis Hanımların, şarkıları kendilerine has tavır özellikleriyle okumalarının yanı sıra, bâzı eserleri bir gazelhan edâsıyla, bâzı eserleri de yöresel tavır özellikleriyle seslendirmişlerdir. Bu icrâların ortak noktası profesyonel bir ses eğitimi sonucunda geliştirmiş oldukları üst düzey ses kullanımlarıdır.

Amaç

Bu çalışma, Lâle ve Nerkis Hanımların Türk mûsikîsinin farklı bestekâr, makam ve türlerine âit eserleri icrâ ederken yapmış oldukları seslendirme-yorumlama ve teknik özelliklerinin neler olduğunu ve nasıl yaptıklarını tespit etmek amacını taşımaktadır.

Önem

Bu çalışma, Osmanlının son dönemi ile Cumhuriyetin kuruluşunu müteâkip bir geçiş dönemini yaşayan Lâle ve Nerkis Hanımların, Cumhuriyetin ilânı sonrasında doldurmuş oldukları taş plâklarla yaklaşık yüz yıl öncesinin repertuvar ve mûsikî anlayışını göstermesi, kendilerine âit tavır özelliklerini ortaya konması bakımından önemlidir.

Problem cümlesi

Çalışmada, Türk mûsikîsinin öncü kadın hânendelerinden Lâle ve Nerkis Hanımların tavır özellikleri nasıldır? sorusuna cevap aranmıştır. Bu problem cümlesinden hareketle aşağıda belirtilen alt problemler cevaplandırılmıştır.

Alt Problemler

1. Lâle ve Nerkis Hanımların ses özellikleri nasıldır?
2. Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarında seslendirme ve yorumlama özellikleri nasıldır?
3. Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarında kullandıkları teknik özellikler nelerdir ve nasıl uygulamışlardır ?

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini; Lâle ve Nerkis Hanımların ses icrâları, örneklemini ise, 1998 yılında Kalan Müzik tarafından "Lâle ve Nerkis Hanımlar" adıyla, 2011 yılında Güvercin Müzik firması tarafından "Türk Mûsikîsinin Ustaları - 4 / Lâle - Nerkis Hanımlar" ve "Türk Mûsikîsinin Ustaları - 5 / Lâle - Nerkis Hanımlar" adıyla taş plâklardan Cd'ye aktarılarak yayınlanan üç adet albümde toplam 61 adet esere âit icrâ kayıtları oluşturmaktadır. Tahlil edilen eserlere âit listeler Tablo 1.1, Tablo 1.2., Tablo 1.3. de verilmiştir.

Tablo 1.1. Lâle ve Nerkis Hanımlar'ın Seslendirdiği Eserler Listesi-Kalan Müzik

	Lâle ve Nerkis Hanımlar - *Kalan Müzik -1998*				
	Makam	**Form**	**Bestekâr**	**Eser Adı**	**Hânende**
1	Şevkutarâb	Şarkı	Rıfat Bey	Geldi revnak ey benim kâş-ı hilâlim meclîse	Nerkis Hanım
2	Bestenigâr	Şarkı	Hâşim Bey	Kaçma mecbûrundan ey âhû-i vahşi	Lâle-Nerkis H.
3	Bestenigâr	Şarkı	Kemânî Ali Ağa	Kerem kıl bu dîl-i zâre	Nerkis Hanım
4	Segâh	Şarkı	Lavtacı Hristo	Sûy-i kağıthâne'de mecnun-misal	Nerkis Hanım
5	Hüzzam	Şarkı	Bimen Şen	Sükûnda geçer ömrüm	Nerkis Hanım
6	Şevkefzâ	Şarkı	Lavtacı Hristo	Cihan leyl ü nehar ağlar benim çün	Lâle Hanım
7	Şevkefzâ	Şarkı	Ahmet Ağa	Geçip de karşıma gözlerin süzme	Lâle-Nerkis H.
8	Sûznâk	Şarkı	M. Nafiz Irmak	Sensiz bu sabah bir acı rüyayla uyandım	Lâle Hanım
9	Hicazkâr	Şarkı	Bimen Şen	Kırsa bin tel naz ile	Lâle Hanım
10	Hicazkâr	Şarkı	Nasîbin Mehmet	Görmezsem eğer	Nerkis Hanım
11	Hicazkâr	Şarkı	Artaki Candan	Lütfeyle güzel	Lâle Hanım
12	Nişâbûrek	Şarkı	Garbis Efendi	Görmek ister dâima her yerde çeşmânım seni	Nerkis Hanım
13	Hicaz	Şarkı	Hacı Ârif Bey	Kurdu meclis	Lâle-Nerkis H.
14	Hicaz	Kalender	Bilinmiyor	Ebrûlerinin zahm-i nihandır ciğerimde	Lâle Hanım
15	Hicaz	Şarkı	Dede Efendi	Yine yeşillendi dağlar çemeni	Lâle Hanım
16	Uşşak	Şarkı	Şevki Bey	Kimseler gelmez senin feryâd-ı âteş bağrına	Lâle Hanım
17	Uşşak	Şarkı	Bilinmiyor	Girdim yârin bahçesine ayvalık narlık	Lâle-Nerkis H.
18	Uşşak	Şarkı	Mustafa Çavuş	Yavrucağım güzellendi	Lâle-Nerkis H.
19	Hüseynî	Şarkı	Fâiz Kapancı	Aman dağlar	Lâle-Nerkis H.
20	Gülizâr	Şarkı	Dede Efendi	Bi-vefâ bir çeşm-i bî-dad ne yaman aldattı	Lâle-Nerkis H.
21	Batı Müziği	Lied	Çaykovski	Gece çöktü söner artık ocaktaki bu âteş	Lâle Hanım
22	Batı Müziği	Lied	Gabrielle Fauri	Hayâlimde mes'ud bir rüyâ	Nerkis Hanım
23	Batı Müziği	Lied	Mascagni	Eylülü ey tâze goncâ-i bahar	Lâle Hanım
24	Batı Müziği	Lied	J.Offenbach	Güzel sevdâ gecesi gül bizim mestimize	Lâle-Nerkis H.
25	Batı Müziği	Lied	Robert Schumann	Cânımdan aziz olan ey sen-ne çok sevildiğini	Nerkis Hanım

Tablo 1.2. Lâle ve Nerkis Hanımlar'ın Seslendirdiği Eserler Listesi- Türk Mûsikîsinin Ustaları - 4 / Güvercin Müzik

	Türk Mûsikîsinin Ustaları - 4 / Lâle - Nerkis Hanımlar - *Güvercin Müzik -2011*				
	Makam	**Form**	**Bestekâr**	**Eser adı**	**Hânende**
1	Bestenigâr	Şarkı	Bilinmiyor	Nâr-ı aşkınla civânım yanarım sızlanırım	Nerkis Hanım
2	Bestenigâr	Şarkı	Bilinmiyor	Vuslat gibi rûhu saran zevk olur mu	Lâle Hanım
3	Dügâh	Şarkı	Bilinmiyor	Bulmadı derdine bir çâre gönül	Nerkis Hanım
4	Bestenigâr	Şarkı	Ahmet Efendi	Bağım nice bir âteş-i hicrânına yansın	Lâle Hanım
5	Muhayyer	Şarkı	Hacı Ârif Bey	Niçin mahzun bakarsın sen bana öyle	Nerkis Hanım
6	Uşşak	Şarkı	Şevki Bey	Esîr-i zülfünüm ey yüzü mâhım	Nerkis Hanım
7	Uşşak	Şarkı	Enderûnî Ali	Sen ey serv-i revan ruhsâr-ı gülgûn	Lâle Hanım
8	Uşşak	Şarkı	Fâiz Kapancı	Bu sabah bağda erken	Lâle-Nerkis H.
9	Hüseynî	Şarkı	Bilinmiyor	Ne dilin hasreti kaldı ne de aşkın lezzeti	Lâle Hanım
10	Bayatîarabân	Şarkı	Nikoğos Ağa	Gidiyorum gözyâşımı dökerim	Nerkis Hanım
11	Karcığâr	Şarkı	Hacı Ârif Bey	Göynümün âlâyiş-i dünyaya istiğnâsı var	Nerkis Hanım
12	Karcığâr	Şarkı	Selahattin Pınar	Delisin deli göynüm	Nerkis Hanım
13	Karcığâr	Şarkı	Dede Efendi	Gül, açıl, gel, aslı ne durgunluğun	Nerkis Hanım
14	Uşşak	Müstezad	Nevres Paşa	Hasretle bu şeb gâh uyudum	Nerkis Hanım
15	Hüseynî	Türkü	Anonim	Menekşe kokulu yârim	Lâle-Nerkis H.
16	Bayatîarabân	Şarkı	Sadettin Kaynak	Rumeli'nin dağı taşı hazin hazin ağlıyor	Lâle-Nerkis H.
17	Hicaz	Şarkı	Şevki Bey	Gâm-ı âlâm beni her an safâ vü neş'eyâb eyler	Nerkis Hanım

Tablo 1.3. Lâle ve Nerkis Hanımlar'ın Seslendirdiği Eserler Listesi- Türk Mûsikîsinin Ustaları - 5 / Güvercin Müzik

	Türk Mûsikîsinin Ustaları - 5 / Lâle - Nerkis Hanımlar - *Güvercin Müzik -2011*				
	Makam	**Form**	**Bestekâr**	**Eser adı**	**Hânende**
1	Hicaz	Şarkı	Şevki Bey	Demem cânâ beni yâd et	Nerkis Hanım
2	Hicaz	Şarkı	Şevki Bey	Affeyle suçum ey gül-i ter bâşıma kakma	Lâle Hanım
3	Hicaz	Köçekçe	Dede Efendi	Bahârın zamânı geldi	Lâle-Nerkis H.
4	Hüseynî	Şarkı	Bilinmiyor	Acem kızı çıkıvermiş oyuna	Lâle-Nerkis H.
5	Kürdîlihicazkâr	Şarkı	Selahattin Pınar	Ne gelen var, ne haber var, gün uzun, yollar uzak	Lâle Hanım
6	Kürdîlihicazkâr	Şarkı	Bilinmiyor	Ceylan bakışlım kalbime gir	Lâle Hanım
7	Sûzinâk	Şarkı	Lavtacı Hristo	Görünce gerdeninde çifte hâli	Lâle-Nerkis H.
8	Sûzinâk	Şarkı	Serkis Efendi	Efendim, nev-civansın sen	Lâle Hanım
9	Eviç	Şarkı	Bilinmiyor	Benden elin çektiyse	Lâle Hanım
10	Sûzidil	Şarkı	Sadettin Kaynak	Bahar olsun, bahar olsun da göynüm	Lâle Hanım
11	Hisarbûselik	Şarkı	Servet Yesâri	Bir hâdise var can ile cânan arasında	Nerkis Hanım
12	Şehnazbûselik	Şarkı	T.Mustafa Çavuş	Küçüksu"da gördüm seni	Lâle Hanım
13	Hüseynî	Şarkı	İsmâil Hakkı Nebiloğlu	("Dertli"): Doğru gitsem yollar komaz	Nerkis Hanım
14	Muhayyer	Türkü	Anonim	Karşı dağın ardı yayla çemeni	Lâle Hanım
15	Muhayyer	Zeybek	Nevres Bey	Karşı be karşı yaptıralım hanları	Lâle-Nerkis H.
16	Hicaz	Şarkı	İsmâil Hakkı Nebiloğlu	Sînende gül gibi solsam, sararsam	Nerkis Hanım
17	Hicazkâr	Şarkı	İsmâil Hakkı Nebiloğlu	Aşkında azap varsa katlanırım sarı kız	Nerkis Hanım
18	Kürdîlihicâzkâr	Şarkı	İsmâil Hakkı Nebiloğlu	"Sarışın Kız" (Sarı saçlarını ipek sanırdım)	Lâle Hanım
19	Nihavend	Fantezi	İsmâil Hakkı Nebiloğlu	Sen Zeynep (Gözlerin yeşildir saçların sarı)	Lâle Hanım

2. YÖNTEM

Nitel araştırma olup, betimsel tarama ve kaynak tarama modeli kullanılmıştır. Kaynak taraması yapılarak elde edilen veriler çalışmanın da temelini oluşturan "Gülçin Yahya İcrâ Tahlîli" yönteminden istifâde edilerek yapılmıştır. Bu yöntemde hânendelerin ve icrâcıların üslûp ve tavır özelliklerini farklı açılardan tahlil edebilmek mümkündür. Güftelerin telaffuzu ve anlamına uygun söylemeleri, eseri yorumlama biçimleri, hançere kullanımları ve süsleme tekniklerinin nasıl kullanıldığının tespiti tahlîlin kapsamına giren konular arasındadır.

3. BULGULAR ve YORUMLAR

3.1. Lâle ve Nerkis Hanımların Ses Özellikleri

Lâle ve Nerkis Hanımlar ince kadın sesi olarak bilinen ve soprano olarak adlandırılan *ses türüne* sâhiplerdir. Nerkis Hanım bir koloratur sopranodur. Batı mûsikîsi eserlerinde bu daha da belirgindir. Lâle ve Nerkis Hanımların ses kayıtlarında tespit edildiği üzere oldukça tiz frekanslarda net ve temiz ses elde etmeleri, özellikle tiz seyir özelliğine sâhip makamlardaki eserleri rahatlıkla okumalarını sağlamıştır. Muhayyer, Kürdîlihicazkâr, Hisarbûselik, Şehnaz, Eviç gibi makamları Bolâhenk akorttan seslendirmeleri, gelenekte de makbul olarak kabul edilen, Bolâhenk akorttan okumayı destekler niteliktedir. Birkaç eserde Sipürde ve Kız Neyi akortlarını kullandıkları da tespit edilmiştir. Gelenekte gazelhan ve kasîdehanların tiz seslere sâhip olmaları seslerinin gürlüğü, üslûp ve tavır özelliklerinden kaynaklanan okuyuşları, kendilerine ayrıcalıklı bir statü sağlamıştır. Tiz sese sâhip olmanın getirmiş olduğu statü ve makbul ses olma durumu, geleneğin oluşumunda, kabûlünde ve geleneğin temsîlinde de önem arz etmektedir. Bu nedenle Lâle ve Nerkis Hanımların geleneğin makbul kabul ettiği Bolâhenk akorttan icrâ etmeleri kendilerine değer kazandırmıştır. Türk mûsikîsinde Bolâhenk akorttan icrâ sâdece hâfızlara, kasîdehan ve gazelhanlara mahsus olarak bir dönem daha devam etmiş, daha sonraları Müstahsen, Kız Neyi, Mansur gibi akortlarından icrâ etme yaygınlaşmıştır. Bir süre sonra da Mansur Mabeynî,, Şah gibi akortlardan söyleyen icrâcılar duyulmaya başlamıştır. Özellikle kadın seslerinde, nispeten erkek seslerinde de gittikçe pestleşen icrâlar, Türk mûsikîsinde üslûp ve tavır özelliklerinin başka bir güzergâha girmesine neden olmuş, Türk mûsikîsinin üslûp ve tavır anlayışını değiştirmiştir.

Lâle ve Nerkis Hanımlar, Batı müziği ve şan eğitimi almalarından kaynaklı alt yapılarıyla *seslerinin volümünü, şiddetini* istedikleri gibi ayarlayabilmekte, seslendirdikleri güftenin anlamına uygun yorumlayarak seslerinin şiddetini kontrollü bir şekilde ayarlamaktadırlar.

Ses şiddetini ayarlayamamaktan ve yanlış kullanımdan kaynaklı kısıklık, faranjit, laranjit gibi ses hastalıklarının da olmadığı tespit edilmiştir.

Ses alanı olarak, Lâle ve Nerkis Hanımların eserlerde Yegâh-Hüseynîaşirân perdelerine pek inmeden bu bölgedeki nağmeleri bir sekizli tizden söyleyerek karara gittikleri tesbit edilmiştir. Hüseynîaşirân perdesi ile Tiz Hüseynî arasındaki bir ses alanında rahatlıkla icrâda bulundukları hatta tizlerde çok daha güçlü icrâ hâkimiyetlerinin olduğu görülmüştür.

Ses renkleri, birbirine çok benzeyen lirik, yumuşak, tizlerde parlak bir sestir.

3.2. Lâle ve Nerkis Hanımların İcrâlarında Seslendirme-Yorumlama Özellikleri

Telaffuzları

Hânendeler için kelimeleri doğru ve anlaşılır biçimde telaffuz edebilmek önemli özelliklerden biridir. Pek çok icrâcının söylediği güftenin anlaşılamamasının nedenlerinden biri telaffuz hatâlarıdır. Hatâlı veya güzel telaffuz edilemeyen kelimeler nedeniyle hânendelerin hangi gûfteyi okuduklarının anlaşılması zorlaşmaktadır. Bu nedenle kelimenin anlamlı okunmasından önce, anlaşılır olması daha da önem kazanmaktadır. Taş plâk kayıtlarına göre günümüz teknolojik imkânlarıyla yapılan ses kayıtlarının daha nitelikli olması gerekirken söylenen güftelerin anlaşılamaması telaffuzun iyice bozulduğunun, bunun da tavır ve üslûbu olumsuz etkilediğinin bir göstergesidir.

Lâle ve Nerkis Hanımların telaffuzları anlaşılırdır. Güzel konuşmaları eserlere ayrı bir değer katmıştır. Kelimelerin sonunda bulunan “m”, “n”, “d” gibi harflerin çok rahat duyulduğu, “a” harfinin açık ağızla ve anlaşır telaffuz edildiği “e” harfinin yayarak kullanılmadığı görülmüştür. Almış oldukları şan eğitiminin güzel konuşmalarında büyük katkısının olduğu artikülasyonlarda kendini hissettirmektedir. Yaklaşık yüz yıl önce yapılmış ses kayıtlarına rağmen güftelerin çok net bir şekilde duyulması telaffuzlarındaki anlaşılırlığı ve düzgünlüğü göstermektedir. Her ne kadar Kalan ve Güvercin Müzik firmaları tarafından taş plâklardan Cd’ye aktarımda hışırtıların giderilmesi için temizleme yapılmışsa da bu mevcut ana materyal üzerindeki telafuzların düzeltilmesini sağlayacak bir müdâhale değildir.

Diğer taraftan dönemin konuşma lisânından ve Rumeli kökenli olmalarından kaynaklı olarak bâzı kelimelerde harf değişikliklerinin olduğu da tespit edilmiştir. Örneğin: Gönlüm: göynüm, gâh: gâhi, uğra: oğra, gerdan: gerden olarak telaffuz edilmiştir.

İfâde Unsurlarına Âit Kullanımları

Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarında iki farklı ifâdelendirme kullandıkları görülmektedir. Bunlardan birincisi nüanslandırma, ikincisi güftenin anlamına göre motif ve cümleleri belirginleştirerek seslendirme. Lâle ve Nerkis Hanımlar belli bir ses seviyesinde icrâda bulunmuşlardır. Çok kuvvetli ya da çok zayıf nüanslar kullanmamışlardır. Eserlerin meyan bölümlerinde makam seyirleri her ne kadar tiz perdelerde seyretse de, bu tizliğe rağmen volümleri abartılı değildir. Günümüz icrâlarında sıklıkla görülen tiz perdelerde âdeta bağırırcasına söyleme yaklaşımının, Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarında hiç olmadığı görülmüştür. Orta seviyede bir volümün kısmen altında ve üstünde bir ses düzeyi bütün icrâlarında hâkimdir.

Anlamlandırarak okumada nüans kullanımının yanı sıra cümle ve motif yapılarını öne çıkartan bir vurgulama söz konusudur. Söz, ezgi ve usûlden oluşan mûsikî eserlerinde önemli hususlardan biri de bu üç özelliğin birlikteliğini ustalıkla koordineli bir şekilde yürütebilmektir. Ezgi, içinde ritmik unsurları barındırarak devam ederken bu ezgileri daha da anlamlandıracak güfte unsuru devreye girmektedir. Hânende gûfteye olan hâkimiyetini anlamlandırarak okur. Güftenin ifâde ettiği anlam, hânende tarafından kimi zaman konuşur gibi kimi zaman güftenin anlatmak istediğini motifle, cümleyle anlatır gibi seslendirir; cümle ve motifleri hissettirir. Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarında yapmış oldukları da bu çeşit bir ifâdelendirmedir. Cümleleri ve motifleri vurgulayarak duyurmuşlardır. Böylece eserdeki kompozisyonun mevcûdiyetini de farkettirmişlerdir.

Perde Baskıları

Lâle ve Nerkis Hanımlar, Şevkutarâb, Bestenigâr, Şevkefzâ, Nişâbûrek, Gülizâr, Bayatîarabân, Hisarbûselik, Kürdîlihicazkâr, Dügâh, Uşşak, Hüzzam, Mâhûr gibi birbirinden farklı ve hassas perde baskıları içeren makamları ustalıkla icrâ etmişlerdir. Bunların yanı sıra eserlerin içinde yer alan zorlayıcı geçkiler de ayrıca mahâret gerektirmektedir. Her iki san'atkâr da hem seri bir şekilde kullandıkları hançereleriyle hem de hatâsız perde baskılarıyla bu mahâretlerini ortaya koymuşlardır.

Batı mûsikîsi eğitimi almış ve iyi derecede soprano olan iki kardeşin, perde hassasiyeti üzerine kurulu olan Türk mûsikîsi makam yapısına âit hâkimiyetleri, "Tampere sisteme alışmış olan kulak ve hançere, Türk mûsikîsini icrâ edemez!" ve Türk mûsikîsi komaları işitme algısını bozar!" yaklaşımlarının ve yargılarının doğru olmadığını ortaya koyar

niteliktedir. Nerkis Hanımın, Gabrielle Fauri'ye âit "*Hayâlimde mes'ut bir rüyâ*" [1] sözleriyle başlayan şarkıyı seslendirmesindeki bol vibratolu ve geniş ses alanına sâhip, tampere icrâsı yüksek bir performans örneğidir. Bu icrâsının yanı sıra yine Nerkis Hanımın seslendirdiği, "*Bulmadı derdine bir çâre gönül*" [2] mısrâı ile başlayan Dügâh makāmındaki eserde ise pek çok makam ve usûl geçkisi bulunmaktadır. Bahsedilen eserdeki perde hâkimiyeti ve makam geçkilerindeki ustalığı da üst düzey icrâsına önemli bir örnektir. Nevres Bey, Nubar Tekyay, Mes'ud Cemil gibi önemli üstadların refâkatinde seslendirilen tüm eserlerdeki perde hassasiyetleri son derece etkileyici ve bu üstadların kendilerine eşlik etmelerinde önemli bir gerekçe olarak görülmelidir.

Üslûp ve Tavır Özellikleri

Yukarıda bahsedilen seslendirme-yorumlama özelliklerine âit alt başlıkların tümü tavır özelliklerinin oluşumunda pay sâhibidir. "Tavır: San'atkârı diğer icrâcılardan farklı kılan bireysel icrâ özellikleridir. Nevres Bey'in ud tavrı, Yorgo Bacanos tavrı, Şerif Muhittin Targan tavrı, Necdet Yaşar'ın tanbur tavrı, Tanbûrî Cemil Bey'in kemençe tavrı gibi. Bu kavram Batı mûsikîsinde de "still" adını almaktadır (Yahya Kaçar, 2020:62).

Lâle ve Nerkis Hanımların klasik tavır, gazelhan tavrı, yöresel tavır ve Batı mûsikîsi stili gibi bütün tavırlardan örnekler vererek doldurdukları taş plâkların farklı yönlerden değerlendirilmesi gerekmektedir. Tür ve tavır farklılığı gözetmeksizin okuyabilme bir kābiliyetin göstergesi olmakla birlikte almış oldukları ses eğitiminin de bir sonucudur. Hem makam sistemine, hem de tampere sistemine âit eserleri ustalıkla icrâ etmenin temelinde almış oldukları ses kullanım tekniklerini ve sesi kullanma bilinci yatmaktadır. Ses teknikleri ve seslendirme-yorumlama özelliklerinin bir bileşimi olarak oluşturdukları tavır sâde, abartılı olmayan, gerektiği kadarıyla, yakıştırarak yaptıkları süsleme tekniklerini ve ifâde unsurlarını içermektedir.

Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarında sâde, az süslemeli, ifâde açısından zengin, mânâlı, duygulu, zarif, mübalağadan uzak bir seslendirmenin olduğu görülmektedir. Bu aynı zamanda onların tavır özelliği olup Türk mûsikîsinin klasik üslûbuna da uygun bir icrâ anlayışıdır. Bu anlayışı hâkim kılan icrâlarıyla, Lâle ve Nerkis Hanımlar farklı tavır özelliklerini yorumlarken de aynı sâdeliği ve zarifliği devam ettirmişlerdir. Gazelhan tavrı ve yöresel tavır özelliklerinde olduğu gibi.

[1] Kalan Müzik, (1998), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Nerkis Hanıma âit 22 no'lu icrâ.
[2] Güvercin Müzik, (2011), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Türk mûsikîsinin ustaları IV, 3 no'lu icrâ.

Türk mûsikîsi geleneğinde *gazelhan tavrının* özelliklerinden olan tiz, parlak ve fazlasıyla tril kullanarak yapılan icrâ şeklini Lâle ve Nerkis Hanımlarda da görmek mümkündür. Nerkis Hanımın Dede Efendi'ye âit Karcığâr makāmındaki "*Gül, açıl, gel, aslı ne durgunluğun*"[3] , Hicaz makāmındaki "*Yine yeşillendi dağlar çemeni"*[4] şarkılarında ve Nevres Paşa'nın Uşşak makāmındaki "*Hasretle bu şeb gâh uyudum*"[5] müstezad eserlerinde yapmış olduğu bol vibrato, tril ve parlak okuyuşu bu tavır özelliğine önemli bir örnektir. Bülent Aksoy'un da Cd kitapçığında belirttiği gibi "hâfız-hânende üslûbuna özgü "goygoy"ları temizlemişlerdir" (Aksoy, 2011:2) yorumuna katılmakla birlikte goygoy yapmayan hâfız-gazelhanların varlığını da göz önünde bulundurarak Lâle ve Nerkis Hanımların bu kategoride değerlendirilmeleri gerektiğini düşünmekteyiz. Bu hâfızlardan Hâfız Sâmi, Hâfız Yaşar Okur, Hâfız Burhan gibi gazelhanlar "goygoy" yapmayan önemli örneklerdir. Münir Nurettin Selçuk ise gazelhan tavrına âdeta sınıf atlatan ve Türk mûsikîsini sahneye taşıyarak sahne kültürüne yön veren bir gazelhân- hânendedir. Diğer taraftan Lâle ve Nergis Hanımlar gibi Münir Nurettin Selçuk'un da Paris Konservatuvarındaki hocalardan piyano, şan dersleri almış olması ses eğitimleri açısından önemli bir ortak noktalarıdır. Bu dönem Türk mûsikîsi icracılığı açısından yeni bir dönemin de başlangıcıdır. Alt yapısı güçlü, eğitimli hânendelerin öncü olmaya ve diğer hânendelere yön vermeye başladıkları dönem olarak değerlendirilebilir.

"Lâle (Lebibe İhsan Sezen) ve Nerkis (Neyyire İpekçi) kardeşler Avrupaî şan dersleri aldıkları halde, plâklarının çoğunda Udî Nevres Bey'den meşk ettikleri eserleri onun üslûbuyla okumuşlar. Seslerini opera aryası söyler gibi kullanmıyorlar. En tiz nağmelerde bile perde hâkimiyeti bakımından örnek sayılacak bir başarı gösteriyorlar" (Karakaya, 2011:5).

Lâle ve Nerkis Hanımların *Yöresel tavır* özelliklerinin hâkim olduğu icrâları da mevcuttur. Halk mûsikîsi ezgileri barındıran köçekçe ve türkü formundaki eserleri, çok fazla tril kullanarak, ayrı bir edayla seslendirdikleri görülmüştür. Lâle ve Nerkis Hanımların birlikte icrâ ettikleri Dede Efendi'nin Gülizâr eseri "*Bi-vefâ bir çeşm-i bî-dad ne yaman aldattı*"[6] ve bestekârı bilinmeyen *"Acem kızı çıkıvermiş oyuna*"[7] mısrâı ile başlayan Hüseynî köçekçe buna örnek olarak verilebilir. Köçekçede bulunan serbest bölüm uzun hava söylercesine Nerkis Hanım tarafından icrâ edilmiştir.

[3] Güvercin Müzik, (2011), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Türk mûsikîsinin ustaları IV, 13 no'lu icrâ.
[4] Kalan Müzik, (1998), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Nerkis Hanıma âit 15 no'lu icrâ.
[5] Güvercin Müzik, (2011), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Türk mûsikîsinin ustaları IV, 14 no'lu icrâ.
[6] Kalan Müzik, (1998), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Nerkis Hanıma âit 20 no'lu icrâ.
[7] Güvercin Müzik, (2011), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Türk mûsikîsinin ustaları V , 4 no'lu icrâ.

Birlikte İcrâ Özellikleri

Türk mûsikîsinde birlikte icrâ önemli bir husustur. Notanın hatırlatıcı işâret olarak kabul edilmesi ve san'atkârın kendinden ezgiler veya süslemeler ilâve ederek eserleri yorumlaması birlikte icrâyı zorlaştıran hususlardandır. Her sâzendenin ve her hânendenin eserin aynı veya farklı yerlerinde süsleme niyetiyle yaptıkları nağmeleri, icrâlarda disiplinsiz ve kargaşa ortamının oluşmasına sebep olmuştur. İcrâlardaki bu kargaşa hâlen de devam etmektedir. Mes'ud Cemil Bey'in bu kargaşadan rahatsız olduğu için klasik koro, fasıl ve solo programlarında sâdece Yorgo Bacanos'a irticâli süslemeler yapma iznini verdiği bilinmektedir.

Lâle ve Nerkis Hanımların birlikte icrâları iki açıdan değerlendirilmelidir. Birincisi kendileri arasındaki birlikte icrâları, ikincisi eşlik eden saz üstadları ile olan birlikte icrâları. İki kardeşin birlikte icrâlarında, nota üzerinde nerede, nasıl bir yorum yapacakları, nasıl süsleyecekleri önceden tesbit edilmiş, işâretlenmiş ve uygulamaya dönüştürülmüşcesine uyumlu ve titiz bir icrâ birlikteliğinin olduğu görülmektedir. Şarkıyı söylerken sözleri aynı anda birlikte telaffuz eden, birlikte ve aynı anda nefes alan, birlikte ve aynı anda legato, çarpma, glissando ve tril yapan bir icrâ söz konusudur. Batı mûsikîsinde aynı partisyonu ünison olarak okuyan iki sopranonun birlikteliğinde ve disiplininde olduğu gibi. Birlikte icrâlarına âit verilebilecek diğer önemli eserler de şunlardır:

Biri tizden biri pestten okudukları Fâiz Kapancıya âit "*Aman dağlar*" mısrâı ile başlayan Hüseynî eser (Kalan müzik, 19.eser), birlikte partisyon yaparak soru-cevaplı seslendirdikleri Ahmed Ağa'ya âit "*Geçip de karşıma gözlerin süzme"* Şevkefzâ eser (Kalan müzik, 7.eser), birlikte çok sesli olarak okudukları J.Offenbach'a âit "*Güzel sevdâ gecesi gül bizim mestimize"* mısrâı ile başlayan bir lied de bulunmaktadır (Kalan müzik, 24.eser).

Lâle ve Nerkis Hanımların ayrıca kendilerine eşlik eden üstadlarla olan uyumu da belirgin bir şekilde fark edilmektedir. Saz üstadlarının icrâları arka planda hânendelerin tavır özelliklerini zedelemeden devam ederken, hânendeler hem kendi tavırlarını ortaya koyabilmişler hem de sâzendeleri dinleyerek icrâ ettiklerini göstermişlerdir. Lâle Hanımın icrâ ettiği "*Sensiz bu sabah bir acı rüyayla uyandım*" mısrâı ile başlayan Mustafa Nâfiz Irmak'ın Sûzinâk şarkısında eşlikçilerin kendisini tâkibindeki titizlik dikkat çekmektedir. Lâle Hanımın yapmış olduğu vakfe ve trillerde saz tâkibinin uyumu kıymetli bir örnektir. Udun nağmelerine uyarak kıvrak bir icrâyı da Hacı Ârif Bey'in "*Kurdu meclis aşıkân meyhânede" mısrâı ile başlayan*

Hicaz şarkısında görülmektedir. Zaman zaman sazların seslerle aynı süslemeleri yaptıkları da görülmüştür.

3.3. Lâle ve Nergis Hanımların İcrâlarında Kullandıkları Teknik Özellikler

Nefes ve hançere kullanımı hânendelerin icrâlarını şekillendiren iki önemli husustur.

Nefes Kullanımları

Lâle ve Nerkis Hanımların nefes kullanımları tahlil edildiğinde uzun bir nefes desteğinin olduğu duyulmaktadır. Şarkıların zemin veya meyan bölümlerinde pestte veya tizde nefes problemi yaşadıkları görülmemektedir. Meyan bölümlerinde veya eserlerin serbest icrâ edilen bölümlerinde yaptıkları uzun triller onları nefessiz bırakmamıştır. Bu da güçlü bir diyafram kullanımlarının olduğunu göstermektedir. Taş plâklardan Cd'lere aktarımda yaşanan kayıplardan birinin de icrâlardaki nefes alma anlarının silinmesi olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle iki kardeşin eser ve cümle başlarında nasıl nefes aldıkları da yeterince belli olmamaktadır. Ancak eser boyunca her ikisinde de nefesi yetiştirememe gibi bir problemin olmadığı tespit edilmiştir.

Hançere kullanımları

Hançere kullanımı aynı zamanda süsleme tekniklerinin yapılabilmesi için gereklidir. Bunların başında ise çarpma gelmektedir. Çarpmanın farklı çeşitlerinden olan mordan ve tril gibi süsleme çeşitleri hançerenin kullanımıyla ilgilidir. Lâle ve Nerkis Hanımların hançere kullanımlarında en fazla dikkat çeken husus hızlıca yapılan, süreleri kısa veya uzun olan trillerdir. Trilleri oldukça fazla kullanmışlardır. Özellikle meyan bölümlerinde yaptıkları triller hançere kullanımlarına örnek olarak gösterilebilir. Bülbülün şakımasını andıran son derece yumuşak hançere kullanımları vardır.

Lâle Hanımın Bolahenk akorttan söylediği "*Ne dilin hasreti kaldı ne de aşkın lezzeti*" mısrâı ile başlayan Hüseynî makāmındaki şarkıyı oktavından bitirirken yaptığı hançere kullanımı ve "*Vuslat gibi rûhu saran zevk olur mu*" mısrâı ile başlayan Bestenigâr şarkıdaki uzun ve seri hançere kullanımı Türk mûsikîsinde hânendelerin hançerelerini nasıl kullanmaları gerektiğine yönelik gösterilebilecek ayrı örneklerdir. Köçekçe ve türkü formundaki eserlerde oldukça fazla hançere kullanmışlardır. İlginç olabilecek bir örnek de Nerkis Hanım tarafından icrâ edilen Dede Efendi'nin "*Gül, açıl, gel, aslı ne durgunluğun*" mısrâı ile başlayan Karcığâr şarkısıdır. Şarkıda gazelhânlık geleneğindeki hançere kullanımı duyulmaktadır.

Register Geçişleri

Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarında dikkat çeken diğer bir husus register geçişleridir. Farklı ses alanlarına geçişlerde sesin renginde ve tınısında bir farklılık olmaksızın gösterdikleri performans, icrâda bir bütünlük sağlamaktadır. Lâle Hanımın söylediği Ahmed Efendi'ye âit "*Bağım nice bir âteş-i hicrânına yansın*" mısrâı ile başlayan Bestenigâr şarkıda ve Nerkis Hanımın söylediği Hacı Ârif Bey'in "*Niçin mahzun bakarsın sen bana öyle*" mısrâı ile başlayan Muhayyer şarkısındaki register geçişleri örnek olarak verilebilir.

Pek çok eserde şarkıların nakarat bölümünün sonundaki nağmeyi tiz karardan göstererek meyan bölümüne bağladıkları görülmüştür. Burada nakarattan meyana geçişlerde register değişikliğini hiç hissettirmemişlerdir. Ayrıca eserlerin finalinde yapmış oldukları tiz karar perdesindeki sonlandırmalar da yine farklı register geçişlerine örnek olarak verilebilir. Aynı ses renginde ve tınısında nağmenin oktavdan icrâ edilerek bitirilmesi önemli bir teknik özellik ve beceridir. Teknik özelliğin yanı sıra önemli bir yorumlama biçimidir. Bu yorumlama biçimi de günümüzde teknik ve ifâde açısından yozlaşmıştır. Lâle Hanımın ustalıkla yaptığı register geçişilerine ve tiz kararla final yapma yorumlarına örnek olarak verilebilecek eserler arasında "*Acem kızı çıkıvermiş oyuna*" ve "*Ne dilin hasreti kaldı ne de aşkın lezzeti*" mısrâları ile başlayan Hüseynî şarkılar bulunmaktadır. Cd'lerde yer alan eserlerde bu tekniğin pek çok örneği mevcuttur.

Süsleme Teknikleri

Lâle ve Nerkis Hanımlar Türk mûsikîsi geleneğinde de var olan süsleme tekniklerinden çarpma, vurkaç, tril, legato, vibrato ve glisando tekniklerini kullanarak icrâda bulunmuşlardır. Bu teknikleri kendi içinde çeşitlendirerek yapmışlardır. Örneğin:

***Çarpma tekniği*:** Tekli çarpma, ikili çarpma, kendinden sonraki notayla vurkaç yaparak çarpma, hızlı ve yavaş çarpma olarak kullanmışlardır. İnici ezgilerde kendinden sonraki notayla yapılan vurkaç çarpmaları dikkat çekmektedir. Nerkis Hanımın icrâ ettiği "*Sînende gül gibi solsam, sararsam*" mısrâı ile başlayan İsmâil Hakkı Nebiloğlu'nun Hicaz şarkısında ve "*Demem cânâ beni yâd et*" mısrâı ile başlayan Şevki Bey'in Hicaz şarkısında inici ve sıralı seslerdeki vurkaçlar son derece yumuşak bir hançere kullanılarak ve çok orantılı bir şekilde yapılmıştır.

***Tril tekniği*:** Lâle ve Nerkis Hanımların en fazla kullandıkları süslemelerdendir. Ancak her bir trili yerli yerinde âdeta san'attaki hünerlerini göstermek istercesine yapmışlardır. Küçük

değerlikli notalardaki triller, peşpeşe triller, hızlı triller, uzun triller, oktav seslerde yapılan triller ve eserin finalinde yapılan triller olmak üzere çeşit çeşit triller kullanmışlardır. Bu çeşitlilik icrâlarına ayrı bir değer ve hareket kazandırmıştır. Nerkis Hanımın icrâ ettiği "*Yine yeşillendi dağlar çemeni*" mısrâı ile başlayan Dede Efendi'nin Hicaz şarkısında bülbül şakıması gibi çok seri kullandığı triller örnek olarak verilebilir. Lâle Hanım ise Bestenigâr şarkı "*Vuslat gibi rûhu saran zevk olur mu*" ve Hicaz şarkı "*Affeyle suçum ey gül-i ter başıma kakma*" eserlerini uzun seslerde triller ve kısa küçük triller yaparak icrâ etmiştir. Türk mûsikîsinde en önemli süslemelerden biri olan trillerin seri bir şekilde hançere kullanılarak yapılması gerekmektedir. Oysaki günümüz icrâlarında hançereyle değil, çenenin aşağı-yukarı oynatılarak yapılması, hatta trilin adının ve anlamının bilinmemesi, ses icrâcılığında gelinen son durumu gözler önüne sermektedir.

Legato tekniği: Lâle ve Nerkis Hanımların, legato tekniğini de son derece bilinçli kullandıkları tespit edilmiştir. Sesleri birbirine bağlayarak yaylı veya üflemeli çalgılardan çıkan bir ses gibi duyurdukları legatoları, uzayan triller arasına yerleştirerek sükûneti sağlamışlar ve bir dinginlik kazandırmışlardır. Nerkis Hanımın icrâ ettiği Lavtacı Hristo'nun Segâh Şarkısı "*Sûy-i kağıthane'de mecnun-misal*", Lâle Hanımın icrâ ettiği Hicaz kalender "*Ebrûlerinin zahm-i nihandır ciğerimde*" Kürdîlihicazkâr şarkı "*Ceylan bakışlım kalbime gir*" eserlerinde legato tekniklerini kullanmışlardır. Âdeta keman sesi dinlercesine duygulu ve bağlı bir icrâ yaptıkları tespit edilmiştir.

Vibrato tekniği: Lâle ve Nerkis Hanımların hem Türk mûsikîsi hem de Batı mûsikîsi icrâlarında bolca kullandıkları vibrato tekniğini çok lirik bir şekilde uyguladıkları görülmüştür. Nerkis Hanımın vibrato kullanımının Lâle Hanımınkine göre daha kuvvetli olduğunu da ifâde etmek gerekir. Her ikisi de bu tekniği bütün icrâlarında kullanmışlar ve iyi bir rezonans yakalamışlardır.

Glissando tekniği: Lâle ve Nerkis Hanımlar yakın ve atlamalı aralıklarda bu tekniği kullanmışlardır. Oldukça yumuşak geçişlerle yapılan kaydırma hareketinde decrescendolu bir kaydırma görülmektedir. Glissandoları inici ve çıkıcı olarak kullanılmışlardır. Nerkis Hanımın icrâ ettiği, Servet Yesâri Bey'e âit "*Bir hâdise var can ile cânan arasında*" mısrâı ile başlayan Hisarbûselik ve bestekârı bilinmeyen "*Nâr-ı aşkınla civânım yanarım sızlanırım*" mısrâı ile başlayan Bestenigâr şarkılarda, Lâle Hanımın icrâ ettiği Lavtacı Hristo'ya âit "*Cihan leyl ü nehar ağlar*" mısrâı ile başlayan Şevkefzâ şarkıda glissando örneklerini görmek mümkündür.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Lâle ve Nerkis Hanımların farklı mûsikî türlerine ve tavır özelliklerine âit eserleri ustalıkla seslendirmelerindeki önemli etkenlerden biri, almış oldukları ses eğitimidir. Ses eğitiminde diyafram destekli nefes kullanımı, hançere kullanımı, register geçişleri, çarpma, tril, legato, vibrato, glissando gibi süsleme tekniklerinin kullanımı, seslendirme ve yorumlama gibi özellikler bilgi ve kābiliyet esâsına dayanmaktadır. Lâle ve Nerkis Hanımlar, sıradan bir icrâ ve icrâ anlayışıyla değil, bilgi ve kābiliyetleriyle yüksek bir performansa ulaşmışlardır. Lâle ve Nerkis Hanımların icrâlarındaki telaffuz, ifâde unsurları, perde baskıları, üslûp ve tavır özellikleri de bilgi ve kābiliyetlerinin sonucunda oluşmuştur. Bu nedenle güfteleri anlaşılır ve anlamlı okumaları tesâdüfi değildir. Güftelerdeki anlama göre cümleleri vurgular ve vakfeler yaparak hissettirmişlerdir. Lâle ve Nerkis Hanımların sâde, az süslemeli, ifâde açısından zengin, mânâlı, duygulu, zarif, mübalağadan uzak bir tavır özelliğine sâhip oldukları görülmüştür.

Eserlerdeki perde hâkimiyetleri ve makam geçkilerindeki ustalıkları üst düzey icrâcı olduklarının göstergesidir. Nevres Bey, Nubar Tekyay, Mes'ud Cemil gibi önemli üstadların refâkatinde eserleri seslendirmeleri, kendilerine verilen kıymetin, takdîrin ve teveccühün bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Gerek kendi aralarında, gerekse saz üstadlarıyla olan icrâlarında, titiz ve dikkatli saz ve ses tâkibinin olduğu dikkat çekmektedir.

Lâle ve Nerkis Hanımlar, hem Türk mûsikîsi hem de Batı mûsikîsi eğitimi alarak çift yönlü yetişmişler, bunu da icrâlârına yansıtmışlardır. Bu durumda bir mûsikî türünün diğer mûsikî türünü engellemediği sonucuna varılabilir. Kendi kültürel ortamı içinde doğup-büyümüş bir sâzende için tampere veya makam perde baskılarıyla icrâda bulunmak nasıl problem teşkil etmiyorsa, çalgısı ses olan hânendeler için de problem teşkil etmemelidir. Perdeyi basabilmek işitmeyle alâkalıdır. Ancak perdelerin oluşturduğu nağmeleri tavırlı bir şeklide seslendirebilmek alınan tavır eğitimiyle alâkalıdır. Lâle ve Nerkis Hanımlar bu tavrı, kaynaklarda verilen bilgiler ışığında, öncelikle âile ve dost meclislerinde daha sonra da Nevres Bey'den almış oldukları eğitimle kazanmışlardır. Günümüzde Lâle ve Nerkis Hanımlar gibi yeni icrâcıların yetişmediği, kadın ve erkek hânendelerin sayılarının neden gittikçe azaldığı, devâmının neden gelmediği? Gibi sorular akla gelebilir. Bu soruların cevâbı da Yahyâ Kemâl Beyatlı'nın dediği gibi "Bir tel kopmuş ve âhenk bozulmuştur" sözündeki

özlü ifâdesiyle verilebilir. Mûsikî eğitimi, mûsikî meclisleri, mûsikî icrâları değişim geçirmiş ve büyük ölçüde aslîyetten uzaklaşılmıştır.

78 devirli taş plâklar, Türk mûsikî kültürünün aktarımında önemli rol oynamışlardır. Lâle ve Nerkis Hanımların plâklara okudukları eserlerden, dönemin icrâ özellikleri ve repertuvarı hakkında fikir sâhibi olunabilmektedir. Günümüzde de bu eserler fasıl, solo veya amatör mûsikî cemiyetlerindeki programlarda icrâ edilmektedir. O yıllardan bugüne değişim geçiren repertuvar değil, üslûp ve tavır özellikleri olmuştur. Değişen üslup ve tavır özelliklerine rağmen repertuvarın tekrarlanması mûsikî kültürünün devam ettiğinin göstergesi olarak ümit vericidir. Ancak, repertuvarın devam etmesinden ziyâde nasıl bir üslûp ve tavırla devam ettiği daha önemlidir.

Neticede klasik, yöresel, hâfızlık, gazelhanlık gibi hangi tavır özelliği olursa olsun hânendeler için nitelikli bir ses eğitiminin alınması kaçınılmazdır. Türk mûsikîsinde iyi hânendeler yetişmeden, alaylı okuyuşla, anlık programları kurtarma gayretinden öteye gidilemeyeceği muhakkaktır. Bu durum Türk mûsikîsi birikiminin her geçen gün zayıflamasına neden olacak, telâfisi mümkün olmayan ciddî sıkıntılara zemin hazırlayacaktır. Bu nedenle, geçmiş ve yeni repertuvarların icrâları alaylı değil, üslûp ve tavır temelli devam etmelidir. Lâle ve Nerkis Hanımların icrâları gibi icrâlar örnek alınarak, iyi tahlil edilmeli ve dinlenmelidir.

KAYNAKÇA

Aksoy, Bülent (1998), Lâle ve Nerkis Hanımlar Cd Kitapçığı, Kalan Müzik, İstanbul.

Aksoy, Bülent (2011), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Türk Mûsikîsinin Ustaları IV Cd Kitapçığı, Güvercin Müzik, İstanbul.

Aksoy, Bülent (2011), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Türk Mûsikîsinin Ustaları V Cd Kitapçığı, Güvercin Müzik, İstanbul.

Karakaya, Fikret, (2011), Lâle ve Nerkis Hanımlar, Türk Mûsikîsinin Ustaları V Cd Kitapçığı, Güvercin Müzik, İstanbul.

Ünlü, Cemal, (2016), Git Zaman Gel Zaman, 2. Baskı, Pan Yayıncılık, İstanbul.

Yahya Kaçar, Gülçin (2020), Türk Mûsikîsinde Eser ve İcrâ Tahlîli Yöntemleri-Kavramlar-Semboller ve Örnekleriyle, Gece Kitaplığı, Ankara.

SOCIAL INCLUSION, CINEMA AND THE AFRICAN WOMAN IN THE DIASPORA

Senior Research Fellow and Director of Research Stephen Ogheneruro OKPADAH
Theatre Emissary International, Nigeria

Abstract

The exclusion of the black woman in the socio-political, economic and cultural spaces on the African continent and the Diaspora is not a recent phenomenon. In fact, Literary works and films such as Bruce Beresford's Roots and Sembene Ousmane's Black Girl present paradigms of the pathetic experience of the black woman in the Diaspora. However, the 20 th century began with the rise of agitation(s) for the subjugated and excluded woman. The Aba Women riot of 1929 in Nigeria and Wangari Mathaai led Green Belt movement in Kenya, are examples of the gradual rise of the quest for liberation of the African woman at home and in the Diaspora. Hence, these agitations and movements have to the rise of a black woman in politics and activism within and outside of the African continent. Kamala Harris, an African American's defeat of Loretta Sanchez at the 2016 Senate race in California, and subsequent victory at the 2020 Presidential polls, Ngozi Okonjo Iweala's defeat of South Korea's Yoo Myung-hee's and ascension to leadership at the World Trade Organization affirms the de-marginalization of the black woman in the Diaspora. Against this backdrop, I engage in a content analysis of Sembene Ousmane's Black Girl to capture the challenges of the African woman in the Diaspora and examine Theodore Melfi's Hidden Figures to argue that there is a gradual transformation from social exclusion, to inclusion of the African woman in the global socio-political, economic and cultural spaces. The study concludes that that cinema is apt in rehumanizing the African woman at home and in the Diaspora.

Key Words: Social Inclusion, Cinema, African Woman, Rehumanization and Diaspora

BEING WOMAN IN AFRICA

Dorothy OYEYİNKA
University of South Africa

ABSTRACT

Gender inequity, poverty among women, weak economic capacity, sexual and gender-based violence including female genital mutilation are main obstacles to the improvement of women's health in the African Region. To ensure that women and men have equal access to the necessary opportunities to achieve their full health potential and health equity, the health sector and the community need to recognize that women and men differ in terms of both sex and gender. Because of social (gender) and biological (sex) differences, women and men experience different health risks, health-seeking behaviour, health outcomes and responses from health systems.

Keywords: Woman health, genital mutilation

РАННЕЕ ВЫНАШИВАНИЕ РЕБЕНКА

Эльвира АЛИМОВА
Владивостокский Государственный Университет

РЕЗЮМЕ

Раннее деторождение увеличивает риски как для матерей, так и для их новорожденных. Хотя был достигнут прогресс в снижении рождаемости среди подростков, более 15 миллионов из 135 миллионов живорождений во всем мире приходится на девочек в возрасте 15-19 лет.

Беременные подростки чаще, чем взрослые, делают небезопасные аборты. По оценкам, ежегодно во всем мире среди девочек в возрасте 15-19 лет происходит около трех миллионов небезопасных абортов. Небезопасные аборты в значительной степени способствуют возникновению хронических проблем со здоровьем и материнской смертности. Осложнения, связанные с беременностью и родами, являются важной причиной смерти девочек в возрасте 15–19 лет в странах с низким и средним уровнем доходов.

Ключевые слова: Раннее деторождение

ГЕРОИ СТОЛЕТНЕЙ ДАВНОСТИ: ЖЕНЩИНЫ СЕЛА КЕЧИЛИ РЕЗЮМЕ

Джалилова АЙНУР НАНА
Фольклорный Институт. Доктор философии по филологии,доцент

РЕЗЮМЕ

XX столетие в истории Азербайджана осталось в памяти многими событиями. Одно из этих событий было в 1918 году создание республики, затем, в 1920–ом году Азербайджан подвергся советско-большевицкой оккупации, и в конце века падение советской империи, борьба за независимость республики. После укрепления советской власти в 1930-х годах государства в составе СССР претворили в жизнь план коллективизации. Этот план состоял в том, чтобы отнять имущество у богатых с целью создания коллективного хозяйства. Как и в других республиках и в Азербайджане вспыхнула волна недовольства против этого плана. В селе Кечили, Шахбузского района Нахчыванской АР в истории это восстание осталось самой кровавой. На протяжении двух лет вместе с восставшими мужчинами, плечом к плечу боролись против врагов и женщины. Несмотря на то, что восставшее маленькое горное село потерпел крах в своей борьбе, но в летописи он оставил след как отважные борцы. В 1932-ом году из-за предательства половина восставших погибли во время сражения, остальные сдались, сложив оружие. Женщины, участвовавшие в восстании, были отправлены в ссылку в Казахстан, а предводитель восстания был расстрелян. Восстание пала и был создан колхоз, но то имущество, которое было отобрано у народа, посредством которого и создали колхозное хозяйство, не обогатило ни народ, ни советский строй, взяточничество и хищение привели эту структуру к краху. Восстание села Кечили является одним из кровавых событий в истории Азербайджана. В памяти односельчан по сей день живет героическая борьба женщин, которые воевали вместе с мужчинами. Документы о кровавых событиях села Кечили сохранено в архивах КГБ. На основе архивных материалов с подробным описанием этого восстания и из воспоминаний односельчан был написан документальный роман «Запоздалая победа».

Ключевые Слова: восстание Кечилинцев, битва, борющиеся женщины, большевицкая оккупация, коллективизация, совет.

ALPIAN WOMAN AND MOTIVATION OF NAMING HER IN TURKISH FOLK EPICS

XƏLİLLİ Jalə
ORCID: 0000-0003-1798-052X

ABSTRACT

Turkish folk epics are the greatest example of oral folk literature reflecting the traditions, worldview and history of the Turkish people. Writing these epics in Turkish is not the only reason for presenting them under the name of Turkish folk epics. Thus, common motifs are often observed in these epic works created by the Turkic peoples living in different time periods and in different areas of the vast geography. These common motives are numerous in number. Some have been investigated and some still need to be investigated. One of these motives is the advertising motive. However, the subject is based on the ceremonies that take place when naming women, for which motives are rare. The Turkic world is an important motif for women in the sagas. In some sagas, even women are depicted as divine beings. For example, in the epos "Oguz Kagan", Oguz Kagan's first wife came down from heaven. Or, in the Epic of Genesis, the god Ulgen created the world according to Akina's will. In other epics, women are described as having as much power, words and rights as men. For example, the image of Burla Khatun in the epos "Kitabi-Dada Gorgud" is as popular in the village as her husband Kazan khan. In the same saga, like other alpine women, Banuchichek fights Beyrak and, convinced of his strength, gives his heart to him. However, in the sagas, naming ceremonies for women are not uncommon. This ceremony is mainly observed in male heroes. In the sagas, we usually find the names given to women in the form of giving a new name to a girl brought from a foreign country. An example is the image of the bride Sanirabiygo in the Manas saga. Sanirabiygo is the daughter of the Tajik Altemir khan. Along with its beauty, it is also distinguished by its intelligence. Proof of this is the fact that his father promised to give him the throne if he were a boy. After Sanirabiygo became the wife of Manas, she was named Kanikei. However, the protagonists of some sagas are alpine women, and we can observe how women are given names in these sagas. Such epics will focus on the Kyrgyz folk epics "Atin Arig" and "Kiz Dariyka".

Keywords: Naming, Motive, Alpine, Woman

THEME OF VICTORY IN MAHIRA NAGIGIZI'S POETRY

ABDULLAZADE Nazile
ORCID:0000-0002-1829-7178

ABSTRACT

Azerbaijani literature, which has a centuries-old history, has always been characterized by its richness in terms of content and content. Still, in the examples of oral folk literature, the word served more for the rise of human morality, moral purity, loyalty to the motherland, struggle, respect and esteem. In the written literature, the speakers - poets and writers - covered more human subjects than the hymns of individual feelings, in each of their works glorified the general purpose, national values, the greatness of the people, the ideas of Azerbaijanism, witnessed history in poetic words. Topics such as the pain of Karabakh, the loss of land, and longing for the homeland have been prominent in Azerbaijani literature since the 1980s. At a time when we have been losing our historical lands for more than two centuries, our literature has not been indifferent to this, reflecting the inner face of Soviet ideology and the horrors of Armenian vandalism in works of art. Mahira Nagigizi, a famous representative of contemporary Azerbaijani poetry, is one of the artists who lived the history of the homeland in the magic of words. Working tirelessly in harmony with artistic and scientific creativity, Mahira khanum has not shared her love for poetry with anyone or anyone since the day she took the pen. Dean of the Faculty of Philology of ADPU, member of the State Language Commission, founder and editor of the scientific journal "Linguistic Problems" included in the list of EAC, organizer of many international conferences, member of the Science and Organizing Committee, one of the republic's She is a member of the editorial board of many prestigious journals, Presidential Fellow, author of scientific monographs, Doctor of Philology, Professor Mahira Huseynova, as well as the author of lyrical and sincere poems. Mahira Huseynova, whose creative credo was homeland, nation, Azerbaijanism, turned her pen into a weapon in the Second Karabakh War. The poet added a poem to every victory of our victorious army, to the wise policy of the Supreme Commander-in-Chief, mourned as a mother to those who rose to the peak of martyrdom, and praised their bravery. Mrs. Mahira made a wreath of words to our lands liberated from the Armenian occupation, walked through those places word for word, poems on victory.

In the Great Patriotic War of 1941-45, S.Vurgun's "Let the motherland know, let the motherland hear", S.Rustam's "Let the day be the day to end the fight", A.Vahid's "Get out of our land", during the 44-day war, Mahira Nagigizi created brilliant examples of "victory literature" not only in poetry, but also in scientific and journalistic work. **Keywords:** modern poetry, Mahira Nagigizi, homeland war, theme of victory, azerbaijanism, victory

ADOLESCENT PREGNANCY

Dorothy OYEYINKA
University of South Africa

ABSTRACT

Premature childbearing has risks for both mothers and newborns. Although progress has been made in reducing the birth rate among adolescents, more than 15 million out of 135 million live births in the world belong to girls aged 15-19.Pregnant adolescents are more likely to have an unsafe miscarriage than adults. An estimated three million unsafe abortions occur among girls aged 15-19 in the world every year. Unsafe abortions contribute significantly to permanent health problems and maternal deaths. Complications from pregnancy and childbirth are an important cause of death among 15-19 year-old girls in low and middle-income countries.

Keywords: Early childbearing, Pregnant adolescents, Pregnancy

VIOLENCE AND WOMEN

XƏLİLLİ Jalə
ORCID: 0000-0003-1798-052X

ABSTRACT

Violence against women is widespread all over the world. Recent figures show that 35% of women worldwide have experienced either intimate partner violence or sexual violence outside of their partners in their lifetime. On average, 30% of women in a relationship have experienced some form of physical or sexual violence by their partners.Globally, up to 38% of femicides are committed by a close partner. Women who have been physically or sexually abused have a higher rate of mental health disorders, unwanted pregnancies, abortions and miscarriages than women who have not been abused. Women who are subjected to partner violence are twice as likely to have depression, nearly twice as likely to have an alcohol use disorder, and 1.5 times more likely to get HIV or another sexually transmitted infection. As a result, 42% were injured. Increasingly, in many conflicts, sexual violence is also used as a combat tactic.

Keywords: Violence against Women, femicides, violence

DISABILITY: ELDERLY WOMEN

ABDULLAZADE Nazile
ORCID: 0000-0002-1829-7178

ABSTRACT

Health problems experienced by older women who reduce physical and cognitive functions include low vision (cataracts, etc.), hearing loss, arthritis, depression and dementia. Although men also suffer from these conditions, in many countries women are less likely to receive treatment or supportive help than men.Older women experience more disabilities than men, and this reflects the broader determinants of health: inequalities in norms and policies that put women at a disadvantage;replacement of house structures; and Higher rates of unpaid or informal sector work.These factors come together to increase vulnerabilities and reduce access to essential and effective healthcare.

Keywords: Health problems , Older women , effective healthcare

THE PERCEPTION OF WOMEN IN THE CHOICE OF BUILDING TECHNOLOGY COURSE AND WILLINGNESS TO PRACTICE IN THE PROFESSION

SANI INUSA MILALA
Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria. Faculty of Environmental Technology Department of Estate Management and Valuation
ABDULKADIR Sani
Department of Building Technology Faculty of Environmental Technology Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria
Mohammad Ahmad Ibrahim
Department of Building Technology Faculty of Environmental Technology Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria
Usman Mohammad Gidado
Department of Building Technology Faculty of Environmental Technology Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria
SHUAIBU H MANGA
Department of Estate Management Federal Polytechnic Mubi Adamawa state Nigeria

ABSTRACT

Women encounter pervasive gender issues in their chosen careers which require specific strategies to deal with them. In particular, they need to contend with gender role stereotyping which is the belief that a set of traits and abilities is more likely to be found among one sex than the other. Women have been defined as inferior to men and therefore, they are assigned the position of minors in both public and private spheres of life.

There are lack of women in the building technology courses and even practice in the profession in the northern Nigerian their lack of women in the field because many view it as male career because it require physical going out to the field and also using energy physically this attribute of the make women not chose the course in the part of the country.

This paper aimed at assessing the perception of women in the choice of building technology course and willingness to practice in the profession in northern Nigeria with view explore the need for women in the field.

It was obtained that gender discrimination mingling between men, going out to field, use of force and energy are factors that affect the choice f women in the field, It was also discover that there some role women can play in the profession without mingling with men in the field works such as supervision, advisory role and other.

It was concluded that women in the northern part of Nigeria are discourage because the aforementioned factors affecting their choice which are gender discrimination mingling between men, going out to field, use of force and energy are factors that affect the choice f women in the field.

Keywords: women, profession, choice, willingness

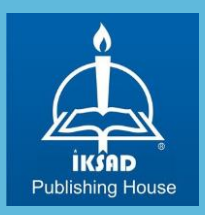

Issued: 01.04.2021
ISBN: 978-625-7636-21-6